ΣΑΜΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ

1

190
Θ. Ι. Θ.

ΣΑΜΙΑΚΑ

ΗΤΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ.

ΑΠΟ ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ ΗΜΑΣ

ΥΠΟ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ.

Δεῖ τοῖς εὑρημένοις ἱκανῶς
χρῆσθαι, τὰ δὲ παραλελειμ-
μένα πειρᾶσθαι ζητεῖν.
Ἀριστ. Πολιτ. Ζ, 9.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

(Ὁδὸς Εὐριπίδου παρὰ τὸ Βαρβάκειον Λύκειον.)

1862.

Θ.Γ.Θ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἀσχοληθέντες ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου περὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος Σάμου, δύο τινὰ προεθέμεθα· τὸ μὲν, ν' ἀποδώσωμεν, κατὰ τὸ ἐνὸν, τὰ γέννητρα καὶ τὰ τροφεῖα πρὸς τὴν τεκοῦσαν καὶ θρεψαμένην ἡμᾶς, τὸ δὲ, ἐλλειποῦσης ὁλοσχερῶς παρ' ἡμῖν εἰδικῆς περὶ Σάμου ἱστορίας, καὶ τῶν πολλῶν ἀγνοούντων τὰς διαφόρους περιπετείας, ὧν διῆλθεν ἡ πολύδοξος αὕτη νῆσος, νὰ προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ὀβολὸν τῆς χήρας εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, ἥτις πρέπει νὰ ᾖ προὐργιαίτατον παντὶ Ἕλληνι σπουδῆς ἀντικείμενον. Οἱ δύο οὗτοι λόγοι εἰσὶ, φρονοῦμεν, ἀρκούντως ἰσχυροὶ ὅπως ἀποτρέψωσιν ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἐπὶ ἀτελείᾳ κατάκρισιν, ἀλλ' ἴσως δὲν θέλουσι φανῆ τοιοῦτοι καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἀμειλίκτως τὰ τέλεια καὶ πλήρη ἀπανταχοῦ ἐπιζητοῦσιν.

Οὐδένα βεβαίως λανθάνει ὅτι ἡ συγγραφὴ ἱστορίας ἑκάστου τόπου Ἑλληνικοῦ ὑπάρχει ἀναγκαία, δι' ἄλλους τε πολλοὺς λόγους καὶ διότι ἐκ μερικῶν τοιούτων ἱστοριῶν ἢ μονογραφιῶν, ὅπως τὰς ὀνομάζουσιν, ἔστω καὶ ἀτελῶν, δύναται ἀκολούθως νὰ καταρτισθῇ παρ' ἀνδρῶν σοφῶν ἡ τῆς καθόλου ἡμῶν πατρίδος Ἑλλάδος ἱστορία ἐπὶ τὸ τελειότερον, ἐνῷ τόρα καὶ δι' αὐτὰς τὰς στοιχειωδεστέρας γνώσεις τῆς πατρίου ἱστορίας, ἐσμὲν ἠναγκασμένοι νὰ προστρέχωμεν εἰς ξένων συγγράμματα. Διὰ τοῦτο οὐχὶ κατακριτέοι, ἀλλ' ἐπαίνου ἄξιοί εἰσιν ἐκεῖνοι τῶν ἡμετέρων, οἵτινες κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐνησχολήθησαν περὶ συγγραφὰς τοιαύτας· οὐδὲ σφάλλει ὁ Πολύβιος λέγων « τοῖς τὰς κοινὰς ἱστορίας πραγματευσαμένοις μεγάλας χάριτας ἀπονέμειν δίκαιον πάντας ἀνθρώπους, ὅτι τοῖς ἰδίοις πόνοις ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον ἐφιλοτιμήθησαν ». Ἀλλ' ἡ-

μεῖς οὐδὲ χάριτας, οὐδ' ἐπαίνους ἐπιδιώκοντες, ἓν μόνον εὐχόμεθα, καὶ τοῦτο διαπύρως ἐπιθυμοῦμεν, ὅπως ἄλλοι ἡμῶν φέρτεροι, ἐκ τῆς συγγραφῆς ταύτης ἀφορμὴν λαβόντες, κινήσωσι τὸν κάλαμον αὐτῶν, καὶ μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἐπὶ ὁμοίας ἐθνικῆς ὕλης πραγματευθῶσιν.

Ὅτε κατὰ πρῶτον ἠρξάμεθα τῆς συγγραφῆς τῶν Σαμιακῶν ἡμῶν, ἐθέμεθα κατὰ νοῦν πάσας τοῦ ἔργου τὰς δυσχερείας. Γράφοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα τὰ ἀπαραίτητα βοηθήματα σπανίζουσιν, αἱ ὀλίγαι ὑπάρχουσαι βιβλιοθῆκαι εἰσὶν ἐλλειπεῖς, καὶ ἐπομένως οὐδέν ἐστι τὸ ἐνθαῤῥύνον τὸν συγγραφέα, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις πραγματευόμενοι περὶ νήσου, περὶ ἧς οὐδεὶς ἔτι τῶν ἡμετέρων ἔγραψεν, ἐδιστάσαμεν σφόδρα ἂν πρέπῃ ν' ἀποδυθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ἐκληφθῶμεν ἴσως τολμητίαι, ἢ νὰ παραιτήσωμεν τὸ ἔργον εἰς ἄλλους, οἵτινες καὶ ὡς ἐκ τῆς ἱκανότητος καὶ ὡς ἐκ τῶν μέσων ἅτινα κέκτηνται, ἐδύναντο νὰ γράψωσι κάλλιον ἡμῶν· ἀλλὰ τοὺς δισταγμοὺς ἡμῶν κατέπαυσαν γεγονότα τινά, τῶν ὁποίων ἀκροθιγῶς πως ποιησόμεθα μνείαν ἐνταῦθα. Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον, φωνὴ οὕτως εἰπεῖν ἀκατάσχετος, ἐνδομύχως ὤθει ἡμᾶς, καὶ εἰς τὴν ὥθησιν ταύτην δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἀντιστῶμεν.

Πολλοὶ τῶν περὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος γραψάντων ὑπέπεσαν εἰς λάθη τινά, οἱ πλεῖστοι μὲν ἀκουσίως, ἀγαπῶμεν νὰ πιστεύσωμεν, ἕτεροι ὅμως καὶ ἐξ ἰδιοτελείας χαμαιζήλου, τὰ ὁποῖα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σάμον, ἂν ἀπεδείκνυντο ἀληθῆ, ἤθελον προσάψει κηλίδα ἀνεξάλειπτον εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι παρέστησαν τοὺς Σαμίους ὡς ἄνδρας ἄνευ αἰσθήματος καὶ τιμῆς, τὰ πάντα χάριν ἁρπαγῆς ἐπιχειροῦντας καὶ ἕνεκα τῆς τάσεως αὐτῶν ταύτης γενομένους αἰτίους τῆς καταστροφῆς τῆς δυστυχοῦς νήσου Χίου. Καὶ κλέπτας ἀπεκάλεσαν ἡμᾶς καὶ λυμεῶνας καὶ ἁρπαλέους μυρμιδόνας καὶ ἄφρονας, οὐδ' ἐφείσαντό τινος τῶν ἀτιμωτικῶν ὀνομάτων, ὅπερ δὲν προσῆψαν ἡμῖν (ά.)· τὸ δὲ χεῖρον καὶ οἱ ἐσπέριοι ἐρανιζόμενοι τὰς μαρτυρίας τῶν τοιούτων συγγραφέων, ἐγένοντο ἠχὼ τῶν ὕβρεων τούτων. Ἀλλ' ἂν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ὑποχρεοῖ οὐ μόνον τοὺς Σαμίους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλληνας καθόλου, ν' ἀκούωσιν ἐνίοτε μεθ' ὑπομονῆς τὰς ἐρεσχελίας τῶν ξένων, αἱ ἐγκλήσεις ὅμως τῶν ὁμοφύλων πρέπει νὰ βασανίζωνται μετὰ πνεύματος εἰρηναίου καὶ, εἰ ἀποδείκνυνται ἀνυπόστατοι, νὰ ἐπιστρέφωνται προῖκα πρὸς τοὺς ποιουμένους αὐτάς.

Καὶ κατὰ πρῶτον λοιπὸν σκοπὸν ἐθέμεθα νὰ βασανίσωμεν τὴν παρὰ πολλῶν παραδεδεγμένην ἰδέαν ὅτι οἱ Σάμιοι ἐγένοντο παραίτιοι τῆς ἐν ἔτει 1822 ἐπελθούσης καταστροφῆς τῆς Χίου. Λέγομεν δὲ παρὰ πολλῶν, διότι οὗτοι ἀγνοοῦντες τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐσαεὶ ἀξιοθρηνήτου ἐκείνου γεγονότος, οὐδεμίαν ἡμῶν ἀπολογίαν ἰδόντες, ἀλλὰ μόνον τῶν κατηγόρων ἀκούοντες, ἐξ ἀγνοίας παρεδέχθησαν ὡς βάσιμον τὴν κατηγορίαν. Νεώτεροι τῆς καταστροφῆς ἐκείνης τυγχάνοντες, ὠφείλομεν νὰ ἐρευνήσωμεν μετ' ἀπαθείας τὰ καθέκαστα αὐτῆς, νὰ ἐπιζητήσωμεν μαρτυρίας ἀξιοπίστους, ἔγγραφα ἐπίσημα, ὅπως δι' αὐτῶν ἐφωδιασμένοι ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τῶν κατηγοριῶν· διότι δὲν λανθάνει ἡμᾶς ὅτι ὅσῳ εὐχερὲς ὑπάρχει τὸ νὰ διασύρῃ τις ἕτερον, τοσούτῳ δυσχερὲς εἰς τὸν διασυρόμενον νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν. Βεβαίως ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τέλους πάντοτε ἀναλάμψει, ἡ δὲ ἀχλὺς τοῦ ψεύδους σκεδασθήσεται, ἀλλὰ καὶ χρόνος ἀπαιτεῖται καὶ ἀγὼν μέχρις οὗ ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο.

Ἐφ' ὅσον προεβαίνομεν εἰς τὰς ἐρεύνας ἡμῶν ταύτας, ἡ ἰδέα τοῦ νὰ καταστήσωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν πληρέστερον, ἐνεθάῤῥυνεν ἡμᾶς ὅπως, ἀρχόμενοι τῆς ἱστορίας τῆς Σάμου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῶν χρόνων, προβῶμεν βαθμηδὸν ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἦσαν τὸ πρώτιστον ἡμῶν θέμα. Δυστυχῶς οὐδεὶς τῶν λογίων ὁμογενῶν ἐξέδωκεν εἰσέτι περὶ Σάμου εἰδικὴν πραγματείαν, ἐκτὸς διατριβῶν τινων, ἃς ὁ Κ. Ἐμμ. Κρητικίδης διὰ περιοδικῶν τινων φύλλων τῆς Ἑλλάδος ἐδημοσίευσεν· ὥστε συμβαίνει νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἱστορίαν νησίδων ἀσήμων τῆς Ἑλλάδος, περὶ δὲ τῆς ἱστορίας τῆς Σάμου, τῆς βασιλίσσης ταύτης τῆς Ἰωνίας, ὅπως ὁ Πουκεβίλ τὴν ὠνόμασε, εἰς παντελῆ νὰ διατελῶ

(1) Ὁ βουλόμενος ἀναγνώτω τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κοραῆ, τὰ Χιακὰ τοῦ Βλαστοῦ, τὴν Ἡρωΐδα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σ. Ξένου κτλ. κτλ. ὅπως ἴδῃ ὑπόσα κατὰ τῶν Σαμίων ἐκτοξεύονται.

μεν ἄγνοιαν. Ἐκ τοιούτων λοιπὸν λόγων ὁρμώμενοι, συνάμα δὲ ὑπείκοντες καὶ εἰς τὰς προτροπὰς ἀνδρῶν λίαν ἡμῖν σεβαστῶν, ἀπεφασίσαμεν ν' ἀρχήσωμεν τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Σάμου ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἔτι χρόνων, καὶ προβαίνοντες μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, νὰ περιλάβωμεν ἅπασαν τῆς πατρίδος ἡμῶν τὴν ἱστορίαν, ἀντὶ μονομεροῦς τινος, ὡς κατ' ἀρχὰς προὐτιθέμεθα, ἐποχῆς.

Πολλοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων, οἱ μὲν εἰδικῶς, οἱ δὲ ἐν παρόδῳ, ἔγραψαν περὶ Σάμου· ἀλλ' ὅμως τῶν μὲν ἀρχαίων συγγραφέων πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα ἀπωλέσθησαν, οἱ δὲ νεώτεροι κατὰ μέγα μέρος περιηγηταί, θέλοντες νὰ ποικίλωσι τὰς περιηγήσεις αὐτῶν διὰ ἐπινοημάτων φαντασιωδῶν ἢ νὰ καταστήσωσιν αὐτὰς ἐκπληκτικωτέρας, δέον νὰ συγκαταλεχθῶσι μετὰ τῶν ἱστοριογράφων ἐκείνων τοῦ Ἡρωδιανοῦ, οἵτινες « παιδείας κλέος ἄϊδιον » μνώμενοι, ὡς ἂν μὴ σιωπήσαντες λάθοιεν ἐς τὸν πολὺν ὅμιλον » ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγόρησαν, » οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας, θεωροῦν- » τες ὡς εἴτι καὶ μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐ- » τοῖ καρπώσονται, τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐξελεγχθήσονται. » Ἐκ τοιούτων συγγραφέων βεβαίως οὐδεμίαν δύναταί τις ν' ἀρυσθῇ πληροφορίαν, διότι, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν περὶ τοῦ μισέλληνος ἐκείνου Γερμανοῦ Βαρθόλδου κρίσιν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, οἱ τοιοῦτοι περιηγηταὶ περιήρχοντο ἣν περιέγραφον Ἑλλάδα μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὡς ὑπὸ τεσσάρων βασταζόμενοι ἐπὶ φερέτρου. Οὐδ' ἀπηξίωσέ τις τῶν Γερμανῶν, Γάσπαρης τοὔνομα, ν' ἀποκαλέσῃ τοὺς Σαμίους εὐήθεις, ὡς δῆθεν ἀναπνέοντας τὸν βάρβαρον τῆς Ἀσίας ἀέρα. Νήπιος! ἐπελάθετο ὅτι τὸν αὐτὸν βάρβαρον ἀέρα ἀνέπνευσεν ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Μέλισσος, ὁ Δοῦρις, καὶ ὅτι ἑκάστη τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων ἐγέννησεν οὐχὶ ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ πολλοὺς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἔργα καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ ὑπάρχουσιν, ἡ δὲ σοφία καὶ μετὰ τοσούτων αἰώνων περίοδον ἀπροσπέλαστος τυγχάνει. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων τῶν συνταξάντων ἱστορίας τῆς Σάμου ἀναφέρονται

Εὐγέωνος τοῦ Σαμίου Σαμίων ὧροι ἤτοι χρονικὰ τῶν Σαμίων, (1) καὶ Δούριδος ἐπίσης Σαμίων ὧροι (2), ὧν τὸ δεύτερον βιβλίον φέρει εἰς μαρτυρίαν Διογένης ὁ Λαέρτιος (3), ὁ Πορφύριος εἰς βίον Πυθαγόρου καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου εἰς Ἑκάβης ς. 934· ἐπραγματεύετο δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο περὶ τῆς τρυφῆς τῶν Σαμίων. (4) Πρὸς τούτοις ὑπῆρχε καὶ Σιμωνίδου τοῦ Ἰαμβογράφου Ἀρχαιολογία Σαμίων, (5) καὶ Ἀλέξιδος τοῦ Σαμίου Σαμίων ὧροι εἰς τρία βιβλία περιεχόμενοι, ὧν τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος (6). Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Ἀέθλιος Σαμίων ὧρους ἀπὸ τὸ πέμπτον βιβλίον τῶν ὁποίων ἀπέσπασέ τινα ὁ Ἀθήναιος (7), καὶ ὁ Ἐρατοσθένης περὶ τῶν Σαμιακῶν Ἀρχαιοτήτων ἐν ταῖς ὁποίαις μνείαν ἐποιεῖτο τῆς Σιβύλλης Φυτοῦς (8). Συνέταξε δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρίδης Σαμιακὴν Ἱστορίαν (9), καὶ Ποτάμων ὁ ῥήτωρ Σαμίων ὧρους, τοὺς ὁποίους ὁ Σουΐδας ἐκθειάζει (10). Ἔγραψε προσέτι καὶ ὁ Ὀλύμπιχος Σαμιακὰ (11) καὶ Μηνόδοτος ὁ Σάμιος Ἀναγραφὴν τῶν κατὰ τὴν Σάμον ἐνδόξων (12) ἐν ᾗ ἐπραγματεύετο κατ' ἀκρίβειαν Περὶ τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Σαμίας Ἥρας (13). Συνέταξε δὲ καὶ ὁ Ἄσιος γενεαλογικόν τι ποίημα, ἐν ᾧ πολλὰ περὶ Σάμου ἐλέγοντο· καὶ Κράτητος τοῦ κωμικοῦ ὑπῆρχε μῦθος Σάμιοι ὀνομαζόμενος (14) τοῦ ὁποίου δυστυχῶς οἱ ὀλίγοι μόνον οὗτοι πλήρεις χάριτος στίχοι διεσώθησαν (15)

(1) Muller frag. historicorum graecorum T. II. 16.
(2) Ἀθήν. Δειπνοσ. XV. 23.
(3) Διογ. Λαερ. I. 119.
(4) Ἀθήν. Δειπν. XII. 32, 35. XIII 8.
(5) Σουίδ. εἰς λεξ. Σιμμίας.
(6) Βιβλ. XII 34. XIII. 23. Παραβαλ. καὶ Ἀντιγον. Καρυστ. XX.
(7) Βιβλ. XII. 23. Ἐτυμολ. Μ εἰς λ. Νένωται. Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Προτρ. 22.
(8) Σιβυλ. Λογ. —Σουίδας ἐν λέξει.
(9) Ἀθήν. VI. 14.
(10) Σουίδ. ἐν λ. Ποτάμων.
(11) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Προτρ. 23.
(12) Ἀθήν. XV 32.
(13) Ἀθήν. XIV 27.
(14) Πολυδεύκ. Ὀνομ. VII 14—Σουίδ. ἐν λ. Κράτης.
(15) Fragmenta Comicorum graecorum. Ed. mayor, Meinek. Vol. I. p. 83.

Σκυτίνῃ ποτ' ἐν χύτρᾳ τάριχος ἐλεφάντινον
ἧψε ποντιὰς χελώνη πευκίνοισι κύμασιν,
καρκίνοι ποδάνεμοί τε καὶ τανύπτεροι λύκοι
ὑσοριμαχεῖν ἄνδρες οὐρανοῦ καττύματα·
παῖ' ἐκεῖνον, ἄγχ' ἐκεῖνον· ἐν Κέω τίς ἡμέρα;
. . . . . .
Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλ' ἐπίβαλλε.

καὶ ὕμνος τις πρὸς τοὺς Σαμίους τοῦ Στησιχόρου, οὗ τὴν ἀρχὴν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Στράβων.

Ἄγε, Μοῦσα λίγεια, ἄρξον ἀοιδᾶς
Ἐρατεινοὺς ὕμνους Σαμίων περὶ παίδων
Ἐρατᾷ φθεγγόμενα λύρᾳ.

Συνέγραψε δὲ Πολιτείαν Σαμίων ὅ τε Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς, τῶν ὁποίων ὅμως ἀμφοτέρων ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Τέλος ἀναφέρεται καὶ Εὐφροσύνη τις Σαμία ἥτις τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκοῦσα, μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. ..ωσιν αὐτῆς, εἰς Σάμον μετέβη, καὶ συνέγραψεν ἐκεῖ Πεντηκονθήμερον, πόνημα ἐν ᾧ ἐζεικόνιζε τὰ ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας τῆς πολιορκίας τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως διαδραματισθέντα, πρὸς δὲ καὶ ἕτερον σύγγραμμα Τὰ Σαμίων, ὅπερ λέγεται ὅτι σώζεται εἴς τινα τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ὄρους Ἄθωνος· ἀλλ' ἡμεῖς καίτοι πλείστας καταβαλόντες πρὸς εὕρεσιν τοῦ συγγράμματος τῆς Εὐφροσύνης προσπαθείας, οὐχὶ μόνον περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ περὶ τῆς συγγραψάσης ἐδυνήθημέν τι νὰ μάθωμεν.

Τοσαῦτα ἐκ τῶν πολλῶν, ἅτινα ἔγραψαν περὶ Σάμου οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρονται μόνον· ἀλλὰ καὶ ταῦτα, εἰ διεσώζοντο, ὁποῖον ἄρα φῶς ἤθελον ἐπιχύσει ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Σάμου καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος; Πόσον ἐπαισθητὴ ὑπάρχει ἡ ἀπώλεια τῶν θησαυρῶν τούτων, εἰς ἐκείνους μάλιστα, οἵτινες ὁπωσδήποτε ἀσχολοῦνται περὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος; Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡμεῖς τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι κατέλιπον ταμεῖον γνώσεων ἀνεξάντλητόν τε καὶ ἀνεκτίμητον, ἐσμὲν ἠναγκασμένοι, ὡς ἐν Σάμῳ λέγομεν, νὰ κοκκολογῶμεν τῇδε κἀκεῖσε, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ εὕρωμεν μικρὰ τεμάχια καὶ οὕτως ἀπαρτίσωμεν, ἐπὶ ὑποθέσεων ἔμπαλιν ἐρειδόμενοι, τί πλῆρες!

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν πολλοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ διάφοροι περὶ Σάμου συνέγραψαν· ἀρχαιότερος δὲ τούτων πάντων τυγχάνει, ὅσον ἡμεῖς γιγνώσκομεν, ὁ Πέτρος Βελόν. Ὁ περιηγητὴς οὗτος, παραπλεύσας τὴν Σάμον ἐν ἔτει 1555 καὶ εὑρὼν αὐτὴν ὁλοσχερῶς ἔρημον, ἐκφέρει τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ **Observations de plusieurs singularitez et choses mémorables, trouvées en Gréce, Asie, Judée, Egypte, Arabie et autres pays éstranges,** τομ. 1. σελ. 85· πῶς νῆσος ἔχουσα 588 μιλλίων (!) περιφέρειαν, νὰ μένῃ ἀκατοίκητος. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης περὶ Σάμου πραγματείας ἱστορικῆς ἢ γεωγραφικῆς, ἀρκεῖται εἰς περιγραφὴν τοῦ βίου καὶ τῶν κακουργιῶν τῶν πειρατῶν, οἵτινες τότε ὁρμητήριον ἐχρῶντο αὐτῇ· ὥστε ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἀσημάντων πληροφοριῶν, οὐδὲν παρὰ τοῦ περιηγητοῦ τούτου ἐδυνήθημεν νὰ ὠφεληθῶμεν.

Δεύτερος περιηγητὴς ἐπίσης ἀρχαῖος ἐστὶν ὁ Γάλλος **Beauvau,** ὅστις, ἐπισκεψάμενος τὴν Σάμον ἐν ἔτει 1618, ἀναφέρει ὀλίγα περὶ αὐτῆς ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ **Voyage du Levant** τῷ ἐκδοθέντι εἰς **Nancy** ἐν ἔτει 1619. Ὁ περιηγητὴς οὗτος, γράφων ἐν ἐποχῇ ἀδοξίας τῆς Σάμου, οὐδὲν σχεδὸν ἄξιον λόγου ἐκφέρει.

Ἀνώνυμός τις περιηγητὴς ἐπεσκέψατο κατὰ διαταγὴν τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1621 τάς τε ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Σάμον· ἀλλὰ καὶ ἡ περιήγησις αὐτοῦ **Voyage du Levant fait par le Commandemeut du Roy en l' annee 1621 par le Sr. D. C** (Paris 1632) οὐδὲν ἔχει τὸ περίεργον.

Ἐν ἔτει 1656 παρέπλευσε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς νήσου ὁ **K. Thévenot**· ἐν δὲ τῇ ἐκθέσει τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ **Relation d'un voyage fait au Levant** μόνον ἄξιον λόγου ἐν Σάμῳ ἀναφέρει τὴν ἀμφισβητουμένην παρ' ἑτέρων καὶ σαρκαζομένην θέαν τοῦ ἐν τῷ Κερκητίῳ νυκτερινοῦ φωτὸς, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Καυδῆλι.

Δύο ἔτη βραδύτερον, ἤτοι τῷ 1658, διῆλθε τῆς Σάμου καὶ ὁ Ἐνετὸς χωρογράφος **Boschini**, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ **L' arcipelago con tutte le isole, scogli, secche et bassi fondi** ἀτελεστάτας περὶ Σάμου χωρογραφικὰς εἰδήσεις δίδωσιν ἐπιτροχάδην.

Ἐν ἔτει **1662** παρέπλευσε τὴν Σάμον καὶ ὁ ἄγγλος **Stokhove**, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ σύγγραμμα δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν, ἅτε μὴ ὑπάρχοντος οὐδ' ἐν τῇ δημοσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν Βιβλιοθήκῃ.

Ἐν ἔτει **1666** ὁ ἐκ Μήλου Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης, διατελῶν ἀρχιεπίσκοπος Σάμου, ἀναγκασθεὶς ἕνεκα διαφόρων αἰτιῶν ν' ἀποσυρθῇ ταύτης, κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα τῇ ἐκλιπαρήσει, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ἀνδρῶν φιλομαθῶν καὶ εὐγενείᾳ περιφήμων, συνέγραψεν ἑλληνιστὶ **Περιγραφὴν τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας, Πάτμου καὶ ὄρους Ἄθωνος**, ἣν ἀνέθετο **Τῷ ὑψηλοπρεπεστάτῳ τε καὶ πορφυρογεννήτῳ ἄρχοντι κυρίῳ Ἰακώβῳ, τῷ Ἡγεμόνι τῆς μεγαλοπόλεως Ἐβοράκου.** Ἡ περιγραφὴ αὕτη, ἀγγλιστὶ μεταφρασθεῖσα ἐν Λονδίνῳ ἐν ἔτει **1678**, ὑπάρχει ἀρκούντως περίεργος διὰ τὰς διαφόρους λεπτομερείας, τὰς ὁποίας περιέχει, ἰδίως ἐπὶ τῆς μετὰ τὸν δεύτερον συνοικισμὸν τῆς Σάμου ἐποχῆς, καὶ χάριτας ὀφείλομεν εἰς τὴν Α. Υ. τὸν φιλόμουσον Ἡγεμόνα τῆς Σάμου Κ. Μιλτιάδην Ἀριστάρχην, ὅστις εὐμενῶς ἀποδεξάμενος τὴν αἴτησιν ἡμῶν, ἐνήργησε νὰ πεμφθῇ ἡμῖν ἀντίγραφον τῆς ἀγγλικῆς ταύτης μεταφράσεως (ἅτε τοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὴ ὑπάρχοντος) ἐκ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Βρεττανικοῦ Μουσείου. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης οὐκ ὀλίγα ἠρανίσθημεν ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Σάμου.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐπεσκέψατο τὴν Σάμον ἕτερος περιηγητὴς ὁ Ἐρρῖκος κόμης **Breuve**, ὅστις ἐξέθηκε τὰ τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀρχιπέλαγος, ἐπιτάξας καὶ τοπογραφικὸν χάρτην ἐν τῷ τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ **Relations des voyages par Breuve**· ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ τοῦτο τὸ πόνημα δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ **1702** ἐπεβιβάσθη εἰς Σάμον ὁ βοτανικὸς

Pitton de Tournefort, στελλόμενος παρὰ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς νήσους τῆς Μεσογείου πρὸς συλλογὴν βοτάνων. Γράφων λοιπὸν οὗτος πρὸς τὸν κόμητα τοῦ Βονσαρτρὸν, γραμματέα τῆς ἐπικρατείας κλ. δίδωσι ἱκανὰς περὶ Σάμου πληροφορίας αἵτινες, καίτοι ἐνιαχοῦ εἰσὶ λίαν ἐσφαλμέναι, οὐχ ἧττον ὅμως ἔχουσι καὶ πολὺ τὸ περίεργον. Ὁ Κ. **Tournefort** ὑπάρχει δεινὸς τοῦ ὡραίου φύλλου τῆς Σάμου κατήγορος, λέγων ὅτι «αἱ γυναῖκες τῆς νήσου ταύτης εἰσὶν ἀκάθαρτοι, δύσμορφοι καὶ ἄπαξ μόνον τοῦ μηνὸς ἀλλάσσουσιν ἔνδυμα.» Ἴσως ὅμως ὁ ἀνὴρ ἔπασχεν ἐξ ὀφθαλμίας, διότι, καὶ διόπτρας εἰ ἔφερε, περιηγούμενος κωμοπόλεις τινὰς τῆς Σάμου, ἰδίως δὲ τὸν Πύργον, οὐδέποτε ἤθελεν ὑποκύψει εἰς τοσοῦτον δεινὴν ὀπτικὴν ἀπάτην. Καὶ ἐν τούτοις αἱ δυσειδεῖς καὶ ἀκάθαρτοι αὗται γυναῖκες, ἔδωσαν εἰς τὸν βοτανικὸν αὐτὸν μαθήματα βοτανικῆς ἐν Χώρᾳ, ὅπως ὁ ἴδιος δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσῃ «Βλέπουσαι, λέγει, αἱ κυρίαι τῆς Χώρας ἡμᾶς ἐρευνῶντας τὰ εἰς τὰ δώματα καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς εἰσόδους τῆς κωμοπόλεώς των βότανα, παρουσίασαν ἡμῖν ἐν τούτων ἐρωτῶσαι ἂν γνωρίζωμεν τὰς ἀρετάς του. Εὐχαριστήσας αὐτὰς διὰ τὴν προσφοράν των, ταῖς ἀπεκρίθην ὅτι ἦσαν ἀρκούντως ὑγιεῖς, οὐδ' εἶχον χρείαν τοῦ βοτάνου ἐκείνου, διότι ἐν Γαλλίᾳ τὸ μεταχειρίζονται ὅπως καθαρίσωσι τοὺς λίαν σωματώδεις. Αἱ γυναῖκες τότε ἐκάγχασαν σαρδόνιον καὶ ἔφερον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ διερμηνεὺς ἡμῶν ἐξήγησεν ὅτι διὰ τοῦ σχήματος τούτου ἤθελον νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι τὸ βότανον ἐκεῖνο μετεχειρίζοντο δίδουσαι χροιὰν κιτρίνην εἰς τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς των. Ὅπως χρωματίσωσί τι, ῥίπτουσιν εἰς ὕδωρ ζέον τὰς κορυφὰς τοῦ φυτοῦ τούτου, τὰς ὁποίας ἀφίνουσιν ἐπ' ὀλίγον ἐν αὐτῷ, εἶτα δὲ προστιθέασι καὶ μικρὰν δόσιν στυπτηρίας· μετὰ δὲ ταῦτα μακρύνουσι τὸ ἀγγεῖον ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ βρέχουσιν ἐπὶ μίαν νύκτα ἐντὸς αὐτοῦ, ὅ,τι θέλουσι νὰ χρωματίσωσι. Τὸ κίτρινον χρῶμα ἀποβαίνει λίαν ὡραῖον, καὶ ἀμφιβάλλω ἂν οἱ ἐπιδεξιότεροι βαφεῖς ἐδύναντο νὰ κατασκευάσωσι χρῶμα τελειότερον».

Ἐν ἔτει **1703** ἐπεσκέψατο ἐπίσης τὴν Σάμον ὁ Φλαμανδὸς **Dapper**, ἡ δὲ περιήγησις αὐτοῦ (**Description des iles de l' archipel**)

ὑπάρχει κατὰ μέγα μέρος ἀντιγραφὴ τοῦ πονήματος τοῦ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνη, ἐκτὸς ἀρχαιολογικῶν τινων παρατηρήσεων, ἃς παρὰ τῷ Ἡροδότῳ καί τισιν ἄλλοις συγγραφεῦσι συνέλεξεν.

Ὁ ἄγγλος περιηγητὴς **Richard Pockock** ἐν ἔτει **1739** ἐδημοσίευσεν ἀγγλιστὶ περιγραφὴν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν μεταφρασθεῖσαν· ἀλλὰ τὸ μέρος αὐτῆς τὸ ἀφορῶν τὴν Σάμον, ὑπάρχει ὁμοίως ἀντιγραφὴ τῆς περιηγήσεως τοῦ **Tournefort**, ἐκτὸς ὀλίγων ἰδιαιτέρων προσθέσεων καὶ πλημμελεστάτης τινος σχεδιογραφήσεως τοῦ ἐν Σάμῳ Ναοῦ τῆς Ἥρας.

Ἐπὶ τοῦ ναοῦ τούτου περιωρίσθη ὁμοίως καὶ ὁ διάσημος φιλέλλην καὶ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει διατελέσας **Choiseul Gouffier** ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ **Voyage pittoresque dans l'Empire Ottoman**, ἀσχολεῖται εἰς συντόμους ἀρχιτεκτονικὰς περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἡραίου καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου παρατηρήσεις.

Ἔγραψε περὶ Σάμου ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὁ Αἰμίλιος Βλούνδ **(Voyage au Levant par Em. Blunt)** ἀλλ' ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σάμον, μυθογραφία μᾶλλον ἢ περιήγησις ἐμβριθὴς δύναται νὰ ὀνομασθῇ, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὁ **K. Blunt** λέγει ὅτι οἱ Σάμιοι ἐξασκοῦνται δι' αὐστηρᾶς νηστείας εἰς τὴν κατάδυσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὅπως ἐκβάλωσι σπόγγους, ὧν γέμουσιν οἱ παρὰ τὴν Σάμον σκόπελοι, καὶ ὅτι οὗτοι δὲν γίνονται δεκτοὶ εἰς γάμον παρὰ παρθένων, πρὶν καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν (!) ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Παραπλήσιον δέ τι καὶ ὁ **Thévenot** περὶ Ἰκαρίων ἀναφέρει, ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ ὁ **Blunt** μετέφερε τροπολογήσας εἰς Σάμον τὸ περὶ τῆς Ἰκαρίας ὑπὸ τοῦ προγενεστέρου αὐτοῦ **Thévenot** γραφὲν, ἢ ἀκούσας παρ' ἄλλων περὶ τῶν Καλυμνίων δυτῶν ψευδῶς γράφει ὅτι ἀπήντησε τοιούτους εἰς Σάμον.

Μνείαν ἐν ταῖς περιηγήσεσιν αὐτοῦ **(Constantinople ancienne et moderne et description des cotes et isles de l' archipel. τομ. 2. σελ. 35.)** ποιεῖται τῆς Σάμου καὶ ὁ Ἰάκωβος **Dallaway**, ἐπισκεψάμενος αὐτὴν ἐν ἔτει **1775**. Ἀλλ' ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ ἐστιν ὅλως ἐπιπόλαιος, καὶ ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἀρχαιολογίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ **Dallaway** ἐπεσκέψατο τὴν νῆσον ταύτην.

Τρία ἔτη μετ' αὐτὸν **(1778)** ὁ Κ. Σοννίνης, περιελθὼν κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ'. διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἐπεσκέψατο καὶ τὴν Σάμον, περὶ ἧς ὀλίγα μὲν γράφει **(Voyage en Gréce et en Turquie** τομ. **2.** σελ. **305.)** ἀλλὰ πλήρη καλαισθησίας καὶ ἀληθείας. Ἀναφέρων τινὰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οὓς ἡ Σάμος παρήγαγε, προστίθησιν ἐπὶ τέλους. « Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου οὐδεὶς ἐπίσημος ἀνὴρ ἐγεννήθη εἰς Σάμον· μὴ θαυμάσωμεν ὅμως τοῦτο, διότι ὑπὸ δυσβάστακτον τυραννίαν δὲν ἀναπτύσσεται ἡ εὐφυΐα καὶ τὰ πνευματικὰ δωρήματα, οὐδὲ δοῦλοι δύνανταί ποτε νὰ καταστῶσι μεγάλοι πολῖται. Καὶ ἐν τούτοις οἱ Σάμιοι διακρίνονται διὰ χαρακτήρων ἐπεράστων, ὄντες οἱ χαριέστεροι καὶ πνευματωδέστεροι τῶν Ἑλλήνων. Ὁ τόπος των κέκτηται ἔτι πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται ὅπως καταστῇ ἀκμαῖος, λαμπροὺς λιμένας, θέσιν ἐμπορικωτάτην, γῆν εὔφορον, κλίμα ὑγιὲς, ἀέρα καθαρὸν καὶ ὕδατα ἄφθονα. Ὁποῖαι πηγαὶ πλούτου καὶ εὐδαιμονίας, ἂν χεῖρες βέβηλοι δὲν εἶχον ἐξαντλήσει ταύτας, διὰ διοικήσεως, τὴν ὁποίαν φαίνεται οἱ δαίμονες ὅτι ἐγέννησαν; » Ὁποία διαφορὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μισελληνικωτάτου **L. Bartholdy**, ὅστις περιηγησάμενος τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει **1803—1804** οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ τὸ ὑγιὲς, ἀλλὰ τὰ πάντα διέσυρε χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὡς ὁ Σοννίνης, τὰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ὑφ' ἃς διετέλει αὕτη; Διὰ τοῦτο τοῦ **Vartholdy** ἡ περιγραφὴ τῆς τε Σάμου **Voyage en Gréce fait dans les années 1803 et 1804 Tom. 1. p. 142.)** καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος δέον νὰ ὀνομασθῇ κατηγορητήριον μᾶλλον ἢ ἐμβριθοῦς ἀνδρὸς περιήγησις.

Ὅτε ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμος ἤρξατο, καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Σαμίων διεσάλπιζε καὶ εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Εὐρώπης ἡ ταχύπτερος φήμη, τότε ἐν Γερμανίᾳ τελειοδίδακτός τις τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, Θεόδωρος Σιγισμοῦνδος Πανόφκας καλούμενος, ἔλαβεν ὡς θέσιν τῶν ἐξετάσεων αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς ἀρχαίας καταστά-

σεως τῆς Σάμου, καὶ ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1822 μονογραφίαν περὶ τῶν βασιλέων τῆς Σάμου (Res Samiorum). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὑπάρχει τὸ τελειότερον τῶν ὅσων εἴδομεν, καίτοι περὶ μιᾶς ἐποχῆς πραγματευόμενον· ὠφέλησε δὲ καὶ ἡμᾶς οὐκ ὀλίγον, διότι μεγίστην ὁ Πανόφκας κατέβαλε προσπάθειαν πρὸς εὕρεσιν πηγῶν Σαμιακῆς Ἱστορίας.

Κατὰ Αὔγουστον τοῦ 1841 ἐπεσκέψατο τὴν Σάμον ὁ διάσημος καὶ πολυθρήνητος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Λουδοβῖκος Ῥόσσιος· ἀλλὰ τῶν ὑγιονομικῶν νόμων μὴ ἐπιτρεψάντων αὐτῷ τότε ἐλευθέραν συγκοινωνίαν, ἐπὶ δύο μόνον ἡμέρας παρέμεινεν οὗτος εἰς τὴν νῆσον, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ προβῇ εἰς σπουδαίας ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας. Ὥστε ἐν τῇ ἐπιστολιμαίᾳ αὐτοῦ περιηγήσει τῶν Ἑλληνικῶν Νήσων (L. Ross. Reisen auf den Griechischen Inseln) οὐδὲν σχεδὸν ἄξιον λόγου περὶ Σάμου εἰς τὸ περὶ ταύτης μέρος ἔχει.

Εἰς τὸ περιοδικῶς ἐν Παρισίοις ἐν ἔτει 1853 ἐκδιδόμενον σύγγραμμα τὸ Σύμπαν (L' Univers) ὑπάρχει καὶ μονογραφία τις τοῦ Louis Lacroix περὶ Σάμου ἐν τῷ τόμῳ τῶν Ἑλληνίδων Νήσων (iles de la Gréce p. 214—248). Ἀλλὰ συνοπτικῶς γεγραμμένη αὕτη, δὲν ἐδυνήθη νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ἄλλως, ἢ ὡς ἀκατέργαστος ὕλη, τὴν ὁποίαν ἔδει νὰ διαπλάσωμεν.

Ἐπὶ τέλους ἐν ἔτει 1856 ὁ Γάλλος V. Guerin, παραμείνας ἱκανὸν χρόνον ἐν Σάμῳ καὶ ἀσχοληθεὶς ἐπισταμένως περὶ ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας, ἐδημοσίευσεν εἰς Παρισίους, περιγραφὴν τῶν Νήσων Πάτμου τε καὶ Σάμου ἥτις ὅμως βρίθει σφαλμάτων, τὸ δὲ χεῖρον ὄζει καὶ ἀγυρτίας· διότι ὁ Guerin διαπρυσίως ἐκήρυξεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸ περίφημον ὑδραγωγεῖον τοῦ Εὐπαλίνου, ἐνῷ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Σάμιοι προεγίνωσκον αὐτό, εἶχον δὲ τὸ καλύψει διὰ χοὸς ἐπειδὴ ἔπιπτον ἐν αὐτῷ συνεχῶς ζῶα διάφορα. Καὶ ὅμως ὁ Guerin ἀνυποστόλως συνεταύτισε τὴν ἀνόρυξιν μετὰ τῆς ἀνακαλύψεως.

Τοιαῦταί εἰσιν αἱ εἰδικαὶ περὶ Σάμου πραγματεῖαι, καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἕτεροι περὶ αὐτῆς γράψαντες ὡς ὁ Buondelmondi, ὁ Laborde voyage en Gréce, ὁ

Mourchard tableaux et immages de l' archipel, ὁ Tancoigne, ὁ Savary, οἱ Michaud et Poujoulat Correspondance d' orient καὶ τέλος ἄρθρον τι περὶ Σάμου εἰς τὰ Nouvelles annales des voyages, première serie tom. XXV. Ἀλλ' ὅμως τοὺς μὲν τῶν συγγραφέων τούτων ἐπιτροχάδην εἴδομεν, τοὺς δὲ οὐδ' ἐν τῇ δημοσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν βιβλιοθήκῃ νὰ εὕρωμεν ἐδυνήθημεν· διὸ ἀρκούμεθα ἐν παρόδῳ ν' ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματά των. Ἐκτὸς δὲ τῶν προμνησθέντων, ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὸ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν σύγγραμμα τοῦ Raoul Rochette, τὰ τοῦ Brunet de Presle, τὸ ἀρχαιολογικὸν λεξικὸν τοῦ William Smith, τὸν Θησαυρὸν τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀξιόλογα συγγράμματα, ὧν περιττὴν ἡγούμεθα τὴν ἀπαρίθμησιν. Ἀλλ' ὅμως βάσιν πάντοτε ἔσχομεν τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς σχολιαστὰς αὐτῶν γινώσκοντες ἐκ πείρας πόσον αἱ ἐπὶ ὑποθέσεων καταρτιζόμεναι τῶν ἀλλοτρίων κρίσεις εἰσὶν ἐνίοτε ἐπισφαλεῖς. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ πρώτου τόμου ἐπεσυνάψαμεν ἐκ τοῦ Corpus inscriptiorum τοῦ Boeckhius καὶ ἐκ τοῦ Voyage archéologigue τοῦ Lebas πάσας τὰς ἀνακαλυφθείσας ἐπιγραφὰς ἐπὶ τῆς μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων ἔριδος, πρὸς δὲ καὶ ἑτέρας τινὰς, ὧν ἄλλαι μὲν ἐξεδόθησαν, ἄλλαι δὲ τὸ πρῶτον ἤδη ἐκδίδονται.

Χάρτην ἠκολουθήσαμεν τὸν ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1853 ὑπὸ τῶν πλοιάρχων Copeland, T. Graves, S. Brock καὶ τοῦ μοιράρχου T. Spratt, τοῦ ὑδρογραφικοῦ τμήματος, διαταχθέντων ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου ἵνα καταμετρήσωσι τὰ ὄρη καὶ τὰς θαλάσσας τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκτελεσάντων ἐν ἔτει 1852 τὴν διαταγὴν ταύτην. Διὰ τοὺς βουλομένους νὰ συμβουλευθῶσιν εἰδικῶς ἕνα ἕκαστον τῶν συγγραφέων τῶν περὶ Σάμου γραφάντων, ἐσημειώσαμεν ἐν τοῖς οἰκείοις μέρεσι τὰ ὀνόματα καὶ τὰς παραπομπὰς αὐτῶν, ἐκ δὲ τῆς σημειώσεως ταύτης ὁ ἀναγνώστης κατανοήσει ὁπόσας ὁ συγγραφεὺς τοιούτων ἱστοριῶν δυσχερείας ἀπαντᾷ, ἠναγκασμένος νὰ διέλθῃ πάντας ἢ τοὐλάχιστον τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, ὅπως συλλέξῃ παρ' αὐτοῖς, κατὰ τὸν δαιμόνιον Οἰκονόμον, « ὑπολανθάνον τι κοσκυλμάτιον, ἵνα παραθῇ καὶ

τοῦτο ὡς τρωγάλιον ὑπερμαζώσης καὶ δυσορέκτου περιεργείας. »

Ἀλλ' ἡ πλείστη δυσχέρεια, ἣν ἀπαντήσαμεν, ὑπῆρξε περὶ τὴν ἔρευναν τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν δικαίως ὁ Μύλλερ ἀποκαλεῖ αἰῶνα τῆς ἠγνοημένης ἀξίας, ὑπάρχει πολλῷ σκοτεινοτέρα καθόσον ἀφορᾷ τὴν Σάμον, διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς σπανίως ἢ καὶ οὐδόλως ἀναφέρεται κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀδοξίας καὶ τῆς ἐκπτώσεως. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν νὰ διέλθωμεν λέξιν πρὸς λέξιν τοὺς τριάκοντα ὀκτὼ ὀγκωδεστάτους τόμους τοὺς ἀπαρτίζοντας τὸ σύνολον τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, πρὸς δὲ τούτοις τοῦ **Sismond de Sismondi** τὴν δεκάτευχον ἱστορίαν τῶν Ἰταλικῶν δημοκρατιῶν, καὶ τοῦ **Daru** τὴν ὀκτάτευχον τῆς Ἐνετίας, τοῦ **Hammer** τὴν δεκάτευχον ἱστορίαν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, τοῦ **Andrea Dandulli** τὰ χρονικά, τοῦ **Coriolan Cippico** τὰς ἀφηγήσεις, τοῦ **Marino Sanuto** τὴν ἱστορίαν τῶν δουκῶν τῆς Ἐνετίας, καὶ τοῦ **Gallant** τὰ Τουρκικὰ Χρονικά. Καὶ μὴν ἐναντίον πασῶν τῶν προσπαθειῶν τούτων, δὲν λανθάνει ἡμᾶς ὅτι « οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι· χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτους τι ποιήσαντας μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν ». Ἀλλ' ὅμως, τὸ ἐφ' ἡμῖν, προσεπαθήσαμεν νὰ καταστήσωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν ὅσον οἷόν τε πλῆρες· πρὸς τοῦτο δ' ἐπεσκεψάμεθα πάσας σχεδὸν τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκας, τὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, τὴν τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Μετοχίου, τὰς τῶν ἐν Χάλκῃ δύο Σχολῶν, τὴν ἐν Ἀριστείῳ τοῦ Ἀστακιανοῦ κόλπου, τὴν τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, τὴν ἐν Χίῳ μυριόβιβλον, τὴν ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἐν Ἀθήναις. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαιῶνος, φρονοῦμεν ὅτι μόναι αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς Ἰταλίας δύνανται νὰ ὦσι λυσιτελεῖς πρὸς πάντα, ὅστις ἤθελεν ἐπιχειρήσει περὶ Σάμου νὰ γράψῃ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πρώτου τόμου τῶν Σαμιακῶν· περὶ δὲ τοῦ δευτέρου μικρὰ ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν. Ἐθεωρήσαμεν κατάλληλον νὰ διαιρέσωμεν τὴν ἱστορίαν ἡμῶν εἰς δύο μέρη, ἀμφοτέρων δὲ τούτων ἀρχὴν ἐλάβομεν τὴν ὑπάρχουσαν ἐρήμωσιν καὶ

τὸν κατοικισμὸν τῆς νήσου. Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ, ἔσχομεν ὑπ' ὄψιν, καθόσον ἀνήγοντο εἰς τὸ θέμα ἡμῶν, ἐκ μὲν τῶν ἀλλοδαπῶν τοῦ **Pouqueville** τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, τοῦ Ἄγγλου **Blanquiéres** τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ **Voutier** τὰ Ἀπομνημονεύματα, τοῦ **Raffenel** τὴν Ἱστορίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐπισυμβαινόντων, τοῦ **Raybaud** τὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος Ἀπομνημονεύματα καὶ τέλος τοῦ Γερμανοῦ Γερβίνου τὴν νεωστὶ ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν· ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων, τὰς πλείστας τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως γραφεισῶν ἱστοριῶν ἢ δοκιμίων.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀξιοπίστων πληροφοριῶν, ἃς προσεπαθήσαμεν νὰ λάβωμεν, ἐβασίσθημεν ἰδίως ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ἐν Σάμῳ παρὰ διαφόρων ἐδόθησαν ἡμῖν, ἄλλα δ' ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς Βουλῆς ἐν Ἀθήναις εὕρομεν. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, πάντα σχεδὸν ἀνέκδοτα, ἐπεσυνάψαμεν ἐν εἴδει παραρτήματος εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου, ὥστε οἱ μεθ' ἡμᾶς, πρόχειρα τὰ μέσα ἔχοντες, νὰ δύνανται εὐχερέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον ἡμῶν ὅπως πραγματευθῶσιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Σάμου.

Ἀπολείπεται ἤδη νὰ εἴπωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῆς γλώσσης, ἣν μετεχειρίσθημεν· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τοσαῦτα ἐλέχθησαν, ὥστε περιττὸν ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ μυριάκις ἐπαναληφθέντα. Φρονοῦμεν ὅτι ἑνόσῳ Ἀκαδημία σοφῶν δὲν ῥυθμίσῃ τὰ τῆς γλώσσης, ἕκαστος δύναται νὰ γράφῃ κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν χρῆσιν Ἑλληνικῶν λέξεων καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν συντακτικῶν κανόνων. Πιστεύομεν ὅτι ἔσεται ἦμαρ καθ' ὃ ἡ γλῶσσα ἡμῶν θέλει περιέλθει εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς τελειότητα· ἀλλὰ μέχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἃς περιορισθῶμεν εἰς τὴν βαθμιαίαν ταύτης πρόοδον, διότι ἄλλως φόβος ἐπίκειται μὴ ἱπτάμενοι ὑπερνέφελοι πάθωμεν τὸ τοῦ Ἰκάρου. Ἰδίως δ' ὅταν γράφῃ τις διὰ τοὺς πολλούς, ἀντὶ γραμματικῆς ἐπιδείξεως, ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ εὔληπτον καὶ τὸ σαφὲς, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεστήσαμεν πᾶσαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Εἴθε ἄλλοι κρείττονες ἡμῶν καὶ πλείονας εὐχερείας ἔχοντες, νὰ

δυνηθῶσιν ὅπως ἀναπληρώσωσι τὰ παρ' ἡμῖν ἐλλείποντα. Εἴθε μάλιστα μεταξὺ τῆς νέας γενεᾶς τῶν Σαμίων, ἥτις σφριγῶσα πρὸς παιδείαν καὶ μάθησιν, ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ, ὡς ἐν κατόπτρῳ, θέλει κατίδει τὰς πράξεις καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων αὐτῆς, εἴθε νὰ συντελέσωμεν (καὶ τοῦτο ἔσεται ἡ μόνη τῶν πόνων ἡμῶν ἀμοιβὴ) ὅπως διεγείρωμεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῆς ἀκμαῖον τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα, καὶ ἀκράδαντον τὴν συναίσθησιν τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων· ὥστε, ὅταν μίαν ἡμέραν οἱ πρεσβύτεροι λέγωσιν

Ἄμμες ποκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι,

ἀνερυθριάστως καὶ οἱ νεώτεροι νὰ ἀποκρίνωνται

Ἄμμες δέ γ' εἰμὲς, αἱ δὲ λῆς πεῖραν λάβε.

Ε. Ι. Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Γεωγραφικὴ θέσις — Μέγεθος — Ὄρη — Ποταμοὶ — Ἀκρωτήρια τῆς Νήσου.

Ἡ Σάμος, νῆσος πολύκλειτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, περιλαμβανομένη εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν καλουμένων Ἀνατολικῶν Σποράδων, ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ 36′ 50″ τῆς εἰκοστῆς ἕκτης μοίρας καὶ τοῦ 5′ 40″ τῆς εἰκοστῆς ἑβδόμης ἀνατολικοῦ μήκους, καὶ μεταξὺ τοῦ 39′ 45″ καὶ τοῦ 50′ τῆς τριακοστῆς ἑβδόμης μοίρας βορείου πλάτους ἀπὸ τὸν Μεσημβρινὸν τοῦ ἐν Γρενοβικῷ (Greenvich) ἀστεροσκοπείου. Κεῖται δὲ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, καὶ ἔχει πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὴν Νέαν Ἔφεσον (Κουσάδασι), πρὸς βορρᾶν δὲ τὸν Κολοφῶνα (Σιατζίκ) καὶ τὴν νῆσον Χίον, πρὸς δυσμὰς τὰς Κορσίας ἢ Κορασσείας νήσους (Φούρνους), καὶ τούτων ἀπώτερον τὴν Ἰκαρίαν, καὶ πρὸς νότον τὰς νήσους Πάτμον, Λέρον κτλ. Καὶ τῆς μὲν Νέας Ἐφέσου διέχει ἡ Σάμος ἀπὸ ἀκρωτηρίου εἰς ἀκρωτήριον ἐννέα ὡς ἔγγιστα μίλλια, τοῦ δὲ Κολοφῶνος δεκατέσσαρα, τῆς Χίου τριάκοντα πέντε, τῆς Ἰκαρίας ἐννέα, τῆς Πάτμου δεκαοκτὼ, καὶ τὸ μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτῆς ἄκρου Ποσειδίου (Γρῆς Ποδιὰ) καὶ τοῦ τῆς Μυκάλης Τρωγυλίου (Κάβος Παναγίας) στενότατον διάρμα, ἀποτελεῖ τὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλούμενον Ἑπταστάδιον Πορθμὸν (Νταρμπογάζ).

Τοῦ σχήματος τῆς νήσου παριστῶντος σχεδὸν δρυὸς φύλλον, αὕτη ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μὲν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, κατὰ πλάτος δὲ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Καὶ τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς ἐστι 30′ 30″, τὸ δὲ πλάτος 11′ 15″, τουτέστιν ἔχει μέγιστον μὲν μῆκος (ἀπὸ Καλαμπαχτασίου μέχρι Δομουζδουρνοῦ) εἴκοσι πέντε

μιλλίων, μέγιστον δὲ πλάτος (ἀπὸ Τιγανίου μέχρι Καρλοβασίων) ἕνδεκα.

Περὶ τοῦ μεγέθους τῆς Σάμου καὶ τῆς περιμέτρου αὐτῆς, οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι, οἱ περὶ αὐτῆς πραγματευσάμενοι, εἰς ἱκανὴν διατελοῦσιν ἀσυμφωνίαν. Ὁ ἀρχαιότερος πάντων Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς καταλογίζεται τὴν Σάμον δεκάτην τὸ μέγεθος τῶν νήσων τῆς Μεσογείου, ἀριθμῶν οὕτω. (ά.) « Μεγίστη Σαρδώ, δευτέρα Σικελία, τρίτη Κρήτη, τετάρτη Κύπρος, πέμπτη Εὔβοια, ἕκτη Κύρνος, ἑβδόμη Λέσβος, ὀγδόη Ῥόδος, ἐννάτη Χίος, δεκάτη Σάμος, ἑνδεκάτη Κόρκυρα κλ. » Ἀλλὰ τὸν καταλογισμὸν τοῦτον παραλλάσσουσιν ἕτεροι συγγραφεῖς, ἰδίᾳ δ' ὁ Ἄλεξις καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐν Γεωγραφικῇ Ὑφηγήσει. Ὁ Στράβων (β') λέγει ὅτι ὁ περίπλους τῆς Σαμίων νήσου ἐστὶ σταδίων ἑξακοσίων, ὁ δὲ Ἀγαθήμερος (γ'.) προστίθησιν ἔτι τριάκοντα στάδια, λέγων « Σάμου περίμετρος στάδια χλ! » Ὁ Πλίνιος (δ'.) ὁρίζει τὴν περιφέρειαν αὐτῆς εἰς ὀγδοήκοντα ἑπτὰ χιλιάδας Ῥωμαϊκῶν βημάτων « **Samum liberam, circuitu octoginta septem millia passuum** » καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Ἰσίδωρος τῶν λοιπῶν ἀφειδέστερος τυγχάνων, ἐπαυξάνει αὐτὴν μέχρις ἑκατὸν χιλιάδων Ῥωμαϊκῶν βημάτων· δηλονότι, ὑπολογιζομένων κατὰ τὸ σύνηθες τριῶν χιλιάδων καὶ ἑξακοσίων βημάτων ἀνὰ ἑκάστην ὥραν, ἡ Σάμος ἔχει, κατὰ τὸν Ἰσίδωρον, εἴκοσι ἑπτὰ ὡρῶν καὶ τεσσαράκοντα ἑπτὰ λεπτῶν περιφέρειαν. Ἀλλὰ πασῶν τῶν καταμετρήσεων τούτων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐσφαλμένων οὐσῶν, ἡμεῖς παραδεχόμεθα τὴν τοῦ Ποκοκκίου, πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ ὁ χωρογραφικὸς τῆς Σάμου χάρτης, τοῦ ὁποίου ἐν τῷ προλόγῳ μνείαν ἐποιησάμεθα. Ἔχει λοιπὸν ἡ Σάμος ἑβδομήκοντα πέντε ναυτικῶν μιλλίων περιφέρειαν, τουτέστιν εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν καὶ δέκα λεπτῶν, καὶ μετὰ κατακολπισμῶν μὲν αὕτη ἐστὶν ὑπὲρ τὰς διακοσίας

(ά.) Σκύλακ. Περίπλ. σελ. 109.

(β'.) Στραβ. Γεωγρ. σ. 6.

(γ'.) Ἀγαθ. Γεωγρ. Δ. 5.

(δ'.) Plin. Hist. Nat. V. 37.

ἑξήκοντα χιλιάδας πήχεων, ἄνευ δὲ κατακολπισμῶν ἐλαττοῦται εἰς μόνον ἑκατὸν ἑξήκοντα χιλιάδας τοιούτων.

Παρὰ τὴν νῆσον Σάμον ὑπάρχουσι καί τινες νησίδες καὶ σκόπελοι, οἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παραρτήματα αὐτῆς. Αἱ ἐπισημότεραι τούτων εἰσί· πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μὲν μέρος, ἀριστερόθεν τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βαθέος, αἱ ἀναφερόμεναι παρὰ τοῦ Πλινίου (ά.) ὡς τῇ Σάμῳ παρακείμεναι νησίδες Ῥυπαρὰ, Νυμφαία καὶ Ἀχιλλεία, αἵτινες κατὰ μὲν τοὺς προγενεστέρους χρόνους ἐκαλοῦντο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνη, Πηλοῦ Νησία, νῦν δὲ λέγονται Νησία τοῦ Κότζικα, προσλαβοῦσαι πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντά που ἐτῶν, τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῆς παρακειμένης ἐπὶ τῆς Σάμου μονῆς τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Κότζικα, καὶ εἰδικώτερον καλούμεναι Πρασονῆσι, Δασκαλειὸ, Διαπόρι καὶ Μακρονῆσι ἢ Ἁγία Παρασκευή. Ἀνατολικώτερον τούτων κεῖται ἡ νῆσος Κασσονῆσι, μετ' αὐτὴν πρὸς νότον ἡ Ὑετοῦσα (Ἀγαθόνησος ἢ Γαϊδουρονῆσι) καὶ ἑπομένως αἱ Ναρθηκίαι ἢ Ναρθηκίδες νῆσοι, ἃς ὁ Μελέτιος Πατοῦσες ἀποκαλεῖ, καὶ ὧν σημαντικώτεραί εἰσιν ἡ Λειψὸς, Λειψὸν ἢ Λῆψία, κατὰ Πλίνιον (δ'.) καὶ οἱ Ναρκίοι ἢ Ἀρκίοι. Πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν σχεδὸν τῆς νήσου ἄκραν κεῖται ἡ Σαμιοπούλα, τὴν ὁποίαν ὁ Γάλλος Β. Γκερὲν παραδέχεται ἀντὶ τῆς Τραγίας, παρ' ᾗ ἐγένετο πεισματώδης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σαμίων ναυμαχία (γ'.)· καὶ ἐπὶ τέλους αἱ νῆσοι Κορασσεῖαι

(ά.) Plin. Hist. Nat. V. 37.

(δ'.) Plin. Hist. Nat. V 36.

(γ'.) Ὁ προσδιορισμὸς τῆς Τραγίας ὑπάρχει ἔτι ἀκριβῶς ἄγνωστος, καί τοι ὁ Γκερὲν ἱκανῶς βασανίζει τὸ περὶ ταύτης χωρίον τοῦ Θουκυδίδου θέλων ν' ἀποδείξῃ τοιαύτην τὴν Σαμιοπούλαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνη, ἐν τῇ νησίδι Σαμιοπούλᾳ, ὑπῆρχεν ἀφθόνως εὔοσμόν τι ἄνθος, ὅπερ ὠνόμαζον τότε διὰ τὴν πρὸς τὸν μόσχον ὁμοιότητα τῆς ὀσμῆς του Μουσκούλια ἢ Κορέδες. Τὸ ἄνθος τοῦτο, λέγει, εἶχε τὴν ἰδιότητα οὐχὶ μόνον νὰ μὴ μαραίνηται, ἀλλὰ καὶ ν' αὐξάνῃ ἐκ τοῦ χρόνου τὴν ὀσμήν του, διὸ μεταφερόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων μετὰ μεγίστης φροντίδος· ἔφερε δὲ συνήθως αὐτὸ ἐπὶ τῆς κιδάρεώς του καὶ ὁ Σουλτάνος, τὸ δὲ παράδειγμά του ἐμιμοῦντο καὶ

ἡ Φοῦρνοι, εἰδικώτερον καλούμεναι Ἅγιος Μηνᾶς, Κρουσοὶ (ἐφ' ὧν καὶ ἀρχαῖα ὑπάρχουσιν ἐρείπια) Θήμενα, Μακρονῆσι καὶ Ἀνθρωποφάγοι.

Ὡς ἐκ τῆς μεγίστης προσεγγίσεως τῆς Σάμου πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν ἤπειρον καὶ τῆς ταὐτότητος διαφόρων φυσικῶν ἀντικειμένων ἐπὶ τῆς γῆς ἀμφοτέρων, εἰκάζουσί τινες ὅτι ἡ Σάμος ἠνοῦτο τὸ πρῶτον μετὰ τῆς Ἀσίας, καὶ ὅτι εἴτε ἐξ ἡφαιστείου ἐκρήξεως, εἴτε ἐκ σφοδροῦ τινος σεισμοῦ ἐπὶ τῶν παναρχαίων χρόνων ἐν Ἀσίᾳ ἐπισυμβάντος, ἀπεσπάσθη αὐτῆς· ὡς ἀπόδειξιν δὲ προσάγουσιν ἰδίως τὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἠπείρου ἐποψίαν τῆς Σάμου, ἥτις φαίνεται, ὡς εἰ ἐξεκολλήθη οὕτως εἰπεῖν ἐκείνης. Καίτοι ἐπ' οὐδεμιᾶς ἀρχαίων συγγραφέων ῥητῆς μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ θεμελιώσωμεν τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἀλλ' οὐδὲ πρέπει καὶ ἀβασανίστως ἵνα τὴν ἀπορρίψωμεν. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἀπαντῶμεν τεκμήρια τοῦ ὅτι ἡ γῆ ὑπέστη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ποικίλας ἀλλοιώσεις, καὶ ὅτι ὅπως σήμερον παρίσταται, δὲν ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τοιαύτη. Ὁ Στράβων, λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἄλλων αἰτιῶν μεταβολῶν τῆς γῆς, βεβαιοῖ ὅτι ἡ Ἄντισσα ἦν τὸ πρῶτον ἠνωμένη μετὰ τῆς Λέσβου, Ἴσσης καλουμένης, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποσπασθεῖσα αὐτῆς ἐκλήθη Ἄντισσα, ὅτι ἡ Λέσβος ἀπεσπάσθη τῆς Ἴσσης, ἡ Προχύτη καὶ Πιθηκοῦσα τοῦ Μισηνοῦ, αἱ Καπρέαι τοῦ Ἀθηναίου, ἡ Σικελία τῆς Ῥηγίνης κλ.

Φαίνεται τῷ ὄντι ὅτι τὸ πάλαι συνεχεῖς σεισμοὶ ἐτάρασσον τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοσοῦτον δὲ συνήθεις ἦσαν οὗτοι, ὥσε ὁπόταν ἐκτίζετο ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐξελέξαντο ὡς τόπον ἁρμόδιον πρὸς οἰκοδομὴν μέρος βαλτῶδες (ά.), ἔνθα κατὰ προτροπὴν τοῦ ἀρχιτέκτονος Θεοδώρου ἔθεντο ἄνθρακας μετ' ἐρίων, ἵνα συνέχῃ τὸ ἔδαφος συνεχῶς κλονιζόμενον. Καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ δ' αὐτῇ τῆς Σάμου μαρτυρίαι ἀξιοπίστων συγγραφέων, καίτοι ἐπὶ τὴν

οἱ μεγάλοι αὐλικοί του. Τὴν σήμερον οὐδὲν τοιοῦτον ἄνθος βλαστάνει ἐν τῇ νησίδι ἐκείνῃ, πλὴν τοῦ λεγομένου ἀ θ α ν ά τ ο υ, ὅπερ ἴσως ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ Γεωργειρήνου ἀναφερόμενον φυτόν.

(ά) Plin. Hist. Nat. XXXVI. 14.

δεισιδαιμονίαν τετραμμέναι, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ὑπέστη κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους σφοδρῶν δονισμῶν τὰ ἀποτελέσματα. Ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλείδου περὶ τῶν Νηϊάδων (ά.) καὶ ὁ τοῦ Πλουτάρχου περὶ τῆς πρὸς Διόνυσον μάχης τῶν Ἀμαζόνων (β'.), συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐῤῥάγη ἓν ὄρος φθεγγομένων αὐτῶν μέγα τι καὶ διάτορον, τὰ ὀστᾶ τέλος τῶν θηρίων ἐκείνων, ποῦ ἄλλοῦ δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν ἢ εἰς ἡφαιστείους ἐκρήξεις, τῶν ὁποίων τὴν λάβαν ὑπελάμβανον οἱ ἀρχαῖοι ὡς Ἀμαζόνων ἢ Νηϊάδων ὀστᾶ; Ἀλλ' ἄν τις, παρορῶν πλεῖστα ἄλλα τεκμήρια, εἰς ἓν καὶ μόνον κατίδῃ, θέλει πεισθῆ περὶ τούτου. Ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀρέων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς νήσου, καὶ ἰδίως τὸ μέγα ὄρος Σεϊτὰν ἄνωθεν ἕως κάτω διῤῥαγὸς, δὲν παρέχει ἱκανὴν ὑπόστασιν εἰς ὅσ' ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν;

Οὐδεμία ἴσως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἔχει τοσοῦτον ὑψηλὰ καὶ ἀπότομα ὄρη ὡς ἡ Σάμος· ἐξετάζοντες δὲ καλῶς τὴν φύσιν αὐτῶν, δυνάμεθα ἵνα τὰ περιλάβωμεν εἰς μίαν μόνην σειρὰν ἐκτεινομένην ἐφ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἀλλ' ἡ σειρὰ αὕτη διακλαδουμένη τοσαύτας παραλλαγὰς ὑφίσταται, ὥστε εὐχερὲς ὑπάρχει νὰ σχηματίσῃ τις ἰσάριθμα τῶν παραλλαγῶν ὄρη. Ὁ Στράβων (γ'.) περιγράφων τὴν Σάμον, δύο μόνον τοιαῦτα ἀναφέρει ὄρη τὸν Ἄμπελον, ὅστις ποιεῖ ἅπασαν τὴν νῆσον ὀρεινὴν, καὶ τὸν Κερκετέα, ὅνπερ ἀποκαλεῖ ἐνδοξότερον τοῦ Ἀμπέλου ὄρος. Ἐπὶ τούτοις ὁ Πλούταρχος προστίθησι τὸ Φλοιὸν, καὶ ἐν τέλει Στέφανος ὁ Βυζάντιος τὸ Ἀσσωρόν.

Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους Ἀμπέλου, μεγίστη παρὰ τοῖς νεωτέροις καταφαίνεται ἀντίφασις· διότι οἱ μὲν παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἀμπέλων, αἵτινες ἔκπαλαι ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκείνου, ὁ δὲ Σίννερος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου περιηγήσεως τοῦ Βουονδελμόντη (δ'.), ἀσπα-

(ά) Ἡρακλ. περὶ πολιτ. Σαμ. Ι'.
(β) Πλουτ Ἑλλην. VVI.
(γ) Στραβ. X. 5—XIV. 1.
(δ) Liber Iusularum archipelagi de Cristof. Buondelmonti p. 211.

ζόμενος ἴσως τὴν τοῦ Μ. Ἐτυμολογικοῦ φράσιν « Ἄμπελος παρὰ τοῦ ἀνάπηλός τις οὖσα ἡ μὴ ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὸν πηλὸν ἤγουν τὸν οἶνον», ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἀντίφρασιν· ἀλλ' ὅμως τοῦ Σιννέρου ὁ ἰσχυρισμὸς φαίνεται ἡμῖν πάντη ἐσφαλμένος, διότι, τὸ ὄρος Ἄμπελος, κατάφυτον ἀμπελώνων τὴν σήμερον τυγχάνον, παράγει τὰς ὡραιοτέρας σταφυλὰς, ἐξ ὧν κατασκευάζεται ὁ τοσοῦτον ἐγνωσμένος ἀνθοσμίας οἶνος (μοσχάτος) τῆς Σάμου.

Τὸ ὄρος Ἄμπελος ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν χωρίων Κοντακαΐϊκα καὶ Φοῦρνοι καὶ ἐκτεινόμενον πρὸς ἕω, διαιρεῖ σχεδὸν κατὰ μῆκος τὴν νῆσον, περισσότερον μὲν πλάτος πρὸς νότον ἀφίνον, ὀλιγώτερον δὲ πρὸς τὴν ἀνατολικοβόρειον πλευράν. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν ἔτει 1852 παρὰ τοῦ Ἄγγλου ὑδρογράφου Βρὸκ καταμέτρησιν, ὁ Ἄμπελος ὑψοῦται τρεῖς χιλιάδας καὶ ἑπτακοσίους τριάκοντα ὀκτὼ ἀγγλικοὺς πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· προτείνει δὲ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τέσσαρας διαφόρους κλάδους, οἵτινες, ἐκτεινόμενοι πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀπολήγουσιν εἰς ἰσάριθμα ἀκρωτήρια. Στρεφόμενος ὁ Ἄμπελος πρὸς δυσμὰς φθάνει εἰς τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος (ά.), ἀκολούθως τρέπεται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Μικροτέρους βουνοὺς ἔχει τὸ Καστρὶ, τὸν Βουρνὰ ἄνωθεν τοῦ χωρίου Σπαθαρέων, τὸ Σόπελα κατὰ τὸν Παγώνδα, τὸ Καρβοῦνι, ὅπερ ἐστὶν ὡς μέρος τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἄκρου τοῦ Ἀμπέλου, τὸ Δορμουζβουρνοῦ κατέναντι τῆς Ἐφέσου, καί τινας ἑτέρους.

Ἀλλὰ τὸ ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ὄρος τῆς Σάμου εἶνε ὁ Κερκετεὺς, κατὰ Στράβωνα, ἡ Κερκήτιος κατὰ Πλίνιον, τὸ νιφόεν ὄρος τοῦ Νικάνδρου· ἐκτείνεται δὲ τοῦτο μεταξὺ τῆς 24° 18′ 6″ ἀνατολικοῦ μήκους καὶ τῆς 37° 43′ 48″ βορείου πλάτους, καὶ ἔχει κατὰ μὲν τὸν Ἄγγλον ὑδρογράφον Βρὸκ, τεσσάρων χιλιάδων καὶ ἑπτακοσίων εἴκοσι πέντε ἀγγλικῶν ποδῶν, κατὰ δὲ τὸν Β. Γκερὲν, χιλίων πεντακοσίων ἑβδομήκοντα γαλλικῶν μέτρων ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Περὶ τοῦ πῶς ἐδόθη εἰς τὸ ὄρος τοῦτο τὸ ὄνομα Κερκετεὺς, οὐδὲν ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι, τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ἐκλήθη οὕτως, ἐπειδὴ τῆς Σάμου παριστώσης, λέγουσι, σχῆμα προβάτου, ὁ Κερκετεὺς, θεωρεῖται ὡσεὶ κέρκος αὐτοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς ἀλλεοτρόπως τὴν ἐτυμολογίαν παρακολουθοῦμεν. Κέρκω ἢ κρέκω σημαίνει κτυπῶ, βροντῶ, ἠχῶ· τί λοιπὸν τὸ παράδοξον ἂν εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ὄρος ἐδόθη τὸ ὄνομα Κερκετεὺς, ὡς δηλωτικὸν τοῦ ἤχου καὶ πατάγου, ὅστις προξενεῖται ἐκ τῶν εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν παφλαζόντων κυμάτων, ἢ ἐκ τοῦ ἀνέμου τοῦ βαρυπλήσσοντος τὰ πλευρὰ αὐτοῦ ;

Ἡ γυμνὴ κορυφὴ τοῦ ὄρους τούτου (Βίγλα καλουμένη) ὁμοιάζει τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον γέροντα, τοῦ ὁποίου τὴν μεγαλοπρέπειαν καθίστησιν ἐκφραστικωτέραν ἡ πολιὰ κόμη. Βάραθρα φρικώδη, βράχοι ἀπορρῶγες, ὕψη καταπληκτικὰ, δίδουσιν εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἄποψιν ἔξαλλον. « Ὄρος γυμνὸν καὶ φρικῶδες, λέγει ὁ **K. Michaud** ἐν τῇ Ἀνατολικῇ αὐτοῦ Ἀνταποκρίσει (ά.), παρίσταται εἰς τὸν περιηγητὴν, τὸ ὀνομάζουσι δὲ Καλαμπάχτασι ἢ ὄρος βαράθρων καὶ τρικυμιῶν. » Ὁ Κερκετεὺς δύναται νὰ θεωρῇ ὡς σειρὰ ὁλόκληρος ὀρέων σεσωρευμένων τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, ἥτις χθαμαλοῦται πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος καὶ ὑψοῦται πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν· εἶνε δὲ τὸ ὄρος τοῦτο πανταχόθεν ἄβατον πλὴν ἕωθεν, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δυσχερέσι χρόνοις τῶν Σαμίων ἐχρησίμευσε πάντοτε ἄριστον καταφύγιον τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ.

Δύο τινὰ ἄξια λόγου ἀπαντῶνται εἰς τὸν Κερκετέα· πρῶτον, ὅτι καθ' ὁλοκληρίαν σχεδόν ἐστιν ἔσωθεν κοῦφος, καὶ δεύτερον, ὅτι πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτοῦ μέρος εἰς θέσιν ἀπρόσιτον καὶ βαραθρώδη, πεντακόσια περίπου μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐκ μακρυ-

(ά.) Ὁ Β. Γκερὲν ὁρίζει τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος εἰς χίλια διακόσια μέτρα Γαλλικὰ, ἢ χιλίους πεντακοσίους ἑξήκοντα πήχεις ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

(ά.) Michaud et Poujoulat, Corresp. d' Orient tom. III. p. 446. — Bellon IX. 85.

νῶν ἀποστάσεων φαίνεται κατὰ πᾶσαν νύκτα νεφελώδη φῶς τι δίκην ἄστρου, ὅπερ οἱ μὲν δύσπιστοι ἀπέδιδον ἄλλοτε εἰς ἐρημίτας ἐκεῖ καταφυγόντας, οἱ δὲ ἁπλούστεροι πολλὰ περὶ αὐτοῦ ἐμυθοῦντο, καὶ τὸ ὁποῖον ἤδη ὀνομάζεται Κανδῆλι.

Φαίνεται ὅτι ὁ Κερκετεὺς τὸ πάλαι ἦν ὄρος ἡφαίστειον, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου ἐσβέσθη· τοῦτο τοὐλάχιστον ὑπεμφαίνουσιν οἱ πολυάριθμοι κρατῆρες, οἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτοῦ, οἷον ἡ Σαραντασκαλιώτισσα, ἡ ὀπὴ τοῦ Φιλαρέτου κτλ. καὶ οἵτινες ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκτείνονται φοβεροὶ κατὰ κάθετον μέχρι τῆς θαλάσσης. Περὶ δὲ τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης λάμψεως, ἣν ἐξηγητέον ὡς ἐκ φωσφορικῆς τινος ὕλης προερχομένην, ἐμπαικτικῶς μὲν ὁ Τουρνεφόρτιος γράφει, λέγων « Ἠρωτήσαμεν τοὺς μᾶλλον ἀνεπτυγμένους κατοίκους τί ἐφρόνουν περὶ τοῦ ὑποτιθεμένου φωτὸς ἐκείνου, ὅπερ οἱ ναῦται ἐφαντάζοντο ὅτι βλέπουσιν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σάμου, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἴδωσιν ἐκ τῆς ξηρᾶς· ὅλοι δὲ οὗτοι οἱ Δόκτορες ἐβεβαίουν ἡμᾶς ὅτι φαίνεται εἰς μέρος τοσοῦτῳ κρημνῶδες, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ ὑποθέσωσιν ὅτι ἄνθρωπος κατῴκει ἐκεῖ, καὶ ὅτι ἀναμφιλέκτως τὸ φῶς τοῦτο ἀνατρέχει εἰς θαῦμά τι. Ἐγὼ ὅμως φρονῶ τοὐναντίον, ὅτι οὐδέποτε οἱ ναυτιλλόμενοι εἶδον φῶς τι ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς Σάμου, ἀλλ' οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ποιμένες ἀνάπτουσιν ἐκ διαλημμάτων πῦρ χάριν διασκεδάσεως, καὶ ὅπως μὴ ἀφίνωσι νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἀνάμνησις γεγονότος, ὅπερ οἱ ἱερεῖς τῆς Σάμου καλοῦσι Μέγα θαῦμα ». Ἀλλ' ὁ Θεβενὼ τῷ 1655, ὁ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης τῷ 1678 καὶ ὁ Κλάρκ βραδύτερον συμμαρτυροῦσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ φωτὸς ἐκείνου, ὅπερ ἄλλως καὶ σήμερον ἔτι φαίνεται. « Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς, λέγει ὁ Θεβενὼ, ἠνάψαμεν ἱκανὰ ἐν τῷ πλοίῳ φῶτα· εἶχον δὲ μετὰ περιεργείας ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Σάμον, ὅτε παρατηρήσας φῶς τι ἐν αὐτῇ, ὅπερ ἐξέλαβον ὡς λυχνίαν, ἠρώτησα ἀξιότιμόν τινα Χῖον καθολικὸν, μεθ' οὗ εἶχον συνδέσει φιλίαν, τί ἐσήμαινε τὸ φῶς ἐκεῖνο. Αὐτὸς δὲ μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι τὸ φῶς ἐκεῖνο ἐφαίνετο κατὰ πᾶσαν νύκτα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὅτι δεκάκις ἢ δωδεκάκις διελθὼν ἐκεῖθεν πάντοτε τὸ εἶδεν, ὅτι οὐδεμία οἰκία ἢ δένδρον ὑπῆρχεν εἰς

τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅτι πολλοὶ πολλάκις προσεπάθησαν νὰ εὕρωσι τὴν θέσιν τοῦ φωτὸς, ἀλλ' οὐδέποτε τὴν εὗρον, διότι ὅταν ἐπλησίαζον αὐτὸ ἠφαντοῦτο, καὶ ὅτι παρὰ τῇ θέσει ἐκείνῃ, εἰς τὴν ὁποίαν ἠκτινοβόλει τὸ φῶς, ἦν ᾠκοδομημένη χριστιανική τις οἰκία ὅλως ἐρείψιμος, ἐξ οὗ εἰκάζετο ὅτι τὸ φῶς ἐκεῖνο ἦν μυστηριῶδες. Ἐνῷ οὗτος ἔλεγε ταῦτα, ἐγὼ ὑπολαβὼν ὅτι μὲ ἔσκωπτε, κατῆλθον εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, πρὸς ὃν ἀπηύθυνα τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ φωτὸς ἐρώτησιν· ἀλλὰ καὶ οὗτος, καίτοι Τοῦρκος, μοὶ ἐπανέλαβεν ὅτι καὶ ὁ Χῖος. Ἠρξάμην τότε ἐγὼ νὰ παρατηρῶ μετὰ πλείονος προσοχῆς τὸ φῶς καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν ἔβλεπον αὐτὸ, ὑψούμενον καὶ καταβιβαζόμενον ὡσεὶ λυχνία· μοὶ ἐφαίνετο δὲ διακοσίους περίπου πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς εἰς τὸ μέρος τῆς νήσου τὸ νεῦον πρὸς τὴν Ἰκαρίαν. Ἀφιχθεὶς εἰς Χίον δὲν ἔλειψα νὰ ἐρωτήσω τὸν ὑποπρόξενον τῆς Γαλλίας περὶ τοῦ φωτὸς, ἀλλὰ καὶ οὗτος μοὶ εἶπεν ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι, προσθεὶς ὅτι πολλάκις καὶ ὁ ἴδιος προσεπάθησε νὰ ἐξακριβώσῃ αὐτὸ, ἀλλ' ὅσον ἐπλησίαζε, τοσοῦτον ἐκεῖνο καθίστατο ἀφανές ».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Κερκετέως· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ὄρους Φλοιοῦ ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, διηγουμένῳ, ὡς προείπομεν, τὴν πρὸς Διόνυσον μάχην τῶν Ἀμαζόνων. Μηδενὸς ἑτέρου συγγραφέως μνείαν ποιουμένου τοῦ ὄρους τούτου, ἀγνοοῦμεν ἂν πρέπῃ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν πράγματι ὕπαρξιν αὐτοῦ, ἢ νὰ θεωρήσωμεν τοῦ Πλουτάρχου τὴν ἀφήγησιν ὡς φαντασίας κύημα· ἀλλ' ἂν τέλος πιστεύσωμεν τῷ Πλουτάρχῳ, ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν Φλοιὸν ἓν τῶν πολλῶν ἐκείνων ὀρέων, ἅτινα ἐν τῷ συνόλῳ ἀποτελοῦσι τὸν Κερκετέα, ἴσως δὲ δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ὡς τοιοῦτο καθ' ὑπόθεσιν τὸ παρὰ τῷ χωρίῳ Κουμαραδέοις.

Τέταρτον ὄρος ἐν Σάμῳ ἀναφέρεται τὸ Ἀσσωρὸν παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ λέγοντι « Ἀσσωρὸν, ὄρος Σάμου, ὅθεν ῥεῖ ὁ Ἀμφίλυσος. » Ὁ γεωγράφος Μελέτιος καταλογίζεται αὐτὸ μετὰ τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου Σάμου· ἀπέναντι ὅμως τῆς σαφοῦς τοῦ Στεφάνου ἐκφράσεως ὄρος Σάμου, οὐδεμίαν ἡ τοῦ Μελετίου μαρτυρία ἔχει τὴν ἀξίαν. Ἀλλὰ ποῦ πρέπει νὰ κατατάξωμεν τὸ ὄρος

τοῦτο ; Ὁ Β. Γκερὲν ἐκφέρει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ὄρος τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ἐν τῶν πολλῶν βουνῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὸν Ἄμπελον, ὀρθώτερον δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς τὸ Ἀσσωρόν· τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι πολλοὶ χειμαῤῥοι καταῤῥέουσιν ἐκεῖθεν, ἐν οἷς καταριθμεῖ καὶ τὸν Ἀμφίλυσον· ἀλλ' ἡμεῖς τοιοῦτον ὑπολαμβάνοντες ἕνα τῶν δύο χειμάῤῥων, τῶν Καρλοβασίων ἢ τοῦ Πύργου, θεωροῦμεν ὡς Ἀσσωρὸν ἐν τῶν ὀρέων ἐκείνων, ἐξ ὧν οἱ ποταμίσκοι οὗτοι λαμβάνουσι τὰς πηγὰς αὐτῶν.

Τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα τῆς Σάμου ὄρη ἐχούσης, πολλοὶ ἀναμφιλέκτως ποταμίσκοι καὶ χειμαῤῥοι διέβρεχον αὐτὴν, ἕνεκα δὲ τῆς ἀφθονίας ταύτης τῶν ὑδάτων καὶ ὑδρηλὴ παρὰ τῶν ποιητῶν ἐκλήθη· τεσσάρων ὅμως, τῶν κυριωτέρων ἴσως, εἰς οὓς ἔδωσαν καὶ τὸ ὄνομα ποταμοῦ, τὴν μνήμην κατέλιπον ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι. Εἰσὶ δὲ οὗτοι ὁ Ἴμβρασος, ὁ Χήσιος, ὁ Ἀμφίλυσος (ά.) καὶ ὁ Ὑβήττης ἢ Ἰβήττης (β'.), εἰς οὓς προσθετέον πέμπτον καὶ τὸν παρὰ τοῦ Μελετίου ἀναφερόμενον Κερκήτιον.

Ὁ ποταμὸς Ἴμβρασος ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον Παρθένιος, διότι ἐμυθολογεῖτο ὅτι παρὰ ταῖς ὄχθαις αὐτοῦ καὶ ὑπὸ δενδρύλλιον ἄγνου (καναπίτζας) ἐτέχθη ἡ θεὰ Ἥρα· μαρτυρεῖ δὲ τὴν μετωνυμίαν ταύτην καὶ ὁ Καλλίμαχος λέγων

Ἀντὶ γὰρ ἐκλήθης, Ἴμβρασε, Παρθενίου.

Κατὰ ποίαν δὲ ἐποχὴν καὶ διὰ τίνα λόγον παρήλλαξεν ὄνομα ὁ ποταμὸς οὗτος, ἀγνοοῦμεν. Ὁ Ῥόσσιος παράγει τὸ ὄνομα Ἴμβρασος ἐκ τοῦ Ἴμβρος ἢ ὄμβρος καὶ ἐκ τοῦ ασὸς, λέξεως, ἥτις εἰς τὴν Πελασγικὴν ἐσήμαινε ποταμὸς, τοὐτέστιν Ἴμβρασος ἐδήλου ποταμὸν ἐξ ὄμβρων γενόμενον ἢ χειμαῤῥον. Παῤῥέει δὲ οὗτος, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, τὴν πόλιν τῶν Σαμίων, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα, ἔῤῥεεν ἀπὸ βοῤῥᾶ πρὸς νότον. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς γεννήσεως τῆς θεᾶς Ἥρας, ὁ Ἴμβρασός ἐστι γνωστὸς ἐν τῇ μυθολογίᾳ (γ) διότι

(ά) Στέφ. Βυζ εἰς λ. Ἀσσωρόν.
(β') Plin. Hist. Nat. V. 37.
(γ') Ἀθήν. Z. 19.

Τῷ ῥα ποτ' Ὠκυρόην, νύμφην περικαλλέα κούρην
Χησιὰς εὐπατέρεια τέκεν φιλοτῆτι μιγεῖσα,
Ὠκυρόην, ἣ κάλλος ἀπείριτον ὤπασαν ὧραι.

Τὴν Ὠκυρόην ταύτην ἐρασθεὶς ὁ Ἀπόλλων ἐπεχείρησε νὰ ἁρπάσῃ· ἡ δὲ, φεύγουσα τὰς παρενοχλήσεις τοῦ ἐκηβόλου θεοῦ, διεξεπεραιώθη κατά τινα ἑορτὴν τῆς Ἀρτέμιδος εἰς Μίλητον, καὶ ἐκεῖ ἐντυχοῦσα θαλασσουργόν τινα πατρῶον φίλον, ὀνόματι Πομπίλον, καθικέτευσεν αὐτὸν ὅπως τὴν σώσῃ. Ἀλλ' ἐνῷ οὗτος, ἐπιβιβάσας τὴν Ὠκυρόην εἰς τὸ πλοῖόν του, ἔλυε τὰ πρυμνήσια, αἴφνης ἐπιφανεὶς ὁ Ἀπόλλων ὀργίλος, τὴν μὲν κόρην ἥρπασε, τὴν δὲ ναῦν ἀπελίθωσε, τὸν δὲ Πομπίλον μετεμόρφωσεν εἰς τὸν ὁμώνυμον ἰχθῦν.

Καὶ ὅμως ὁ ποταμὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον τοσοῦτον ἐξύμνησαν οἱ ποιηταὶ, ἤδη, εὐτελὴς ῥύαξ, εἰκονίζει ἄριστα τὴν μεταξὺ τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ τῶν νῦν ὑφισταμένην διαφοράν. Ὁ Ἴμβρασος, κοινῶς Παρθένις ἢ Ῥεῦμα τῶν Μύλων ὀνομαζόμενος, λαμβάνει τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἐκ τῶν μεταξὺ Πύργου καὶ Παγώνδου ὀρέων καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τῷ Ἡραίῳ, εἰς ἀπόστασιν ἑπτακοσίων βημάτων ἀπ' αὐτοῦ, δεχόμενος συνάμα κατὰ τὸν ῥοῦν του ἐν ὥρᾳ χειμῶνος πλείστους χειμάῤῥους, ὧν τινες εἰσὶ σφοδροὶ εἰς ἄκρον.

Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Χησίου ἀπαντῶμεν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τῆς Σαμιακῆς ἱστορίας Ἔστι δὲ οὗτος τὸ κοινῶς λεγόμενον Ποτάμι τῶν Ἁγιάδων, ὅπερ διαιρεῖ τὸ ὄρος τῆς πόλεως Σάμου ἀπὸ τῆς παρακειμένης πεδιάδος τῆς Χώρας. Τεκμαιρόμεθα δὲ ὅτι ὁ χειμάῤῥος οὗτός ἐστιν ὁ Χήσιος, διότι ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ μετὰ Τεμβρίωνος καὶ Προκλέους ἐπήλυδες ἐζήτησαν βεβαίως γῆν εὔφορον καὶ καρποφόρον ὅπως κατοικήσωσι, τοιαύτην δὲ παρίστησιν ἡ ἐριβώλαξ πεδιὰς ἐκείνη· ὁ δὲ Χήσιος, ἐν τῷ μέσῳ ῥέων καὶ διχάζων ταύτην, ἐχρησίμευε συνάμα καὶ ὡς φυσικὸν ὅριον μεταξὺ τῶν ἐπηλύδων καὶ τῶν Χησιέων, οἵτινες τὸ πρῶτον κατῴκουν ἐν Σάμῳ.

Ἀλλὰ ποῦ πρέπει νὰ καταταξωμεν τοὺς δύο ἐναπολειπομένους ποταμοὺς τὸν Ἀμφίλυσον καὶ τὸν Ὑβήττην ἢ Ἰβήττην ; Βεβαίως μετὰ τοσούτου χρόνου περίοδον, ὅτε πόλεων εὐδαιμόνων ἄλλοτε

καὶ πολυόχλων οὐδὲ τὰ ἐρείπια πλέον σώζονται, δυσχερὲς, μᾶλλον δ' ἀδύνατόν ἐστι τὸ ἐπιζητεῖν τὴν μονιμότητα εἰς τὴν παλίμβαμον ροὴν τῶν ὑδάτων. Διὰ τοῦτο μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν ὡς Ἀμφίλυσον μὲν τὸν χείμαῤῥον τῶν Καρλοβασίων ἢ τοῦ Πύργου, οἵτινες μετὰ λύσσης ὄντως τὸν χειμῶνα ῥέουσιν, ὡς Ἰδήτην δὲ τὸν τῶν Μιτυληνιῶν.

Παρὰ τοὺς ποταμοὺς τούτους ὁ Μελέτιος προστιθησι καὶ πέμπτον τὸν Κερκήτιον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ Νικάνδρῳ.

Κερκετέω νιφόεντος ὑπὸ σχοινώδεσσιν ὄχθαις.

Ἀμφίβολον ὑπάρχει ἂν πρόκειται ἐνταῦθα, περὶ ποταμοῦ ἢ περὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, καὶ ἂν τὸ ὄχθαις παρεισήχθη ἀντὶ τοῦ ὄχθοις. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, παραδεχόμενοι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μελετίου, Κερκήτιον θεωροῦμεν τὸν ὄπισθεν τῶν Καρλοβασίων χείμαῤῥον, τὸν κατερχόμενον ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους καὶ γνωστὸν κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ποτάμι.

Δὲν δυνάμεθα νὰ περατώσωμεν τὸ μέρος τοῦτο, πρὶν ἀναφέρωμεν καὶ τὰς δύο περιφήμους πηγὰς, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Πλίνιος (α) τὴν Γιγαρθὼ καὶ τὴν Λευκοθέαν. Ἀλλὰ ποῦ ἦσαν αὗται; Ὁ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης ὁρίζει ἀμφοτέρας ἐν Χώρᾳ, καὶ ὀνομάζει τὴν μὲν μίαν Πλάτανον, τὴν δ' ἑτέραν Μεσακήν· ὁ δὲ Τουρνεφόρτιος ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ πηγὴ τῶν Μιτυληνιῶν ἐστι μία τῶν δύο τούτων, καὶ ἐκφράζει τὴν λύπην του διότι δὲν ἐδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ ἐφθαρμένην τινὰ ἐπιγραφὴν παρὰ τῇ πηγῇ ταύτῃ, ἐξ ἧς ἐδύνατο νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀκριβείας ἢ μὴ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του. Ἀλλ' ὁ Β. Γκερὲν, μὴ παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Τουρνεφορτίου, θεωρεῖ ὡς μίαν τῶν πηγῶν τούτων τὴν τῆς Χώρας, καὶ ἑτέραν τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους Καστρί· μεγαλείτεραι ὅμως τούτων πηγαὶ ὑπάρχουσι πλεῖσται ἄλλαι ἐν Σάμῳ, ὥστε ἀγνοοῦμεν ἂν τῶν περιηγητῶν τούτων αἱ δοξασίαι βασίζωνται ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τέλους, δέον ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὸ λαμπρὸν ἐ-

(α) Plin. Hist. Nat, V. 37.

κεῖνο ὑδραγωγεῖον, ὅπερ κατεσκεύασεν ὁ Βολούμνιος, καὶ δι' ὃ οἱ Σάμιοι ἐπήνεσαν αὐτὸν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπιγραφῆς τῆς εὑρεθείσης εἰς Χώραν καὶ κατακεχωρημένης ὑπ' ἀριθ. 2256 ἐν τῷ Συντάγματι τῶν Ἐπιγραφῶν τοῦ Βοικχίου.

Εἰσορόων τόδε θαῦμα, Βολούμνιον Ἡγεμονῆα
Πολλὸν ἐπαινήσας μέλπε πορευόμενος.
Δίψῃ τειρομένοισι μελισταγὲς ἤγαγεν ὕδωρ
Καὶ ῥ ὑπ' ἀμηχανίης εὗρε πόρον ὕδασιν
Καὶ τάδε μὲν κατέθηκεν ἐπὶ σκοπέλοις κελαρύζειν
Τὸ πρὶν ξηροτέροις καύμασι τειρομένοις·
Τῷ νῦν μηδ' ἀπόληγε, κέλευε δὲ πᾶσιν ὁδίταις
Ὑμνεῖν θαρσαλέως τῆδε πορευομένοις
Ἣ χαρίτων πόρον ἔσχεν ἐπιτρέψαντος ἀρίστου
Ὅς θέμιν ἡμερίοις δεῖξεν ἀγαλλομένης.

Περίεργον ἀποβαίνει ὅτι ἐνῷ ἡ Σάμος πλεῖστα κέκτηται ἀκρωτήρια, τριῶν μόνων μνείαν ἐποιήσατο ὁ Στράβων. « Ἐν δεξιᾷ μὲν οὖν προσπλέουσι, λέγει οὗτος, πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶ τὸ Ποσείδιον (Γρῆας Ποδιὰ) ἄκρα ἡ ποιοῦσα πρὸς τὴν Μυκάλην τὸν ἑπταστάδιον Πορθμόν. . . . Καλεῖται μὲν οὖν Ἄμπελος (Ἄσπρος Κάβος) καὶ ἄκρα τις βλέπουσα πρὸς τὸ τῆς Ἰκαρίας Δρέπανον. . . . Ἀπέχει δὲ ἡ ἄκρα τῆς Σάμου, ἡ καλουμένη Κανθάριον (Καλαμπάκτασι) ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Δραπάνου ἐν Ἰκαρίᾳ σταδίους ὀγδοήκοντα ».

Ἀκρωτήρια ἀπ' ἀνατολῶν ἀρχόμενοι, ἀπαντῶμεν κατὰ πρῶτον τὸ γλωσσοειδὲς ἄκρον Δομουζδουρνοῦ νεῦον πρὸς τὰ Ἄναια κατὰ τὴν Ἀσίαν· προχωροῦντες πρὸς ἄρκτον καὶ στρεφόμενοι πρὸς δυσμὰς, ἀπαντῶμεν τὸ ἄκρον τοῦ Κότζικα καὶ ἐντὸς τούτου τὸν λιμένα τοῦ Βαθέος, μετ' αὐτὸ δ' ἀπαντῶμεν διαφόρους ἄκρας ἐνιαχοῦ λίαν ἀποτόμους, εἶτα τὸ τῶν Καρλοβασίων. Ὁδεύοντες πρὸς μεσημβρίαν ἀπαντῶμεν πλείστας ἀκροτόμους ἀκτὰς καὶ κολπίσκους, οἷον τὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου κτλ. μέχρι τοῦ Σεϊτὰν, ἔνθα περατοῦται ἡ βόρειος τῆς νήσου πλευρά. Ἀρχόμενοι αὖθις ἀπὸ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος, ἀπαντῶμεν τὸ Καλαμπάκτασι καὶ ἄλλας

τινὰς ἄκρας μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἔνθα λήγει ἡ δυτικὴ πλευρά. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὁρμητηρίου τοῦ Μαραθοκάμπου πρὸς ἀνατολὰς τῆς νοτίου πλευρᾶς ὁδεύοντες, ἀπαντῶμεν τὸ ἐπίσημον ἄκρον τῆς Σαμιοπούλας, ἔναντι τῆς παρακειμένης ὁμωνύμου νησίδος· μετὰ δὲ τοῦτο ὑπάρχει τὸ νοτιανατολικὸν τῶν Κολωνῶν. Ἐντεῦθεν πρὸς ἕω τρεπόμενοι, ἀφικνούμεθα εἰς τὴν παραλίαν τῆς μεγάλης πεδιάδος τῆς νήσου, λήγουσαν ἄχρι τοῦ λιμένους τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου. Ὀλίγῳ δ' ἀνατολικώτερον παρίσταται τὸ Ἀρήϊον ἄκρον (Καβοφονιὰς), μετ' αὐτὸ τὸ τῆς Γρηᾶς, ἄνωθεν δὲ τούτου πρὸς τὸ τέρμα τῆς νήσου τὸ ἀκρωτήριον Μουλαβρατίμη· ἐντὸς δὲ τούτου κατ' ἀνατολὰς ὑπάρχει κολπίσκος τις καὶ ὁρμητήριον, καὶ οὕτω περατοῦται ἡ περιφέρεια τῆς νήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὀνόματα τῆς Νήσου.

Κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ἑλλάδος χρόνους, ὅτε συμμορίαι τυχοδιωκτῶν ἢ ἀνδρῶν ἕνεκα διαφόρων αἰτιῶν τῆς πατρίδος αὐτῶν φυγαδευομένων, ὑπὸ ἕνα τασσόμεναι ἀρχηγὸν μετηνάστευον καὶ κατέκτων τάς τε ἠπείρους καὶ τὰς νήσους, ἕκαστος ἀρχηγὸς ἔδιδε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὰ κατακτώμενα μέρη, ἢ τὸ συνηθέστερον, ὠνομάτιζεν αὐτὰ ἐκ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων, ἃς ἡ φυσικὴ ἐκείνων ἔποψις τῷ ἐνεποίει. Καθὼς λοιπὸν πᾶσαι σχεδὸν αἱ χῶραι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἴτε ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς οἰκησάντων αὐταῖς ἐθνῶν, εἴτε ἐκ προϊόντων ἢ ζώων ἐν αὐταῖς γεννωμένων, πολλὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔσχον ὀνόματα, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ νῆσος Σάμος δὲν ἐγνώσθη ἔκπαλαι ὑπὸ τὸ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι τοῦ νῦν διετήρησεν ὄνομα. Ἀναγινώσκοντες τὸν Στράβωνα (α), βλέπομεν ὅτι « ἡ Σάμος ἐκαλεῖτο Παρθενία πρότερον οἰκούντων

(α) Στραβ. Βιβλ. XIV.

Καρῶν, εἶτα Ἀνθεμὶς, εἶτα Μελάμφυλλος, εἶτα Σάμος, εἴτ' ἀπό τινος ἐπιχωρίου ἥρωος, εἴτ' ἐξ Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας ἀποικήσαντος ». Παραλλάσσων δ' ἀλλαχοῦ (α) τὴν τῶν ὀνομάτων τάξιν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐπαναλαμβάνει « Οὐδ' ἐκαλεῖτο τῷ αὐτῷ ὀνόματι πρότερον, ἀλλὰ Μελάμφυλλος, εἶτ' Ἀνθεμὶς, εἶτα Παρθενία ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Παρθενίου. » Ὁ Πλίνιος (β) εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα προστίθησι καὶ ἕτερον λέγων « **Parthenian primum appellatam Aristoteles tradit, postea Dryusam, deinde Anthemusam; Aristocritus adjicit Mellamphyllum, deinde Kyparissiam; alii Parthenoarusam, Stephanem** » Δηλονότι « ὁ Ἀριστοτέλης διηγεῖται ὅτι πρῶτον ἐκλήθη Παρθενία, εἶτα Δρυοῦσα, εἶτ' Ἀνθεμοῦσα, ὁ δὲ Ἀριστόκριτος προστίθησιν ὅτι ἐκαλεῖτο Μελάμφυλλος καὶ ἑπομένως Κυπαρισσία, ἕτεροι τέλος Παρθενοαροῦσα καὶ Στεφάνη. » Ὁ δὲ Νίκανδρος (γ), ὡς εἰ μὴ ἦσαν ταῦτα πάντα ἱκανὰ, προστίθησι καὶ ἕτερον Φυλλὶς, ὅπερ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ἡσύχιος (δ) « Φυλλὶς ἡ Σάμος τὸ πάλαι· » τοῦτο δὲ μεταβάλλει εἰς Φυλλὰς ὁ Ἰάμβλιχος (ε) λέγων.

. . . . . Φυλλὰς δ' ὀνομάζεται αὖτη (ἡ Σάμος).

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει ὅτι ἡ Σάμος ἐκαλεῖτο Ἴμβρασος, ὁ δὲ πολίτης αὐτῆς Ἰμβράσσιος· ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Σχολιαστὴς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου (ς) παρεισάγει καὶ ἕτερον ὄνομα Μελάνθεμος.

Ἀλλ' ὑπῆρχον ἄρα ποτὲ ἐν χρήσει τὰ ὀνόματα ταῦτα; Ἰδοὺ ὅτι δυσχερὲς ἀποβαίνει νὰ ὁρίσωμεν, διότι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἄρχεται ἡ ἱστορία τῆς Σάμου, ὑπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα γνωρίζεται ἡμῖν, καὶ οἱ συγγραφεῖς, οἱ περὶ ταύτης πραγματευσάμενοι, οὕτω

(α) Στραβ. Βιβλ. X.
(β) Plin. Hist. Nat V. 37.
(γ) Νικανδ, Ἀλεξιφ. ς. 149.
(δ) Ἡσύχ. Λεξ. ἐν λ.
(ε) Ἰαμβλ. ἐν β. Πυθαγ. Κεφ. 2.
(ζ) Σχολ, Βιβλ. Ιλ. στιχ. 872.

τὴν ὀνομάζουσι χωρὶς νὰ ἐξηγῶσι κατὰ ποίας ἐποχὰς καὶ τίνων ἕνεκα περιστάσεων τοσαύτας ἡ νῆσος μετωνυμίας ὑπέστη. Ἂν δὲ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐπ' ἀληθείας παρήλλαξε τοσαῦτα ὀνόματα, τότε τὸ τελευταῖον ὄνομα Σάμος ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δηλονότι τοῦ Σεσώστριος, ἀρχηγοῦ τῆς ἐννεακαιδεκάτης δυναστείας τῆς Αἰγύπτου, (1665 π. Χ.) μέχρι τῶν ποιητικῶν χρόνων, ἤτοι τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου (1181. π. Χ.). Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἡμεῖς θέλομεν εἴπει περὶ τῶν πιθανῶν αἰτιῶν, ὑφ' ὧν ὁρμώμενοι οἱ ἀρχαῖοι τοσαῦτα τῇ Σάμῳ ἀπένειμον ὀνόματα, ἀδιαφοροῦντες ἐὰν ἦσάν ποτε ἢ μὴ ἐν χρήσει.

Φυλλὰς ἢ Φυλλίς. Συνήθως πάντων τῶν ἄλλων ὀνομάτων θεωρεῖται τὸ τῆς Παρθενίας ὅτι ἐδόθη πρότερον εἰς τὴν νῆσον ταύτην· ἀλλ' ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἀντὶ Παρθενίας εὐλογώτερον ἡ Σάμος ἐδύνατο νὰ ὀνομασθῇ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ οἰκισμοῦ αὐτῆς Φυλλὶς ἢ Ἀνθεμὶς ἢ Δρυοῦσα κτλ. διότι τὰ ὀνόματα ταῦτα παριστῶσιν ὁριστικώτερον τὰς πρώτας τῶν οἰκιστήρων ἐντυπώσεις, οἵτινες πολὺ δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν εἰς Σάμον, ἔπλασαν καὶ τὸν μῦθον τῆς ἐν αὐτῇ γεννήσεως τῆς Ἥρας. Φυλλὰς ἢ Φυλλὶς δηλοῖ στρῶμα φύλλων καὶ μεταφορικῶς τόπον πλήρη φυλλοφόρων δένδρων, ὥστε πιθανὸν οἱ πρῶτοι οἰκιστῆρες, θαυμάσαντες τὸ πολύδενδρον τῆς νήσου, ν' ἀπεκάλεσαν αὐτὴν ἐν ἀρχῇ Φυλλάδα ἢ Φυλλίδα.

Μελάμφυλλος ἐκλήθη βεβαίως διὰ τὴν μελαμφαῆ δάφνην αὐτῆς, τὴν προσελκύσασαν τὰ βλέμματα τῶν ἀρχαίων. Τὴν δάφνην ταύτην ἐξύμνησεν ὅ τε Ἀνακρέων

Μελαμφύλλῳ δάφνῃ
Χλωρᾷ τ' ἐλαίᾳ τανταλίζει.

καὶ βραδύτερον ὁ Μελέαγρος ἐν τῷ Στεφάνῳ αὐτοῦ

Καὶ Σαμίου δάφνης κλῶνα μελαμπέταλλον.

Δρυοῦσα. Τὸ ὄνομα τοῦτο τῇ ἐδόθη ἕνεκα τῶν πολυαρίθμων δρυῶν, αἵτινες ἐκάλυπτον τὰ ὄρη αὐτῆς, καὶ αἱ ὁποῖαι ἔτι καὶ νῦν σχηματίζουσιν ἐνιαχοῦ δάση σκιόεντα. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἡ Μίλητος ἐκαλεῖτο Πιτυοῦσα ἀπὸ τῶν ἐκεῖ πολλῶν πιτύων, καὶ

τὸ Πτελεὸν ἐκ τῶν πολλῶν ὁμωνύμων δένδρων. Καὶ σήμερον δὲ καλεῖται ἐν Σάμῳ Βαλανιδιὰ ἡ μεσημβρινοανατολικὴ πεδιὰς τοῦ Μαραθοκάμπου, ἐκ τῶν πολυαρίθμων δρυῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ.

Ἀνθεμίς, Ἀνθεμοῦσα ἢ Μελάνθεμος ὠνομάσθη διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν Φυλλὰς καὶ Μελάμφυλλος, ἕνεκα δηλονότι τῶν πολλῶν ἀνθέων, ἅτινα ἐφύοντο εἰς αὐτήν.

Κυπαρισσία. Τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἐκ τῶν κυπαρίσσων, αἵτινες ἐν πλήθει ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς νήσου, καὶ ὧν γέμει ἔτι ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτῆς ἡ πρὸς τὴν Ἰκαρίαν.

Στεφάνη. Τινὲς παρήγαγον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ σχήματος τῆς νήσου ἀποτελοῦντος εἶδος στεφάνης διὰ τῆς κλίσεως, ἣν λαμβάνει πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος· ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος δὲν φαίνεται ἡμῖν τοσοῦτον βάσιμος. Στεφάνας ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἐξοχὰς τῶν ὀρέων, ὥστε πιθανώτερον ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐκλήθη οὕτως ἡ Σάμος, ἐκ τοῦ ἀποτόμου τῶν ὀρέων αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐξοχῶν τὰς ὁποίας ταῦτα παριστῶσι.

Ἴμβρασσος. Τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται ὅτι τῇ ἐγενικεύθη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ὥστε ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἐν αὐτῇ Ἰμβράσου ἐκλήθη καὶ ἡ νῆσος ἅπασα Ἴμβρασσος.

Παρθενία. Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ, καθ' ἡμᾶς, ἐδόθη εἰς τὴν νῆσον βραδύτερον πάντων τῶν προρρηθέντων, παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἰδίως ὑπῆρχεν ἐν χρήσει, ὡς παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ (α)

Ὁ δ' Ἰμβρασίδος ἔδος Ἥρης.
Παρθενίην . . .

καὶ (β)

Παρθενίης ἐπάνευθεν.

Παρά τε τῷ Καλλιμάχῳ, σαφέστερον ἐκφραζομένῳ ἐν τῷ ὕμνῳ αὐτοῦ εἰς Δῆλον (γ)

Ἢ Χίον ἢ νήσοιο διάβροχον ὕδατι μαστὸν

(α) Ἀπολ. Ἀργον. Δ. ς. 187.
(β) Βιβλ. ΙΔ. ς. 872.
(γ) Καλλίμ. Ὑμ. εἰς Δῆλ. ς. 47.

Παρθενίης (οὔπω γὰρ ἔην Σάμος) ἦχι σε νύμφαι
Γείτονος Ἀγκαίου Μυκαλησσίδες ἐξείνισσαν. . .

Ὁ Τερέντιος Οὐάρρων ἱστορεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Παρθενία προσέλαβεν ἡ νῆσος ἐκ τοῦ ὅτι ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ἡ Ἥρα, καὶ παρθένος διατελέσασα ἐνυμφεύθη τὸν Δία· ὁ δὲ Ταῤῥαῖος παρὰ τῷ σχολιαστῇ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου, ἀναφέρει ὅτι ἐκλήθη οὕτως, ἀπὸ Παρθενίας τῆς γυναικὸς τοῦ Σάμου· ἐπὶ τέλους ὁ Πανόφκας λέγει ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Παρθενίου, καὶ ὄχι ἐκ τοῦ ὅτι ἐν αὐτῇ ἐτέχθη ἡ Ἥρα καὶ ἐτράφη παρθένος οὖσα, διότι, κατ' αὐτόν, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ νῆσος καὶ νησιῶται πρὶν λατρευθῇ ἡ θεὰ ἐκείνη. Ἀλλὰ τὴν ἀντίῤῥησιν ταύτην δὲν δικαιούμεθα νὰ ἐκφέρωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ὄνομα πρὶν ὑπάρξωσι κάτοικοι ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ὅτι δυσκατάληπτον ἀποβαίνει τὸ ὀνοματισθῆναι πρῶτον τὸν ποταμὸν καὶ ἔπειτα ἐκείνην; Ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι τοῦ Οὐάῤῥωνος τὴν μαρτυρίαν, φρονοῦμεν ὅτι ὅπως ὁ οἰκισμὸς τῆς νήσου ὑπάρχῃ σεβαστότερος, ἔπλασαν τὴν παρὰ τῷ Ἰμβράσῳ γέννησιν τῆς Ἥρας, καὶ τὸν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ γάμον αὐτῆς πρὸς τὸν Δία, ἐκ δὲ τοῦ ὅτι ἡ Ἥρα ἐν αὐτῇ διήνυσε τὸν τῆς παρθενίας χρόνον ὠνομάσθη καὶ ἡ νῆσος Παρθενία.

Παρθενοαροῦσα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἡ νῆσος Σάμος ἐκλήθη καὶ Παρθενοαροῦσα, τόπος δηλονότι εὐάρεστος τῇ Ἥρᾳ, ὃν κατὰ προτίμησιν παντὸς ἄλλου ἐξελέξατο ὡς ἕδρανον αὐτῆς.

Σάμος. Μεταβαίνομεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ κύριον ὄνομα τῆς νήσου Σάμος, τὸ ὁποῖον καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐν γένει μετεχειρίζοντο, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπάρχει εἰς χρῆσιν· δύο δ' ἀρχαὶ αὐτοῦ προσφέρονται, ἡ μὲν μυθολογική, ἡ δὲ ἐτυμολογική. Ἄσιος ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς παρὰ Παυσανίᾳ, (α) ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀγκαῖος ἐκ Κεφαλληνίας εἰς Σάμον ἀποικήσας ἔδωκεν αὐτῇ τὸ ὄνομα τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ Σάμης, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐβασίλευε· κατ' ἄλλους δ' ὁ τριτότοκος αὐτοῦ υἱὸς Σάμος ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον, πρὸς ταῦτα δὲ συνάδει καὶ ὁ Στράβων λέγων «ἐκλήθη δ' εἴτα Σάμος, εἴτ' ἀπό τινος ἐγ-

(α) Παυσαν. Ἑλλαδ. περιηγ. Ζ. 11.

χωρίου ἥρωος, εἴτ' ἐξ Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας ἀποικήσαντος.» Ὁ γεωγράφος Μελέτιος λέγει ὅτι ὠνομάσθη Σάμος ἀπὸ Σάου τοῦ παιδὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ῥήνης κατὰ παρένθεσιν τοῦ μ. ἀλλὰ καθὼς περὶ πολλὰ ἄλλα ἐλανθάσθη ὁ Μελέτιος, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιπολαίως ἐξέφερε τὴν παραγωγὴν ταύτην· διότι ἀναφέρει μὲν τὸν Σάον τοῦτον ὁ Σικελιώτης Διόδωρος (α), λόγον ποιούμενος περὶ τῆς Θρακικῆς Σάμου, ἀλλὰ συνάμα λέγει ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης, οὐχὶ δ' ὅτι ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς αὐτήν. Ἕτεροι αὖθις ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ Σάμος ἐκλήθη οὕτως ἀπὸ Σαΐων, ἔθνους παλαιοῦ οἰκήσαντος αὐτὴν, ὧν μέμνηται καὶ ὁ ποιητὴς Ἀρχίλοχος, λέγων·

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα κατὰ μέρος τιθέμενοι, ὀφείλομεν ἵν' ἀναζητήσωμεν ἐν τῇ ἐτυμολογικῇ ἀρχῇ τὴν ἀληθῆ παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος. Ὁ Βωχὰρ θεωρεῖ τὴν λέξιν οὐχὶ Ἑλληνικήν, ἀλλὰ Φοινικικήν, δηλοῦσαν τόπον ὑψηλόν. Καὶ ἐν τῇ Ἰωνικῇ ὅμως διαλέκτῳ σάμος ἀντὶ ψάμος ἡ ἄμμος ἐσήμαινεν ὄχθον ἀμμώδη καὶ πᾶν ἐν γένει ὕψωμα· τὸ δὲ ταὐτοσήμαντον τῶν λέξεων παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς Σιβυλλικοῖς λόγοις, ὧν ὁ ποιητὴς παίζων μὲ αὐτὰς λέγει. (β)

Ἔσται καὶ Σάμος ἄμμος καὶ Δῆλος ἄδηλος
καὶ ἀλλαχοῦ (γ)

Καὶ Σάμον ἄμμος ἅπασαν ὑπ' ἠϊόνεσσι καλύψει

Τούτου ἕνεκα τὸ ὄνομα Σάμος, ὡς δηλωτικὸν ὕψους ἐδόθη εἰς τὸ σαμικὸν φρούριον τῆς Ἥλιδος (Νεόκαστρον)(δ). εἰς τὴν παρ' αὐτῷ πόλιν Σαμίαν, εἰς τὴν Θρακικὴν Σάμον καὶ εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν, ἔνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἡ περιοχὴ Σάμου καὶ Πυλάρου. Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα Σάμος ἐδόθη εἰς τόπους ὑψηλούς, πείθει ἡμᾶς καὶ ὁ Ὅμηρος λέγων περὶ τῆς Θρακικῆς Σάμου.

(α) Διόδ. Σικελ. Βιβλ. V. 48.
(β) Σιβυλ. Λογ. Γ. 363.
(γ) Λογ. Δ. 91.
(δ) Στραβ. VIII. 3.

Ἐντεῦθεν γὰρ ἐφαίνετο πᾶσα μὲν Ἴδη,
φαίνετο δὲ Πριάμοιο πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν.

Ὁ ποιητὴς οὗτος, προκειμένου περὶ τῆς νήσου ταύτης, ἀντιδιαστέλλει αὐτὴν ὁτὲ μὲν τῷ ἐπιθέτῳ Θρῃκία,

Ὑψοῦ ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὑληέσσης
Θρῃκίας. . . . . .

ὁτὲ δὲ τῇ συζυγίᾳ τῶν παρακειμένων νήσων,

Μεσσηγύς τε Σάμοιο καὶ Ἴμβρου παιπαλοέσσης

καὶ

Εἰς Σάμον, ἔς τ' Ἴμβρον καὶ Λῆμνον ἀμιχθαλόεσσαν.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς Κεφαλληνίας, τὴν μὲν νῆσον ὁλόκληρον ἀποκαλεῖ Σάμον,

Οἵ τε Ζάκυνθον ἔχον, ἠδ' οἱ Σάμον ἀμφενέμοντο·

τὴν δ' ἐπὶ τῆς νήσου πόλιν Σάμην,

Ἐκ δὲ Σάμης πίσυρες καὶ εἴκοσι φῶτες ἔασι.

Παραλείποντες τὰς ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐγνωσμένας χώρας, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα νῆσος ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῆς κατασκευῆς, δικαιοῦται ἐπαξίως νὰ ὀνομασθῇ Σάμος, διότι ὀρεινοτάτη οὖσα, διακρίνεται πασῶν τῶν παρακειμένων νήσων κατὰ τὸ ὕψος. «Πλέοντες, λέγει ὁ διάσημος Σατωβριάνδος ἐν τῷ Ὁδοιπορικῷ αὐτοῦ, ἐθεωροῦμεν πέριξ ἡμῶν γαίας, τὰς μὲν ὑψηλὰς καὶ περιφερεῖς ὡς τὴν Σάμον, τὰς δὲ μακρὰς καὶ χθαμαλὰς ὡς τὰ ἀκρωτήρια τοῦ Ἐφεσίου μυχοῦ.» Ἐκ τούτου πειθόμεθα περὶ τῆς ἀληθοῦς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τῆς Σάμου· ἀλλὰ διατί ὁ Ὅμηρος ἐν ταῖς ῥαψῳδίαις οὐδόλως μνημονεύει αὐτῆς; Τὴν ἠγνόει ἄρα; Τοῦτο ἀδυνατοῦμεν ἵνα παραδεχθῶμεν, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐν τῇ Ὁμήρου βιοτῇ τῇ ἀποδιδομένῃ τῷ Ἡροδότῳ, ἀναφέρεται ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος ποιητὴς ἱκανὸν χρόνον διέμεινεν εἰς Σάμον. (α) Καὶ εἰς τὸν ὕμνον δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος,

(α) Δόξαν οὐκ ὀλίγην περιποιεῖ τῇ Σάμῳ καὶ ἡ εἰς αὐτὴν διατριβὴ τοῦ Ὁμήρου, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ βιοτῇ αὐτοῦ. Ὁ ἀθάνατος οὗτος ποιητὴς διεπεραιώθη εἰς Σάμον, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐγχώριοι ἐτέλουν τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων. Ἰδὼν δέ τις τῶν Σαμίων τὸν Ὅμηρον, ὃν ἐγνώριζεν ἐκ Χίου, ἔσπευσε ν' ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς φράτορας ἢ ἀρχηγοὺς τῶν φατριῶν, τὴν

ὅστις θεωρεῖται ποίημα τοῦ Ὁμήρου, ἀπαντᾶται ὁ στίχος,

Καὶ Σάμος ὑδρηλὴ, Μυκάλης τ' αἰπεινὰ κάρηνα.

Ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ γειτνίασις τῆς Σάμου τῇ Μυκάλῃ, πείθει ἡμᾶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς Ἰωνικῆς Σάμου. Ὅτι δὲ ὁ Ὅμηρος

ἔλευσιν τοῦ ἐπισήμου ξένου· οἱ δὲ φράτορες διέταξαν τὸν Σάμιον ἐκεῖνον νὰ προσαγάγῃ παρ' αὐτοῖς τὸν Ὅμηρον. Ἐλθὼν λοιπὸν ὁ Σάμιος καὶ εὑρὼν τὸν ποιητὴν, λέγει αὐτῷ «Ὦ ξένε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλεως, καλοῦσί σε οἱ φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσοντα». καὶ ὁ Ὅμηρος παραδεχθεὶς τὴν κλῆσιν, ἠκολούθει τὸν καλέσαντα. Ἀλλ' ἐνῷ ἐπορεύετο, συναντᾷ γυναῖκας θυούσας ἐν τῇ τριόδῳ εἰς τὴν Κουροτρόφον· ἐπειδὴ δὲ τυφλὸς ὢν, ἐπλησίασε, φαίνεται, πολὺ εἰς τὸν τόπον τῆς θυσίας, ὅπερ ἦν ἀπηγορευμένον, ἡ ἱέρεια ἀγανακτήσασα τῷ εἶπε μετὰ ὀργίλου τρόπου ν' ἀπομακρυνθῇ τῶν ἱερῶν. Ὁ δὲ Ὅμηρος ἐρωτήσας καὶ μαθὼν τίς ἡ ἐπιπλήττουσα αὐτὸν καὶ τίνι γίνεται ἡ θυσία, στραφεὶς πρὸς τὴν ἱέρειαν τῇ ἀπηύθυνε τοὺς στίχους τούτους, οὓς ἡμεῖς ἀπετολμήσαμεν νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ νεώτερον ἰδίωμα.

Ἐπάκουσόν μου, Θεὰ, εὐχομένου, δὸς δ' ἡ γυνὴ αὕτη
οὐδ' ἀγάπην νέου ἀνδρὸς, οὐδ' εὐνὴν ποτὲ ν' ἀπαλαύσῃ·
ἀλλὰ νὰ τέρπηται δὸς μεταξὺ λευκοτρίχων γερόντων,
ὧν ἐξέλειψ' ἡ δύναμις πλέον, ἡ ψυχὴ πλὴν τὰ θέλει.

Ἀφιχθεὶς τέλος παρὰ τοῖς φράτορσι, ἔστη πρὸ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας, καὶ αἰσθανθεὶς τὴν θερμότητα πυρὸς καιομένου ἐν τῷ οἴκῳ, εἶπε·

Στέφανος εἶνε ἀνθρώπων οἱ παῖδες, τῆς πόλεως πύργοι
Στολισμὸς πεδιάδων οἱ ἵπποι, θαλασσῶν δὲ τὰ πλοῖα
Ὁ πλοῦτος λαμπρύνει τοὺς οἴκους, οἱ βασιλεῖς δ' ὁπόταν
κάθηντ' εἰς ἀγοράν, θέαμα ἔξοχον εἶνε τοῖς ἄλλοις·
ἀλλὰ οἶκος, ἔνθ' ἀνάπτεται πῦρ, προτιμώτερος εἶν' ὅλων τούτων.

Εἰσελθὼν ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ οἴκῳ τῶν φρατέρων περιεποιήθη λίαν ὑπ' αὐτῶν. τὴν δ' ἐπιοῦσαν, διερχομένου αὐτοῦ μέρους ἔνθα κεραμεῖς ἐνίκαιον κάμινον κεράμου λεπτοῦ, μαθόντες ἐκεῖνοι ὅτι εἶνε ἀνὴρ σοφὸς, τὸν παρεκάλεσαν ὅπως τοῖς ψάλῃ, ὑποσχόμενοι νὰ τῷ δώσωσι δωρεὰν τὸν κέραμον καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχουσιν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἔψαλεν αὐτοῖς τὰ ἔπη ταῦτα, ἅτινα καλοῦνται Κάμινος ἢ Κεραμεῖς.

Ἂν μὲν μισθὸν μοὶ δώσητε, ὦ κεραμεῖς, σᾶς ψάλλω.
Ἐλθὲ λοιπὸν, ὦ Ἀθηνᾶ, καὶ ἐπὶ τῆς καμίνου
ἐπίθεσε τὴν χεῖρά σου, ὥσθ' ὅλα τὰ ἀγγεῖα
καλῶς νὰ κατασκευασθοῦν, καλὴν τιμὴν νὰ τύχουν,

ἐγίνωσκε τὴν Σάμον, βεβαιοῖ καὶ ὁ Στράβων λέγων « Ἤδει μὲν οὖν αὐτὴν, οὐκ ὠνόμακε δὲ, οὐδ' ἐκαλεῖτο τῷ αὐτῷ ὀνόματι πρότερον. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Μυθικοὶ χρόνοι. — Φοίνικες. — Πελασγοί. — Κᾶρες πρῶτοι κάτοικοι τῆς Σάμου.

Οἱ ἄνθρωποι διασκεδάσαντες τὰς πρώτας αὐτῶν ἀνάγκας, ἔστρεψαν περιέργως τὰ βλέμματα πρὸς τὸ παρελθὸν, ὅπως ἴδωσι

καὶ ἄλλα εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ ἄλλα εἰς τοὺς δρόμους
νὰ πωληθοῦν, πολλὰ δ' αὐτοὶ ἐκ τούτων νὰ κερδίσουν.
Ἀλλ' ἂν μὴ αἰσχυνόμενοι μετέπειτα ψευσθῆτε,
τότε θὰ ἐπικαλεσθῶ θεοὺς καμινοφθόρους,
τὸν Σύντριβον, τὸν Σμάραγον, τὸν Ἄσβεστον, προσέτι
τὸν Ἄβακτον κ' Ὠμόδαμον νὰ σᾶς ἐξαφανίσουν.
Εἴθε τὸ πῦρ καὶ αἴθουσαν καὶ δώματα νὰ καύσῃ,
νὰ φθείρῃ καὶ τὴν κάμινον, πρὸς θλῖψιν σας μεγίστην!
Ὡς θρυμματίζει τ' ἄχυρα ἡ σιαγὼν τοῦ ἵππου,
οὕτω τὸ πῦρ τ' ἀγγεῖά σας νὰ καταθρυμματίσῃ.
Ἐλθὲ καὶ σὺ φαρμακερὰ θύγατερ τοῦ Ἡλίου,
Κίρκη, καὶ κάκωσον αὐτοὺς καὶ ὅ,τι ἂν ποιῶσιν.
Ἂς ἔλθῃ μετὰ φοβερῶν Κενταύρων καὶ ὁ Χείρων
οἵτινες ἔφυγόν ποτε τὰς Ἡρακλείους χεῖρας
ἀλλ' ὅμως ἀπωλέσθησαν, καὶ κάμινον καὶ σκεύη
μεγάλως ἂς πατάξωσιν· ἐνῷ δὲ σεῖς θρηνοῦντες
θὰ βλέπητε τὴν ἄφατον καταστροφὴν σας ταύτην
ἐγὼ πολὺ θὰ τέρπωμαι ἐπὶ τῇ συμφορᾷ σας.
Ἂν τις δ' ὑμῶν τὴν κεφαλὴν τολμήσῃ νὰ προτείνῃ,
εἴθε ν' ἀπανθρακωθῇ, διὰ νὰ μάθωσ' ὅλοι
ὅτι ὀφείλουν πάντοτε τὰ δίκαια νὰ πράττουν.

Παραγιμάζων δὲ εἰς Σάμον μετέβαινε κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου μηνὸς ἀδηγούμενος ὑπὸ παιδίων εἰς τὰς πλουσιωτέρας εἰκίας ψάλλων ἔπη τινά, Εἰ ρ ε-

πόθεν καὶ πῶς ὁρμώμενοι, περιῆλθον εἰς τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῶν κατάστασιν· ἀλλ' ἀδυνατοῦντες ἐν τῇ ἀχλύϊ τῶν αἰώνων ἵνα εὕρωσιν ὡρισμένον τι οὕτως εἰπεῖν σημεῖον ἀποχωρήσεως, ἐξέλαβον τὴν ἀχλὺν ταύτην ὡς τὸν μυστηριώδη τῆς θεότητος πέπλον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκρύπτετο ἡ πρώτη αὐτῶν ἀρχή. Ἀναδραμόντες λοιπὸν μέχρι τῆς θεότητος, ἔπλασαν θεοὺς καὶ ἥρωας ἀρχηγέτας αὐτῶν, περιέβαλον μύθοις καὶ θαύμασι τὴν γένεσίν των, καὶ ἐναβρυνόμενοι ἐπ' αὐτοῖς καθίστων παρ' ἀλλήλοις σεβαστὴν τὴν ἀρχήν των. Τὰ δὲ μυθολογήματα ταῦτα βαθμηδὸν τελειοποιούμενα καὶ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μεταδιδόμενα, προσελάμβανον ἀκολούθως τὸ κῦρος τῆς παραδόσεως.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἱστορίας πάντων ἐν γένει τῶν λαῶν ἐστιν ἀσαφὴς καὶ σκιώδης, ἰδοὺ διατὶ μῦθοι δυσευκρίνιστοι ἐπισκοτίζουσιν ἔτι μᾶλλον αὐτήν. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἀρχαιότητι λαὸς, τοῦ ὁποίου εἷς θεὸς ἢ εἷς ἥρως δὲν λογίζεται ἀρχηγέτης, ἢ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν χώραν δὲν ἐπῆλθον, πρὶν ἔτι αὕτη οἰκισθῇ, τεράστια καὶ ὑπερφυσικὰ γεγονότα. Τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος

σιώνη καλούμενα, ἀντὶ τῶν ὁποίων ἐλάμβανε νομισμά τι. Τὰ δὲ ἔπη ταῦτα εἶχον οὕτως.

Ἤλθομεν εἰς τὸ οἴκημα ἀνθρώπου ἐπισήμου
ὅστις πολλὴν μὲν δύναμιν, πολλὴν δὲ δόξαν ἔχει.
Ἀνοίχθητε θύρ' ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος θὰ εἰσέλθῃ,
θὰ συνεισέλθῃ δὲ ὁμοῦ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη.
Ὅλα τ' ἀγγεῖα γέμουσι, καὶ τὸ ψωμὶ τ' ἀφράτον
ἐντὸς τῆς σκάφης πλημμυρεῖ. Ἀμαξα δὲ τοὺς παῖδας
μὲ ἡμιόνους δυνατὰς ταχέως ἐδῶ φέρει.
Ὑφαίνει κ' ἡ ἀρχόντισσα εἰς ἐργαλειὸ ὡραῖον.
Ἐγὼ καθὼς ἡ χελιδὼν μίαν φορὰν τὸν χρόνον
Σ' τ' ἀρχοντικόν σας πάτησα, ζητῶν φιλοδωρίαν.
Ἂν τι μᾶς δώσητε, καλῶς· ἄλλως θ' ἀναχωρήσωμεν.
Δὲν ἤλθομεν μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως συγκατοικήσωμεν.

Ὁ Ὅμηρος ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας, προσορμισθεὶς δὲ εἰς Ἴον καὶ νοσήσας ἀπεβίωσε.

οὐδ' ἡ Σάμος ποιεῖται ἐξαίρεσιν· (α) διότι Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς μυθολογεῖ ὅτι ἡ νῆσος αὕτη, ἀκατοίκητος οὖσα τὸ ἐξ ἀρχῆς, κατείχετο ὑπὸ πλήθους θηρίων, μεγέθει μὲν μεγίστων, ἀγρίων δὲ καὶ προσπαλαῖσαι, τὰ ὁποῖα τοιαύτας φωνὰς ἐξέβαλλον, ὥστ' ἐρρήγνυτο ἐξ αὐτῶν ἡ γῆ. Ἐκαλοῦντο δὲ τὰ θηρία ταῦτα Ναϊάδες ἢ Μηνιάδες (β), καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἐδείκνυντο ἔτι μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Εὐφορίωνος εἰς Σάμον (γ).

Καὶ τίς μέν ἐστι πιθανῶς ἡ τοῦ μυθολογήματος τούτου ἐξήγησις, ἐν τοῖς προτέροις ὑπεδείξαμεν· ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες νὰ λάβωμεν πληροφορίας περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Σάμου, ὀφείλομεν μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν καὶ τὴν διασποράν τῶν υἱῶν τοῦ Νῶε, ἡ Σάμος καί τινες τῶν λοιπῶν τῆς Μεσογείου νήσων κατὰ τὴν παρ' ἐκείνων γενομένην κλήρωσιν, ὑπῆρξαν ἐπίκοινοι μεταξὺ τοῦ Χὰμ καὶ τοῦ Ἰάφεθ (δ)· ἀλλὰ ταῦτα ἐν παρόδῳ δύνανται νὰ μνημονευθῶσι μᾶλλον ἢ πρὸς ἱστορικὴν ἐξακρίβωσιν. Ὁ Βωχὰρ ἐν τῷ περὶ Φοινικικῶν Ἀποικιῶν, (ε) πρώτους οἰκιστῆρας τῆς Σάμου θεωρεῖ τοὺς Φοίνικας· καίτοι δὲ ὁ σοφὸς οὗτος μεγίστην καταβάλλει προσπάθειαν ὅπως τὰ πάντα ἐκφοινικίσῃ, ὀφείλομεν ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην κατά τι νὰ παραδεχθῶμεν, διότι ἡ μεγάλη ἐπίδοσις, ἣν ἔλαβον οἱ Σάμιοι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ναυτικὰ, κατ' ἐξαίρεσιν σχεδὸν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, πείθει ἡμᾶς ὅτι ὄντως ἐδέξαντο σπέρματα πολιτι-

(α) Ἡρακλ. Ποντ. Πολιτ Σαμ. I.

(β) Σουΐδ. ἐν λ. Φωτίου Λεξικὸν ἐν λ.

(γ) Αἰλιαν. περὶ ζώ. ἰδιότ. XVIII. 28. Ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῷ περὶ ζώων ἰδιότητος καλεῖ τὰς Νηΐαδας ἢ Νηάδας, ἐκ δὲ τῶν φωνῶν αὐτῶν προῆλθε καὶ ἡ παροιμία « Μεῖζον βοᾷ τῶν Νηάδων. »

(δ) Χρονικ. Πασχάλ. 1. 53. Γεωργ. Συγκέλ. Χρονογρ. 69. Αἱ ἐπίκοινοι μεταξὺ τοῦ Χὰμ καὶ Ἰάφεθ νῆσοι, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Πασχάλη, ἦσαν Κόρσουρα, Ταυριαννὶς, Ἀστυπάλαια Κῶος, Λαμπαδοῦσα, Γαλάτη, Χίος, Κνίδος, Γαῦδος, Γόρσυνα, Λέσβος, Νίσυρος, Μελίτη, Κρήτη, Τένεδος, Μεγίστη, Κέρκινα, Γαυλορήτη, Ἴμβρος, Κύπρος, Μῆνιξ, Θήρα, Ἴασος, Σαρδανὶς, Κάρπαθος, Σάμος.

(ε) Bochart de Colon. Phoenic. Lib. 1 c 7.

σμοῦ παρὰ τῶν Φοινίκων, τὰ ὁποῖα βαθμηδὸν ἀνέπτυξαν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ὡρισμένον ἐπὶ τῆς εἰς Σάμον διαμονῆς τοῦ λαοῦ ἐκείνου δύναται νὰ ἐκφέρῃ τις, ἐκτὸς ἁπλῶν ὑποθέσεων. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου ἔθνους τῶν Σαΐων, τὸ ὁποῖον κατά τινας, ᾤκησεν εἰς Σάμον.

Ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας ἥτις καλύπτει τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ Πελασγοὶ, κατὰ τοὺς μὲν ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἰνδογερμανικὴν φυλὴν, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὴν Καυκασίαν, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἵν' ἀναχωρήσωσι τῆς Θεσσαλίας, εἰς ἣν πρὸ πολλοῦ κατῴκουν, διεσπάρησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔνθα πλείστας συνεστήσαντο ἀποικίας (α). Μέγα μέρος τῶν Πελασγῶν τούτων μετηνάστευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (1529 π. Χ.) καὶ ἐκεῖ βαθμηδὸν κατῴκησε διαφόρους τῶν νήσων καὶ τὴν παρακειμένην ἤπειρον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ταύτην φαίνεται καὶ ἡ Σάμος ὅτι ἐδέξατο Πελασγικήν τινα ἀποικίαν, ἥτις τῇ ἔδωκε ἓν τῶν πολυαρίθμων ἐκείνων ὀνομάτων, ἅτινα ἔφερε πρὶν λάβῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο (β) Ὅτι δὲ αὕτη κατῳκήθη ὑπὸ Πελασγῶν, μαρτυρεῖ ὁ Διονύσιος, (γ) ἀποκαλῶν αὐτὴν κατοικητήριον τῆς παρὰ τοῖς Πελασγοῖς τιμωμένης Ἥρας.

Καὶ Σάμος ἱμερόεσσα Πελασγίδος ἔδρανον Ἥρας·

καὶ σαφέστερον ἔτι ὁ Εὐστάθιος, λέγων « τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς νήσου Πελασγοὺς λέγεται γενέσθαι· ἐν αὐτῇ γὰρ καὶ Ἥρα τετίμητο, ἣ ὄνομα Πελασγία. »

Μετὰ τοὺς Πελασγοὺς, κάτοικοι τῆς Σάμου ἀναφαίνονται οἱ Κᾶρες, τῶν ὁποίων δυσχερὲς ὑπάρχει νὰ ὁρίσωμεν τὴν καταγωγήν. Ἐπὶ Ἡροδότου οὗτοι ἐλέγοντο αὐτόχθονες, ἐναντίον τῆς δοξασίας τῶν νεωτέρων, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτοὺς ἀπογόνους Φοινίκων, Πε-

(α) Petit Radel, memoire sur des recherches historiques des monuments que les Pelasgues ont laissé en Italie, Sicile et Grèce.

(β) Raoul Rochette d. Colon. Grec. T. 1. p 293.

(γ) Διονυσ. Οἰκουμ. Περιπλ. σ. 530.

λασγῶν ἢ Κρητῶν (α). Οἱ Κᾶρες ἀπέδιδον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἢ μᾶλλον τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ των εἰς ἡγεμόνα τινὰ Κάρ, υἱὸν τοῦ Μανὲς καὶ ἀδελφὸν τοῦ Λυδοῦ καὶ τοῦ Μυσοῦ, ὅστις πρῶτος ἔλαβε παρὰ τῶν θεῶν τὸ δώρημα τῆς οἰωνομαντίας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀδιαφοροῦντες ἂν ὁ Κὰρ οὗτος ἦν Πελασγὸς ἢ Κρὴς, ἢ ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μανὲς ἦν ὁ αὐτὸς Μεσσραΐμ, ἔγγονος τοῦ Χάμ, ὅπως τινὲς δοξάζουσι, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ Κᾶρες ἐξετάθησαν ἐπὶ μέγα μέρος τοῦ ἀρχιπελάγους, ἀπὸ τῆς μικρᾶς νήσου Σκύρου μέχρι τῆς Ῥόδου, καὶ διὰ τῶν πειρατειῶν καὶ τοῦ μαχίμου αὐτῶν βίου ἐδυνήθησαν νὰ περιέλθωσιν εἰς μέγιστον βαθμὸν δυνάμεως.

Ὁ Γερμανὸς Ζάνδερ (β) παρενείρει καὶ ἕτερον λαὸν οἰκήσαντα τὴν Σάμον, Λέσβον, Κῶ κτλ. τοὺς Μάκαρας, οἵτινες ἦσαν, λέγει, κλάδος τῶν Καρῶν, ὡς οἱ Ῥωξαλάνοι τῶν Ἀλανῶν καὶ ἡ Ὀστρογόθοι ἢ Βισιγόθοι τῶν Γότθων· λαμβάνει δὲ ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ Σικελιώτου Διοδώρου, ὅστις λέγει ὅτι αἱ νῆσοι αὗται ἐκλήθησαν, ὅπως παρακατιόντες θέλομεν εἴπει, νῆσοι Μακάρων. Ἐὰν μόνον αἱ παρὰ τοῦ Ζάνδερ ἀναφερόμεναι νῆσοι προσελάμβανον τὸ ὄνομα τῶν Μακάρων, ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ ἐδύνατο κατά τι νὰ πείσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ παρὰ Πτολεμαίῳ ἀπαντῶμεν πλείστας ἄλλας νήσους, αἵτινες οὐδέποτε μὲν κατῳκήθησαν ὑπὸ Καρῶν ἢ Μακάρων, καὶ ὅμως ἐκλήθησαν Μακάρων νῆσοι, ἕνεκα τῆς εὐφορίας αὐτῶν. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ὁ Γερμανὸς ἱστοριογράφος ὅλως παρεννόησε τὸ τοῦ Διοδώρου χωρίον ἐκεῖνο.

Τοιαῦταί εἰσιν αἱ περὶ τῶν πρώτων οἰκιστήρων τῆς Σάμου ἀτελεῖς πληροφορίαι, αἵτινες περιεσώθησαν ἡμῖν. Ὁ πολιτισμὸς ἦν ἔτι εἰς τὴν κοιτίδα αὐτοῦ, ὥστε ἡ θήρα καὶ ἡ πειρατεία ὑπῆρχεν ἡ μόνη τότε τῶν λαῶν ἀπασχόλησις. Οἱ Κᾶρες ἰδίως διεκρίνοντο κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν λαφύρων ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐφεύρωσι διάφορα πολεμικὰ ὅπλα, μέχρις οὗ ὁ ἰσχυρὸς τῆς Κρήτης βασιλεὺς Μίνως κατέστρεψε τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· ἀλ-

(α) Recherches sur la Carie par l'abbé Sevin.—Freret memoires sur les anciens habitants de la Grèce p. 107.

(β) Zander, Beitrage zur Kunde der inseln Lesbos.

λὰ τῶν πειρατικῶν αὐτῶν ἐθίμων πολὺν χρόνον μετέπειτα εὑρίσκομεν ἴχνη παρὰ τοῖς Σαμίοις. Μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας, κάτοικοι τῆς Σάμου ἀναφέρονται οἱ Λέλεγες, οἵτινες κατ' ἄλλους μὲν θεωροῦνται συγγενεῖς, κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον καὶ τοὺς πλείστους συγγραφεῖς, ταὐτοσήμαντοι τῶν Πελασγῶν, καὶ οἵτινες ἐκ Κεφαλληνίας ἦλθον εἰς Σάμον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀγκαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΑΓΚΑΙΟΣ

Πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σάμου (1360 π. Χ.)

Μεγίστη ἀναμφιβόλως ὑπάρχει δυσχέρεια εἰς ἐκεῖνον ὅστις, πραγματευόμενος περὶ ἐποχῆς μυθώδους μᾶλλον ἢ ἱστορικῆς, ὀφείλει νὰ ἀναλέξῃ ἐν μέσῳ τῶν μύθων τὰ ὑπόστασίν τινα ἔχοντα. Ἡ δυσχέρεια αὕτη καθίστατ' ἐπαισθητοτέρα, προκειμένου περὶ τοῦ Ἀγκαίου, διότι δύο πρόσωπα ἓν μυθολογικὸν καὶ ἓν ἱστορικὸν παρίστανται ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, τῶν ὁποίων καὶ αἱ πράξεις καὶ ὁ βίος συγχέονται· τούτου ἕνεκα οἱ μὲν τῶν συγγραφέων (α) δύο Ἀγκαίους διέστειλον, οἱ δὲ (β) ἕνα μόνον παρεδέξαντο, τὸν πρῶτον τοῦτον τῆς Σάμου βασιλέα.

Περὶ δὲ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἀγκαίου πολλὰ οἱ ἀρχαῖοι ἐμυθολόγησαν. Ὁ ποιητὴς Ἄσιος παρὰ Παυσανίᾳ (γ) λέγει ὅτι ὁ Φοῖνιξ νυμφευθεὶς Περικτυόνην τὴν θυγατέρα τοῦ Οἰνέως, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς δύο θυγατέρας, τὴν Ἀστυπαλαίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων συζευχθεῖσα τῷ Ἀπόλλωνι, ἔτεκε τὸν Ἀγκαῖον, ὅστις ἐγένετο πρῶτος βασιλεὺς τῶν Λελέγων. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ ὅ τε Σιμωνίδης ὁ γενεαλόγος, καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος, λέγων (δ)

(α) Thirlwald Phil. museum Tom. 1. p. 106.

(β) Raoul. Rochet de col. Grec. Tom. 1. p. 227.

(γ) Παυσαν. Ἑλλ. Περιήγ. VII. 4.

(δ) Ἀπολλων. Ἀργον. Ια. ς. 866.

Καὶ δ' ἄλλω δύο παῖδε Ποσειδάονος ἴκοντο
. . . . . ὁ δ' Ἰμβρασίδος ἔδος Ἥρας
Παρθενίην Ἀγκαῖος ὑπέρβιος·

προσθεὶς ἀλλαχοῦ ὅτι ἔτεκεν αὐτὸν ἡ Ἀστυπαλαία παρὰ τῷ Ἰμβράσῳ,

Ὃν (Ἀγκαῖον) Ἰμβρασίοισι παρ' ὕδασιν Ἀστυπαλαία
τίκτε Ποσειδάωνι. . . . . .

Ὁ Ὑγῖνος (α) μυθολογεῖ ὅτι ὁ Ἀγκαῖος ἦν υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἄλτης τῆς θυγατρὸς τοῦ Καθηστοῦ· ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Λυκόφρονος ὅτι ἦν υἱὸς Ἄκτορος τοῦ Φόρβαντος, καὶ ἄλλοι ἄλλως αὐτὸν γενεαλογοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ πᾶσαν ἑτέραν μαρτυρίαν παραλείποντες, νομίζομεν μετὰ τοῦ Ῥοχεττίου ὅτι πλείω δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν πίστιν εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον (β) λέγοντα ὅτι ὁ Ἀγκαῖος μητέρα μὲν ἔσχε τὴν Εὐρυνόμην ἢ Κρεοφίλην, πατέρα δὲ τὸν Λυκοῦργον τοῦ Ἀλεοῦ, τοῦ Ἀφείδαντος, τοῦ Ἀρκάδος, τοῦ Λυκάονος, τοῦ Πελασγοῦ, καὶ ὅτι ἐγεννήθη εἰς Ἀρκαδίαν.

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐπόχου, ὁ Ἀγκαῖος δυσαρεστηθεὶς, φαίνεται, πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, παραλαβὼν πλείστους Ἀρκάδας, οἷς πιθανῶς προσετέθησαν καί τινες Ἠλεῖοι καὶ Ἴωνες ἐξ Αἰγιαλείας, διεπεραιώθη εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν, τὴν ὁποίαν μετωνόμασε Σάμην, ἴσως ἐκ τῆς ἐν Ἤλιδι ὁμωνύμου πόλεως, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος διετήρησε πάντοτε τὴν ὀνομασίαν Σαμικόν. Ἀλλ' ἡ ἐν Κεφαλληνίᾳ διαμονὴ τοῦ Ἀγκαίου δὲν ὑπῆρξε μακροχρόνιος, διότι χρησμός τις τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπέταξεν αὐτῷ ἵνα μετοικήσῃ εἰς Σάμον τὴν Ἰωνικήν. Οἱ χρησμοὶ ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ ἐλατῆρες τῶν μετοικήσεων, ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐθεωρεῖτο ἰδίως ὡς οἰκιστὴς τῶν πόλεων· διὰ τοῦτο ὁ Ἰουλιανὸς ὑμνῶν τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας τοῖς ἀνθρώποις εὐποιΐας, λέγει ὅτι « ἠμέρωσε διὰ τῶν ἀποικιῶν τὰ πλεῖστα τῆς οἰκουμένης. » Ἐν τούτοις ὁ χρησμὸς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ἡ Πυθία εἰς τὸν Ἀγκαῖον, καὶ τὸν ὁποῖον διέσωσεν ἡμῖν εὐτυχῶς ὁ Ἰάμβλιχος (γ), εἶχεν οὕτως.

(α) Hyg. Fab. 173 348.
(β) Ἀπολλοδ. Βιβλιοθ. Α. 9.
(γ) Ἰάμβλ. ἐν Πυθαγ. § 2.

Ἀγκαῖ' εἰναλίαν νῆσον Σάμον ἀντὶ Σάμης σε
οἰκίζειν κέλομαι· Φυλλὰς δ' ὀνομάζεται αὖτη.

Συναγαγὼν λοιπὸν ὁ Ἀγκαῖος ἱκανοὺς ἀποίκους ἐκ τῆς Κεφαλληνίας, Ἀρκαδίας καὶ Θετταλίας, προσκαλεσάμενος δὲ τοιούτους ἔκ τε τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Χαλκίδος, μετῴκησεν εἰς Σάμον· ἀλλ' ἡ συσσώρευσις τοσούτων λαῶν ἐν αὐτῇ δὲν ἐδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ διαρκέσῃ, δι' ὅπερ μέρος τῶν μετὰ τοῦ Ἀγκαίου ἐλθόντων, ἀναχωρῆσαν ἐκεῖθεν, κατῴκησε τὰς παρακειμένας νήσους Ἀστυπαλαίαν καὶ Κῶ. Δέκα περίπου ἔτη ἔμεινεν ὁ Ἀγκαῖος εἰς Σάμον, ἔνθα ἔκτισε τὴν Ἀστυπαλαίαν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἵστωρ τυγχάνων ἠμὲν ναυτιλίης ἠδ' Ἄρεος, συνώδευσε τοὺς Ἀργοναύτας εἰς τὴν ἐν Κολχίδι ἐκστρατείαν αὐτῶν πρὸς ἅρπαγὴν τοῦ χρυσοῦ Δέρατος (1350 π. Χ.). Ὁ Ἀγκαῖος ἐφάνη εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους λυσιτελὴς, συντελέσας διὰ τῆς ἐνεργητικότητος καὶ ἐμπειρίας αὐτοῦ εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασίν της· ἀποβιώσαντος δὲ καθ' ὁδὸν τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἀργοῦς Τίφυος, καὶ τῶν συμπλωτήρων ἀδαῶν τῶν θαλασσῶν ὄντων, καὶ ἀρξαμένων νὰ ὀλοφύρωνται καὶ ἐκφράζωσι τὴν ἀπελπισίαν των περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου, ὁ Ἀγκαῖος προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς τὸ θάρρος. Ἐλέγχων μάλιστα τὸν Πηλέα, ὅστις φοβούμενος τὸν περαιτέρω πλοῦν, συνεβούλευε τοῖς ἑταίροις νὰ μὴ προβῶσι ἐκεῖθεν, τῷ εἶπεν.

Αἰακίδη, πῶς καλῶν ἀφειδήσαντας ἀέθλων
γαίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ δὴν ἔμμεναι; οὐ μὲν Ἄρηος
ἴδριν ἐόντα με τόσον ἄγει μετὰ κῶας Ἰήσων
Παρθενίης ἀπάνευθεν, ὅσον τ' ἐπὶ στορα νηῶν·
τῷ μή τοι τυτθόν γε δέος περὶ νηὶ πελέσθω.
Ὡς δὲ καὶ ἄλλοι δεῦρο δαήμονες ἄνδρες ἔασι,
τῶν ὅτινα πρύμνης ἐπιβήσομεν, οὔτις ἰάψει
ναυτιλίην· ἀλλ' ὦκα, παραιφάμενος τάδε πάντα,
θαρσαλέως ὀρόθυνον ἐπιμνήσασθαι ἀέθλου.

Στραφεὶς ἀκολούθως πρὸς τοὺς θρηνοῦντας ἑταίρους, τοῖς ἀπηύθυνε τοὺς παρηγόρους τούτους λόγους.

Δαιμόνιοι, τί νυ πένθος ἐτώσιον ἴσχομεν αὖτως ;
οἱ μὲν γὰρ ποθὶ τοῦτον, ὃν ἔλλαχον, οἶτον ὄλοντο,
ἡμῖν δ' ἄλλοι ἔασι κυβερνητῆρες ὁμίλῳ
καὶ πολέες· τῷ μή τι διατριβώμεθα πείρης,
ἀλλ' ἔγρεσθ' εἰς ἔργον, ἀποῤῥίψαντες ἀνίας.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπανήγαγον τὴν ἐλπίδα εἰς τοὺς ἐν δεινῇ ἀθυμίᾳ διατελοῦντας συμπλωτῆρας· λαβὼν δὲ οὗτος τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀργοῦς, ὡδήγησεν αὐτοὺς εὐτυχῶς εἰς Κολχίδα. Ἔκτισε δὲ ὁ Ἀγκαῖος παρὰ τῷ Τιθίῳ τὴν πόλιν Σήσαμον, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας μεγίστην ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ τῆς Σάμου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Παρθενίου, ὅστις ἐπίσης ἀναμιμνήσκει τὸ πρῶτον ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὅμως ἐκ τῆς ἐκστρατείας, σφοδρᾶς τρικυμίας καταλαβούσης τὴν Ἀργὼ παρὰ ταῖς Ἐχινάσι νήσοις, τότε καὶ ὁ Ἀγκαῖος ἀπελπισθεὶς, ἤρξατο νὰ θρηνῇ ἐπὶ τῇ βεβαίᾳ αὐτῶν ἀπωλείᾳ.

Ὠλόμεθ αἰνότατον δῆθεν μόρον, οὐδ' ὑπάλυξις
ἔστ' ἄτης· πάρα δ' ἄμμι τὰ κύντατα πημανθῆναι
τῇδ' ὑπ' ἐρημαίῃ πεπτηότας, εἶκεν ἀῆται
χερσόθεν ἀμπνεύσειαν· ἐπεὶ τεναγώδεα λεύσσω,
τῆλε περισκοπέων, ἄλα πάντοθεν· ἤλιθα δ' ὕδωρ
ξαινόμενον πολιῇσιν ἐπιτροχάει ψαμάθοισι
καί κεν ἐπισμυγερῶς διὰ δὴ πάλαι ἠδ' ἐκεάσθη
νηῦς ἱερὴ χέρσου πολλὸν πρόσω· ἀλλά μιν αὐτὴ
πλημμυρὶς ἐκπόντοιο μεταχθονίην ἐκόμισσε.
Νῦν δ' ἡμὲν πέλαγός δε μετέσσεται, οἰόθι δ' ἄλμη
ἄπλοος εἰλεῖται, γαίης ὑπὲρ ὅσσον ἔχουσα,
τοὔνεκ' ἐγὼ πᾶσαν μὲν ἀπ' ἐλπίδα φημὶ κεκόφθαι
ναυτιλίης νόστου τε· δαημοσύνην γέ τις ἄλλος
φήνειεν· παρὰ γὰρ οἱ ἐπ' οἰήκεσσι θαάσσειν
μαιομένῳ κομιδῆς. Ἀλλ' οὐ μάλα νόστιμον ἦμαρ
Ζεὺς ἐθέλει καμάτοισιν ἐφ' ἡμετέροισι τελέσσαι.

Ἀλλ' ὅμως οἱ φόβοι οὗτοι τοῦ Ἀγκαίου ἀπέβησαν μάταιοι, διότι ἡ

Ἀργὼ διέφυγε τὸν κίνδυνον, συμπληρώσασα τὸν πλοῦν αὐτῆς καὶ κομίσασα εἰς τὰ ἴδια τοὺς μετασχόντας τῆς ἐκστρατείας ἥρωας.

Καθὼς περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀγκαίου πολλαὶ ὑπάρχουσι γνῶμαι, τοιουτοτρόπως καὶ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μεγίστη ὑπάρχει ἀντίφασις. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Ἀπολλωνίου, οὗτος, μετὰ τὴν εἰς Σάμον ἐπάνοδον ἐκ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν, βιάζων μετὰ πολλῆς δραστηριότητος τοὺς δούλους εἰς ἐργασίαν. Ἀμπελουργός τις λοιπὸν, βαρυθυμῶν κατὰ τοῦ αὐστηροῦ κυρίου του, κατηράσθη αὐτοῦ καὶ προὐφήτευσεν ὅτι δὲν θέλει γευθῇ ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου, ἣν ἐφύτευσεν. Ὁ Ἀγκαῖος ἔσκωψε τότε τὸν δοῦλον του ἐπὶ τῇ προφητείᾳ ταύτῃ, ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς τρυγήσεως, θλίψας ἐντὸς ποτηρίου ζωμὸν σταφυλῆς καὶ προσκαλεσάμενος μετ' ἐμπαιγμοῦ τὸν προφητεύσαντα οἰκέτην, τῷ εἶπεν « Ἔτι ζῶ καὶ ὁ καρπὸς ὦρμος γέγονε καὶ ἤδη μέλλω πινεῖν· ὁρᾷς γὰρ τὸν οἶνον ἐν τῇ κύλικι ». Ἀλλ' ὁ οἰκέτης πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν, ὅτι μεγάλη ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ποτηρίου καὶ τῶν χειλέων ἀπόστασις· ἐνῷ δὲ ὁ Ἀγκαῖος ἡτοιμάζετο νὰ πίῃ, αἴφνης ἐλθὼν δρομαῖος ἕτερός τις δοῦλος τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι μέγας κάπρος εἰσελθὼν εἰς τὰς ἀμπέλους, πολλὴν ἐνεποίει τὴν φθοράν. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος, παρήτησε τὸ ποτήριον πρὶν ἔτι γευθῇ τοῦ ζωμοῦ τῆς σταφυλῆς, καὶ ἔδραμε πρὸς καταδίωξιν τοῦ κάπρου· ἀλλὰ, πληγωθεὶς παρ' αὐτοῦ καιρίως, ἐκομίσθη οἴκαδε νεκρὸς, καὶ οὕτως ἡ τοῦ ἀμπελουργοῦ προφητεία ἐτελέσθη. Ἐκ δὲ τῆς περιστάσεως ταύτης προῆλθεν ἡ παροιμία Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, ἣν ὁ Ὁράτιος βραδύτερον μετέφρασε **Multa cadunt inter calicem supremaque labra.**

Κατὰ δὲ τὸν Ἀπολλόδωρον (α) καὶ Παυσανίαν (β) καὶ Φερεκύδην, (γ) ὁ Ἀγκαῖος διάφορον ἔσχε τέλος. Οἰνεὺς ὁ βασιλεὺς τῆς Καλυδῶνος, διηγοῦνται οὗτοι, προσφέρων τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἐτησίων

(α) Ἀπολλόδ. Βιβλ. VIII. 2.
(β) Παυσαν. Ἑλλ. Περιηγ. VIII. 4. —Φλοστρ. Εἰκόν. Μελέαγρος.
(γ) Παρὰ σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ.

καρπῶν τοῖς Θεοῖς, παρέλειψε νὰ προσφέρῃ τοιαύτας καὶ τῇ Ἀρτέμιδι· τούτου δ' ἕνεκα, ὀργισθεῖσα ἐκείνη, ἔπεμψε κάπρον τερατώδη, ὅστις ἔφθειρε τά τε βοσκήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Οἰνέως. Μελέαγρος λοιπὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, θέλων ν' ἀπαλλάξῃ τὸν τόπον ἀπὸ τὰς φθορὰς, ἃς τὸ θηρίον ἐκεῖνο ἐπέφερε, προσεκαλέσατο πάντας τοὺς ἀρίστους τῆς Ἑλλάδος, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀγκαῖον, ὅπως συνεξέλθωσι πρὸς θήραν τοῦ κάπρου. Ὁ Ἀγκαῖος ἔσπευσε εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μελεάγρου καὶ ἦλθεν εἰς Καλυδῶνα, ἔνθα πάντες οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος συνήχθησαν. Ἐξελθόντες τότε οὗτοι ἐπὶ θήραν, ἐνέτυχον τὸν κάπρον, καὶ ἤρξατο νὰ τοξεύωσιν αὐτόν· πρώτη δὲ Ἀταλάντη, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰάσου καὶ τῆς Κλυμένης, ἥτις περίφημος οὖσα ἐπὶ τῇ θηρευτικῇ αὐτῆς ἀγωγῇ, παρηκολούθησε τοὺς ἥρωας, ἐπέτυχε τοξεύσασα νὰ πληγώσῃ τὸν κάπρον. Ὁ Ἀγκαῖος ἰδὼν τοῦτο, ἐγένετο ἔνθους, καὶ ὑψώσας τὸν ἀμφίστομον αὐτοῦ πέλεκυν, ἐφώνησε « Στῆτε, ὦ ἄνδρες, καὶ μάθετε παρ' ἐμοῦ ὅτι πολὺ διαφέρει τῆς γυναικείας ἡ ῥιβαρότης τῆς ἀνδρικῆς χειρός· καίτοι ἡ Ἄρτεμις διὰ τῶν ὅπλων αὐτῆς προασπίζει τὸν κάπρον, ἐγὼ ὅμως πρὸς πεῖσμα της θέλω τὸν φονεύσει». Τοὺς μεγαλαύχους τούτους λόγους εἰπὼν, ὑψώθη ἄκροις δακτύλοις τῶν ποδῶν, ἵνα κτυπήσῃ τὸ θηρίον· ἀλλ' ἐκεῖνο ὁρμῆσαν, ἔδαξε θανατηφόρως τὸν Ἀγκαῖον εἰς τὸν βουβῶνα, ἐκ δὲ τῆς πληγῆς ἐχύθησαν τά τε ἔντερα καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ αἷμα (α). Εἰς τὸν ἐν Τεγέᾳ ναὸν Ἀθηνᾶς τῆς Ἐλαίας ὑπῆρχεν ἐπὶ Παυσανίου ζωγραφία παριστῶσα τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν Ἀγκαῖον τετραυματισμένον καὶ ῥίπτοντα χαμαὶ τὸν ἐν ταῖς χερσὶ αὐτοῦ πέλεκυν.

Καὶ τοιαῦτα μὲν οἱ μῦθοι λέγουσι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀγκαίου, παρατηρητέον δὲ ὅτι κατ' ἀμφοτέρας τὰς διηγήσεις κάπρος ἀναφέρεται φονεύσας αὐτόν· ὥστ' ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἰδοὺ τί εἰκάζεται. Τὴν Αἰτωλίαν ἐλυμαίνετο τότε διαβόητός τις λῃστὴς, υἱὸς τῆς Φαιᾶς, Κρομμυόνιος Σῦς ἕνεκα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπικαλούμενος, ὅστις, συναγαγὼν πολυαρίθμους ἑταίρους, ἔφθειρε τὰς χώρας τοῦ

(α) Ovid. Metam. VIII. 4 — Hygin. Fab. 173. 318.

βασιλέως αὐτῆς. Κατὰ δὲ τοῦ λῃστοῦ τούτου συνεξῆλθον, τῇ προσκλήσει ἴσως τοῦ Μελεάγρου, οἱ ἥρωες τῶν τότε χρόνων· ὁ δὲ Ἀγκαῖος, ἀνὴρ φιλοκίνδυνος καὶ φιλοτάραχος, ἔσπευσε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν πρὸς καταδίωξιν τῶν λῃστῶν ἐκστρατείαν, εἰς ἣν καὶ ἐφονεύθη.

Ὁ Ἀγκαῖος νυμφευθεὶς, κατὰ Ἄσιον, (α) Σαμίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Μαιάνδρου, ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς τὸν Περίλαον, Ἔνουδον, Σάμον, Ἀλιθέρσην καὶ τὴν Παρθενόπην, ἥτις συζευχθεῖσα τῷ Ἀπόλλωνι, ἔτεκε τὸν Λυκομήδη. Ἕτερος δὲ υἱὸς τοῦ Ἀγκαίου ἀναφέρεται ὁ Ἀγαπήνωρ, ὅστις βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων γενόμενος, συνεξεστράτευσε μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τρῳάδος, (β) καὶ ὅστις ταύτης, ἀλούσης, ἐπιστρέφων εἰς τὰ ἴδια, ἐγένετο οἰκιστὴς τῆς ἐπὶ Κύπρῳ Πάφου, ἔνθα ἐκ τοῦ χειμῶνος ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Σάμος, δεύτερος βασιλεύς. — Αἰολεῖς ἄποικοι. — Κυδρόλαος — Ἵππασος — Ἴωνες. — Τεμβρίων Προκλῆς.

Τὸν Ἀγκαῖον διεδέξατο εἰς τὴν βασιλείαν ὁ τριτότοκος αὐτοῦ υἱὸς Σάμος, ὅστις νυμφευθεὶς τὴν Παρθενίαν ἔδωκε, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἀπολλωνίου, τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν νῆσον ὁλόκληρον· ὁποία ὅμως ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ καὶ ὁπόσην διάρκειαν ἔσχε, περὶ τούτων οὐδὲν γινώσκομεν.

Μεγάλα γεγονότα ἐτάραξαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν Ἑλλάδα. Ἑξήκοντα, κατὰ Στράβωνα, ἢ ὀγδοήκοντα, κατ' Ἀρίσταρχον παρὰ Πλουτάρχῳ, ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τρῳάδος (1199. Π. Χ). αἱ βίαιαι τῶν Δωριέων ἐν Πελοποννήσῳ ἐπιδρομαὶ, ἠνάγκασαν τοὺς

(α) Παυσαν. Ἑλλ. Περιηγ. VII. 4.

(β) Ὁμήρ. Ἰλιάς Β. 609.

τὴν Βοιωτίαν οἰκοῦντας Αἰολεῖς, νὰ μεταίρωσιν εἰς Ἀττικὴν τὴν οἴκησιν αὐτῶν· ἀλλ' ὑποχρεωθέντες οὗτοι νὰ φυγαδευθῶσι κἀκεῖθεν, τὸ μὲν, ἕνεκα τῆς μεγίστης λαῶν συρροῆς, τὸ δὲ, ἕνεκα τοῦ ἀγόνου ἐδάφους, διεσπάρησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καί τινας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1151 Π. Χ.) καὶ ὁ Μάκαρ ἢ Μακαρεὺς, υἱὸς, ὡς μὲν λέγει ὁ Ἡσίοδος, τοῦ Κρινάκου Διός, ὡς δὲ ὁ Διόδωρος, τοῦ Ἠλίου καὶ τῆς Ῥόδου, διωχθεὶς ἐξ Ὠλένου, ἔνθα ἐβασίλευε, διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τενάγου, διεπεραιώθη εἰς τὴν νῆσον Λέσβον, ἔρημον σχεδὸν ἕνεκα ἐπελθούσης πλημμύρας οὖσαν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ πολυαρίθμους ἀποίκους (α) Οὐ πολλῷ ὕστερον ἑτέρ' ἀποικία Αἰολέων ἐκ Θεσσαλίας, κατά τινα χρησμὸν, ἐξελθοῦσα ὑπὸ Λέσβον τὸν Λαπίθου, κατῴκησε τὴν αὐτὴν νῆσον, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς νέας ἀποικίας νυμφευθεὶς τοῦ Μακαρέως τὴν θυγατέρα Μήθυμναν, ἔδωκε τῇ Λέσβῳ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Μακαρεὺς, εἴτε διότι ἐκ τῆς τῶν νέων ἀποίκων ἐλεύσεως ἐστενοχωρεῖτο, εἴτε διότι, ὡς ἱστορεῖ ὁ Διόδωρος, διὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν καὶ ἐπιείκειαν κατεκτᾶτο τὰς παρακειμένας νήσους, ἐξέπεμψεν ἀποικίαν πρῶτον μὲν εἰς Χίον ὑπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐγέρτιον ἢ Ἐγέρτιλον, ἑπομένως δὲ (1140 Π. Χ) εἰς Σάμον ὑπὸ τὸν ἕτερον υἱόν του Κυδρόλαον, ὅστις, κατακληρουχήσας τὴν νῆσον, ἐγένετο βασιλεὺς αὐτῆς· τρίτην δ' ἀποικίαν ἐξέπεμψεν εἰς Κῶ ὑπὸ τὸν Νέανδρον, καὶ τετάρτην εἰς Ῥόδον ὑπὸ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ υἱὸν Λεύκιππον μετὰ πολυαρίθμων οἰκητόρων, οὓς οἱ πρῶτοι ἐκείνης κάτοικοι διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀνδρῶν ἀσμένως προσεδέξαντο καὶ κοινῇ τὴν νῆσον ᾤκησαν.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπάρχει βεβαίως σκοτεινὴ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὅλως μυθώδης. Αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ αἱ ἐπελθοῦσαι μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐν Ἑλλάδι, πολλοὺς ἀναμφιλέκτως λαοὺς ἠνάγκασαν ἵνα ἐκπατρισθῶσι καὶ ἐκζητήσωσιν ἀλλαχοῦ καταφύγιον, προφυλάττον μὲν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν, ἐπαρκοῦν δὲ συνάμα καὶ πρὸς τὰς βιωτικὰς αὐτῶν χρείας. Αἱ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νῆσοι ἦσαν τότε ἡμιέρημοι, εἰ μὴ οὐχὶ ὁλοσχερῶς ἐρη-

(α). Διόδ. Σικελ. V. 81.

μοι, καὶ τὸ ἔφορον τῆς γῆς αὐτῶν, ἄνετον ὑπισχνεῖτο τὸν βίον. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ ἡ Σάμος ἐδέξατο τοὺς μετὰ τοῦ Κυδρολάου οἰκιστῆρας, ἐπικληθεῖσα συνάμα διὰ τὸ εὐάερον καὶ εὔφορον αὐτῆς ***Μακάρων Νῆσος.***

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κυδρόλαος ἐβασίλευεν εἰς Σάμον ἢ ὀλίγα τινὰ ἔτη πρότερον, Ῥηγνίδας ὁ Φάλκου τοῦ Τημένου Δωριεὺς ἐξεστράτευσεν ἔκ τε τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σικυωνίας κατὰ τῆς Φλιοῦντος· τῶν δὲ Φλιασίων, οἱ μὲν ἐδέχθησαν ἐπὶ ἀναδασμῷ γῆς τοὺς Δωριεῖς, καὶ ἀνεγνώρισαν βασιλέα αὐτῶν τὸν Ῥηγνίδα, οἱ δὲ, μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν νέαν τῶν πραγμάτων τάξιν, ἀνεχώρησαν τῆς πατρίδος των ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἱππάσου καὶ διεπεραιώθησαν εἰς Σάμον, ἔνθ' ἀπεκατέστησαν Ὁ δ' Ἵππασος διαμένων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐξήσκει καὶ βασιλικά τινα δικαιώματα ἐπὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐλθόντων (α).

Ἀγνοοῦμεν δυστυχῶς ὁποία ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ τε Κυδρολάου καὶ τοῦ Ἱππάσου. Ἐπ' αὐτῶν ὅμως ἢ μικρὸν μετ' αὐτοὺς, συνέστη καὶ ἡ ἐν Σάμῳ πρώτη ἀποικία τῶν Ἰώνων, καί τοι, ἂν ὑπῆρξε πρώτη, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς εἰς οὐ μικρὰν διατελοῦσι διάστασιν. Ὁ Βιτρούβιος (β) καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Βελλεῖος Πετέρκουλλος (γ) καὶ ὁ Νίκανδρος (δ) λαμβάνοντες κατὰ γράμμα στίχον τινὰ τοῦ Εὐριπίδου λέγοντα·

Ἴωνα δ' αὐτὸν κτίστορ' Ἀσιάδος χθονός·

ἱστοροῦσιν ὅτι πρῶτος οἰκιστὴς τῆς ἔκτοτε κληθείσης Ἰωνίας ἐγένοντο οἱ μετὰ Ἴωνος τοῦ Ξούθου καὶ τῆς Κρεούσης, συνεπείᾳ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, συνεξελθόντες τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἂν, παρορῶντες τὰς περὶ ὑπάρξεως τοῦ Ἴωνος ἐφισταμένας ἀμφιβολίας, ἕνεκα τῶν μύθων οἵτινες περιβάλλουσι τὸν ἄνδρα τοῦτον, θελήσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πραγματικῶς ὑπῆρξεν Ἴων, ἡ σιωπὴ ὅμως τῶν διασημοτέρων ἱστοριογράφων τῆς ἀρχαιότητος, οὐδόλως ποιουμένων λόγον περὶ ἀποικίας τοιαύτης αὐτοῦ, εἰς πολλὴν φέρει ἡμᾶς

(α) Παυσαν. Ἑλλ. Περιήγ. 11. 12.
(β) Vitruv. IV. 1.
(γ) Vel. Pat. L. IC. 4.
(δ) Νικαν. Ἀλέξιφ. V. 9.

Κλαζομενὰς, Τέων, καὶ Λέβεδον καὶ Κολοφῶνα, Μυοῦντα, Φώκαιαν, Πριήνην, Σάμον, Χίον καὶ Πανιώνιον ἐγένετο ἔτη | ΗΗΗΔΙΙΙ, βασιλεύοντος Ἀθηνῶν μὲν Νηλέως (γρ. Μνησθέως) τρισκαιδεκάτου ἔτους». Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ὁ μὲν Λάρχερος ὁρίζει τὴν μετανάστευσιν τῶν Ἰώνων ἐν ἔτει 1119 Π. Χ. ὁ δὲ Σκαλίγερος τῷ 1070, ὁ Μαρτίνος τῷ 1160—1150 καὶ ὁ Ῥοχέττιος τῷ 1131—1116.

Μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν τοῦ Κόδρου θάνατον, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ σεβασμοῦ πρὸς τὸ θῦμα ἐκεῖνο τοῦ πατριωτισμοῦ ἐμπνεόμενοι, κατήργησαν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, καὶ καθιερώσαντες ἄνακτα αὐτῶν τὸν Δία, κατέστησαν Μέδοντα τὸν υἱὸν τοῦ Κόδρου ἰσόβιον ἄρχοντα, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ δίδῃ λόγον τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ εἰς τὸν λαόν. Ἀλλ' ὁ Νηλεὺς καὶ οἱ ἕτεροι τοῦ Κόδρου παῖδες, στασιάσαντες κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, εἶπον ὅτι δὲν θέλουσιν ἀνεχθῇ νὰ βασιλεύωνται ὑπὸ τοῦ Μέδοντος, ὅστις συνάμα ἦν καὶ χωλὸς τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν, ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐρωτήσωσι τὴν περὶ τοῦ πράκτέου δόξαν τῆς Πυθίας· αὕτη δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν καθ.έρωσε τῷ Μέδοντι, τὸν δὲ Νηλέα μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρόκλου, Κοδρύλου, Ναύκλου καὶ Κνώπου ὑπεχρέωσεν ὅπως ἐκπατρισθῶσιν (α). Ἡ Ἀττικὴ καὶ οἱ γειτνιάζοντες τόποι ἦσαν τότε πλήρεις κατοίκων, διότι αἱ κατακτήσεις τῶν Ἡρακλειδῶν κατεπλυμμήρησαν τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς κατέχοντας πρότερον τὰς δώδεκα τῆς Πελοποννήσου πόλεις Ἴωνας. Ὑποδείξαντες λοιπὸν εἰς τούτους οἱ υἱοὶ τοῦ Κόδρου τὰς εὐφόρους τῆς Ἀσίας χώρας, ἐν αἷς οὐ πολλῷ πρότερον εἶχον καταφύγει οἱ Αἰολεῖς, ἐπέτυχον νὰ συναγάγωσι πολυαρίθμους ὀπαδοὺς καὶ ἐκ τῶν λαῶν ἔτι ἐκείνων, οἵτινες εἶχον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἢ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως σχέσεις αἵματος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον στενάς. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, ὁ Παυσανίας ἀναφέρει (β) λαβόντας μέρος εἰς τὴν ἀποίκιαν ταύτην τοὺς Θηβαίους ὑπὸ τὸν Φιλώταν, τοὺς Μινυεῖς, ἕνεκα τῆς συγγενείας αὐτῶν πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Κόδρου, καὶ τοὺς Φωκαεῖς, οἷς οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον πλοῖα πρὸς μετακομιδήν, καὶ ἀρχηγοὺς τὸν Φιλογένη καὶ τὸν Δάμωνα ὅπως τοὺς ὁδη-

(α) Παυσαν. III. 2.
(β) Παυσαν. VII. 2.

ἀπορίαν. Ὁ Λάρχερος πρυσπαθῶν νὰ οἰκονομήσῃ τὴν δυσχέρειαν ταύτην, λέγει ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη ὑπὸ τὸν Ἴωνα ἀποικία ὑπῆρξεν ἀσθενεστάτη καὶ μικρὰν ἔσχε τὴν ἐπιτυχίαν, δι' ὅπερ καὶ ἐν σιγῇ παρῆλθον ταύτην οἱ ἀρχαῖοι ἱστοριογράφοι, εἰς μόνην δὲ τὴν ἀφήγησιν τῆς δευτέρας περιωρίσθησαν· ὁ λόγος ὅμως οὗτος οὐδόλως πείθει ἡμᾶς, πλείω εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ῥοχεττίου ἀξιοπιστίαν εὑρίσκοντας καὶ παραδεχομένους ὅτι πρώτη ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰωνικὴ ἀποικία ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τὸν Νηλέα.

Ἡ ἀποικία, αὕτη, ἡ πολυανθρωποτέρα τῶν ὅσων ποτὲ τῆς Ἑλλάδος ἐξῆλθον καὶ ἡ πασῶν γνωστοτέρα ὑπάρξασα, εἶνε ἐν τῶν λαμπροτέρων δειγμάτων τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αἱ ἀποικίαι συνεκροτοῦντο ἐξ ἐκλεκτοῦ μέρους τοῦ ἔθνους καὶ ἐπέμποντο εἰς χώραν ὑποτεταγμένην καὶ προσδιωρισμένην πρότερον, ὑπεστηρίζοντο δὲ διὰ πάσης τῆς δυνάμεως τῆς μητροπόλεως· τοὐναντίον οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἄποικοι, ἦσαν ἐξόριστοι καὶ δεδιωγμένοι τῆς πατρίδος των, μετέβαινον δ' εἰς χώρας ἀγνώστους καὶ ἐχθρικὰς, καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶχον κεφάλαιον ἢ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν τὴν εὐφυΐαν. Καὶ ὅμως βλέπομεν τοὺς Ἴωνας τούτους, μόλις ἀποκαστάντας ἐν ταῖς χώραις, ἃς κατέκτησαν, ὅτι ἀνήγειρον πόλεις λαμπρὰς, μὲ μνημεῖα θαυμάσια οὐχὶ ἐκ τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαιούντων εἰς τὰς χρείας ἑκάστης κοινωνίας, ἀλλ' ἐκ τῶν συμβαλλόντων πρὸς διάχυσιν τοῦ πνεύματος καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοκαλίας.

Ὁ χρόνος τῆς μεταναστεύσεως ταύτης τῶν Ἰώνων εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἀκριβῶς ὑπάρχει ἄγνωστος. Ὁ Ἐρατοσθένης παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ λέγει· « Ἀπὸ ἁλώσεως Τροίας, μέχρι καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ἔτη ὀγδοήκοντα· ἀπὸ δὲ ταύτης μέχρι τῆς ἀποικίας τῶν Ἰώνων ἔτη ἑξήκοντα»· τὴν αὐτὴν δὲ χρονολογίαν παραδέχονται ὅ τε Ἀπολλόδωρος, καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ ὁ Ἀρίσταρχος παρὰ Πλουτάρχῳ ὥστε, κατ' αὐτοὺς, ἡ μετοικεσία τῶν Ἰώνων ἐγένετο ἐν ἔτει 1044· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον ἐν ἔτει 1087. Π. Χ. Τὰ Ὀξωνικὰ Μάρμαρα λέγουσιν « Ἀφοῦ Νηλεὺς ὤκησε Μίλητον ἐν Καρίᾳ λαὸν ἐγείρας Ἰώνων, οἳ ἔκτισαν Ἔφεσον, Ἐρυθρὰς,

γήσωσιν, ὁ δὲ Ἡρόδοτος (α) εἰς τούτους προστίθησι τοὺς Δρύοπας, τοὺς Μολοσσοὺς, τοὺς Ἀρκάδας Πελασγοὺς καὶ τοὺς Ἐπιδαυρίους, οἵτινες ἐξώσθησαν τῆς πατρίδος αὐτῶν ὑπὸ τῶν Δωριέων. Οἱ παντοδαποὶ οὗτοι λαοὶ ἀνεχώρησαν τοῦ Πρυτανείου τῶν Ἀθηνῶν (διότι κατὰ μέγα μέρος ὄντες Ἀθηναῖοι καὶ Ἴωνες, ἐθεώρουν τὰς Ἀθήνας ὡς μητρόπολίν των) ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τῆς Ἀρτέμιδος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καλλιμάχου. (β)

. . . . . Σὲ γὰρ ποιήσατο Νηλεύς
Ἡγεμόνην, ὅτε νηυσὶν ἀνήγετο Κεκροπίηθεν,
Χησίας, Ἰμβρασίη, πρωτόθρονε.

καὶ προσωρμίσθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Νάξον, βιασθέντες ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, ἔνθα ἐπὶ πολὺν χρόνον παρενεποδίζοντο (γ). Ἀπορουῦντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποικίας Νηλέως περὶ τοῦ πρακτέου, οἱ μάντεις ἀπεφήναντο, ὅτι συμπλεόντων πολλῶν ἀκαθάρτων τὰς χεῖρας, ἀπῃτεῖτο ἵνα καθαρισθῇ τὸ στρατόπεδον. Προσποιησάμενος λοιπὸν ὁ Νηλεὺς ὅτι πρὸς καθαρισμὸν θυσιάσει διὰ λαχνοῦ ἕνα παῖδα, ἔπεισε τοὺς μὴ συνειδότας ἑαυτοὺς καθαροὺς νὰ μείνωσιν ἐν Νάξῳ, ἣν καὶ κατῴκησαν, ἐπεκταθέντες βαθμηδὸν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας (δ). αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀποπλεύσας καὶ πλεῖστα κατὰ τὸν πλοῦν ὑποστὰς, ἅ τε ἀδὰς τῶν θαλασσίων τυγχάνων, ἀπῴκισε πολλὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰκαρίου (ε). Καταλαβὼν δὲ ἅπασαν τὴν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Λυδίας καὶ τὴν βόρειον τῆς Καρίας μετὰ τῶν νήσων Σάμου καὶ Χίου χώραν, ἣν ὠνόμασεν Ἰωνίαν, ἐξήλασεν ἐκεῖθεν τοὺς Κᾶρας, Μύγδονας, Λέλεγας καὶ ἄλλους βαρβάρους, καὶ ἔκτισε πρῶτον μὲν τὴν Μίλητον, εἶτα δὲ τὰς ἄλλας πόλεις, τουτέστι τὴν Ἔφεσον, τὰς Ἐρυθρὰς, τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Πριήνην, τὴν Λέβεδον, τὴν Τέω, τὸν Κολοφῶνα, τὴν Μυοῦντα, τὴν Φώκαιαν, τὴν Σάμον καὶ τὴν Χίον. Ὁ Βιτρούβιος παραδέχεται καὶ δεκάτην τρίτην πόλιν, καλουμένην, Μελίτην, ἥτις ὅμως μισηθεῖσα

(α) Ἡρόδοτ. Α. 145.
(β) Καλλιμ. Ὑμν. Ἀρτ. στ. 226.
(γ) Αἰλιαν. Π. Ἱστορ. Η. 5.
(δ) Θουκυδ. Δ. 13.
(ε) Vel Pater. L. 1. c. 4.

διὰ τὴν ἔπαρσιν αὐτῆς κατεστράφη ὑπὸ τῶν λοιπῶν· τὸ δὲ Χρονικὸν τῆς Πάρου (α) ἀναφέρει ἓξ μόνον πόλεις παρὰ τῆς ὑπὸ τὸν Νηλέα ἀποικίας κτισθείσας τὴν Ἔφεσον, τὰς Ἐρυθρὰς, τὰς Κλαζομενὰς, τὸν Κολοφῶνα, τὴν Μυοῦντα καὶ τὴν Σάμον. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος (β) ἀριθμεῖ δώδεκα πόλεις λέγων, « δοκέουσι δέ μοι δυώδεκα πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα. » Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φαίνεται ὅτι πολυχρόνιος καὶ αἱματηρὰ πάλη ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῶν χωρῶν τούτων καὶ τῶν νεωστὶ ἐλθόντων (γ) καὶ ὅτι διάφορα ἔσχεν αὖτη τ' ἀποτελέσματα. Ὑποτίθεται μάλιστα ὅτι οἱ ἐκδιωχθέντες λαοὶ ἐπανῆλθον καὶ πάλιν μετὰ πλείονος δυνάμεως ὅπως διεκδικήσωσι τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν δικαιώματα· ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ὁλοσχερῶς καὶ τὴν διάρκειαν καὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀγῶνος τούτου. Ἴσως δὲ ἡ ἀνάγκη τοῦ συνασπισμοῦ ἐβίασε τοὺς Ἴωνας νὰ συστήσωσι κοινὸν συνέδριον, ὅπερ πιθανῶς, λέγει ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ἐκαλεῖτο Ὁμαγύριον, διότι ἐν μιᾷ τῶν δώδεκα πόλεων ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τοῦ Ὁμαγυρίου ἢ Ὁμαρίου Διός.

Τὸν Νηλέα παρηκολούθησεν εἰς Σάμον ὁ Τεμβρίων ἢ Τυμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς ἢ Πατροκλῆς ὁ Πιτυρέως, φεύγοντες τὴν πατρίδα αὐτῶν Ἐπιδαυρίαν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὁ Δηϊφόντης, ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, συντελέσας μεγάλως εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως Τημένου τοῦ βασιλέως τῆς Ἀργολίδος, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ εἰς ἀμοιβὴν τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον, καὶ τὴν ἄδειαν συναγαγὼν πλείστους Δωριεῖς νὰ κτίσῃ πόλεις εἰς ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς Ἀργολίδος· ἀλλὰ τὰ τέκνα τοῦ Τημένου, ζηλοτυπήσαντα διὰ τὴν προτίμησιν, ἣν ὁ πατήρ των ἐδείκνυε πρὸς τὸν Δηϊφόντην, ἐκεῖνον μὲν ἐφόνευσαν, τὸν δὲ γαμβρὸν αὐτῶν ἠνάγκασαν νὰ ἐκπατρισθῇ τῆς Ἀργολίδος μετὰ πολλῶν ἄλλων, οὓς ὁ φόνος τοῦ βασιλέως των δυσηρέστησε. Παραλαβὼν λοιπὸν ὁ Δηϊφόντης αὐτοὺς, μετέβη εἰς Ἐ-

(α) Ἐποχ. ΚΗ'.
(β) Ἡρόδοτ. Α. 145.
(γ) Ἰσοκράτ. Πανηγ. §. 76.

πιδαυρίαν, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Πιτυρεὺς, ἔλκων τὸ γένος ἀπὸ Ἴωνος τοῦ Ξούθου, ἀνίκανος ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὴν ὁρμὴν τοσούτων ἐχθρῶν, ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Δωριεῖς· τότε δὲ ὁ Τεμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς ἐλθόντες μετὰ πολλῶν ἄλλων Ἐπιδαυρίων, ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐπίσης ἐκπεπτωκότων, ἐκυρίευσαν τὴν Σάμον (1130—1120 π. Χ.) (α) οἱ δὲ ἀρχαῖοι κάτοικοι αὐτῆς, ἀδυνατοῦντες ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὴν τῶν ἐπιδραμόντων ὁρμὴν, ἠναγκάσθησαν ὅπως συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτῶν, καὶ τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἑφεστίων θεῶν των, παραχωρήσαντες αὐτοῖς συνάμα πρὸς συνοικισμὸν τὴν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Χησίου χώραν. (β) Ὅπως δὲ οἱ Ἴωνες διατηρῶσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς κοινῆς αὐτῶν καταγωγῆς, ἱδρύσαντο τὸ Πανιώνιον «χῶρον ἱερὸν τῆς Μυκάλης πρὸς ἄρκτον τετραμένον κοινῇ ἐξαιρημένον ὑπὸ Ἰώνων Ποσειδεώνι Ἑλικωνίῳ ἔνθα συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες ἄγεσκον ὁρτὴν, τῇ ἔθεντο ὄνομα Πανιώνια.» (γ) Ἐκτὸς δὲ τῶν Πανιωνίων ἐτέλουν καὶ τὰ Ἀπατούρια (δ) πάντες, πλὴν τῶν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων ἕνεκα φόνου τινος παρ' αὐτῶν διαπραχθέντος.

Ὁ Τεμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς διαιρέσαντες τὴν νῆσον εἰς δύο φυλὰς, τὴν Χησίαν καὶ τὴν Ἀστυπαλαίαν, ἐβασίλευον ἕκαστος μιᾶς

(α) Στραβ. Γεωγρ. Χ. 5—XIV. 22.

(β) Παυσαν. VI. 4. Ἐτυμ. Μέγ. εἰς λ. Ἀστυπαλαία.

(γ) Πρεδ. A. 148. — Ὁ Tournefort καὶ ὁ Edmond Texier, ἐκφέρουσι τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ χωρίον Τζαγκλὶ, κείμενον πρὸς βερβᾶν τῆς Μυκάλης εἶνε τὸ μέρος, ἐν ᾧ συνήρχοντο οἱ πρὸς διάσκεψιν ἀπεσταλμένοι τῶν Ἰάδων πόλεων· ἡμεῖς ὑποθέτομεν ὅτι τὸ Πανιώνιον κεῖται ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν μακρὰν τοῦ Τζαγκλίου, εἰς θέσιν τανῦν Φουντουκλῆ λεγομένην, ἔνθα δείκνυται ἔτι χῶρος εὐρὺς περικεκυκλωμένος ὑπὸ ἀρχαίων τειχῶν, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐδυνήθημεν νὰ εἰσέλθωμεν ἕνεκα τῶν πολυαρίθμων θάμνων καὶ βάττων, ἃς περιέχει.

(δ) Ἀπατούρια ἦσαν ἑορτὴ τελουμένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν Ἰώνων, πλὴν τῶν ὡς ἄνω εἴρηται, κατὰ τῶν Πυανεψιῶνα μῆνα, ἀρχὴν σχοῦσα τὴν ἑξῆς. Ἐν ἔτει 1100 π. Χ. τῶν Ἀθηναίων πολεμούντων πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς περὶ τῶν Κελαινῶν, ἢ κατ' ἄλλους περὶ τῆς Οἰνόης, ὁ Βοιωτὸς Ξανθίας ἢ Ξάνθος προσεκάλεσε Θυμοίτην τὸν βασιλέα τῆς Ἀττικῆς εἰς μονομαχίαν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ὅλων· ἀλλ' ἐκεί-

αὐτῶν, ἔκτισαν δὲ καὶ τὴν πόλιν Σάμον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (α). «Κτίζει Σάμον δὲ Τεμβρίων, εἶθ' ὕστερον Προκλῆς» καὶ διετήρησαν τὴν βασιλείαν ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη (1130—1120 π. Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Λεωγόρας—Πόλεμος πρὸς Ἐφεσίους—Ἐκπατρισμὸς καὶ ἐπάνοδος τοῦ Λεωγόρου εἰς Σάμον.

Καὶ ποῖον μὲν ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Προκλέους, ἢ ἂν μετ' αὐτὸν

νου ταύτην μὴ δεξαμένου, Μέλανθός τις, ἐξόριστος ἐκ Μεσσηνίας, ἀνήκων δ' εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Νηλειδῶν, ἐδέχθη τὴν μονομαχίαν, ἀντὶ τοῦ Θυμοίτου, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἂν νικήσῃ νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. Γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς προτάσεως καὶ τῆς μονομαχίας ἀρξαμένης, ἐφάνη ὄπισθεν τοῦ Ξάνθου, ἀνὴρ τραγῆν ἐνδεδυμένος, τὸν ὁποῖον ἰδὼν ὁ Μέλανθος εἶπε πρὸς τὸν Ξανθίαν ὅτι παρέβη τοὺς ὅρους, ἅτε προσκαλεσάμενος ἕτερον ἀρωγόν· στραφεὶς δ' ὁ Ξανθίας ὄπισθεν ἵνα ἴδῃ ὁποῖος ἦτον ὁ ἀρωγὸς ἐκεῖνος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Μελάνθου. Ἔκτοτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν δύο ἑορτὰς, τὰ Ἀπατούρια, καὶ τὴν τὴν Διονυσίου τοῦ Μελαναιγίδος, ὅστις ἐνομέζετο ὡς ὁ ὄπισθεν τοῦ Ξάνθου ἐπιφανεὶς τραγῆν ἐνδεδυμένος ἄνθρωπος.

Ἡ πρώτη τῆς ἑορτῆς ἡμέρα, ἥτις πιθανῶς συνέπιπτε τῇ ἑνδεκάτῃ Πυανεψιῶνος, ἐκαλεῖτο δορπία ἢ δόρπεια. Κατὰ ταύτην ἕκαστος πολίτης μετέβαινε τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ Φρατρεῖον ἢ εἰς τὴν οἰκίαν πλουσίου τινος μέλους τῆς ἰδίας φρατρίας, καὶ μετελάμβανε τοῦ δι' αὐτὸν παρεσκευασμένου δείπνου. Ἡ δευτέρα ἡμέρα ἐκαλεῖτο ἀνάρρυσις, διότι ἐν αὐτῇ προσεφέροντο θυσίαι πρὸς τὸν φράτριον Δία, τὴν Ἀθηνᾶ ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν Διόνυσον· ἡ δὲ τρίτη ἐκαλεῖτο κουρεῶτις. Ἐν ταύτῃ τὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τεχθέντα παιδία, εἰσήγοντο ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν ἢ ὑπὸ ἐπιτρόπων, οἵτινες ἐλέγοντο κύριοι, ἐνώπιον τῶν συνηγμένων μελῶν τῆς ἰδίας φρατρίας. Ἐθυσίαζον δὲ δι' ἕκαστον παῖδα μίαν αἶγα ἢ ἓν πρόβατον· καὶ τὸ μὲν θῦμα ἐλέγετο μετον, οἱ δὲ θύοντες μεταγωγοί, διότι, τὸ θῦμα οὐδέποτ' ἔπρεπε νὰ ᾖ μεῖον ὡρισμένου βάρους. Ἂν ποτέ τις ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε λόγους ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς παραδεχῆς τοῦ παιδὸς εἰς τὴν φρατρίαν, ἀνέφερε τούτους καὶ συγχρόνως ἀπεμάκρυνε τὸ θῦμα ἐκ τοῦ βωμοῦ, καὶ εἰ μὲν οἱ φράτορες εὕρισκον τὰς αἰτιάσεις ἐκείνου εὐλόγους καλῶς, ἄλλως τὸ παιδίον ἐνεγράφετο εἰς τὴν φρατρίαν καὶ ὁ ἐκφέρων τὴν ἔνστασιν ὑπέκειτο εἰς ποινήν. Συγγραφεῖς τινες προσθέτουσι καὶ τετάρτην ἡμέραν τῶν Ἀπατουρίων καλουμένην ἐπίδα· ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο διεκρίνετο ἐν γένει ἡ ἐπιοῦσα πάσης ἑορτῆς.

(α) Στράβ. XIV. 13.

περιῆλθεν ἡ βασιλεία εἰς τὰ τέκνα του, ταῦτα ὅλως ἀγνοοῦμεν· ὁ δὲ Τερβρίων ἀρχηγὸς ἀποικίας γενόμενος καὶ εἰς Θράκην (α) διεκπεραιωθεὶς, κατέλιπεν ἐν Σάμῳ διάδοχον αὐτοῦ τὸν Λεωγόραν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου οἱ Σάμιοι κατὰ πρῶτον φαίνονται εἰς πόλεμον πρὸς ξένους ἐρχόμενοι.

Τῆς Ἐφέσου ἐβασίλευε τότε ὁ Ἄνδροκλος, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Κόδρου, ὅστις κατὰ τὴν μετοικεσίαν τοῦ Νηλέως, ἐγένετο οἰκιστὴρ αὐτῆς. Ἀπελάμβανε δὲ οὗτος ἰδιαιτέρων παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἴωσι τιμῶν, οἷον προεδρίας ἐν ἀγῶσι καὶ πορφύρας ἐπισήμου τοῦ βασιλικοῦ γένους καὶ σκίπωνος ἀντὶ σκήπτρου καὶ τῆς ἱερατείας τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος· ταῦτα δὲ πάντα, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς κτίστης τοῦ βασιλείου τῶν Ἰώνων. (β) Εἰς τὸν Ἄνδροκλον τοῦτον ἀπήρεσκεν ἡ ἐν Σάμῳ βασιλεία τοῦ Λεωγόρου, διότι οὗτος εὐνοῶν τὴν γεωργίαν, προύστάτευε τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῆς νήσου Κᾶρας ἐναντίον τῶν διωγμῶν καὶ κατεπιέσεων, ἃς ἐφίσαντο οὗτοι ἐν τῇ ἀντικειμένῃ παραλίᾳ. Εὑρὼν λοιπὸν πρόφασιν ὅτι ὁ Λεωγόρας κοινῇ μετὰ τῶν Καρῶν προὐτίθετο νὰ ἐπιδράμῃ κατὰ τῆς Ἐφέσου καὶ λοιπῆς Ἰωνίας, τὸ δὲ ἀληθὲς, φθονῶν τὴν εὐπορίαν τῆς Σάμου καὶ ἐπιθυμῶν νὰ καταστῇ κύριος αὐτῆς, ἐκήρυξε τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Σαμίων πόλεμον. Ὁ Λεωγόρας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, διότι μετὰ ἐπίμονον ἀγῶνα ἐπὶ τέλους ὑπεχρεώθη, παραιτήσας τὴν Σάμον, νὰ καταφύγῃ μετά τινων ὀπαδῶν του εἰς τὸ ἐν τῇ κατέναντι τῆς νήσου ἠπείρῳ φρούριον Ἄναια· (γ) ἕτεροι δὲ τῶν Σαμίων, φυγαδευθέντες τῆς πατρίδος των, μετέβησαν εἰς τὴν νῆσον Θράκην, τὴν πρότερον Δαρδανίαν καλουμένην, καὶ συνοικίσαντες αὐτὴν, τὴν μετωνόμασαν Σαμοθράκην. (δ)

Ὁ Λεωγόρας ὀχυρώσας τὰ Ἄναια καὶ ὁρμητήριον ταῦτα λαβὼν, ἐπορίζετο διὰ λῃστειῶν καὶ πειρατειῶν τὰ πρὸς τὸν βίον χρειώδη ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ἄνδροκλος, κύριος

(α) Στραβ. X. 17.
(β) Στραβ. X. 17.
(γ) Πλουταρχ. Ἑλλ. LV.—Θουκυδ. III. 32. VIII. 16.—Σουίδ. ἐν λ. Ἄναια.
(δ) Παυσαν. VIII. 4.—Στραβ. X. 23.

τῆς Σάμου ὢν, ἐξέτεινε βαθμηδὸν τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰς παρακειμένας νήσους, ὥστε πράγματι ἐγένετο μόναρχος ἁπάσης σχεδὸν τῆς Ἰωνίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, παρελθόντων δέκα ἐτῶν, ἐλθὼν ἐξ Ἀναίων ὁ Λεωγόρας μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως κατὰ τοῦ ἄρπαγος τοῦ θρόνου αὐτοῦ, μετὰ πεισματώδη καὶ πολυχρόνιον ἀγῶνα καθ' ὃν ἀμφότερα τὰ μέρη ἀνέπτυξαν ἀνδρίαν ἀξιοθαύμαστον, τὴν μὲν πατρῴαν ἀρχὴν ἀνεκτήσατο, τοὺς δὲ Ἐφεσίους ἐξεδίωξε τῆς Σάμου.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τοῦ Λεωγόρου καὶ ἡ προστασία, ἣν παρεῖχε πρὸς τοὺς Κᾶρας, συνέσφιγξεν ἐπὶ μᾶλλον τοὺς δεσμοὺς, οἵτινες συνέδεον αὐτοὺς πρὸς τοὺς Σαμίους. Οὐ πολλῷ χρόνῳ ὕστερον, σφοδρὸς ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Πριηνέων καὶ Καρῶν, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Πριήνης πέμψαντες πρέσβεις εἰς Σάμον, ἀνεμίμνησκον τοῖς Σαμίοις τὴν κοινὴν αὐτῶν καταγωγὴν καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν των εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Οἱ Σάμιοι πρὸς ἐμπαιγμὸν βεβαίως τοῖς ἔπεμψαν ἀντὶ πάσης ἐπικουρίας μονόξυλον λέμβον, τὴν ὁποίαν προθύμως οἱ Πριηνεῖς ἐδέξαντο, ὡς θεόθεν ἀποστελλομένην (α) καὶ ὡς πρόδρομον τῆς νίκης. Καὶ ὑπερίσχυσαν μὲν κατὰ τὸν πόλεμον οὗτοι, οὐχὶ ἀναμφιλέκτως ἕνεκα τῆς Σαμίας μονοξύλου λέμβου, ἀλλὰ διότι ἦλθεν ἐξ Ἐφέσου ὁ Ἄνδροκλος μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως πρὸς βοήθειαν αὐτῶν· νικηταὶ δὲ οἱ Πριηνεῖς ἀναδειχθέντες, ἐφάνησαν εὐγνώμονες πρὸς τοὺς Σαμίους, οἷς κατὰ μέγα μέρος ἀπέδωσαν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Σάμιοι ἠθέλησαν, φαίνεται, νὰ ὠφεληθῶσι τῆς περιστάσεως, ζητήσαντες γαίας τινας ἐπὶ τῆς ἔναντι αὐτῶν Βατινήτιδος χώρας· ἕνεκα δὲ τῶν γαιῶν τούτων προῆλθε τὸ μέγα ἐκεῖνο μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων μῖσος, ὅπερ δεινὰ ἐπήνεγκε δυστυχήματα εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς καὶ τὸ ὁποῖον συναπεσβέσθη μόνον μετὰ τῆς καταστροφῆς των.

(α) Valer Maxim. 1. 6. de omin.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἀμφικράτης—Συλοσῶν—Δημοτέλης.

1110—620. π. Χ

Πόσον χρόνον ἐβασίλευσεν ὁ Λεωγόρας ἐν τῇ Σάμῳ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Ἀνδρόκλου ἀπ' αὐτῆς, ἀκριβῶς διατελεῖ ἄγνωστον· ἀλλὰ προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν ὢν, μικρὸν βεβαίως διετήρησε τὴν ἐξουσίαν, ὥστε ὁ θάνατός του ὑποτίθεται περὶ τὰ **1110** π. Χ.

Μετὰ τὸν Λεωγόραν, ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας βαθὺ σκότος καλύπτει τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου, οὐδὲ γνωρίζομεν ἂν τὰ τέκνα διεδέξαντο αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἢ ἂν τὸ βασιλικὸν πολίτευμα ἀνετράπη. Τῶν Σαμίων συγγραφέων, οἵτινες ἐδύναντο νὰ φωτίσωσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐδεὶς διεσώθη, ὥστε καὶ ἡμεῖς ἀναγκαζόμεθα νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ μέγα χρόνου διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον πολλὰ ἴσως συνέβησαν ἄξια λόγου γεγονότα, καὶ ν' ἀναλάβωμεν τὸν μίτον τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ Ἀμφικράτους, ὃν εὑρίσκομεν βασιλέα τῆς Σάμου μικρὸν πρὸ τῆς εἰκοστῆς Ὀλυμπιάδος (670. π. Χ.) Ὁποία ὅμως ὑπῆρξε καὶ τούτου ἡ βασιλεία ὡρισμένως ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' ἐξ ἑνὸς γεγονότος, τεκμαιρόμεθα ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ Σάμος ἦν ἀκρούντως ἰσχυρά. Ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀμφικράτης στρατευσάμενος ἐπὶ τὴν νῆσον Αἴγιναν, πολλὰ μὲν κακὰ ἐποιήσατο τοῖς Αἰγινήταις, πολλὰ δὲ καὶ ὑπέστη παρ' ἐκείνων· (α) ὁ δὲ εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Σάμου πόλεμος οὗτος, ὑπάρχει ἀρίδηλον τεκμήριον ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἴσχυε μεγάλως κατὰ θάλασσαν, διότι ἄλλως ἀπέβαινεν εἰς τὸν Ἀμφικράτην ἀδύνατον νὰ ἐπιχειρήσῃ τοσούτῳ μεμακρυσμένην ἐκστρατείαν. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμος οὗτος ἐγένετο ἀφορμὴ μίσους ἀδιαλλάκτου μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, καὶ τὸ αἴσθημα τοῦτο ἐδήλωσαν βραδύτερον οἱ Αἰγινῆται, στρατευσάμενοι κατὰ τῶν ἐν Κυδωνίᾳ τῆς Κρήτης ἀποίκων Σαμίων καὶ ἐκδιώξαντες ἐκεῖθεν αὐτούς.

(α) Ἡρόδοτ. Γ. 39.

Ὁ Ἀμφικράτης ἦν, φαίνεται, ἀνὴρ τυραννικός· διὸ, στάσεως γενομένης, αὐτὸς μὲν κατέστη ἔκπτωτος τῆς βασιλείας, ἀνέλαβον δὲ τὴν ἐξουσίαν οἱ τὴν στάσιν ὑποκινήσαντες Γεωμόροι ἢ ἀριστοκράται. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑποτίθεται ἐπισυμβάσα καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν ἐν Σάμῳ δούλων, καθ' ἣν χίλιοι αὐτῶν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Μαλακὸς παρ' Ἀθηναίῳ (α) ἐξελθόντες τῆς πόλεως, κατέλαβον τὸ ὄρος Ἄμπελον, καὶ ἐκεῖθεν ἐφορμῶντες κατὰ τῶν πολιτῶν, πλείστας ζημίας ἐπέφερον αὐτοῖς. Ἐξ ἔτη διήρκεσεν ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν δούλων· ἐπὶ τέλους δὲ βλέποντες οἱ Σάμιοι ὅτι ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ ὑποτάξωσιν αὐτοὺς, συμβουλευθέντες τὸν χρησμὸν, ἐποίησαν συνθήκας, δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ δοῦλοι ἀβλαβεῖς ἀπεχώρησαν εἰς Ἔφεσον.

Τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσχύος τῆς Σάμου τεκμήριον ἀξιόλογον ὑπάρχει καὶ τοῦτο, ὅτι οὐχὶ πολὺν χρόνον ὕστερον οἱ Σάμιοι ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ὅσων ὑπὸ τῶν δούλων αὐτῶν ὑπέστησαν, ἔπεμψαν πλοῖα εἰς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων πολεμούντων πρὸς τοὺς Μεσσηνίους (β). Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφάνησαν λίαν εὐγνώμονες τοῖς Σαμίοις διὰ τὴν συνδρομὴν ταύτην, δι' ἣ ἔσπευσαν προθύμως καὶ οὗτοι, ἀνταποδιδόντες βραδύτερον τὴν εὐεργεσίαν, νὰ συνδράμωσι διὰ στρατεύματος τοὺς κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Πολυκράτους ἐπικαλουμένους αὐτῶν φυγάδας ἐκ Σάμου.

Ἐν τούτοις ἡ ἐξουσία τῶν Γεωμόρων δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολύ. Πόλεμος αἱματηρὸς ἤρξατο μεταξὺ τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Σαμίων, ἀφορμὴν δὲ τούτου πιθανῶς ἔδωσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν πρώτων κατοίκων τῆς νήσου Λέσβου, οἵτινες ἀναγκασθέντες νὰ φυγαδευθῶσιν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Αἰολέων, κατέφυγον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυδρολάου εἰς Σάμον (γ). Οὗτοι ἀναμιμνησκόμενοι τοῦ παθήματος τῶν προπατόρων των, παρώτρυνον ἴσως τοὺς Σαμίους ἵνα ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Αἰολέων, ὅπως ἀνακτήσωσι τοιουτοτρόπως τὴν πρώτην αὐτῶν πατρίδα· οἱ δὲ Σάμιοι, τὸ μὲν, χάριν τῆς πρὸς τοὺς

(α) Ἀθήν. VI. 32.
(β) Ἡροδοτ. Γ. 47.
(γ) Panofka res Samiorum. 34.

Λεσβίους ἀρχαίας συγγενείας, τὸ δὲ, ἐπειδὴ ἤλπιζον νὰ ὠφελήθῶσιν ἐκ τοῦ πολέμου, ἐπείσθησαν εἰς τὰς προτροπὰς ἐκείνων, καὶ ψηφισάμενοι τὸν πρὸς τοὺς Αἰολεῖς πόλεμον, ἐξελέξαντο στρατηγὸν Συλοσῶντα, τὸν υἱὸν τοῦ Καλλιτέλους, ἄνδρα δημοτικὸν καὶ μεγίστης ἀπολαύοντα ὑπολήψεως. Οὗτος δὲ πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶν νὰ ἀνατρέψῃ τὸ πολίτευμα τῶν Γεωμόρων, καὶ κατάσχῃ τὴν ἀρχὴν, προθύμως ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ Σάμιοι ἦσαν ἠσχολημένοι εἰς τὰ τῆς ἐκστρατείας, καὶ παρημέλουν ὡς ἐκ τούτου νὰ πανηγυρίσωσι τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας, ὁ Συλοσῶν θεοσέβειαν ἄκρατον ἐπιδεικνύμενος, εἶπεν ὅτι οὐδέποτε θέλει ἀνεχθῆ ἐπὶ τῆς στρατηγίας του ν' ἀμεληθῇ τι τῆς εἰς τὴν θεὰν εὐσεβείας, καὶ παρώτρυνε τοὺς Σαμίους νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ τὰ εἰθισμένα τὰ τῆς ἑορτῆς. Οἱ λόγοι τοῦ Συλυσῶντος ἔπεισαν τοὺς Σαμίους, θαυμάζοντας τὸν στρατηγὸν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀνδρίαν, νὰ παραιτηθῶσι παντὸς ἄλλου ἔργου καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ τῆς Ἥρας ἱερὸν, ἔνθα στήσαντες σκηνὰς παρεσκευάζοντο εἰς τὰ τῆς πανηγύρεως. Ἀλλ' ὅμως ἐνῷ οὗτοι, μηδὲν ἐναντίον προσδοκῶντες, διετέλουν ἀνύποπτοι, ὁ στρατηγὸς Συλοσῶν, προσκαλεσάμενος καὶ τοὺς ἐν ταῖς τριήρεσι, αἵτινες ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς ἀπόπλουν, ναύτας, εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν αἰφνιδίως ἐν ὥρᾳ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν καὶ, καταλύσας τὴν ἀρχὴν τῶν Γεωμόρων, περιεβλήθη τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα (α).

Τὸ φιλοπόλεμον τῶν Σαμίων ἀνεδείχθη καὶ αὖθις οὐ πολὺ μετέπειτα· διότι τῶν Χαλκιδέων ἐχόντων πόλεμον πρὸς τοὺς Ἐρετριεῖς (β), καὶ τῶν Μιλησίων ἐλθόντων εἰς βοήθειαν τῶν τελευταίων τούτων, οἱ Σάμιοι ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Χαλκιδέων καὶ συνέτεινον μεγάλως εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἐρετριέων πολέμου. Κατὰ δὲ τὴν τριακοστὴν, ἤ, ὡς ὁ Εὐσέβιος λέγει, τριακοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα (648 π. Χ.) οἱ Σάμιοι προσκληθέντες διαιτηταὶ τῆς μεταξὺ Χαλκιδέων καὶ Ἀνδρίων ἐφισταμένης διαφορᾶς, ἔδωσαν τὴν ψῆφον αὐτῶν ὑπὲρ τῶν τελευταίων τούτων (α).

(α) Πολυαίν. Στρατηγ. ΣΤ'. Κεφ. ΜΕ.
(β) Θουκυδ. 1. 15.=Στράβ. Χ. 23. 29.—Ἡρωδότ. Ε'. 99.

Τὸ περὶ τῶν βασιλέων τῆς Σάμου μέρος διήλθομεν ἐν μεγίστῃ βραχύτητι, διότι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐλαχίστας περὶ αὐτῶν παρέχουσιν εἰδήσεις. Μέγα δυστύχημα, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπάρχει ἡ ἀπώλεια τοσούτων συγγραμμάτων, ἐν οἷς τὰ κατὰ τὴν Σάμον ἐξετίθεντο, διότι πολλὰ μὲν ἐνδόξων ἀνδρῶν ἔργα διατελοῦσιν ἄγνωστα, πολλοὶ δὲ ἄνδρες ἐπίσημοι παρεδόθησαν εἰς λήθην, καὶ ἂν δ' ἐνιαχοῦ περιεσώθησαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν μέχρις ἡμῶν, ἐκαλύφθησαν ὅμως τὰ πεπραγμένα, ὥστε τοῖς μὲν νεωτέροις τυγχάνουσιν ἄδηλα, οἱ δὲ περὶ αὐτῶν ἐπιχειροῦντες νὰ γράψωσιν εἰς μεγίστην διατελοῦσιν ἀπορίαν. Καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντες, κλείομεν τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων τῆς Σάμου διὰ τοῦ Δημοτέλους, περὶ οὗ ὅμως οὐδὲν ἕτερον γινώσκομεν ἢ ὅτι ἐφονεύθη περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα (620 π. Χ.) τελευταῖος τῆς Σάμου βασιλεὺς γενόμενος (γ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐξουσία τῶν Γεωμόρων—Κατάλυσις αὐτῆς—Δημοκρατία—Ἁρπαγὴ τοῦ Θώρακος καὶ τοῦ Κρατῆρος—Οἱ Σάμιοι ἐλευθεροῦσι τοὺς τριακοσίους Κερκυραίους παῖδας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημοτέλους ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν αὖθις εἰς τοὺς Γεωμόρους, ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν δὲν ἐπέπρωτο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀριστοκρατίας ἐστὶν ὁ ἐγωϊσμὸς, ὅστις κατ' οὐδὲν ἴσως διαφέρει τῆς τυραννίας· διὰ τοῦτο τὰ αὐτὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι τὴν πτῶσιν τῶν βασιλειῶν, ἐπενεργοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀριστοκρατιῶν.

(α) Πλουταρχ. Ἑλλην. XXX.
(β) Panofka Res Samiorum 42.

Οἱ Μεγαρεῖς, ἀφορμὴν πολέμου πρὸς τοὺς Περινθίους, ἀποίκους τῶν Σαμίων ὄντας, ἔχοντες, ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῶν, φέροντες συνάμα καὶ πέδας διὰ νὰ δεσμεύσωσιν ὅσους τῶν ἐχθρῶν ἤθελον αἰχμαλωτίσει. Ταῦτα μαθόντες οἱ ἐν Σάμῳ Γεωμόροι, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι κατὰ τάχος συνδρομὴν εἰς τοὺς Περινθίους, λόγῳ μὲν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς εἰς ἔσχατον κίνδυνον περιελθόντας ἀποίκους αὐτῶν, ἔργῳ δὲ ὅπως ἀπαλλαγῶσιν ἐν Σάμῳ τῆς παρουσίας πολλῶν, οἵτινες παρενέβαλον προσκόμματα εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἀπεριορίστου αὐτῶν ἐξουσίας. Ἔπεμψαν λοιπὸν κατὰ τῶν Μεγαρέων ὑπὸ ἐννέα στρατηγοὺς τριάκοντα νῆας, ὧν τινὲς μὲν διεφθάρησαν ὑπὸ κεραυνοῦ πρὸ τοῦ λιμένος, αἱ δὲ λοιπαὶ πλεύσασαι εἰς Πέρινθον, κατενίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ᾐχμαλώτισαν αὐτῶν ἑξακοσίους.

Ἐπαρθέντες οἱ Σάμιοι στρατηγοὶ ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ, διενοήθησαν τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν τῇ πατρίδι ὀλιγαρχίας τῶν Γεωμόρων, ἥτις ἀπήρεσκεν αὐτοῖς· εὐκαιρίαν δὲ παρέσχον πρὸς τοῦτο οἱ ἐν Σάμῳ προεστῶτες, γράψαντες πρὸς τοὺς στρατηγοὺς νὰ κομίσωσιν εἰς Σάμον τοὺς Μεγαρεῖς δεδεμένους ταῖς αὐταῖς πέδαις, ἃς ἐκεῖνοι εἶχον προωρισμένας διὰ τοὺς Περινθίους. Οἱ στρατηγοὶ λαβόντες τὰ γράμματα, ἔδειξαν αὐτὰ πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς καὶ τοὺς ἔπεισαν νὰ συνταχθῶσι μετ' αὐτῶν ὅπως ἐλευθερώσωσι τὴν πόλιν· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ ἐσκέφθησαν κοινῇ νὰ περιθέσωσιν, ὅταν ἤθελον πλησιάσει εἰς Σάμον, τοὺς κρίκους τῶν πεδῶν εἰς τὰ σκέλη τῶν Μεγαρέων καὶ περιλάβωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ζώνην διὰ τῶν ἱματίων των, ὥστε νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζωσι περιπατοῦντας. Τοιουτοτρόπως ἐνσκευασθέντες οἱ αἰχμάλωτοι, καὶ ἀνὰ ἓν ξίφος ἕκαστος λαβόντες, κατέπλευσαν εἰς Σάμον καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, κατηυθύνθησαν διὰ τῆς Ἀγορᾶς εἰς τὸ Βουλευτήριον, ἔνθα πάντες οἱ Γεωμόροι συνεκαθέζοντο, ἀναμένοντες τὴν προσέλευσιν τῶν τε στρατηγῶν καὶ τῶν αἰχμαλώτων. Οἱ Μεγαρεῖς τότε, δοθέντος τοῦ συνθήματος τῆς σφαγῆς, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐφόνευσαν ἅπαντας· ἐλευθερωθείσης δὲ τῆς πόλεως, οἱ μὲν βουλόμενοι τῶν συνδραμόντων εἰς τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς Μεγαρέων ἐνεγράφησαν πολῖται Σάμιοι, τὴν δὲ

ἀρχὴν τῶν Γεωμόρων ἀντεκατέστησε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (610. π. Χ.) Κατασκευάσαντες δὲ εὐμεγέθη οἶκον, ἔθηκαν ἐν αὐτῷ τὰς πέδας τῶν Μεγαρέων πρὸς ἀνάμνησιν του γεγονότος, ἐξ οὗ καὶ ὁ οἶκος Πεδήτης ἐπωνομάσθη. (α)

Τὰ ἀρχαῖα πειρατικὰ ἔθιμα τῶν Καρῶν δὲν εἶχον ὁλοσχερῶς ἐκλειψει ἔτι ἀπὸ τὴν Σάμον. Τὸ τρίτον ἔτος τῆς τεσσαρακοστῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, (590. π. Χ.) ἱστορεῖται ὅτι οἱ Σάμιοι ἥρπασαν περίφημόν τινα θώρακα, ὃν Ἄμασις ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἔπεμπε δῶρον τοῖς Λακεδαιμονίοις. (β) Ἦτο δὲ ὁ θώραξ οὗτος λινοῦς καὶ εἶχεν ἐνυφασμένα ζῶα διάφορα, περικοσμούμενος διὰ χρυσοῦ καὶ βάμβακος· καθίστων δὲ αὐτὸν ἀξιοθέατον αἱ ἀρπηδόνες του, διότι ἑκάστη αὐτῶν, καίτοι λεπτοτάτη οὖσα, συνέκειτο ἐκ τετρακοσίων ἑξήκοντα ἑτέρων, αἵτινες ἅπασαι διεκρίνοντο κάλλιστα. Ἐνέτος μετὰ τὴν τοῦ θώρακος ἁρπαγὴν οἱ Σάμιοι ἥρπασαν καί τινα λαμπρὸν κρατῆρα χάλκινον, κεκοσμημένον εἰς τὰ χείλη δι' ἐκτυπωμάτων ζώων, καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ τριακοσίους ἀμφορεῖς. Τὸν κρατῆρα τοῦτον ἔπεμπον οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς τὸν Κροῖσον εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ χρυσοῦ, τὸν ὁποῖον δωρεὰν οὗτος τοῖς προσέφερεν ἵνα κατασκευάσωσι τὸ ἐπὶ τοῦ Θόρνακος ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὰ περὶ τῆς ἁρπαγῆς ὅμως ταύτης διττῶς ἱστορήθησαν· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἔλεγον ὅτι ὁ κρατὴρ φερόμενος εἰς Σάρδεις ἀφίχθη εἰς Σάμον, ἔνθα μαθόντες τοῦτο τινὲς τῶν ἐγκατοίκων, μετέβησαν μετὰ πλοίων καὶ ἥρπασαν βιαίως αὐτόν, οἱ δὲ Σάμιοι ἔμπαλιν, ἀποκρούοντες τὴν ὕβριν, ἰσχυρίζοντο ὅτι οἱ φέροντες τὸν κρατῆρα Λακεδαιμόνιοι, μαθόντες ὅτι ὁ Κροῖσος ᾐχμαλωτίσθη καὶ ὅτι αἱ Σάρδεις ἠλώθησαν ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἐπώλησαν αὐτὸν ἐν Σάμῳ εἰς ἰδιώτας, οἵτινες τὸν ἀνέθηκαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας (γ)

Τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ συνέβη ἡ ἁρπαγὴ τοῦ θώρακος ἢ ἔτη τινὰ μετέπειτα (580—560 π. Χ.) κατ' ἄλλους, οἱ Σάμιοι συνετέλεσαν

(α) Πλουτάρχ. Ἑλλην. LVII.
(β) Ἡροδότ. Γ. 47.
(γ) Ἡροδότ. Δ. 70.

εἰς τὴν ἀκύρωσιν πράξεως ἐπονειδίστου, δι' ἣν προσείλκυσαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Κερκυραίων ἀφ' ἑνὸς, καὶ τὸ μῖσος Περιάνδρου τοῦ ἰσχυροῦ τυράννου τῆς Κορίνθου ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Περίανδρος πεισθεὶς εἰς διαβολὰς παλλακίδων τινῶν, λακτίσας ἐφόνευσε τὴν σύζυγον αὐτοῦ Λυσίδαν, ἔγκυον οὖσαν, τὸν δὲ υἱὸν Λυκόφρονα, ἀποκηρύξας, ἐξώρισεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα οἱ κάτοικοι τὸν ἐφόνευσαν. (α) Ὀργισθεὶς ὁ Περίανδρος διὰ τὴν ὑβριστικὴν ταύτην πρᾶξιν, συλλαβὼν τριακοσίους παῖδας τῶν πρώτων Κερκυραίων, ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν Ἀλυάττην ἐπὶ ἐκτομῇ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φέροντες τοὺς παῖδας Κορίνθιοι ἠναγκάσθησαν ἕνεκεν ἐναντίων ἀνέμων νὰ προσορμισθῶσιν εἰς Σάμον, μαθόντες οἱ Σάμιοι τὸν λόγον δι' ὃν οἱ νέοι ἐκεῖνοι ὡδηγοῦντο εἰς Σάρδεις, συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν ἱκέται εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος, ὅπερ ἐκεῖνοι καὶ ἔπραξαν. Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἐμποδιζόμενοι παρὰ τῶν Σαμίων ν' ἀποσπάσωσι διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοὺς ἱκέτας, ἐπολιόρκησαν αὐτοὺς, ὅπως τοὺς ἐμποδίσωσι νὰ δραπετεύσωσι, καὶ συνάμα διὰ τῆς πείνης τοὺς ἀναγκάσωσι νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ναοῦ· ἀλλ' οἱ Σάμιοι βοηθοῦντες τοῖς Κερκυραίοις παισὶ, συνεστήσαντο ἑορτὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου, χοροὶ συνεκροτοῦντο παρθένων καὶ νέων, ἕκαστος δ' αὐτῶν ἔφερε τρωκτὰ σησάμου καὶ μέλιτος, καὶ ἀφιέρου δῆθεν αὐτὰ εἰς τὸν ναόν· οἱ δ' ἐντὸς Κερκυραῖοι ἁρπάζοντες ταῦτα, ἔτρωγον καὶ κατέπαυον τοιουτοτρόπως τὴν πεῖναν αὐτῶν. Ἡ ἑορτὴ αὕτη διήρκεσεν ἱκανὸν χρόνον, μέχρις οὗ οἱ Κορίνθιοι, βαρυνθέντες νὰ περιμένωσιν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ εἰς μάτην, κατέλειπον τοὺς παῖδας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. (β) Καὶ οἱ μὲν Σάμιοι ἀπαλλάξαντες οὕτω τοὺς Κερκυραίους νεανίσκους τῆς σκληρᾶς τύχης ἡ ὁποία τοῖς ἐπεφυλάσσετο, ἔπεμψαν αὐτοὺς ἐπομένως εἰς τὴν Κέρκυραν μεθ' ἧς ἔκτοτε διετέλουν εἰς μεγάλην φιλίαν· ὁ δὲ Περίανδρος γνοὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Κορινθίων φυλάκων τὰ γενόμενα, ἀπεβίωσεν ἐξ ἀθυμίας.

(α) Διογέν. Λαερτ. Α. Κεφ. 7.
(β) Ἡρόδοτ. Γ. 48.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Πόλεμος πρὸς τοὺς Πριηνεῖς (57 Ὀπ. Χ.)

Τὰ αἴτια τοῦ μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων ἔχθους ὑπεσημάναμεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις. Ἡ κατοχὴ γαιῶν τινων τῆς Βατινήτιδος περὶ τὸ Κάριον καὶ τὴν Δρυοῦσαν ἐν τῇ κατέναντι τῆς Σάμου ἀσιατικῇ ἠπείρῳ, ὑπῆρχεν ἀντικείμενον διηνεκῶν ἐρίδων καὶ ἀδιαλλάκτου μίσους· παρακολούθημα δὲ τοῦ μίσους τούτου ὑπῆρξε διαρκὴς καὶ αἱματηρὸς πόλεμος, ὅστις, ὡς ἐκ τῶν σκληρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐθίμων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, πολλὰς τοῖς διαμαχομένοις ἐπήνεγκε ζημίας. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἀμφότερα τὰ μέρη ἐπολέμησαν μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος καὶ τῆς αὐτῆς ἐναλλὰξ ἐπιτυχίας· ἀλλὰ δεινή τις ἦττα ἣν ὑπέστησαν οἱ Σάμιοι, ἀπολέσαντες κατ' αὐτὴν καὶ χιλίους ἄνδρας, τοὺς ἠνάγκασε πολλὰς νὰ καταβάλωσι προσπαθείας ὅπως ἀντεπεξέλθωσιν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἑπτὰ λοιπὸν ἔτη μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην, συμπλακέντες πρὸς τοὺς Πριηνεῖς εἰς θέσιν καλουμένην Δρῦν, τοσαύτην ἐπήνεγκον αὐτοῖς φθορὰν, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ζηνοβίου, τὸ περὶ Δρῦν σκότος ἐχρησίμευεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τοῖς Πριηνεῦσι ὡς παροιμία ταὐτοσήμαντος καταπληκτικῆς καταστροφῆς, καὶ αἱ γυναῖκες προφέρουσαι ταύτην τὴν λέξιν, τὴν ἐθεώρουν ὡς φρικώδη ἀρὰν καὶ μέγιστον ὅρκον. (α) Οἱ εὐγενέστεροι καὶ πρώτιστοι τῶν Πριηνέων ἔπεσαν κατὰ τὴν μάχην ταύτην, καὶ ὀλίγιστοι διεσώθησαν ἐκ τῆς γενικῆς καταστροφῆς. Τοσοῦτον δ' ἔντρομοι κατέστησαν οἱ Πριηνεῖς, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ πέμψωσι πρέσβυν εἰς Σάμον τὸν σοφὸν Βίαντα, ὅστις ἐδυνήθη νὰ μετριάσῃ τὸ ἀξιοθρήνητον τῶν δύο λαῶν μῖσος, μέγα ἐκ τούτου κτησάμενος κλέος. (β) Ἀνατεθείσης δὲ κοινῇ γνώμῃ τῆς λύσεως τῆς μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων διαφορᾶς εἰς τοὺς Ῥοδίους, οὗτοι ἐξέδωκαν ἔγγραφον ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν οἱ Πριηνεῖς

(α) Ἀριστ. Πολιτ. Σαμίων—Πλούτ. Ἑλλην. XX.—Ἡρόδ. Γ. 47.
(β) Πλουτ. αὐτ.—Cicer Orat. L. III.—Αἰλιαν. Π. Ἱστορ. III. 17.

χαράξαντες ἐπὶ πλακὸς, ἀνέθεντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ταύτην, ἐφθαρμένην κατὰ μέρος ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀνακάλυψας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα (1764—1766) ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ ναοῦ τούτου ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Ῥιχάρδος Σάνδλερ μετέφερε μετ' ἄλλων πολλῶν εἰς Ὀξωνίαν καὶ ἐδημοσίευσε βραδύτερον κεφαλαιώδεσι γράμμασι ἐν τοῖς Ὀξωνικοῖς αὐτοῦ Μαρμάροις· (α) ἐξέδωκε δὲ μετ' αὐτὸν τὴν διαιτητικὴν τῶν Ῥοδίων ἀπόφασιν καὶ ὁ Βοίκχιος ὑπ' ἀριθμὸν 2,905 τοῦ Συντάγματος τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν αὐτοῦ, (β) ἔχουσαν οὕτ ω.

Ἀπόφασις τῶν Ῥοδίων περὶ τῆς Βατινήτιδος.

. . . . . εἰς
. . . . . .
. . Σάμον ἀριδ. . . . α τὸν δὲ καὶ καθ' ὃ(ν) καιρόν. . . .
ἐπιστολὰς ὑπὸ Ἀγησάρχο(υ), ἐν αἷς ὑπὲρ μὲν (ἰδιωτικῶν)
ἀμφισβασιῶν ἐλέγετο, ὑπὲρ δὲ τὰς περὶ Δρυοῦσαν
καὶ τὰς περὶ τὸ Κάριον χώρας οὐθεὶς ἀμφεσβάτει
νῦν δὲ Σαμίους ἐλθεῖν ἐπὶ κρίσιν καὶ ἀφορισμὸν
τῶν Ῥοδίων, ἐγκαλοῦντας ὅτι χώρας τε πλῆθο(ς)
ἔχοιεν Πριανεῖς Σαμίων, ὃν καὶ ἐν τούτῳ (τὸ)
Κάριον ὑπὲρ οὗ νῦν διακρίνεσθαι· οἱ δὲ Σάμιοι τά
τε (περὶ τὰς ὑπὲρ τούτων κλαρώσιος ἔλεγον)
καθὰ καὶ ἐπὶ ταῖς κρίσιος τὰς ὑπὲρ τοῦ Βατινήτου
ἀπο(φανθῆναι αὐτοῖς παρεδείκνυον, ὅτι)
τὸ Κάριον καὶ ἁ περὶ ταῦτο χώρα αὐτοῖς ἐπικ-
(λαρωθείη καὶ γὰρ) αὐτῶν (Πριαν)έων (διακλαρούντων τὰν)
χώραν λαχεῖν αὐτοὶ Κάριον καὶ Δρυοῦσαν κ(ατὰ)
(τὰ ἐν ταῖς συγ)γραφομένα(ι)ς Μαιανδρίου τοῦ Μι
λησίου ἱστορίαις κατακεχωρισμένα, διότι λάχοι(εν)
Κάριαν καὶ Δρυοῦσαν, μετά τε τὰν παράτα(ξ)ιν

(α) Chandler Marm. Oxon. II. 23.
(β) Boeckh. Corp. Inscrip. II. 13 σελ. 573.

τὰν γενομέναν αὐτοῖς ποτὶ Πριανεῖς ἐπὶ Δρυΐ καὶ
(πᾶσα)ν ταύταν τὰν χώραν ἐν ταῖς συνθήκαις
αὐτῶν γενέσθαι· ὁρίξασθαι γὰρ ποτ' αὐτοὺς ὡς
ὑ(φαγ)έοντο ἱστοριογράφους τοὺς μαρτυ
ροῦντας (Σαμίοι)ς ὅτι μὲν τὸ Κάριον ἔλαχον, μετὰ
(γέ)ν(ε)α Πάριον, ὅτι δ(ὲ ὡρι(ξ)αντο ποτὶ (τοὺς)
Πριαν(εῖς) . . . . ωνα Ῥόδιον ἀγῶνά τε καὶ
Ὀλυμπικόν . . . . λοκριν . . . . ωλε Κάριον ες . . . . ν
αὐτῶν κατά . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Ῥοδίων συνετέλεσεν ἵνα πρὸς ὥραν μόνον περιστείλῃ τὴν ἐχθρότητα τῶν δύο λαῶν· συνεχῶς δὲ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἀπαντῶμεν διαμφισβητήσεις περὶ τῆς κατοχῆς τῶν γαιῶν τῆς Βατινήτιδος μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Θρησκεία—Διάλεκτος—Πολιτεύματα—Χαρακτὴρ τῶν Σαμίων.

Ἡ ἰδέα ὑπάρξεως ἀνωτέρου τινὸς Ὄντος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπονομῆς λατρείας πρὸς αὐτὸ, ὑπάρχουσι συμφυεῖς τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλ' αἱ πλάναι εἰς ἃς οὗτος περιέπεσεν ἐρευνῶν τὴν οὐσίαν τοῦ ὑπερτάτου ἐκείνου Ὄντος, καὶ ἡ ἐπελθοῦσα περὶ τὴν λατρείαν αὐτοῦ καταχρηστικὴ σύγχυσις, εἰσὶ τοσοῦτον καταπληκτικαὶ, ὥστε οἰκτείρει τις ἐπ' ἀληθείας τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, περιελθόντος εἰς βαθμὸν τοῦ ἀπονέμειν λατρείαν πρὸς τὰ εὐτελέστερα τῶν κτισμάτων, τὸ δ' ἐκπληκτικώτερον καὶ πρὸς ἀντικείμενα χειροποίητα. Τῆς τοιαύτης οὕτως εἰπεῖν πνευματικῆς ἐκπτώσεως, εἰς ἣν οὐδεὶς ὑπάρχει λαὸς μὴ ὑποκύψας, οὐδ' οἱ Σάμιοι διετέλεσαν ἀπηλλαγμένοι· διότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐφορίωνος παρὰ Κλή-

μεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ, (α) οὗτοι κατὰ πρῶτον προσέφερον σέβας εἰς ἓν πρόβατον, ἐπειδὴ, ἐλέγετο (β) ὅτι πρόβατόν τι ποτὲ ἀπεκάλυψε κλαπὲν χουσίον.

Ἀλλ' ἡ λατρεία τῶν κτηνῶν δὲν ἐδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ, ἀναπτυσσομένου τοῦ ἀνθρώπου. Προσωποποιήσαντες λοιπὸν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις διαφόρους φυσικοὺς αἰτίας ἢ πράγματα, ἔπλασαν ἰδανικάς τινας θεότητας, τῶν ὁποίων τὰ εἰκονίσματα, ἀτελῶς ἐξειργασμένα, ἦσαν κατὰ πρῶτον κορμοὶ δένδρων ἢ τμήματα πετρῶν τετράγωνα ἢ κωνοειδῆ. (γ) Τὸ πρῶτον εἰκόνισμα τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ, ὑπῆρξεν εὐτελής τις σανὶς, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἀέθλιος, (δ) βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Καλλίμαχος παρὰ Πλουτάρχῳ, (ε) λέγων.

Οὔπω σκέλμιον ἔργον εἰς ξόανον, ἀλλ' ἐπὶ τεθμὸν
Δὴ νεόγλυφον, ὦναξ, θεᾶς ἦσθα σανίς.

Ἡ ὁποία βραδύτερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Προκλέους ἐγένετο ἀνδριαντοειδής· δύο δὲ ἀναφέρονται τὰ ἀρχαιότερα τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ τοιαῦτα ξόανα, τὸ μὲν ἐκ ξύλου οἴσου, τὸ δὲ ἐκ ξύλου ἀγρίας ἀπίου, τὰ ὁποῖα καὶ βρέτη ἐκλήθησαν διὰ τὴν ἐκ βροτῶν ἐπωνυμίαν.

Φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Φοίνικας, παρέλαβον οἱ Σάμιοι παρ' ἐκείνων τὴν λατρείαν τῶν διαφόρων θεοτήτων, ὡς ἐκ πολλῶν γεγονότων τεκμαιρόμεθα, καὶ ἰδίως ἐκ τῶν περὶ τὴν λατρείαν ἐθίμων ἀμφοτέρων τῶν λαῶν. Τὰ αὐτὰ ἄνθη ἦσαν ἱερὰ ἔν τε τῇ Σάμῳ καὶ ἐν τῇ Τύρῳ· ἡ σελήνη ἦν τὸ σύμβολον τῆς Ἥρας καὶ ἡ σελήνη ἐλατρεύετο ἐν Τύρῳ· αἱ μυστηριώδεις συλλήβδην τελεταὶ, ὁ τύπος τοῦ ἀγάλματος παρά τε τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Σαμίοις ἦσαν τὰ αὐτά· ὥστε, λεγόντων τῶν ἀρχαίων ὅτι ἡ Ἥρα ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ (τὴν δὲ γέννησιν αὐτῆς ἠφι-

(α) Κλημ. Ἀλεξ. Προτρ. 32.
(β) Αἰλιαν. περὶ ζώ. ἰδιοτ. XII. 40.
(γ) Tacit. hist. II. 3.
(δ) Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. 4.
(ε) Πλουταρχ. Ἠθικ. LX.

σθήτουν τό τε Ἄργος καὶ ἡ Ἀρκαδία), ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν ὡς χρόνον τῆς γεννήσεως ταύτης, τὴν ἐν Σάμῳ εἰσαγωγὴν τῆς λατρείας της. Πείθει δὲ ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ὁ Ἡρόδοτος λέγων (α) «Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἥκει, πυνθανόμενος οὕτως εὑρίσκω ἐόν. Δοκέω δ' ὦν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῖχθαι ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται καὶ Ἥρης καὶ Ἑστίης καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰείκοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Λέγω δὴ τὰ λέγουσιν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι.» Πρώτη ἔφορος καὶ προστάτης τῆς νήσου Σάμου ὑπῆρξεν ἡ θεὰ Ἥρα, τῆς ὁποίας τὴν γέννησιν ἐβεβαίουν παρὰ τῷ ποταμῷ Ἰμβράσῳ ὑπὸ δενδρύλλιον ἄγνου ἢ λύγου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπεκαλοῦντο ὡς ἄνασσαν τῆς νήσου.

Ἥ τε Σάμου μεδέουσα καὶ ἡ λάχες Ἴμβρασον
δέξο. . . . . (β)

Οἱ ἀλληγορικῶς τὴν ἀρχαίαν θεολογίαν ἐρευνῶντες, ἐξήγησαν τὴν ἐν Σάμῳ γέννησιν τῆς Ἥρας οὕτως. Ἥρα ἡ θεὸς, λέγουσιν, ἡ αὐτὴ τῷ ἀέρι ἐστι· (γ) ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἀὴρ τῆς Σάμου ἦν ὑπερμέτρως καθαρὸς καὶ ὑγιεινὸς, ἀλληγορικῶς διὰ τῆς γεννήσεως ταύτης ἠθέλησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ Σάμος ἦτο πηγὴ τῆς εὐαείας καὶ τῆς εὐκρασίας. Ἐν τούτοις ἡ λύγος, ὑφ' ἣν ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἡ θεὰ ἐτέχθη, καίτοι ἀρχαιοτέρα οὖσα τῆς ἐλαίας τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ φοίνικος τῆς Δήλου, τῆς δρυὸς τῆς Δωδώνης, τῆς ἀγριελαίας τῆς Ὀλυμπίας καὶ ὅλων συλλήβδην τῶν ἱερῶν δένδρων, τῶν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας διατηρουμένων, ἐδείκνυτο σῴα καὶ θαλερὰ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου. (δ)

Δύο μεγάλαι κατ' ἔτος ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας ἐτελοῦντο ἐν Σάμῳ, τὰ Ἡραῖα κατὰ τὸν Ἑκατομβαιῶνα πρὸς ἀνάμνησιν

(α) Ἡροδότ. Β. 50.
(β) Διοδώρ. Σαρδιανοῦ Ἀπόσπασμ.
(γ) Ἑτυμολ. Μεγ. ἐν λέξει.
(δ) Παυσαν. 8. 23.—Θεοφρ. Ἱστ. φυτ. 4. 14.—Plin. Hist. Nat. IV. 14.

τῆς γεννήσεως αὐτῆς καὶ τοῦ γάμου μετὰ τοῦ Διός, (α) ὅστις ὅμως ἐμυθολογεῖτο ἐπίσης ὅτι ἐγένετο ἐν Κνωσσῷ τῆς Κρήτης παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ Θήρωνος, καὶ τὰ Τόνεα. (β) Τελουμένων τῶν Ἡραίων, παρθένοι καὶ γυναῖκες ἔγγαμοι, κεκοσμημέναι στέμμασι καὶ ἄλλοις καλλωπισμοῖς, μετέβαινον εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς ἐν παρατάξει, ἑπομένων ἀνδρῶν ὡπλισμένων, φερόντων χλιδῶνας περὶ τοὺς βραχίονας καὶ κεκτενισμένων τὰς κόμας ἐπὶ τὸ μετάφρενον καὶ τοὺς ὄμους· τὸ δὲ νόμιμον τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἐν χρήσει μετέπειτα παρὰ τοῖς Σαμίοις παροιμίας βαδίζειν Ἡραῖον ἐμπεπεγμένον. Πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ οἱ ἄνδρες ἀπέθετον τὰ ὅπλα καὶ δεήσεις ἀπήυθυνον πρὸς τὴν θεὰν, ἐνῷ οἱ ἱερεῖς ἐποιοῦντο θυσίαν ἐπὶ τῆς τέφρας τῶν θυμάτων, ἄτινα κατέτασσον ἐν εἴδει βωμοῦ. Πᾶσα ἐργασία κατέπαυε τότε, καὶ πάντες περὶ μόνην τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων ἠσχολοῦντο. Βραδύτερον δὲ ὅτε οἱ Σάμιοι μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἀπολέσαντες τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, εἰς τοσοῦτον περιῆλθον ἐξευτελισμὸν, ὥστε καὶ τοὺς μεγίστους αὐτῶν ἐχθροὺς θριαμβεύοντας νὰ τιμῶσιν ὡς θεοὺς, μετωνόμασαν τὴν ἑορτὴν ταύτην Λυσάνδρια, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς καθελόντος τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν Λυσάνδρου.

Ἡ δ' ἑορτὴ τῶν Τονέων προῆλθεν ἔκ τινος θαύματος, ὅπερ ἡ θεὰ αὕτη ἀπειργάσατο (γ) καὶ τὸ ὁποῖον ἀποδείκνυσι ἀρχαίας ἐφισταμένας σχέσεις με.αξὺ Σάμου καὶ Ἄργους. Ἀδμήτη ἡ θυγάτηρ τοῦ Εὐρυσθέως, ἐξ Ἄργους εἰς Σάμον διαπεραιωθεῖσα, ἐγένετο ἱέρεια τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας· θέλουσα δὲ, κατ' εἰσήγησιν τῶν Ἀργείων, νὰ μεταφέρῃ τὸ ξόανον τῆς θεᾶς εἰς τὴν πατρίδα της, ἔπεισε χρημάτων δόσει τοὺς Τυρρηνοὺς ἵνα ἐλθόντες ἁρπάσωσιν αὐτό. Προσορμισθέντες λοιπὸν οἱ Τυρρηνοὶ νύκτωρ εἰς τὸν Ἡραῖτην ὅρμον (Ῥίβα Κολώνας), καὶ εὑρόντες τὸν ναὸν ἄθυρον, ἔκλεψαν τὸ ξόανον ἐκ τοῦ βάθρου αὐτοῦ καὶ τὸ μετέφερον εἰς τὸ σκάφος των· ἐπιβάντες δὲ καὶ αὐτοὶ,

(α) Varr. ap. Lactant. de fal. relig. 2. 17.

(β) Διόδ. Σικελ. ε. 28.

(γ) Μηνόδοτ. παρ' Ἀθηναίῳ ΙΕ. 42.

ἦραν τὴν ἄγκυραν καὶ ἐναγωνίως κωπηλατοῦντες, προσεπάθουν ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς ὄχθης· ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των ἀπέβαινον ἄγονοι, διότι δύναμίς τις ἀκατάληπτος συνεῖχεν αὐτοὺς παρὰ τῇ παραλίᾳ. Καταληφθέντες λοιπὸν ὑπὸ φόβου, καὶ τὸ γενόμενον εἰς τὴν θεὰν ἀποδιδόντες, κατέλιπον παρὰ τῇ ὄχθῃ τὸ ἄγαλμα, καὶ ψαιστὰ ἐγγὺς θέμενοι, ἀπέπλευσαν ἐν τάχει· τῆς δὲ Ἀδμήτης τὸ πρῶτ ἀγγειλάσης εἰς τὸν λαὸν τὴν ἁρπαγὴν τοῦ ξοάνου, ἐξῆλθον πάντες οἱ κάτοικοι πρὸς ζήτησιν αὐτοῦ, ὅπερ πραγματικῶς καὶ εὗρον εἰς τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι εὑρόντες τὸ ἄγαλμα δὲν ἐτόλμων νὰ τὸ ἐγγίσωσι, περιδέσαντες αὐτὸ κλάδοις λύγου, ἀνήγγειλον τὴν εὕρεσιν εἰς τὴν Ἀδμήτην, ἥτις λύσασα καὶ ἁγνίσασα αὐτὸ, τὸ ἔθηκεν εἰς τὴν προτέραν του θέσιν. Ἵνα δὲ ἀπαλλαγῇ πάσης κατ' αὐτῆς ὑπονοίας, ἡ ἱέρεια διέδωσεν ὅτι οἱ Κᾶρες διέπραξαν τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην, καί οὕτως ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς Ὕβλαν ὅπως συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐξιλασμοῦ· τὸ δὲ μαντεῖον τοῖς ἐπέταξε νὰ δήσωσι τὰς κεφαλάς των μὲ κλάδους λύγου διὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ θεὸς καὶ μείνωσι καὶ αὐτοὶ ἀβλαβεῖς. Ἐκτοτε ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μετεφέρετο τὸ βρέτας τῆς θεᾶς εἰς τὸν Ἡραῖτην ὅρμον, τῶν μὲν πολιτῶν κλάδοις λύγου ἐστεμμένων, τῶν δὲ ἱερέων κλάδοις δάφνης, καὶ ἐκεῖ κατελείπετο ἐπὶ μίαν νύκτα, πολλῶν ψαιστῶν αὐτῷ παρατιθεμένων· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐκομίζετο αὖθις μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς εἰς τὸν ναὸν, καὶ δημοτελεῖς θυσίαι ἐγίνοντο τότε πρὸς τὴν θεὰν ὑπὲρ τῆς νήσου. Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ στέφεσθαι διὰ λύγων τὴν κεφαλὴν διετηρεῖτο πολὺν χρόνον μετέπειτα, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν στίχων τούτων τοῦ Ἀνακρέοντος.

Μεγίσθης ὁ φιλόφρων, δέκα δὴ μνᾶς ἐπειδὴ
στεφανοῦταί τε λύγῳ καὶ τρύγα πίνει μελιηδέα.

Ἐκλήθη δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη Τόνεα ὅτι « συντόνως συνέβη περιειληφθῆναι τὸ βρέτας ὑπὸ τῶν τὴν πρώτην αὐτοῦ ζήτησιν ποιησαμένων. »

Ἡ Ἥρα ἐτιμᾶτο ἰδίως εἰς Σάμον ὡς πρόεδρος τῶν γάμων (α) ἡ

(α) Lactant. L. I de fals. relig.

Τελεία κατὰ Σουΐδα, ὡς ἔφορος τῶν τοκετῶν (α) καὶ ὡς προστάτης συλλήβδην πασῶν τῶν γυναικείων ἀναγκῶν. (β) Ἦπτο δὲ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἡμφιεσμένη, φέρουσα κοσμήματα πολυτελῆ καὶ ψέλλια, ὡς ἐφευρέτις τοῦ τρόπου τοῦ ἐνδύεσθαι, καὶ ἔχουσα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν στέφανον ἐκ κυπείρου καὶ ξηρανθέμων, ὡς πρόεδρος τῶν γάμων.

Δύο ἐν Σάμῳ ἀναφέρονται ναοὶ τῆς Ἥρας, ὁ τῆς Ἰμβρασίας καὶ ὁ τῆς Ἰπνούντιδος ἢ Ἰπνουσίας, ὅν τινες τοποθετοῦσι δεξιόθεν τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα τοῦ Βαθέος. Ὁ τῆς Ἰμβρασίδος Ἥρας ἦν ὁ μέγιστος καὶ πλουσιώτατος πάντων τῶν ναῶν οὐχὶ μόνον τῆς Ἰωνίας, ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης. Ὁ Λὴκ (γ) δίδωσι αὐτῷ τριακοσίων ἑξήκοντα τεσσάρων βημάτων μῆκος ἐπὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πλάτους, δηλονότι ἐμβαδὸν ἑξήκοντα ὀκτὼ χιλιάδων καὶ ἑπτακοσίων ἐννενήκοντα ἓξ βημάτων· ὁ δὲ Ὀττοφρέδος Μύλλερ (δ) δίδωσι αὐτῷ μῆκος τριακοσίων τεσσαράκοντα ἓξ βημάτων ἐπὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πλάτους, τοὐτέστιν ἐμβαδὸν ἑξήκοντα πέντε χιλιάδων καὶ τριακοσίων ἐννενήκοντα τεσσάρων βημάτων. Ὁ Ποκώκιος βεβαιοῖ ὅτι εἶχεν εἴκοσι μὲν κίονας κατὰ μῆκος καὶ ὀκτὼ κατὰ πλάτος, ἡ δὲ στοὰ τοῦ προνάου τέσσαρας σειρὰς ἓξ ὀκτὼ κιόνων ἑκάστην. Ἀλλ' ἐξ ἀνασκαφῶν ἀρξαμένων πρό τινος ἐν Σάμῳ ὑπὸ τοῦ διασήμου καθηγητοῦ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν Στρὰκ, καὶ προσώραν διακοπεισῶν, παρατηροῦμεν ὅτι πολὺ μὲν ὁ Λὴκ καὶ ὁ Μύλλερ ἀπέστησαν τῆς ἀληθείας, ἐσφαλμένη δὲ ὁλοσχερῶς ὑπάρχει καὶ ἡ παρὰ τοῦ Ποκωκίου γενομένη τοῦ Ἡραίου σχεδιογράφησις· καὶ τοι δὲ αἱ ἀνασκαφαὶ δὲν προέβησαν ἐπί τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται ἡμῖν νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς καὶ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ, ἐξ ὅσων ὅμως μέχρι τοῦδε ἐγένοντο, καταφαίνεται ἡ μεγίστη ἐκείνων πλάνη.

(α) Cicer. de nat. Deor. 2.
(β) Aug. devin. Dei VII. 17.
(γ) Leake Asia Min. p. 348.
(δ) Ot. Müller Archi. I p. 74.

Ὁ ναὸς οὗτος, βλέπων πρὸς ἀνατολὰς, ᾠκοδομήθη κατὰ πρῶτον, ὡς μὲν λέγει ὁ Μηνόδοτος παρ' Ἀθηναίῳ, ὑπὸ τῶν Λελέγων καὶ τῶν Νυμφῶν, (α) ὡς δὲ ὁ Παυσανίας, ἐκ δοκῶν ὑπὸ τῶν Αργοναυτῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἐπάνοδον αὐτῶν (1360—1350 π. Χ.) ἐκόμισαν συνάμα ἐξ Ἄργους καὶ τὸ ξόανον τῆς Ἥρας. (β) Ἐν ἔτει δὲ 718 ἢ, κατ' ἄλλους, 620 π. Χ. ᾠκοδομήθη τὸ δεύτερον ἐκ μαρμάρου εἰς Δωρικὸν ῥυθμὸν ὑπὸ τοῦ Σαμίου ἀρχιτέκτονος Ῥοίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου. Πυρποληθεὶς βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἐκτίσθη καὶ τρίτον ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους ἐν ἔτει 535 ἢ 530 π. Χ. εἰς Ἰωνικὸν ῥυθμὸν παρ' ἀγνώστου ἀρχιτέκτονος. Ὁ ναὸς οὗτος ἀπεῖχε τῆς πόλεως δύο χιλιάδας καὶ διακόσια εἴκοσι βήματα, τετρακόσια τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου, καὶ διακόσια τῆς θαλάσσης. Πλεῖστα κοσμήματα καὶ ἀναθήματα πολυτάλαντα ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ φυλασσόμενα, ἐξωραΐζον τὸν ναὸν τοῦτον, ἀλλὰ πάντων ἐξεῖχε τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐν τῷ μέσῳ ἱστάμενον, καὶ τεχνουργηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἰγίνης ἀριστοτέχνου Σμίλιδος. Ἡ θεὰ ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου, περιβεβλημένη γαμήλιον ἔνδυμα (ὡς εἰ ἤθελεν ὁ καλλιτέχνης νὰ παραστήσῃ τοὺς πρώτους ἔρωτας αὐτῆς καὶ τοῦ Διός) (γ)· καὶ ἔχουσα ὑποπόδιον δύο ταὼ ἐκ Κυπρίου χαλκοῦ. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦτο σωζόμενον μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου (389. μ. Χ.) καὶ ἐτέθη εἰς τόπον καλούμενον Λαῦσον· ἀλλὰ σφοδρὰ πυρκαϊὰ συμβάσα ἐν ἔτει 480 μ. Χ. ἐπὶ Ζήνωνος, κατέστρεψε πρὸς τῇ πλουσιωτάτῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βιβλιοθήκῃ καὶ πολλοῖς ἄλλοις πολυτίμοις λειψάνοις τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἄγαλμα τῆς Ἥρας.

Τοιαύτας καὶ τηλικαύτας εἰκόνας περιεῖχεν ὁ ναὸς τῆς Ἥρας,

(α) Ἡ λέξις Νυμφῶν φαίνεται πτερφθαρμένη· δι' ὃ ὁ μὲν Heyne.(Opusc. Academ. V. 443.) προτείνει νὰ διορθωθῇ εἰς Λυδῶν, ὁ δὲ Ῥοχέττιος [d col. gr. IV. 386] εἰς Μινυῶν, λόγῳ ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἐνίοτε φαίνεται ὅτι συνέπραξε μετὰ τῶν Λελέγων, ἰδίως κατὰ τὴν κτίσιν τῶν Τραλλέων [Πλουτάρχ. Ἑλλην. II]
(β) Παυσαν. IX. 43.
(γ) Orig. Lib. 4. con. Celso.

ὥστε καὶ Πινακοθήκη ἐπωνομάζετο. Ἐθαυμάζετο δ' ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἐν αὐτῷ εἷς Ἄβρων τοῦ Ἀπελλοῦ, οἱ ἀνδριάντες τοῦ Ἀλκιβιάδου, Κόνωνος, Λυσάνδρου καὶ Τιμοθέου, τὸ ἀνεκτίμητον ἄγαλμα τοῦ Βαθύλλου, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Πυθαγόρου, ὁ περίφημος τοῦ Κωλαίου κρατὴρ, τὰ ἀναθήματα τοῦ Ἀριμνήστου, Μανδραβούλου, Μαιανδρίου καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ὁ βωμὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου θησαυρός του, συνιστάμενος εἰς τρυβλία πολυτίμητα, κάτοπτρα, ποτήρια καὶ ἕτερα ἀντικείμενα καλλωπισμοῦ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος ἀφειδῶς σεσωρευμένος, ἐξεθάμβουν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔκστασιν ἐνεποίουν τῷ θεωμένῳ· τοσοῦτον δὲ ἔνδοξος ἦτο ὁ ναὸς οὗτος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὥστε ἐκέκτητο δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου τὸ προνόμιον ἀπαραβιάστου ἀσύλου.

Τὰ ἄῤῥητα πλούτη τοῦ ναοῦ τούτου εἵλκυσαν οὐκ ὀλίγους ἅρπαγας, ἰδίως δ' ἐπὶ τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς οἱ πειραταὶ ἐσύλουν τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ αὐτοῦ σκεύη, οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ ἔπεμπον εἰς Ῥώμην τὰ ὑπὸ τῶν πειρατῶν ἐγκαταλιμπανόμενα ἀριστουργήματα, ἅτινα ἀκολούθως οἱ Βυζαντινοὶ μετέφερον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκόσμουν δι' αὐτῶν τὴν πόλιν. Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἱστορεῖ ὅτι ἐν τῇ Κωνσταντινείῳ Ἀγορᾷ ἵστατο κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Ἥρας, ἐκ Σάμου μετενεχθὲν, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ μόλις δι' ὑποτρόχου ζεύγματος τεσσάρων βοῶν ἐδύνατο νὰ μεταφερθῇ· καὶ ὅμως τὸ πολύχαλκον τοῦτο ἄγαλμα, ὅτε οἱ Λατῖνοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔκοψαν, ἔλλειψιν χρημάτων πάσχοντες, εἰς νόμισμα! Τοιουτοτρόπως τοῦ πλουσιωτέρου ἐκείνου καὶ θαυμασιωτέρου ναοῦ τῆς ἀρχαιότητος ὀλίγα ἔμειναν λείψανα. «Ἐκ τόσων ὡραίων πραγμάτων, λέγει ὁ Τουρνεφόρτιος τῷ 1702, δύο μόνον εὕρομεν τεμάχια κιόνων καί τινας βάσεις ἐκ τοῦ ὡραιοτέρου μαρμάρου τοῦ κόσμου. Τῶν κιόνων τούτων ὁ εἷς εἶχεν ἕνα μόνον σπόνδυλον, ὁ δ' ἕτερος περὶ τοὺς δώδεκα, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει τριῶν ποδῶν, ἑπτὰ δακτύλων καὶ ὀκτὼ γραμμῶν ὕψος ἐπὶ διαμέτρου ἓξ ποδῶν. Πρό τινων ἐτῶν οἱ Τοῦρκοι ἐφαντάσθησαν ὅτι ὁ ὑψηλότερος σπόνδυλος ἦν πλήρης χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ προσεπάθησαν σφαιροβολοῦντες ἐκ τῶν πλοίων νὰ τὸν ῥίψωσιν· αἱ δὲ σφαῖραι ἄλλους μὲν τῶν κυλίνδρων συνέτριψαν, ἄλλους δὲ μετέταξαν. » Εἰς τὴν φθορὰν ταύτην τῶν μόνων ἐκείνων λειψάνων τοῦ ναοῦ συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον καὶ οἱ Ῥῶσσοι ἐπὶ τοῦ κατὰ Τουρκίας πολέμου Αἰκατερίνης τῆς Β'. διότι ἐλλιμενισμένοι ὄντες παρὰ τῷ Ἡραίῳ, ἐλάμβανον τοὺς κίονας ὡς σκοπὸν τῶν πυροβολημάτων αὐτῶν! Τί δὲ σώζεται σήμερον ἐκ τοῦ πολυτελοῦς καὶ εὐρυτάτου ἐκείνου οἰκοδομήματος; Εἷς καὶ μόνος κίων ἐκ δεκατριῶν σπονδύλων, μετατεθιμένων ἐκ σεισμοῦ μᾶλλον ἢ ἐκ πυροβολημάτων, καὶ ἐχόντων ἕκαστος ἓξ σχεδὸν μέτρων περιφέρειαν. Ὁ τελευταῖος τῶν σποδύλων τούτων ὁ πρὸς τῇ βάσει, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἄρτι ἐπισκεψαμένου τὴν Σάμον ἀρχαιολόγου Στρὰκ, Ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, ἐστὶν ὁ μόνος τοῦ εἴδους τούτου ὅστις διεσώθη. Ἐρείπια δὲ χριστιανικοῦ ναοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου Ἡραίου τοιοῦτος ᾠκοδομήθη κατὰ τὸν μεσαιῶνα. (α)

Δευτέρα θεότης τιμωμένη τὰ μέγιστα ἐν Σάμῳ ὑπῆρχεν ἡ Ἄρτεμις, ἡ ἐκ τῆς νήσου προσλαμβάνουσα τὰ ἐπώνυμα Παρθενίας καὶ Χησιάδος καὶ Ἰμβρασίας, ὡς παρὰ Καλλιμάχῳ ἀπαντῶνται ταῦτα, λέγοντι

. . . . . Σὲ γὰρ ποιήσατο Νηλεὺς
. . . . . .
Χησίας, Ἰμβρασίη, Πρωτόθρονε.

Πυθοκλῆς ὁ Σάμιος παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (β) ἱστορεῖ ὅτι τὸ βδελυρὸν ἔθιμον τῆς ἀνθρωποθυσίας, ὑπῆρχεν εἰς Σάμον ἐν χρήσει ὑπὲρ τῆς θεᾶς ταύτης, ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος ἦν ἀρχαιοτάτη, διότι κατὰ τοὺς παναρχαίους μόνον χρόνους αἱ τοιαῦται θυσίαι διενηργοῦντο. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτῆς συνεκροτοῦντο χοροὶ νεανίσκων καὶ παρθένων ἐν ὥρᾳ νυκτὸς, μετὰ δὲ τοὺς χοροὺς προσέφερον οὗτοι εἰς τὸν ναὸν τρωκτὰ ἐκ σησάμου καὶ μέλιτος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ αὐτῷ καταφυγῆς τῶν Κερκυραίων παίδων, ὅπως ἐν τοῖς προειρημένοις εἴπομεν· ὁ δὲ ναὸς αὐτῆς Ταυροπόλιον καλούμενος, ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἡραίου.

(α) Εἰς τὸ Alterthumer von Ionien Cap. V. 8. ὑπάρχουσιν ἐκτὸς σχεδιογραφήματα ἀρχιτεκτονικὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας.
(β) Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. 25.

Μετὰ τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος ἐπήρχετο ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀρχαιοτάτη οὖσα, διότι ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἐτελέσθη ὁ οἰκισμὸς τῆς νήσου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ παῖδες κρατοῦντες κλάδους ἐλαίας ἢ δάφνης στεφανηδὸν τετυλιγμένους μετ' ἐρίων ἀναμὶξ καὶ καρπῶν, περιεφέροντο εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων, ἔνθα φιλοδωρούμενοι ἔψαλλον τὴν Εἰρεσιώνην· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς ἀνέθετον τοὺς κλάδους εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ναὸς οὗτος, θεωρούμενος εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ἑλλάδος καὶ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πυθαέως, κατὰ Παυσανίαν, ἢ Πυθίου κατὰ Διόδωρον, (α) Ἀπόλλωνος, ᾠκοδομήθη ὑπὸ Μνησάρχου τοῦ πατρὸς τοῦ Πυθαγόρου μετὰ τὴν ἐκ Σιδῶνος εἰς Σάμον ἐπάνοδον αὐτοῦ (β)· ἔκειτο δὲ πρὸς τὸ κάταντες τῆς Ἀστυπαλαίας. Τὸ δὲ ἄγαλμα αὐτοῦ κατεσκεύασαν οἱ δύο ἀδελφοὶ Θεόδωρος καὶ Τηλεκλῆς μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος.

Θεότης ἀπολαμβάνουσα μεγίστην ἐν Σάμῳ λατρείαν ἦτο καὶ ὁ Ποσειδῶν· δύο δ' αὐτοῦ ναοὶ ἀναφέρονται ὁ τοῦ Ἐπακταίου Ποσειδῶνος, δίδων τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ πρὸς τὴν Μυκάλην ἐκνεῦον ἀκρωτήριον Ποσείδιον, καὶ ὁ ναὸς ὁ λεγόμενος Ὕπαιθρον, γέμων ὡραιοτάτων ἀγαλμάτων, ἐν οἷς διεκρίνοντο ἐπὶ μιᾶς βάσεως τρία τοιαῦτα κολοσσαῖα, ἔργα τοῦ ἐξ Ἀττικῆς Μύρωνος, παριστῶντα τὸν Δία, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἡρακλέα (γ). Οἱ κολοσσοὶ οὗτοι μετηνέχθησαν εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου· ἀλλ' ὁ Ὀκταύιος Αὔγουστος, ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς Σαμίους φερόμενος, τὴν μὲν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἡρακλῆ ἐπέστρεψαν εἰς Σάμον, κρατήσας δὲ τὸν Δία, ἔθηκεν αὐτὸν εἰς Καπιτώλιον ἐντὸς ναΐσκου, ὃν κατεσκεύασε δι' ἑαυτὸν (δ) καὶ οὕτως ὁ κολοσσὸς ἐκεῖνος ὠνομάσθη ἔκτοτε Καπιτώλιος Ζεύς.

Ὁ Ζεὺς ἐτιμᾶτο ἐπίσης ἐν Σάμῳ· ναὸν δ' αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐλευθερίου Διὸς ἐδείματο πρῶτον μὲν Μαιάνδριος ὁ διάδοχος τοῦ Πολυκράτους, εἶτα δέ ὁ Συλοσῶν καὶ ὁ τούτου υἱὸς Αἰάκης ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον.

(α) Παυσαν. Β. 31.
(β) Ἰαμβλ. ἐν β. Πυθαγ. Β. 2.
(γ) Στράβ. Ιδ. 14.
(δ) Plin. Hist. Nat. XXXV. 19.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἑρμοῦ ἀνατρέχει εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς Σαμιακῆς ἱστορίας. Ὁ Λεωγόρας ἐπανελθὼν ἐξ Ἀναίων εἰς Σάμον καὶ ἐκδιώξας αὐτόθεν τοὺς Ἐφεσίους, ἱδρύσατο αὐτῷ ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χαριδότου Ἑρμοῦ. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ τούτου οἱ Σάμιοι ἐδύναντο ἀποινεῖ νὰ κλέπτωσι καὶ λωποδυτῶσι, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Ἀναίοις ἐκ κλοπῶν καὶ ἁρπαγῶν δεκαετοῦς διαβιώσεως αὐτῶν (α).

Ἡ Ἀθηνᾶ ἐλατρεύετο ἐν Σάμῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐργάνη, ὡς προστάτις τῆς τῶν γυναικῶν ἐργασίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα «Ἐργάνη ἡ Ἀθηνᾶ παρ' ὅσον ἔφορός ἐστι τῆς τῶν γυναικῶν ἐργασίας· ταύτῃ παρὰ Ἀθηναίοις καὶ Σαμίοις εἴρηται».

Ὁ Διόνυσος ἐτιμᾶτο ἐπίσης μετὰ τῆς εἰς τοιοῦτον θεὸν ἀνηκούσης λατρείας. Δύο ναοὶ ἦσαν καθιερωμένοι αὐτῷ, ὁ τοῦ Γοργυιέως ἢ Γοργύρου Διονύσου, ἀπὸ τοῦ χωρίου Γοργύρας, ἐν ᾧ ἵδρυτο, καὶ ὁ τοῦ Κεχηνότος, ὃν πρὸς εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ Ἔλπις ὁ Σάμιος διαφυγὼν τοὺς ὄνυχας φοβεροῦ ἐν Ἀφρικῇ λέοντος τῷ ἀνέθετο. Φαιδρότης μεγίστη ἀνάμικτος ἀχιλινώτου ἐλευθερίας, ἦσαν τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ τὰ πρῶτα γνωρίσματα. Οἱ πανηγυρίζοντες ἐστέφοντο κισσοῖς ἢ κληματίσιν ἀμπέλων καὶ περιήρχοντο τὰς ὁδούς, ᾄδοντες ἄσμασιν ἀσέμνοις καὶ σκανδαλώδεσι τὸ παράπαν, καὶ ἀνυμνοῦντες διὰ τούτων καὶ διὰ τοῦ πότου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ τὴν μεγαλειότητα. Τῶν Βακχικῶν τούτων ἐθίμων ἡ ἀνάμνησις τηρεῖται ἔτι ἐν Σάμῳ τὴν πρώτην Δευτέραν τῆς Τυρινῆς ἑβδομάδος, τὴν καὶ Σκυλοδευτέραν καλουμένην. Κατὰ ταύτην, ἄνδρες τοῦ συρφετώδους ὄχλου, πλησιάζοντες τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς διαβαίνοντας, ἐκφέρουσι τὰς αἰσχροτέρας βωμολοχίας ἢ τὰ ἐξ ἀμάξης τῶν ἀρχαίων, καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς πρὸς ἀπαλλαγὴν νὰ προσφέρωσί τι νόμισμα. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ τόπῳ τῆς Ἑλλάδος ἀπαντᾶται.

Ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης φαίνεται εἰσήχθη βραδύτερον ἐν Σάμῳ, καθ' ὃν χρόνον τὰ ἤθη ἤρξαντο νὰ ἐκλύωνται· δύο δὲ ναοὶ ἦσαν αὐτῇ

(α) Πλουτάρχ. Ἑλλην. LV.

καθιερωμένοι, ὁ τοῦ Δεξικρέοντος, ὃν οὗτος ἐδείματο εὐγνωμονῶν διὰ τὰ μέγιστα κέρδη, τὰ ὁποῖα εἰσεπορίσατο ἐξ ἑνὸς πλοῦ αὐτοῦ, καὶ ὁ τῶν Καλαμῶν ἢ ἐν Ἔλει, ὃν ἀνήγειρον πρῶτον μὲν αἱ παρακολουθοῦσαι τῷ Περικλεῖ ἐξ Ἀθηνῶν ἑταῖραι μεταξὺ τοῦ Ἡραίου καὶ τῆς πόλεως, εἰς θέσιν τανῦν Ποτοκάκι λεγομένην, εἶτα δὲ μεγαλοπρεπέστερον ὁ δῆμος τῶν Σαμίων (α). Περιττὸν νομίζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀφροδίτης ἡ μεγίστη ἐπεκράτει ἀκολασία.

Καὶ ἡ Δήμητρα δὲ ἐτιμᾶτο ἰδιαζόντως ἐν Σάμῳ, ἐπονομαζομένη, καθ' Ἡσύχιον, Ἐνελυσκίς. Ἐπὶ τέλους οἱ Σάμιοι ἐτέλουν ἑορτὴν, τὴν ὁποίαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Εἰρξίας ἐν Κολοφωνιακοῖς (β), προσηγόρευον Ἐλευθέρια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἔρωτος, ᾧ εἶχον ἀνατεθειμένον καὶ Γυμνάσιον «δι' ὃν Θεὸν Ἀθηναῖοι ἐλευθερίας ἔτυχον.»

Τοσαῦτα περὶ τῆς τῶν Σαμίων θρησκείας εἰπόντες, μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὸ περὶ διαλέκτου αὐτῶν ζήτημα. «Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλώσσῃ μὲν, λέγει ὁ Ἡρόδοτος (γ), ἐπεί τε ἐγένετο, αἰεὶκοτε τῇ αὐτῇ διαχρᾶται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέν τοι τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὸν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ τέο τὴν ἀρχὴν ὁρμεόμενον, αὔξηται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συνεχῶν.» Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἡροδότου πείθει ἡμᾶς ὅτι οἱ ἰδιωτισμοὶ, οἵτινες εἰσήχθησαν μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, μόνην αἰτίαν ἔσχον τὴν ἐπιμιξίαν, ἣν οἱ λαοὶ ἔλαβον μετὰ παντοδαπῶν στοιχείων. Ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος διῄρητο εἰς τέσσαρας κλάδους (δ), ὧν ὁ πρῶτος ὑπῆρχεν ἐν χρήσει εἰς Μίλητον, Μυοῦντα, καὶ Πριήνην· ὁ δεύτερος εἰς Ἔφεσον, Κολοφῶνα, Λέβεδον, Τέω, Κλαζομενὰς καὶ Φώκαιαν· ὁ τρίτος εἰς Χίον καὶ Ἐρυθρὰς, καὶ ὁ τέταρτος τέλος εἰς Σάμον, ἧς οἱ κάτοικοι ἀπ' ἑωυτῶν μοῦνοι διελέγοντο. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν διαλέκτων

(α) Ἀλεξ. παρ' Ἀθην. XIII. 31—Ἡρόδοτ. Θ. 96.
(β) Ἀθήν. XIII. 12.
(γ) Ἡρόδοτ. Α. 58.
(δ) Ἡρόδοτ. Α. 142.

δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐκ τῶν σχέσεων, ἃς αἱ δώδεκα τῆς Ἰωνίας πόλεις ἔσχον πρὸς ξένους, Κᾶρας δηλονότι ἢ Αἰολεῖς ἢ Λυδοὺς κλπ. Ὥστε ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁρμώμενοι, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ διάλεκτος τῶν Σαμίων, τηροῦσα ἀρχετύπως τὸ ἐναρμόνιον τῆς Ἰωνικῆς, ἀνεμίγνυεν οὕτως εἰπεῖν εἰς αὐτὸ σποράδην τὸ ἔντονον τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς καὶ τὸ τραχὺ τῆς Καρικῆς. Ἦτο δὲ, φαίνεται, ἀπηλλαγμένη τῶν ἰδιωτισμῶν ἐκείνων τοὺς ὁποίους αἱ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος διάλεκτοι εἶχον, διότι διατρέχοντες τὰ ἀρχαῖα γλωσσάρια, πολλὰς μὲν λέξεις ἀπαντῶμεν ἀποδιδομένας εἰς διαφόρους λαοὺς, εἰς δὲ τὴν τῶν Σαμίων διάλεκτον οὐδὲν τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει, ἐκτὸς παρὰ τῷ Σουΐδᾳ λέγοντι ὅτι Νύμφας ἐκάλουν οἱ Σάμιοι τοὺς πτερωτοὺς σκώληκας· μετέτρεπον δ' ὁμοίως οὗτοι τὸ ι εἰς ε, τὸ ο εἰς υ καὶ ἐπρόφερον Δεύνυσος ἀντὶ Διόνυσος, Θεύδοτος ἀντὶ Θεόδοτος κλπ. (α) Καὶ ἡ νῦν δὲ διάλεκτος τῶν Σαμίων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ καθαρωτέρα τῶν ἐνταῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις ὁμιλουμένων, ἀπηλλαγμένη οὖσα τῶν γελοίων λαρυγγισμῶν καὶ τῶν κακοφθόγγων καὶ βαρβαροφώνων λέξεων, ὅσαι παρ' ἄλλοις συνειθίζονται· μόνος δὲ ἰδιωτισμὸς αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἔκθλιψις τῶν φωνηέντων εἰς τὸ τέλος ἢ καὶ τὸ μέσον τινῶν λέξεων, καὶ ἡ μακρότης ἣν δίδουσιν εἰς τὰ φωνήεντα ἄλλων· καὶ ὁ ἰδιωτισμὸς ὅμως οὗτος εἴς τινας κωμοπόλεις μόνον ἀπαντᾶται.

Τὰ διάφορα γεγονότα ἅτινα ἐπῆλθον εἰς Σάμον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἔτι χρόνων, πλείστας περὶ τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἐπήνεγκον μεταβολάς. Ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος, ἡ μοναρχία ἦν τὸ ἐπικρατοῦν πολίτευμα, καὶ ὁ μόναρχος ἐθεωρεῖτο ὡς παρὰ Θεοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβών· διὸ λέγει καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ Ὁμήρῳ (β).

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ.

Τὸ πρῶτον λοιπὸν πολίτευμα τῆς Σάμου ὑπῆρξε μοναρχικὸν, τῶν

(α) Ἐτυμ. Μ. ἐν λ. Διόνυσος.
(β) Ὁμήρ. Ἰλιάδ. Α. 204.

ἀρχηγῶν τῶν ἀποικιῶν κρατούντων δι' ἑαυτοὺς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος. Ἑκάστη τῶν δώδεκα Ἰωνικῶν πόλεων εἶχεν ἴδιον, καὶ σύμπασαι κοινὸν βασιλέα ἑδρεύοντα εἰς Ἔφεσον, ὅστις ἐν ἀρχῇ τοὐλάχιστον, ἐκτὸς τῆς ἐπὶ τῆς ἰδίας χώρας κυριαρχίας εἶχε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος(α), καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπικράτησίν τινα, θεωρούμενος βασιλεὺς ὑπέρτατος ἁπάσης τῆς Ἰωνίας. Οἱ τότε ὅμως βασιλεῖς δὲν ἐκέκτηντο τὰ αὐτὰ προνόμια, ἅτινα οἱ νῦν ἔχουσιν, ἀλλ' ἐξαιρετικάς τινας καὶ ὡρισμένας τιμὰς, διαδοχικῶς περιερχομένας καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν «ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι,» ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης (β), δηλονότι τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τὰς συνελεύσεις, τὴν στρατηγίαν εἰς τοὺς πολέμους τὴν ἄδειαν τοῦ δικάζειν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἱεροπρατεῖν ἐν ταῖς δημοσίαις θυσίαις (γ). Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οἱ βασιλεῖς ἠρκοῦντο εἰς τὰς ὡρισμένας ταύτας τιμὰς, ἡ ἀρχή των ὑπῆρχεν ἀνεκτή· ἀλλ' αἱ τυραννικαὶ καταπιέσεις αὐτῶν προὐκάλεσαν βραδύτερον ἐξεγέρσεις τῶν λαῶν, οἱ δὲ πρωτουργοὶ αὐτῶν κατελάμβανον τὴν ἀρχὴν, μετατρέποντες οὕτω τὸ βασιλικὸν ἢ τυραννικὸν πολίτευμα εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν ἢ εἰς τὸ τῶν Γεωμόρων. Αἱ αὐταὶ ὅμως αἰτίαι, αἵτινες ἐπέφερον τὴν πτῶσιν τῆς βασιλείας, προὐκάλουν καὶ τὴν τῶν ὀλιγαρχιῶν, ταύτας δὲ διεδέχετο τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Αἱ μεταβολαὶ αὗται συνεχῶς ἐν Σάμῳ ἐπισυμβαίνουσαι, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν παροιμίαν ἔξεστι τοῖς Σαμίοις σαλαΐζειν, δι' ἧς ἐδείκνυτο τὸ φιλοτάραχον αὐτῶν, καὶ συνετέλεσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν καὶ παρακμὴν τῆς νήσου· διότι, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς τὸ ζωηρὸν τῶν Σαμίων πνεῦμα ὑπῆρχε τὸ φόβητρον τῆς τυραννίας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως συνετέλει καὶ εἰς τὴν παραλυσίαν τῶν δυνάμεων τῆς νήσου, διεγεῖρον διὰ τῶν συνεχῶν αὐτῶν μεταβολῶν τὰ μεταξὺ τῶν πολιτῶν πάθη καὶ πολλὴν ἐπιφέρον τὴν καταστροφήν. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ἡ πολιτικὴ διαί-

(α) Στράβ. XIV. 1.

(β) Θουκυδ. Βιβλ. Δ. 13.

(γ) Ἀριστ. Πολιτ. Γ. 10.

ρεσις περιῆλθεν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἐν Σάμῳ, βλέπομεν ἐν μὲν τῇ ἐπιτυχίᾳ τῶν ἀριστοκρατῶν φυγαδευομένους τοὺς ἐκ τοῦ δήμου, ἐν δὲ τῇ τῶν δημοκρατῶν καταδιωκομένους καὶ φονευομένους τοὺς ἀριστοκράτας, τῆς δὲ πρὸς ἀλλήλους ταύτης ἐχθροπαθείας ἀποτέλεσμα θλιβερὸν ὑπῆρξεν ἡ ὑποδούλωσις τῆς Σάμου καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ἰσχύος.

Μετὰ τὸ βασιλικὸν ἢ τὸ συνώνυμον αὐτῷ τυραννικὸν πολίτευμα, ἐπεκράτησε τὸ τῶν Γεωμόρων· ἐκαλεῖτο δὲ οὕτως ἡ ὀλιγαρχικὴ μερὶς ἡ ἐκ τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν συγκειμένη (α), ἥτις συνερχομένη εἰς τὴν Γερουσίαν ἢ εἰς τὸ Βουλευτήριον συνεσκέπτετο περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων. Ἐπὶ τῆς δημοκρατίας τὰ δημόσια πράγματα συνεζητοῦντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὸ τοῦ Πυθαγόρου Ἡμικύκλιον (β) οὕτω καλούμενον, διότι ἐκεῖ ὁ μέγας ἐδίδασκεν ἀνὴρ, πρὶν φυγαδευθῇ ἐκ Σάμου· οἱ δὲ ἐκλεγόμενοι παρὰ τοῦ λαοῦ ἄρχοντες ἐκαλοῦντο Πρυτάνεις καὶ Ἐφεδέται ἢ Ἐφέται, τὰ καθήκοντα τῶν ὁποίων διατελεῖ ἄγνωστον ὁποῖα ἦσαν, διότι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μόνον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀναφέρουσιν, ὡς ὁ Ἡσύχιος «Ἐφεδέται, ἀρχὴ ἐν Σάμῳ.»

Ἡ Σάμος διῃρητο εἰς φυλάς· τρεῖς δὲ τοιαύτας γνωρίζομεν τὴν Σχησίαν, τὴν Ἀστυπαλαίαν καὶ τὴν Αἰσχριωνίην παρ' Ἡροδότῳ, καίτοι ὁ Σχολιαστὴς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου εἰς λέξιν Αὐασὶς, θεωρεῖ τὴν Αἰσχριωνίαν ἐσφαλμένως ἀντὶ τῆς Σχησίας. Αἱ φυλαὶ διῃροῦντο εἰς φρατρίας, ὧν ἑκάστη ἐξετέλει ἰδιαιτέρως τὰ θρησκευτικὰ αὐτῆς καθήκοντα, καὶ διετέλει ὑπὸ φράτορας· καὶ φρατρία μὲν ἦν τὸ τρίτον ἑκάστης φυλῆς, φράτορες δὲ ἡ φρατρίαρχοι ἐκαλοῦντο οἱ τῆς φρατρίας ἄρχοντες, οἵτινες ἐπεστάτουν εἰς τὰ πράγματα αὐτῆς (γ). Πρώτη οἰκήσασα τὴν νῆσον Σάμον φυλὴ ἐθεωρεῖτο ἡ Σχησία, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου λέγοντος «Χησιεῖς πρῶτον ᾤκησαν ἐν Σάμῳ, εἶτα δὲ Ἀστυπαλαιεῖς.» Ἀλλ' ὁποῖον ἄρα μέρος τῆς νήσου κατῴκουν αἱ τρεῖς

(α) Θουκυδ. Ια. 21.—Πλουτ. Ῥωμ. 303. Ἑλλην. LVII.

(β) Πορφύρ. ἐν λ. Πυθαγ. 20.

(γ) Ἁρποκρ. VII. 88.

αὗται φυλαί; Μὴ ὑπαρχουσῶν θετικῶν περὶ τούτου πληροφοριῶν, εἰς μόνας εἰκασίας ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ προβῶμεν· φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι Ἀστυπαλαία δύναται νὰ ὁρισθῇ ἅπασα ἡ ἐκεῖθεν τῆς ἀρχαίας πόλεως χώρα μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ λιμένος, Χησία δὲ ἡ ἀρχαία πόλις Σάμος μετὰ τῆς πεδιάδος καὶ ὅλου τοῦ μέρους τοῦ Μεσοκάμπου, ὅσον ταῦν ἀνήκει εἰς τὴν κωμόπολιν τῶν Μιτυληνιῶν, καὶ Αἰσχριωνία ἅπασα ἡ περιοχὴ τῶν Καρλοβασίων· τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι εἰς πάντα τὰ μέρη ταῦτα ἱκανὰ σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ ἡ γῆ αὐτόσε ὑπάρχει εὔφορος καὶ ἐκτενής.

Ἔλθωμεν ἤδη καὶ ἐπὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Σαμίων, ὅστις, οὐδόλως λανθάνομεν, ἂν εἴπωμεν ὅτι ἐστὶν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν νῦν (α)· ἀλλ' ἐνταῦθα τοσαῦτα ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν, ὥςε τῷ φόβῳ μὴ ἐκληφθῶμεν μεγάλαυχοι, προτιμότερον θεωροῦμεν ἀντὶ ἰδίων νὰ ἀρυσθῶμεν ἀλλοδαπῶν μαρτυρίας. «Οἱ ἀρχαῖοι Σάμιοι, λέγει ὁ διάσημος ἀββᾶς Βαρθελεμῆς (β), εἶχον πολὺ πνεῦμα, ἦσαν φιλότεχνοι καὶ φίλεργοι, ἡ δὲ ἱστορία των χαρακτηρίζει ἀξιοσημειώτους ἐποχὰς διὰ τὴν καθόλου ἱστορίαν, τὰς τέχνας, τὴν φιλολογίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.» «Ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς Σάμου, προστίθησιν ὁ Κ. Λακροὰ (γ), δείκνυσιν ἡμῖν λαὸν ἐνεργητικὸν λίαν, τρέφοντα ἄσπονδον κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος καὶ διακαῆ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα· ταῦτα δέ εἰσιν ἐν γένει τὰ γνωρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Οὐδ' εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσωμεν τὴν πτῶσιν τῶν Γεωμόρων,

(β) Ὅπως ὁ Τουρνεφόρτιος κακὴν περὶ τῶν γυναικῶν τῆς Σάμου ἔλαβεν ἰδέαν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄγγλος Ποκκώκιος ἐφύβριστον περὶ τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς ἐκίνησε γλῶσσαν. « Οἱ Σάμιοι, λέγει, εἰσὶν ἔκδοτοι εἰς τὸν οἶνον καὶ τὴν κραιπάλην καὶ δι' αὐτὸ πενητεύουσιν. » Ἀγνοοῦμεν πόθεν ὁ Ποκκώκιος ἠρύσθη τὰς περὶ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν Σαμίων πληροφορίας του, διότι οὐδ' ἔκδοτοι εἰς μέθην εἰσὶν οἱ Σάμιοι, οὐδὲ πενητεύουσιν, ἀλλ' εὐποροῦσιν ὅσον ἐπιτρέπεται τοῦτο εἰς νησιώτας καὶ ὅπως ἐπεθυμοῦμεν νὰ ἠὐπόρουν καὶ αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ τάξεις τῶν χερνήτων. Καὶ ἂν ὅμως παραδεχθῶμεν ὅτι εἰσὶ μέθυσοι, μεθύσκονται τοὐλάχιστον οἴνῳ ἀνθοσμίᾳ καὶ οὐχὶ τῷ πευκεδανῷ ζύθῳ, ᾧ χρῶνται τὰ τέκνα τῆς Ἀλβίωνος κατὰ κόρον. Μὴ ὁ Ποκκώκιος ἔγραφεν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ κατὰ συμπάθειαν ἀπέδιδε τοῖς ἀλλοτρίοις τὰ ἴδια;

(γ) Voy. de j Anac. 54.

(δ) Hus de Gréce p. 241

τοὺς πρὸς τὸν Πολυκράτη ἀγῶνας, τὴν γενναίαν πρὸς τοὺς Πέρσας ἀντίστασιν, τὴν παρὰ Κύπρῳ ναυμαχίαν ἐκείνην, καθ' ἣν οἱ Σάμιοι ὑπὲρ πάντας ἐδοξάσθησαν . . . . Ἔλαβον οὗτοι, καίτοι ἀφοπλισθέντες μέρος ἐνεργητικὸν εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Μυκάλης, ἧς προπαρεσκεύασαν τὴν ἐπιτυχίαν, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις δὲ χρόνοις ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐφάνησαν ἐμπεπνευσμένοι διαθέσεων.» Τὰ διάφορα τῶν Σαμίων κατορθώματα ἀπαριθμῶν καὶ ὁ περικλεὴς τῆς Γερμανίας φιλολόγος Πὼπ (α), ἐπαναλαμβάνει « Ὁπρὸς τὴν ἐλευθερίαν ζῆλος καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῶν Σαμίων οὐδέποτε ἀπεσβέσθη κατά τε τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐπί τε τῶν Ῥωμαίων, ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.»

Ἐδυνάμεθα νὰ παρεκτείνωμεν ἐπὶ πολὺ τὰς μαρτυρίας τῶν εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀρχαίων Σαμίων γραψάντων, ἀλλ' ἡ ἱστορία ὑπάρχει ἀκριβεστέρα καὶ καταδηλοτέρα παντὸς λόγου καὶ παντὸς γράμματος. Καὶ τῷ ὄντι, τί βλέπομεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σάμου; Λαὸν ἀτρόμητον, ὅστις ὅπως ὑπερασπίσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, μηδεμιᾶς ἐφείσατο θυσίας, ὅστις ἠπείλησε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, προσεκτήσατο μέγιστον πλοῦτον, καὶ διὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἀποικιῶν (δεῖγμα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀρίδηλον τῆς μεγίστης αὐτοῦ ἐνεργητικότητος) διέδωκε τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἴς τε τῆς Σικελίας τὰ παράλια καὶ τῆς Λιβύης τὰς ἐρήμους. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἠθικῆς αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρας ἐρρύθμιζε τὰ ἐκλελυμένα ἤθη τῶν λαῶν τῆς Ἑσπερίας καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἤρδευεν ἅπασαν τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τοῖς νάμασι τῆς ἰδίας σοφίας, ἀφ' ἑτέρου οἱ Σάμιοι βραδύτερον ἀνεγράφοντο ἐν στήλῃ ὅτι τὰ ἐς ἀθλητὰς καὶ ἐπὶ ναυμαχίαις εἰσὶν Ἰώνων ἄριστοι (β), καὶ διὰ τῆς παροιμίας τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην (γ), καθιέρουν τὴν

(α) Ἱστορ. Παραπ. εἰς Θουκυδ. Μέρος 13. σελ. 462.

(β) Παυσαν. VI. 3.

(γ) Ἡ παροιμία « τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην » ἔλαβεν ἀρχὴν ἐκ πύκτου τινος ξένου ὅστις ἐνέπαιζεν ἕτερον πύκτην Σάμιον ὡς θηλυδρίαν, διότι ἔφερε κόμην μακράν· ἀλλὰ συμπλακεὶς μετ' αὐτοῦ ἠττήθη αἰσχρῶς πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ κόμη δὲν ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς καρδίας ἢ τῆς τέχνης. Ἀλλ' ὁ Πορφύριος ἀποδίδει τὴν παροιμίαν ταύτην εἰς τὸν Πυθαγόραν, ὅστις λέγει, ἐθεωρεῖτο ὡς ἀγαθός τις δαίμων.

χλεύην εἰς τοὺς παρ' ἐλπίδα κρείττονας ἀγωνιστὰς εὑρίσκοντας. Ὁ Σάμιος Κωλαῖος πρῶτος πάντων διεπέρασε τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ ἀνεκάλυψε τὴν Ταρτησσὸν, (α) ἐπί τινα δὲ χρόνον ἡ Σάμος κατέστη θαλασσοκράτωρ (β). Πολλάκις ἀναδειχθέντες φοβεροὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Πέρσας, οἱ Σάμιοι ἐγένοντο ἀφορμὴ δύο τῶν μεγαλειτέρων πολέμων τῆς ἀρχαιότητος· τοῦ Περσικοῦ, ἀρχὴν λαβόντος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ (γ) ἐκ τῆς μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μαιανδρίου τοῦ τυράννου τοῦ Σάμου διαφορᾶς, καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ, ἐρεθισθέντων τῶν Πελοποννησίων περισσότερον, ὁπόταν ὁ Περικλῆς καταπολεμήσας τοὺς Σαμίους, μετέστησε τὴν πολιτείαν αὐτῶν εἰς Δημοκρατίαν. Ἐξ ἄλλου τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι προήχθησαν ἐν Σάμῳ ὅσον εἰς ὀλίγιστα μέρη, ὅπως μαρτυροῦσιν οἱ ἔνδοξοι ἄνδρες, οὓς αὕτη παρήγαγε, τὰ πολυάριθμα οἰκοδομήματα, ἅτινα ὑπῆρχον αὐτόσε, καὶ ἡ εὕρεσις διαφόρων ἀντικειμένων τῶν τεχνῶν, ἅτινα ἀποδίδονται τοῖς Σαμίοις. Ἐν Σάμῳ ἠττήθη ὁ διάσημος ζωγράφος Παῤῥάσιος, Σάμιος δὲ πρῶτος, ὁ Ἀρίσταρχος, ὑπώπτευσε τὴν περὶ τὸν ἥλιον κίνησιν τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἡ πρώτη δόξα τῆς Σάμου ἐξέλιπεν ἕνεκα διαφόρων γεγονότων, οἱ κάτοικοι αὐτῆς δὲν ἔπαθον ὅ,τι οἱ κάτοικοι ἄλλων μερῶν, οὔτε ἐξεφυλίσθησαν δηλονότι, οὔτε συνεχωνεύθησαν μετ' ἀλλοτρίων στοιχείων· ἀλλ' ἀφοῦ διὰ παντοίων μέσων προσεπάθησαν νὰ διατηρήσωσι τὸ κλέος αὐτῶν, εἶδον δὲ ὅτι ὤφειλον νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν σκληρὰν εἱμαρμένην, προὐτίμησαν νὰ ἐκπατρισθῶσι μᾶλλον ἢ νὰ ἐκφυλισθῶσι, καὶ ἡ πολύοχλος ἄλλοτε καὶ εὐδαίμων Σάμος ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσεν ἔρημος, μαρτύριον ἀνεξίτηλον καὶ τοῦτο τοῦ φιλελευθέρου καὶ ἀνυποδούλου χαρακτῆρος τῶν κατοίκων αὐτῆς, τοῦ ὁποίου καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πλεῖστα παρέσχε τεκμήρια.

(α) Ἡρόδοτ. ΣΤ', 152
(β) Στραβ. Ζ. 63.
(γ) Ποικ. ἱστορ. 113. 53.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Σάμου.

Φέρωμεν ἤδη τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων πόλεων καὶ πολιχνίων τῆς Σάμου, ὅσων τὰ ὀνόματα διέσωσεν ἡμῖν ἡ ἱστορία, καίτοι δυστυχῶς τῶν μὲ πλείστων καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη ἀπώλοντο, ἄλλων δ' εὐτελέστατα τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος περιεσώθησαν λείψανα. Ἡ νῆσος Σάμος, καίτοι ὀρεινὴ οὖσα καὶ μὴ ἔχουσα πεδιάδας ἐκτεταμένας ὅπως διαθρέψῃ πολυαρίθμους κατοίκους, ὑπῆρξεν ὅμως κατ' ἀναλογίαν, μία τῶν καλλίτερον κατῳκημένων νήσων τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ὑπολογίζεται ὅτι περιελάμβανεν ὑπὲρ τὰς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας κατοίκων. Ἐκ δὲ τούτου εἰκάζομεν ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεων καὶ χωρίων αὐτῆς ἦτο μέγας· ἀλλ' ἐκτὸς ὀλίγων, τὰ ὀνόματα τῶν λοιπῶν διατελοῦσιν ἄγνωστα. Ὁ γεωγράφος Μελέτιος ἀπαριθμῶν ἐν τῷ περὶ Σάμου μέρει τὰς πόλεις αὐτῆς καὶ πολίχνας λέγει. «Τὸ πάλαι δὲ ἦσαν ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ πολίχναι ἤτοι πολίσματα ταῦτα· Ὕπνος, Γίγαρτον, Ἀμφίλυσος, Γοργία, Ἄσσωρος, Λευκοθέα, Ἀστυπαλαία καὶ ἄλλα.» Ὑπέπεσεν ὅμως εἰς δεινὰ σφάλματα ὁ γεωγράφος οὗτος, συναπαριθμῶν ταῖς πολίχναις Γιγαρθὼ καὶ Λευκοθέαν τὰς πηγὰς, Ἀμφίλυσον τὸν ποταμὸν καὶ Ἀσσωρὸν τὸ ὄρος· ἀναγινώσκοντες δὲ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀπαντῶμεν μόνας ἀναφερομένας, ἐκτὸς τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ Χησίας μοίρας, περὶ ὧν εἴπομεν ἤδη, τὴν Μίλητον, τὴν Σάμον, τὴν Ἰπνούντιδα ἢ Ἰπνουσίαν, τὴν Γοργύραν, τὸ Δεικτήριον καὶ τὰ Πάναιμα. Ἐπὶ τούτων λοιπῶν καὶ ἡμεῖς θέλομεν φέρει τὸν λόγον, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας πασῶν, τῆς Μιλήτου.

Ὁ Σχολιαστὴς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου, πρὸς ὃν συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος (α), ἀναφέρει ὅτι Μίλητος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Εὐξαντίου καὶ τῆς Ἀρείας, φθονούμενος ἐν Κρήτῃ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ

(α) Muller. Frag. hist. Graec. Tom. II, p 38.

Μίνωος ἔνθα διέτριβεν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν καὶ ζητήσῃ ἀλλαχοῦ νέαν πατρίδα· παραλαβὼν λοιπόν τινας, οἵτινες συνεπάθουν αὐτῷ, διέξεπεραιώθη πρῶτον μὲν ἐν Σάμῳ, ἔνθα ἔκτισε πόλιν, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ « ἀφ' οὗ καὶ τόπος ἐστὶ Μίλητος· » διαμείνας δ' ἐν ταύτῃ ἱκανὸν χρόνον μετέβη εἰς τὴν ἀπέναντι Ἀσιατικὴν παραλίαν, ἔνθα ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον πόλιν Μίλητον, ἥτις συγκατεριθμήθη βραδύτερον μετὰ τῶν δώδεκα πόλεων τῆς Ἰωνίας. Κατὰ γνώμην ἑτέρων συγγραφέων, καθ' ὃν χρόνον ὁ Μίνως ναυτικὸν πολυάριθμον καταρτίσας κατεπολέμει τοὺς Κᾶρας, ὁ Σαρπηδὼν ἐπαναστὰς μετά τινων ὀπαδῶν, ἐπειράθη νὰ κατάσχῃ τὴν ἀρχὴν ἐν Κρήτῃ· ἀλλὰ νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μίνωος, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τῆς Κρήτης μετὰ πάντων ὅσοι ὑπεστήριζαν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν· μετὰ τούτων συγκατεριθμεῖτο καὶ ὁ Μίλητος, ἀνὴρ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν, ὅστις παραλαβὼν πλείστους ὀπαδοὺς ἦλθεν εἰς Σάμον καὶ ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν· μεταβὰς δ' ἀκολούθως εἰς τὴν ἀπέναντι ἤπειρον ἔκτισε τὸ Αἰκούσιον καὶ τὴν Μίλητον. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος Λιβεράλις ἐν τριακοστῇ Μεταμορφώσεων μυθολογεῖ τοὔμπαλιν ὅτι Ἀκακαλὶς ἡ Μίνωος τεκοῦσα ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν Μίλητον, φόβῳ τοῦ πατρὸς, ἐξέθηκεν αὐτὸν εἴς τι δάσος, ἔνθα λύκαιναι ἐπιφοιτῶσαι τῇ βουλήσει τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸν ἔτρεφον διὰ τοῦ γάλακτός των μέχρις οὗ περιτυχόντες αὐτὸν βουκόλοι τινὲς τὸν παρέλαβον εἰς τὰ ἴδια. Αὐξηθεὶς δὲ ἠναγκάσθη κατὰ συμβουλὴν τοῦ Σαρπηδόνος νὰ φύγῃ τῆς Κρήτης, καὶ τότε ἐλθὼν εἰς Σάμον ἔκτισε τὴν Μίλητον, ἧς ἡ κτίσις λογίζεται περὶ τὸ 1400 π. Χ.

Τὴν δὲ Σάμον πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου νήσου ἔκτισεν, ὡς προείπομεν, πρῶτον μὲν ὁ Τεμβρίων, εἶτα δὲ ὁ Προκλῆς, κατὰ μὲν τὸν Ῥοχέττιον περὶ τὰ 1130—1120, π. Χ. κατὰ δὲ τόν Βουΐλλε 3,019 ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ 986. π. Χ. Ἔβλεπε δὲ ἡ πόλις Σάμος κατὰ Στράβωνα (α), πρὸς νότον, καθὼς καὶ ὁ λιμὴν αὐτῆς ἔχων ναύσταθμον, καὶ ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀμπέλου, ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου· « ἔστι δ' αὐτῆς ἐν ἐπιπέδῳ τὸ πλέον ὑπὸ τῆς

(α) Στράβ. XIV. I.

θαλάσσης κλυζόμενον, μέρος δέ τι καὶ τὸ ὄρος ἀνέχει τὸ ὑπερκείμενον. » Καὶ ἡ μὲν ἄνω πόλις κατεῖχε τὸ ὄρος πρὸς βορρᾶν, ἡ δὲ κάτω ἐξετείνετο παρὰ τῷ λιμένι. Ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπῆρχεν ἡ Ἀστυπαλαία (Καστρὶ), τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς μὲν, ἔκτισαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς νήσου, κατ' ἄλλους δὲ ὁ Ἀγκαῖος· τὴν δὲ πόλιν περιεκύκλου τεῖχος κυκλώπειον, θαυμασίας κατασκευῆς δέκα ποδῶν πάχος ἔχον ἐκ μεγάλων μαρμάρων ἀδακτύλων ἢ πολυέδρως λελαξευμένων, τὸ ὁποῖον (καὶ τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀπίθανον) λέγεται ὅτι ἐξεῖχε δέκα πέντε πόδας ὑπὲρ τὸν Ἄμπελον· ἀνὰ πᾶσαν δὲ ἀπόστασιν ἑκκαίδεκα ποδῶν ὑπῆρχε μέγας πύργος ἐκ μαρμάρου ἐπίσης, ἔνθεν οἱ στρατιῶται ἐπολέμουν, καὶ περὶ τὸ τεῖχος ἦν ἐσκαμμένη βαθεῖα τάφρος, τὴν ὁποίαν, διαταγῇ τοῦ Πολυκράτους, ἔσκαψαν αἰχμάλωτοι Λέσβιοι (α). Ἔξωθεν δὲ τοῦ τείχους ὑπῆρχον προάστεια, ὧν ἓν μὲν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἕτερον δὲ ὁ Στράβων κείμενον πρὸς τῷ Ἡραίῳ (β).

Τὴν λαμπρότητα τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου, ἣν ὁ μὲν Ἀνακρέων Ἄστυ Ἱερὸν

Μυθηταὶ δ' ἐνὶ νήσῳ
Μεγίστῃ διέπουσιν
Ἱερὸν ἄστυ Σάμοιο

ἕτεροι δὲ τῶν ποιητῶν (γ) Ἄστυ Νυμφέων ἀπεκάλεσαν, μαρτυροῦσι τά τε ἐρείπια καὶ αἱ τῶν ἐπισκεψαμένων αὐτὴν συγγραφέων διηγήσεις (δ). Ἐν τῇ ἀκροπόλει ὑπῆρχον τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πολυκράτους, τὴν πολυτέλειαν τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ φανταθῶμεν, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν θησαυρῶν, οὓς ὁ τύραννος ἐκεῖνος ἐκέκτητο. Εἰς δὲ τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως ἐν μέσῳ λαμπρῶν οἰ-

(α) Ἡρόδοτ. Γ. 39.

(β) Στράβ. XVI. I.

(γ) Ὁμήρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. στιχ. 41 —Νικάνδ. Ἀλεξ. 139.—Καλλιμ. Ὕμν. εἰς Δελφ. 45.—Ἡσυχ. εἰς λέξ.

(δ) Καὶ ὁ Ἀπούλιος δὲ, καίτοι λέγων ὅτι ἡ πόλις δὲν ἀνταπεκρίνετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του πρὸς τὴν δόξαν τῆς νήσου, προστίθησιν ὅμως ὅτι ἐκ τῶν ἐρειπίων ἐφαίνετο ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν αὕτη μεγίστη.

κιῶν, συνήθους μὲν τοιχοποιίας, ἀλλὰ κεκοσμημένων μαρμάροις ἰσόγωνίοις ἢ ῥαβδωτοῖς, ὑπῆρχεν ἡ Ἀγορὰ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑψοῦτο Μεγίστη Στήλη ἔχουσ' ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ἀνδραγαθίας τῶν ἀριστευσάντων εἰς τὸν κατὰ Περσῶν καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμον Σαμίων. Ἐν τῷ τέλει τῆς Ἀγορᾶς ἔκειτο τὸ Βουλευτήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ συνεκαθέζοντο οἱ Γεωμόροι (α), πλησίον δὲ τούτου ὁ Ἀνδρὼν ἔνθα συνήρχοντο οἱ ἄνδρες (β), καὶ ἦν βραδύτερον Πεδήτην, ἀπὸ τὸν πεδῶν τῶν Μεγαρέων ὠνόμασαν. Οὐχὶ μακρὰν ἔκειτο ἡ Λαύρα, δημοσία στενωπὸς (γ), ἐν τῇ ὁποίᾳ κατῴκουν αἱ ὡραιότεραι γυναῖκες καὶ ἐπωλοῦντο τὰ διάφορα πέμματα· ἐπὶ Πολυκράτους δὲ ὅτε τὰ ἤθη λίαν ἐξελύθησαν, ἡ στενωπὸς αὕτη κατέστη κέντρον ἀκολασίας, ἐξ οὗ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία Σαμίων ἄνθη καὶ Σαμίων Λαύρα, ἐπὶ τῶν ὑστάταις ἡδοναῖς χρωμένων(δ). Ἐπὶ τούτοις προσθετέον καὶ τὰ Θέατρα, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀντωνίου (ε). Τὰ δὲ σωζόμενα ἐρείπεια πρὸς τὸ κάταντες τοῦ ὄρους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις, φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς θέατρον τὸ ὁποῖον ἀνεκτίσθη ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ῥωμαϊκῆς οὔσης· ἦν δὲ τοῦτο ἀφελοῦς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ εἶχε διάμετρον ἑκατὸν τεσσαράκοντα ποδῶν (ζ), τὰ δὲ βάθρα αὐτοῦ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ ὄρους. Δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ παραλείψωμεν τὸν ἐν τῇ πόλει Λαβύρινθον ὅνπερ ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (η), καίτοι παρὰ πολλῶν ἀμφιβάλλεται ἂν

(α) Ἡροδότ. Γ. 14.
(β) Πλουτάρχ. Ἑλλην. VII.
(γ) Σουίδ. ἐν λέξει.
(δ) Σουίδ. ἐν λέξει.
(ε) Ἡ μὲν Σαμίων Λαύρα στενή τις ἦν γυναικῶν δημιουργῶν καὶ τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ἀκρασίαν πάντων βρωμάτων ὄντως ἐνέπλησεν (ὁ Πολυκράτης) τὴν Ἑλλάδα, τὰ δὲ Σαμίων Ἄνθη γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν κάλλη διάφορα. Ἀθήναιος. Κατὰ δὲ Πλούταρχον, ἡ Σαμιακὴ Λαύρα στενωπὸς ἦν παρὰ Σαμίοις, ἐν ᾗ τὰ πέμματα ἐπιπράσκοντο· τὰ δὲ Σαμίων Ἄνθη τόποι ἐν οἷς συνίεσαν αἱ γυναῖκες ταῖς ἀνδράσι συνευωχησόμεναι.
(ζ) Πλουτάρχ. ἐν 6. Ἀντων. LVI.
(η) R. Pocok. descr. of the Samos.
(θ) Plin. Hist. Nat. XXX. 4.

πραγματικῶς ὑπῆρξε λαβύρινθος ἐν Σάμῳ, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν Κρυπτὴν Διώρυγα, τὴν ὁποίαν Μαιάνδριος ὁ τύραννος ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως κατεσκεύασε μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς ὁποίας, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ἀνεκαλύφθη ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ἔξοδος, ἔξωθεν τοῦ λεγομένου Πύργου τοῦ Λογοθέτου. Ὄντος εἰσέτι κεχωσμένου τοῦ πλείστου μέρους τῆς διώρυγος ταύτης, εὐχόμεθα ὅπως δι' ἀνασκαφῆς ἀποδειχθῇ ἂν ἀληθῶς αὕτη ἐστὶν ἡ Κρυπτὴ διώρυξ.

Ἡ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ὁδὸς ἦν κατάφυτος καὶ ἐκοσμεῖτο μὲ πολυάριθμα ἀγροκήπια καὶ πολυτελῆ οἰκοδομήματα, ἐν οἷς ἐξεῖχεν ὁ λαμπρὸς ἐν Ἐλει ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὸ μνῆμα τῆς Ῥαδίνης καὶ τοῦ Λεοντύχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσευχόμενοι οἱ ὑπὸ ἔρωτος προσβεβλημένοι ἐθεραπεύοντο (α). Ἀλλὰ τὰ θαυμασιώτερα ἔργα τῆς Σάμου, ἅτινα ὁ Ἡρόδοτος (β) ἐξυμνεῖ « ὡς μέγιστα ἁπάντων Ἑλλήνων ἐξειργασμένα » ἦσαν πρῶτον, τὸ Ἀμφίστομον Ὄρυγμα, ὅπερ κατεσκεύασεν ὁ ἐκ Μεγάρων ἀρχιτέκτων Εὐπαλῖνος ὁ υἱὸς τοῦ Ναυστρόφου. Τὸ ὄρυγμα τοῦτο διήρχετο ὄρους, ἑκατὸν πεντήκοντα ὀργυιῶν ὄντος τὸ ὕψος, καὶ εἶχε μῆκος μὲν ἑπτὰ σταδίων, ὕψος δὲ καὶ εὖρος ὀκτὼ ποδῶν· ὑπὸ τὸ ὄρυγμα δὲ τοῦτο ὑπῆρχεν ἐσκαμμένον ἕτερον στενότερον, εἴκοσι πήχεων τὸ βάθος καὶ τριῶν ποδῶν τὸ πλάτος, δι' οὗ ὀχετευόμενον τὸ ὕδωρ διὰ σωλήνων, παρεγίγνετο εἰς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης τινὸς πηγῆς. Δεύτερον τὸ περὶ τὸν λιμένα Χῶμα ἐν θαλάσσῃ, τουτέστιν ἡ παρὰ τῇ ἀριστερᾷ ὄχθη τοῦ ταφροῦ ἕνεκα τοῦ σχήματος αὐτοῦ Τηγανίου καλουμένου λιμένος προκυμαία, εἰς βάθος εἴκοσιν ὀργυιῶν, ἐκτεινομένη δὲ κατὰ μῆκος πλέον τῶν δύο σταδίων ἢ ὑπὲρ τὰ διακόσια πεντήκοντα βήματα. Τὸ ἔργον τοῦτο, τοσούτῳ σπάνιον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην τῶν Σαμίων ἐπίδοσιν περὶ τὰ ναυτικά· ἐχρησίμευσε δὲ πολλάκις ἐπί τε τῶν Ἑλλήνων

(α) Παυσ. VII. Παραπλήσιόν τι συνέβαινεν εἰς Κύζικον, ἔνθα πηγῆς τινος τοῦ Ἔρωτος ὑπαρχούσης, κατὰ Μουκιανὸν, ἐθεραπεύοντο τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους ὅσοι ἔπινον ἐξ αὐτῆς.
(β) Ἡροδοτ. Γ. 60.

καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὡς χειμερινὸν καταφύγιον τῶν στόλων αὐτῶν. Ἦτο δὲ προωρισμένος ὁ λιμὴν οὗτος εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἀρχαίων Σαμίων, διότι ἴχνη ἐμπορικοῦ λιμένος παρατηροῦνται ἐκεῖθεν τοῦ Ἡραίου. Ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προκυμαίας, ἥτις φθαρεῖσα ὑπὸ τοῦ χρόνου μόλις ἐδείκνυεν ἴχνη τινὰ ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, ἤδη κατασκευάζεται λαμπρὰ νέα, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς λιμὴν τῆς συνοικισθησομένης νέας πόλεως Σάμου εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς. Ἐπὶ τέλους, τρίτον θαυμάσιον ἔργον ὑπῆρχεν, ὁ μέγιστος πάντων τῶν ἐγνωσμένων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναῶν, ὁ τῆς Ἥρας, περὶ οὗ ἐν τοῖς προηγουμένοις διελάβομεν.

Ἡ θέσις τῆς Ἰπνοῦντος ἢ Ἰπνουσίας διατελεῖ ἀόριστος. « Ἰπνοῦς, λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος, χωρίον ἐν Σάμῳ, ἐν ᾧ ἱερὸν Ἥρας Ἰπνούντιδος· λέγεται δὲ καὶ Ἰπνουσία. » Ὁ Τουρνεφόρτιος καὶ ὁ Δαλλαβάης ὑποθέτουσιν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἔκειτο πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ λιμένος Βαθέος· ὁ δὲ ἀββᾶς Βαρθελεμῆς ἐν τῷ χωρογραφικῷ αὐτοῦ χάρτῃ τίθησιν αὐτὸ μεταξὺ τοῦ λιμένος τούτου καὶ τῶν Αὐλακίων· ἀλλ' ὁ Γκερὲν ἐν τῇ ἐτυμολογίᾳ προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ τὴν θέσιν τοῦ πολίσματος. Ἰπνὸς ἢ Ἶπνος δηλοῖ κάμινον, φοῦρνον· πιθανὸν λοιπόν, λέγει, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ νὰ κατεσκευάζοντο ἰδιαιτέρως τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἀγγεῖα τῆς Σάμου καὶ ἐκ τῶν πολλῶν Ἴπνων (φούρνων) οὓς περιεῖχε τὸ πόλισμα νὰ ἐκλήθη καὶ Ἰπνοῦς. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὑπάρχει καὶ νῦν μεταξὺ Πλατάνου καὶ Ν. Καρλοβασίου, χωρίον τι Φοῦρνοι καλούμενον, ἐν ᾧ κατασκευάζονται ἱκανὰ πήλινα ἀγγεῖα, καὶ ἐγγὺς τοῦ ὁποίου ἀρχαῖά τινα ἐρείπια σώζονται.

Ἕτερον πόλισμα ὑπῆρχεν ἡ Γοργυία « τόπος ἐν Σάμῳ, ὡς ἱστορεῖ Δοῦρις, ἐν ᾧ ὁ Διόνυσος Γοργυιεὺς τιμᾶται ». (α) Ἐν τῷ χωρογραφικῷ χάρτῃ τοῦ ἀββᾶ Βαρθελεμῆ ἡ Γοργυία τίθεται εἰς τὸ βόρειον τῆς νήσου πρὸς τὸ Ν. Καρλοβάσιον, παρ' ᾧ ἐπίσης ὑπάρχουσι καὶ ἐρείπια ἀρχαίου τινὸς τείχους· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ὡρισμένον γεγονὸς ἔχομεν ἵνα πεισθῶμεν περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς θέσεως ταύτης.

(α) Στέφ. Βυζ. ἐν λ.—Ἐτυμολ. Μέγα ἐν λέξει.

Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀμφιβολίας διακατεχόμεθα καὶ περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Δεικτηρίου. « Δεικτήριον, λέγει τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, τόπος τῆς Σάμου, ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ Ἀθηνᾶ διέγραψε τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος δεικνύουσα τῷ Περσεῖ, ὅτε αὐτὸν ἀπέστειλεν ἐπὶ τὴν Γοργοτομίαν· παρὰ τὴν δεῖξιν οὖν Δεικτήριον. »

Ἐπὶ τέλους ὑπῆρχε καὶ τὸ Πάναιμον, χωρίον οὕτω κληθὲν, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥυθέντος αὐτόσε αἵματος τῶν Ἀμαζόνων, τὰς ὁποίας ὁ Διόνυσος ἀπέκτεινεν ἐκεῖ, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀστᾶ ἐδείκνυντο ἔτι ἐπὶ Πλουτάρχου (α).

Τοιαῦταί εἰσιν ἐν συνόψει αἱ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἀπαντώμεναι πόλεις καὶ πολίχναι τῆς Σάμου. Τινὲς προσθέτουσι καὶ ἑτέραν, ὀνόματι Λευκοθέαν, καὶ θέσιν αὐτῆς ὁρίζουσι τὸν λιμένα τοῦ Βαθέος· ἐτυμολογικῶς δ' ἄλλοι βαίνοντες, μετατιθέασιν αὐτὴν εἰς τὸ πρὸς τῇ Μυκάλῃ μέρος Ἀσπροθῶρι ἢ Ἀσπροχῶρι· ἀλλὰ τὴν Λευκοθέαν ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ Πλινίῳ ὡς πηγὴν, καὶ οὐχὶ ὡς πολίχνην. Εἴπομεν δέ ὅτι πολλαὶ βεβαίως ὑπῆρχον πολίχναι ἐν Σάμῳ· ἡ ὁλοσχερὴς ὅμως ἀπώλεια τῶν Σαμίων συγγραφέων συνετέλεσεν οὐχὶ μόνον μέγα μέρος τῆς Σαμιακῆς ἱστορίας ν' ἀπολεσθῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα πόλεων πολυοικήτων καὶ εὐδαιμονουσῶν ἄλλοτε νὰ συνεκλείψωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ποιότης τῆς γῆς, προϊόντα καὶ τεχνουργήματα τῆς Σάμου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Περὶ οὐδενὸς ἴσως πράγματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σάμου οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς εἰς τοσαύτην διατελοῦσι συμφωνίαν, ὅσον εἰς τὸ περὶ φυσικοῦ πλούτου αὐτῆς· πάντες ἐκ συμφώνου ἐξύμνησαν τὴν εὐφορίαν καὶ εὐκρασίαν τῆς νήσου ταύτης, καὶ τὰ ποικίλα προϊόντα καὶ τεχνουρ-

(α) Πλουτάρχ. Ἑλλην. LVI.

γήματά της, τὰ ὁποῖα, ἀλλαχοῦ περιπόμενα, εἰσεκόμιζον ἱκανὸν ἐν τῇ νήσῳ πλοῦτον.

Οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἐθεωρήθησαν ἀνέκαθεν ὡς ἱδρυσάμενοι πόλεις ἐν τῷ καλλίστῳ μέρει τῆς γῆς. «Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, λέγει ὁ Ἡρόδοτος (α), τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὡρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἱδρυσάμενοι πόλιας ἀνθρώπων πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν.» Τῶν Ἰώνων δὲ πάλιν ἐθεωροῦντο ἐπιζηλότεροι οἱ κατοικοῦντες τὰς νήσους, διότι τὸ καρποφόρον καὶ εὐάερον αὐτῶν, τὰς καθίστων καὶ πρὸς διαμονὴν καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν ἐπιτηδειοτέρας. «Αἱ δὲ νῆσοι, προστίθησιν ὁ Σικελιώτης Διόδωρος (β), διαπνεόμεναι καὶ τὸν ἀέρα παρεχόμεναι τοῖς ἐνοικοῦσιν ὑγιεινὸν, ἔτι δὲ τοῖς καρποῖς ἐπιτυγχάνουσαι, μᾶλλον εὐπορίας ἔγεμον, καὶ ταχὺ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὰς μακαρίους ἐποίησαν. Διὸ καὶ Μακάρων Νῆσοι ὠνομάσθησαν, τῆς εὐπορίας τῶν ἀγαθῶν αἰτίας γενομένης τῆς προσηγορίας . . . . Καθόλου δὲ αἱ προειρημέναι νῆσοι διήνεγκαν εὐδαιμονίᾳ μάλιστα τῶν σύνεγγυς κειμένων, οὐ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν· ἀρετῇ γὰρ χώρας καὶ τόπων εὐκαιρίᾳ, ἔτι δ' ἀέρων κράσει καλλιστεύουσαι, κατὰ λόγον καλοῦνται καὶ πρὸς ἀλήθειάν εἰσιν εὐδαίμονες.» Ταῦτα δὲ συνεχῶς καὶ παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν ἀπαντῶνται (γ).

Ἡ Σάμος συγκαταριθμουμένη μετὰ τῶν νήσων τούτων τῶν Μακάρων, διεκρίνετο ἐπὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ αὐτῆς. Αἱ ὀπῶραι καὶ οἱ διάφοροι καρποὶ τῆς γῆς ἀνεπτύσσοντο ἐν αὐτῇ μετὰ τοσαύτης ἀφθονίας, ὥστε Μένανδρος ὁ ποιητὴς, θέλων ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Σάμος μηδενὸς πράγματος, οὐδ' αὐτῶν ἔτι τῶν σπανιωτέρων ἐστερεῖτο, εἶπε περὶ αὐτῆς ὅτι καὶ ὀρνίθων φέρει γάλα. Ὁ δὲ Ἀέθλιος παρ' Ἀθηναίῳ (δ) ἱστορεῖ ὅτι τὰ σῦκα, αἱ σταφυλαὶ, αἱ ὁμομηλίδες (α) καὶ τὰ ῥόδα δὶς κατ' ἔτος ἐφύοντο ἐν Σάμῳ, ὅπερ καὶ ὑπερβολὴν ἂν ὑποθέσωμεν, ἀποδεικνύει ὅμως ὁπόσην πλησμονὴν καρπῶν εἶχεν ἡ νῆσος καὶ ὁπόσον γόνιμος ἦν ἡ γῆ αὐτῆς· ἄλλως τε μαρτυρίαι ἀρχαίων συγγραφέων βεβαιοῦσιν ὅτι ἡ διττὴ αὕτη ἔκφυσις συνέβαινε καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Πλίνιος (β) ἱστορεῖ ὅτι εἰς Κῶ ὑπῆρχον συκαῖ ἄγριαι τρὶς κατ' ἔτος καρποφοροῦσαι· ὁ δὲ Οὐάρρων (γ) ὅτι εἰς Σμύρνην ὑπῆρχεν ἄμπελος καὶ ἐν Κονσεντίᾳ μηλέα δὶς κατ' ἔτος ἐκφέρουσαι καρπούς. Ὁ Πλίνιος (δ) ἐνεκωμίασε τὰς ῥοιὰς τὰς Σάμου, ἃς διῄρει εἰς Λευκοκόμους καὶ Ἐρυθροκόμους. **Samia et Aegyptia distiguuntur erythrocomis et leycocomis.** Ὁ δὲ Ἀθήναιος ἐξεθείασε τὰ ἄνθη αὐτῆς (ε), ὧν τὸν μελαμπέταλλον κλῶνα τῆς Σαμίας δάφνης ἔψαλλεν ὁ ποιητὴς Μελέαγρος (ζ)· ἐπὶ τέλους ὁ ἐγχώριος ποιητὴς Νικαίνετος ὑμνῶν τὰ θέλγητρα τῆς ἐν Σάμῳ ἀγροτικῆς ζωῆς, λέγει (η).

(α) Ἡροδ. Ζ. 2.—Ἰδὲ καὶ Παυσαν. VII. 2.

(β) Διοδ. Σικελ. V. 81.

(γ) Pomp. Mel. II.

(δ) Ἀθήν. XIV. 68.

(α) Περὶ τῶν ὁμομηλίδων, εἰ κριτικοὶ εἰσέτι δὲν συνεφώνησαν ὁποίου εἴδους καρπὸς ἐστίν. Ὁ Γαληνὸς τὰς ὀνομάζει ἁμαμηλίδας καὶ τὰς ἐξηγεῖ «εἶδος μεσπίλου . . . . τινὲς δὲ τὰς ἐπιμηλίδας φασιν εἶναι μῆλα σμικρὰ ἄγρια.» Ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει «Ἐπιμηλίδα, Διοσκουρίδης μὲν εἶδος μεσπίλου τὸ καὶ Σιτάνιον ὀνομαζόμενον· ἔνιοι δὲ τὰ μῆλα τὰ σμικρὰ τὰ ἄγρια, ὅπερ καὶ ἁμαμηλίδες ὀνομάζονται. Ὁ Ἡσύχιος λέγει «Ἁμαμηλὶς ἀπίου γένος ἢ μήλου ἢ μεσπίλου.» Ὁ Εὐστάθιος ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Παυσανίου προστίθησιν «Ἁμαμηλὶς σῦκον τῷ ἅμα μήλῳ ἀνθοῦν· ἕτεροι δὲ εἰπόντες Ἁμάμηλιν τὰς ἀπίους παρὰ τοῖς ἀττικοῖς λέγεσθαι» Ὁ Σπρέγγελ τὰς ὀνομάζει Kratoeges Azarolus. Εἰς τὰς αὐτὰς δὲ ἀμφιβολίας διατελεῖ καὶ ὁ σοφὸς Κοραῆς· ἀλλ' ἡμεῖς θέλομεν τολμήσει νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην ἰδίαν. Ὁ Ἀλέξις παρ' Ἀθηναίῳ, ὀνομάζων αὐτὰς μαμμαλίδας, λέγει ὅτι «οὐκ εἰσὶν ἄπιοι, ὡς τινες οἴονται, ἀλλ' ἕτερόν τι ἥδιον καὶ ἀπύρηνον· ταῦτα δὲ βεβαιοῦσιν ὅτε Ἀριστομένης καὶ ὁ Αἰσχυλίδης μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὰς ἀποκαλοῦσιν ἁμαμαλλίδας. Μήπως λοιπὸν αἱ ὁμομηλίδες τοῦ Ἀεθλίου εἰσὶ τὰ γλυκύτατα ἐκεῖνα καὶ τερψιλαρύγγια κούμαρα, τὰ ὁποῖα μετὰ τοσαύτης ἀφθονίας καὶ ἐξαιρετικῆς ἡδύτητος καὶ νῦν ἔτι ὑπάρχουσιν ἐν Σάμῳ;

(β) Plin Hist. Nat. LI. 28.

(γ) De re rust. 7.

(δ) Plin. Hist. Nat. XIII. 43.

(ε) Ἀθήν. XII. 25.

(ζ) Μελεάγρ. Στέφαν. 23.

(η) Ἀθήν. IV. 21.

Οὐκ ἐθέλω, Φιλόθηρε, κατὰ πτόλιν, ἀλλὰ παρ' Ἥρῃ
δαίνυσθαι ζεφύρου πνεύμασι τερπόμενος·
ἀρκεῖ μοι λιτὴ μὲν ὑπὸ πλευροῖσι χαμεύνα,
ἐγγύθι γὰρ προμάλου δέμνιον ἐνδαπίης
καὶ λῦγος ἀρχαίων Καρῶν στέφος. Ἀλλὰ φερέσθω
οἶνος καὶ Μουσῶν ἡ χαρίεσσα λύρη,
θυμῆρες πίνοντες, ὅπως Διὸς εὐκλεᾶ νύμφην
μέλπωμεν νήσου δεσπότιν ἡμετέρης.

Πρὶν προβῶμεν εἰς τὸν καταλογισμὸν τῶν ποικίλων προϊόντων τῆς Σάμου, θέλομεν ποιήσει λόγον περὶ τῶν διαφόρων ποιοτήτων τῆς γῆς αὐτῆς, ἣν μετ' ἐπαίνων οἱ ἀρχαῖοι Θεόφραστος (α), Διοσκουρίδης (β), Πλίνιος (γ), Γαληνὸς (δ), καὶ Ἡσύχιος (ε) ἀναφέρουσι·

(α) Αἱ δὲ αὐτοφυεῖς γαῖαι καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἔχουσαι σχεδὸν τρεῖς εἰσιν ἢ τέτταρες· ἥ τε Μηλιὰς, καὶ ἡ Κιμωλία καὶ ἡ Σαμία καὶ ἡ Τυμφαϊκὴ καὶ τετάρτη παρὰ ταύτας ἡ Γύψος. Χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ Μηλιάδι μόνον, τῇ Σαμίᾳ δ' οὔ, καίπερ οὖσῃ καλῇ διὰ τὸ λίπος ἔχειν καὶ πυκνότητα καὶ λειότητα· τὸ γὰρ ἀραιὸν, ἥμερον καὶ τραχῶδες καὶ ἁλιπὲς ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ Μηλιὰς ἔχει ἐν τῷ Φάριδι. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Μήλῳ καὶ ἐν τῇ Σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους.

Ὀρύττοντα μέν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆναι ἐν τοῖς ἐν Σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕπτιον ἢ πλάγιον· ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει· τὸ μὲν ὕψος ἡλίκη δίπους, τὸ δὲ βάθος πολλῷ μείζων· ἐφ' ἑκατέρᾳ δ' αὐτὴν λίθοι παρέχουσιν ἐξ ὧν ἐξαιρεῖται καὶ διαφυὴν ἔχει διὰ μέσου καὶ ἡ διαφυὴ βελτίων ἐστὶ τῶν ἔξω· καὶ πάλιν ἑτέραν αὐτῆς καὶ ἑτέραν ἄχρι τεττάρων ἐστὶν ἔχουσα. Ἡ ἐσχάτη δ' ἀστὴρ καλεῖται.—Θεοφράστ. περὶ λίθων ρζ'.

(β) Τῆς δὲ Σαμίας γῆς τὴν ἄγαν λευκὴν προκριτέον ὡς ἐλαφρὰν καὶ ἐν τῷ θίγειν τὴν γλῶσσαν κρατουμένην ἐχεκόλλως, ἔτι τε εὔχυλον καὶ μαλακὴν καὶ εὐθρυβῆ οἵα ἐστὶν ἣν τινες κολλύριον ἐκάλεσαν καὶ καλοῦσιν. Ἔστι δ' αὐτῆς δύο εἴδη· τό τε προειρημένον καὶ ὁ καλούμενος ἀστὴρ, πλακώδης ὢν καὶ πυκνὸς, ὡς ἀκόνη. Δύναμιν δὲ ἔχει καὶ καῦσιν καὶ πλύσιν ἐμφερεῖ ἑρετριάδι. Ἴστησι καὶ αἷματος ἀναγωγὴν καὶ ῥοϊκαῖς δίδοται γυναιξὶ σὺν βαλαυστίῳ καὶ ὄρχεων καὶ μαστῶν φλεγμονὰς καταχριομένη σὺν ὕδατί τε ῥοδίνῳ· στέλλει καὶ ἱδρῶτας καὶ θηριοδήκτοις καὶ θανασίμοις ἀρήγει σὺν ὕδατι πινομένη. — Διοσκουρ. περὶ ὕλης Ἰατρικ. Β. 5.

(γ) Samiae duae terrae, quae collyrium et que aster appellantur. Prioris laus ut recens sit et levis lingualque glutinosa; alter glebosior, candida; utraque uritur ac lavatur. Sunt qui praeferant priorem.

Prosunt sanguinem exspuentibus, emplastique quae siccardi causa

μετὰ δὲ ταῦτα θέλομεν προσθέσει καί τινα περὶ τῆς ἐνεστώσης κα-

componuntur, oculorum quoque medicamentis miscentur.—Plin. Hist. Nat L. XXXV. 53.

(δ) Ἡ Σαμία (γῆ) δ' οὐδὲ δεῖται πλυθῆναι· χρώμεθα δ' αὐτῆς θατέρῳ τῶν εἰδῶν μᾶλλον, ὃ δὴ καὶ Σάμιον ἀστέρα καλοῦσιν, εἰς τὰς τοῦ αἵματος πτύσεις, ὁπόθεν ἂν γιγνόμεναι τύχωσιν, ὥσπερ καὶ τῇ Λημνίᾳ σφραγίδι. Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν ὠφελοῦσι καὶ τὰς ἐκ μήτρας αἱμορραγίας, καὶ τὸν ὀνομαζόμενον ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ μέντοι καὶ τὰς δυσεντερικὰς ἑλκώσεις, πρὸ τοῦ σηπεδονώδη γενέσθαι τὰ ἕλκη· καλεῖν δ' ἔθος ἐστὶν τοῖς ἰατροῖς τὰς τοιαύτας διαθέσεις νομάς, ἀπὸ τοῦ νέμεσθαι τὴν σηπεδόνα πρὸς τὰ πλησιάζοντα μόρια, συνδιαφθείρουσαν αὐτὰ τῷ πρώτῳ κακωθέντι. Τῇ μέν γε Λημνίᾳ κἀπὶ τοιούτων ἐχρησάμην ἐνίοτε, καὶ σαφῶς ὤνησεν, ἐνθεῖσά τε δι' ἕδρας καὶ ποθεῖσα, προαποκλυσθέντων τῶν ἑλκῶν, ὡς εἰώθαμεν πράττειν, μελικράτῳ μὲν ἀκρατεστέρῳ προτέρῳ, δευτέρῳ δὲ ἅλμῃ. Ἐνέθη μὲν οὖν δι' ἀρνογλώσσου χυλοῦ, δι' ὀξυκράτου δὲ ὑδαροῦς ἐπόθη. Φαίνεται δ' οὐκ ὀλίγῳ τινὶ δραστικωτέραν δύναμιν ἔχειν ἡ Λημνία γῆ τῆς Σαμίας, ὅθεν οὐδὲ τὰ φλεγμῆναι φθάσαντα, φέρει τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ τραχύνεται σαφῶς καὶ μάλισθ' ὅταν ὁ ἄνθρωπος ᾖ μαλακόσαρκος. Ὑπὸ δὲ τῆς Σαμίας οὐ μόνον οὐ παρεξύνεταί τι τῶν οὕτως ἐχόντων μορίων, ἀλλὰ καὶ παρηγορεῖται, καὶ μάλιστά γε τὰ θερμότερα καὶ χαυνότερα, καθάπερ οἵ τε τιτθοὶ καὶ οἱ ὄρχεις καὶ οἱ ἀδένες, ἐπιτηδείως δ' ἂν χρῷ τηνικαῦτα τῇ τοιαύτῃ γῇ μετὰ τὸ λειῶσαι, δι' ὕδατος ἐπιμιγνὺς ῥοδίνου καλοῦ τοσοῦτον, ὅσον τὸ μιχθὲν οὐκ ἐάσαι ξηρανθῆναι τὸ φάρμακον. Ἀγαθὸν δὲ τὸ οὕτω σκευασθὲν ἐστι καὶ πρὸς τὰς ἄλλας φλεγμονὰς ὅσαι θερμαὶ, καὶ βευβῶνας ἀρχομένους καὶ ποδαγρικὰ ῥεύματα, καὶ ὅλου ὅπου ψύξαι βουλόμεθα μετρίως ψυκτικήν. Ἔστι δὲ καὶ ἀερωδεστέρα πως αὐτῆς ἡ οὐσία, προβαλλομένη τῇ Λημνίᾳ, δηλοῖ δ' ἡ κουφότης. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γνωρισμάτων καὶ πᾶσαν ἄλλην φαρμακώδη γῆν δοκίμαζε. Λέγω δὲ γνωρίσματα τήν τε ἐν τῇ συστάσει κουφότητά τε καὶ βαρύτητα καὶ τὴν ἐν τῇ γεύσει τραχύτητα καὶ λειότητα, καὶ προσέτι τὸ κολλώδες καὶ ῥυπτικόν. Ἐχέκολλος μέν γάρ ἐστι καὶ γλίσχρος ὁ Σάμιος ἀστὴρ, ἐχούσης τι καὶ τῆς Λημνίας σφραγίδος ὀλίγον τοιοῦτο. Ῥυπτικήν τε δύναμιν ἔχει καὶ μετρίαν Σελινουσία τε γῆ καὶ Χία, διὸ καί τινες τῶν γυναικῶν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐταῖς χρῶνται. Δέδεικται δὲ ἐν τῷ τρίτῳ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τὸ βραχέως ῥυπτικὸν ἅπαν, εἰς σάρκωσιν ἑλκῶν ἐπιτήδειον, ἐὰν δὲ ξηραίνῃ, καὶ πρὸς ἐπούλωσιν ἀγαθόν. Ἐπιτηδειότατα δ' ἐξ αὐτῶν ἐστι τοῖς τε ἐπιπολῆς ἕλκεσι καὶ πυρικαύστοις, ὅσα πρὸς τὸ ξηραίνειν ἀδήκτως, οὔτε θερμαίνει σαφῶς, οὔτε ψύχει. Ὅθεν ἥ τε Σελινουσία καὶ ἡ Χία γῆ, κάλλιστα φάρμακα πρὸς τὰ πυρίκαυτα τῶν ἑλκῶν ἐστι, δεῖται γὰρ τῶν τὰ μετριώτατα ῥυπτόντων φαρμάκων, ἄνευ θλίψεως ἢ ψύξεως ἐπιφανῶς, ὅπερ ὑπάρχει καὶ τῇ Σελινουσίᾳ, καὶ τῇ Χίᾳ καὶ τῇ Σαμίᾳ γῇ. Λέλεκται δ' ὅτι καὶ ταύτης εἶδός ἐστιν ὁ ἀστὴρ ὀνομαζόμενος, ὑπερέχων τῆς

ταστάσεως τῆς γῆς αὐτῆς ἐν παρόδῳ, διότι ἡ λεπτομερὴς τοιούτων ἀντικειμένων περιγραφὴ εἰς φυσιολογικὴν μᾶλλον ἢ εἰς ἱστορικὴν πραγματείαν ἀνήκει.

Δύο εἴδη Σαμίας γῆς διεκρίνοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὸ Κολλύριον καὶ ὁ Ἀστήρ· ἐκ τούτων δὲ τὸ μὲν Κολλύριον ἐθεωρεῖτο καλλίστης ποιότητος ὁπόταν ἦτο νωπὸν, ἐλαφρὸν καὶ γλοιῶδες, ὁ δὲ Ἀστὴρ ἦτο πάντοτε συμπαγέστερος καὶ λευκότερος τοῦ Κολλυρίου. Εἶχον δὲ ἀμφότεραι αἱ γαῖαι αὗται τὴν ἰδιότητα νὰ ποιῶσι τό τε πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα τετανὸν, στίλβον καὶ εὔχρουν, καὶ νὰ ὠφελῶσι τὰ μέγιστα εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ αἱμοπτυσίας· πρὸς δὲ τούτοις, ἐνούμεναι μὲν μετὰ νίτρου καὶ ἐλαίου ἐφώνευον τὰ ἔντομα τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν κόνιδα, μιγνύμεναι δὲ εἰς ἔμπλαστρα συνετέλουν πρὸς θεραπείαν τῶν ἑλκῶν καὶ τῶν ὀφθαλμικῶν ἀῤῥωστημάτων. Ἐκτὸς τῶν γαιῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ δύο ἕτερα εἴδη, τοὐτέστιν ἡ λεγομένη Μήλινος Λευκὴ καὶ ἡ Σαμία Λίθος.

Ἡ Μήλινος Λευκὴ ἦτο χρήσιμος εἰς τοὺς ζωγράφους· ἀλλ' ὀσάκις τὴν εὕρισκον οὗτοι λίαν παχείαν, ἐπροτίμων τότε ἀντ' αὐτῆς τὴν ὁμώνυμον τῆς νήσου Μήλου· ἡ δὲ Σαμία Λίθος, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡσύχιος καὶ Ἀναβαλλαγόραν καλεῖ, λέγων. «Ἀναβαλλαγόρας φάρμακόν τι καὶ λίθος ἐν Σάμῳ,» εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ δίδῃ στιλπνότητα καὶ λειότητα εἰς τὸν χρυσὸν (διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ χρυσοχόοι τὴν μετεχειρίζοντο μεγάλως), νὰ θεραπεύῃ τὰ ἕλκη καὶ τὰ ῥεύματα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ μιγνυμένη μετὰ γάλακτος, νὰ ἰᾶται τὴν πολυχρόνιον δακρυῤῥοίαν· πρὸς δὲ τούτους ὠφέλει καὶ εἰς τὰς στομαχικὰς ἀῤῥω-

ἄλλης γῆς, τῷ γλίσχρον τι καὶ κολλῶδες ἔχειν, ὅθεν οὔτε πρὸς τὰ ἄλλα τῶν ἑλκῶν, οὔτε πρὸς τὰ πυρίκαυτα ταῖς ἄλλαις ἐναμιλλός ἐστιν, ὅσαι τε κολλῶδες οὐκ ἔχουσιν. Ἐμπλαστρικωτέραν γὰρ ἐργάζεται τὴν οὐσίαν τὸ κολλῶδες, ὡς μὴ ῥύπτειν, ὅταν γε δηλονότι μηδεμία δριμύτης ἄλλη προσῇ τῷ γλίσχρῳ τε καὶ κολλώδει σώματι, καθάπερ ἐν τοῖς ἰξοῖς ἐστιν. Ἥ γε μὴν Χία καὶ ἡ Σελινουσία γῆ, τῆς μὲν Σαμίας λείπονται πρὸς τὰς περὶ τιτθοὺς καὶ ὄρχεις καὶ βουβῶνας ἀρχομένας φλεγμονάς· ὁμως δ' οὐκ ἀνάρμοστοι τυγχάνουσιν οὖσαι, μηδενὸς ἄλλου τῶν ἄκρως ποιούντων παρόντος.—Γαλην. περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκ. δυνάμ. Βιβλ. Θ. ὔ.

(ε) Σαμία γῆ ἰατρικὸν μίγμα ὁμοιον τῇ ἱερᾷ τριαδικῇ. — Ἡσυχ. ἐν λεξ.

στίας, καταπαύουσα τὴν σκοτοδινίασιν καὶ τὰ τεταραγμένα πνεύματα, καὶ ἰωμένη τὰς ἑλκώσεις τῶν ἐντέρων (α)· ἐθεωρεῖτο δὲ συνάμα καὶ ὠκυτόκιος (β). Οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλλης, οἱ καλούμενοι Γάλλοι, μετεχειρίζοντο τὴν ὀξεῖαν ἀκμὴν Σαμίας λίθου πρὸς ἐκτομήν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἐξετελεῖτο πάντοτε ἀκινδύνως (γ), ὁ Μάρκος Κοίλιος συνεβούλευεν ὅτι ἔπρεπε δικαιότερον διὰ τῆς τοιαύτης λίθου νὰ ἀποκόπτωσι τὰς γλώσσας τινῶν βωμολόχων. Ἡ διὰ λίθου αὕτη ἐκτομὴ, καίτοι παράδοξος φαινομένη, ἀνατρέχει εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἑβραίων, οἷς ἐπεβάλλετο (δ), «ποίησον σεαυτῷ μαχαίρας ἐκ πέτρας ἀποτόμου, καὶ καθίσας περίτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ δευτέρου.» Ἐκαλοῦντο δὲ παρ' αὐτοῖς αἱ τοιαῦται μάχαιραι Σαρμπὸθ Θουρίμ.

Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχε πλησίον τοῦ Κερκητίου τόπος Γεωφάνιον καλούμενος, τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψε ἀμνός τις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νικάνδρου (ε).

Καὶ δέ συ δραχμάων πισύρων βάρος αἴνυσο γαίης
Παρθενίης, ἣν Φυλλὶς ὑπὸ κνημοῖσιν ἀνῆκεν
Ἰωβρασίδος γαίας χιονώδεος, ἥν τε κεράστης
Ἀμνὸς Χησιάδεσι νέον σημήνατο νύμφαις
Κερκετέω νιφοέντος ὑπὸ σχοινώδεσιν ὄχθαις.

Ἐν τῷ Γεωφανίῳ ὑπῆρχε μεταλλεῖον πλούσιον καὶ «γῆ ξανθοτέρα τοῖς ζωγράφοις εἰς τὰς γραφὰς, τάχα δὲ ἡ μίλτος, ἢ μέταλλος γῆς κεραμίτιδος.» (ζ)

Ἡ γῆ τῆς Σάμου καὶ νῦν ἔτι παρίστησιν ἰδιότητας ποικίλας.

(α) Ὀριβασ. VIII. 24.

(β) Διοσκουρίδ. περὶ ὕλης ἰατρικῆς Β. 5 —Εὑρίσκεται δέ τις ἐν τῇ Σαμίᾳ γῇ λίθος, ᾧ οἱ χρυσοχόοι χρῶνται πρὸς τὸ λεαίνειν καὶ στιλβοῦν· διαφέρει δὲ ὁ λευκὸς καὶ στιβαρός. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, ψηκτικὴν, ὠφελῶν στομαχικοὺς ἐν ποτῷ, ἀμβλυντικὴν τοῖς αἰσθητηρίοις, ὠφελεῖ πρὸς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ῥεύματά τε καὶ ἕλκη σὺν γάλακτι. Δοκεῖ δὲ καὶ ὠκυτόκιος εἶναι καὶ φυλακτήριος τῶν συνειληφυιῶν περιαπτόμενος.

(γ) Marc. Cool. Ep. III.

(δ) Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ Κεφ. V. 20.

(ε) Ἀλεξιφ. στίχ. 139.

(ζ) Ἐφορ. παρ' Ἁρποκρ. περὶ χωρίων 40. Δεινάρχ. περὶ πόλεων ΝΒ 32. Ἡσύχιος καὶ Ἐτυμολ. Μεγ. ἐν λέξει.

Μεταξὺ τῶν χωρίων Πλατάνου καὶ Κουμεϊκων εὑρίσκεται χῶμά τι ὅπερ ἀνορύττουσιν εἰς βάθος ἱκανὸν, καὶ τὸ ὁποῖον καλεῖται παρὰ τῶν ἐγχωρίων Σαπουνόχωμα· εἶνε δὲ τοῦτο δύο χρωμάτων, κυανοῦ καὶ λευκοῦ, ὅπερ προτιμᾶται καὶ μᾶλλον, μεταχειριζόμενον λίαν ἐπιτυχῶς ἀντὶ σάπωνος. Ὁ Ποκώκκιος ἀναφέρει ὅτι εἶδεν εἰς Σάμον παιδία καὶ γυναῖκας νὰ τρώγωσι τὸ χῶμα τοῦτο, τὸ μὲν πρὸς διασκέδασιν, τὸ δὲ χάριν τροφῆς· ἀλλ' οἱ τρώγοντες ἐπειδὴ ἠναγκάζοντο νὰ πίνωσι πολὺ ὕδωρ, ἔπασχον συνεχῶς ἐκ σπληνίτιδος καὶ ὕδρωπος. Εἰς Κουμεΐκα ἐπίσης, ὑπάρχει χῶμα Ψαλμόχωμα καλούμενον, δι' οὗ καλύπτουσι τὰ δώματα, καὶ τὸ ὁποῖον παρελθόντος χρόνου τινὸς λαμβάνει χρῶμα χρυσοειδὲς κίτρινον καὶ ἀπολιθοῦται εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καὶ ἀδάμαντα δύναταί τις νὰ κόψῃ δι' αὐτοῦ. Εἰς Σπαθαρέους εὑρίσκεται ἀμίαντος (κοινῶς βῶλος) ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ λευκοπράσινος τὸ χρῶμα, ὃν μεταχειρίζονται ὡς θρυαλλίδα λυχνίας καὶ ὡς φάρμακον, διότι τὸν δίδουσιν ἀναλελυμένον ἐντὸς ζέοντος ὕδατος εἰς τοὺς τυχὸν αἰκισθέντας. Εἰς Παγώνδα ὑπάρχει τὸ λεγόμενον Κοκκινόχωμα, γλοιῶδες, χρώματος ἐρυθροῦ καὶ πρὸς τὴν κεραμουργίαν προσφόρου, ἅτε ἀναδίδοντος καί τινα ὀσμήν. Οἱ ἐγχώριοι μεταχειρίζονται αὐτὸ ὅπως ἐπικαλύψωσι τὰ δώματα τῶν οἰκιῶν των· ὁ δὲ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης, ὡς καὶ ὁ Τουρνεφόρτιος ὑποθέτουσιν ὅτι ἐκ τῆς γῆς ταύτης τοῦ Παγώνδα, οἱ ἀρχαῖοι κατεσκεύαζον τὰ περίφημα ἐκεῖνα τῆς Σάμου ἀγγεῖα. Εἰς Τζουρλέους ὑπάρχει χῶμα τι ἀργυρόχρουν, τὸ ὁποῖον, τιθέμενον εἰς πῦρ, ἐξάγει ὀσμὴν θειώδη καὶ μεταποιεῖται εἰς ὡραίαν ἐρυθρᾶν βαφήν. Εἰς Λέκκαν εὑρίσκεται χῶμα, χρώματος ὑπομέλανος Πηλὸς καλούμενος, ὅστις μιγνύμενος μετ' ὄξους, ἔχει τὴν ἰδιότητα τὴν μὲν κόμην νὰ μαλακύνῃ, τὴν δὲ κεφαλὴν νὰ καθαρίζῃ. Καὶ λίθοι καὶ ἄλλα μέταλλα, οἷον σμίρις, νίτρον, μόλυβδος κλπ. οὐκ ὀλίγα ὑπάρχουσιν ἐγκεκρυμμένα ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς νήσου.

Τὰ μάρμαρα τῆς Σάμου, καίτοι μὴ ἀπολαύοντα τῆς αὐτῆς ὑπολήψεως, οἵαν ἐκέκτηντο τὰ τῆς Πάρου, ἦσαν ὅμως ἐπίσης ἄξια λόγου· οἱ σαρκοειδεῖς ἰδίως λίθοι, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀγαλμάτων, καὶ οἱ ἰάπιδες ἐτιμῶντο μεγάλως. Πλεῖστα δὲ λατομεῖα μέχρι τοῦδε σωζόμενα, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπωφελῶς μετεχειρίζοντο τὰ μάρμαρα ἐκεῖνα εἰς τὰς οἰκοδομὰς καὶ εἰς τὰς ἄλλας αὐτῶν χρείας.

Ὡς ἐκ τοῦ ὀρεινοῦ καὶ πετρώδους αὐτῆς ἡ Σάμος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπιτηδεία εἰς παραγωγὴν δημητριακῶν καρπῶν· διὸ οἱ κάτοικοι οὐδέποτε πλέον τοῦ δέοντος ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, καθόσον μάλιστα κατέχοντες γῆν εἰς τὴν ἀπέναντι ἤπειρον, ἐπορίζοντο ἱκανοὺς ἐκεῖθεν σίτους. Ἐν τούτοις τὸ πάλαι οἱ Σάμιοι ἐξέπεμπον δημητριακοὺς καρποὺς εἰς Αἴγυπτον, τοὺς ὁποίους ἀντήλλασσον μὲ ἄλλα προϊόντα τῆς χώρας ἐκείνης.

Περίεργον ἀντίρασιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀπαντῶμεν ὡς πρὸς τὸ εὔοινον ἢ μὴ τῆς νήσου. «Ἔστι δὲ οὐκ εὔοινος, λέγει ὁ Στράβων (α), καίπερ εὐοινουσῶν τῶν κύκλῳ τῶν νήσων καὶ τῆς ἠπείρου σχεδόν τι τῆς προσεχοῦς πάσης τοὺς ἀρίστους ἐκφερούσης οἴνους. Καὶ μὴν καὶ ὁ Ἐφέσιος καὶ Μητροπολίτης, ἥ τε Μεσσωγὶς καὶ ὁ Τμῶλος καὶ ἄλλοι ἀσημότεροι τόποι διαφόρως χρηστοινοῦσιν ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν ἢ πρὸς διαίτας ἰατρικάς. Περὶ μὲν οὖν οἴνους οὐ πάνυ εὐτυχεῖ ἡ Σάμος.» Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνουσιν ὅ τε Ἀπούλιος καὶ ὁ Εὐστάθιος· ὁ δὲ Ἀθήναιος (β) καὶ ὁ Αἰλιανὸς (γ) καὶ ὁ Πλίνιος (δ) ἀπαριθμοῦντες πλείστους τῶν ἐγνωσμένων οἴνων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οὐδένα λόγον περὶ Σάμου ποιοῦνται· τοὐναντίον δὲ ὁ Ἀέθλιος παρ' Ἀθηναίῳ (ε) καὶ ὁ Πολυδεύκης (ζ) ἐπαινοῦσι τὰς σταφυλὰς τῆς Σάμου· ὁ δὲ Ἡσύχιος παρεισάγει καὶ εἶδος ἀμπέλου ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, λέγων (η) «Σαμία εἶδός τι ἀμπέλου.» Ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τῷ Ἀεθλίῳ, ὅστις, Σάμιος ὤν, ἐγνώριζε βεβαίως κάλλιον παντὸς ἑτέρου τὰ προϊόντα τῆς πατρίδος του· ἄλλως τε καὶ τὰ

(α) Στράβ. XIV. I.
(β) Ἀθήν. B. I.
(γ) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. 31.
(δ) Plin. Hist. Nat. XIV. 17.
(ε) Ἀθήν. XIV. 12.
(ζ) Πολυδεύκ. Ὀνομαστ. VI.
(η) Ἡσύχ. ἐν λέξ. Σαμία.

κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Σάμου Ἀγκαίου, φονευθέντος πρὶν ἔτι πίῃ ζωμὸν ἐκ τῆς ἀμπέλου του, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ οἰνοποιία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων εἰσήχθη εἰς Σάμον. Δὲν ἀναφέρονται δὲ οἱ οἶνοι τῆς Σάμου ἴσως διότι ἡ φήμη αὐτῶν ἐξέλειπεν ἀπέναντι τῶν τῆς Λέσβου, Χίου, Μεσσήνης, καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἰωνίας καὶ Καρίας, ἢ διότι οἱ οἶνοι οὗτοι εἶχον συνάμα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἰαματικὰς ἰδιότητας (α).

Ἡ Σάμος ὑπῆρχεν ἔκπαλαι κεκαλυμμένη ὑπὸ ἐλαιῶν, δι' ὅπερ ὁ Αἰσχύλος ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἐλαιόφυτον (β)· τὸ δὲ ἔλαιον αὐτῆς ἕνεκα τῆς μεγίστης αὐτοῦ καθαριότητος ἦτο περιζήτητον. Μαρτυρεῖ δὲ περὶ τῆς λευκότητος αὐτοῦ ὁ Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ (γ) λέγων.

. . . . . Οὗτος δέ σοι
τοῦ λευκοτάτου πάντων ἐλαίου Σαμιακοῦ
ἔστιν μετρητής . . . . . .

Σπάνιον καὶ πολυτελὲς πρᾶγμα (δ) ἐθεωροῦντο καὶ οἱ ἐν Σάμῳ

(α) Ὁ Τουρνεφόρτιος περὶ τοῦ οἴνου τῆς Σάμου ἐκφράζεται οὕτως. « Ὁ Στράβων εὗρισκεν εἰς Σάμον τὰ πάντα ἐξαίρετα πλὴν τοῦ οἴνου· ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν θὰ ἔπιε Σαμιακὸν ἀνθοσμίαν, ἢ ἄλλως ἴσως δὲν ἐγνώριζον ἔτι ἐν Σάμῳ νὰ τὸν κατασκευάσωσι. . . . . Τὰ μοσχάτα σταφύλια εἰσὶν ὁ ὡραιότερος καρπὸς τῆς νήσου, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῆς τρυγήσεως, αἱ ἀμπελαι γέμουσιν ἀνθρώπων καὶ ἕκαστος τρώγει ὅθεν καὶ ὅσον θέλει. Ὁ οἶνος αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι καλὸς ἂν ἐγνώριζον νὰ τὸν κατασκευάσωσι καὶ τὸν θέσωσιν ἐν φιάλαις· ἀλλ' οἱ γραικοὶ εἰσὶν ἀκάθαρτοι καὶ ἐξ ἄλλου ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ μὴ τὸν νοθεύσωσιν ὕδατι. Ἐν τούτοις ἔπιον ἄριστον ἀνθοσμίαν οἶνον ἐν Σάμῳ, τὸν ὁποῖον κατεσκεύασαν διὰ τοὺς εἰς Σμύρνην ἡμετέρους ἐμπόρους. »

Ὅστις ἐκ φήμης γνωρίζει τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἁπλότησα πάντων ἐν γένει τῶν νησιωτῶν, θέλει βεβαίως θαυμάσει πῶς οἱ Σάμιοι ἐνίθευον τοὺς οἴνους αὐτῶν. Ἀλ' ἄνθρωποι οἵτινες εἶχον τὰς ἀμπέλους αὐτῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντος καὶ ἕκαστος ἐδύνατο, ὅπως ὁ Τουρνεφόρτιος ὁμολογεῖ νὰ φάγῃ ὅσον καὶ ὅθεν ἐπεθύμει, πρὸς τίνα σκοπὸν ἤθελον νοθεύσει τὸν οἶνον των ;

(β) Αἰσχύλ. Πέρσαι ς. 883.

(γ) Ἀθήν. ΙΔ. 74.

(δ) Πλουτάρχ. Ὑγιειν. Παραγγ. VI.—Ἡσύχ.—Εὐδόκιμοι δὲ καὶ οἱ Σάμιοι πλακοῦντος.

κατασκευαζόμενοι πλακοῦντες, οἵτινες ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν κατασκευῆς, προσελάμβανον τὸ ὄνομα τῆς νήσου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Σωπάτρου τοῦ φλυακογράφου ἐν Βακχίδος Μνηστῆρσι (α).

Πλακουντοποιὸν ὠνομασμένην Σάμον.

Ὁ Πολυκράτης κομίσας πρόβατα ἐκ Μιλήτου, τοσοῦτον ἐνεψύχωσε τὴν ἐριουργίαν, καὶ μὲ τοιαύτην περιέβαλεν ἀξίαν τὰ ἐριουργήματα τῆς Σάμου, ὥστε οἱ ἐν αὐτῇ κατασκευαζόμενοι τάπητες ἐτιμῶντο μεγάλως. Τοὺς τάπητας τούτους, οὓς μετεχειρίζοντο καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις, ἐγκωμιάζει ὁ Θεόκριτος (β) ὡς μαλακωτέρους τοῦ ὕπνου καὶ ἁρμοδίους ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς στρωματεῖς θεῶν.

Πορφυρέοι δὲ τάπητες ἄνω, μαλακώτεροι ὕπνω
Ἃ Μίλητος ἐρεῖ, χὠ τὰν Σαμίαν καταβόσκων
Ἕστρωται κλίνα τῷ Ἀδώνιδι τῷ καλῷ ἄλλα
Τὰν μὲν Κύπρις ἔχει, τὰν δ' ὁ ῥοδόπαχυς Ἄδωνις.

Ἀλλὰ περίβλεπτος ὑπῆρχεν ἡ Σάμος ἰδίως τὸ πάλαι διὰ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν ἣν ἔλαβεν εἰς αὐτὴν ἡ κεραμευτική. Ὁ Αἴλιος Γέλιος βεβαιοῖ μάλιστα ὅτι ἡ τέχνη αὕτη κατὰ πρῶτον ἐφευρέθη ἐν Σάμῳ τῆς ὁποίας ἡ γῆ ἦτο προσφορωτάτη εἰς τὴν κατασκευὴν πηλίνων ἀγγείων, ἐκ δὲ Σάμου μετηνέχθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα. Οἱ ἀρχαῖοι ἀγνοοῦντες τὴν τέχνην τῆς ὑελοποιίας, ἦσαν ἠναγκασμένοι ἵνα μεταχειρίζωνται, ἀντὶ τῶν νῦν ἐν χρήσει ὑελίνων, πήλινα ἀγγεῖα· ἡ δὲ μεγάλη αὐτῶν κατανάλωσις τοσοῦτον ἐπήνεγκε τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, ὥστε τὰ κοινότερα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀγγεῖα διεγείρουσι καὶ σήμερον ἔτι τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν. Καὶ πολλαχοῦ μὲν κατεσκευάζοντο ἀγγεῖα, τρεῖς ὅμως τόποι διεκρίθησαν ὑπὲρ πάντας κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς τέχνης· ἡ Σάμος, τῆς ὁποίας τὰ πήλινα σκεύη οἱ Ῥωμαῖοι ἰδίως προετίμων παντὸς ἄλλου καὶ μετεχειρίζοντο, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Τυρρηνία. Ἀλλὰ τὰ Σαμιακὰ ἀγγεῖα τοσοῦτον ἐλαφρὰ, στερεὰ, λεπτὰ καὶ κομψὰ ἦσαν, ὥσπε ἐπεῖχον τὴν αὐτὴν μεταξὺ τῶν λοιπῶν

(α) Ἀθήν. ΧΙV. 51.

(β) Θεοκρίτ. Εἰδύλ. IV. στιχ. 125.

ἀξίαν, οἵαν σήμερον παρ' ἡμῖν τὰ τῆς Γαλλικῆς Σέβρης. Ἐπαινοῦνται δὲ ταῦτα παρὰ τοῦ Λαχταντίου λέγοντος. (α) «Διατὶ ἄρα δὲν τιμᾶται ὁ ἐρευρέτης τῶν πηλίνων σκευῶν, καὶ διατὶ οἱ πλούσιοι, προτιμῶντες τὰ ἀργυρόχρυσα, παρορῶσι τὰ Σαμιακὰ ἀγγεῖα;» Ἐκθειάζει δὲ αὐτὰ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν πρὸς τὸν Ἡρέννιον βιβλίων (β), ὅστις καίτοι ἑστιάζων ξένους, ὁμολογεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν ὅτι τὰ Σαμιακὰ ἀγγεῖα τῷ ἀρέσκουσι μεγάλως, καὶ ἀντὶ τούτων προθύμως δίδωσιν εἰς οἱονδήποτε ἄλλον ἀργυρᾶ. Ὁ Πλίνιος (γ) βεβαιοῖ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του εἰς μεγίστην ἦσαν ταῦτα παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις χρῆσιν· ὁ δὲ Κικέρων ἱστορεῖ (δ) ὅτι, ὅταν ὁ Κ. Μάξιμος προσέφερε γεῦμα εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν λαὸν πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θείου του Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, ἀνέθετο εἰς τὸν Τιβέρωνα τὴν προπαρασκευὴν τοῦ συμποσίου· οὗτος δὲ ἀντὶ ἄλλων ἐξελέξατο τὰ Σαμιακὰ ἀγγεῖα. Μνημονεύει δὲ αὐτῶν καὶ ὁ Μαρτιάλης (ε).

Quid cum foemineo tibi Baetice Galle barathro
Haec debet medios lambere lingua viros
Abscissa est quare Samia tibi mentula testa
Si tibi tam gratus, Baetice, cunnus erat ?

Ἐν τέλει, ὁ Τίβουλος (ζ), ἀποτεινόμενος πρός τινα ἐρωμένην του, τῇ εὔχεται νὰ ἔχῃ πάντοτε εἰς τὴν τράπεζάν της πήλινα σκεύη τῆς Σάμου.

At tibi laeta trahant Samiae convivia testae
fictaque Cumana lubrica terra rota
Heu! heu! divitibus video grandere puelles (η).

(α) Lactant 80.
(β) Plaut V. IV. 12.
(γ) Plin. Hist. Nat. XXXV. 40.
(δ) Cicer pro Muren. XXXVI.
(ε) Mart. Epigr. LXXXI.
(ζ) Tibul. Carm. II. 3. 51.
(η) Ὁ Τουρνεφόρτιος λέγει ὅτι οἱ Σάμιοι παρέλειψαν ἔκτοτε ὁλοτελῶς τὴν ἀγγειοπλαστικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο σφάλλει· διότι καὶ νῦν ἔτι εἷς τινα μέρη τῆς Σάμου, ἰδίως δ' εἰς Μαυρατζέους καὶ Φούρνους, κατασκευάζουσι πήλινα ἀγγεῖα πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιδεξιότητος καὶ μετὰ μεγάλης εὐτυΐας.

Ἐξαίρετον προϊὸν τῆς Σάμου, ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν ἀρχαίων, ὀφείλομεν ν' ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς ταὼς. Ὁ Μηνόδοτος ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Σαμίας Ἥρας, ἱστορεῖ ὅτι κατὰ πρῶτον ἐγένοντο οὗτοι ἐν Σάμῳ, λέγων. «Οἱ ταοὶ ἱεροί εἰσι τῆς Ἥρας· καὶ μήποτε πρώτιστοι καὶ ἐγένοντο καὶ ἐτράφησαν ἐν Σάμῳ καὶ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς ἔξω τόπους διεδόθησαν, ὡς καὶ οἱ ἀλεκτρυόνες ἐν τῇ Περσίδι καὶ αἱ καλούμεναι μελεαγρίδες ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ. Διὸ καὶ Ἀντιφάνης ἐν τοῖς Ὁμοπατρίοις φησί.

Ἐν Ἡλίου μέν φασι γίνεσθαι πόλει
φοίνικας, ἐν Ἀθήναις δὲ γλαῦκας. Ἡ Κύπρις
ἔχει πέλειας διαφόρους· ἡ δ' ἐν Σάμῳ
Ἥρα τὸ χρυσοῦν, φασιν, ὀρνίθων γένος,
τοὺς καλλιμόρφους καὶ περιβλέπτους ταώς.»

Καὶ ὅτι μὲν εἰς Σάμον ὑπῆρχον πολυάριθμοι ταὼ, οἵτινες καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἔτι ἔζων, τοῦτο ὑπάρχει ἀναμφίλεκτον (α). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ Ῥωμαῖοι περιῆλθον εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς γαστριμαργίας, οἱ ταὼ τῆς Σάμου ἐθεωροῦντο ὡς ἓν τῶν ἀπαραιτήτων καρυκευμάτων μιᾶς καλῆς τραπέζης (β). Ἀλλὰ δυνάμεθα διὰ τοῦτο νὰ παραδεχθῶμεν τοῦ Μηνοδότου καὶ τοῦ Ἀντιφάνους τὴν μαρτυρίαν ὅτι πρώτιστοι οὗτοι καὶ ἐγένοντο καὶ ἐτράφησαν ἐν Σάμῳ;

Καίτοι πρὸ πολλοῦ ὁ ταὼς θεωρεῖται εἰς Εὐρώπην, λέγει ὁ διάσημος Βυφφὼν, ὡς ἐγχώριος, δὲν ἐγεννήθη ὅμως καὶ ἐν αὐτῇ. Αἱ ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι, τὸ κλίμα τὸ παράγον τὸν σάπφειρον, τὸ ῥουβίνιον καὶ τοπάζιόν εἰσι βεβαίως ἡ γεννέτειρα αὐτοῦ γῆ, ἐκεῖθεν δὲ μετεβιβάσθη εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀσίας, καὶ ἐκ τούτων εἰς τὴν

(α) Pavorum greges transmarini esse dicuntur In insulis Sami in luco junonis. Var. de re rustic. 6.
(β) Aul. Gel. VII. 16. — Ὁ Μ. Οὐῆρος ἔλεγεν ὅτι διὰ νὰ φάγῃ τις καλῶς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ταὼ ἐκ Σάμου, λαγωὸν ἐκ Φρυγίας, γέρανον ἐκ Μήλου, ἔριφον ἐξ Ἀμβρακίας, θύννον ἐκ Χαλκιδόνος, μύραιναν ἐκ Ταρτησσοῦ, χέλυ ἐκ Πεσσοινοῦντος, ὄστρια ἐκ Τάραντος, πίνας ἐκ Χίου, ξιφίαν ἐκ Ῥόδου, τριγλίαν ἐκ Κιλικίας, κάρυα ἐκ Θάσσου, φοίνικας ἐξ Αἰγύπτου καὶ βαλάνους ἐξ Ἱσπανίας.

Ἑλλάδα. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου δὲ ἰδίως ἤρξαντο νὰ μεταφέρωσιν αὐτοὺς εἰς μεῖζον ἀριθμὸν ἐν Ἑλλάδι, καὶ πιθανῶς ἡ Σάμος ὡς ἐκ τῆς μεγίστης τῇ Ἀσίᾳ γειτνιάσεως αὐτῆς νὰ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν σταθμός· τοιουτοτρόπως τοὐλάχιστον ἐξηγεῖται τοῦ Μηνοδότου ἡ μαρτυρία.

Εἰς Σάμον ἐρώλευον πλεῖστοι θύννοι, ἡ ἁλιεία τῶν ὁποίων ἐγίνετο κατὰ διαφόρους τρόπους· διότι, ἄλλοι μὲν μετεχειρίζοντο πρὸς ἄγραν αὐτῶν κάλαμον, ἔχοντα προσδεδεμένον ἄγκιστρον μὲ δέλεαρ εἰς τρίχινον σπαρτίον, ἄλλοι δὲ συνελάμβανον αὐτοὺς τιτρώσκοντες διὰ δοράτων ἐχόντων δύο ἢ τρεῖς αἰχμὰς καὶ καλουμένων τριαινα· τέλος ἕτεροι μετεχειρίζοντο τὰ καὶ νῦν ἐν χρήσει δίκτυα. Οἱ θύννοι ἦσαν παχύτατοι, καὶ ὁ Ἀρχέστρατος παρ' Ἀθηναίῳ, μνείαν ποιούμενος τῶν ἐν Σάμῳ ἁλισκομένων, βεβαιοῖ ὅτι ἦσαν πολλοὶ ἔχοντες δεκαπέντε ταλάντων (357 ὀκάδες σχεδὸν) βάρος, δι' ὅπερ τοῖς δίδουσι καὶ τὸ ὄνομα κήτους.

Ἀμφὶ δὲ τὴν ἱεράν τε καὶ εὐρύχορον Σάμον ὄψει
θύννον ἁλισκόμενον σπουδῇ μέγαν, ὃν καλέουσιν
ὄρκυνον, ἄλλοι δ' αὖ κῆτος. Τούτου δὲ θεοῖς χρὴ
ὀψωνεῖν, ἃ πρέπει ταχέως καὶ μητέρι τιμᾶς.

Ὁ Ἡρακλείδης τέλος ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν (α) ἀναφέρει ὅτι ἐν Σάμῳ ἐφάνη λευκὴ χελιδών, οὐχὶ μικροτέρα πέρδικος· τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ ὅ τε Αἰλιανὸς (β) καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος (γ).

Ταῦτα μόνα ἐκ τῶν πολυαρίθμων προϊόντων καὶ τεχνουργημάτων τῆς Σάμου διέσωσαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καταφαίνεται ὅτι τ' ὄνομα Μακάρων νῆσος, ὅπερ τῇ ἐδόθη ἦτον ἀντάξιον αὐτῆς. Καὶ ὅμως πλεῖστοι τῶν νεωτέρων τῶν περὶ Σάμου γραψάντων, καίτοι ἀνυμνήσαντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς δόξαν, περὶ τὸ παραγωγικὸν αὐτῆς μέρος εἰς τοσαύτας πλάνας ὑπέπεσαν, ὥστε ἀναγινώσκοντες τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀποροῦμεν ἂν

(α) Ἡρακλείδ., Κεφ. I.
(β) Αἰλ. περὶ ζῴ. ἰδιότ. IZ. ϛ.
(γ) Ἀντιγόν. ἀπίστ. ΚΘ. 13.

πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τὰ ὑπ' ἐκείνων γεγραμμένα ὡς ἁπλᾶ τῆς φαντασίας κυήματα, ἢ τὰ τῶν νεωτέρων ὡς δεινὰς τῆς ἀληθείας παρεμφορφώσεις. Ὑπέπεσαν δὲ εἰς τὰς πλάνας ταύτας οὐχὶ τόσον ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ διότι ἀπέδωσαν εἰς τὸ κλίμα καὶ τὴν γῆν τῆς Σάμου, ὅ,τι ὤφειλον ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὰς περιστάσεις, τὰς ἐκχερσούσας ἐνίοτε τὰς παχυτέρας γαίας καὶ ἐρημούσας τὰ μᾶλλον πολυκατοίκητα μέρη.

Πρῶτος ὅστις, καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἔγραψε περὶ Σάμου πικρῶς εἶνε ὁ Λούκιος Ἀπούλιος, ὅστις πρὸς μηδὲν λογιζόμενος τὰς ἀρχαίας περὶ εὐφορίας αὐτῆς μαρτυρίας, οὐδὲν εὑρίσκει τὸ καλὸν εἰς τὴν Σάμον (α), ἡ γῆ αὐτῆς ἐστιν ἀπειθὴς εἰς τὸ ἄροτρον, ἄγονος εἰς σῖτον, καὶ οὐδὲ σταφυλὰς, οὐδὲ χόρτα παράγει. « **Samos Icario in mari modica insula est . . . Ager frumento piger, aratro irritus, foecundior oliveto, nec vinitori, nec olitori scalpitur . . .** » Ἀλλ' ὅμως, καθ' ὃν χρόνον ἔζη ὁ Ἀπούλιος, (114—190 μ. Χ.) ἡ Σάμος διετέλει ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν· ὥστε πῶς δυνάμεθα νὰ κατακρίνωμεν τὴν γῆν αὐτῆς, ἐνῷ τῶν Ῥωμαίων ἐπάρχων αἱ ἁρπαγαὶ καὶ τῶν πειρατῶν αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ ἠνάγκαζον τοὺς κατοίκους νὰ παραιτηθῶσι τῆς γεωργίας, ἀφοῦ ἔβλεπον ὅτι ἡ μὲν ἐργασία αὐτῶν ἀποβαίνει πρὸς ὄφελος ἄλλων, ὁ δὲ πλοῦτος τῆς νήσου προσείλκυε κατ' αὐτῆς τὰς προσβολὰς ἐχθρῶν ἀπροσμαχήτων, ἐνίοτε δὲ καὶ λίαν ἀπηνῶν; Καὶ ἐν τοιαύτῃ ὅμως οἰκτρᾷ καταστάσει διατελοῦσα ἡ Σάμος εἶχε τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς· δι' ὃ καὶ Ὁράτιος (β) τὴν ἀποκαλεῖ χαρίεσσαν.

Ἕτεροι συγγραφεῖς, ὑπὸ αἰσθημάτων οὐχὶ ἐπαινετῶν βεβαίως ἐμπνεόμενοι, ὑπέπεσαν εἰς ἑτέρου εἴδους πλάνας. Ὁ μισελληνικώτατος Βαρθόλδης, περιηγησάμενος τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1803—1804, ἀφοῦ καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν νήσων πλείστην ἐμεῖ χολὴν, λέγει περὶ τῆς Σάμου τάδε. «Πολλαὶ νῆσοι τοῦ ἀρχιπελάγους εἰσὶ πλήρεις ἀρρωστιῶν καὶ μιασμάτων, ἰδίᾳ δ' ἡ Σάμος καὶ ἡ Μῆλος. Σφοδρὸς

(α) Ap. Florid. XV. 6.
(β) Horat. ad Bullatium. XI.

ἄνεμος ἐπικρατεῖ καθ' ἅπαν τὸ ἔαρ ἐν Σάμῳ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὁποίου εἰσὶ καταπληκτικά. Ὁ ἄνεμος οὗτος συνεπιφέρει ἐν καιρῷ καὶ αὐτῶν τῶν κυνικῶν καυμάτων τὰ μεγαλείτερα ψύχη καὶ σκοτίζει ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ὁρίζοντα, ὥστε μόλις δύναταί τις νὰ διακρίνῃ πρὸ αὐτοῦ. Εἰς τὴν πνοήν του τὸ πᾶν μαραίνεται, τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ μέρους, ὅθεν πνέει ξηραίνονται, καὶ οἱ κορμοί των κλίνουσι πρὸς τὴν μεσημβρίαν· κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν ταύτην δριμεῖαι κεφαλαλγίαι κατέχουσι τοὺς κατοίκους. Τὸν χειμῶνα ὀλίγη χιὼν πίπτει, ἀλλ' αἱ βροχαὶ τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Μαρτίου διατηροῦσιν ἐπιβλαβῆ ὑγρασίαν. Ἔρχεται ἀκολούθως ὁ εὖρος, σφοδρὸς τῆς μεσημβρίας ἄνεμος, ὅστις σείει καὶ ἐνίοτε κρημνίζει τὰς οἰκίας. Τότε ἡ θάλασσα ἐξομοιοῦται πρὸς πῦρ, ὁ κεραυνὸς παταγεῖ σμερδαλέος, οἱ ῥύακες πλυμμηροῦσι καὶ καταπίπτουσιν ἀκατάσχετοι ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων.» Δὲν διστάζομεν ἵν' ἀποδώσωμεν εἰς πάντα ταῦτα ποιητικὴν φαντασίαν, ἀλλ' οὐδὲ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι σήμερον ὑπέστη τοσαύτην ἡ Σάμος μεταβολήν. Εὐτυχῶς ἕτερος συγγραφεὺς ὁ Κ. Β. Γκερὲν, μᾶλλον ἐπισταμένως σπουδάσας ταύτην, λέγει περὶ αὐτῆς τὰ ἑπόμενα. «Ὅταν διέρχηταί τις κατὰ πρῶτον τὴν περίφημον ἐκείνην θάλασσαν, ἥτις χωρίζει τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἀσίας, ἐκπλήσσεται ἐκ τῆς φαινομένης γυμνότητος πολλῶν νήσων, καὶ συγκρίνων αὐτὴν πρὸς τὰς ποιητικὰς περιγραφὰς, τὰς ὁποίας διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων παιδιόθεν ἐξεμάθομεν, αἰσθάνεται ἀκουσίως, ἀγνῶ τινος εἴδους, σκληρὰν ἀηδίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀπαγγείλωμεν τόσῳ ταχέως τὴν κατὰ τῶν νήσων αὐτῶν, καὶ τῶν ποιητῶν, οἵτινες τὰς ἐξύμνησαν, καταδικαστικὴν ἡμῶν ἀπόφασιν· διότι μεθ' ὅλα τὰ δυστυχήματα, ἅτινα ἐπανειλημμένως ὑπέστησαν ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, διατηροῦσιν εἰσέτι πολλὰ μαρτύρια τῆς ἀρχαίας ὡραιότητος καὶ τοῦ πλούτου τῆς γῆς, ἅτινα ὅμως εἰς μόνον τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν καταφαίνονται. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐφαρμόζεται κατὰ τρόπον πάντῃ ἰδιάζοντα εἰς τὴν νῆσον Σάμον. Ὅταν διῆλθον πρὸ αὐτῆς, καὶ εἶδον τὴν καταπληκτικὴν γυμνότητα τοῦ Κερκητίου, καὶ τὰ φρικώδη καὶ ἄπειρα βάραθρα αὐτοῦ, ὑπέλαβον ὅτι ἡ νῆσος ὁλόκληρός ἐστι λαβύρινθος βράχων σεσωρευ-

μένων ἐπ' ἀλλήλους, ἔνθα ἡ καλλιέργεια δὲν εὑρίσκει χῶρον καὶ πᾶσα φυτεία ξηραίνεται καὶ ἀφανίζεται. Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγην, ὅταν προβὰς εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς νήσου εὗρον φύσιν ποικίλην, περιλαμβάνουσαν ἀναμίξ τὸ μεγαλεῖον μετὰ τοῦ αὐστηροῦ ἐν ταῖς ἐπόψεσιν, αἵτινες ἐκπλήττουσιν ἅμα καὶ γοητεύουσι τὴν ὅρασιν . . .»

Ἐσφαλμένην λοιπὸν πάντως, εἰ μὴ κακεντρεχῆ, περὶ Σάμου ἐξέφερεν ὁ Βαρθόλδυς ἀπόφασιν· διότι ἀλλέως, δὲν ἤθελεν ἀποδώσει εἰς τὴν Σάμον ὅ,τι δὲν ἀνῆκεν εἰς αὐτήν. Πραγματικῶς, ταράττουσιν ἐνίοτε τὸ Ἰκάριον πέλαγος σφοδραὶ τρικυμίαι (κοινῶς προβέντζαι λεγόμεναι) ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν αὐτόθι νήσων, «αἵς, κατ' Εὐστάθιον (α), προσρήσσοντα συχνὰ τὰ κύματα, ἐπαναστρέφει καὶ τῇ συνδρομῇ βιαιότερον κορυφούμενα, πολὺν ἐγείρει τὸν κλύδωνα.» Βλέπομεν δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον (β), μνείαν ποιούμενον τῶν κυμάτων τοῦ Ἰκαρίου.

Κινήθη δ' ἀγορὴ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης
Πόντου Ἰκαρίοιο, τὰ μὲν τ' εὖρός τε νότος τε
Ὦρορ' ἐπαΐξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελάων·

καὶ Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν (γ) προσεπιμαρτυροῦντα τούτοις.

Οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ὀφέλλει
Ὑψόθι μορμύρων ἕτερος πόντος ἀμφιτρίτης.

Ἀλλ' ὅμως αἱ τρικυμίαι αὗται οὐδὲν ἀπαίσιον τῇ Σάμῳ φέρουσιν ἀποτέλεσμα. Ἀντὶ τῆς ξηρασίας τῶν δένδρων, ὅπως ὁ Βαρθόλδυς μυθολογεῖ, ἀπαντᾷ τις ἀπανταχοῦ τῆς Σάμου τὰς ἐλαίας καὶ τὰ ἄλλα δένδρα εἰς μέγιστον ἀριθμὸν καὶ τὰς ἀμπέλους καλυπτούσας καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν αὐτήν. Τὸ εὐάερον τῆς νήσου ὑπάρχει ἀπαραμείωτον ὅπως καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἡ εὐφορία ἡ αὐτὴ, καὶ δυνάμεθα ἄνευ κόμπου νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Σάμος ἐστὶ μία τῶν ὡραιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους, ὡς δῆλον «ἔκ τε τοῦ περιμάχητον γενέσθαι καὶ ἐκ τοῦ τοὺς ἐπαινοῦντας μὴ ὀκνεῖν.» (δ)

(α) Εὐστάθ. Θεσσαλ. Ὑπ. εἰς Ὅμηρ. LXIX.
(β) Ὁμ. Ἰλ. Β. 144.
(γ) Οἰκ. Περιήγ. ς. 133.
(δ) Στράβ. XIV. I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Πολυκράτης ὁ τύραννος.

Ἡ ἱστορία τῶν διαφόρων λαῶν ἀναφέρει ἀείποτε ἄνδρας τινὰς, οἵτινες συνεκέντρωσαν οὕτως εἰπεῖν περὶ ἑαυτοὺς τήν τε δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἐκ μικρῶν ὁρμώμενοι, ἄπληστοι εἰς δόξαν, καὶ ἐλλείψει πατραγαθιῶν, πνεῦμα ἔξοχον κεκτημένοι, ἐδυνήθησαν οὗτοι νὰ ὑψώσωσιν μὲν ἑαυτοὺς εἰς θαυμαστὴν ἰσχύος περιωπὴν, νὰ συνυψώσωσι δὲ καὶ τὴν πατρίδα αὐτῶν, καταπληκτικὸν παρασχόντες παράδειγμα τί δύναται ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετή. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Φίλιππος, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις ὁ Γουλιέλμος Τέλλος καὶ πρὸ παντὸς ὁ δαιμόνιος τοῦ αἰῶνος ἀνὴρ Ναπολέων. Ὕψωσαν οὗτοι ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὰς πατρίδας αὐτῶν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δόξης, ἀλλ' ἡ τύχη δὲν ἐνεκαρτέρησε μέχρι τέλους, διότι οἱ μὲν αὐτῶν ἀδόξως ἀπεβίωσαν, τῶν δὲ ὁ θάνατος συνεπήγαγε καὶ τὴν τῆς πατρίδος ἀδοξίαν. Εἷς δὲ τῶν μᾶλλον περιέργων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρξε καὶ Πολυκράτης ὁ Σάμιος.

Δυσχερὲς ὑπάρχει νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἤρξατο ἡ τυραννία τοῦ Πολυκράτους, ἥτις ὑποτίθεται σύγχρονος τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Κῦρος ἐγένετο κύριος τῆς Ἀσίας, ὁ δὲ Πεισίστρατος ἦρχε τῶν Ἀθηνῶν. Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ τυραννία τοῦ Πολυκράτους ἤρξατο τὸ ά. ἔτος τῆς ΝΘ'. (542 π. Χ.) Ὀλυμπίαδος· ὁ δὲ Βένθλεη παραδέχεται τὸ γ'. τῆς ΝΓ'. (566 π. Χ.) φέρων εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸν Ἀπολλόδωρον, ὅστις παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ λέγει περὶ Ἀναξιμάνδρου, ὅτι ἐγεννήθη τὸ δεύτερον ἔτος τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησεν, «ἀκμάσας πη μάλιστα κατὰ Πολυκράτην τὸν Σάμου τύραννον.» Ὅθεν, λέγει ὁ Βένθλεης, ἂν ὑποθέσωμεν ὡς πρῶτον ἔτος τῆς τυραννίας τοῦ Πολυκράτους τὸ τρίτον τῆς πεντηκοστῆς τρίτης Ὀλυμπιάδος, κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ὁ Ἀναξίμανδρος ἦν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, ἤτοι ἀκμαῖος τὴν ἡλικίαν· κατὰ δὲ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Βένθλεη, ἡ τυραννὶς τοῦ Πολυκράτους διήρκεσε δύο πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα ἔτη. Ἕτεροι, πιστῶς παρακολουθήσαντες τῷ Ἡροδότῳ, ἱστοροῦντι ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἔπεμψαν βοήθειαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μνησικακοῦντες κατὰ τῶν Σαμίων, οἵτινες γεννεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τοῦδε παρεμπόδισαν τὴν εἰς Σάρδεις παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἀποστολὴν τῶν τριακοσίων Κερκυραίων παίδων, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει εἴπομεν, παρεδέχθησαν ὡς ἀρχὴν τῆς τυραννίδος τοῦ Πολυκράτους τὸ β'. ἔτος τῆς ΞΒ'. Ὀλυμπιάδος (526 π. Χ.) Ἀλλ' ὅμως κατὰ τοὺς πλείστους ἱστοριογράφους, ὁ τύραννος τῆς Κορίνθου Περίανδρος γέγονεν ἀπὸ τοῦ β'. ἔτους τῆς ΛΖ'. Ὀλυμπιάδος μέχρι τοῦ ά. τῆς ΜΗ'., ὁ δὲ Ἀλυάττης, πρὸς ὃν οἱ παῖδες ἐκεῖνοι ἐξεπέμποντο, ἀπὸ τῆς Μ'. μέχρι τοῦ ά. τῆς ΝΕ'. ὥστε ἐνταῦθα παρίσταται μεγίστη διαφωνία, τὴν ὁποίαν ὁ Πανόφκας διορθοῖ, παρενείρων ἓν γ εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Ἡροδότου γ'. γεννεῇ πρότερον, ὅπερ, δυνατὸν, λέγει, νὰ διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν ἀντιγραφέων. Ἀλλ' ὅμως εἰς ἀντίφασιν τοσαύτην τῶν σοφῶν διατελούντων, ἡμεῖς θέλομεν παρακολουθήσει τῇ παρὰ τῶν πολλῶν παραδεδεγμένῃ γνώμῃ, καθ' ἣν ἡ τυραννὶς τοῦ Πολυκράτους ἤρξατο ἐν ἔτει 566 ἢ 542 π. Χ.

Ὁ Πολυκράτης ἦν υἱὸς τοῦ Αἰάκου, εἶχε δὲ δύο ἀδελφοὺς τὸν Παντάγνωτον καὶ τὸν Συλοσῶντα. Μεγαλοφυὴς καὶ δραστήριος ὤν, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου βασιλέως Δημοτέλους ἱκανῆς ἀπήλαυεν ἐλευθερίας. Μελλόντων λοιπόν ποτε τῶν Σαμίων ἵνα τελέσωσιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας θυσίαν πάνδημον, ἐν ᾗ, κατὰ τὸ ἔθος, ἔνοπλοι ἐπόμπευον, συλλέξας τῇ προφάσει τῆς ἑορτῆς πλεῖστα ὅσα ὅπλα, τοὺς μὲν ἀδελφοὺς Παντάγνωτον καὶ Συλοσῶντα διέταξε νὰ συμπομπεύωσι μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πολῖται ἀποθέμενοι πρὸ τοῦ ναοῦ τὰς πανοπλίας, ἤθελον ἐπιτελέσει τὰς θυσίας, ν' ἁρπάσωσιν οὗτοι τὰ ὅπλα καὶ φονεύσωσι πάντας τοὺς ἐκ τῆς ἐναντίας μερίδος· αὐτὸς δὲ ὁ Πολυκράτης, συναγαγὼν τοὺς ἐν τῇ πόλει φίλους, κατέλαβεν αἴφνης τὰς ἐπικαιροτέρας αὐτῆς θέσεις. Ἐπιτυχόντος τοῦ σχεδίου τούτου καθ' ὁλοκληρίαν, ὁ Πολυκράτης τειχίσας τὴν ἀκρόπολιν Ἀστυπαλαίαν καὶ προσλαβὼν μισθοφόρους παρὰ

Λυγδάμιδος τοῦ τυράννου τῆς Νάξου, ἐγένετο καὶ αὐτὸς τύραννος τῆς Σάμου. (α) Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν τριχῆ διαιρέσας τὴν Σάμον, αὐτὸς μὲν ἐκράτησε τὴν Ἀστυπαλαίαν, εἰς δὲ τοὺς ἀδελφούς του ἔδωσε τὴν Χηίαν καὶ Αἰσχριωνίαν· βραδύτερον ὅμως φονεύσας τὸν Παντάγνωτον καὶ ἐξελάσας τὸν Συλοσῶντα, ἐγένετο κύριος ἁπάσης τῆς νήσου.

Θέλων νὰ παγιώσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ Πολυκράτης, συνεσχετίσθη μετ' Ἀμάσιδος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἐπίσης ἐκ μικρῶν ὁρμώμενος εἶχεν ἀναβῆ ἐπὶ τὸν θρόνον. Ἔπεμψε λοιπὸν δῶρα πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδέξατο παρ' ἐκείνου ἕτερα, ἐν οἷς κατελέγοντο καὶ ξύλιναι διφασίαι εἰκόνες διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας. Ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἡ δύναμις τοῦ Πολυκράτους ηὔξησε θαυμασίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἰωνίαν καὶ Ἑλλάδα φημιζομένη, ἐπειδὴ ὑπῆρξεν εὐτυχέστατος εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς πράξεις. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς κοινῶς ἀποφαίνονται ὅτι ἐπὶ τῆς τυραννίας αὐτοῦ ἡ Σάμος ἤνθησε λίαν, καὶ ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος ἐκφέρει, δηλονότι πεντηκοντόρων ἑκατὸν καὶ τοξοτῶν χιλίων, οὓς ἐκέκτητο, δὲν φαίνεται βεβαίως τοσοῦτον ὑπέρογκος, ὀφείλομεν ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν δύναμιν ταύτην εἶχεν ἐν καιρῷ εἰρήνης μόνον, διότι ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡρόδοτος προστίθησιν ὅτι κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πόλεμον, « τῷ ἐπίκουροι μισθωτοὶ καὶ τοξόται οἰκητοὶ ἦσαν πλήθει πολλοί. » Ἐπέστησε δὲ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἰδιαζόντως εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ κατεσκεύασε πλοῖα πολυάριθμα, δι' ὧν καταλαβὼν τὴν Ῥήνειαν καὶ πολλὰς ἄλλας νήσους καὶ πόλεις, ἐγένετο ἐπί τινα χρόνον θαλασσοκράτωρ. Ἐνίκησεν ὁμοίως εἰς ναυμαχίαν τοὺς Λεσβίους, συνδραμόντας διὰ παντὸς αὐτῶν τοῦ στρατεύματος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου(β), τοὺς ἀρχαίους ἐχθροὺς τῶν Σαμίων Μιλησίους, καὶ μέλλων νὰ συνάψῃ μετὰ τῶν τελευταίων τούτων συνθήκην συνεβουλεύθη τὸν Ἀπόλλωνα, ἀλλ' οὗτος τῷ ἀπεκρίθη,

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι

(α) Πολυαίν. στρατ. Β. 23.
(β) Ἡρόδ. Γ. 39.

Ὠφελούμενος δὲ ἐκ τοῦ χρησμοῦ τούτου, ὁ Πολυκράτης μετέβαλε τὴν περὶ συνθήκης πρόθεσίν του καὶ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς, ὥστε οἱ Μιλήσιοι ἠναγκάσθησαν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ δώσωσι πέρας εἰς αὐτόν.

Ἡ εὐτυχία τοῦ Πολυκράτους περιῆλθεν ἤδη εἰς τὸν ὕψιστον αὐτῆς βαθμόν, διὸ ὃ ἔσπευσεν οὗτος νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν φίλον του Ἄμασιν τὴν μεγίστην ταύτην τῆς τύχης εὔνοιαν· ἐκεῖνος δὲ, ἐκπλαγὴς γενόμενος καὶ σκεπτόμενος πόσον ἡ τύχη εἶνε ἄστατος, καὶ πόσον τὰ τέλη τῶν τέως εὐδαιμονούντων εἰσὶν ἐνίοτε θλιβερὰ, γράψας ἔπεμψε τῷ Πολυκράτει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

Ὁ Ἄμασις πρὸς τὸν Πολυκράτη ταῦτα λέγει.

« Εὐχάριστον λίαν εἶνε νὰ μανθάνῃ τις ὅτι ὁ φίλος καὶ ὁ ξένος » του εὐτυχοῦσιν· εἰς ἐμὲ ὅμως αἱ μεγάλαι σου εὐτυχίαι δὲν ἀρέ» σκουσιν, ἐπειδὴ γνωρίζω πόσον ἡ θεότης ὑπάρχει φθονερά. Διὰ » τοῦτο ἐπιθυμῶ καὶ ἐγὼ καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ, ἄλλοτε » μὲν νὰ εὐτυχῶσιν, ἄλλοτε δὲ νὰ δυστυχῶσιν, ὥστε τοιουτοτρόπως » νὰ διέρχωνται τὴν ζωὴν ἐναλλὰξ μετὰ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας· » διότι οὐδέποτε ἤκουσα ἄνθρωπον κατὰ πάντα εὐτυχῆ, νὰ μὴ λάβῃ » κάκιστον τέλος. Σὺ λοιπὸν ἐμοὶ πειθόμενος, πράξον ἐν ταῖς εὐτυ» χίαις σου ταῦτα. Φρόντισον νὰ εὕρῃς ὅ,τι σοὶ εἶνε πολυτιμώτερον » πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ὁποίου θέλει τὰ μάλιστα ἡ » ψυχή σου ἀλγήσει· τοῦτο ἀπόβαλε εἰς τρόπον ὅμως ὥστε οὐδέ» ποτε μὴ φανῇ πλέον εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἂν εἰς τὸ μετὰ ταῦ» τα αἱ εὐτυχίαι σου δὲν ἔρχωνται ἀνάμικτοι δυστυχιῶν, διὰ τού » του τοῦ τρόπου θεράπευε τὸ πρᾶγμα. »

Τὴν συμβουλὴν ταύτην εὗρεν ὁ Πολυκράτης φρονιμωτάτην καὶ ἀπεφάσισε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτήν. Εἶχε δὲ δακτύλιον πολύτιμον, ἔργον Θεοδώρου τοῦ Τηλέκλου, ὅστις τῷ ἐχρησίμευε συνάμα καὶ σφραγὶς, καὶ ἐφ' ᾧ, κατὰ Παυσανίαν, περισσῶς ἠγάλλετο· τὸν δακτύλιον λοιπὸν τοῦτον, περὶ οὗ ἐν βίῳ Θεοδώρου εἰς τὸ περὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν λέγομεν, ἀπεφάσισε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄξιον παρατηρήσεως ἀποβαίνει ὅτι τοσοῦτον ἐξετιμῶντο οἱ πολύτιμοι λίθοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὥστε ὁ Πολυκράτης διὰ τῆς θυσίας ἑνὸς μό-

νου δακτυλίου ἐκολακεύετο ὅτι δύναται πάσας νὰ ἀποτρέψῃ τὰς δυσμενείας τῆς τύχης καὶ ἐξιλεώσῃ τοὺς θεούς. Πληρώσας λοιπὸν ἀνδρῶν μίαν πεντηκόντορον, εἰσέβη εἰς αὐτὴν, καὶ ἀναχθεὶς εἰς τὸ πέλαγος, ἢ, κατὰ τὸν Φενελῶνα, ἐκ τοῦ ὕψους ἑνὸς πύργου, ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸν δακτύλιον παρουσίᾳ πάντων καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἴδια, ἐλυπεῖτο διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πολυτίμου ἐκείνου πράγματος· ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἡ θυσία αὕτη ἐδυνήθη νὰ κάμψῃ τὴν ἀμείλικτον εἱμαρμένην. Πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας μετέπειτα ἀνὴρ ἁλιεὺς, ἀγρεύσας ἰχθὺν μέγαν καὶ καλὸν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσφέρῃ δῶρον εἰς τὸν Πολυκράτη· ὅθεν λαβὼν αὐτὸν μετέβη εἰς τὸ μέγαρον ἐκείνου καὶ παρουσιάσας τῷ Πολυκράτει, λέγει « ὦ βασιλεῦ, ἀγρεύσας τὸν ἰχθὺν τοῦτον δὲν ἐνέκρινα, καίτοι ἄνθρωπος ἀποχειροβίωτος, νὰ τὸν πωλήσω εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ μοὶ ἐφάνη ἄξιος σοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς σου. » Ὁ δὲ Πολυκράτης εὐαρεστηθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἁλιέως, τῷ ἀπεκρίθη. « Καλῶς ἔπραξες, καὶ διπλῆν σοὶ ὀφείλω χάριν διά τοὺς λόγους καὶ διὰ τὸ δῶρον· καλῶ δὲ καὶ σὲ εἰς τὸ δεῖπνον. » Ἐν τούτοις οἱ μάγειροι καθαρίζοντες τὸν ἰχθύν, εὑρίσκουσιν ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ τὴν σφραγῖδα τοῦ Πολυκράτους, καὶ προσελθόντες, ἀναγγέλλουσι μετὰ χαρᾶς τὸ εὕρημα· ὁ δὲ ἀποδώσας εἰς τοὺς θεοὺς τὰ γενόμενα, ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ συμβὰν εἰς τὸν Ἄμασιν, ὅστις ἰδὼν ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχει ἄνθρωπος νὰ μετατρέψῃ τὸ πεπρωμένον, καὶ βέβαιος ὅτι κακὸν ἔσεται τοῦ Πολυκράτους τὸ τέλος, πέμψας κήρυκας εἰς Σάμον, διέλυσε τὴν μετ' ἐκείνου φιλίαν, ἵνα μὴ καταλαβούσης τὸν Πολυκράτη δεινότητος, ἀλγήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ψυχήν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν ὁ Ἡρόδοτος,(α) τῆς διαλύσεως τῆς φιλίας τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν· ἀλλὰ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἡ μαρτυρία φαίνεται ἡμῖν ἀξιοπιστοτέρα. « Πολυκράτους τοῦ Σαμίων δυνάστου βιαίως προσφερομένου, λέγει οὗτος, (β) τοῖς τε πολίταις καὶ τοῖς εἰς Σάμον καταπλέουσι ξένοις, τὸ μὲν πρῶτον λέγεται πρεσβευτὰς ἀποστείλαντα, παρακαλεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν μετριότητα, οὐ

(α) Ἡροδ. Βιβλ. Γ, 43.

(β) Διόδ. Γ, 1. 95.

προσέχοντος δ' αὐτοῦ τοῖς λόγοις, ἐπιστολὴν γράψας τὴν φιλίαν καὶ τὴν ξενίαν τὴν πρὸς αὐτὸν διαλυόμενα· οὐ γὰρ βούλεσθαι λυπηθῆναι συντόμως, ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι πλησίον ἐστὶν αὐτῷ τὸ κακῶς παθεῖν, οὕτω προεστηκότι τῆς τυραννίδος. » Τῆς δὲ πρὸς τοὺς ξένους συμπεριφορᾶς τοῦ Πολυκράτους ἀξιοθρήνητον ὑπόδειγμα δίδωσιν ἡμῖν ὁ αὐτὸς Διόδωρος (α) ξένους τινὰς, τοὺς ὁποίους ὁ τύραννος, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπεγύμνωσε, μετέπειτα ἐφόνευσεν.

Ἐν τούτοις τὰ τοῦ Πολυκράτους διέκειντο ἄριστα, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐπεξετάθη εἰς πολλὰς τῶν παρακειμένων νήσων. Τούτου ἕνεκα ὁ Κῦρος μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν Κροίσου, ζηλοτυπῶν, ἀπεφάσισε νὰ καταπαύσῃ τὴν θαλασσοκρατορίαν τῶν Σαμίων. Στρατευσάμενος λοιπὸν κατ' αὐτῶν, ἐπέτυχε νὰ πυρπολήσῃ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας· ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμίων διὰ νηῶν, ὑπέστη μεγίστην ναυμαχίᾳ ἧτταν, ἐν τῇ ὁποίᾳ λέγεται ὅτι καὶ ἐφονεύθη· ἕτεροι δὲ ἱστοροῦσιν ὅτι διασωθείς, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἔνθα καὶ ἐσφάγη. Τὸν πεισματώδη τοῦτον καὶ πολυετῆ πόλεμον περιέγραψεν ὁ Ψευδοπυθαγόρας εἰς βιβλίον, ὅπερ ἀπώλετο, ἐπιγραφόμενον Περὶ τοῦ πολέμου Κύρου καὶ Σαμίων. (β) Ὁ Πανόφκας θεωρεῖ τὸν πόλεμον τοῦτον γενόμενον ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου, οὐχὶ δ' εἰς Σάμον, ὡς δῆθεν τοῦ Κύρου στερουμένου πλοίων· ἀλλὰ τότε πῶς δυνάμεθα νὰ συμβιβάσωμεν τὸν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναφερόμενον ἐμπρησμὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ μὴ ἦτο δυσχερὴς εἰς τὸν πλούσιον ἐκεῖνον Ἀσιανὸν μονάρχην ἡ ναυπήγησις πλοίων; Ἐν τούτοις ὁ Πολυκράτης συναγαγὼν τὰς μητέρας τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεσόντων, ἔδωκεν αὐτὰς τοῖς πλουσίοις τῶν πολιτῶν ὅπως θρέψωσι, λέγων ἑκάστῳ « Μητέρα σοι ταύτην δίδωμι », ἐξ οὗ καὶ παροιμία προῆλθε Πολυκράτης μητέρας νέμει, ἐπὶ τῶν ξένα ξένοις διαμενόντων. Ἔφερε δὲ καὶ ἦγε πάντας ἐν πολέμῳ, μηδένα διακρίνων, λαφυραγωγῶν δὲ φίλους καὶ ἐχθροὺς, ἐξ ὧν τὰ τῶν φίλων ἀπέδιδε πάλιν, τῷ λόγῳ ὅτι θέλει φανῇ

(α) Διοδ. περὶ ἀρετ. καὶ ζω. VII.

(β) Κεδρ. παρ. Μεναγρ.—Ἡροδ. Α'. 140.—Θουκυδ. Ι. 13.

εὐαρεστότερος εἰς τὸν φίλον, ἀποδιδοὺς ὅσα παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν ἢ μηδὲν παρ' αὐτοῦ λαβών. Ἐνθυμούμενος τὴν συνδρομὴν τὴν ὁποίαν ὁ τῶν Ναξίων τύραννος Λύγδαμις τῷ παρέσχεν ὅπως κατάσχῃ τὴν ἀρχὴν, συνέδραμε καὶ αὐτὸς τὸν Ἀρκεσίλαον, τρίτον βασιλέα τῶν Κυρηναίων, ὅστις, ἀθετῶν τὸ σύνταγμα Δημώνακτος τοῦ νομοθέτου, ἐξεδιώχθη τῆς πατρίδος, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ ὅπως στρατολογήσας εἰς Σάμον, ἀναλάβῃ τὴν πάτριον ἐν Κυρήνῃ ἐξουσίαν. Ἐκτὸς τούτων ὁ Πολυκράτης ἥνωσε δι' ἀλύσεων τὴν νῆσον Ῥηνείαν μετὰ τῆς Δήλου, νομίζων ὅτι διὰ τούτων συνεκοινώνει μὲ τὴν μίαν νῆσον τὴν ἱερότητα τῆς ἑτέρας, καὶ συνέστησεν ἐκεῖ λαμπροὺς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἀγνοῶν δ' ἂν πρέπῃ οὗτοι νὰ ὀνομασθῶσι Δήλιοι ἢ Πύθιοι, ἢ, κατὰ Φώτιον, ἀγνοῶν εἰ τὰ τῆς θυσίας ἄγῃ τὸν ὡρισμένον χρόνον, πέμψας ἠρώτησε περὶ τούτου τὸ ἐν Δελφοῖς Χρηστήριον, τὸ ὁποῖον τῷ ἀπεκρίθη ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια, αἰνιττόμενον ὅτι ἐπίκειται τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτοῦ· ἔκτοτε δὲ ὁ λόγος οὗτος μετεχειρίζετο παροιμιωδῶς ἐπὶ τῶν τὰ τελευταῖα πονούντων.(α)

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, τὸ γ'. ἔτος τῆς ΞΒ'. Ὀλυμπιάδος (525 π. Χ.) πόλεμος σφοδρὸς ἐξερράγη μεταξὺ Σαμίων καὶ Λακεδαιμονίων, τοῦ ὁποίου τὰς αἰτίας πολλοὶ πολλαχῶς ἐξέθηκαν. Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, προπαρασκευαζόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Πολυκράτη, κατὰ πρότασιν τοῦ ἰδίου τυράννου μάλιστα, ἐξαιτούμενος παρ' αὐτοῦ ναυτικὴν ἐπικουρίαν· ὁ δὲ, συναγαγὼν ὅσους τῶν Σαμίων ὑπώπτευεν ὡς ταραχοποιοὺς καὶ δημεγέροντας, τοὺς ἔπεμψεν εἰς Αἴγυπτον, γράφων τῷ Καμβύσῃ ὅπως μὴ τοῖς ἐπιτρέψῃ πλέον τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον. Οἱ ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους οὕτω πεμφθέντες, πρὶν ἔτι ἀφιχθῶσιν εἰς Αἴγυπτον καὶ μόλις προσορμισθέντες εἰς Κάρπαθον, ἠρνήσαντο κατά τινας, νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω· ἄλλοι δὲ λέγουσι τοὐναντίον, ὅτι ἀφίχθησαν μὲν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐδραπέτευσαν ἐκεῖθεν, καὶ ὅτι ἐνῷ ἐπέστρεφον εἰς Σάμον, συναντηθέντες μετὰ τοῦ Πολυκράτους, ὅστις μαθὼν τὴν ἀπόδρασιν αὐτῶν ἐξῆλθε πρὸς καταδίωξιν των, ἐναυ-

(α) Σουίδ. ἐν λ. Ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια.

μάχησαν καὶ νικήσαντες ἀπέβησαν εἰς τὴν Σάμον· πεζομαχήσαντες δ' ἐν αὐτῇ ἡττήθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν οὕτω νὰ καταφύγωσιν εἰς Λακεδαίμονα. Ὁ τελευταῖος οὗτος λόγος φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανος, διότι πῶς ἐδύναντο οἱ ὀλίγοι ἐξ Αἰγύπτου φυγάδες νὰ νικήσωσι τὸν θαλασσοκρατοῦντα τότε Πολυκράτην, ἢ, ἐὰν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐφάνησαν ὑπέρτεροι αὐτοῦ, ὁποίαν χρείαν εἶχον τότε ξένης ἐπικουρίας; Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Πολυκράτης, φοβούμενος καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν καὶ ἐκ τῶν ἔσωθεν τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, ἥτις ἕνεκα τῆς τυραννικῆς διαγωγῆς του ἠπειλεῖτο, συλλαβὼν ἔκλεισεν εἰς τὰ νεώρια τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν πολιτῶν, ἕτοιμος ὢν, ἂν οἱ Σάμιοι ἤθελον τὸν προδώσει εἰς τοὺς ἐπιστρέφοντας συμπολίτας των, νὰ παραδώσῃ εἰς τὸ πῦρ τά τε νεώρια καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς φρουρουμένους.

Ἅμα οἱ ὑπὸ του Πολυκράτους φυγαδευθέντες ἀφίχθησαν εἰς Σπάρτην, παρέστησαν ὡς ἱκέται εἰς τοὺς ἄρχοντας, λέγοντες πολλὰ καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ τυράννου· ἀλλ' ὁ τότε βασιλεύων Κλεομένης προσηνέχθη λίαν ταχέως πρὸς αὐτούς. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην συνέντευξιν, ἀφοῦ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ ὁμιλήσωσι, τοὺς διέκοψεν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁμιλίας αὐτῶν, εἰπὼν πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς Ἰωνικῆς φλυαφίας των, ὅτι ἐξ ὅσων ὡμίλησαν τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ δὲν ἐνθυμεῖται, διὰ τοῦτο δὲν ἐννοεῖ τὰ μέσα, καὶ συνεπῶς οὐδὲ φροντίζει διὰ τὸ τέλος, «ὧν εἰρήκατε τὰ μὲν ἐξ ἀρχῆς οὐ μέμνημαι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ μέσα οὐ συνίημι, τὰ δ' ἐπὶ πᾶσιν οὐ δοκιμάζω.»(α) Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συνέντευξιν, προσελθόντων τῶν Σαμίων μετὰ κενῶν σάκκων, καὶ εἰπόντων ὅτι οἱ σάκκοι ἔχουσι χρείαν ἀλφίτου, ὁ Κλεομένης καὶ πάλιν τοὺς ἐνέπαιξεν, εἰπὼν ὅτι ἡ λέξις σακκος ἦν περιττὴ, καὶ ὅτι ἐδύναντο καὶ ἄνευ ταύτης νὰ δηλώσωσιν ὅτι ἔχουσι χρείαν ἀλφίτου. Ἐν τούτοις τοῖς ὑπεσχέθη ὅτι θέλει τοῖς παράσχει καὶ ἄλφιτα καὶ συνδρομὴν, καὶ ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν τούτων δαπάνην, ἐψήφισεν ὁμοφώνως μετὰ τῆς γερουσίας νὰ μείνωσιν ἐπὶ μίαν ἡμέραν νήστεις πάντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τὰ ζῶα αὐτῶν, τὸ δ' ἐκ τούτου ὄφελος νὰ δοθῇ τοῖς Σαμί-

(α) Πλουτ. Λακ. Ἀποφθ. VII.

οις. (α) Μετὰ ταῦτα ἑτοιμάσαντες στράτευμα μετέβησαν εἰς Σάμον πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ τυράννου, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ Σάμιοι, εὐγνωμονοῦντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, διότι καὶ ἐκεῖνοι πρότερον συνέδραμον αὐτοὺς διὰ νηῶν πολεμοῦντας πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, ὡς δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅπως ἐκδικηθῶσι τὴν ἁρπαγὴν τοῦ κρατῆρος καὶ τοῦ θώρακος, περὶ ὧν ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν· συνεπελάβοντο δὲ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ οἱ Κορίνθιοι προθύμως,ἐνθυμούμενοι, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, (β) τὰ κατὰ τοὺς Κερκυραίους παῖδας.Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ κακοηθείας Ἡροδότου κακίζει τοὺς λόγους τούτους, ἀποδίδων εἰς μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους ἀφορμὴν τῆς ἐπικουρίας, ἣν παρέσχον εἰς τοὺς Σαμίους κατὰ τοῦ Πολυκράτους, τὸ μισοτύραννον καὶ φιλελεύθερον αὐτῶν, εἰς δὲ τοὺς Κορινθίους πᾶν ἄλλο ἢ μνησικακίαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν τριακοσίων Κερκυραίων.Ἐὰν, λέγει ὁ Πλούταρχος, διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ κρατῆρος καὶ τοῦ θώρακος ἐστρατεύσαντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τὸν Πολυκράτη, διὰ τίνα ἄρα αἰτίαν ἐξεδιώξαν τῆς Κορίνθου τοὺς Κυψελίδας, τῆς Νάξου τὸν Λύγδαμιν, τῶν Ἀθηνῶν τοὺς Πεισιτρατίδας, τῆς Σικυῶνος τὸν Αἰσχίνην, τῆς Θάσσου τὸν Σύμμαχον, τῆς Φωκίδος τὸν Αὔλιν, τῆς Μιλήτου τὸν Ἀριστογένη; Καθόσον δ' ἀφορᾷ τοὺς Κορινθίους, θεωρεῖ τὴν ἀποδιδομένην αὐτοῖς ἀφορμὴν τοῦ πρὸς τὸν Πολυκράτη πολέμου, ὡς κατηγορίαν φρικώδη καὶ διαβολὴν μοχθηροτάτην, διότι ἡ Κόρινθος, λέγει, ἤθελεν εἶναι πόλις αἰσχίστη, ἂν καταστραφείσης πλέον τῆς τυραννίδος, ἐξηκολούθει ἕνα τοιῆ μνησικακίαν πρὸς τοὺς Σαμίους διὰ πρᾶξιν αὐτῶν γενναίαν καὶ ἀξιέπαινον.Ἀφ' ἑτέρου, ἂν οἱ Κορίνθιοι ἤθελον νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Σαμίους, ἔπρεπε ν' ἀποτρέπωσι τοὺς Λακεδαιμονίους τοῦ νὰ καταλύσωσι τὴν τυραννίαν τοῦ Πολυκράτους, διὰ νὰ μένωσιν οὕτως οἱ Σάμιοι ὑπὸ τὴν δουλείαν. Ἦτον ἄρα ἐκδίκησις αὐτὴ, τὸ νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς Σαμίους ἀπὸ τοῦ πιέζοντος αὐτοὺς ζυγοῦ; Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ Πλούταρχος· ὁ δὲ θερμὸς τοῦ Ἡροδότου συνήγορος, Ἀββᾶς Γεϊνόζης ἐρχόμενος εἰς ἐπιστήριξιν τῶν

(α) Ἀριστ. Οἰκον. Β. 9.

(β) Ἡροδ. Γ. 47. καὶ συνέχ.

ὑπ' ἐκείνου ἱστορουμένων, λέγει ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχει συγγραφεὺς τοιοῦτος, οἷος ὁ Ἡρόδοτος, νὰ πλάσῃ μύθους ἵνα κακολογήσῃ ἐκείνους, τῶν ὁποίων διὰ τῆς συγγραφῆς του ἐπεδίωκε τὴν εὔνοιαν.

Ἅμα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀφίχθησαν μετὰ μεγάλου στόλου εἰς Σάμον, ἤρξαντο νὰ πολιορκῶσι τὴν πόλιν, προσβαλόντες δὲ τὸ τεῖχος, ὑπερέβησαν τὸν πύργον ὅστις ἔκειτο πλησίον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ προάστειον· ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Πολυκράτης μετὰ πολλῆς δυνάμεως τοὺς ἀπέκρουσεν ἐκεῖθεν. Κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὄρους Ἀμπέλου κείμενον, ἐξώρμησαν οἱ σύμμαχοι καὶ πολλοὶ τῶν Σαμίων ἀκατασχέτως, οἱ δὲ τοῦ Πολυκράτους ὀπαδοὶ ἀντιστάντες μικρὸν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, φονευόμενοι ἐξόπισθεν. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει μετ' ἐγκωμίων τὰ ὀνόματα δύο, Ἀρχίου τοῦ Λακεδαιμονίου καὶ Λυκώπου τοῦ Σαμίου, οἵτινες ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ παραφερόμενοι εἰσεπήδησαν μετὰ τῶν τραπέντων εἰς φυγὴν ἔνδον τῶν τειχῶν, καὶ ἀποκλεισθέντες ἐκεῖ ἐφονεύθησαν· ἂν δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐμιμοῦντο τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας, βεβαίως ἡ πόλις ἔπιπτεν ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν. Περίεργον δ' ἀποβαίνει ὅτι οἱ ἔνδον τῶν τειχῶν φονευθέντες, ἠξιώθησαν δημοσίας ταφῆς καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τῶν Σαμίων ἐκηδεύθησαν, δι' ὃ μεγάλως οὗτοι ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἀρχίου ἐπηνέθησαν, ὅστις πρὸ πάντων τῶν ξένων ἐτίμα τοὺς Σαμίους, λέγων ὅτι μόνοι οὗτοι γνωρίζουσι νὰ τιμῶσι τοὺς ἀρίστους εἴτε ἐχθροὺς, εἴτε φίλους ὄντας, καὶ ἐπαναλαμβάνων συνεχῶς Σαμίους δεῖ τιμᾶν. Ἴσως τοῦτο ἦν στρατήγημα τοῦ Πολυκράτους, ὅστις βλέπων τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἐθεώρησε καλὸν νὰ διατάξῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην τῶν ἐχθρῶν του κηδείαν, ὅπως προσελκύσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ καταπαύσῃ τὴν ὀργὴν αὐτῶν. Ἐντούτοις ἡ τύχη ἔστεψενεισέτι τὸν τύραννον, διότι μείναντες τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν πολιορκίᾳ τῆς Σάμου οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια· λέγεται δὲ ὅτι ὁ Πολυκράτης ἐξηπάτησεν αὐτοὺς, κόψας νόμισμα πολὺ μολύβδινον, ὃ ἐπιχρυσώσας, τοῖς προσέφερεν ὡς χρυσοῦν. Καὶ αὕτη ἐγένετο ἡ πρώτη ἐκστρατεία, ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεχειρήσαντο ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Οἱ δὲ μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Πολυκράτους στρατευσάμενοι Σάμιοι,

ἰδόντες ὅτι οἱ σύμμαχοι τοὺς ἐγκαταλείπουσιν, ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς Σίφνον, διότι εἶχον ἀνάγκην χρημάτων· οἱ δὲ Σίφνιοι ἦσαν ἀκμαῖοι τότε, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς νησιώτας ἐπλούτουν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπὸ τὴν δεκάτην τῶν ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν μετάλλων, κατεσκεύαζον θησαυρὸν ἐν Δελφοῖς πλουσιώτατον. Ἐσυνείθιζον δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος νὰ διανέμωνται τὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ κέρδη, καὶ ἐκ τῆς δεκάτης νὰ κατασκευάζωσι τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ὃν προσφέροντες τοῖς Δελφοῖς, ἐπηρώτων ἂν τὰ παρόντα ἀγαθὰ θέλουσι ἀπολαμβάνει ἐπὶ πολὺν χρόνον. Κατὰ τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο, ὅτε ἐν Σάμῳ συνέβαινεν ὁ μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Πολυκράτους πόλεμος, ἡ Πυθία τοῖς εἶχε δώσει τὴν ἀπάντησιν ταύτην

Ἀλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανηῖα λευκὰ γένηται
Λεύκοφρύς τ' ἀγορὴ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς
Φράσσασθαι ξύλινόν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Εἶχον δὲ οἱ Σίφνιοι τὸ πρυτανεῖον καὶ τὴν ἀγορὰν ἐκ Παρίου λίθου πεποιημένα, καὶ τὸν χρησμὸν τοῦτον οὐδεὶς τῶν ἰθαγενῶν ἢ ξένων ἐδύνατο νὰ ἐννοήσῃ. Ἀλλ' ἡ ἔλευσις τῶν Σαμίων ἔλυσε τὸ μυστήριον· διότι τὸ πάλαι τὰ πλοῖα ἠλείφοντο μίλτῳ, ὥστε ταῦτα ὠνόμαζεν ὁ χρησμὸς ξύλινον λόχον καὶ ἐρυθροῦν κήρυκα. Ἅμα οἱ Σάμιοι διεπορθμεύθησαν εἰς Σίφνον, ἔπεμψαν μίαν ναῦν μετὰ πρέσβεων, οἵτινες προσελθόντες εἰς τοὺς Σιφνίους ἐζήτουν παρ' αὐτῶν δέκα τάλαντα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἠρνοῦντο νὰ δώσωσι ταῦτα, οἱ Σάμιοι ἐλυμαίνοντο τοὺς ἀγροὺς καὶ πολλὰ δεινὰ ἐποιοῦντο τοῖς Σιφνίοις. Ἐξελθόντες δὲ οὗτοι πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐχθρῶν, συνεπλάκησαν, καὶ, ἡττηθέντες, ἀπεκλείσθησαν τοῦ ἄστεος, ὥστε ὑπεχρεώθησαν ἀντὶ δέκα, νὰ προσφέρωσιν ἑκατὸν πρὸς ἀπαλλαγὴν τάλαντα. Οἱ Σάμιοι λαβόντες ταῦτα, ἠνάγκασαν καὶ τοὺς Ἑρμιονεῖς στερουμένους χρημάτων νὰ τοῖς παραχωρήσωσι τὴν ἔμπροσθεν τῆς Πελοποννήσου νῆσον Ὑδρέαν, τὴν ὁποίαν ἐνυποθήκευσαν ἀντὶ χρημάτων εἰς τοὺς Τροιζηνίους, καὶ αὐτοὶ μεταβάντες εἰς Κρήτην, ἔκτισαν τὴν Κυδωνίαν ὅπως ἐν τῷ περὶ ἀποικιῶν εἴπωμεν. Καὶ δὲν εἶχον μὲν κατὰ νοῦν, ἐκεῖ μεταβάντες νὰ συστήσωσιν ἀποικίαν· ἀλλ' ἑπόμενοι τῷ ἀρχαίῳ μεταξὺ Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν μίσει, προέθεντο τὴν ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης ἐκδίωξιν τῶν Ζακυνθίων. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξεδιώχθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν, οὐχὶ, ὅπως ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἐκ πνεύματος ἀντεκδικήσεως διὰ τὴν ἐπὶ Ἀμφικράτους κατὰ τῆς Αἰγίνης ἐκστρατείαν, ἀλλὰ μᾶλλον δι' ἐμπορικὰς αἰτίας, διότι οἱ Αἰγινῆται δὲν ὑπέφερον νὰ βλέπωσιν ἄλλους θαλασσοκρατοῦντας.

Ἀλλ' ὅμως καθὼς πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔχουσι τὸ τέρμα αὐτῶν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ τοῦ Πολυκράτους εὐδαιμονία προσήγγιζε τὸ τέλος αὐτῆς, οἱ δὲ τοῦ Ἀμάσιδος φόβοι καὶ τῆς Πυθίας τὰ προμαντεύματα ἦσαν πεπρωμένον νὰ πληρωθῶσι. «Θνητῶν δ' ὄλβιος εἰς τέλος οὐδεὶς, οὐδ' εὐδαίμων,» εἶπεν ὁ Εὐριπίδης· ἀλλὰ τοῦ Πολυκράτους ὁ θάνατος μετὰ τοσοῦτον διαρκῆ εὐνοιαν τῆς τύχης, ἐπέπρωτο νὰ ᾖ καὶ οἰκτρότερος καὶ μᾶλλον ἐπονείδιστος (α). Ὀροίτης ὁ Πέρσης, ὕπαρχος τῶν Σάρδεων, πληροφορούμενος τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τυράννου τῆς Σάμου, καίτοι μηδὲν κακὸν παθὼν παρ' αὐτοῦ ἢ ψυχρὸν λόγον ἀκούσας, ἐπεθύμησε συλλαβὼν νὰ τὸν ἀπολέσῃ· δύο δὲ αἴτια πείσαντα τὸν Ὀροίτην νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀναφέρονται. Ἔτυχέ ποτε νὰ συνομιλῇ ὁ Ὀροίτης μεθ' ἑτέρου τινος Πέρσου, καλουμένου Μιτροβάτου, ἄρχοντος τοῦ νομοῦ Δασκυλείου, περὶ ἀνδρίας, καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἁπλῆς ὁμιλίας περιῆλθον εἰς ἔριδα, ὑπολαβὼν ὁ τελευταῖος εἶπε πρὸς τὸν Ὀροίτην, «Πρέπει νὰ ὀνομάζησαι καὶ σὺ ἀνὴρ, » ἀφοῦ τὴν Σάμον νῆσον ἐγγύτατα τοῦ νομοῦ σου κειμένην καὶ το- » σοῦτον εὐάλωτον οὖσαν, δὲν ἐδυνήθης νὰ ὑποτάξῃς τῷ βασιλεῖ, » εἷς δὲ ἐγχώριος ἐπαναστὰς μετὰ δεκαπέντε ὁπλιτῶν ἐκυρίευσε » καὶ τώρα εἶνε τύραννος αὐτῆς;» Τινὲς λοιπὸν λέγουσιν ὅτι ὁ ὀνειδισμὸς οὗτος παρεπίκρανε τὸν Ὀροίτην, ὅστις ἀπεφάσισεν ἔκτοτε οὐχὶ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν εἰπόντα, ἀλλὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν Πολυκράτη, ὅστις τῷ ἐγένετο παραίτιος ὀνειδισμοῦ. Ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι πέμψαντός ποτε τοῦ Ὀροίτου κήρυκα ἵνα ζητήσῃ τι, ὁ Πολυκράτης κατακείμενος ἐν τῷ ἀνδρῶνι εἴτε ἐξ ἀμελείας, εἴτε περιφρονῶν τὸν Ὀροίτην ἐν τῷ κήρυκι αὐτοῦ, ἔμεινεν ἐστραμμένος πρὸς τὸν τοῖχον καὶ μηδὲν ἀποκρινόμενος· τοῦτο δὲ ἐκλαβὼν ὕβριν ὁ Ὀροίτης, ἔθετο κατὰ νοῦν ἵνα ἐξολοθρεύσῃ τὸν ὑβρίσαντα αὐτόν.

(α) Ἡρόδ. Γ, 120—126.

Ὁ Ὀροίτης ἔδραν του ἔχων τὴν παρὰ τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ Μαγνησίαν, ἐγνώριζε καλῶς τὸ φιλόδοξον πνεῦμα τοῦ Πολυκράτους, διότι πρῶτος οὗτος ἐμελέτησε νὰ θαλασσοκρατήσῃ καὶ νὰ καταστῇ κύριος ἁπάσης τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν νήσων. Ταῦτα λοιπὸν εἰδὼς ὁ Ὀροίτης ἔπεμψεν εἰς Σάμον κήρυκα, Μύρσον τὸν υἱὸν τοῦ Γύγου, κομίζοντα τοιαύτην πρὸς τὸν Πολυκράτη ἐπιστολήν.

Ὀροίτης τῷ Πολυκράτει ταῦτα λέγει.

«Πληροφοροῦμαι ὅτι μελετᾷς νὰ ἐπιχειρήσῃς μεγάλα πράγματα, » ἀλλὰ στερεῖσαι χρημάτων ἱκανῶν ἀναλόγως τῶν σκοπῶν σου. » Ἐὰν λοιπὸν πράξῃς, ὡς ἐγὼ σὲ συμβουλεύω, καὶ σεαυτὸν ὑψώ- » σεις, καὶ ἐμὲ σώσεις. Ὁ βασιλεὺς Καμβύσης, καθ' ἃ σαφῶς μοὶ ἐ- » ξαγγέλλονται, ἀπεφάσισε τὸν θάνατόν μου. Σὺ λοιπὸν ἐὰν ἐλθὼν » φυγαδεύσῃς ἐμὲ καὶ τὰ χρήματά μου, μέρος μὲν αὐτῶν σὺ λάβε, » μέρος δ' ἄφες καὶ εἰς ἐμέ· διὰ δὲ τῶν χρημάτων τούτων δύνα- » σαι ν' ἄρξῃς ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἂν ἀπιστῇς περὶ τῶν » χρημάτων, πέμψον τινά, ὃν ἔχεις πιστότατον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγὼ » θέλω δείξει ταῦτα.»

Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ὀροίτου ἀναγνοὺς ὁ Πολυκράτης ηὐχαριστήθη μεγάλως, καὶ ἐπειδὴ τότε εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων, ἔπεμψε κατὰ πρῶτον τὸν γραμματέα αὐτοῦ Μαιάνδριον ἵνα βεβαιωθῇ περὶ τῶν παρὰ τοῦ Ὀροίτου γραφομένων. Οὗτος δὲ μαθὼν ὅτι ἀφικνεῖτο ὁ γραμματεὺς τοῦ Πολυκράτους, πληρώσας λίθων ὀκτὼ παμμεγέθη κιβώτια, ἔθηκεν εἰς τὸ στόμιον αὐτῶν ὀλίγον χρυσὸν, ἐπομένως, δήσας τὰ κιβώτια, ἡτοίμασεν αὐτὰ ὅπως δῆθεν πέμψῃ εἰς Σάμον· ἐλθὼν λοιπὸν ὁ Μαιάνδριος καὶ ἰδὼν πλήρη χρυσίου ὀκτὼ κιβώτια, ἐπιστρέψας εἰς Σάμον ἔσπευσε νὰ ἐκθέσῃ τὰ ὅσα εἶδεν.

Ἡ διήγησις τοῦ Μαιανδρίου ἔπεισε τὸν Πολυκράτη νὰ πέσῃ εἰς τὸν βόθρον, ὃν ὁ Ὀροίτης τῷ ἐξειργάσατο. Ὁ ζῶν ἐν τῇ αὐλῇ του Ἡλεῖος μάντις, καὶ πολλοὶ τῶν φίλων του ἀπέτρεπον τὸν τύραννον τοῦ νὰ μεταβῇ εἰς Μαγνησίαν, καὶ ὄνειρον δέ τι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τῷ παρίστα ἀπαίσιον τὸν πρὸς τὸν σατράπην πλοῦν. Εἶδεν ἡ θυγάτηρ του κατ' ὄναρ ὅτι ὁ πατήρ της ᾑωρεῖτο ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἐλούετο μὲν ὑπὸ τοῦ Διός, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Τοῦτο δὲ ἰδοῦσα,

προσεπάθησε διὰ παντοίων τρόπων νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Πολυκράτη τοῦ ν' ἀναχωρήσῃ, ὥστε καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἐπέβαινε τῆς πεντηκοντόρου, ὀπισθέν του ἡ θυγάτηρ ἐφώναζεν. Ἀλλ' ἡ πεπρωμένη ὤθει τὸν τύραννον πρὸς τὸν ὄλεθρόν του, καὶ οὔτε εἰς προτροπὰς, οὔτε εἰς φωνὰς ἔδιδεν ἀκρόασιν· τοὐναντίον ἠπείλησε τὴν κόρην ὅτι ἂν ἐπανέλθῃ σῶος, ἐπὶ πολὺν χρόνον θέλει τὴν ἀφήσει ἄνυμφον, ἡ δὲ, ηὔχετο διὰ παντὸς νὰ μείνῃ παρθένος μᾶλλον ἢ νὰ στερηθῇ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως ὁ Πολυκράτης ἔπλευσε πρὸς τὸν Ὀροίτην, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ Δημοκήδη τὸν Καλλιφῶντος, ἄριστον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκ Κρότωνος ἰατρόν· ἀλλὰ μόλις ἀφιχθεὶς, συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὀροίτου καὶ ὑπέστη θάνατον ὀδυνηρότατον οὔτε ἑαυτοῦ ἀξίως, οὔτε τῶν μεγαλουργῶν σκοπῶν του, ἀναξαυρωθεὶς ἐν ἔτει 522 π. Χ.(a) εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς Σάμου ὄρος τῆς Μυκάλης μετὰ δεκαπέντε, κατ' ἄλλους εἴκοσι πέντε ἢ, κατὰ τὸν Φενελῶνα, τεσσαράκοντα ἐτῶν τυραννίαν. Καὶ οὕτως ἐτελέσθη τὸ ὄνειρον τῆς θυγατρὸς τοῦ Πολυκράτους, διότι κρεμάμενος οὗτος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, βροχῆς μὲν οὔσης ἐλούετο παρὰ τοῦ Διός, αἰθρίας δὲ ἐχρίετο ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων· ὁ δὲ Ὀροίτης, ἀφοῦ τὸν ἐφόνευσεν, ἐκ τῶν παρακολουθούντων αὐτῷ τοὺς μὲν Σαμίους ἀπέπεμψεν ἐλευθέρους, τοὺς δὲ ξένους καὶ δούλους ἐκράτησεν ὁ ἴδιος ὡς ἀνδράποδα. Ὁ Φενελῶν ἀπιστῶν εἰς τὸν τοιοῦτόν θάνατον τοῦ Πολυκράτους λέγει ὅτι ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος πρὶν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπέταξε κατὰ πρῶτον ἁπάσας τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδας πόλεις καὶ νήσους διὰ τοῦ Ὀροίτου, συλλαβὼν δὲ τότε τὸν Πολυκράτη, ἀνεσταύρωσεν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ὀροίτην ἐπεφυλάσσετο διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην κάκιστον τέλος, διότι ἀφοῦ ἐφόνευσε τὸν Μιτροβάτην, ὕπαρχον τοῦ Δασκυλείου, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρανάπην, ἐφονεύθη τέλος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἰδίων του δορυφόρων κατὰ διαταγὴν Βαγαίου τοῦ Ἀρόντου.

Τοιοῦτον λοιπὸν ἔσχον τέλος αἱ εὐτυχίαι τοῦ Πολυκράτους, πρὸς ὃν οὐδεὶς, καθ' Ἡρόδοτον, τῶν Ἑλλήνων τυράννων δύναται νὰ συγκριθῇ, τοῦ πρώτου τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰωνίας

(a) Val. Maxim. VIII. 13.

μελετήσαντος, τοῦ ναυτικῷ, κατὰ Θουκυδίδην, λίαν ἰσχύοντος, τοῦ δυνάμει, κατὰ Στράβωνος, λαμπροῦ, τοῦ σεπτοῦ, κατὰ Πλίνιον, τυράννου, τοῦ οὐ φαύλως, κατὰ Εὐστάθιον, τυραννήσαντος. Ἔχων ὁ Πολυκράτης ὅλα τὰ προτερήματα ἐξόχου ἀνδρὸς, ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ καὶ ὀνομασθῇ μέγας, ἂν τὰ ἐλαττώματα τοῦ τυράννου, ἅτινα ἐπίσης ἐκέκτητο, δὲν καθίστων αὐτὸν ἀπηνῆ ἐνίοτε καὶ ἀκόρεστον. Ἵνα συνέχῃ τὸν δῆμον εἰς εὐπείθειαν, μετεχειρίζετο ὁτὲ μὲν ἑορτὰς καὶ θεάματα, (α) ὁτὲ δὲ βίαν καὶ καταπίεσιν· (β) ἵνα δὲ διασκεδάζῃ τὴν συναίσθησιν τοῦ ζυγοῦ, τῷ ἐπέβαλεν ἐργασίας κοπιώδεις, ἁρπάζων τὰ εἰσοδήματα τῆς πολιτείας, (γ) συνεχῶς δὲ καὶ τὰ τῶν ἰδιωτῶν. Εἰς μάτην ἀποβαίνουσι πάντα τῆς φύσεως καὶ τῆς τύχης τὰ δῶρα, ἂν ὁ ταῦτα κεκτημένος δὲν βασίζηται ἐπὶ ἐλευθερίων ἀρχῶν, ἂν παντὸς λογισμοῦ, πάσης πράξεως δὲν προτάσσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν θεὰν ἐκείνην, δι' ἧς τὰ ἔθνη σώζονται καὶ εὐδαιμονοῦσιν. Ἡ ἱστορία ἀποδείκνυσι ὅτι οἱ λαοὶ τότε μόνον ἐπὶ πολὺ ἴσχυσαν ὅταν ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας, τῆς οὐχὶ ὅμως ἀχαλινώτου οὐδ' ἐγωϊστικῆς, προὐτάσσετο, ὅταν τὸ εἰδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον τῆς τυραννίας μορμολύκειον εἶχε μακρὰν αὐτῶν ἐκδιωχθῆ. Ἡ δόξα, ἣν εἷς ἀκόρεστος τύραννος περιποιεῖ εἰς τὴν πατρίδα του, ὁμοιάζει πρὸς πομφόλυγα ἥτις θᾶττον ἢ βράδιον θέλει ῥαγῆ μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Διότι δὲν στηρίζουσι τοὺς βασιλεῖς αἱ λόγχαι, οὐδ' αἱ ἁλύσεις καὶ αἱ εἱρκταὶ, ἀλλ' ἐμπεδοῦσιν αὐτοὺς ἡ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας τῶν ὑπηκόων. Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ, οἵτινες ἔτυχον ἡγεμόνων χρηστῶν ἕνα μόνον σκοπὸν καὶ ἓν μέλημα ἐχόντων τὴν ὀρθῶς ἐννοουμένην εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων αὐτῶν, εὐτυχέστεροι δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες οἵ, μὴ περιστοιχούμενοι ἀπὸ φαύλους κόλακας, τοὺς χειρίστους τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπὸ ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ φιλοπάτριδας, δυνηθῶσι νὰ προσελκύσωσι τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν ὑπηκόων αὐτῶν. Δὲν ἔχουσι χρείαν οὗτοι στρατῶν, οὐδὲ στόλων, διότι στρατοὶ καὶ στόλοι ἀπρο-

(α) Ἀθήν. ΙΒ. 10.

(β) Διόδ. Σικελ. Ι. 85.

(γ) Ἀριστ. Πολιτ. Ε'. 11.

μάχητοι εἰσὶν αἱ καρδίαι τῶν λαῶν των. Εἴθε οἱ τύραννοι νὰ συνησθάνοντο τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων ἱστοροῦντες τὰ κατὰ τὸν Πολυκράτη, ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἀφοῦ ἔτι κατεγνώσθη τὸ ὀδυνηρὸν αὐτοῦ τέρμα, τὸ ἐπώνυμον εὐτυχοῦς· ἀλλ' ὑπῆρξε καὶ πράγματι τοιοῦτος; Ἂν ἡ εὐτυχία συνίσταται εἰς τὴν ἐπίδειξιν πλούτου καὶ ἰσχύος, βεβαίως ὁ Πολυκράτης ὑπῆρξεν εὐτυχέστατος· ἀλλ' ἂν εὐτυχία νομίζηται ἡ εἰρηνικὴ κατάστασις τοῦ πνεύματος, ἡ ἀτάραχος συνείδησις, ὦ! τότε ὁ Πολυκράτης ὑπῆρξεν ὁ δυστυχέστατος πάντων τῶν ἀνθρώπων. Μάρτυρα δὲ ἀξιόπιστον ἔχομεν Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον, ὅστις περὶ αὐτοῦ λέγει τάδε. (α).

« Οὐκ ἐπὶ τέλει δὲ μόνον, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον » ἐλελήθει πρὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κρεμάμενος· αἰεὶ γὰρ φο» βούμενος καὶ τρέμων τὸ πλῆθος τῶν ἐπιτιθεμένων ἐπτόητο, σα» φῶς ἐπιστάμενος ὅτι εὔνους μὲν ἦν οὐδεὶς, ἐχθροὶ δὲ πάντες δυσ» πραξίᾳ ἀμείλικτοι· τῆς δὲ ἀνηνύτου καὶ συνεχοῦς εὐλαβείας μάρ» τυρες οἱ τὰ Σικελικὰ συγγράψαντες, ὃν φασιν ὅτι καὶ τὴν θυμη» ρεστάτην ὕποπτον εἶχε γυναῖκα. Σημεῖον δὲ, τὴν εἰς τὸ δωμάτιον » εἴσοδον, δι' ἧς φοιτήσειν ἔμελλεν ὡς αὐτὸν, ἐκέλευσε στορεσθῆναι » σανίσιν, ἵνα μὴ λάθῃ ποτὲ παρεισερπύσασα, ψόφῳ δὲ καὶ κτύπῳ » προμηνύῃ τὴν ἄφιξιν. Εἶτα οὐκ ἀνείμονα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι » τοῖς μέρεσι γυμνὴν, ἃ μὴ θέμις ὑπ' ἀνδρῶν ὁρᾶσθαι παρέρχεσθαι, » πρὸς δὲ τούτοις τὸ συνεχὲς τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐδάφους εἰς τά» φρου γεωργικῆς εὖρος καὶ βάθος διακοπῆναι, κατὰ δέος μή τι » πρὸς ἐπιβουλὴν ἀφανῶς ἐπικρύπτηται, ὅπερ ἢ ἅλμασιν ἢ μακραῖς » διαβάσεσιν ἔμελλε διελέγχεσθαι. Πόσων ἄρα κακῶν ὁ ταῦτα πα» ρατηρῶν καὶ τεχνάζων ἐπὶ γυναικὸς, ἢ πρὸ τῶν ἄλλων ὤφειλε » πιστεύειν, μεστὸς ἦν; Ἀλλὰ γὰρ ἐφικει τοῖς δι' ἀπορρῶγος ὄρους » ἐπὶ τῷ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις ἀριδηλοτέρως κατανοῆσαι κρημνο» βατοῦσιν, οἳ μόλις φθάνοντες ἄχρι προνενευκότος αὐχένος, οὔτε » ἀναχωρεῖν ἔτι δύνανται πρὸς τὸ λειπόμενον ὕψος ἀπειρηκότες,

(α) Περὶ προν. Κεφ. XIII.

ISMMOGIO

» οὔτε καταβαίνειν θαῤῥοῦσι, πρὸς τὴν ὄψιν τῶν χασμάτων ἐλιγγι-
» ῶντες. Ἐρασθεὶς γὰρ ὡς θείου πράγματος καὶ περιμαχήτου τυραν-
» νίδος, οὔτε μένειν, οὔτε ἀποδιδράσκειν ἀσφαλὲς εἶναι ὑπελάμβανε·
» μένοντι γὰρ ἀλλεπάλληλα, ἐπέῤῥει κακὰ ἀμύθητα, βουλομένῳ δὲ
» ἀποδιδράσκειν ὁ περὶ τοῦ ζῆν ἐπεκρέματο κίνδυνος, ὡπλισμένων
» εἰ καὶ μὴ τοῖς σώμασιν, ἀλλά τοι ταῖς διανοίαις κατ' αὐτοῦ. Δη-
» λοῖ δὲ καὶ τὸ ἔργον, ᾧ πρὸς τὸν μακαρίζοντα τὸν τῶν τυράννων
» βίον φασὶ χρήσασθαι Διονύσιον. Καλέσας γὰρ αὐτὸν ἐπὶ λαμπρο-
» τάτου καὶ πολυτελεστάτου δείπνου παρασκευὴν, ἐκ μηρίνθου πάνυ
» λεπτῆς προσέταξεν ἠκονημένον ὑπεραιωρῆναι πέλεκυν. Ἐπεὶ δὲ
» κατακλινθεὶς εἶδεν αἰφνίδιον, οὔτε ἐξαναστῆναι θαῤῥῶν διὰ τὸν τύ-
» ραννον, οὔτε ἀπολαῦσαί τινος τῶν παρεσκευασμένων διὰ δέος οἷός
» τε ὢν, ἀφθόνων καὶ πλουσίων ἀλογήσας ἡδονῶν, ἀνατείνας τὸν
» αὐχένα καὶ τὰς ὄψεις, ἐκαραδόκει τὸν οἰκεῖον ὄλεθρον. Συνεὶς δὲ
» ὁ Διονύσιος. « Ἆρα ἤδη κατανοεῖς, ἔφη, τὸν ἀοίδιμον καὶ περιμά-
» χητον βίον; Ἔστι γὰρ τοιοῦτος, εἰ μὴ βούλοιτό τις ἑαυτὸν φε-
» νακίζειν, ἐπειδὴ περιέχει παμπληθεῖς μὲν χορηγίας, ἀπόλαυσιν
» δὲ οὐδενὸς χρηστοῦ, φόβους δ' ἐπαλλήλους καὶ κινδύνους ἀνη-
» κέστους, καὶ νόσου ἐρπηνώδους καὶ φθινώδους χαλεπωτέραν ἀθε-
» ράπευτον ἀεὶ φέρουσαν ὄλεθρον. » Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνεζεράστων
» ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φανερότητος ἀπατώμενοι, ταὐτὸν πεπόνθασι
» τοῖς ἀγκιστρευομένοις ὑπὸ τῶν εἰδεχθῶν ἑταιριδίων, ἃ τὴν δυσμορ-
» φίαν ἐσθῆτι καὶ χρυσῷ καὶ ταῖς τῆς ὄψεως ὑπογραφαῖς ἐπισκιά-
» ζοντα, γνησίου κάλλους ἀπορίᾳ, νόθον ἐπ' ἐνέδρᾳ τῶν θεωμένων
» δημιουργεῖ. »

Ἐν τούτοις ὁ Πολυκράτης διεκρίθη ὑπὲρ πολλοὺς ἄλλους ἐπὶ φι-
λομουσίᾳ καὶ φιλοτεχνίᾳ, διότι πλείστους μὲν ἄνδρας διασήμους
περὶ ἑαυτὸν συνήγαγεν, οἷον ἐκτὸς τοῦ Δημοκήδου, (α) Ἀνακρέοντα

(α) Δημοκήδης ὁ Κροτωνιάτης εἶχε πατέρα λίαν δύστροπον, τὸν ὁποῖον μὴ ὑποφέρων, ἐγκατέλειπε καὶ μετέβη εἰς Αἴγιναν. Ἀποκατασταθεὶς δ' ἐκεῖ ἰατρὸς, ὑπερέβη ἅπαντας τοὺς ὁμοτέχνους του, καί τοι στερούμενος τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων. Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐν Αἰγίνῃ διατριβῆς του, ἐμισθώθη ὑπὸ τῆς πόλεως δι' ἓν τάλαντον, τὸ τρίτον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δι' ἑ-

τὸν Τήϊον (α) καὶ Ἴβυκον τὸν Ῥηγῖνον, (β) κατήρτισε δὲ ἀξιοθαύ-

κατὸν μνᾶς, καὶ τὸ τέταρτον ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους διὰ δύο τάλαντα, καὶ οὕτω μετέβη εἰς Σάμον, ἔνθα ἐπὶ πολὺ διέτριψε. Συνέτεινε δὲ ὅπως οἱ Κροτωνιᾶται θεωρηθῶσιν οἱ πρῶτοι ἰατροὶ τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πολυκράτους, ὁ Δημοκήδης εὑρίσκετο μετὰ τῶν ἀνδραπόδων πέδαις δεδεμένος. Συνέπεσε δὲ ὁ Δαρεῖος νὰ πάθῃ δεινὴν ἐν θήρᾳ ἐξάρθρωσιν τοῦ ποδὸς, καὶ ἀφοῦ οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὸν θεραπεύσωσιν, ὁ Δημοκήδης, καίτοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελε νὰ γνωρισθῇ ὡς ἰατρὸς, διότι ἐφοβεῖτο μὴ δὲν τῷ ἐπιτραπῇ πλέον ἡ εἰς Ἑλλάδα ἐπάνοδος, ὁμολογούμενος ὅμως παρὰ πολλῶν τῶν εἰδότων αὐτὸν ὡς τοιοῦτος, καὶ μάστιγι βιασθείς, ἐθεράπευσε τὸν Δαρεῖον, ὅστις εὐγνωμονῶν διὰ τοῦτο, ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὰς γυναῖκας του, ἑκάστη τῶν ὁποίων τῷ ἔδωκε φιάλην πλήρη χρυσίου· τοσαύτη δ' ἦν ἡ δωρεὰ, ὥστε ὁ παρακολουθῶν αὐτῷ οἰκέτης του Σκίτων, συλλέγων τοὺς ἀπὸ τῶν φιαλῶν καταπίπτοντας στατῆρας ἐγένετο βαθύπλουτος. Παρομοίως ἐθεράπευσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δαρείου Ἄτοσσαν, παθοῦσαν ἕλκος περὶ τὸν μαστόν· γενόμενος δὲ πλούσιος, ἐπέστρεψε διὰ δόλου εἰς τὴν πατρίδα του.

(α) Ἀνακρέων ὁ περιώνυμος λυρικὸς ποιητὴς, ἐγεννήθη τῷ 560 π. Χ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Τέω ὑπὸ τοῦ Ἁρπάγου (454 π. Χ.) καὶ τὴν φυγὴν τῶν κατοίκων μεταβάντων ἐν Θρᾴκῃ ὅπως κατοικήσωσιν εἰς Ἄβδηρα, ὁ Ἀνακρέων ἔφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πολυκράτους καὶ ἔμεινε σὺν τῷ πατρὶ παρ' αὐτῷ δεκαοκτὼ περίπου ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου ἐκείνου, μεγάλων τιμῶν ἀξιούμενος. Λέγεται ὅτι λαβὼν ποτε παρὰ τοῦ Πολυκράτους δωρεὰν πέντε τάλαντα, ἐπειδὴ δύο νύκτας ὅλας ἠγρύπνησε διανοούμενος ἐπὶ τῆς νέας αὐτοῦ καταστάσεως, τὰ ἐπέστρεψε τῷ τυράννῳ εἰπὼν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀντάξια τῆς ἐπ' αὐτῶν φροντίδος. Ἐμέρισε δὲ τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐν Σάμῳ μεταξὺ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἔρωτος, καὶ ἔψαλεν ἀμφότερα μετὰ χάριτος ἀμιμήτου.

(β) Ὁ ἐκ Ῥηγίου Ἴβυκος, ἀνὴρ ζωηρῶν παθῶν, πρὶν μὲν ἔλθῃ εἰς Σάμον ἠσχολήθη εἰς τὸ ἠρωϊκὸν εἶδος τῆς ποιήσεως· ἀλλ' ἡ τρυφηλὴ ζωὴ τοῦ Πολυκράτους καὶ τὰ ἐπισεσωρευμένα περὶ αὐτὸν πλούτη, μετέβαλον τὸν ῥυθμὸν τῆς λύρας του. Ἐν Σάμῳ δὲ οὗτος συνέθεσε τὰς ἐρωτικὰς αὐτοῦ ποιήσεις εἰς Δωρικὴν διάλεκτον, αἵτινες τοσοῦτον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐγκωμιάζονται· σώζεται δὲ αὐτοῦ ποίημα ἐπιγραφόμενον « Γανημήδου Ἁρπαγή » εἰς τὸ Carmina illustrium faeminarum τοῦ Φουλβίου Οὐρσίνου. Ἤκμασε δὲ τῷ 540 π. Χ. καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ κλεπτῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐφονεύετο ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν πολλῶν γεράνων ἱπταμένων τότε. Μετά τινα χρόνον οἱ κλέπται ἐν Κορίνθῳ διαμένοντες, εἶδον κατὰ τύχην ἀγέλην γεράνων ἱπταμένων καὶ ἐνθυμηθέντες τὸν Ἴβυκον, εἶπον καγχάζοντες, ἰδοὺ οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου. Τοῦτο περιῆλθεν εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ἀρχόντων, οἵτινες συλλαβόντας τοὺς κλέπτας καὶ μαθόντες παρ' αὐτῶν τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰβύκου, τοὺς ἐτιμώρησαν.

μαστον ἐν Σάμῳ βιβλιοθήκην (α), πολυάριθμα δ' ἐργοστάσια τῶν ὡραίων τεχνῶν συνεστήσατο, πλείστοις δὲ κοσμήμασι τὴν πόλιν ἐκαλλώπισε, (β) καλῶν πρὸς τοῦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀλέξιδος τοῦ Σαμίου, (γ) ἐπιάδρᾳ πληρωμῇ ἀλλαχόθεν ἀρίστους τεχνίτας, καὶ ἐνὶ λόγῳ κατέστησε τὴν Σάμον πολίων πασέων πρώτην τῶν Ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων.

Περὶ τῶν ἠθῶν τοῦ Πολυκράτους, ὁ μὲν Ἀλέξις λέγει ὅτι ἦτο σεμνόβιος πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, τούναντίον δὲ ὁ Κλεῖτος παρ' Ἀθηναίῳ πολλὴν καταμαρτυρεῖ τὴν ἀκολασίαν αὐτοῦ. «Ἐκ πάντων τούτων, λέγει, ἄξιον θαυμάζειν τὸν τύραννον ὅτι οὐδαμόθεν ἀναγέγραπται γυναῖκας ἢ παῖδας μεταπεμψάμενος, καίτοι περὶ τὰς τῶν ἀρρένων ὁμιλίας ἐπτοημένος, ὡς καὶ ἀντερᾷ Ἀνακρέοντι τῷ ποιητῇ.» Ὁ Αἰλιανὸς μάλιστ' ἀναφέρει ὅτι, τοῦ Ἀνακρέοντος ἐπαινέσαντός ποτε τὴν κόμην τοῦ ἐκ Θράκης νεανίσκου Σμερδίου, ὁ Πολυκράτης ἐκ ζηλοτυπίας διέταξε καὶ ἔκειρον αὐτήν. Ἀλλ' ἐν τούτοις εἴτε ἐκλελυμένος ὑπῆρξεν αὐτὸς τὰ ἤθη, εἴτε μή, εἶνε ὅμως ἀναντίῤῥητον ὅτι συνετέλεσε μεγάλως ὅπως διαφθαρῶσι τὰ ἤθη τῶν Σαμίων, διότι πρὶν ἔτι λάβῃ τὴν ἀρχὴν ἐφρόντισε νὰ κατασκευάσῃ πολυεξόδους στρωμνὰς καὶ λαμπροὺς κρατῆρας, τοὺς ὁποίους προσέφερεν εἰς τοὺς πολίτας, τοὺς ἔχοντας γάμους ἢ συμπόσια, προσπαθῶν οὕτως ἵνα ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ. Κλεῖτος ὁ Ἀριστοτελικὸς ἐν τοῖς περὶ Μιλήτου(δ) ἱστορεῖ ὅτι ὁ Πολυκράτης ὑπὸ τρυφῆς ἔφερε κύνας μὲν ἐξ Ἠπείρου, αἶγας δὲ ἐκ Σκύρου, πρόβατα δὲ ἐκ Μιλήτου, ὗς δὲ ἐκ Σικελίας· ὁ δὲ Ἀλέξις ἐν τρίτῳ Σαμίων ὥρων προστίθησιν

(α) Ἀθήν. I. 4.

(β) Εἰς τὸ ἐν Ἐνετίᾳ Νανιάνον Μουσεῖον, ὑπάρχει ποῦς τις ὀρειχαλκίνου ἐπίπλου, φέρων ἐπιγραφὴν

ΠΟΛΥΚΡΑΤΕΝ
ΑΝΕΘΕΚΕ

ὁ ὁποῖος κοινῶς ἀποδίδεται εἰς τὸν Σάμιον Πολυκράτη· ἀλλ' ὁ Θείρσιος, θεωρεῖ ἕτερόν τινα Πολυκράτη καὶ οὐχὶ τὸν τῆς Σάμου τύραννον, ἀναθέντα τὸ ἔπιπλον τοῦτο (L. I. 265. Epoc. d. Kunzi.)

(γ) Ἀθήν. XII.

(δ) Ἀθήν. Δειπν. ὡς ἄνωθ.

ὅτι οὗτος ἔφερε κύνας ἐκ Μολοσσοῦ καὶ Λακεδαίμονος, πρόβατα δὲ ἐκ Μιλήτου καὶ ἐξ Ἀττικῆς, αἶγας δὲ ἐκ Σκύρου καὶ Νάξου. Ὁ Κλέαρχος τέλος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Πολυκράτης ἀπώλετο διὰ τὴν περὶ τὸν βίον ἀκολασίαν, ζηλώσας τὰ ἤθη τῶν Λυδῶν· διότι καθὼς ἐν Σάρδεσιν ὑπῆρχεν ὁ καλούμενος γλυκὺς ἀγκών, καὶ τὰ Λυδῶν ἄνθη, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν Σάμῳ κατέστησε τὴν λεγομένην Λαύραν καὶ τὰ Σαμίων ἄνθεα, συνοικίας πρὸς τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν· ἐπὶ τῆς τυραννίας δὲ αὐτοῦ σύμπασα ἡ πόλις διέκειτο ἐν ἑορταῖς καὶ μέθαις ἀδιακόποις. Ἕνεκα τούτων οἱ Σάμιοι ἐτρύφησαν καθ' ὑπερβολήν, ὡς οἱ Συβαρῖται, φοροῦντες ψέλλια καὶ ἄλλα πολυτελῆ καὶ βαρβαρικὰ ἱμάτια, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἄσιος εἰς στίχους τινὰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ. (α)

Οἱ δ' οὕτως φοίτεσκον, ὅπως πλοκάμοις κτενίσαιντο
εἰς Ἥρας τέμενος, πεπεικασμένοι ἥμασι καλοῖς,
χιονέοισι χιτῶσι πέδον χθονὸς εὐρέος εἶχον,
χρύσειαι δὲ κόρυμβαι ἐπ' αὐτῶν τέττιγες ὡς,
χαῖται δ' ἠωρεῦντ' ἀνέμῳ χρυσέοις ἐνὶ δεσμοῖς
δαιδαλέοι δὲ χλιδῶνες ἄρ' ἀμφὶ βραχίοσιν ἦσαν,
νήσαντες ὑπασπίδιον πολεμιστήν.

Διότι ἐν τῶν μέσων, ἅτινα ἡ τυραννία ἐφεῦρε πρὸς ἐμπέδωσιν αὐτῆς, ὑπάρχει ἡ διαφθορὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἡ πενία. Ὅταν εἷς ἄνθρωπος δὲν διακρίνηται ἐπὶ ἀγνότητι εἰς τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ χρηστὸς πολίτης, ἐλλείπει δὲ τούτων ἡ τυραννία ῥιζοῦται καὶ διαρκεῖ. Ἡ ἱστορία τῆς ἐξουσίας τοῦ Πολυκράτους, δύναται ἐπιτυχῶς νὰ ὀνομασθῇ τέχνη τοῦ διοικεῖν κατὰ τοὺς νόμους τῶν τυράννων, οὐδὲ πλανᾶται ὁ Ἀριστοτέλης λέγων,(β) «Καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους τυραννικόν, ὅπως μήτε φυλακὴ τρέφηται, καὶ πρὸς τῷ καθημέραν ὄντες, ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβουλεύειν· παράδειγμα δὲ τούτου αἵ τε πυραμίδες αἱ περὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰ ἀναθήματα

(α) Ἀθην. XII. 30.

(β) Ἀριστ. Πολιτ. Ε'. 9.

τῶν Κυψελιδῶν, καὶ τοῦ Ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμησις ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν καὶ τὰ περὶ Σάμον ἔργα τοῦ Πολυκράτους· πάντα γὰρ ταῦτα δύναται ταὐτὸν ἀσχολίαν καὶ πενίαν τῶν ἀρχομένων.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Πυθαγόρας καὶ τὸ σύστημα αὐτοῦ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Πολυκράτης ἀνεβίβαζε τὴν Σάμον εἰς ὕψιστον βαθμὸν δόξης καὶ δυνάμεως, ἕτερος μέγας ἀνὴρ περιεποιεῖτο αὐτῇ κλέος εὐρὺ διὰ τῆς σοφίας καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ· ἦν δὲ οὗτος Πυθαγόρας ὁ υἱὸς τοῦ Μνησάρχου.

Θέλοντες ἀκριβῶς νὰ ὁρίσωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ ἐνδόξου τούτου ἀνδρὸς, τὰς αὐτὰς ἀπαντῶμεν δυσχερείας, οἵας καὶ περὶ τῆς τοῦ Πολυκράτους· διότι ἕκαστος τῶν πολλῶν σοφῶν τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματευσαμένων, ποικίλην ἐξέφερε γνώμην. Ἀλλ' ἡμεῖς, περιττὸν θεωροῦντες νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν διαφόρων τούτων δοξασιῶν, εἰς μόνην τοῦ σοφοῦ Φρερὲ τὴν γνώμην θέλομεν ἀρκεσθῆ, ὅστις ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἐπιγραμμάτων διὰ λίαν ἐκτενοῦς πραγματείας ἀποδείκνυσι ὡς χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ Πυθαγόρου τὸ δεύτερον ἔτος τῆς τεσσαρακοστῆς ἐννάτης Ὀλυμπιάδος (583. π. Χ.) συνάδοντα πρὸς τοῦτο ἔχων καὶ τὸν Ἀντίλοχον· ἡ δὲ γνώμη τοῦ Φρερὲ, θεμελιουμένη ἐπὶ συλλογισμῶν ὀρθοτάτων, ὑπάρχει, καθ' ἡμᾶς, λίαν εὔλογος. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως τοῦ Πυθαγόρου πολλαὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπάρχουσι διαφωνίαι, διότι ἐνῷ οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Σάμιον, ὁ μὲν Ἀριστόξενος καὶ Θεόπομπος καὶ Ἀρίσταρχος θεωροῦσιν αὐτὸν τοὐναντίον Τυρρηνὸν, ὁ δὲ Νεάνθης Σύριον ἢ Τύριον, ἕτεροι δὲ Φλιάσιον ἢ Μεταποντῖνον· τὸ ἀνυπόστατον ὅμως τῆς δοξασίας αὐτῶν ταύτης, οἵ τε ἐπισημότεροι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξελέγχουσι, καὶ δι' ἀκαταμαχήτων λόγων ὁ αὐτὸς Φρερὲ ἀποδείκνυσι.

Ὁ Κλεάνθης παρὰ Πορφυρίῳ ἱστορεῖ ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Πυθαγόρου Μνήσαρχος ἦν Τυρρηνὸς ἐκ τῶν τὴν Λῆμνον ἀποικησάντων, ἐλθὼν δ' εἰς Σάμον ἐγένετο πολίτης καὶ κατέμεινεν ἐκεῖ. Ὁ Παυσανίας (α) ἔμπαλιν, εἰς μέγιστον χρονικὸν λάθος περιπίπτων, λέγει τὸν Μνήσαρχον ἔγγονον τοῦ ἐκ Φλιοῦντος εἰς Σάμον μεταναστεύσαντος Ἱππάσου· ἀλλ' ἡ μὲν μετοικεσία τοῦ Ἱππάσου ἐγένετο ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ὁ δὲ Μνήσαρχος ἀναφαίνεται ὑπὲρ τὰς πέντε ἑκατονταετηρίδας βραδύτερον, ὥστε πῶς δυνάμεθα ἐν δυσὶ προσώποις μόνοις νὰ περιλάβωμεν τοσούτων ἐτῶν παρέλευσιν; Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὁ Μνήσαρχος εἰς Σάμον διαμένων καὶ Σάμιος λογιζόμενος, ἐνυμφεύθη τὴν Πυθαΐδα, ἀπόγονον τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Σάμου Ἀγκαίου, ἐξ ἧς ἔσχε τρεῖς υἱοὺς τὸν Εὔνομον, Τυρρηνὸν καὶ Πυθαγόραν, καὶ μίαν θυγατέρα τὴν Θεμιστόκλειαν. (β)

Καθὼς συμβαίνει εἰς πάντας τοὺς ἐνδόξους ἄνδρας τῆς ἀρχαιότητος, πλεῖστοι μῦθοι συνοδεύουσι τὴν γέννησιν καὶ τὴν πρώτην τοῦ Πυθαγόρου ἀγωγήν. Σάμιός τις ποιητὴς παρὰ Πορφυρίῳ μυθολογεῖ ὅτι οὗτος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Πυθαΐδος.

Πυθαγόράν τ', ὃν τίκτε Διὶ φίλῳ Ἀπόλλωνι
Πυθαΐς, ἡ κάλλος πλεῖστον ἔχει Σαμίων

Ὁ δὲ Ἰάμβλιχος ἑτέραν, ἐξίσου θαυμασίαν, ἐκφέρει αὐτοῦ τὴν γέννησιν. Μνήσαρχος ὁ πατὴρ τοῦ Πυθαγόρου, ἱστορεῖ οὗτος, δακτυλιογλύφος ἢ ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα ὤν, καὶ μέλλων ποτὲ νὰ πλεύσῃ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Παρθενίας χάριν ἐμπορίου εἰς Συρίαν, ἠρώτησε τὸν χρησμὸν ἂν ὁ πλοῦς αὐτοῦ ἔσεται θυμήρης καὶ ἐπικερδής· πρὸς ταῦτα τὸ μαντεῖον ἀπήντησεν ὅτι ὁ πλοῦς αὐτοῦ ἐπικερδέστατος ἔσεται, προσέθηκε δὲ ὅτι ἡ Παρθενία κύουσα, τέξεται υἱὸν, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ποτε κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν σοφίαν θέλει ὑπερβῆ, καὶ ὅστις μέγιστον ὄφελος τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον θέλει παράσχει. Ταῦτα ἀκούσας παρὰ τῆς Πυθίας ὁ

(α) Παυσαν. Ἑλλ. Περιήγ. Π. 12.
(β) Ἰαμβλ. ἐν β. Πυθαγ. Κ. 2.

Μνήσαρχος, καὶ συλλογισάμενος ὅτι ἂν τὸ μέλλον αὐτοῦ τέκνον ἦτο ἔξοχόν τι καὶ θεοδώρητον, βεβαίως ὁ χρησμὸς δὲν ἤθελε τῷ προαγγείλει τὴν γέννησιν αὐτοῦ, τότε τὴν μὲν σύζυγον Παρθενίαν Πυθαΐδα μετωνόμασε, τὸν δὲ υἱόν, ὁπόταν ἐγεννήθη, ἀπεκάλεσε Πυθαγόραν, ὡς δῆθεν παρὰ τῆς Πυθίας προαγορευθέντα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Κυρηναῖον Ἀρίστιππον παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ, ἐκεῖνος ἐκλήθη βραδύτερον Πυθαγόρας, διότι ὡμίλει τὴν ἀλήθειαν οὐχ ἧττον τοῦ Πυθίου. (α)

Βρέφους ἔτι ὄντος, προστίθησι ὁ μῦθος, ἀπεκαλύφθη τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ μέλλον, διότι κατὰ τὰς πρώτας τῆς γεννήσεώς του ἡμέρας, ἐφάνη περικυκλούμενος ἐν τῇ κοιτίδι ὑπὸ λάμψεως θείας. Ὅσῳ δὲ τὸ παιδίον ηὔξανε, τοσούτῳ κατεδείκνυντο καὶ τὰ σωματικὰ καὶ ἠθικὰ αὐτοῦ προτερήματα· διότι, κατὰ τὸν Πορφύριον, ὁ Πυθαγόρας ὑπῆρξεν εὐμορφότατός τε τῶν πώποτε ἱστορηθέντων καὶ θεοπρεπέστατος, κόσμιος δὲ τὰ ἤθη λίαν καὶ τοὺς τρόπους χαριέστατος. Ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μνησάρχου, ὁ Πυθαγόρας ζῆλον πρὸς ἐκπαίδευσιν ἔχων, ἠκροάσατο κατὰ πρῶτον τοῦ Φερεκύδου, ἐν Σάμῳ τότε, κατὰ τοὺς μὲν, διατρίβοντος· κατ' ἄλλους δὲ, ὁ Πυθαγόρας μετέβη τῇ συστάσει τοῦ θείου αὐτοῦ Ζωΐλου εἰς Λέσβον, ἔνθα ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Φερεκύδην, καὶ, ἐπανελθὼν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου εἰς Σάμον, ἠκροάσατο Ἑρμοδάμαντος τοῦ ἀπογόνου τοῦ Κρεωφύλου, μετ' αὐτὸν δὲ Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου καὶ Ζαράτος τοῦ μάγου· ἀλλ' ὅμως φιλομαθὴς ὢν λίαν ὁ Πυθαγόρας, δὲν ηὐχαριστεῖτο εἰς μόνην τὴν ἐν Σάμῳ διδασκαλίαν, καίτοι ὑπὸ ἀνδρῶν σοφῶν γενομένην. Δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν ἤδη ἀνεχώρησε νύκτωρ τῆς Σάμου καὶ διεπεραιώθη εἰς Μίλητον, ἔνθα ἤκμαζε τότε ὁ Θαλῆς· εἰς αὐτὸν λοιπὸν ὁ Πυθαγόρας ὡμολόγησε τὴν ἐπιθυμίαν ὑφ' ἧς κατείχετο ὅπως ἤδη πολλῶν ἀνδρῶν ἄστεα καὶ γνωρίσῃ τὸν νόον αὐτῶν. Ἐπαινεθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ Θαλοῦ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ταύτην, ἀπε-

(α) Ὁ K. Bescherelle παράγει τὸ ὄνομα Πυθαγόρας ἐκ τῶν Σανσκρητικῶν λέξεων Π ι τ ὰ, δηλοῦντος εἶκον ἢ τόπον συνελεύσεως, καὶ Γ ο υ ρ ὸ σημαίνοντος πνευματικὸς διδάσκαλος· ὥστε Πυθαγόρας, κατ' αὐτὸν, δηλοῖ διδάσκαλος συνεδριάσεως ἢ σχολείου.

δήμησεν ἐκ Μιλήτου, καὶ πρῶτον μὲν διεπορθμεύθη εἰς Σιδῶνα, ἔνθα ἱκανὸν παραμείνας χρόνον ἐσπούδασε τὰς ἱεροτελεστίας καὶ τὰ μυστήρια τῶν σοφῶν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα διήκουσεν Οἰνούφεως τοῦ Ἡλιουπολίτου, ὅστις ἐμυήσατο αὐτὸν τῶν Αἰγυπτιακῶν μυστηρίων, τῶν ὁποίων ἐμυήθη βραδύτερον τὸ συμβολικὸν καὶ μυστηριῶδες. (α) Λέγεται ὅτι ὁ Πολυκράτης διακρίνας τὸν ἔξοχον τοῦ Πυθαγόρου νοῦν, τῷ ἔδωκε συστατικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὸν βασιλεύοντα τότε τῆς Αἰγύπτου Ἄμασιν, ὅστις καὶ μεγάλως περιεποιήθη αὐτόν. Εἴκοσι καὶ δύο ἔτη ὁ Πυθαγόρας ἐν Αἰγύπτῳ διαμείνας, μετέβη εἰς τὰς χώρας τῶν Χαλδαίων, ὅπως σπουδάσῃ τὴν τέχνην τῆς μαγείας· αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Καμβύσου καὶ εἰς Βαβυλῶνα ἀναχθεὶς, διέμεινεν ἐκεῖ δώδεκα ὅλα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα τοῖς μάγοις ἐκπαιδευθεὶς, καὶ τοῖς προφήταις Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ, ὡς λέγουσι, συγγενόμενος, μεγάλως ὠφελήθη ἐκ τῶν φώτων ἐκείνων. Πωληθεὶς δοῦλος ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, ἠγοράσθη καὶ ἀπηλευθερώθη, ὡς μέν τινες ἱστοροῦσιν, ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Κροτωνιατῶν, ἐκεῖ τότε διατρίβοντος, ὡς δ' ὁ Ἀπούλιος, ὑπὸ πλουσίου τινὸς Κροτωνιάτου Γίλλου καλουμένου. Ἐπεσκέψατο δ' ἀκολούθως ὁ Πυθαγόρας τὴν Περσίαν, καὶ συμπληρώσας οὕτω τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ, καὶ διὰ ποικίλων γνώσεων πλουτήσας τὸν νοῦν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Σάμον, πεντήκοντα ἓξ ἢ ἑξήκοντά που ἐτῶν γεγονώς. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ αὐτοῦ ἐπεσκέψατο ἐναλλὰξ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην, ὅπως σπουδάσῃ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Λυκούργου, καὶ νικητὴς δὶς ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι ἀναδειχθεὶς, διεπεραιώθη καὶ εἰς Κρήτην· ἐκεῖ προσελθὼν εἰς τοὺς μύστας τοῦ Μόργου, ἑνὸς τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, ἐκαθάρθη ὑπ' αὐτῶν τῇ κεραυνίᾳ λίθῳ, ἔωθεν μὲν πλησίον τῆς θαλάσσης πρηνὴς ἐκταθεὶς, νύκτωρ δὲ πλησίον ποταμοῦ μαλλοῖς μέλανος ἀρνίου στεφανωθεὶς, καὶ κατῆλθε μετὰ Ἐπιμενίδου τοῦ διασήμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς φιλίαν του, καὶ διὰ τὸν τεσσαρακονταετῆ αὐτοῦ ὕπνον εἰς τὸ Ἰδαῖον, ἔνθα, ἰδὼν τὸν θρόνον καὶ τὸν τάφον τοῦ Διὸς, ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίγραμμά τι, οὗ ἡ ἀρχὴ ἦν,

(α) Πλουτάρχ. περὶ Ἰσιδ. καὶ Ὀσίρ.

Ὧδε θανὼν κεῖται Ζᾶν, ὃν Δία κικλήσκουσι.

τὸ δὲ τέλος ἀνέφερε τὸν ἀναθέντα «Πυθαγόρας τῷ Διΐ.»

Ἐπανελθὼν ὁ Πυθαγόρας εἰς Σάμον, ἐσχημάτισε διδασκαλεῖον κληθὲν Πυθαγόρου Ἡμικύκλιον, ἔνθα ἐδίδασκε τοῖς προσερχομένοις, συγχρόνως δ' εἶχε καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς θέσιν μονήρη, μέρος τι ἴδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφιεροῦτο εἰς τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ μελέτας· ἀλλ' ἡ ἐν Σάμῳ μετὰ τοσούτου χρόνου περιπλάνησιν διαμονὴ δὲν ὑπῆρξε μακρὰ, δύο δὲ πρὸς τοῦτο ἐκφέρονται αἴτια. Κατὰ τοὺς μὲν, αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ ἀστρονομικαὶ τοῦ Πυθαγόρου διδασκαλίαι ἀπήρεσκον εἰς Ἀναξίμανδρον τὸν Μιλήσιον, ὅστις κατηγόρησε δημοσίᾳ αὐτὸν ὡς ἀσεβῆ καὶ ταραξίαν· ὁ Πυθαγόρας ἀπελογήθη θαυμασίως κατὰ τῆς κατηγορίας ταύτης,(α) ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχὼν νὰ δυσωπήσῃ τοὺς ἐχθροὺς, οὓς ὁ Ἀναξιμένης τῷ παρεσκεύασεν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τῆς Σάμου, ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἐκρύβη, φοβούμενος τὴν καταδίωξιν αὐτῶν. Καὶ νῦν ἔτι πρὸς τὸ νότιον τοῦ ὄρους Ἀμπέλου ἐν Σάμῳ ὑπάρχει σπήλαιόν τι δυσανάβατον, ὅπερ οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι Σπήλαιον τοῦ Πυθαγόρου, διότι, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, βεβαιοῦσιν ὅτι ἐν αὐτῷ οὗτος ἐκρύβη καταδιωκόμενος. Κατὰ τὴν γνώμην ὅμως ἄλλων, ἥτις καὶ πλείονα φαίνεται ὑπόστασιν ἔχουσα, ὁ Πυθαγόρας ἐπανελθὼν εἰς Σάμον καὶ εὑρὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους δυναστευομένην, ἠναγκάσθη οἰκειοθελῶς νὰ ἐκπατρισθῇ, διότι ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς φιλοσοφίας, λέγει ὁ Ῥολλῖνος, δὲν δύναται νὰ συνδυασθῇ μετὰ τῆς δουλείας καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς μᾶλλον ἐπιεικοῦς. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μεταβῇ φεύγων τὴν τυραννίαν εἰς Κρότωνα ἵνα φωτίσῃ αὐτὸν, καὶ ἀφ' ἑτέρου εὐγνωμονῶν διότι πολίτης τῆς πόλεως ταύτης, ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς δουλείας ἐν Βαβυλῶνι. Δικαίως δὲ ὁ Κικέρων λέγει ὅτι ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς ὀφείλει τὸν πολιτισμὸν, τοὺς νόμους, τὰς τέχνας αὐτῆς εἰς τὸν Πυθαγόραν.

Τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἔλευσιν τοῦ περιωνύμου τούτου ἀνδρὸς πρὸ πολλοῦ, ὡς λέγεται, χρόνου εἶχε προσημάνει ἡ περιβόητος Σαμία προφῆτις ἡ Σίβυλλα Φυτὼ εἰποῦσα

(α) Ἴδε Ῥαμσεῦ Κύρου Περιήγησιν Τόμ. Β. 132.

Ἐξ Ἅιδος χώρης ἥξει (σοφὸς) Ἰταλίδηνδε

Ἐλθὼν δὲ εἰς Κρότωνα οὗτος, κατῴκησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ Μίλωνος τοῦ πασιγνώστου ἀθλητοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σερβίου Τουλλίου, κατὰ Τίτον Λίβιον, ἢ τοῦ Ταρκινίου Σουπέρβου, κατ' ἄλλους. Ἐκ τούτου καταστρέφεται ἡ γνώμη τῶν βεβαιούντων ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Νουμᾶ, (α) καὶ ἐμπεδοῦται ἡ τοῦ Πλουτάρχου λέγοντος (β) ὅτι οἱ τἀναντία ἰσχυριζόμενοι ἐξέλαβον ἀντὶ τοῦ σοφοῦ Πυθαγόρου, ὁμώνυμόν τινα Σπαρτιάτην, νικήσαντα ἐν σταδίῳ τὴν ΙΣΤ'. Ὀλυμπιάδα, τὸ τρίτον ἔτος τῆς ὁποίας ὁ Νουμᾶς περιῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν.

Εὑρὼν τὰ ἤθη τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος λίαν ἐκλελυμένα ὁ Πυθαγόρας, ἀντὶ διὰ μιᾶς νὰ κακίσῃ καὶ μετατρέψῃ αὐτὰ, προσεπάθησε βαθμηδὸν νὰ τὰ μεταῤῥυθμίσῃ διὰ τῶν προτροπῶν καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ· ἐν ἀρχῇ μάλιστα συνεμορφώθη πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Κρότωνος, διότι περιεβάλλετο ἐσθῆτα λευκὴν, καὶ χρυσοῦν στέφανον εἶχε περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναξυρίδας. Ὠφελούμενος δ' ἐκ τῆς φήμης, ἣν ἐκτήσατο ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι καὶ ἐκ τῆς τῶν κατοίκων εὐπιστίας, θέλων δ' ἀφ' ἑτέρου νὰ καταπλήξῃ αὐτοὺς, ὥστε μετὰ πλείονος σεβασμοῦ νὰ δέχωνται τὰ διδάγματά του, ἐκήρυξεν ὅτι πρῶτον μὲν ἐγένετο Αἰθαλίδης, υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ πατρὸς τὴν χάριν νὰ αἰτήσῃ πᾶν ὅ,τι βούλεται πλὴν τῆς ἀθανασίας, ἠτήσατο καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων νὰ τηρῇ τῶν ἐπισυμβαινόντων τὴν μνήμην. Μετὰ τὸν Αἰθαλίδην ἐγένετο Εὔφορβος, υἱὸς τοῦ Πανθόου καὶ πληγώσας τὸν Πάτροκλον ἐν Τροίᾳ, ἐφονεύθη ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὑπὸ Μενελάου· προσέθετε μάλιστα ὅτι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἐν Ἄργει Ἀπόλλωνος ἐγνώρισε τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ, σεσαπηκυίαν ἤδη, τὴν ὁποίαν λαβὼν παρ' αὐτοῦ, φονευθέντος ὁ Μενέλαος, ἀνέθετο ἐκεῖ ὁπόταν ἐπανῆλθεν ἐκ Τροίας. Μετὰ τὸν Εὔφορβον ἐγένετο Ἑρμότιμος, μετὰ δὲ τοῦτον Πύῤῥος ὁ Δήλιος ἁλιεὺς, καὶ ἐπὶ τέλους μετεμψυχώθη εἰς Πυθαγόραν· ὅπως δὲ δώσῃ

(α) Ἀππιαν. Ἐμφ. Ii. LIX.

(β) Πλουτ. ἐν β. Νουμᾶ.—Cicer. de republ. II. 15.—Tit. Liv. VII. 23.

περισσότερον κῦρος εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, κατασκευάσας ὑπόγειον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ, καὶ διαδοὺς ὅτι μετέστη εἰς Ἅδην παρήγγειλε τῇ μητρὶ νὰ γράφῃ εἰς δελτίον τά τε ἐν τῇ πόλει ἐπισυμβαίνοντα καὶ τὸν χρόνον αὐτῶν. Ἱκανὸν ἐν τῷ ὑπογείῳ παραμείνας ὁ Πυθαγόρας, ἐξῆλθε μετὰ ταῦτα ἰσχνὸς καὶ κατεσκελετευμένος, μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, διηγήθη λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπισυμβάντα, λέγων ὅτι ἀφίχθη ἐξ Ἅδου, ἔνθα εἶδε τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ Ἡσιόδου πρὸς κίονι δεδεμένην καὶ τρύζουσαν, τὴν δὲ τοῦ Ὁμήρου κρεμαμένην ἀπὸ δένδρου καὶ ὄφεις περὶ αὐτὴν, ἀνθ' ὧν περὶ θεῶν ἠδολέσχησαν. Ἴσως τὰ τοιαῦτα ἐπινοήματα καταγελασθῶσιν ὡς ἀγυρτίαι· ἀλλὰ μὴ λησμονήσωμεν ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἔζη ὁ Πυθαγόρας τὰ τοιαῦτα ἦσαν ἀπαραίτητα πρὸς μόρφωσιν τῶν ἠθῶν, καὶ ὅτι τοιαύτας ἀγυρτίας μετεχειρίσθησαν ὅ τε Μίνως καὶ ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Ἐπιμενίδης καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Νομοθετῶν τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ τεχνάσματα ταῦτα ἐπέτυχον νὰ τῷ προσελκύσωσι τὸ σέβας πάντων τῶν τε ἐν Κρότωνι καὶ τῶν περιοίκων, διότι οἱ μὲν τὸν ἐθεώρουν ὡς Ἀπόλλωνα ἐξ Ὑπερβορείων ἐλθόντα, οἱ δὲ τῷ ἀπέδιδον ὑπερφυσικὰς ἰδιότητας, πάντες δ' ἀνεξαιρέτως τὸν ἐνόμιζον ὡς ἀγαθόν τινα δαίμονα ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπιδημοῦντα. Πορευόμενός ποτε ἐκ Συβάριδος εἰς Κρότωνα καὶ συναντήσας ἁλιεῖς ἔχοντας τὸ δίκτυον εἰς τὴν θάλασσαν, προεῖπεν, ἐμυθοῦντο, αὐτοῖς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰχθύων, οὓς ἔμελλον ν' ἀγρεύσωσι, καὶ οὐδόλως ἐλανθάσθη, ἀλλ' ἀφοῦ κατεμέτρησαν οἱ ἁλιεῖς τοὺς ἰχθῦς καὶ εὗρον ὅσους ὁ Πυθαγόρας τοῖς προεῖπε, τοὺς ἔρριψαν ἑπομένως εἰς τὴν θάλασσαν, ἱκανὸν χρόνον αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν διατηρήσαντες, καὶ πάντες ἀνέλαβον τὴν ζωήν. Ἄλλοτε γυμνωθεὶς, ἔδειξε τὸν ἕνα αὐτοῦ μηρὸν χρυσοῦν. Προσκαλεσάμενός ποτε ἱπτάμενον ἀετὸν λευκὸν, ὅστις προσῆλθεν αὐτῷ, τὸν ἔψησε χωρὶς οὐδὲν τὸ πτηνὸν νὰ πάθῃ. Διέταξεν ἄλλοτε τὴν Δαυνίαν ἄρκτον πολλὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς προξενοῦσαν φθορὰς ν' ἀποσυρθῇ, καὶ ἐγένετο ἄφαντος. Ἀπηγόρευσεν εἰς ἕνα βοῦν νὰ τρώγῃ κυάμους καὶ ἔκτοτε οὐδὲ τοὺς ἤγγισεν. Ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν εἶδον καὶ τὸν ἤκουσαν ὁμιλοῦντα εἰς δύο πόλεις μακρὰν ἀλλήλων κειμένας, εἰς

τὸ Μεταπόντιον δηλονότι τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὸ Ταυρομένιον τῆς Σικελίας. Διερχόμενός ποτε ποταμόν τινα, κατὰ μὲν Διογένη τὸν Λαέρτιον, τὸν Νέσσον, κατὰ δὲ τὸν Πορφύριον, τὸν Καύκασον, καὶ, κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, τὸν Ἴμβρασον, ἐχαιρετήθη παρουσίᾳ πολλῶν παρὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου διὰ τῶν λέξεων Χαῖρε Πυθαγόρα. Προέλεγε τοὺς σεισμοὺς, ἐκόπαζε τὰς καταιγίδας, ἐδίωκε τὰς νόσους, ἐθεράπευε τοὺς ἀσθενεῖς.

Ἦν δέ τις ἐν κείνοισιν ἀνὴρ περιώσια εἰδὼς,
ὃς δὴ μήκιστον πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον,
παντοίων τε μάλιστα σοφῶν ἐπιήρανος ἔργων.
Ὁπότε γὰρ πάσαισιν ὀρέξαιτο πραπίδεσσι,
ῥεῖά γε τῶν ὄντων πάντων λεύσεσκεν ἕκαστα
καί τε δέκ' ἀνθρώπων καὶ τ' εἴκοσιν αἰώνεσσι.

Τούτων πάντων ἕνεκα τὴν παρουσίαν τοῦ Πυθαγόρου συνῃσθάνθη σύμπασα ἡ Ἰταλία. Ἐκ πασῶν τῶν γειτνιαζουσῶν πόλεων ἔτρεχον ὅπως ἴδωσι τὸν μέγαν ἄνδρα καὶ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν λόγων του, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἐθεώρουν τιμὴν νὰ ἔχωσιν αὐτὸν παρ' αὐτοῖς, νὰ συνομιλῶσιν αὐτῷ καὶ νὰ διδάσκωνται πῶς ὀφείλουσι νὰ κυβερνῶσιν· ὅσοι δὲ τὸν ἔβλεπον, ἔγραφον τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ὡς εἰ ἔτυχον μεγάλου πράγματος (α). «Τοσοῦτον τοὺς ἄλλους εὐδοξίᾳ ὑπερέβαλε, λέγει ὁ Ἰσοκράτης (β), ὥστε καὶ τοὺς νεωτέρους ἅπαντας ἐπιθυμεῖν μαθητὰς αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἥδιον ὁρᾷν τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν ἐκείνῳ συγγιγνωμένους ἢ τῶν οἰκείων ἐπιμελουμένους, καὶ τούτοις οὐχ οἷόν τ' ἀπιστεῖν.» Ὁ δὲ Φαβωρῖνος βεβαιοῖ ὅτι ἐκ τῆς μεγάλης ὑπολήψεως ἣν ὁ Πυθαγόρας ἐκτήσατο, τὴν μὲν οἰκίαν αὐτοῦ Δήμητρος ἱερὸν ἐκάλουν, τὴν δὲ ὁδὸν ἔνθα ἐδίδασκε μουσεῖον.

Τούτων ἕνεκα ἐντὸς μικροῦ περιεστοιχίσθη ἀπὸ πολυαρίθμους μαθητὰς, οἵτινες βραδύτερον προώριστο νὰ διαδώσωσιν ἐφ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην τὰ σοφὰ αὐτοῦ διδάγματα. Συνέστησε λοιπὸν

(α) Διογ. Λαέρτ. Β. Πυθαγ.
(β) Ἰσοκρ. Βούσιρις ΙΙ.

ἑταιρίαν, ἣν κοινωνίαν τινὲς, σχολὴν δ' ἕτεροι, ὄργια δ' ὁ Ἡρόδοτος ἀπεκάλεσαν, καὶ ἥτις, κατὰ μὲν τὸν Ἰουστῖνον, περιελάμβανε τριακοσίους μαθητὰς, ὅρκῳ πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένους, κατὰ δὲ Διογένη τὸν Λαέρτιον, ἑξακοσίους, καὶ, κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ἡ ἑταιρία αὕτη ἐκέκτητο μέλη ἐκεῖθεν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, τὰς Ἑλληνίδας νήσους καὶ μέχρι Κυρήνης καὶ Καρχηδόνος. Εἶχε δὲ μεγίστην ὁ Πυθαγόρας ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἤρκει νὰ εἴπῃ τι μόνον, ἵνα πεισθῶσιν ἐκεῖνοι παραχρῆμα, ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ αὐτὸς ἔφα. Ἐπιπλήξας ποτὲ δημοσίως ἕνα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοσαύτην θλῖψιν τῷ ἐπροξένησεν, ὥστε ὁ δυστυχὴς νέος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιζήσῃ, ἐγένετο αὐτόχειρ· καὶ ἔκτοτε οὐδένα ἐπέπληξε πλέον δημοσίως.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ παραδείγματα αὐτοῦ συνετέλεσαν ἵνα τῷ περιποιήσωσι τὴν κοινὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν. Βλέπων τὴν κατάχρησιν ἥτις ἐγίγνετο εἰς τὸν τίτλον σοφὸς, ἔλαβεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν τοῦ φιλοσόφου, λέγων ὅτι ἡ μὲν ἀληθὴς σοφία ἴδιον ἐςὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ ἄνθρωπος δύναται νὰ ὀνομασθῇ μόνον φίλος τῆς σοφίας. Περιέστειλε θαυμασίως τὰ ἐκλελυμένα ἤθη τῆς Ἰταλίας ἁπάσης καὶ ἰδίως τῶν Κροτωνιατῶν, παρ' οἷς τὸ πλεῖστον διέτριβε, καὶ κατεσίγασε τὰς ἔριδας καὶ τὰ πάθη, ἅτινα ἐμάστιζον αὐτούς. «Ἀνεῖλεν ἄρδην, λέγει ὁ Ἰάμβλιχος, στάσιν καὶ διχοφωνίαν καὶ ἁπλῶς ἑτεροφροσύνην, οὐ μόνον ἀπὸ τῶν γνωρίμων καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν μέχρι πολλῶν, ὡς ἱστορεῖται, γενεῶν, ἀλλὰ καὶ καθόλου ἀπὸ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πόλεων πασῶν κατά τε ἑαυτὰς καὶ πρὸς ἀλλήλας.» Ὁποίαν μεταβολὴν ἐπήνεγκεν ἡ διδασκαλία ἑνὸς μόνου ἀνδρός! «Ἦλθε, προστίθησιν ὁ Ἰουστῖνος, ἐν Κρότωνι, καὶ εὑρὼν τοὺς κατοίκους ἐκδότους εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς τρυφὰς, ἐπέτυχε νὰ σωφρονίσῃ αὐτούς. Ἐπῄνει καθ' ἑκάστην τὴν ἀρετὴν καὶ κατεδείκνυε τὸ κάλλος καὶ τὰ πλεονεκτήματα αὐτῆς, ἐξεικονίζων συνάμα τὸ αἶσχος τῆς ἀσωτίας, καὶ ἀπαριθμῶν τοὺς λαοὺς οἵτινες ἐκ ταύτης κατεστράφησαν· οἱ δὲ λόγοι του τοσαύτην ἐνεποιοῦντο τὴν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν πνευμάτων, καὶ τοσαύτην μεταλλαγὴν ἐπήνεγ-

κον εἰς τὴν πόλιν, ὥστε αὕτη κατέστη ἀγνώριστος πλέον. Ὡμίλει εἰς τὰς γυναῖκας κατ' ἰδίαν τῶν ἀνδρῶν, εἰς τὰ τέκνα κατ' ἰδίαν τῶν γονέων. Συνίστα εἰς τὰς γυναῖκας τὰς ἀρετὰς τοῦ φύλου των, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς συζύγους των, εἰς δὲ τοὺς νέους βαθὺ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς των καὶ ἔρωτα πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας. Δύναταί τις δὲ νὰ ἐννοήσῃ τὰς προτροπὰς, ἃς ἀπήυθυνε πρὸς τοὺς νέους ἐκ τῆς ἐπιτυχίας, ἣν ἔσχε παρὰ ταῖς γυναιξὶ, αἵτινες μετ' ἀκατασχέτου πάθους ἀσχολοῦνται περὶ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὰ κοσμήματα.»

Ἀλλὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ συνέσεως τοῦ Πυθαγόρου πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἔχομεν καὶ τοῦτο τεκμήριον, διασωθὲν ἐκ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ. Πολέμου ἐφισταμένου μεταξὺ Λοκρῶν καὶ Κροτωνιατῶν μετά τινα νίκην ἣν οἱ Λοκροὶ, εἰς δεκαπεντακισχιλίους μόλις ἀριθμούμενοι, ἐκέρδισαν κατὰ τῶν Κροτωνιατῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς συνεποσοῦτο εἰς δεκακισμυρίους περίπου, μεγίστη ἀθυμία καὶ ἀπόγνωσις κατέλαβε τοὺς τελευταίους τούτους. Παρακληθεὶς λοιπὸν ὁ Πυθαγόρας, ἵνα τοὺς συμβουλεύσῃ τὶ ὤφειλον νὰ πράξωσι, λαβὼν τὸν λόγον τοῖς ἐλάλησε τάδε:

« Αἱ δυστυχίαι ἔρχονται παρὰ τῶν θεῶν, οἵτινες διὰ τοῦ μέσου » τούτου εὐδοκοῦσιν ἐνίοτε νὰ δοκιμάζωσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς » πόλεις. Σήμερον εἶσθε καταπεπονημένοι, διότι ἀπωλέσατε μίαν » μάχην, πρὸ δέκα δὲ ἡμερῶν ἐγαυριᾶτε διότι ἐκερδίσατε μίαν » ἄλλην. Εἰ ἐσωφρονεῖτε, ἠθέλατε ἰδεῖ ὅτι οὐδὲ νῦν ἔχετε αἰτίαν ὅ- » πως ἀπελπίζησθε, καθὼς οὐδὲ τότε ὅπως γαυριᾶτε. Νικηταῖς » οὖσι, οὐδέποτε ὑμῖν ἐπῆλθε κατὰ νοῦν, ὅτι ἡ τύχη ἀείποτε ἄστα- » τος, ἐδύνατο μίαν ἡμέραν νὰ μεταβληθῇ, καὶ οὐδεὶς σᾶς ἐδίδαξε » νὰ προλάβητε ἢ ἐπανορθώσητε τὰς προσβολὰς, ἃς ἡ τύχη ἐδύ- » νατο νὰ σᾶς ἐπαγάγῃ. Τίνα ἄρα εὐγνωμοσύνην θὰ ὀφείλετε εἰς » ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε σᾶς συμβουλεύσει ὅπως ἀποφύγητε τὰς δυσ- » τυχίας, ὑφ' ὧν κατεβλήθητε σήμερον, καὶ ὅστις ἤθελε σᾶς δείξει » τὸν τρόπον τοῦ νὰ διατηρήσητε τὰ ἀγαθά σας, ἄνευ τῶν ὁποίων » καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἀποβαίνει ἀνωφελής; Ὅ,τι λοιπὸν, ὦ Κροτωνι- » ᾶται, σᾶς κατέλειπον μέχρι τοῦδε ν' ἀγνοῆτε, καὶ εἰς καιροὺς εὐ-

» τυχεστέρους δὲν ἠθέλετε ἴσως ἀκούσει, ἔρχομαι ἤδη νὰ σᾶς εἴπω
» ἐγώ.

» Πᾶσα ἡ δυστυχία σας προέρχεται ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. Ὑπήρξατε
» νικηταὶ καὶ τοῦτο ἐκ τύχης· ἡττήθητε, καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης.
» Ποῦ εὑρίσκονται παρ' ὑμῖν αἱ ἀρεταὶ, ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία,
» τὸ φίλεργον, τὸ θάρρος, ὁ ἔρως τῆς πατρίδος, ὅστις μόνος δύνα-
» ται νὰ σᾶς ἐμπνεύσῃ τὴν καταφρόνησιν τοῦ θανάτου; Ποῦ εἶνε ἡ
» φρόνησις, ἥτις ἔπρεπε νὰ προεδρεύῃ ἐν ταῖς δημοσίαις συνελεύ-
» σεσι, καὶ ἥτις περιστέλλουσα ἐν καιρῷ εὐδαιμονίας τὴν ἔπαρσιν,
» σώζει ἐκ κινδύνων ἐν ὥρᾳ δυσπραγίας; Ἰδοὺ τὰ ἀγαθὰ ἅτινα ἔ-
» πρεπε νὰ ἐπιδιώκητε, καὶ τότε μόνον, ὁπόταν τὰ ἀποκτήσητε,
» δύνασθε νὰ θαῤῥῆτε ἐπὶ τῆς νίκης.

» Βλέπω μεταξὺ ἡμῶν πολλοὺς νέους· πρὸς τούτους λοιπὸν ἀ-
» πευθύνομαι. Ὑμεῖς ἐστὲ ἡ ἐλπὶς τῆς πατρίδος. Γεννώμενοι, ὑ-
» πεσχέθητε πρὸς αὐτὴν νὰ τῇ παράσχητε ὅ,τι ἂν ἀπήτει· ἀλλὰ
» γινώσκετε τί αὕτη ἀπαιτεῖ παρὰ τῆς ἡλικίας σας; Σέβας πρὸς
» τοὺς γέροντας καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ
» καθίσταται ἱκανὸς ὅπως διατάσσῃ· πῶς λοιπὸν θέλετε δυνηθῆ
» νὰ διατάσσητε, ἀφοῦ δὲν ἐμάθατε νὰ ὑπακούητε εἰς ἐκείνους,
» οἵτινες ἔλαβον παρὰ τῆς φύσεως ἐφ' ἡμῶν τὴν πρώτην κυριότητα,
» ὡς διὰ νὰ μᾶς συνειθίσωσι διὰ τῆς ἡπιωτέρας ἐξουσίας εἰς τὴν
» ἀναγκαιοτέραν καὶ δυσκολωτέραν τῶν ἀρετῶν, τὴν τῆς ὑπακοῆς;
» Ἐστὲ μέτριοι καὶ ἔσεσθε δίκαιοι· μέτριοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ οὐ-
» δὲν παρ' οὐδενὶ φθονήσητε· μέτριοι ἐν τῇ ὀργῇ καὶ τοὺς ἐχθροὺς
» αὐτοὺς καταστήσητε φίλους. Ἡ μετριότης ἐστι πηγὴ πασῶν τῶν
» ἀρετῶν, ἡ δὲ ἀρετὴ εἰς πᾶσαν ἐνυπάρχει ἡλικίαν. Αὕτη ἐμπνεύ-
» σει ὑμῖν τὸν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἔρωτα, οὗτος δὲ τὸ θάρρος ὅπως
» καταφρονῆτε πάντας τοὺς κινδύνους· διότι ἐν αὐτοῖς ἀποστρε-
» φόμεθα τοὺς κόπους μόνον, οἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς διασκέδα-
» σιν αὐτῶν. Οἱ νέοι εἰσὶ προσφιλεῖς τοῖς θεοῖς.

» Καὶ σεῖς, ὦ ἄρχοντες, μνήσθητε ὅτι ἡ πατρὶς ἐστὶ μία πα-
» ρακαταθήκη. Κυβερνῆται, κυβερνήσατε κατὰ πρῶτον ἑαυτούς,
» διὰ νὰ κυβερνᾶτε καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκογενείᾳ σας. Δικασταὶ, πράτ-

» τετε οὕτως, ὥστε οἱ λοιποὶ νὰ πιστεύωσιν εἰς τοὺς λόγους σας.
» Ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, εἶσθε πατέρες. Εἰς ὑμᾶς ἐστὶν ἀνατεθει-
» μένη ἡ δημοσία ἀγωγή· προστατεύετε λοιπὸν ἐν τῇ πόλει ὑ-
» μῶν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν σοφίαν. Οἰκοδομήσατε ναὸν εἰς τὰς
» Μούσας, τὰς ἀγαθοποιοὺς ταύτας θεότητας, τὰς ἐμπνευσάσας συμ-
» βουλὰς συνετὰς καὶ περιεσκεμμένας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς, ἔστε ὑ-
» μεῖς ἐν ταῖς ἰδίαις πράξεσι τὸ παράδειγμα τῶν ἀρετῶν, ἃς ἐπι-
» βάλλετε διὰ τῶν νόμων. Ἐστὲ πολῖται χρηστοὶ, καὶ φαύλης
» ἕνεκεν φιλοδοξίας μὴ κατασπαράσσητε τὴν πατρίδα, διότι, ταύ-
» την λυμαινόμενοι, δὲν συγκαταφθείρετε καὶ πάντας τοὺς καρ-
» πούς τῶν προσπαθειῶν σας; Ἐστὲ καλοὶ σύζυγοι καὶ ἔσεσθε οὕ-
» τω καλοὶ πατέρες. Ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν καὶ ἐνθυμή-
» θητε ὅτι τὰς παρελάβετε εἰς τὰς ἑστίας ὑμῶν ἐνώπιον τῶν θεῶν.
» Ἀγαπᾶτε αὐτὰς, διότι εἰσὶ μητέρες τῶν τέκνων σας, θεωρεῖτε
» αὐτὰς φίλας, οὐχὶ δούλας. Αἱ φροντίδες, ἃς καταβαλοῦσιν ἐκεῖ-
» ναι ὑπὲρ τῶν οἰκιακῶν ὑμῶν συμφερόντων, θέλουσι σᾶς ἐπιτρέ-
» πει ὅπως ἀνέτως ἀσχολῆσθε εἰς τὰ δημόσια πράγματα.

» Σεῖς δὲ, ὦ γυναῖκες, ἀναπολήσατε ὅτι κατοικεῖτε ἀπέναντι
» τῆς νήσου Ἰθάκης. Ὑπομνήσας εἰς τοὺς συζύγους ὑμῶν τὰ ἔργα
» τοῦ Ὀδυσσέως, ὑπομιμνήσκω ἡμῖν ἐπίσης τὰ τῆς Πηνελόπης.
» Ἀγαπᾶτε, ὡς ἐκείνη τοὺς συζύγους σας, διότι ἡ συζυγικὴ ἀφο-
» σίωσις εἶνε ἡ μόνη, ἧς ἡ ὑπερβολὴ οὐδὲν φέρει κακόν. Ἐν πάσῃ
» χώρᾳ εἶσθε οἱ πρώτιστοι ὑπουργοὶ τῆς θρησκείας, καὶ αἱ θεότη-
» τες ἀγαπῶσι νὰ λαμβάνωσι τὰ ὀνόματά σας καὶ περικοσμῶνται
» δι' αὐτῶν (α). Τὰ καθήκοντα τῆς μητρὸς δὲν δίδουσι τὸ ὄνομα
» εἰς τὴν Κυβέλην καὶ εἰς τὸν Ἑρμῆν; Ἰδέτε λοιπὸν πόσον τὰ
» καθήκοντά σας εἰσὶν ὑψηλὰ, καὶ φοβήθητε μὴ τὰ ἐξευτελίσητε
» διὰ τῆς διαγωγῆς σας. Ἡ πατρὶς πενθεῖ, καὶ ὅμως βλέπω ὑμᾶς
» ἐνταῦθα κεκοσμημένας διὰ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, ὡς εἰ
» αἱ ἀνάγκαι καὶ τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος, δὲν ἦσαν ὑμέτεραι καὶ

(α) Ὁ Πυθαγόρας ἐννόει ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τῆς γυναικὸς κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ βίου αὐτῆς. Κόρη (Θεὰ Περσεφόνη) Νύμφη (θεότης) Μήτηρ (Κυβέλη).

» ἀνάγκαι καὶ δεινά. Ἂν οἱ ἐχθροὶ ἐπελθόντες, σφάξωσι τὰ τέ-
» κνα σας καὶ αἰχμαλωτίσωσι τοὺς συζύγους σας, ἄρά γε τὰ κο-
» σμήματα ταῦτα ἀποδώσουσιν ἐκείνοις μὲν τὴν ζωὴν, τούτοις δὲ
» τὴν ἐλευθερίαν; Ἂν νικηφόρος ὁ ἐχθρὸς, αἴρων τὰς πύλας τῆς
» πόλεως, εἰσήρχετο ἐν αὐτῇ, δὲν ἤθελεν ἄρα ἀπεκδύσει ὑμᾶς τῶν
» κοσμημάτων; δὲν ἤθελον τὰ μὲν ψέλλιά σας κοσμήσει τότε τὰς
» γυναῖκας τῶν ἐχθρῶν, ὑμεῖς δὲ δὲν ἠθέλατ' ἐξανδραποδισθῆ;
» Δὲν εἶνε λοιπὸν προτιμώτερον νὰ προσφέρητε νῦν τὰ μάταια
» ταῦτα κοσμήματα τοῖς θεοῖς, τῇ πατρίδι, ταῖς ὑμετέραις οἰκο-
» γενείαις, ὑμῖν συλληβδὴν αὐταῖς; Γνωρίζω ὅτι μετὰ μικρᾶς
» ἀβρότητος μετεχειρίσθησαν ὑμᾶς οἱ σύζυγοί μας, ὅτι συνεχῶς
» σᾶς ἔδιδον νέας ἀντιζήλους, ὅτι περιφρονούμεναι ἀπὸ τὰ ἴδια τέ-
» κνα σας, ἅτινα τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων διέφθειρε, μόνην φρον-
» τίδα εἴχετε πῶς νὰ θησαυρίζητε, ἔργον τῶν δούλων καὶ τῶν
» ἑταιρῶν. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐγὼ ἐπέβαλον εἰς τοὺς συζύγους σας τὸ κα-
» θῆκον τοῦ νὰ σᾶς ἀγαπῶσι καὶ εἰς τὰ τέκνα σας τὸ νὰ σᾶς τι-
» μῶσι καὶ σέβωνται. Δὲν θέλετε λοιπὸν νὰ καταστῆτε ἄξιοι τοῦ
» ἔρωτος καὶ τοῦ σεβασμοῦ των; Ἡ πατρὶς λοιπὸν ἐστὶν ὄνομα
» κενὸν δι' ὑμᾶς; Σᾶς ὁμιλῶ μετὰ μεγίστης εἰλικρινείας, διότι
» περὶ οὐδενὸς ἀμφιβάλλω. . . . » Καὶ ἡ εὔγλωττος αὕτη πα-
ρόρμησις ἔφερε παραχρῆμα τὸ ἀποτέλεσμα· διότι αἱ γυναῖκες, εὑ-
ροῦσαι δικαιοτάτους τοῦ Πυθαγόρου τοὺς λόγους, ἔσπευσαν μὲ δα-
κρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, ἔνθα προσέφερον τῇ
πατρίδι τὰ κοσμήματα αὐτῶν· οἱ δὲ ἄνδρες, αἰσχυνθέντες νὰ φα-
νῶσιν ὑποδεέστεροι τῶν γυναικῶν, ὥρμωσαν νὰ μεταβάλωσι βίον,
καὶ οὕτως οὐχὶ μόνον τῶν Λοκρῶν κατίσχυσαν, ἀλλὰ ἡ πόλις αὐ-
τῶν ἤκμασε καὶ ἐκραταιώθη σφόδρα.

Ὁ Πυθαγόρας νυμφευθεὶς Θεανὼ τὴν θυγατέρα Βροντίνου τοῦ Κρο-
τωνιάτου, γυναῖκα μεγίστης παιδείας καὶ ἀρετῆς, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς
πολλὰ τέκνα, οἷον τὸν Μνήσαρχον, κατά τινας μὲν εἰς νεανι-
κὴν ἡλικίαν τελευτήσαντα, κατ' ἄλλους δὲ τὸν πατέρα εἰς τὴν
διδασκαλίαν διαδεξάμενον, καὶ τὸν Ἀρίμνηστον, καὶ τὸν Τη-
λαύγη, καὶ τὴν Δημὼ, καὶ τὴν Μυίαν· ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν Σουί-

δας (α) προστίθησι Δάμονα τὸν υἱὸν, ὁ δὲ Φώτιος (β) Σάραν τὴν
θυγατέρα. Ὁποία δ' ὑπῆρξεν ἡ μέριμα τοῦ τε Πυθαγόρου καὶ τῆς
Θεανοῦς ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῶν, ἀποδείκνυται ἐκ τῆς μεγίστης
φήμης, ἣν ἐκεῖνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐκέκτηντο ἐπὶ σο-
φίᾳ καὶ ἀρετῇ.

Ἄδηλον ὑπάρχει ἂν ὁ ἴδιος Πυθαγόρας συνέγραψέ τι· καίτοι δὲ
ὁ Πλούταρχος ὁριστικῶς βεβαιοῖ ὅτι «οὐδὲ Πυθαγόρας ἔγραψεν οὐ-
δὲν, οὐδὲ Σωκράτης,» πολλὰ ὅμως αὐτῷ ἀπεδόθησαν συγγράματα. Ὁ
Ἡράκλειτος ἀναφέρει τρία συγγράμματα τοῦ Πυθαγόρου Παιδευ-
τικὸν, Πολιτικὸν καὶ Φυσικόν· ὁ δὲ Πλίνιος (γ) ἀποδίδωσι
αὐτῷ ἕτερα Περὶ τῶν Κραμβῶν, Περὶ τῶν Βολβῶν,
Περὶ τῆς Σκίλλης (δ) (ἅτις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ,
ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῦ Πυθαγόρου ἔχουσα παραδόξους ἰδιότητας, διότι
κρεμαμένη ὕπερθεν τῶν θυρῶν ἀπεδίωκε τὰς μαγγανείας) καὶ Περὶ
τῶν Μαγικῶν Φυτῶν (ε)· ὁ δὲ Τζέτζης λέγει ὅτι ὁ Πυθαγόρας
κατέλιπε διάφορα Προγνωστικὰ βιβλία τοῖς χθίζοσι τὰ μέλ-
λοντα γινώσκειν. Ἐκ τῶν πολλῶν τέλος ἀποδοθέντων αὐτῷ συγγραμ-
μάτων, διεσώθησαν τρεῖς ἐπιστολαὶ, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸν Ἀνα-
ξιμένη, ἡ δὲ πρὸς Ἱέρωνα τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν, καὶ ἡ τρί-
τη πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλαύγη, πρὸς δὲ τούτοις τὰ Χρυσᾶ Ἔ-
πη, ἅτινα, καίτοι ὁ Χρύσιππος παρ' Αἰλίῳ Γελλίῳ (ζ) θεωρεῖ ὡς
γνήσια τοῦ Πυθαγόρου, παρὰ τῶν πλείστων ὅμως ἀποδίδονται εἰς
τὸν Φιλόλαον.

Καθὼς περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ πολλαὶ ὑφίστανται διαφωνίαι,
τοιουτοτρόπως καὶ περὶ τοῦ χρόνου καὶ περὶ τοῦ τρόπου καὶ περὶ
τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐτελεύτησε, μεγίστη καταφαίνεται σύγχυσις, διότι
πολλὰ καὶ διάφορα περὶ τούτων λέγονται. Κατά τινας ὁ Πυθαγό-

(α) Σουίδ. ἐν λ. Πυθαγόρας.
(β) Φωτίου Βιβλιοθ. σμθ.
(γ) Plin. Hist. Nat. X. 33.
(δ) Αὐτόθ. XIX. 30.
(ε) Αὐτόθ. XXIV. 99.
(ζ) Aul. Gel. At. N. VIII. 11.

ρας, ζήσας ὀγδοήκοντα ἢ ἐννενήκοντα τέσσαρα ἢ, ὡς ὁ Τζέτζης, ἐννενήκοντα ἐννέα ἔτη, ἀπεβίωσε τῷ 509 ἢ τῷ 504 ἢ τῷ 472 π. Χ. εἰς Κρότωνα ἢ Μεταπόντιον· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, ἀπεβίωσε τὴν ἑξηκοστὴν ἐννάτην ἢ ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (503 ἢ 499 π. Χ.) Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου, ἄλλοι ἄλλως ἱστοροῦσι· διότι οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι καθημένου μιᾷ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ Μίλωνος τοῦ ἀθλητοῦ, ἐλθόντες οἱ Κροτωνιᾶται κατ' εἰσήγησιν ἐχθρῶν τινῶν αὐτοῦ ἔθεντο πῦρ εἰς τὸν οἶκον· καὶ ἔφυγε μὲν οὗτος ἐκ τοῦ οἴκου λαθραίως, ἀλλ' ἀπαντήσας πρὸ αὐτοῦ χωρίον πλῆρες κυάμων, ἔστη αὐτόθι εἰπὼν ὅτι προτιμώτερον ἦτο νὰ συλληφθῇ ἢ νὰ πατήσῃ τοὺς κυάμους, τότε δὲ καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ δὲ Ἕρμιππος παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ ἱστορεῖ ὅτι, πολεμούντων ποτὲ τῶν Ἀκραγαντίνων πρὸς τοὺς Συρακουσίους, ἐξελθὼν ὁ Πυθαγόρας ἔστη πρὸ τῶν Ἀκραγαντίνων· ἀλλὰ τροπῆς γενομένης, εὑρέθη εἰς ἀγρὸν κυάμων μετά τινων τῶν ὁμιλητῶν, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη μὴ θελήσας νὰ πατήσῃ ἐν αὐτῷ. Τούτοις δὲ συμμαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐπίγραμμα τόδε.

Αἶ! αἶ! Πυθαγόρης τι τόσον κυάμους ἐσεβάσθη,
Καὶ θάνε φοιτηταῖς ἄμμιγα τοῖς ἰδίοις;
Χωρίον ἦν κυάμων· ἵνα μὴ τούτοις δὲ πατήσῃ
Ἐξ Ἀκραγαντίνων κάτθαν' ἐνὶ τριόδῳ.

Ὁ Δικαίαρχος ἔμπαλιν ἱστορεῖ ὅτι ὁ Πυθαγόρας κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν Μεταποντίῳ Τέμενος τῶν Μουσῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαμείνας, ἀπεβίωσεν ἐξ ἀσιτίας· ὁ δὲ Τζέτζης περιεργότερον ἐκτίθησι τὸ τέλος αὐτοῦ. (α) Ἐνῷ, λέγει, συνεκάθητο ἐν Κρότωνι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μίλωνος μετά τινων ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐχθροί του ἐλθόντες ἔθεντο φρύγανα κύκλῳ τῆς οἰκίας καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτήν. Τότε οἱ μαθηταὶ στρώσαντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ, γεφύρας δίκην, ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Πυθαγόραν νὰ διέλθῃ ἐπὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀβλαβὴς τοῦ πυρός. Φυγὼν δ' οὗτος ἐκ Κρότωνος εἰς Μεταπόντιον καὶ κρυπτόμενος ἐν τῷ ἐκεῖσε Τεμένει τῶν Μουσῶν, ἀπέ-

(α) Τζέτζ. χιλιετ. XI.

θανεν ἐκ λιμοῦ μὴ ἔχων τί νὰ φάγῃ. Κατὰ τὴν κοινοτέραν ὅμως γνώμην, ὁ Πυθαγόρας μετέβη εἰς Καυλωνίαν, ἔνθα οἱ πολῖται τῷ ἔκλεισαν τὰς θύρας τῆς πόλεως των· αὐτὸς δὲ πλείστας ἐν Τάραντι καταδιώξεις ὑποστὰς, ἀπεσύρθη εἰς Μεταπόντιον, καὶ ἐκεῖ, κατὰ τὸν σοφὸν Φρερὲ, ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἓξ ἐτῶν τῷ 507 π. Χ.

Ἤλθομεν ἤδη καὶ εἰς τὸ Πυθαγόρειον σύστημα. Ὁ κανονισμὸς τῆς σχολῆς τοῦ Πυθαγόρου περιελάμβανεν ἁπάσας τὰς ἐνεργείας τοῦ βίου, καὶ ἁπάσας τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρός τε τὴν φύσιν καὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους του· διὰ τοῦτο ἡ εἰσαγωγὴ μέλους τινος ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐγίνετο καθ' ὡρισμένους τύπους καὶ μετὰ προηγουμένας δοκιμασίας. Ὁ Πυθαγόρας μόνος ἠρεύνα τὸν χαρακτῆρα τοῦ βουλομένου ἵνα συγκαταριθμηθῇ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐξέταζε τὰς ἕξεις, τὰ αἰσθήματα, τοὺς λόγους, τὴν παρελθοῦσάν τε καὶ ἐνεστῶσαν διαγωγὴν αὐτοῦ, καὶ ἂν τῷ ἐφαίνοντο πάντα ταῦτα εὐάρεστα, συγκατέτασσε τὸν νεήλυν μετὰ τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ· τότε οὗτος, κατὰ Τίμαιον, ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς οἰκονόμους τῆς ἑταιρίας, ἐπὶ τῷ λόγῳ τὰ τῶν φίλων κοινά.

Ἡ δοκιμασία τοῦ νέου μαθητοῦ πολὺν διήρκει χρόνον. Τρία ὁλόκληρα ἔτη οὐδεμίαν εἶχεν οὗτος εἰς τὴν ἑταιρίαν ψῆφον ἡ περίθαλψιν, πέντε δὲ μετέπειτα ἔτη ἦν καταδεδικασμένος εἰς σιγήν, καὶ ἐκαλεῖτο ἀκουστικός· οὕτω δὲ ἠσκεῖτο ὅπως δαμάζῃ τὴν περιέργειάν του, ἀποσπᾶται τῆς βιωτικῆς τύρβης καὶ ἀσχολῆται εἰς μόνα τὰ τοῦ Θεοῦ, διότι πρὶν τῆς παρελεύσεως τῶν πέντε ἐτῶν, ὑπετίθετο ὅτι δὲν εἶχεν εἰσέτι τὸ πνεῦμα ἐπιδεκτικὸν σοφίας. Ἐκ τούτου δὲ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία σιωπηλότερος ἔσομαι καὶ τῶν Πυθαγόρα τελεσθέντων. Ἐὰν μετὰ τὰ πέντε τῆς δοκιμασίας ἔτη ὁ μαθητὴς ἐκρίνετο ἀνάξιος παραδοχῆς, ἀπεπέμπετο, ἐπιστρεφομένης αὐτῷ τῆς ἣν παρὰ τοῖς οἰκονόμοις κατέθετο περιουσίας, τάφος δ' ἐποιεῖτο δι' αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς σημεῖον τοῦ ὅτι πᾶσα μεταξὺ τοῦ ἀποπεμφθέντος καὶ τῶν ἑταίρων σχέσις διεκόπη· ἡ αὐτὴ δὲ ποινὴ ἐπεβάλλετο καὶ εἰς τοὺς δημοσιεύοντα τὰ τῆς ἑταιρίας μυστήρια, ὧν εἷς μόνος ἐφάνη προδότης, ὁ Ἵππαρχος. Ἀλλ'

ἐὰν μετὰ τὴν πενταετῆ δοκιμασίαν ὁ μαθητὴς ἐκρίνετο ἄξιος, τότε συγκατηριθμεῖτο μετὰ τῶν μαθηματικῶν, οἵτινες ἐδύναντο νὰ ποιῶσιν ἐνστάσεις καὶ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τῆς φιλοσοφίας τὰς ὑψηλοτέρας θεωρίας. Καὶ οἱ μὲν τῷ Πυθαγόρᾳ συγγιγνόμενοι ἐκαλοῦντο Πυθαγορικοὶ, οἱ δὲ τούτων μαθηταὶ Πυθαγόρειοι καὶ οἱ ἄλλοι ἔξωθεν ζηλωταί.

Ὁ Πυθαγόρας συνήθροισε πάντας αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς εἰς ἓν οἰκοδόμημα, ἔνθα ἔζων κοινῇ, διαμεμερισμένοι εἰς διαφόρους κλάδους, ἐν οἷς οἱ μὲν ἐσπούδαζον τὴν γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν (πρῶτος δὲ οὗτος ἀνεκάλυψε τὸν ἀστέρα τῆς Ἀφροδίτης, καὶ Ἕσπερον καὶ Φωσφόρον τὸν αὐτὸν ἐκάλεσεν), οἱ δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστήμας, ἐπὶ τέλους δ' ἕτεροι ὀνομαζόμενοι Οἰκονόμοι ἢ Πολιτικοὶ εἶχον τὴν ἐπιστασίαν τῶν δαπανῶν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ταύτην ἀφορώντων. Οἱ Πυθαγόρειοι ὤφειλον ἵνα μεταχειρίζωνται πρὸς ἱματισμὸν αὐτῶν οὐχὶ ἐκ χονδροῦ λινοῦ ὑφάσματος ἱμάτια, ὅπως ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησι, ἀλλ' ἐκ λευκοῦ βαμβακηροῦ τῆς Αἰγύπτου ὧν ἡ κατασκευὴ εἶχέ τι θαυμάσιον. Ἡ πορφύρα αὐτῶν δὲν τοῖς ἐχρησίμευε μόνον πρὸς ἱματισμὸν, ἀλλ' ἐκόσμουν δι' αὐτῆς τὰς κλίνας των, μετὰ δὲ θάνατον ἐκάλυπτον καὶ τὰ σώματά των. Κατὰ τοῦτο ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι μιμηταὶ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων καὶ τῶν προεδρευόντων τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων, ἐξ οὗ, κατὰ τὸν Μέϊνερ, ὁ Ἡρόδοτος ὡρμήθη νὰ θεωρήσῃ τὸ Πυθαγόρειον σύστημα ὡς εἶδός τι μυστηρίων καὶ νὰ τῷ δώσῃ ὄνομα ὀργίων. Τὸ πρωὶ οἱ ἑταῖροι ἀφυπνοῦντες ὡς σύνθημα εἶχον

Πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπανιστὰς,
εὖ μάλα ποιπνύειν, ὅσ' ἐν ἤματι ἔργα τελέσσεις.

Ἀλλὰ πρῶτον, ἐπὶ τῆς κλίνης ἔτι ὄντες, ἀνεπόλουν τὰς τῆς τελευταίας ἡμέρας πράξεις αὐτῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, μετὰ δὲ ταύτην τὰς τῆς προτελευταίας, καὶ οὕτως ἐξήσκουν τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀναμιμνησκόμενοι καταλεπτῶς τὰ ὅσα πρὸ τριῶν καὶ τεσσάρων ἡμερῶν ἔπραξαν. Ἐπομένως ἠγείροντο τῆς κλίνης καὶ λαμβάνοντες τὴν λύραν, ἐσυνείθιζον νὰ περιπατῶσι κατὰ μόνας εἰς τὰ ἄλση, ἐκπέμποντες ἐναρμονίους ἤχους, τὸ μὲν ὅπως διασκεδάσωσι τοῦ ὕπνου τὴν καρηβάρησιν, τὸ δὲ ὅπως συνδέοντες τὰς ἀναμνήσεις αὐτῶν, παρασκευασθῶσιν εἰς τοὺς καμάτους τῆς ἡμέρας· ἔκρουον δὲ τὴν λύραν μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὅτε ἔκλινον τὸ γόνυ πρὸ τοῦ φωτεινοῦ τούτου ἄστρου. Μετὰ τὸν μονήρη εἰς τὰ ἄλση περίπατον, οἱ συνεταῖροι ἐπλησίαζον ἀλλήλους, καὶ κατηνάλισκον τὰς πρώτας τῆς ἡμέρας ὥρας, κοινῇ διδασκόμενοι καὶ συζητοῦντες περὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἠθικῆς, προβάλλοντες ἀλλήλοις ζητήματα πρὸς λύσιν, καὶ διδάσκοντες οἱ σοφώτεροι τοῖς ἧττον σοφοῖς τοὺς πρώτους κανόνας καὶ θεωρίας τῆς ὑψηλῆς μαθήσεως.

Οἱ Πυθαγορικοὶ ἐξεζήτουν τὴν ἑνότητα τῶν νόμων καὶ οὐχὶ τὴν τῆς ὕλης· ὥστε ἀντὶ ν' ἀσχολῶνται, ὡς οἱ φυσιοδῖφαι εἰς τὴν ἔρευναν τῶν φαινομένων, ἐκεῖνοι ἀπέβλεπον εἰς μόνας τὰς μεταβολὰς αὐτῶν. Ἂν τὰ φαινόμενα παράγωνται καὶ ἀνακαινίζωνται ἀδιαλείπτως, χωρὶς οὐδὲν τῶν ἰδίων ν' ἀπολέσωσιν, αἱ σχέσεις ὅμως, καθ' ἃς ταῦτα παράγονται, ἢ ἐκεῖναι αἵτινες ἐφίστανται ἐν αὐτοῖς, εἰσὶ διηνεκεῖς, τακτικαὶ καὶ σαφεῖς. Ὡς διέπουσαι τὰ πιθανὰ τῆς φύσεως φαινόμενα σχέσεις ἀφῃρημένως πρὸς τὰ φαινόμενα αὐτὰ, ἐθεωροῦντο παρ' αὐτῶν κυρίως οἱ ἀριθμοὶ, οἵτινες μόνοι ἔχουσι παγιότητα καὶ διευκρινίζουσι τὰ λοιπὰ ὄντα, διότι εἰσὶν οἱ λόγοι καὶ ἡ αἰτία αὐτῶν· ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ ἀριθμοὶ εἶχον παρὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς τοσαύτην ἀξίαν, ὥστε ὁ μέγιστος ὅρκος τοῦ Πυθαγόρου ἦν μὰ τὸν ἀριθμὸν τέσσαρα, καὶ ἡ τετρακτὺς αὐτοῦ ἐξεθειάζετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν του.

Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρῃ γενεῇ παραδόντα τετρακτὺν,
παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

Ἀπέδιδον δὲ τοσαύτην ἀξίαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τέσσαρα, διὰ τὰς τέσσαρας, κατὰ Σουΐδα, φάσεις τῆς σελήνης, ἢ διότι οἱ πρῶτοι τέσσαρες ἀριθμοὶ ἓν καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα ὁμοῦ λαμβανόμενοι ἀποτελοῦσι δέκα, ὅς ἐστι τελειότατος ἀριθμὸς, ἐκ τοῦ ὁποίου αὖθις κατερχόμεθα εἰς τὴν μονάδα, τὴν πηγὴν καὶ τὸ ῥίζωμα τῆς φύσεως (α).

(α) Σέξτ. Ἐμπειρ. πρ. μαθημ. βιβλ. Δ'.

Ὁ Νικόμαχος ἐν Ἀριθμητικῇ Θεολογίᾳ Πυθαγόρου ἐξήγησε παραδόξως τὸ δεκαδικὸν τοῦτο σύστημα αὐτοῦ. Ὁ ἀριθμὸς εἷς, λέγει, ἡ μονὰς, ἐθεωρεῖτο ὡς πρωτίστη αἰτία τοῦ παντός. Ὁ δύο, ἐδείκνυε τὴν ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν. Ὁ τρία, τὴν ἐντελῆ ἁρμονίαν, καὶ περιέκλειεν ὑψηλὰ μυστήρια. Ὁ τέσσαρα, ὑπεμίμνησκε τὴν ἰδέαν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς του. Ὁ πέντε, ἦν τὸ ἔμβλημα τοῦ γάμου. Ὁ ἕξ, ἦν τὸ ἔμβλημα τῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἑπτὰ, τὸ ἔμβλημα τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. Ὁ ὀκτὼ, εἰκόνιζε τὸν φυσικὸν νόμον ἢ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἐννέα, παρίστα τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τέλος ὁ δέκα, ἦν ἔμβλημα τῶν θαυμασίων τῆς φύσεως, καὶ σημεῖον εἰρήνης, φιλίας καὶ παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀρχὴν λοιπὸν πάντων ὑπελάμβανον τὴν μονάδα, ἐκ δὲ ταύτης, ἔλεγον, παρήχθη ἡ ἀόριστος δυὰς, ἐκ τῆς μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος οἱ ἀριθμοὶ, ἐκ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα, ἐκ τῶν σημείων αἱ γραμμαὶ, ἐκ τῶν γραμμῶν τὰ ἐπίπεδα σχήματα, ἐκ τούτων τὰ στερεὰ σχήματα, ἐκ τῶν στερεῶν σχημάτων τὰ στερεὰ σώματα, ὧν εἰσι καὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα πῦρ, ὕδωρ, γῆ καὶ ἀήρ. Ἡ ἠθικὴ λοιπὸν, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν Πυθαγορικῶν ἐστηρίζετο δι' ἀναλογιῶν παραλόγων μᾶλλον ἢ σπουδαίων ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν σχέσεων τῶν ἀριθμῶν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπορίζοντο τὸν χαρακτῆρα ἐκεῖνον τῆς ἑνότητος καὶ ἀκριβείας, ἥτις τοῖς ἔδιδε τὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἰσχύν.

Οἱ Πυθαγορικοὶ ἀπέδιδον μουσικὴν ἐνέργειαν εἰς πάντα τὰ πράγματα τοῦ βίου τούτου. Ἔλεγον ὅτι ὁ κόσμος (καὶ πρῶτος ὁ Πυθαγόρας τὸν οὐρανὸν κόσμον ἐκάλεσε, διὰ τὸ τέλειον, λέγει ὁ Φώτιος, εἶναι καὶ πᾶσι κεκοσμημένον τοῖς τε ζώοις καὶ τοῖς καλοῖς) παρήχθη ἐξ εἴδους τινος ἁρμονίας, ἣν ἡ λύρα ἔπειτα ἐμιμήθη, καὶ ἔδιδον ἤχους ἰδιαιτέρους εἰς τὴν κίνησιν τῶν ὑπερθεν ἡμῶν στρεφομένων οὐρανίων σωμάτων. Συγκρίνοντες δ' ἐνίοτε τὰς διαστάσεις τῶν πλανητῶν πρὸς τὰς τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ἐκάλουν τόνον τὸ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ σελήνης διάστημα, ὅπερ ὥριζον, κατὰ Ἡλίνιον, εἰς ἑκατὸν εἴκοσιν ἓξ χιλιάδας σταδίων. Ἀπὸ τῆς σελήνης μέχρι

τοῦ Ἑρμοῦ ἠρίθμουν ἥμισυν τόνον, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ μέχρι τῆς Ἀφροδίτης, ἀπὸ δὲ ταύτης μέχρι τοῦ ἡλίου ἕνα καὶ ἥμισυν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου μέχρι τοῦ Ἄρεος ἕνα, ἀπὸ τοῦ Ἄρεος μέχρι τοῦ Διὸς ἥμισυν, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Διὸς μέχρι τοῦ Κρόνου, ἀπὸ δὲ τοῦ Κρόνου μέχρι τῆς σφαίρας τῶν ἀστέρων ἕνα καὶ ἥμισυν, ὅπερ ἐν τῷ συνόλῳ ἀπήρτιζε τὴν διαπασῶνα ἢ τὸ octavo τῶν ἑπτὰ τόνων. Πρὸς τούτοις ἔλεγον ὅτι ἕκαστον σῶμα ἐκινεῖτο κατ' ἴδιον τρόπον, ὁ μὲν Κρόνος ἐκ παραδείγματος κατὰ τὸν Δωρικὸν ῥυθμὸν, ὁ δὲ Ζεὺς κατὰ τὸν Λυδικὸν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡ κατάταξις αὕτη τῶν οὐρανίων σωμάτων φαίνεται νῦν, ὅτε ἡ ἀστρονομία περιῆλθεν εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀναπτύξεως γελοία, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς τοιαύτην νὰ τὴν θεωρήσωμεν. « Ὁ Πυθαγόρας, παρατηρεῖ ὁ διάσημος ἀστρονόμος Βαλλὴ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀρχαίας Ἀστρονομίας, ὑπάρχει εὐλόγως ἄξιος θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς θεωρητικῆς μουσικῆς, διότι παρήγαγε νέον κλάδον μαθηματικῶν, σχηματίζων ἀναλογίαν μεταξὺ τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁρμώμενος, ἐνόμισεν ὅτι δύναται ν' ἀνεύρῃ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ τὴν ἁρμονίαν ταύτην, καὶ ὑπέλαβεν ὅτι ἡ κίνησις τῶν ἀστέρων καὶ τῶν σφαιρῶν ὤφειλε νὰ παραγάγῃ ἦχον, ὅστις ἀναλογῶν πρὸς τὰς ἀποστάσεις, ἐσχημάτιζεν οὐράνιον μουσικὴν ἁρμονίαν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δὲν ἀκούομεν, διότι οἱ ἦχοι αὐτῆς ἀδυνατοῦσι νὰ περιέλθωσι μέχρι τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων ». (α)

(α) Ἡ ἐφεύρεσις τῆς μουσικῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀποδίδεται εἰς διαφόρους. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐθεώρουν ὡς ἐφευρόντα αὐτὴν τὸν Ἑρμῆν ἢ τὸν Ὄσιριν, οἱ Ἰνδοὶ τὸν Βράμαν, οἱ Σῖναι τὸν Φο-χὶ, οἱ Ἑβραῖοι τὸν Ἰωβὰλ, εἰ δὲ Ἕλληνες τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν Λίνον καὶ τὸν Ἀμφίονα. Ἡ φωνητικὴ μουσικὴ προηγήθη βεβαίως τῆς ὀργανικῆς, μεταξὺ δὲ τῶν ὀργάνων, τὰ πρῶτα γνωστὰ εἶσι τὰ πνευστικὰ, καὶ ἰδιᾳ ὁ αὐλὸς τοῦ Πανός. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει ὅτι οἱ θεοὶ παρέστησαν εἰς τοὺς γάμους τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας κρατοῦντες, ἡ μὲν Ἀθηνᾶ σάλπιγγα, ὁ δὲ Ἀπόλλων βάρβιτον, αἱ Μοῦσαι αὐλοὺς, καὶ ὅτι τὰ μυστήρια ἐτελέσθησαν ἐν τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις. Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους, οἱ πρῶτοι μουσικοὶ ὑψώθησαν εἰς τάξιν θεῶν, καὶ ἐτιμῶντο ὡς προστάται τῆς τέχνης, ἣν εὗρον. Οἱ προσβευταὶ στελλόμενοι πρὸς ἐχθρούς, ἐβάδιζον κρούοντες λύραν ἢ βάρβιτον, ὅπως καταπραΰνωσι τὰ πνεύματα ἐκείνων, μεθ' ὧν προέκειτο νὰ συνευτυχθῶσι. Τὰ μαθήματα τῆς

Ὡς πρώτιστον τῶν μαθημάτων ὁ Πυθαγόρας συνίστα τὴν γεωμετρίαν εἰς ἣν ηὐδοκίμησε λίαν, λύσας καὶ τὸ περιβόητον ἐκεῖνο πρόβλημα τῆς ὑποτεινούσης τοῦ ὀρθογωνίου καὶ ἐπιγράψας ὡς λέγεται ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου του τὸ πασίγνωστον Μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. Ἐδόξαζε δὲ τὴν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν τῶν ζώων ἀπὸ σπερμάτων, δηλονότι τὸ σπέρμα, κατ' αὐτὸν, ἦν

ἠθικῆς καὶ τὰ παραμυθήματα συνωδεύοντο συνεχέστατα μὲ μουσικήν. Ὁ Ἀγαμέμνων ἀναχωρῶν διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Τροίας, ἐγκατέλειπε παρὰ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ ἕνα ψάλτην ἵνα τὴν συνέχῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ Αἴγισθος τότε μόνον ἐδυνήθη νὰ τὴν ἐξαπατήσῃ, ὅταν ἐδολοφόνησεν αὐτόν. Εἷς μουσικὸς ἐδίδη ἐπίσης φύλαξ τῆς σωφροσύνης εἰς τὴν Πηνελόπην. Τὸ πάλαι ὁ αὐτὸς ἦν καὶ μουσικὸς καὶ ποιητὴς καὶ ψάλτης, βλέπομεν δὲ τὸν Ὅμηρον περιερχόμενον τὰς πόλεις μὲ στέφανον δάφνης ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ψάλλοντα τὰς ἀθανάτους αὐτοῦ ῥαψῳδίας. Ὁ Πλάτων συνίστα τὴν μουσικὴν ὡς ὄργανον καλῆς ἀγωγῆς, λέγων ὅτι οἱ παῖδες ἅμα ἐξασκηθῶσιν ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, δέον νὰ προσλαμβάνωσι διδάσκαλον τῆς λύρας, συνεβούλευε δὲ τὴν πατρίδα του ἵνα διατηρήσῃ τὴν μουσικὴν ἐν τῇ λαμπρότητι αὐτῆς καὶ ἀπεκάλει ἀκαλλιέργητον πάντα τὸν μὴ ταύτης μετέχοντα. Συνίστα δὲ τὴν τέχνην ταύτην εἰς πᾶσαν ἡλικίαν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς γέροντας, οὓς προέτρεπε νὰ ᾄδωσιν εἰς τὰ συμπόσια καὶ μεταχειρίζωνται οἶνον ὅπως ἀναζωπυρῶσι τὰ αἰσθήματα αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχον διάφορα εἴδη μουσικῆς. Οἱ Δωριεῖς ἐξετέλουν τὸ αὐτὸ ᾆσμα εἰς χαμηλότερον τόνον παρὰ τοὺς Φρύγας, καὶ οὗτοι χαμηλότερον παρὰ τοὺς Λυδούς· ὡς ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ὀνομασία Δωρικὸς τρόπος, Φρυγικὸς, Λυδικὸς κλ. Ὁ Λυδικὸς τρόπος ἐνέπνεε τὴν χαρὰν, ὁ Φρυγικὸς ἐξέκαιε τὴν πολεμικὴν ζέσιν, ὁ δὲ Δωρικὸς ἐπράϋνε τὴν ὁρμὴν τῶν παθῶν. Τὸν τελευταῖον τοῦτον, λέγει ὁ Λουκιανὸς, μετεχειρίζοντο εἰς τὰς θυσίας καὶ τὰς σπονδὰς, τὸν δὲ Λυδικὸν εἰς τὰς παννυχίδας. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν οἱ ἀρχαῖοι μόνον τοὺς τρεῖς τούτους τρόπους ἐγνώριζον, κεχωρισμένους ἀλλήλων δι' ἑνὸς τόνου· βραδύτερον ὅμως εἰσῆξαν τὸν Ἰωνικὸν, ὅστις ἐπεῖχε τόπον μεταξὺ τοῦ Δωρικοῦ καὶ τοῦ Φρυγικοῦ, καὶ τὸν Αἰολικὸν μεταξὺ τοῦ Φρυγικοῦ καὶ τοῦ Λυδικοῦ. Προσετέθησαν δ' ἀκολούθως εἰς τούτους καὶ ἕτεροι, λαβόντες τὰς ὀνομασίας ἐκ τῶν πρώτων πέντε, μὲ διάκρισιν τῆς προθέσεως ὑπὲρ διὰ τοὺς ὑψηλοὺς, καὶ ὑπὸ διὰ τοὺς χαμηλοὺς, οἷον Ὑπερλύδιος, Ὑποφρύγιος κλ. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς νέους Παραινέσει αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι συναντήσας ποτὲ ὁ Πυθαγόρας νέους κωμάζοντας καὶ στεφανηφορεῖντας, διέταξε τοὺς μουσικοὺς νὰ παίξωσι τὸ Δώριον. Τοσοῦτον δὲ συνεκινήθησαν οἱ νέοι ἐκ τοῦ ᾄσματος, ὥστε ῥίψαντες τοὺς στεφάνους, καὶ τὴν μέθην ἀποβαλόντες, ἐπανῆλθον οἴκαδε πλήρης αἰσχύνης.

σταγὼν τοῦ ἐγκεφάλου περιέχουσα ἐν αὐτῇ θερμὸν ἀτμόν. Ἡ σταγὼν προσφερομένη τῇ μήτρᾳ, ἀπὸ μὲν τοῦ ἐγκεφάλου προσλαμβάνει ἰχῶρα καὶ ὑγρὸν καὶ αἷμα, ἐξ ὧν γίνονται αἱ σάρκες, τὰ νεῦρα, τὰ ὀστᾶ, αἱ τρίχες καὶ καταρτίζεται οὕτω τὸ σῶμα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀτμοῦ ψυχὴν καὶ αἴσθησιν. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου διαιρεῖται εἰς νοῦν, φρένας καὶ θυμόν· καὶ νοῦν μὲν καὶ θυμὸν κέκτηνται καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, φρένας δὲ μόνος ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἕδρα τῆς ψυχῆς ὑπάρχει ἀπὸ τῆς καρδίας μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ μέρος αὐτῆς, ἐστὶν ὁ θυμὸς, τὸ δὲ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, αἱ φρένες καὶ ὁ νοῦς· δεσμὰ δὲ τῆς ψυχῆς εἰσὶν αἱ φλέβες, αἱ ἀρτηρίαι καὶ τὰ νεῦρα. Αἱ ψυχαὶ ἐκριφθεῖσαι τῆς γῆς, μένουσιν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἐκεῖθεν αὖθις πέμπονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα.

Τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως, καί τοι καταδικαζόμενον ἀπηνῶς παρά τινων, ἔχει ὅμως τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ τελειοποιήσει αὐτῇ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἶνε αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἀνάμικτον ποικίλων πλανῶν. Ὁ φόβος τῶν ἀνθρωπίνων νόμων δὲν ἐνεποίει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τοὺς πολλοὺς ἱκανὴν ἐντύπωσιν ὅπως τοὺς ἀποτρέψῃ τῆς κακίας· ἀπῃτεῖτο λοιπὸν νὰ τοῖς ὑποδειχθῶσι τιμωρίαι ὑπέρτεραι, ὡς τοιαύτας δὲ ἐβεβαίουν ὅτι οἱ κακοποιοὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν θέλουσιν ὑποστῆ, μεταμορφούμενοι εἰς εὐτελῆ ζῶα καὶ ὑπομένοντες πάσας ἐκείνων τὰς δυσπραγίας. (α) Ὅπως δὲ μὴ παραβαίνωσι τὸν κανόνα τοῦ θύειν ζῶα, οἱ Πυθαγόρειοι οὐδὲν αὐτῶν ἐφόνευον πρὶν πρότερον διὰ λουτρῶν ἢ ἄλλων τρόπων ἤθελον τὸ ἀναγκάσει νὰ κύψῃ τὴν κεφαλήν του ὡς σημεῖον συγκαταθέσεως αὐτοῦ πρὸς θυσίαν. Ἀλλὰ τῆς ἀποχῆς κρεῶν ὑπῆρχε καὶ ἕτερός τις λόγος (β). Ὁ Πυθαγόρας καὶ ὡς νομοθέτης καὶ ὡς ἰατρὸς ἀπηγόρευε τὴν θυσίαν τῶν ἐμψύχων «συνασκῶν καὶ συνεθίζων εἰς εὐκολίαν βίου τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε εὐπορίστους αὐτοῖς εἶνε τὰς τροφὰς, ἄπυρον προσφερομένοις καὶ λιτὸν ὕδωρ πίνουσι· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ σώματος ὑγιείαν, καὶ ψυχῆς ὀξύτητα περι-

(α) Τίμ. παρὰ Πλάτωνι 104.

(β) Πλουτ. συμπ. 8. προβλ. 8.

γίνεσθαι.» (α) Τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως ἐπεκράτησε παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, καὶ φαίνεται ἐξ Ἰνδικῆς τὸ πρῶτον προελθόν· ἐκεῖθεν δ' εἰσήχθη εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ἐνδοξάζετο ὅτι ἡ ψυχὴ, ἐξερχομένη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, μετεβιβάζετο εἰς ἄλλο ζῶον, καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου αὖθις μετὰ τρισχιλίων ἐτῶν περίοδον, παρὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων τὸ μετήγαγεν ὁ Πυθαγόρας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ὅμως οὐδέποτ' ἐγενικεύθη. Παρὰ τῷ Πλάτωνι συνεχῶς ἀπαντᾶται τὸ δόγμα τοῦτο, ὡς μῦθος ὅμως μᾶλλον ἢ ὡς φιλοσοφικὴ ἰδέα, πολλοὶ δὲ καὶ πικρῶς ἔσκωψαν τὸν Πυθαγόραν διὰ τοῦτο, ὡς ὁ Ξενοφάνης λέγων,

Καὶ ποτέ μιν στυφελιζομένου σκύλακος παριόντα
Φασὶν ἐποικτεῖραι, καὶ τόδε φάσθαι ἔπος.
Παῦσαι, μηδὲ ῥάπιζ', ἐπεὶ φίλου ἀνέρος ἐστὶ
Ψυχὴ, τὴν ἔγνων φθεγξαμένης ἀΐων.

Ὁ Πυθαγόρας πρώτιστον παράγγελμα ἐπέβαλλε τὸ πρὸς τοὺς ἀθανάτους καὶ τοὺς ἥρωας σέβας· διὰ τοῦτο οὐδόλως ἐπέτρεπε νὰ ἅπτωνται τῶν ἰχθύων ὅσοι ἦσαν ἱεροὶ ἢ λευκοῦ ἀλεκτρυόνος, διότι τὸ λευκὸν ἀνήκει πάντοτε, κατ' αὐτὸν, εἰς τοὺς ἀγαθούς, ἢ σορροῦ κυπαρισσίνης διὰ τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον. Διέστελλε δὲ τὴν ὀφειλομένην τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τιμὴν λέγων, ὅτι τοὺς μὲν θεοὺς ὀφείλομεν διὰ παντὸς νὰ τιμῶμεν λευχειμονοῦντες καὶ ἁγνεύοντες, τοὺς δὲ ἥρωας ἀπὸ μέσου ἡμέρας· ἡ δὲ ἁγνεία ἐτελεῖτο διὰ καθαρμῶν καὶ λουτρῶν καὶ περιῤῥαντηρίων.

Τοιαῦτα ἦσαν συνήθως τὰ ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου συνδιελέγοντο καὶ ἐριλοσόφουν, ὁπόταν, ὡς ἀνωτέρω προείπομεν, παραιτοῦντες τὴν λύραν, καὶ τὸν μονήρη περίπατον, προσήγγιζον ἀλλήλους. Τὰς συνδιαλέξεις αὐτῶν ταύτας διεδέχοντο αἱ ἁρμόδιαι ἀσκήσεις, ὅπως τοιουτοτρόπως αὐξήσωσι τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος, μετὰ δὲ ταύτας ἐποιοῦντο λιτώτατον ἄριστον ἐκ μέλιτος καὶ ἄρτου. Μετὰ τὸ ἄριστον, ἀπήρχοντο πρὸς ἐκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων των, καὶ ἅμα ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν αὐτοῦ, συνε-

(α) Διογ. Λάερτ. ἐν β. Πυθαγ.

νούμενοι αὖθις ἐξήρχοντο ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς εἰς τοὺς περιπάτους, ἀνακοινοῦντες ἀλλήλοις τί ἔμαθον τὴν ἡμέραν. Μετὰ τοὺς περιπάτους ἐποιοῦντο ψυχρὸν λουτρὸν, καὶ τούτου τελειουμένου συνηθροίζοντο ὅπως δειπνήσωσι· τὸ δὲ δεῖπνον αὐτῶν συνήθως ἐπερατοῦτο πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Εἰς ἑκάστην τράπεζαν οὐδέποτε συνεκάθηντο πλέον τῶν δέκα συνδαιτόρων ὅπως ἐπικρατῇ ἡ μεγαλειτέρα ἐμπιστοσύνη· ἤρχιζον δὲ καὶ ἐτελείωνον διὰ σπονδῶν καὶ θυσιῶν. Ἐν τῷ δείπνῳ μετεχειρίζοντο ἐδέσματα θρεπτικώτερα καὶ ποικιλώτερα τοῦ ἀρίστου, οἷον λάχανα καὶ ἄλλα· τινὲς δὲ λέγουσιν ὅτι μετεχειρίζοντο καὶ κρέας. Ἀπηγορευμένον διετέλει εἰς τοὺς ἑταίρους ν' ἀναλαμβάνωσι τὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης καταπίπτοντα ψυχία, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ταῦτα ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἥρωας, κατ' ἀλήθειαν ὅμως, ἵνα οἱ συνδαίτορες τρώγωσι μετὰ προσοχῆς καὶ οὐχὶ ἀκολάστως. Κατά τινας ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, παρετίθετο αὐτοῖς τράπεζα πλουσία, πλήρης ὀρεκτικῶν ἐδεσμάτων, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον μόνον ἐπί τινα χρόνον, καὶ ἐπομένως τὴν κατέλειπον εἰς τοὺς δούλους, χωρὶς οὐδὲ τὴν συνήθη αὐτῶν τροφὴν νὰ φάγωσι· τοῦτο δὲ ἔπραττον ὅπως περιστέλλωσι τῆς σαρκὸς τὰ πάθη. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἠκροῶντο διδακτικῶν τινων καὶ εὐαρέστων ἀναγνωσμάτων, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλον ν' ἀποχωρισθῶσιν, ὁ πρόεδρος τῆς ἑταιρίας ὑπεμίμνησκεν εἰς πάντας τὰ σπουδαιότερα τοῦ βίου καθήκοντα καὶ τὰ πρώτιστα τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρα. «Μὴ παύητε, τοῖς ἔλεγε, τιμῶντες τοὺς θεοὺς, τὰ πνεύματα καὶ τοὺς ἥρωας, εὐλαβούμενοι τοὺς γονεῖς καὶ εὐεργέτας ὑμῶν, καὶ συντρέχοντες εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν καταπατουμένων νόμων. Μὴ ἀνασπᾶτε δένδρον ἢ φυτὸν, ἐξ οὗ ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει ὠφέλειαν, μηδὲ φονεύητε ζῶον, ἐκ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ πάθῃ.» Τότε ἕκαστος ἀποσυρόμενος μετέβαινεν εἰς τὰ ἴδια, ἔνθ' ἀναπόλει ὁμοίως τὰς κατὰ τὴν ἡμέραν πράξεις αὐτοῦ, συλλογιζόμενος μὴ τυχὸν παρέλειψέ τι νὰ πράξῃ.

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι
πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν,
πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί δέ μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Καὶ τοιουτοτρόπως ἐτελείωνε τὴν ἡμέραν, ὡς ἤρξατο, προπαρα-

σκευαζόμενος διὰ τοῦ ἤχου τῆς λύρας εἰς ὕπνον γαλήνιον καὶ γλυκὺν, καὶ ἐξαφανίζων δι' ἐκείνης πᾶσαν ἀνίαν ἥτις ἐδύνατο νὰ τῷ μένῃ ἐκ τῆς τύρβης τῆς ἡμέρας. «Pytagoricis, λέγει ὁ Ἰουστῖνος certe moris fuit, et quum evigilasset, animos ad lyram excitare, quo essent ad agensium erectiones; et quum somnum poterent, ad eamdem prius lenire meutem, ut, quid fuisset turbidiorum cogitationum componerent.»

Ἀλλὰ καθὼς σύμπας ὁ βίος τῶν μαθητῶν τοῦ Πυθαγόρου ἦν αὐτόχρημα ἀρετὴ, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ τέλος αὐτῶν ἦτον ἥσυχον καὶ ἐπίζηλον. Τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων περιεκλείοντο εἰς κλίνην ἐκ φύλλων μύρτου, ἐλαίας καὶ φοίνικος (α) καὶ αἱ κηδεῖαι των συνωδεύοντο μὲ μυστηριώδεις τινας τελεσὰς, ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὁποίων ἀντὶ πάσης θυσίας ἀπῃτεῖτο. Ἐπελθούσης τῆς καταστροφῆς τῶν Πυθαγορείων ἐν Κρότωνι, πολλοὶ αὐτῶν ἐφυγαδεύθησαν, ἐν οἷς καὶ Λύσις ὁ μετὰ ταῦτα γενόμενος διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου· μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἐν Θήβαις, φοβηθέντες οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἑταῖροι μὴ κατὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ δὲν ἐξετελέσθησαν οἱ ἀπαιτούμενοι τύποι, ἔπεμψαν πρέσβυν εἰς Θήβας τὸν Θεάνορα, ὅπως φιλοδωρήσῃ τοὺς νοσηλεύσαντας τὸν Λύσιν καὶ ζητήσῃ τὸ σῶμα του· ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, μυηθεὶς ἤδη εἰς τὰ μυστήρια τῶν Πυθαγορείων, εἶχεν ἐνταφιάσει κατὰ τὰ εἰθισμένα τὸν διδασκάλον αὐτοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν ὀλίγοις ἡ διδασκαλία τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὅστις συνάμα πρῶτος ἐδίδαξε τοῖς Ἕλλησι τὴν χρῆσιν τῶν μέτρων καὶ τῶν σταθμῶν. Ὅπως δὲ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ὑπάρχῃ εὐχερὴς, μετεχειρίζετο παροιμίας τινὰς συνοπτικὰς, ἐν αἷς συμβολικῶς παρίστα τὰ δόγματά του (β). «Ἰδιότροπός τε μὴν καὶ συμβολικὴ ἦν, λέγει ὁ Ἰάμβλιχος, ἡ σύμπασα Πυθαγόρειος ἀγωγὴ καὶ αἰνίγμασί τισὶ καὶ γρίφοις ἔκ γε τῶν ἀποφθεγμάτων ἐοικυῖα διὰ τὸ ἀρχαΐζειν τῷ χαρακτῆρι, καθάπερ καὶ τὰ θεῖα τῷ ὄντι καὶ πυθόχρηστα λόγια δυσπαρακολούθητά πως καὶ δυσερμήνευτα φαίνεται τοῖς ἐκ παρέργου χρηστηριαζομένοις.» Τοιαῦται παροιμίαι ἦσαν. Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. — Ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν. — Μὴ γεύεσθαι μελανούρων. — Κυάμων ἀπέχεσθαι (α). — Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ

(α) Plin. H. N. XXXV. 12,

(β) Κατὰ τὰς πρώτας ἡλικίας τῆς Ἑλλάδος ἡ διδασκαλία ἐγίνετο διὰ μύθων. Ἐπειδὴ οἱ λαοὶ ἦσαν λίαν ἀνάγωγοι, δὲν ἐπροτείνοντο οὗτοι ὡς ὑπόδειγμα ἀλλήλοις· ἔδιδον, ὅμως οἱ διδάσκαλοι λόγον εἰς τὰ ζῶα καὶ δι' ἐκείνων ἐδίδασκον, ὥστε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐγένετο διὰ τῶν αἰσωπείων μύθων. Βραδύτερον παρεδέχθησαν τὰ γνωμικὰ, ἅτινα ἔγραφον εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ δημόσια μέρη· ἀλλ' Ἄριστων ὁ Χῖος κακίζει πικρῶς τοὺς φιλοσόφους, οἵτινες δὲν ἐξηρράζοντο σαφῶς, ὁμοιάζοντες οὕτω τὰ ἀρχαῖα ἄτινα καίτοι φαίνονται τεχνικὰ, διατελοῦσιν ὅμως ἄχρηστα. Aristo Chius dicere solebat nocere audientibus philosophos iisqui bene dicta male interpretarentur. (Cicer. de nat. Deor. III. XXXI.

(α) Τὸ λόγιον τοῦτο Κυάμων ἀπέχεσθαι πολλοὶ πολλαχῶς ἐξήγησαν, διότι εἰς τοὺς κυάμους ἀπεδίδοντο τὸ πάλαι ἀλλόκοτοί τινες ἰδιότητες Ὁ Πορφύριος ἐν βίῳ Πυθαγόρου λέγει ὅτι οἱ κύαμοι περιέχουσιν οὐσίαν τινὰ, ἥτις μετέχει τῆς ἐμψύχου ἐκείνης ὕλης, τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐστὶ μόριον· ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι ἐὰν λάβῃ τις ἄνθη τοῦ φυτοῦ τούτου, ὅταν ἀρχίζωσι νὰ εὐωδιῶσι καὶ θέσας ἐντὸς δοχείου θάψῃ εἰς τὴν γῆν, μετὰ ἐννενήκοντα ἡμέρας ἀνοιγομένου τοῦ καλύμματος τοῦ δοχείου, θέλει εὕρει ἐν τῷ πυθμένι αὐτοῦ κεφαλὴν παιδός. Καὶ εἰς Αἴγυπτον δὲ οἱ κύαμοι ἦσαν βδελυκτοί, οὐδ' ἐσπείροντο, καὶ ἂν τυχόν τις αὐτῶν ἐφύετο, οἱ ἱερεῖς ἀπέστρεφον τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς ἀπὸ ἀκάθαρτον πρᾶγμα. (Ἡρόδοτ. Β. 37). Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φαίνεται ὅτι ἡ ἀποχὴ τῶν κυάμων δὲν προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου, διότι ὁ Ἀριστόξενος παρ' Αἰλίῳ Γελλίῳ (Δι. Ν. IXI. 14) βεβαιοῖ ὅτι μετεχειρίζετο αὐτοὺς ἐκεῖνος ἐνίοτε εἰς τὴν τράπεζάν του, ἀλλὰ διὰ τοῦ λόγου «κυάμων ἀπέχεσθαι,» ἠννόει τὸ μὴ ἀναμιγνύεσθαι εἰς τὰς πολιτικὰς διαιρέσεις τῶν πόλεων, διότι τότε αἱ παύσεις καὶ ἐκλογαὶ τῶν ἀρχόντων ἐγίνοντο διὰ κυάμων. Τινὲς ὅμως τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, κυριολεκτικῶς τὰς λέξεις λαμβάνοντες, ἀπηγόρευσαν τὴν χρῆσιν τῶν κυάμων, ἴσως ὡς ἀνεμωδῶν καὶ ἐπολέθρα εἰς τὴν ὑγείαν φερόντων ἀποτελέσματα ἢ, κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, ὡς στειρούντων τὰς γυναῖκας. (Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. Γ'. 521—Ἀνωνυμ. παρὰ Φωτ. 1316—Cicer de div. 1. 30) Πρὸς τὴν γνώμην δὲ ταύτην διατελεῖ σύμφωνος καὶ ὁ Ἱπποκράτης (περὶ διαιτ. β. 13) ὥστε ἡ ἀποχὴ τῶν κυάμων κατέστη τοιουτοτρόπως δόγμα ὑγιεινῆς

Διονύσιος ὁ τύραννος τῆς Σικελίας θέλων νὰ ἐννοήσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἀπεχῆς τῶν κυάμων, διέταξεν ὅπου εὕρωσι Πυθαγορείους νὰ τοὺς συλλάβωσι· στρατιῶται δέ τινες ἀπήντησαν δέκα αὐτῶν, εἵτινες μετέβαινον ἀπὸ Τάραντος εἰς Μεταπόντιον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι κατεδιώκοντο πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας, ἅμα εἶδον τοὺς στρατιώτας ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἀπαντήσαντες καθ' ὁδὸν ἀγρὸν κυάμων προὐτίμησαν νὰ σφαγῶσι μᾶλλον ἢ νὰ πατήσωσιν ἐπ' αὐτῶν (Ἰαμβλ. β. Πυθ. 31. 158.) Ἐν τούτοις οἱ στρατιῶται συνέλαβον Μυλλίαν τὸν Κροτωνιάτην μετὰ τοῦ συζύγου αὐτοῦ Τιμύχας τῆς Λακαίνης, οὓς ἤγαγον

ἐμβάλλειν. — Ἐπὶ χοίνικας μὴ καθίζειν.—Καρδίαν μὴ ἐσθίειν. —Φορτίον συγκαθαιρεῖν καὶ μὴ συνεπιτιθέναι.—Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν.—Ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα Θεοῦ μὴ περιφέρειν.—Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ.—Ἐλαδίῳ εἰς θάκον μὴ ὁμόργνυσθαι.—Πρὸς ἥλιον τετραμμένον μὴ μιχεῖν.—Ἐντὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν.—Μὴ ῥαδίως δεξιὰν ἐμβάλλειν.—Ὁμοροφίους χελιδόνας μὴ τρέφειν.—Ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι.—Ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν.—Ἀποδημοῦντα ἐπὶ τοῖς ὅροις ἀνεπιστρεπτεῖν.—Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν κτλ.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι σκοπὸς κύριος τοῦ Πυθαγόρου ἦν ἡ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, ἀπ' ἐναντίας τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, οἵτινες ἀδιαφοροῦντες περὶ τῶν ἄλλων, ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων ἐφρόντιζον. Ὁ Πυθαγόρας ἐπεθύμει νὰ σχηματίσῃ ἄνθρωπον, δηλονότι ν' ἀναπτύξῃ ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ καλὸν καὶ καταστρέψῃ πᾶν τὸ κακόν, ἐπομένως δὲ προὐτίθετο νὰ προσεγγίσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς συνδέσῃ δι' ἀλύτου δεσμοῦ πρὸς ἀλλήλους. Οἱ Πυθαγόρειοι οὐδέποτε ἠγανάκτουν, ἐκακολόγουν, ἐδάκρυον ἢ ἐμεμψιμοίρουν ἐπὶ ταῖς δυσπραγίαις αὐτῶν, οὐδ' ἐταράσσοντο ὑπὸ φόβων ἢ κινδύνων. Οὐδέποτ' ἐταπεινοῦντο εἰς δεήσεις ἢ κολακίας, γεγυμνωμένοι δὲ παντὸς πάθους, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ θυσιάσωσιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν ἄλλων. (α) Εἰς Αἴγυπτον οἱ ἱερεῖς προσεπάθουν διὰ τοῦ δεσποτισμοῦ ν' ἀποκτήσωσιν ὑπόληψιν καὶ ἀξιοπιστίαν· ἀλλ' ὁ Πυθαγόρας διὰ τῆς ἀρετῆς ἠγωνίζετο νὰ συστήσῃ στενὸν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῆς αὐτῆς πόλεως, μεταξὺ τῶν τέκνων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, μεταξὺ ἑνὶ λόγῳ ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων, οἱασδήποτε φύσεως, σύνδεσμον. Καί τι ἄρα ἠννόει ἐντελλομένος νὰ μὴ ἐκκόπτωσι δένδρα ἢ φυτὰ καὶ νὰ μὴ φονεύωσι ζῶα;

εἰς Συρακούσας ἐνώπιον τοῦ Διονυσίου. Οὗτος ἠθέλησε νὰ μάθῃ διατί οἱ ἑταῖροι των προὐτίμησαν νὰ σφαγῶσι μᾶλλον ἢ νὰ πατήσωσι τοὺς κυάμους· ἀλλ' ἀφοῦ οὐδὲ δι' ὑποσχέσεων, οὐδὲ δι' ἀπειλῶν ἐδυνήθη νὰ μάθῃ τι, κατέφυγεν εἰς βασάνους, καὶ ἐπειδὴ ἡ Τιμύχα ἐφοβήθη μὴ ἀναγκασθῇ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ μυστήριον, ἔκοψε διὰ τῶν ὀδόντων τὴν γλῶσσαν αὐτῆς καὶ τὴν ἔῤῥιψε πρὸ τοῦ τυράννου.

(α) Διογ. Λαέρτ. ἐν β. Πυθαγ.

Ἀλλ ἐπέτυχεν ἄρα ὁ Πυθαγόρας νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν τὴν ἀρετὴν ἐκείνην, ἣν ὁ ἴδιος ἐκέκτητο; Πολλὰς ἐδυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν ἀποδείξεις, τρεῖς ὅμως αἱ ἑπομέναι εἰσὶν ἱκαναὶ ὅπως πείσωσι πάντας, ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Τυράννου ὄντος τῆς Σικελίας τοῦ Διονυσίου, Φιντίας τις Πυθαγόρειος, συλληφθεὶς ὡς ὤφθην ἐπιβουλεύων τῷ τυράννῳ καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τὸν ἀπολύσῃ ἐπὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ τῆς φυλακῆς ὅπως ἐκπεραιώσῃ οἰκιακάς τινας ὑποθέσεις, καὶ ὑπισχνεῖτο νὰ ἐπανέλθῃ αὖθις εἰς τὴν φυλακὴν, ἕτοιμος ὢν συνάμα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ τυράννου νὰ προσαγάγῃ καὶ ἐγγυητήν. Ὁ Διονύσιος, διστάζων ἂν ὑπάρχῃ τις ὅστις νὰ συγκατατίθηται ὅπως ἐγγυήσῃ ἄνδρα καταδεδικασμένον εἰς θάνατον, ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ὁ δὲ Φιντίας προσήγαγεν ἕτερον Πυθαγόρειον, καλούμενον Δάμωνα, ὅστις ἄνευ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν εὐθύνην, καὶ οὕτως ἐπετράπη ἡ ἐκ τῆς φυλακῆς ἔξοδος τοῦ Φιντίου. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐπῄνουν τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλίας τοῦ Δάμωνος, πολλοὶ δ' ἐμέμφοντο αὐτὸν ὡς ἄφρονα, πάντες δ' ἐν γένει ἀνέμενον τὴν τεταγμένην ὥραν ἵνα ἴδωσιν ἂν ὁ Φιντίας, τηρῶν τὴν ὑπόσχεσίν του, ἤθελεν ἐπανέλθει εἰς τὴν φυλακήν· μόνος δὲ ὁ Δάμων μεγίστην ἐδείκνυεν ἀταραξίαν. Καὶ ὄντως, κατὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον, ἐφάνη μακρόθεν δρομαῖος ὁ Φιντίας, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὸ δεσμωτήριον, προσέφερεν ἑαυτὸν εἰς τὸν δήμιον· ὁ δὲ Διονύσιος, θαυμάσας τὸ γενναιόψυχον τῶν δύο φίλων, ἀπέλυσεν ἀμφοτέρους, παρακαλέσας αὐτοὺς ὅπως τρίτον αὐτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλάβωσι.

Πυθαγόρειός τις, περιερχόμενος πεζὸς, ἀφίχθη κεκοπιακὼς εἴς τι πανδοχεῖον, ἔνθα ἠσθένησε βαρέως· πλησιάζων δὲ ν' ἀποθάνῃ καὶ μὴ ἔχων πῶς ν' ἀνταμείψῃ τὸν πανδοχέα δι' ἃς περιποιήσεις τῷ ἐπεδαψίλευσε, ζητήσας σανίδα, ἐχάραξεν ἐπ' αὐτῆς συμβολικά τινα γράμματα καὶ ἐνετείλατο τῷ πανδοχεῖ νὰ ἐκθέσῃ τὴν σανίδα εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οὗτος μὲν ἀπεβίωσεν, ὕστερον δὲ πολλῶν ἐτῶν διερχόμενος ἐκεῖθεν ἕτερος Πυθαγόρειος καὶ ἰδὼν τὰ ἐπὶ τῆς σανίδος συμβολικὰ γράμματα, ἀφοῦ ἐπλήρωσε μετὰ τοῦ τόκου τῷ πανδοχεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ δυστυχοῦς συνεταίρου του ὀφειλόμενα, ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Μιᾷ τῶν ἡμερῶν Εὐρύφημος ὁ Συρακούσιος εἰσερχόμενος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, συνήντησε τὸν Λύσιν ἐξερχόμενον, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ περιμείνῃ ὀλίγον, μέχρις οὗ προσευχηθεὶς καὶ αὐτὸς ἐξέλθῃ. Ὁ Εὐρύφημος τελειώσας τὴν προσευχήν του καὶ βεβυθισμένος ὢν εἰς μελέτας, ἐλησμόνησε τὸν εἰς τὸν Λύσιν δοθέντα λόγον ὅπως περιμένῃ αὐτὸν, καὶ ἐξῆλθε τῆς ἄλλης θύρας. Παρελθούσης τῆς ἑσπέρας ἐκείνης ὁ Λύσις οὐδόλως ἐφάνη εἰς τὴν ὁμήγυριν τῶν ἑταίρων, τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, πάντων δὲ διατελούντων ἐν ἀπορίᾳ διὰ τὴν ἀπουσίαν του ταύτην, ἐπὶ τέλους ὁ Εὐρύφημος ἐνθυμήθη τὰ τῆς προτεραίας ἐν τῷ ναῷ, καὶ μεταβὰς ἐκεῖ εὗρε τὸν Λύσιν καθήμενον εἰς ἣν θέσιν τὸν ἄφησε καὶ ἀναμένοντα ἔτι αὐτόν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἡ Σάμος καυχᾶται ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Πυθαγόρου, καὶ ἂν οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ἡ ἱστορία αὐτῆς τὸ ἐπίζηλον, καὶ μόνον διὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐδύνατο ἐς ἀεὶ νὰ κλεΐζηται. Ὁ Πυθαγόρας ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, καὶ αἱ τιμαὶ ἃς κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἀπήλαυσε, ἐπιμαρτυροῦσι τὸν λόγον ἡμῶν τοῦτον. Τοῦ Δελφείου διατάξαντός ποτε τοὺς Ῥωμαίους ν' ἀναγείρωσι δύο ἀνδριάντας κατὰ τὸν Σαμνιτικὸν πόλεμον (441 ἀπὸ κτ. Ῥώμης) ἐν τῷ περιφανεστέρῳ μέρει τῆς πόλεως, τὸν μὲν εἰς τὸν σοφώτερον, τὸν δὲ εἰς τὸν ἀνδρειότερον τῶν Ἑλλήνων, ἐξελέξαντο ὡς τοιούτους τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ ἐστήσαντο τοὺς ἀνδριάντας αὐτῶν ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Κυμικῶν· τοιοῦτον δὲ τῷ ἤγειρον καὶ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἐν Σάμῳ. Ἀνδριὰς τοῦ Πυθαγόρου ὁμοίως ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ δημόσιον γυμνάσιον τὸ ἐπικαλούμενον τοῦ Ζευξίππου, περὶ οὗ Χριστόδωρος ὁ Κοπτικὸς λέγει

. . . . . ἱστάμενος δὲ
ἔπρεπε Πυθαγόρας Σάμιος σοφὸς, ἀλλ' ἐν Ὀλύμπῳ
ἐνδιάειν δοκέεσκε, φύσιν δ' ἐδιάζετο χαλκοῦ,
πλημμύρων νοερῇσι μεληδόσιν· ὡς γὰρ ὁΐω,
οὐρανὸν ἀχράντοισιν ἐμέτρεε μοῦνον ὀπωπαῖς

Ἀλλὰ τιμὰς μεγαλειτέρας, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ σκανδαλώδεις, ἔσχεν ὁ

Πυθαγόρας καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ εἰσεχώρησε μέχρις Ἰνδιῶν καὶ παρὰ τοῖς ἑώοις εἰδωλολάτραις, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπάρχει αἵρεσίς τις τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, εἰς Περσίαν ἰδίως, ἐν ᾗ παρὰ τῶν σουφῦς ἢ ἱεροφαντῶν, διδάσκεται ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ. Μωαμεθανοί τινες δοξάζουσιν αὐτὸν ὡς ἐκ παρθένου τεχθέντα, αἵρεσις δέ τις χριστιανικὴ κατὰ τοὺς ἀθλίους ἐκείνους τοῦ μεσαίωνος χρόνους ἡ τῶν γνωστικῶν λεγομένων, ἧς ἀρχηγὸς ἦν ὁ Καρποκράτης καὶ ἡ τούτου θυγάτηρ Μαρκελίνα, ἐκήρυξε τὸν Πυθαγόραν ὡς ἅγιον· δι' ὃ οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης, ἀνοσίως παρατιθέμενοι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τῇ τοῦ Χριστοῦ, ἐθυμίων μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας καὶ προσεκύνουν ἀμφοτέρας. (α)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πυθαγόρου, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ διασπαρέντες εἰς διάφορα μέρη, διέδωσαν τὸ σύστημα αὐτοῦ, τιμὰς μεγίστας καὶ ἐν ταῖς πατρίσι αὐτῶν ἀπολαβόντες. Ὁ Χαρώνδας ὑπῆρξε νομοθέτης τοῦ Ῥηγίου, ὁ δὲ Ζάμολξις ἐθεοποιήθη παρὰ τοῖς Γέταις (β). Ἐν τούτοις τὸ σύστημα αὐτοῦ πολλοὺς ἔσχε διώκτας ἰδίως με-

(α) Ἐπιφ τόμ. ά. σελ. 53.—Εἰρην κατὰ αἱρέσ. σελ. 104.

(β) Ζεύθης Δ'. ὁ τῶν Ὀδρυσσῶν βασιλεὺς καὶ τῶν εἰκούντων τὰ σύνορα τοῦ Αἵμου, τῆς Ῥοδόπης καὶ ἀλλαγοῦ Θρᾳκῶν, παραλαβὼν δισχιλίους Γέτας καὶ πολλοὺς Θρᾷκας ὥρμησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων, λῃζόντων τὰ μέρη τῆς Χερσονήσου· πολιορκήσας δὲ αὐτοὺς διὰ στρατηγήματος, κατὰ μέγα μέρος διέφθειρεν. Ἐν δὲ τῇ τροπῇ οἱ Ἀθηναῖοι συνέλαβον αἰχμαλώτους τινας, ἐν οἷς καὶ τὸν Ζάμολξιν, τὸν ὁποῖον ἐπώλησαν εἰς Σάμον τῷ Πυθαγόρᾳ. Διελθὼν ὁ Ζάμολξις μετ' ἐκείνου τὴν Αἴγυπτον, ἐδιδάχθη πολλὰ περὶ οὐρανίων, περὶ λατρείας θεῶν κλ. ἐλευθερωθεὶς δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα ἀνηγορεύθη ἡγεμών. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐδύνατο νὰ βεβαιώσῃ τοὺς ὑπηκόους του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, κατασκευάσας ὑπόγειον ἐκρύβη ἐν αὐτῷ ἐπὶ τρία ἔτη, τὸ δὲ τέταρτον ἐξελθὼν αἴφνης, ἐνομίσθη ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάς. (Φωτ. φυλ. 166) Τότε οἱ Γέται ἐκπλαγέντες ἐπίστευσαν ὅσα τοῖς ἐδίδαξεν, ὥστε τὸν ἐθεοποίησαν.

Ὁ Ζάμολξις διῄρεσε τοὺς Γέτας εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς τοὺς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καταγομένους, εἰς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἶχον πάντα κοινὰ, ἀπεχόμενοι τῶν γυναικῶν καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς πρεσβεύοντες, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τοὺς Μπογιάρους (μποῖ ἄρα, βόας ἔχοντας) τοὺς κτηματίας δηλονότι, οἵτινες ἐπειδὴ εἶχον ἁμάξας μὲ βόας ἐκλήθησαν οὕτω. Ζάμολξις δ' ἐκλήθη διότι γεννηθέντι αὐτῷ δερὰ ἄρκτου ἐπεβλήθη· τὴν δὲ δερὰν οἱ Θρᾷκες Ζαλμὸν ἐκάλουν.

ταξὺ ἐκείνων, οἵτινες εὗρισκον ἰσχυρὸν πρόσκομμα τὴν αὐστηρὰν ἀρετὴν τῶν Πυθαγορείων εἰς τοὺς ἰδιοτελεῖς αὐτῶν σκοπούς. Ἡ δημοκρατικὴ μερὶς ἐν Κρότωνι, τῆς ὁποίας ὁλοσχερῶς πολέμιον ἦν τὸ τοῦ Πυθαγόρου δόγμα, δὲν ἐδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἀριστοκρατικὰς ἰδέας τῶν Πυθαγορείων, ὥστε ἀπεφάσισε τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Ὁ Κύλων ἀνὴρ πλούσιος καί περίδοξος, ἀλλὰ τυραννικὸς, θελήσας νὰ καταριθμηθῇ μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ μὴ γενόμενος δεκτὸς, ἕνεκα τῶν ἠθῶν αὐτοῦ, ἑνωθεὶς μεθ' ἑτέρου τινος δημεγέρτου Νίνωνος καλουμένου, ὅστις εἶχεν ἰδιαιτέρας ἀφορμὰς μίσους πρὸς τοὺς ἑταίρους, ἠρέθιζε διὰ παντοίων μέσων τὸν ὄχλον κατ' ἐκείνων. Τὸ σύμβολον κυάμων ἀπέχεσθαι ἐθεωρήθη ὡς προτιθέμενον τὴν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν, καὶ πᾶσα ἡ Πυθαγόρειος φιλοσοφία ἐξελήφθη ὡς διαρκὴς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ κίνδυνος· ἐκ τούτου δὲ ἀπεφασίσθη ἡ καταστροφὴ τῆς ἑταιρίας. Ἡμέραν τινα, καθ' ἣν τὰ μέλη αὐτῆς συνεκάθηντο παρὰ τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, πανηγυρίζοντα τὴν ἑορτὴν τῶν Μουσῶν, ὄχλος πολυάριθμος καὶ μανιώδης ὥρμησε κατ' αὐτῶν, καὶ ἑξήκοντα μὲν, κατὰ τὸν Ἰουστῖνον, τριακόσιοι δὲ, κατ' ἄλλους, ἐφονεύθησαν τότε, δύο δὲ μόνοι ὁ Ἀρχύτας καὶ ὁ Λύσις ἐδυνήθησαν νὰ διαφύγωσι τὴν σφαγήν. Τοῦ συνθήματος δοθέντος, ἡ εἰς Κρότωνα ἀρξαμένη ἐπανάστασις ἐξετάθη ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, πανταχοῦ δὲ οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου ἀπηνῶς κατεδιώκοντο. Δὲν ἤκουέ τις, λέγει ὁ Πολύβιος, εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἢ σφαγὰς καὶ παντοειδεῖς κακώσεις. Ἐν ἔτει 460 π. Χ. οἱ Ἀχαιοὶ ἐπεμβάντες ἐπανήγαγον τὴν εἰρήνην, καὶ γενικὴ τῶν Πυθαγορείων ἀμνηστεία προυκηρύχθη· ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοι οὐδεμίαν μετοχὴν ἔλαβον ἔκτοτε εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ἀποτροπιαζόμενοι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, οἱ δὲ πρώτιστοι μαθηταὶ καὶ ὀπαδοὶ ἀποσυρθέντες εἰς Ῥήγιον, ἐξηκολούθουν θρησκευτικῶς τηροῦντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πυθαγόρου μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους.

Καὶ οὐ μόνον δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς αἰῶνας μετέπειτα ἐπέζησε τὸ Πυθαγόρειον σύστημα. Κατὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα συνέστη ἰδία τις ἕνωσις τῶν Νεοπυθαγορείων, εἰς

ἦν ἀνῆκε καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς, ὁ καὶ Θαυματουργὸς ἐπικαλούμενος· ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς ἠθικοπολιτικῆς ἐκείνης ἑταιρίας, τῆς καὶ ἀσκητικῆς ἐπικληθείσης ἕνεκα τῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀσκήσεων αὐτῆς, ἀνήκει, κατὰ τὸν σοφὸν Ἀσώπιον, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἠθικῆς μᾶλλον ἢ εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας. Οἱ ἐθνικοὶ Πορφύριος ὁ ἐκ Τύρου καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Ἰάμβλιχος ὁ Χαλκιδεὺς, οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐφύβριστον γλῶσσαν κινήσαντες, ἀντέταξαν τὰ δόγματα τοῦ Πυθαγόρου ὡς προμαχῶνα κατὰ τῆς ὑπερτέρας πασῶν τῶν διδασκαλιῶν, τοῦ Εὐαγγελίου. Βραδύτερον ὁ καρδινάλιος Νικόλαος Κούσας περὶ τὸν πέμπτον αἰῶνα, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰορδάνης Βροῦνος ἀνεφάνησαν θερμοὶ ὑπέρμαχοι τοῦ συστήματος ἐκείνου. Ὁ Λεϊβνίτιος ἀνεγνωρίσεν ἐν αὐτῷ τὴν καθαρωτέραν καὶ ὑγιεστέραν σοφίαν τῶν ἀρχαίων· ἐν τέλει δὲ ἡ ἑταιρία τῶν Ἐλευθέρων κτιστῶν (Franc-maçonnerie) καὶ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἡ Ἁρμονικὴ ἑταιρία προσεπάθησαν νὰ παλινορθώσωσι τὸν Πυθαγορισμόν. Καὶ μεταξὺ δὲ τῶν νεωτέρων ὑπάρχουσι πολλοὶ ὀνειροπολοῦντες τὴν ἐκ νέου ἐπικράτησιν τῆς μυστηριώδους ἐκείνης διδασκαλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Μαιάνδριος ὁ διάδοχος τοῦ Πολυκράτους.

Ἀναχωρῶν ὁ Πολυκράτης ὅπως μεταβῇ παρὰ τῷ Ὀροίτῃ, κατέλιπεν ἐπίτροπον αὐτοῦ ἐν τῇ τυραννίδι τῆς Σάμου τὸν γραμματέα αὐτοῦ Μαιάνδριον τὸν υἱὸν τοῦ Μαιανδρίου, αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἐπεμψεν ὅπως παρατηρήσῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ δολίου σατράπου, καὶ ὅστις ἀκουσίως συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Ὁ Μαιάνδριος λοιπὸν ἅμα ἔμαθε τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους, ἐπιδεικνύμενος ἄκρατον δικαιοσύνην, πρῶτον μὲν ἱδρύσατο βωμὸν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς καὶ τέμενος περὶ αὐτόν· ἐπομένως δὲ συγκαλεσάμενος εἰς ἐκκλησίαν τοὺς πολίτας, τοῖς εἶπε ταῦτα, «Εἰς ἐμὲ, ὡς πάντες γινώσκετε, ἐνεχειρίσθη κατ' ἐπιτροπὴν τό τε σκῆπτρον καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Πολυκράτους, ἕνεκα τῶν ὁποίων δικαι-

οῦμαι ἵν' ἄρχω ὑμῶν. Ὅ,τι ὅμως μέμφομαι εἰς ἄλλους, δὲν θέλω ἐκουσίως νὰ πράξω ἐγώ· διότι οὔτε ὁ Πολυκράτης μοὶ ἤρεσκε λίαν δεσποτικὸς πρὸς ὁμοίους αὐτῷ ἄνδρας ὤν, οὐδ' ἕτερός τις τῶν τοιαῦτα πραττόντων. Ἤδη δὲ ὅτε ὑπέκυψεν εἰς τὴν σκληρὰν αὐτοῦ εἱμαρμένην, ἐγὼ τὴν ἀρχὴν ἐν τῷ μέσῳ τιθεὶς καὶ τὴν ἰσονομίαν πάντων προαγορεύων, ἓν μόνον πρᾶγμα αἰτοῦμαι παρ' ὑμῶν ὡς τιμήν· νὰ μοὶ χαρισθῶσιν ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ Πολυκράτους ἓξ τάλαντα, καὶ νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἐμέ τε καὶ τοὺς ἀπογόνους μου ἡ ἱερωσύνη τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἐλευθερίου Διός, ὅπερ ἐγὼ ἱδρυσάμην. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀνακηρύττω ὑμᾶς ἐν ὀνόματι ἐκείνου ἐλευθέρους.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Μαιανδρίου, καίτοι δίκαιοι, δὲν εὐηρέστησαν ὅμως πᾶσι, διότι πολλοὶ ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους παθόντες, καὶ πολλοὺς εἶχεν ἡ τυραννὶς αὐτοῦ τοὺς ἐχθρούς. Ἀναστὰς λοιπὸν εἷς τῶν προκρίτων Σαμίων, Τελέσαρχος καλούμενος, ἀντέλεξε διὰ τῶν ἑπομένων πρὸς τὸν Μαιάνδριον ὑβριστικῶν λόγων. «Ἀλλὰ σὺ, ὦ οὐτιδανὲ καὶ ὀλέθριε ἄνθρωπε, εἶσαι ἀνάξιος νὰ ἐξουσιάζῃς ἡμῶν· ὀφείλεις μόνον νὰ δώσῃς λόγον τῶν χρημάτων, ἅτινα διεχειρίσθης.» Μετὰ τοὺς πικροὺς τούτους λόγους, ὁ Μαιάνδριος σκεφθεὶς ὅτι ἂν αὐτὸς παραιτήσῃ τὴν ἀρχὴν, ἕτερος θέλει καταστῇ τύραννος, φοβούμενος δὲ συνάμα μὴ καταδιωχθῇ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Πολυκράτους, ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ αὐτήν. Εἰσελθὼν λοιπὸν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ προσποιούμενος ὅτι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τελεσάρχου, θέλει δώσει λόγον τῶν χρημάτων, ἅτινα διεχειρίσθη, προσεκάλει τοὺς ἰσχύοντας τῶν πολιτῶν, τοὺς ὁποίους, ἅμα εἰσήρχοντο εἰς τὴν ἀκρόπολιν, συλλαμβάνων ἐδέσμευεν. Ἐνῷ δὲ τοιουτοτρόπως εἶχε δεδεμένους πλείστους πολίτας, καὶ ἤρξατο παγιῶν τὴν τυραννίαν αὐτοῦ, κατελήφθη ὑπὸ δεινῆς νόσου· ὁ δὲ ἀδελφός του Λυκάρητος ὑποπτεύων τὸν θάνατόν του καὶ ἐλπίζων νὰ βασιλεύσῃ μετὰ τὸν Μαιάνδριον αὐτὸς, ἐφόνευσεν ἅπαντας τοὺς ἐν τοῖς δεσμοῖς Σαμίους, ἵνα τοιουτοτρόπως εὐχερεστέρως κατάσχῃ τὴν ἀρχήν.

Καὶ αἱ μὲν ἐλπίδες τοῦ Λυκαρήτου ἐψεύσθησαν, διότι ὁ Μαιάνδριος μετ' οὐ πολὺ ἀναῤῥώσας, ἀνέλαβεν αὖθις τὴν ἀρχήν· ἀντίπα-

λός τις πλὴν ἰσχυρὸς ἔμελλεν ἵνα διαμφισβητήσῃ ταύτην ἐκείνῳ. Ὡς προείπομεν, ὁ Πολυκράτης, καταλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τὸν μὲν ἕνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, Παντάγνωτον, ἐφόνευσε, τὸν δ' ἕτερον, Συλοσῶντα, ἐξήλασε τῆς Σάμου. Οὗτος φυγὼν ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Αἴγυπτον χάριν περιηγήσεως, καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκστρατεία Καμβύσου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κύρου (528. π. Χ.) καὶ δι' αὐτὸ πλῆθος πολὺ καὶ χάριν ἐμπορίας καὶ χάριν περιεργείας ἦν σεσωρευμένον αὐτόσε. Μιᾷ λοιπῶν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ ὁ Συλοσῶν περιεφέρετο εἰς τὴν ἀγορὰν, ἠμφιεσμένος λαμπρὰν χλαμύδα, συνήντησε τὸν Δαρεῖον, δορυφόρον τότε τοῦ Καμβύσου τυγχάνοντα, ὅστις θαυμάσας τὴν ὡραιότητα τῆς τοῦ Συλοσῶντος χλαμύδος, τῷ ἐπρότεινε νὰ τὴν ἀγοράσῃ· ἐκεῖνος δὲ βλέπων τὸν Δαρεῖον ἐπιθυμοῦντα μεγάλως τῆς χλαμύδος καὶ ἀπὸ θείαν τινὰ ἐπίπνοιαν, καθ' Ἡρόδοτον, ἐμπνεόμενος, ἀντὶ μὲν χρημάτων δὲν ἠθέλησε νὰ πωλήσῃ αὐτὴν, τὴν προσέφερεν ὅμως δωρεάν.

Ὁ Δαρεῖος ἐπανέσας τὴν προαίρεσιν τοῦ Συλοσῶντος, ἐδέξατο τὴν προσφοράν· οὗτος δὲ, φρονῶν ὅτι ἐκ κουφότητος ἀπώλεσε τὴν χλαμύδα, οὐδὲ τὴν ἐνθυμεῖτο πλέον· ἄλλα ὅμως οὗτος ἐφρόνει καὶ ἄλλα ἡ εἱμαρμένη τῷ παρεσκεύαζε. Μετά τινα χρόνον, ἀποθανόντος τοῦ Καμβύσου διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη ὁ Δαρεῖος (521. π. Χ.) ὁ δὲ Συλοσῶν, μαθὼν ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν περιῆλθεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἔδωκεν ἄλλοτε τὴν χλαμύδα, μετέβη εἰς Σοῦσα, καὶ καθεζόμενος παρὰ τοῖς προθύροις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν ὡς εὐεργέτην τοῦ βασιλέως. Ἀκούσας τοῦτο ὁ πυλωρὸς, εἰδοποίησε τὸν Δαρεῖον· ὁ δὲ, ἀπορῶν, τῷ εἶπε. «Καὶ τίς ἄρα εἶνε ὁ Ἕλλην οὗτος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ, νεωστὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, αἰσχύνομαι ὡς εὐεργέτην μου; Εἰσάγαγε αὐτὸν ἵνα μάθω τί θέλων λέγει ταῦτα.» Προσαχθέντα τὸν Συλοσῶντα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, οἱ διερμηνεῖς ἠρώτησαν τίς ἦν καὶ τί πράξας ἐλέγετο εὐεργέτης αὐτοῦ· ὁ δὲ Συλοσῶν ἀνέμνησε τότε τὸ τῆς χλαμύδος, καὶ ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ δοὺς ἐκείνην. Ὁ Δαρεῖος ἀναγνωρίσας τὸν Συλοσῶντα, τῷ εἶπεν. «Ὦ γενναιότατε τῶν ἀνδρῶν, σὺ λοιπὸν εἶσαι ἐκεῖνος, ὅστις δωρεὰν μοὶ ἔδωκας τὴν χλαμύδα, καίτοι οὐδεμίαν ἔχοντι

τότε δύναμιν. Εἰ καὶ σμικρὰ ἡ προσφορά σου, ἰσοσταθμίζεται ὅμως πρὸς μεγάλην, ἀντὶ δὲ ταύτης δίδωμί σοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον ὅσον ἂν θελήσῃς, διότι Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους, οὐδέποτε θέλει φανῇ ἐπιλήσμων εὐεργεσίας.» Πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν ἀπεκρίθη. «Οὐδὲ χρυσὸν οὐδ' ἄργυρον, ἐξαιτοῦμαι, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ἀπόδος μοι τὴν πατρίδα μου Σάμον, ἧς μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀροίτου θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου Πολυκράτους ἐξουσιάζει εἷς δοῦλος ἡμῶν. Αὐτὴν δός μοι ἄνευ φόνων καὶ ἐξανδραποδισμοῦ.» Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δαρεῖος, διέταξε τὸν στρατηγὸν Ὀτάνην μετὰ στρατεύματος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Συλοσῶντος· ὁ δὲ στρατηγὸς οὗτος, κατελθὼν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ ἐποιήσατο τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας, ἔπλευσεν εἰς Σάμον.

Ὅταν ὁ Μαιάνδριος εἶδε πρὸ τῆς πόλεως πολυάριθμον βαρβαρικὸν στρατὸν, ἀδυνατῶν νὰ ἀντιστῇ κατ' αὐτοῦ, ἐποιήσατο σπονδὰς μετὰ τοῦ Ὀτάνου καὶ συνθήκας, ὅπως ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου ἀπέλθῃ τῆς νήσου μετὰ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐν τούτοις ὁ Μαιάνδριος εἶχεν ἀδελφὸν καλούμενον Χαρίλαον, ὅστις διὰ σφάλμα τι, ὅπερ ἔπραξεν, ἐκρατεῖτο δεδεμένος εἰς τὴν φυλακήν. Πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα ὁ Χαρίλαος καὶ κύψας πρὸ τῆς θυρίδος, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως καθημένους ἀπέναντι τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ πολυτελεῖς σκηνάς, ἤρξατο κραυγάζων ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν Μαιάνδριον, ὅστις μαθὼν τοῦτο, προσέταξε νὰ τοῦ λύσωσι τὰ δεσμὰ καὶ ἀγάγωσιν ἐνώπιόν του. Ἀχθεὶς δὲ ὁ Χαρίλαος παρ' αὐτῷ, ἤρξατο, νὰ τὸν λοιδωρῇ καὶ ἀποκαλῇ ἄνανδρον λέγων. «Ἐμὲ μὲν, ὦ κάκιστε ἀνθρώπων, ἀδελφόν σου ὄντα, διὰ μικρὸν πταῖσμα δήσας ἐφυλάκισας· τοὺς δὲ Πέρσας, οἵτινες σὲ διώκουσι τῆς πατρίδος καὶ σὲ καθιστῶσι φεύγοντα, καίτοι εὐκόλως δυναμένους νὰ χειρωθῶσι δὲν τολμᾷς νὰ προσβάλῃς; Ἀλλ' ἂν σὺ φοβῇσαι, δὸς ἐμοὶ τοὺς στρατιώτας σου ἵνα τοὺς τιμωρήσω ἐγὼ διὰ τὴν ἐπιδρομήν των· σὲ δὲ εἰμὶ ἕτοιμος ὅπως τῆς νήσου ἀσφαλῶς ἐκπέμψω.»

Ἤρεσεν ἡ πρότασις αὕτη εἰς τὸν Μαιάνδριον, οὐχὶ διότι ἐφρόνει τοὺς στρατιώτας του ἱκανοὺς ν' ἀντιζῶσι κατὰ τῶν πολυαρίθμων βαρβάρων, ἀλλὰ φθονῶν τὸν Συλοσῶντα ὅτι ἔμελλεν ἀμαχητὶ νὰ κατάσχῃ τὴν πόλιν ἅπασαν· διὰ τοῦτο ἐπεθύμει, ἐρεθίσας τοὺς Πέρσας, νὰ καταστήσῃ ἀσθενεῖς τοὺς Σαμίους, βέβαιος ὢν ὅτι ἂν οἱ βάρβαροι ἠνωχλοῦντο κατά τι, πικρῶς ἤθελον ἀντεκδικηθῆ. Φυγὼν λοιπὸν αὐτὸς διὰ τῆς κρυπτῆς διώρυγος ἣν εἶχε κατασκευάσει ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπέπλευσε τῆς Σάμου μετὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ· ὁ δὲ Χαρίλαος ὁπλίσας τοὺς μισθοφόρους καὶ ἀνοίξας τὰς θύρας τῆς ἀκροπόλεως, ἐπέπεσεν ἄφνω κατὰ τῶν ἐν ταῖς σκηναῖς καθημένων μεγιστάνων Περσῶν, οἵτινες τὴν εἰρήνην τελεσθεῖσαν θεωροῦντες, μηδὲν τοιοῦτο προσεδόκων, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν αὐτῶν. Ἐπελθούσης ὅμως ἀπαξαπάσης τῆς Περσικῆς στρατιᾶς κατὰ τοῦ Χαριλάου καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ κατακλεισθῶσιν ὀπίσω εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ὀτάνης ἰδὼν τὴν φθορὰν ἣν ὑπέστησαν οἱ Πέρσαι, καὶ ὀργισθεὶς κατὰ τῆς παραβάσεως ταύτης τῶν συνθηκῶν, τὴν μὲν πόλιν ἐπολιόρκησεν ἐκ νέου, διέταξε δ', ἐναντίον τῆς ῥητῆς ἐντολῆς τοῦ Δαρείου ὅπως παραδώσῃ εἰς τὸν Συλοσῶντα τὴν Σάμον ἄνευ φόνων καὶ ἐξανδραποδισμοῦ, νὰ φονεύωσιν ἀδιακρίτως πάντα Σάμιον, ὃν ἤθελον συλλάβει, καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἔτι.

Ὁ Μαιάνδριος, φυγὼν ἐκ Σάμου μεθ' ὅλων τῶν πολυτίμων αὐτοῦ πραγμάτων, (520. π. Χ.) ἔπλευσεν εἰς Λακεδαίμονα. Ἀφιχθεὶς δ' ἐκεῖ διέταξε τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ νὰ ἐκβάλωσι τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ αὐτοῦ ποτήρια καὶ προσποιῶνται ὅτι καθαρίζουσιν, ὁ δὲ ἴδιος μεταβὰς πρὸς Κλεομένη τὸν υἱὸν τοῦ Ἀναξανδρίδου, βασιλέα τότε τῆς Σπάρτης ὄντα, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον του. Ἐλθὼν ὁ Κλεομένης καὶ ἰδὼν τὸν πλοῦτον τοῦ ξένου Σαμίου, ἐθαύμαζεν· ὁ δὲ Μαιάνδριος, ἐλπίζων νὰ σαγηνεύσῃ αὐτὸν, καὶ τοιουτοτρόπως ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων βοηθούμενος ν' ἀνακτήσῃ τὴν πάτριον ἀρχὴν, ἐπανειλημμένως τῷ προσέφερε τὰ ποτήρια ἐκεῖνα. Τὴν σαγήνην ὅμως ἐννοήσας ὁ Κλεομένης, αὐτὸς μὲν ἀπεποιήθη νὰ λάβῃ τι, φοβούμενος δὲ μὴ ἄλλοι πολῖται δωροδοκηθῶσι, μετέβη παρὰ τοῖς Ἐφόροις, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι συμφέρει τῇ Σπάρτῃ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ὁ Μαιάνδριος ἐκ Πελοποννήσου, ὅπως μὴ πείσῃ αὐτὸν ἢ ἕτερόν τινα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ γένηται φαῦλος· οἱ δὲ Ἔφοροι, εὑρόντες ὀρθὴν

τὴν γνώμην τοῦ Κλεομένους, ἐξεκήρυξαν παραχρῆμα τὸν Μαιάνδριον, δύο ἔτη μόνον τὴν τυραννίδα κατασχόντα εἰς Σάμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Συλοσῶν.

Ἐν τούτοις μετὰ βραχυχρόνιον πολιορκίαν, οἱ Πέρσαι ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως· καταλαβόντες δὲ τοιουτοτρόπως τὴν νῆσον ἅπασαν, παρέδωσαν αὐτὴν, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Δαρείου, εἰς τὸν Συλοσῶντα, τὴν ἑξηκοστὴν πέμπτην Ὀλυμπιάδα, ἔρημον ἀνδρῶν οὖσαν, (α) διότι πολλοὶ μὲν ἐφονεύθησαν παρὰ τῶν Περσῶν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐφυγαδεύθησαν· ἐκ τούτου δὲ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία ἔκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.

Ὁ Ἡρακλείδης ἱστορεῖ ὅτι αἰτία τῆς ἐρημώσεως τῆς Σάμου ἐγένοντο οὐχὶ οἱ Πέρσαι, ἀλλ' ὁ τυραννικὸς τρόπος τοῦ Συλοσῶντος· ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Στράβων λέγων ὅτι, ἐπειδὴ « πικρῶς οὗτος καὶ χαλεπῶς ἦρχεν, ἐκλιπόντες τὴν Σάμον οἱ πλεῖστοι μετῴκησαν. » Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φαίνεται ὅτι ὁ Συλοσῶν ἀπηνῶς ἐκυβέρνησε τοὺς Σαμίους, τὸ μὲν ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἀρχὴν, τὸ δὲ ὅπως ἀρεστὸς ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὸν φίλον του Δαρεῖον. Οἱ Σάμιοι, ἀείθιστοι ὄντες εἰς ἀλλοτρίας ἐπεμβάσεις, βεβαίως μετὰ δυσαρεσκείας ἐδέξαντο τὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπιβληθέντα αὐτοῖς τύραννον· τοῦτο δὲ ἐννοῶν κάλλιστα καὶ ὁ Συλοσῶν, προσεπάθει διὰ τοῦ τυραννικοῦ τρόπου νὰ ἐμπεύσῃ αὐτοῖς τὸν φόβον, ὥστε μηδὲν νὰ ἐπιχειρήσωσι κατ' αὐτοῦ.

Θέλων ν' ἀναπληρώσῃ τὴν λειψανδρίαν ὁ Συλοσῶν, συνάμα δὲ καὶ νὰ περιστοιχισθῇ ὑπὸ πολλῶν εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν διατιθεμένων, ἐψήφισε νὰ δίδηται τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου εἰς πάντα δοῦλον, ὅστις ἤθελε δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς πόλεως πέντε στατῆρας, οἵτινες βεβαίως, προκειμένου περὶ δούλων, ἦσαν

(α) Ἡρόδ. Γ. 143.

ἀργυροῖ καὶ οὐχὶ χρυσοῖ· ἡ δὲ τοιαύτη τῶν κατοίκων ἀναπλήρωσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παροιμίαν Σαμίων ὁ δῆμος, τὴν λεγομένην ἐπὶ πραγμάτων φύρδην μίγδην σεσωρευμένων. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Σάμου συνετέλεσε καὶ ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης, παροτρυνθεὶς εἰς τοῦτο ἀπό τι ὄναρ, καὶ ἀπὸ ἀσθένειαν τὴν ὁποίαν ἔπαθε περὶ τὰ αἰδοῖα. Τοῦτο δὲ συνέβη, φαίνεται, βραδύτερον, ὅταν οὗτος ἀντικαταστήσας τὸν Μεγάβαζον, ἐκυρίευσε τὸ Βυζάντιον, τὴν Χαλκηδόνα, τὴν Ἄνταν δρον καὶ τὴν Λῆμνον, ὥστε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τῶν μερῶν τούτων, καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων, ἐξέπεμψεν ὁ Ὀτάνης μέρος τῶν πολιτῶν εἰς Σάμον.

Περὶ τῆς τυραννίας τοῦ Συλοσῶντος, οὐδὲν ἄξιον λόγου περιεσώθη, οὐδὲ γνωρίζομεν ἀκριβῶς ὁποῖον ἐγένετο καὶ πότε ἐπῆλθε τὸ τέλος αὐτοῦ· παρῆλιξ ὅμως ἤδη ὢν ὅτε κατέλαβε τὴν ἀρχὴν, μικρὸν βεβαίως καὶ διετήρησε ταύτην, ὥστε ὁ θάνατός του ὑποτίθεται μεταξὺ τῆς ἑξηκοστῆς τρίτης καὶ ἑξηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος (513—509. π. Χ.) Καὶ ἐκ μὲν τῆς ἀπροσδοκήτου καὶ θαυμασίας αὐτοῦ τύχης προῆλθεν ἡ παροιμία χλαμὺς Συλοσῶντος ἐπὶ τῶν ἀλαζονευομένων ἐπ' ἐσθῆτι, τοῦ δὲ Δαρείου ἡ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διαγωγὴ ἐπήνεθη σφόδρα, καὶ ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς ὑποδείγμα εὐγνώμονος διαθέσεως καὶ βασιλικῆς μεγαλοφροσύνης. (α)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Αἰάκης—Ἀποστασία τῆς Ἰωνίας.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἔτι τῆς ἑβδόμης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος (629 π. Χ.) οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἤρξαντο παρενοχλοῦντες τοὺς Ἴωνας. Πρῶτος Σαδυάττης ὁ υἱὸς τοῦ Ἄρδυος ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Μιλησίους, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ υἱός του Ἀλυάττης ἐξηκολούθησε τὸν πρὸς τοὺς Ἴωνας πόλεμον, κυριεύσας μάλιστα καὶ τὸ ἄστυ τῶν Σμυρναίων· ἀλλὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰωνίας συνεπλήρωσεν ὁ Κῦ-

(α) Θεμιστίου Πανηγυρ. Λογ. Η'. σελ. 109.

ρος βραδύτερον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Σάρδεων καὶ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Κροίσου.

Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς πληροφορούμενοι τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Κύρου, ἔσπευσαν πάντες, πλὴν τῶν Σαμίων, νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν νικητὴν πρέσβεις, ἐξαιτούμενοι τὴν προστασίαν αὐτοῦ καὶ κηρύττοντες ἑαυτοὺς προθύμους ὅπως διαμείνωσιν ὑπ' αὐτὸν φόρου ὑποτελεῖς· ἀλλ' ὁ ἀγέρωχος μονάρχης δυσμενῶς ἀπήντησεν εἰς τὰς προτάσεις τῶν Ἰώνων, ἐξαιρέσει τῶν Μιλησίων, οἷς ἔδειξεν ἀνεξήγητόν τινα εὐμένειαν. Ἐν τούτοις αἱ διάφοροι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνίδες πόλεις, βλέπουσαι ὅτι ἀδύνατον ἀποβαίνει ν' ἀντιστῶσιν ἐπὶ πολὺ κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ κολοσσοῦ, συνελθοῦσαι εἰς τὸ Πανιώνιον, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπικαλούμεναι τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν. Ἀφιχθέντων τῶν πρέσβεων ἐν Σπάρτῃ, ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Φωκαίας Πύθερμον, ὅστις ἤρξατο πολλὰ νὰ λέγῃ παροτρύνων τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως μὴ παρίδωσι τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κινδυνεύοντας Ἕλληνας· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, τότε μὲν οὐδεμίαν ἀκρόασιν παρέσχον εἰς τοὺς λόγους τῶν Ἰώνων, μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἔπεμψαν πρέσβυν τὸν Λακρίνην εἰς Σάρδεις, ἵνα εἴπῃ τῷ Κύρῳ, «Γῆν τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν συναμωρέειν, ὡς αὐτῶν οὐ περιοψομένων.» Ἀλλ' ἡ ἀπειλὴ αὕτη οὐδὲν ἔσχε τὸ ἀποτέλεσμα· οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς ἠναγκάσθησαν βαθμηδὸν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Κῦρον, καὶ αὐταὶ δ' αἱ ἰσχύουσαι νῆσοι Χίος καὶ Λέσβος, καίτοι μὴ φοβούμεναι νὰ προσβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κύρου, στερουμένου τότε ναυτικοῦ, ἔκριναν εὔλογον ὅπως ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐκείνου κυριαρχίαν ἕνεκα χωρῶν τινων, ἃς ἐκέκτητο ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου. Μόνη ἡ Σάμος διέσωσε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, καὶ ὅτε ὁ Κῦρος ζηλοτυπῶν διὰ τοῦτο, ἠθέλησεν ἵνα πολεμήσῃ τοὺς Σαμίους, εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι οὗτοι ἀντέστησαν ἀνδρείως, καὶ ἐνίκησαν ναυμαχίᾳ τὸν μέγαν ἐκεῖνον κυρίαρχον τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸν Κῦρον διεδέξατο εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Περσῶν ὁ Καμβύσης, τοῦτον δὲ πάλιν ὁ Δαρεῖος, ὅστις σατράπας εἰς τὰς πλείστας Ἑλληνίδας πόλεις διορίσας, ὑπέταξεν ἑαυτῷ διὰ τοῦ Συλοσῶντος, ὡς

προείρηται, καὶ τὴν Σάμον. Καίτοι δὲ ἡ νῆσος αὕτη ἀμέσως δὲν ὑπέκυψεν ὑπὸ τὸν Δαρεῖον, οὐχ ἧττον ὅμως κατέστη ὑποτελὴς τῶν Περσῶν· τοῦτο δὲ κατεδηλώθη ἐπὶ Αἰάκου, τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Συλοσῶντος, ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ ὁποίου συνέβη ἡ κατὰ τῶν Περσῶν ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων.

Ὁ Δαρεῖος στρατευόμενος ἐπὶ τοὺς Σκύθας τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑξηκοστῆς ἕκτης Ὀλυμπιάδος (513. π. Χ.) καὶ ἔχων ἅπασαν τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ δύναμιν συγκεκροτημένην ἐξ Ἰώνων, ἐν οἷς κατελέγοντο μετὰ τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτοῖς ἀριθμοῦ πλοίων καὶ οἱ Σάμιοι ὑπὸ τὸν τύραννον αὐτῶν Αἰάκη, διέταξεν αὐτοὺς ἵνα πλεύσωσιν εἰς Ἴστρον ποταμὸν καὶ ἐκεῖ τὸν περιμείνωσι, ζευγνύντες γέφυραν ὅπως δι' αὐτῆς διέλθῃ ὁ στρατός του. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες ἐποίησαν κατὰ τὰ προσταχθέντα, ὁ δὲ Δαρεῖος ἐλθὼν διὰ ξηρᾶς καὶ διαβὰς τὸν ποταμόν, ἐνετείλατο αὐτοῖς, ἵνα λύσαντες τὴν γέφυραν, τῷ παρακολουθήσωσιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, μόνους τοὺς κωπηλάτας καὶ τοὺς πρὸς πλοῦν ἀπαραιτήτους ναύτας καταλείποντες ἐν τοῖς ναυσί. Ἐνῷ δὲ οἱ Ἴωνες ἡτοιμάζοντο νὰ λύσωσι τὴν γέφυραν, Κώης ὁ Ἐρξάνδρου, στρατηγὸς τῶν Μιτυληναίων, παρετήρησε τῷ Δαρείῳ, ὅτι ἐκστρατεύων κατὰ λαοῦ ἀγρίου καὶ νομαδικοῦ, ὤφειλε νὰ ἔχῃ πάντοτε εὐχερῆ ὁδὸν ἀποχωρήσεως, καὶ ὅτι ἡ φρόνησις ἐπέβαλεν ἡ μὲν γέφυρα νὰ διατηρηθῇ, οἱ δὲ ζεύξαντες αὐτὴν νὰ μείνωσι πρὸς φύλαξιν της. Εὑρὼν συνετὴν τὴν γνώμην ταύτην ὁ Δαρεῖος ἀπέσυρε τὴν περὶ λύσεως τῆς γεφύρας διαταγήν, καὶ δοὺς τοῖς Ἴωσι λωρίον ἔχον προσδεδεμένους ἑξήκοντα κόμβους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὅπως ἑκάστην ἡμέραν λύωσιν ἀνὰ ἕνα κόμβον, καὶ ἂν μέχρις οὗ λυθῇ καὶ ὁ τελευταῖος κόμβος δὲν ἐπανέλθῃ οὗτος, τότε οἱ Ἴωνες νὰ ἐπανακάμπτωσιν εἰς τὰ ἴδια.

Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ ἱστορήσωμεν τὰ περὶ τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου πορείας τοῦ Δαρείου, οὐχὶ μόνον διότι ταῦτα πάσης γεωγραφικῆς στεροῦνται πιθανότητος, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδεμίαν πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν ἔχουσι σχέσιν· θέλομεν ἀρκεσθῆ λοιπὸν εἰς ὅσ' ἀφορῶσι τοὺς τὴν φύλαξιν τῆς γεφύρας ἐπιτραπέντας Ἴωνας.

Οἱ Σκύθαι, ἀφοῦ περιφρονητικῶς ἀπέρριψαν τὰς περὶ ὑποταγῆς

προτάσεις τοῦ Δαρείου, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς φυλάσσοντας τὸ ζεῦγμα τοῦ Ἴστρου Ἴωνας, ἵνα τοῖς προτείνωσι νὰ παραιτήσωσιν αὐτὸ καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, ὅπερ ἐκεῖνοι ὑπεσχέθησαν μὲν ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησαν. Ἐν τούτοις αἱ ὑπὸ τοῦ Δαρείου τεταγμέναι ἑξήκοντα ἡμέραι εἶχον ἤδη παρέλθει ὁ δὲ Περσικὸς στρατὸς δὲν ἐπέστρεψεν ἔτι, ὅτε ἐκ δευτέρου ἐπέμφθησαν πρέσβεις παρὰ τῶν Σκυθῶν πρὸς τοὺς Ἴωνας, ἵνα τοῖς ἀναγγείλωσι τὴν ἀτυχῆ ὑποχώρησιν τοῦ Δαρείου καὶ συνάμα ἀπαιτήσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως περὶ λύσεως τῆς γεφύρας. Τῶν Σκυθῶν πρέσβεων οἱ λόγοι ἐπήγαγον διχοστασίας μεταξὺ τῶν Ἰώνων· διότι οἱ μὲν τούτων, ὑπεστήριζον ὅτι λυομένης τῆς γεφύρας, ὁ Δαρεῖος ἤθελε καταστραφῆ, οἱ δὲ Ἴωνες ἤθελον ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ὅτι ἐπομένως ὤφειλον νὰ λύσωσι τὸ ζεῦγμα, τοὐναντίον δὲ οἱ τύραννοι Δάφνις ὁ Ἀβυδηνός, Ἱπποκλος ὁ Λαμψακηνός, Ἡρόφαντος ὁ Πάριος, Μητρόδωρος ὁ Προκοννήσιος, Ἀριστογόρας ὁ Κυζηκινός, Ἀρίστων ὁ Βυζάντιος, Αἰάκης ὁ Σάμιος, Λαοδάμας ὁ Φωκαιεὺς καὶ Ἱστιαῖος ὁ Μιλήσιος, συνετάσσοντο τῷ βασιλεῖ καὶ κατὰ τῆς λύσεως τῆς γεφύρας, οὐχὶ βεβαίως ἐξ εὐνοίας πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ διότι καταζρεφομένου τοῦ Δαρείου, συγκατεζέφετο καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσι· ὥστε ὁ Δαρεῖος ἐσώθη τοῦ ἀναποφεύκτου κινδύνου, χάρις εἰς τὴν ἰδιοτελῆ προαίρεσιν τῶν Ἰώνων τυράννων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἱστιαίου. Ἐπανελθὼν εἰς Σάρδεις ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας μετὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἐκστρατείαν καὶ εὐγνωμονῶν πρός τε τὸν Μιτυληναῖον Κώην καὶ πρὸς τὸν Ἱστιαῖον, προσέφερεν αὐτοῖς ἵνα ἐκλέξωσιν ὅ,τι βουλονται· καὶ ὁ μὲν Κώης ἠτήσατο τὴν τυραννίαν τῆς Μιτυλήνης, ὁ δὲ Ἱστιαῖος Μύρκινον τὴν Ἠδωνίδα, πόλιν παρὰ τὸν κάτω Στρυμόνα κειμένην, ὅπως συστήσῃ ἐν αὐτῇ ἀποικίαν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ἱστιαῖος ἐννησχολεῖτο τειχίζων τὴν νέαν πόλιν, Μεγάβαζος ὁ στρατηγὸς, μαθὼν τοῦτο, ὑπέδειξε τῷ Δαρείῳ ὅτι κακῶς ἔπραξεν ἐπιτρέπων εἰς ἄνδρα Ἕλληνα καὶ εὐφυᾶ νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς Θράκην, ἔνθα καὶ δάση πολύξυλα ὑπάρχουσι καὶ μεταλλεῖα ἀργύρου ἄφθονα· παραδεχθεὶς δ' ὁ Δαρεῖος τὴν τοῦ Μαγαβάζου γνώμην, προσεκάλεσεν εὐσχήμως τὸν Ἱστιαῖον εἰς Σάρδεις, καὶ διώρισεν ἐπίτροπόν του

ἐν Μιλήτῳ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀρισταγόραν τὸν Μολπογόρου. Ὀλίγῳ δὲ μετέπειτα συνέβη καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἰωνίας, εἰς ἣν ὁ Ἱστιαῖος ἔλαβε τοσοῦτῳ ἐνεργὸν μέρος.

Νάξιοί τινες ἐξορισθέντες ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου μερίδος τῆς πατρίδος αὐτῶν, κατέφυγον εἰς Μίλητον παρὰ τῷ Ἀρισταγόρᾳ, πλεῖστα ὑπισχνούμενοι, καὶ ἱκετεύοντες αὐτὸν ἵνα τοὺς συνδράμῃ καὶ ἐπαναφέρῃ εἰς Νάξον. Ὁ Ἀρισταγόρας ἀδυνατῶν οἴκοθεν νὰ παράσχῃ τὴν αἰτουμένην συνδρομὴν, ἀνεφέρθη πρὸς Ἀρταφέρνη, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου καὶ σατράπην τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας, ὅστις τῷ προσέφερε πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ διακοσίας τριήρεις καὶ πολυάριθμον στρατὸν ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Μεγαβάτην. Τοιαύτη δύναμις, καλῶς διοικουμένη, ἐδύνατο νὰ ὑποτάξῃ ἰσχυροτέρους τῶν Ναξίων λαούς· ἀλλ' ὅμως ἐπελθούσης διχονοίας μεταξὺ τοῦ Ἀρισταγόρου καὶ τοῦ Μεγαβάτου, ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐματαιώθη, καὶ οἱ Νάξιοι μετὰ τετράμηνον ἄνευ ἀποτελέσματος πολιορκίαν, ἀφέθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνενόχλητοι.

Τοιαύτης κακῆς ἐκβάσεως λαβούσης τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Ἀρισταγόρας ἤρξατό φοβούμενος τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐν Μιλήτῳ τυραννίδος αὐτοῦ, διότι οὐχὶ μόνον ἰσχυρὸν ἐχθρὸν τὸν Μεγαβάτην ἐκτήσατο, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀρταφέρνην ἐξηπάτησε παραστήσας αὐτῷ εὐχερεστάτην τὴν τῆς Νάξου ἅλωσιν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἱστιαῖος, ἐν Σούσοις διατελῶν ὡσεὶ αἰχμάλωτος, καὶ σκεπτόμενος ὅτι τότε μόνον ἐδύνατο ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν ὅταν ἡ Ἰωνία καὶ ἰδίως ἡ Μίλητος ἀπεστάτει, ἔγραφε πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς δυσάρεστον λοιπὸν θέσιν οὗτος διατελῶν καὶ ὑπείκων συνάμα εἰς τὰς τοῦ Ἱστιαίου προτροπὰς, ἀπεδέξατο προθύμως τὸ σχέδιον τῆς ἀνταρσίας, καὶ πρῶτον μὲν ἐν Μιλήτῳ τὴν ἰσονομίαν προκηρύξας, ἔπραξε ταὐτὸ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἰωνίας πόλεις· ἐκπέμψας δ' ἔπειτα τὸν Ἰατραγόραν πρέσβυν πρὸς τὸν ἐκ Νάξου ἐπανελθόντα καὶ ἐν Μυοῦντι συνηγμένον στόλον, ἔνθα πολλοὶ τῶν τυράννων διέμενον εἰσέτι, ἡγούμενοι τῶν πλοίων ὅσα παρέσχεν ἡ πόλις ἑκάστου, τοὺς μὲν ναύτας ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν, τὸν δὲ στόλον ἐκυρίευσε, πολλοὺς δὲ τῶν τυράννων ᾐχμαλώτισεν. Ὁ δὲ τῆς

Σάμου τύραννος Αἰάκης, ὅστις εἶχεν ἐπανέλθει εἰς Σάμον, μόλις ἐγνώσθη αὐτόσε ἡ τῆς Ἰωνίας ἐπανάστασις, ἐξεδιώχθη τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑβδομηκοστῆς Ὀλυμπιάδος (498 π. Χ.) καὶ κατέφυγε παρὰ τῷ Δαρείῳ εἰς Περσίαν.

Ὁ Ἀρισταγόρας, προκαλέσας οὕτω τὴν ἐξανάστασιν τῶν Ἰώνων, μετέβη εἰς Λακεδαίμονα, ἧς ἐβασίλευε τότε Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδου, ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Ἰώνων· οὐδόλως ὅμως ἐπέτυχεν ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ, διότι τοῦ Κλεομένους ἐρωτήσαντος αὐτὸν πόσων ἡμερῶν δρόμος διαχωρίζει τὴν Ἰωνικὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Σούσων καὶ τοῦ Ἀρισταγόρου ἀποκριθέντος ὅτι τρεῖς μῆνες ἀπαιτοῦνται ὅπως ὑπάγῃ τις μέχρι τῆς πόλεως ἐκείνης, οὗτος ἐπετάχθη πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ν' ἀπέλθῃ τῆς Σπάρτης, ὡς δῆθεν προτείνων πράγματα κινδυνώδη καὶ ἀσύμφορα, καὶ προτρέπων τοὺς Λακεδαιμονίους ν' ἀναδεχθῶσιν ἐκστρατείαν εἰς ἀπόστασιν τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀναχωρήσας τοιουτοτρόπως ἄπρακτος ὁ Ἀρισταγόρας ἐκ Σπάρτης, κατηυθύνθη εἰς Ἀθήνας, ἔνθα, δεκτῶν γενομένων τῶν προτάσεών του, ὁ δῆμος ἐψηφίσατο τὴν ἀποστολὴν εἴκοσι νηῶν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μελάνθιον πρὸς συνδρομὴν τῶν Ἰώνων. Οὕτω δ' ἐπιτυχὼν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Ἀρισταγόρας ἐπανῆλθεν εἰς Μίλητον, καὶ ἐκεῖθεν διενήργησε τὴν κατὰ τοῦ Δαρείου ἀποστασίαν τῶν Παιόνων, οἵτινες ἀνάστατοι γενόμενοι ὑπὸ Μεγαβάζου ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, τῇ παρὰ τῷ ποταμῷ Στρυμόνι, εἶχον μετενεχθῆ εἰς Φρυγίαν.

Ἐκτὸς τῶν εἴκοσι νηῶν τὰς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἰώνων, συνέδραμεν αὐτοὺς καὶ ἡ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας Ἐρέτρια, πέμψασα τοῖς Μιλησίοις πέντε ἑτέρας νῆας, πρὸς εὐγνωμοσύνην, διότι, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξεθέσαμεν, καὶ οἱ Μιλήσιοι συνέδραμον τοὺς Ἐρετριεῖς πολεμοῦντας πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς, οἷς συνεμάχουν οἱ Σάμιοι. Ὅτε λοιπὸν ἀφίχθησαν αἱ εἴκοσι πέντε αὗται νῆες εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας, ἐπειδὴ οἱ Πέρσαι ἐπολιόρκουν τὴν Μίλητον, ὁ Ἀρισταγόρας ἀντιπερισπασμὸν ἐπιχειρῶν, ἔπεμψε ταύτας μετὰ στρατοῦ ὑπὸ στρατηγοὺς, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Χαροπῖνον καὶ τὸν Ἑρμόφαντον εἰς Κορησσὸν τῆς Ἐφεσίας γῆς· ἐκεῖ δὲ καταλιπόντες οἱ Ἴωνες τὸν στόλον, καὶ διελθόντες τὸν Τμῶλον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν Ἐφεσίων, ἀνηνέχθησαν εἰς Σάρδεις. Καὶ ὁ μὲν σατράπης τοῦ βασιλέως Ἀρταφέρνης καταληφθεὶς ἐκ τοῦ ἀπροόπτου, μόλις ἐδυνήθη ἵν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν· οἱ δὲ Ἴωνες κύριοι τῆς πόλεως γενόμενοι, ἐτράπησαν εἰς λαφυραγωγίαν, καὶ ἐπειδὴ αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν ἦσαν καλάμινοι, ὅσαι δὲ ἦσαν ἐκ πλίνθου, εἶχον πάλιν τὰς ὀροφὰς ἐκ καλάμων, εἷς τῶν στρατιωτῶν, θεὶς πῦρ, ἀπετέφρωσε πᾶσαν τῶν Σάρδεων τὴν πόλιν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἴωνες ὑπεχώρησαν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, ἀφοῦ προσβληθέντες καθ' ὁδὸν ὑπὸ πολυαρίθμων ἐχθρῶν, ὑπέστησάν τινας ζημίας. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, καταλιπόντες τοὺς Ἴωνας ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια, οὗτοι δὲ πλεύσαντες εἰς Ἑλλήσποντον ὑπέταξαν τὸ Βυζάντιον καὶ ἄλλα μέρη, προσέλαβον δ' εἰς συμμαχίαν τῶν τὸ πλεῖστον τῆς Καρίας, ἔτι δὲ καὶ τὴν Καῦνον, ἥτις πρὶν μὲν ἐμπρήσωσι τὰς Σάρδεις δὲν ἤθελε νὰ συμμαχήσῃ, τότε δὲ ἠνώθη καὶ αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν.

Ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐπληροφορήθη τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ἐμμανὴς γενόμενος, ὡρκίσθη αὐστηρῶς ἵνα τιμωρήσῃ τούς τε Ἴωνας καὶ κυρίως τοὺς Ἀθηναίους· προσκαλεσάμενος δὲ τὸν Ἰστιαῖον, κατεμέμψατο αὐτοῦ διὰ τὴν τοῦ Ἀρισταγόρου διαγωγήν. Ὁ Ἰστιαῖος βλέπων τὴν διακαῆ αὐτοῦ ἐπιθυμίαν πληρουμένην, ὑπεσχέθη τῷ βασιλεῖ ὅτι ἐὰν τῷ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς Μίλητον κάθοδον, οὐχὶ μόνον τὴν Ἰωνίαν θέλει ἐπαναγάγει εἰς τὴν ὑποταγήν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλουσιωτάτην νῆσον Σαρδὼ καταστήσει αὐτῷ ὑποτελῆ. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος παρεδέχθη τὴν αἴτησιν ἐκείνου, ὅστις ἀφοῦ πολλὰς ῥαδιουργίας καὶ φαυλότητας διέπραξε, κακὸν καὶ τέλος ἔσχεν· ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Κύπρῳ, ἧς μόνοι οἱ Ἀμαθούσιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ μετάσχωσι. Πολιορκοῦντος δὲ τοῦ Σαλαμινίου Ὀνησίλου αὐτοὺς διὰ τὴν δουλοφροσύνην των ταύτην, ἀγγέλλεται αὐτῷ ὅτι ὁ Πέρσης Ἀρτύβιος ἄγων ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ πολυάριθμον στόλον Φοινίκων ἐπέρχεται κατὰ τῆς Κύπρου. Ὁ Ὀνήσιλος ἔσπευσε παραχρῆμα νὰ πέμψῃ κήρυκας πρὸς τοὺς Ἴωνας, ἐπικαλούμενος τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν· ἐνῷ δὲ οἱ Ἴωνες προθύμως ὑποδεξάμενοι τοὺς κήρυκας, ἔπεμπον ἱκανὰς δυνάμεις εἰς Κύπρον, ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἀπο-

βιβάσας στρατὸν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, περιέπλεε τὰς Κληίδας. Ἐλθόντος καὶ τοῦ Ἰωνικοῦ στόλου, ἡ μάχη ἤρξατο μετ' οὐ πολὺ κατά τε ξηρὰν μεταξὺ τοῦ Ὀνησίλου καὶ τοῦ Ἀρτυβίου, καὶ κατὰ θάλασσαν μεταξὺ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Φοινίκων. Καὶ κατὰ ξηρὰν μὲν οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ἀτυχεῖς, διότι Στησήνορος τοῦ τυράννου τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Σαλαμινίων προδοτῶν ἀναδειχθέντων, ὑπερίσχυσαν οἱ Πέρσαι, ἔπεσε δὲ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Ὀνήσιλος, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ παρ' αὐτοῦ πρότερον πολιορκηθέντες Ἀμαθούσιοι, ἐκρέμασαν ἄνωθεν τῶν πυλῶν τῆς πόλεώς των. Ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν συνέβη τοὐναντίον, διότι οἱ Ἴωνες ἐναυμάχησαν μετὰ μεγίστης ἀνδρίας καὶ περινοίας, πάντας δὲ ὑπερέβησαν κατὰ ταῦτα οἱ Σάμιοι. «Νῆυσὶ μὲν, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, (α) νῦν Ἴωνες ἄκροι γενόμενοι ταύτην τὴν ἡμέραν ὑπερεβάλοντο τοὺς Φοίνικας· καὶ τουτέων Σάμιοι ἠρίστευσαν.» Πληροφορηθέντες ὅμως τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ γενόμενα οἱ Ἴωνες, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ τῆς Κύπρου πόλεις ἐπολιορκοῦντο ἀπέπλευσαν εἰς Ἰωνίαν.

Τῶν πραγμάτων εἰς μεγίστην δεινότητα περιελθόντων καὶ πολλοῦ ναυτικοῦ καὶ πεζικοῦ τῶν βαρβάρων προπαρασκευαζομένου ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Μιλήτου καὶ εἶτα κατὰ τῶν λοιπῶν Ἰάδων πόλεων, οἱ Ἴωνες βλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἔπεμψαν προβούλους εἰς τὸ Πανιώνιον, ἔνθα σκεφθέντες ἐνέκρινον πεζικὴν μὲν στρατιὰν κατὰ τῶν Περσῶν νὰ μὴ συναγάγωσιν, ἀλλὰ, παραιτήσαντες τὴν φρουρὰν τῶν τειχῶν τῆς Μιλήτου εἰς τοὺς Μιλησίους, αὐτοὶ πλεύσαντες εἰς Λάδην, μικρὰν νῆσον παρὰ τῇ πόλει τῶν Μιλησίων κειμένην, καὶ ἐκ τῆς ἰλύος τοῦ Μαιάνδρου πρὸ χρόνου ἤδη πολλοῦ καταχωθεῖσαν, ναυμαχήσωσιν ἐκεῖ ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Τοιουτοτρόπως παρὰ τῇ νησίδι ταύτῃ συνελθοῦσαι πᾶσαι αἱ τῶν Ἰώνων νῆες, ὡς καὶ αἱ τῶν τὴν Λέσβον νεμομένων Αἰολέων, εἰς τριακοσίας πεντήκοντα τρεῖς ἀριθμούμεναι, ἐτάχθησαν οὕτω.

Τὸ μὲν πρὸς ἕω κέρας κατεῖχον οἱ Μιλήσιοι	μετὰ νηῶν	80
Μετ' αὐτοὺς ἦσαν τεταγμένοι οἱ Πριηνεῖς	» »	12
» » » οἱ Μυούσιοι	» »	3

(α) Ἡρόδ. Ε. 112.

Ἓξ	» » οἱ Τήϊοι	» » 17
»	» ἐν τῷ κέντρῳ οἱ Χῖοι	» » 100
»	» » οἱ Ἐρυθραῖοι	» » 8
»	» » οἱ Φωκαεῖς	» » 3
»	» » οἱ Λέσβιοι	» » 70
Τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς κέρας κατεῖχον οἱ Σάμιοι		» » 60
	ὁλικὸς ἀριθμὸς	353

Οἱ βάρβαροι ἦσαν κύριοι ἑξακοσίων νηῶν· ἀλλὰ τὸ πλῆθος καὶ ἡ τάξις τῶν Ἰώνων ἐξεφόβισεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφάσισαν διὰ παντὸς ἄλλου μέσου ἢ ναυμαχίας νὰ προσπαθήσωσιν ὅπως καταβάλωσιν ἐκείνους. Προσκαλεσάμενοι λοιπὸν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Περσῶν τοὺς τυράννους, οἵτινες ἐκδιωχθέντες τῶν διαφόρων Ἑλληνίδων πόλεων, παρηκολούθουν αὐτοῖς, καραδοκοῦντες τὴν εἰς τὰ ἴδια κάθοδον, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ τῆς Σάμου τύραννος Αἰάκης, ἐνετείλαντο αὐτοῖς ἵνα πέμψωσιν ἀνθρώπους πιστοὺς ἕκαστος ἐπὶ τὴν οἰκείαν πόλιν, οἵτινες νὰ προτρέψωσι τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ὑποταγὴν, λήθην μὲν τῶν παρελθόντων, ἂν παραιτηθῶσι τῆς ἀνταρσίας ὑπισχνούμενοι, ἐξανδραποδισμὸν δὲ καὶ δουλείαν ἂν ἐμμένωσιν εἰς αὐτὴν ἐπαπειλοῦντες. Καὶ οἱ μὲν τύραννοι ἔπραξαν συμφώνως πρὸς ταῦτα, αἱ δ' Ἑλληνίδες πόλεις ἤκουον τὰς περὶ ὑποταγῆς προτάσεις μετὰ περιφρονήσεως, οὐδ' ἐδέχοντο τὴν προδοσίαν.

Συνελθόντες οἱ Ἴωνες εἰς Λάδην, ἤρξαντο ἵνα διαβουλεύωνται περὶ τοῦ πρακτέου· τότε, πολλῶν ἄλλων ποικίλας ἐκφερόντων γνώμας, ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς διὰ λόγων προτρεπτικῶν, καὶ τοῖς ὑπεσχέθη τὴν νίκην, ἂν ἀφιερωθῶσιν εἰς αὐτόν. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες συγκατατεθέντες ἐπειθάρχουν, οὗτος δὲ θέλων νὰ ἐξασκήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰς κακουχίας τοῦ πολέμου, ἐγύμναζεν ἐνδελεχῶς τούς τε ἐρέτας καὶ τοὺς ὁπλίτας. Ἑπτὰ ἡμέρας ὑπέστησαν τὰς κακουχίας ταύτας οἱ Ἴωνες, ἀλλὰ τὴν ὀγδόην ἐξαναστάντες κατὰ τοῦ Διονυσίου, δὲν ἐπείθοντο πλέον εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀλλὰ στήσαντες ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λάδης σκηνάς, ἀναπαύοντο.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἐπρόκειτο περὶ τῶν ὅλων, ἦν βεβαίως ἀπαίσιος οἰωνός. Βλέποντες λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς οἱ Σάμιοι στρατηγοὶ τὴν διχόνοιαν ταύτην, ἀφ' ἑτέρου δὲ πειθόμενοι ὅτι ἀδύναταν ἀποβαίνει νὰ καταβάλωσι τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως, διότι καὶ ἂν κατέστρεφον τὰ ἑξακόσια τῶν Φοινίκων πλοῖα, ἤθελεν ἐκεῖνος πέμψει πενταπλάσια ἄλλα, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις, ὠφελιμωτέρας εὑρίσκοντες τὰς προτάσεις, ἃς τοῖς ἐποιεῖτο ὁ Αἰάκης, ὅπως σώσωσιν ἀπὸ ἀναποφεύκτου ὀλέθρου τήν τε πατρίδα καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ λειποτακτήσωσιν, ἅμα δοθείσης περιστάσεως. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῆς μάχης, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ δύο ἐχθρικοὶ στόλοι ἡτοιμάζοντο ἵνα συγκρουσθῶσιν, οἱ Σάμιοι, ἀναπετάσαντες τὰ ἱστία, κατέλιπον τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ ἔπλευσαν ἐπὶ τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νηῶν, τῶν ὁποίων οἱ τριήραρχοι, ἀποτροπιασθέντες τὸν αἰσχρὸν ἀπόπλουν, ἔμεινον καὶ ἐναυμάχησαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰώνων· τὸ δὲ παράδειγμα τῶν Σαμίων ἐμιμήθησαν οἱ Λέσβιοι, μετὰ δὲ τούτους οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰώνων, πλὴν τῶν Χίων, οἵτινες κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνέπτυξαν ἀξιοθαύμαστον γενναιότητα μέχρι τέλους ναυμαχήσαντες καὶ πολλὰ παθόντες. (496—495. π. Χ.)

Ἡ χαῦνος αὕτη πρᾶξις τῶν Σαμίων τριηραρχῶν, μοναδικὸν ἄλλως φαινόμενον, οὐδόλως δύναται νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδότου, πλεῖσται ἐγείρονται περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀποτυχίας ταύτης τῶν Ἰώνων ὑπόνοιαι, τὴν λειποταξίαν τῶν τριηράρχων ἐκείνων, οὐ μόνον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πικρῶς ἤλεγξαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Σάμιοι ἀπετροπιάσθησαν· διότι τιμῶντες τοὺς ἕνδεκα ἐκείνους, οἵτινες διετέλεσαν πιστοὶ εἰς τὸ καθῆκον αὐτῶν, ἔστησαν ἐν Σάμῳ στήλην, ἐφ' ἧς ἐπέγραψαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀγαθῶν γενομένων, καὶ τὰ τῶν πατέρων των. (α) Ἀπαιτεῖται ἄρα μείζων διαμαρτυρία κατὰ τῆς φαύλης διαγωγῆς τῶν ἐπιλοίπων τριηράρχων; « Τολμημάτων δὲ τὸ ἀνοσιώτατον, λέγει ὁ Παυσανίας, τὴν πατρίδα καὶ ἄνδρας προδιδόναι πολίτας ἐπὶ οἰκείοις κέρδεσιν, καὶ Ἀχαιοῖς κακῶν ἄρξειν, οὔπο-

(α) Ἡρόδ. ΣΤ'. 13—16—Παυσαν. Ἑλλ. Περιηγ. Ζ. 10.

τε ἐκ τοῦ χρόνου παντὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκλιπόν· ἐπὶ μὲν γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου βασιλεύοντος Περσῶν, Ἴωσι τὰ πράγματα ἐφθάρη, Σαμίων πλὴν ἑνός τε καὶ δέκα ἀνδρῶν, τῶν ἄλλων τριηράρχων τὸ ναυτικὸν τῶν Ἰώνων προδόντων.» Οὕτως ἀνοσιώτατον καὶ χαυνοδέστατον!

Μετὰ τὴν ἐν Λάδῃ ἀτυχῆ ναυμαχίαν, οἱ Πέρσαι πολιορκήσαντες στενῶς διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης τὴν Μίλητον, ἐκυρίευσαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν αὐτὴν ἐν ἔτει ἕκτῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀρισταγόρου, ὅστις, ἰδὼν τὰ σχέδια αὐτοῦ ματαιωθέντα, κατέφυγεν εἰς ἄδοξόν τινα γωνίαν τῆς Θράκης, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη παρὰ τῶν ἐγχωρίων, ἐκδικησάντων οὕτω τὰ παθήματα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ Σάμιοι, κατακρίναντες τῶν στρατηγῶν αὐτῶν τὴν πρᾶξιν ἐν συμβουλίῳ συγκροτηθέντι ἐν Σάμῳ ἀμέσως μετὰ τὴν ναυμαχίαν, (α) καὶ βλέποντες ὅτι ὁ Αἰάκης ἔμελλεν ἵνα τοῖς ἐπιβληθῇ τύραννος παρὰ τῶν Περσῶν, ἀπεφάσισαν, πρὶν ἔτι οὗτος ἔλθῃ εἰς Σάμον, νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς ἀποικίαν καὶ νὰ μὴ γείνωσι δοῦλοι τῶν Μήδων· συμπεσούσης δὲ τότε, ὅπως ἐν τῷ περὶ ἀποικιῶν παρακατιόντες θέλομεν εἴπει, τῆς προσκλήσεως, ἣν οἱ Ζαγκλαῖοι ἀπηύθυνον πρὸς τοὺς Ἴωνας, ἵν' ἀποικήσωσιν εἰς Καλὴν Ἀκτήν, μετέβησαν ἐκεῖ οἱ μᾶλλον εὐπόρως διακείμενοι φιλελεύθεροι τῶν Σαμίων, καὶ ἔκτισαν τὴν Ζαγκλην. Ὁ δὲ Δαρεῖος ἀναλαβὼν αὖθις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ τὴν Σάμον, (β) ἐνετείλατο τοῖς Φοίνιξι ὅπως ἐπαναγάγωσι τὸν Αἰάκη εἰς τὴν τυραννίαν, διότι τῷ ἐγένετο λίαν ἐπωφελὴς πρὸς κατεύνασιν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων· εὐγνωμονῶν μάλιστ' αὐτῷ καὶ τοῖς λειποτακτήσασι ἐν ὥρᾳ ναυμαχίας τριηράρχοις, διέταξε τοὺς Φοίνικας νὰ φεισθῶσι τῆς πόλεως καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Σάμου ἐνῷ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἴωνας οἱ βάρβαροι διέπραξαν φρικώδεις ἐξανδραποδισμοὺς καὶ σφαγάς.

Ἐν τούτοις ἡ δευτέρα ἐν Σάμῳ τυραννὶς τοῦ Αἰάκους δὲν διήρκεσε, φαίνεται, πολύ· διότι ὁ Ἡρόδοτος (γ) ἱστορεῖ ὅτι διερχόμενος

(α) Ἡροδότ. ΣΤ. 22.
(β) Αἰσχύλ. Πέρσαι σ. 384.
(γ) Ἡροδότ. ΣΤ. 43.

ὁ Μαρδόνιος τῆς Ἰωνίας κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα (487. π. Χ.) ὅπως πολεμήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ Ἀθήναις, κατέλυσε τὰς τυραννίας πασῶν τῶν Ἰάδων πόλεμον, καὶ ἀπεκατέστησε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, πρᾶγμα λίαν παράδοξον εἰς ὑπηρέτην ἀπολύτου δεσπότου. Τοιουτοτρόπως ὁ Αἰάκης ἀπελάσθη τῆς Σάμου, χωρὶς ἡ ἱστορία ν' ἀναφέρῃ καὶ παρὰ τίσι κατέφυγεν, ὥστε ἡ νῆσος ἀνέλαβε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα· τινὲς ὅμως τῶν νεωτέρων, ἀπίθανον ὑπολαμβάνοντες τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ Αἰάκης ἀπεβίωσεν εἰς Σάμον τύραννος αὐτῆς ἐν ἔτει 479 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Μηδικοὶ πόλεμοι — Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Περσικὸς στόλος διαχειμάσας εἰς Μίλητον ἐκυρίευσε τὸ ἐπιὸν ἔτος τὰς παρὰ τῇ ἠπείρῳ κειμένας νήσους, καὶ πάσας τὰς πόλεις ὅσαι ἔκειντο ἀριστερόθεν τῷ εἰσπλέοντι τὸν Ἑλλήσποντον. Ἐν τούτοις, ἀντὶ ὡς ἠλπίζετο τελείας καταστροφῆς τῆς Ἰωνίας ἐκ μέρους τῶν βαρβάρων μετὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῆς, Ἀρταφέρνης ὁ σατράπης τῶν Σάρδεων προσκαλεσάμενος τοὺς Ἴωνας ὅπως πέμψωσι πρέσβεις παρ' αὐτῷ, τοὺς ὑπεχρέωσεν ἵνα συνθηκολογήσωσι πρὸς ἀλλήλους, ὥστε τὰς τυχὸν διαφορὰς των μετὰ δικαιοσύνης θεωροῦντες, νὰ μὴ καταπιέζωσιν οἱ ἰσχυρώτεροι τοὺς ἧττον ἰσχύοντας· πρὸς δὲ τούτοις διήρεσε τὰς χώρας αὐτῶν εἰς παρασάγγας, ὧν ἑκάστη περιελάμβανε τριάκοντα στάδια, καὶ ἔταξε τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους πᾶσα πόλις ὤφειλεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ πληρώνῃ. Ἀλλὰ τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων μετήλλαξαν οἱ ἐντὸς μικροῦ ἀρξάμενοι Μηδικοὶ ἢ Περσικοὶ πόλεμοι.

Μνησικακῶν ὁ Δαρεῖος δι' ἣν παρέσχον τοῖς Ἴωσι οἱ Ἐρετριεῖς καὶ Ἀθηναῖοι συνδρομὴν, ταὐτοχρόνως δ' ἔχων παρ' ἑαυτῷ καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας, οἵτινες φυγόντες τῶν Ἀθηνῶν, τὸν παρώτρυνον καθ' ἑκάστην εἰς πόλεμον, ἵνα οὕτω δυνηθῶσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν

ἀρχὴν, διέταξε τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην νὰ εἰσβάλωσι μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξανδραποδίσωσι τὰς δύο ἐκείνας πόλεις. Τόπος συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ ἀπεφασίσθη τὸ Ἀλήϊον πεδίον τῆς Κιλικίας, ἔνθ' ἀφιχθεισῶν ἑξακοσίων τριήρεων καὶ ἱππαγωγῶν πλοίων, ἐπεβιβάσθησαν ἐν αὐτοῖς οἵ τε στρατιῶται καὶ οἱ ἵπποι, καὶ ἐν ἔαρι τοῦ 490 π. Χ. ἅπασα ἡ δύναμις αὕτη συνῆλθεν εἰς Σάμον, ἥτις προσέφερε μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰώνων τὸ ἐπιβάλλον αὐτῇ εἰς τὸν στόλον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἀπὸ τῆς Σάμου ἀποπλεύσαντες οἱ Πέρσαι, κατηυθύνθησαν διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους πρὸς τὴν Εὔβοιαν, καθυποτάσσοντες καθ' ὁδὸν τὰς ἐν τῷ μεταξὺ κειμένας νήσους. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ καθέκαστα τῆς πορείας τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνους ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡμεῖς παραιτούμεθα τῆς ἀφηγήσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ ἐν Μαραθῶνι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 490 π.Χ. ἔνδοξος νίκη τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ξέρξης διαδεξάμενος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Περσῶν τὸν Δαρεῖον, ἐκληρονόμησε μετὰ τοῦ θρόνου καὶ τὸ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μῖσος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· διὸ ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἐν Μαραθῶνι ἀποτυχίαν τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνους. Κατὰ τὴν δευτέραν λοιπὸν ἐν Ἑλλάδι ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν, ὅτε πάντες οἱ ὑποτελεῖς τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ λαοὶ ὤφειλον ἵνα παράσχωσιν ἐπικούρους, εἰς τοὺς Σαμίους καὶ λοιποὺς Ἴωνας ἐπεβλήθη νὰ προσφέρωσι τὸ πλήρωμα ἑκατὸν νηῶν. Καὶ ἠρνήσαντο μὲν οὗτοι κατὰ πρῶτον ἵνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν ἐπιταγὴν ταύτην· (α) ἀλλὰ βλέποντες ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ πράξωσιν ἄλλως, ἠναγκάσθησαν νὰ παράσχωσι τοὺς ἐρέτας καὶ ἐνόπλους τῶν ἑκατὸν νηῶν, ἃς ὁ βασιλεὺς προσέφερε. Καίτοι δ' ἐκβιασθέντες εἰς τὸν κατὰ Ἑλλήνων πόλεμον τοῦτον οἱ Ἴωνες, ὑπεξεκαίοντο ὅρως ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτος, οὐδ' ἔλειψαν νὰ πράξωσι πᾶν ὅ,τι ἐδύναντο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· διότι ἐνῷ οὗτοι καταπεφοβισμένοι, καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἰδίων δυνάμεων κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ ἐκείνου κολοσσοῦ καθορῶντες, εἰς δεινὴν διετέλουν περὶ τοῦ μέλλοντος ἀμφιβολίαν, οἱ Ἴωνες πέμψαντες λάθρα

(α) Διοδ. Σικελ. XI. 3.

πρὸς τοὺς ναυάρχους αὐτῶν Σάμιον κήρυκα, (α) ἐπρόδωσαν αὐτοῖς τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως καὶ πᾶσαν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, προσθέτοντες συνάμα ὅτι ἅμα τῆς συμπλοκῆς ἀρχομένης προὐτίθεντο νὰ λειποτακτήσωσιν. Ἡ δ' ἀγγελία αὕτη ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ταχύνωσι τὸ ἔργον, συνέπειά τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ἀείμνηστος ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (18—19 Ὀκτωβρίου 480 π. Χ.) ἡ τὸ δεύτερον ταπεινώσασα τὴν ἐπηρμένην τῶν βαρβάρων ὀργήν. Ἀλλὰ καθὼς ἐν Λάδῃ μεταξὺ τῶν Σαμίων τριηράρχων ἐπεκράτει διαφωνία τις, ὁμοίως καὶ ἐν Σαλαμῖνι τινὲς τούτων ἔκλινον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ξέρξου· δύο μάλιστα τῶν Σαμίων τριηράρχων, Θεομήστωρ ὁ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φύλακος ὁ Ἰστιαίου, τοσαύτην κατὰ τὴν ναυμαχίαν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀνέπτυξαν ἀνδρίαν, πλείστας Ἑλληνίδας νῆας διαφθείραντες, ὥστε ὁ μὲν Θεομήστωρ κατέστη ὑπὸ τῶν Περσῶν τύραννος τῆς πατρίδος του Σάμου περὶ τὸ 479 ἔτος π. Χ. ὁ δὲ Φύλακος ἐγγραφεὶς Ὀροσάγγης, δηλονότι εὐεργέτης τοῦ βασιλέως, ἔλαβε πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἀφοσιώσεώς του παρ' ἐκείνου χώραν πολλήν. (β) Ἀλλ' ὅμως ὁ ἐναντίον τῆς θελήσεως τῶν Σαμίων διορισμὸς τοῦ Θεομήστορος ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς τυράννου τῆς Σάμου, μικρὰν ἔσχεν ἐπιτυχίαν· διότι οἱ Σάμιοι, ἀσπαίροντες πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ, περιέμενον πρόσφορον εὐκαιρίαν ὅπως ἐκδιώξωσι τὸν Θεομήστορα· τοιαύτη δ' ἐντὸς ὀλίγου τοῖς προσεφέρθη.

Ὁ Περσικὸς στόλος φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος καὶ βασιλέα καὶ στρατιὰν διαπορθμεύσας εἰς Ἄβυδον, διεχείμασε μέρος μὲν εἰς Κύμην, μέρος δὲ εἰς Σάμον· τοῦ δ' ἔαρος ἐπιφανέντος, συνῆλθεν ἅπας εἰς Σάμον ἐκ τριακοσίων πλοίων συγκείμενος πλὴν τῶν Φοινίκων, οὓς οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ ἀπέπεμψαν εἰς τὰ ἴδια, μηδόλως ὑποπτεύοντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤθελον προβῆ μέχρι Σάμου, καὶ παρέμενον ἐκεῖ φυλάττοντες τὴν Ἰωνίαν μὴ τυχὸν ἀποστατήσῃ, (γ) συνάμα δὲ βουλευόμενοι διά τινος τρόπου ἐδύναντο νὰ βλάψωσι τοὺς πολεμίους καὶ ἐκδικήσωσι τὰ πρότερα παθήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες, οὓς ἐξήγειρεν ἡ ἐν Θετταλίᾳ παρουσία τοῦ Μαρδονίου, συναγαγόντες τὰς ναυτικὰς αὐτῶν δυνάμεις ἐξ ἑκατὸν δέκα νηῶν συγκειμένας ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην τὸν Μενάρεως καὶ ὑπὸ Ξάνθιππον τὸν Ἀθηναῖον, ἔπλευσαν εἰς τὴν Αἴγιναν. Ἐκεῖ δὲ ἀφίχθησαν καὶ πρέσβεις τῶν Ἰώνων ἱκετεύοντες τοὺς Ἕλληνας ἵνα σπεύσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Ἰωνίᾳ ὁμοφύλων των· μόλις ὅμως οἱ πρέσβεις οὗτοι ἔπεισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ προβῶσι μέχρι τῆς Δήλου, διότι ἀείθιστοι μακρῶν θαλασσοπορίων οὗτοι ὄντες, ὑπώπτευον ἀπανταχοῦ ἐχθρικοὺς στρατούς, πρὸς δὲ τούτοις ἐνόμιζον ὅτι ἡ Σάμος ἀπέχει τῆς Ἑλλάδος ἴσον τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν. Ὥστε οἱ μὲν βάρβαροι πεφοβισμένοι δὲν ἐτόλμων νὰ πλεύσωσι πρὸς δυσμὰς ἀνωτέρω τῆς Σάμου, οἱ δ' Ἕλληνες δειλιῶντες δὲν ἤθελον νὰ προβῶσι πρὸς ἀνατολὰς κατωτέρω τῆς Δήλου, καὶ ὁ φόβος συνεῖχεν ἀμφοτέρους.

Οὐδόλως ἀποθαρρυνθέντες ἐκ τῆς μικροψυχίας τῶν Ἑλλήνων οἱ Σάμιοι, ἀλλ' εἰς μόνην ἀφορῶντες τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ἔπεμψαν λάθρα τῶν Περσῶν καὶ τοῦ τυράννου αὐτῶν Θεομήστορος πρέσβεις εἰς Δῆλον, Λάμπωνα τὸν υἱὸν τοῦ Θρασυκλέους καὶ Ἀθηναγόραν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρχεστρατίδου καὶ Ἡγησίστρατον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρισταγόρου, ὅπως ἐκ νέου ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Παρουσιασθέντων λοιπὸν τῶν Σαμίων πρέσβεων ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν, λαβὼν ὁ Ἡγησίστρατος τὸν λόγον ἀνέπτυξε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, βεβαιῶν ὅτι καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ θέᾳ αὐτῶν οἱ Ἴωνες θέλουσιν ἀποστατήσει, καὶ ὅτι οἱ βάρβαροι δὲν ἤθελον τολμήσειν' ἀντιστῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀπετόλμων, τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι καλὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι πολλὴν παρ' ἐκείνοις εὑρήσουσιν οὗτοι λείαν. Ἀναφέρων δὲ τὰ ὀνόματα τῶν κοινῶν θεῶν, τοὺς παρεκίνει νὰ σπεύσωσιν ὅπως λυτρώσωσιν ἄνδρας Ἕλληνας ἐκ τῆς δουλείας καὶ ἐκδιώξωσι τοὺς βαρβάρους, ὅπερ ὑπῆρχεν εὐχερές, διότι αἱ νῆες αὐτῶν καὶ κακῶς ἔπλεον καὶ ἀξιόμαχοι δὲν ἦσαν· ἐπὶ τέλους δὲ προσεφέρετο ὅρκος μετὰ τῶν δύο ἑτέρων πρέσβεων ὅπως διασκεδάσῃ πᾶσαν ὑπόνοιαν, ἥτις τυχὸν ἤθελεν ἐγερθῇ περὶ δολιότητος τῶν προθέσεων αὐτῶν.

Πολλὰ καὶ ἄλλα ἐξηκολούθει λέγων ὁ Ἡγησίστρατος ὅπως πεί-

(α) Διοδ. Σικελ. XI. 17.
(β) Ἡροδ. Η. 85.
(γ) Διοδ. Σικελ XI. 27.

σῃ τοὺς Ἕλληνας· συγκινηθεὶς δ' ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ ὁ Λεωτυχίδης τὸν ἠρώτησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ δ' ἀπεκρίθη ὅτι καλεῖται Ἡγησίστρατος (ἡγεῖται στρατοῦ). Ἐκλαβὼν δὲ ὁ Λεωτυχίδης τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς χρηστὸν οἰώνισμα, τῷ ὑπέλαβε, « Δέχομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἡγησίστρατον, ὦ ξένε Σάμιε, σὺ δὲ καὶ οἱ μετὰ σοῦ δότε ἡμῖν τὰ πιστὰ ὅτι οἱ Σάμιοι ἔσονται πρόθυμοι ἡμῶν σύμμαχοι. » Τότε οἱ Σάμιοι πρέσβεις ἐποιήσαντο ὅρκους καὶ ἔδωσαν τὰ πιστὰ τῆς συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὁ μὲν Λάμπων καὶ Ἀθηναγόρας ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, τὸν δὲ Ἡγησίστρατον ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ὁ Λεωτυχίδης, ἔχων τὸ ὄνομά του διὰ χρηστὸν οἰωνόν (α).

Τοῦ μάντεως Δηϊφόνου τοῦ Ἀπολλωνιάτου ἐπιτελέσαντος τὰς νενομισμένας θυσίας καὶ τὰ σημεῖα αἴσια εὑρόντος, οἱ Ἕλληνες ἀναχθέντες μετὰ ἑκατὸν δέκα νηῶν τὴν ἐπιοῦσαν ἐκ Δήλου, ἀφίχθησαν περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου ἐν Καλάμοις τῆς Σάμου (Ποτοκάκι) καὶ προσορμισθέντες κατὰ τὸ Ἡραῖον, προπαρεσκευάζοντο ἐπὶ ναυμαχίαν. Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες ὅτι ἐπήρχετο ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὑπεχώρησαν παραχρῆμα ἐκ Σάμου, καὶ ἀνῆγον εἰς τὴν κατέναντι ἤπειρον πρὸς τὸ παρὰ τῇ Μιλήτῳ ὄρος τῆς Μυκάλης, ἔνθα ἦν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ξέρξου ἐστρατοπεδευμένος περσικὸς στρατὸς ἑξακισμυρίων ἀνδρῶν, φυλάσσων τὴν Ἰωνίαν· ἀπέπλευσαν δ' ἐκεῖ, τὸ μὲν, διότι δὲν ἐτόλμων νὰ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τὸ δὲ, διότι ὑπερήσπιζεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ ὁ πολυάριθμος ἐκεῖνος στρατός. Ἀνελκύσαντες λοιπὸν τὰ πλοῖα αὐτῶν εἰς τὴν ξηρὰν, ἐποίησαν προχείρως ξύλινον ἅμα καὶ λίθινον τεῖχος, καὶ τάφρον βαθεῖαν ἔσκαψαν διὰ προφύλαξιν τῶν πλοίων καὶ διὰ καταφύγιον ἑαυτῶν ἐν ἀνάγκῃ (β).

Ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες εἰς Σάμον καὶ πληροφορηθέντες τὴν ἐν τῇ ἠπείρῳ ἀπόδρασιν τῶν βαρβάρων, ἐλυποῦντο σφόδρα καὶ ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου, διότι οἱ μὲν τῶν στρατηγῶν συνεβούλευον τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον, οἱ δὲ τὸν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πλοῦν· τέ-

(α) Ἡροδότ. Θ. 90.

(β) Διοδ. Σικελ. XI. 34.

λος ἀμφοτέρας ἀποῤῥίψαντες τὰς γνώμας καὶ προπαρασκευασθέντες εἰς ναυμαχίαν, ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσιν εἰς Μυκάλην. Ὅτε δ' ἐπλησίασαν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ οὐδεὶς ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν, ἐνῷ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας βαρβάρων ἦσαν ἐκεῖ παρατεταγμένοι, τότε ὁ ναύαρχος Λεωτυχίδης παραπλέων τῇ παραλίᾳ, διέταξε κήρυκά τινα νὰ φωνήσῃ πρὸς τοὺς Ἴωνας ταῦτα. « Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν παρόντες ἀκούετε, νοήσατε τί λέγω, διότι οἱ Πέρσαι οὐδὲν βεβαίως τῶν ὅσων σᾶς λέγω νοήσουσιν. Ὅταν ἔλθωμεν εἰς συμπλοκὴν, ἕκαστος ὑμῶν μεμνήσθω τῆς ἐλευθερίας καὶ εἶτα τοῦ συνθήματος Ἥβη· ὅστις δ' ὑμῶν δὲν ἤκουσε, μαθέτω τί εἶπον παρὰ τοῦ ἀκούσαντος. » Ὁ Λεωτυχίδης ταῦτα πράττων δύο τινὰ προὐτίθετο, ἢ νὰ πείσῃ τοὺς Ἴωνας ὅπως ἐξαναστῶσι κατὰ τῶν βαρβάρων, ἢ, περιελθόντων τῶν λόγων τούτων εἰς τὰ ὦτα ἐκείνων, νὰ γεννήσῃ τὴν πρὸς τοὺς Ἴωνας δυσπιστίαν.

Πλησιάσαντες εἰς τὴν ξηρὰν τὰ πλοῖα αὐτῶν οἱ Ἕλληνες, ἀπέβησαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ παρεσκευάζοντο εἰς μάχην· οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἔμπαλιν τοὺς πολεμίους παρατασσομένους, πρῶτον μὲν ὑποπτευθέντες τοὺς Σαμίους ὅτι φρονοῦσι τὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἀφώπλισαν, διότι οἱ Σάμιοι παρέσχον εὐλόγους ὑποψίας, ἐλευθερώσαντες πεντακοσίους Ἀθηναίους, τοὺς ὁποίους ἠχμαλώτισαν ἐν Ἀττικῇ οἱ Πέρσαι, καὶ πέμψαντες αὐτοὺς μετὰ πλείστων ἐφοδίων εἰς Ἀθήνας· δεύτερον δὲ διώρισαν τοὺς Μιλησίους νά φρουρῶσι τὰς διόδους τῆς Μυκάλης, λόγῳ μὲν ὅτι ἦσαν εἰδήμονες τοῦ τόπου, ἔργῳ δ' ὅπως ἀπομακρύνωσι καὶ τούτους τοῦ στρατοπέδου ὡς κινδυνώδεις· τοιουτοτρόπως δὲ προφυλασσόμενοι, παρεσκευάζοντο εἰς μάχην (α).

Τῆς συμπλοκῆς ἀρξαμένης, οἱ ἐν τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ διαμένοντες Σάμιοι, καίτοι ὅπλοι ὄντες καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἰωρουμένην τὴν μάχαιραν ἔχοντες, δραξάμενοι τῶν ὅπλων τῶν φονευθέντων Περσῶν, ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἤρξαντο προσβάλλοντες τοὺς βαρβάρους· τὸ δὲ παράδειγμα τῶν Σαμίων, ἀνι-

(α) Πολυαίν. Στρατ. Z 45—Ἡροδότ. Θ. 99.

δρείως ὑπὲρ πάτρης ἀγωνιζομένων (α), ἐμιμήσαντο βαθμηδὸν καὶ οἱ λοιποὶ Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς, ὥστε οἱ μὲν Ἕλληνες εὑρόντες νέους ἐπικούρους, ἐπερρώσθησαν, οἱ δὲ βάρβαροι ἐκπλαγεῖς γενόμενοι καὶ μικρὸν ἀντιστάντες, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ πλείστους ἄνδρας ἀπωλέσαντες, ἐν οἷς Τιγράνη καὶ Μαρδόντην τοὺς στρατηγούς· καὶ ὁ μὲν ϛρατὸς αὐτῶν διελύθη, πάντα δὲ τὰ πλοῖα τῶν ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβε καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη τῇ τρίτῃ Βοηδρομιῶνος τῆς ἑβδομηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος (18 Σεπτεμβρίου 479 π. Χ.) ἡ ἐκ νέου τὴν ἔπαρσιν τοῦ μεγάλου βασιλέως ταπεινώσασα, ἡ καταδείξασα ὅτι οὐχὶ ὁ ἀριθμὸς ἀλλ' ἡ ἀνδρία καὶ τάξις ὑπερισχύει ἐν πολέμῳ, ἡ τῇ Ἑλλάδι κλέος ἀπείριτον περιποιησαμένη, ἡ τὴν Σάμον μεγάλως τιμήσασα· διότι εἰς τοὺς Σαμίους οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι τὴν ἐνδοξοτέραν νίκην, ἣν ποτε κατὰ τῶν Περσῶν ἐδρέψαντο (β), τὸ μὲν ἐπειδὴ αὐτοὶ πέμψαντες πρέσβεις ἔπεισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔλθωσιν εἰς Μυκάλην, τὸ δὲ, ἐπειδὴ ἐν ὥρᾳ τῆς μάχης μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν τροπὴν τῶν βαρβάρων. Ἡ δὲ νίκη αὕτη ὡς ἀποτέλεσμα ἔσχε τὴν ἀπὸ τῆς Σάμου ἐκδίωξιν τοῦ τυράννου Θεομήστορος.

Κατατροπώσαντες τοὺς Πέρσας οἱ Ἕλληνες καὶ λαφυραγωγήσαντες αὐτούς, ἀνεχώρησαν ἐκ Μυκάλης καὶ ἐλθόντες εἰς Σάμον, ἐβουλεύοντο περὶ μετοικήσεως τῶν Ἰώνων ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τῷ λόγῳ ὅτι ἐν Ἀσίᾳ μένοντες, καὶ γείτονας ἔχοντες τοὺς βαρβάρους, πολλῷ αὐτῶν ἰσχυροτέρους, ἤθελον συνεχῶς παρενοχλεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων, οἱ δὲ σύμμαχοι Ἕλληνες οὐδὲ νὰ μένωσι πάντοτε πρὸς φρούρησιν τῶν Ἰώνων ἐδύναντο, οὐδὲ διαπόντιοι νὰ συνδράμωσιν αὐτοὺς ἑκάστοτε ἦν εὐχερὲς, καθόσον μάλιστα οἱ Πέρσαι ἤθελον προσπαθήσει ὅπως ἐκδικηθῶσι δι' ὅσας ζημίας ὑπέστησαν. Ταὐτοχρόνως οἱ στρατηγοὶ τῶν Πελοποννησίων ἐπρότεινον ν' ἀναστατώσωσι τὰς ἐμπορικὰς πόλεις τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ὅσοι ἐμήδισαν, καὶ νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἐν αὐταῖς τοὺς Ἴωνας. Καὶ ἐπεί-

(α) Διοδ. Σικελ. XI. 27.

(β) Varth. Voy. d. jéune Anach. 75. 12.

σθησαν μὲν εἰς ταῦτα οἱ Ἴωνες, παρασκευασθέντες συνάμα ὅπως ἀναχωρήσωσιν· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὐδόλως ἐνέκρινον τὸν μετοικισμὸν τοῦτον, λέγοντες ὅτι καὶ ἂν οἱ ἄλλοι ἐγκαταλείψωσι τοὺς Ἴωνας, αὐτοὶ ὅμως συγγενεῖς ὄντες, θέλουσι πάντοτε τοὺς συνδράμει. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἕλληνες εἰσαγαγόντες τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδομηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος τοὺς Σαμίους καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι συνετέλεσαν πρὸς τὴν κατατρόπωσιν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὁμοσπονδίαν, ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς ἐνόρκως ὅπως ἐμμένωσιν εἰς αὐτὴν, καὶ τοιουτοτρόπως τῆς Ἰωνίας ἀπαλλαγείσης τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ, οἱ Σάμιοι ἔμεινον κύριοι τῆς νήσου αὐτῶν, ὀλιγαρχικῶς ἔκτοτε κυβερνώμενοι (α).

Γενομένης τῆς συμμαχίας ταύτης οἱ Ἕλληνες καταστήσαντες ἀρχηγοὺς τοῦ στόλου αὐτῶν Παυσανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον καὶ Κίμωνα τὸν Ἀθηναῖον, ἐξεστράτευσαν ἔχοντες καὶ ἐπικούρους Ἴωνας κατὰ τοῦ Βυζαντίου τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑβδομηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος (477 π. Χ)· ἀλλ' ὅμως ὅσῳ πρᾶος καὶ ἥπιος ἦν ὁ Κίμων, τοσούτῳ δεσποτικὸς καὶ κουφόνους ὁ Παυσανίας, διότι πρὸς μὲν τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων ἐφέρετο πάντοτε μετὰ ὀργῆς καὶ τραχύτητος, πρὸς δὲ τοὺς ἰδιώτας μετὰ βαρβαρισμοῦ. Οὐδεὶς πρὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐδύνατο νὰ λάβῃ στιβάδα ἢ ἄχυρον ἢ νὰ ἀντλήσῃ ὕδωρ ἀπὸ φρέατος, διότι ὑπηρέται τοῦ Παυσανίου ἐδίωκον μαστιγοῦντες αὐτόν. Τούτων πάντων ἕνεκα προσερχόμενοι οἱ ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως δὲ τῶν Σαμίων, Χίων καὶ Λεσβίων, προέτρεπον τὸν συστρατεύοντα τοῖς Ἀθηναίοις Ἀριστείδην, ν' ἀναδεχθῇ τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺς συμμάχους τῆς ἀλαζονίας τοῦ Παυσανίου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐξέφερε δισταγμοὺς λέγων ὅτι βλέπει μὲν τὸ δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ φοβεῖται τὸ εὐμετάβλητον τῆς γνώμης των, Οὐλιάδης ὁ ναύαρχος τῶν Σαμίων καὶ Ἀνταγόρας ὁ ναύαρχος τῶν Χίων συνομόσαντες, προσέβαλον περὶ τὸ Βυζάντιον τὴν τριήρη τοῦ Παυσανίου καὶ κατενίκησαν αὐτὴν (476 π. Χ). Ὅταν δ' ἐκεῖνος ἰδὼν τοὺς συμμά-

(α) Ἡροδότ. Θ. 105.—Διοδ. Σικελ. IX. 37.

χους κατ' αὐτοῦ ἐπιτιθεμένους ἐξανέστη καὶ μετ' ὀργῆς ἠπείλησεν ὅτι οὐχὶ τὴν τριήρη ἐκείνου ἀλλὰ τὰς ἰδίας πατρίδας καταπολεμοῦσι, τότε ὁ Οὐλιάδης καὶ ὁ Ἀνταγόρας ἐκ συμφώνου τῷ ἐπέταξαν ν' ἀπέλθῃ, ὀφείλων χάριτας εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς τύχην αὐτοῦ, διότι ἐκείνην αἰσχυνόμενοι οἱ Ἕλληνες, δὲν λαμβάνουσιν ἀξίαν παρ' αὐτοῦ δίκην (α)· ἀποστάντες λοιπὸν προσῆλθον τοῖς Ἀθηναίοις. Ὅταν δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπληροφορήθησαν τὰ γεγονότα καὶ τὴν κουφόνοα διαγωγὴν τοῦ Παυσανίου, παρήτησαν ἑκουσίως τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔπαυσαν πέμποντες στρατηγοὺς, τῷ λόγῳ ὅτι προτιμῶσι μᾶλλον νὰ ἔχωσι πολίτας σώφρονας καὶ εἰς τὰ πάτρια ἤθη ἐμμένοντας ἢ νὰ ἡγεμονεύωσι ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος (β).

Τοιουτοτρόπως ἡ κατὰ θάλασσαν ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες μετὰ τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν τὰς παραλίας τοῦ Αἰγαίου οἰκούντων Ἑλλήνων ἀνέλαβον τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου. Ἀναθέντες λοιπὸν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Ἀριστείδην, συνεκρότησαν κοινὴν τῶν συμμάχων πόλεων σύνοδον, ἥτις συνερχομένη ἐκ διαλειμμάτων ἐν Δήλῳ, νήσῳ ἱερᾷ θεωρουμένῃ, ὤφειλε νὰ διέπῃ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν Ἀθηναίων τὰ τῆς συμμαχίας. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ παντὸς ἄλλου οἱ σύμμαχοι ἐδέοντο χρημάτων, ἔταξαν, τῇ προτάσει τοῦ Ἀριστείδου, τὰς εἰσφορὰς, ὅσας ὤφειλεν ἑκάστη πόλις νὰ παρέχῃ, καὶ αἵτινες τότε μὲν ὡρίσθησαν εἰς τετρακόσια ἑξήκοντα τάλαντα ἢ δύο ἑκατομμύρια καὶ ἑπτακοσίας ἑξήκοντα χιλιάδας δραχμῶν ἀττικῶν, βραδύτερον δ' ὑπὸ Περικλέους ηὐξήνθησαν εἰς ἑξακόσια καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν εἰς χίλια τριακόσια « οὐχ'

(α) Πλούταρχ. ἐν β. Ἀριστείδ. 23.

(β) Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναφέρεται ἐν Σάμῳ διατρίβων καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος. Γεννηθεὶς ἐν Ἁλικαρνασσῷ οὗτος ἐν ἔτει 484 π. Χ. καὶ πλεῖστα μέρη τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Αἰγύπτου περιηγησάμενος, ἐγκατέστη τὸ πρῶτον ἐν Σάμῳ, ἔνθα ἤρξατο συγγράφων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ἧς ἀνέγνω μέρος εἰς τὰ Ὀλύμπια ἐν ἔτει 456 καὶ μέρος εἰς τὰ Παναθήναια ἐν ἔτει 449· μεταβὰς δ' ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πόλιν τῶν Θουρίων, ἐγκατέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ τέλους περίπου τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος.

οὕτω τοῦ πολέμου διὰ μῆκος καὶ τύχης δαπανηροῦ γενομένου καὶ πολυτελοῦς, ὡς τὸν δῆμον εἰς θεωρικὰς καὶ διανομὰς καὶ κατασκευὰς ἀγαλμάτων καὶ ἱερῶν περιάγοντα. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Πόλεμος πρὸς Ἀθηναίους—Καταστροφὴ τῆς Σάμου ὑπὸ Περικλέους.

Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ τελευταίου τυράννου Θεομήστορος, οἱ Σάμιοι, ὡς προεἴπομεν, καθίδρυσαν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου τὰ πλούτη καὶ ἡ δύναμις τῆς νήσου ηὐξήσαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, (α) αὕτη « παρ' ἐλάχιστον ἦλθε τὸ Ἀθηναίων κράτος τῆς θαλάσσης, ὅτε ἐπολέμησεν, ἀφελέσθαι. » Τοιαύτη εὐπραγία δὲν ἐδύνατο βεβαίως ν' ἀρέσκῃ εἰς τοὺς θαλασσοκράτορας Ἀθηναίους. Τὰ ἔθνη, ὅπως καὶ τὰ ἄτομα, ἔχουσι τὸν ἐγωϊσμὸν αὐτῶν, τὸ δὲ ἀκατάσχετον τοῦτο αἴσθημα, ὑπαγορεύει τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ θυσίαν τοῦ ἑτέρου· τὴν ἀνάπτυξιν λοιπὸν ταύτην τῆς Σάμου, ἥτις αἰτία κατέστη τῆς πρὸς Ἀθηναίους ἔχθρας, (β) ὤφειλον οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἵνα καταπολεμήσωσι παντοιοτρόπως, παρεμποδίσωσι καὶ ἐκμηδενίσωσιν. Ὁσάκις δ' ἐπιζητεῖ τις ἀφορμὰς πρὸς διένεξιν, βεβαίως αὗται εὐχερῶς εὑρίσκονται.

Ὡς οἱ παλαιοὶ, λέγει ὁ Πλούταρχος, τὸν ἐπὶ Κρόνου βίον, οὕτω καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, ὕμνουν τὴν παρὰ τοῦ Ἀριστείδου ἐπιβληθεῖσαν εἰσφοράν, εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ὀνομάζοντες. Ἦσαν λοιπὸν πρόθυμοι εἰς τὴν ἀπότισιν, καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐμβαλὼν πεπυρακτωμένους εἰς τὴν θάλασσαν λίθους μετὰ φρικωδῶν ἀρῶν, ὥρκισε τοὺς συμμάχους νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὰ ὁρισθέντα· ὕστε-

(α) Θουκυδ. VIII. 76.

(β) Στράβ. XIV. I.

ρον ὅμως τῶν πραγμάτων, φαίνεται, αὐστηροτέραν ἐπιζητούντων ἐποπτείαν, προέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους ἵνα τρέψαντες ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐπιορκίαν, ἐνεργῶσι κατὰ τὸ συμφέρον τῶν περιστάσεων, διότι ὁ ἀνὴρ οὗτος περὶ τὰ οἰκεῖα καὶ τοὺς πολίτας δικαιότατος τυγχάνων, ἐν τοῖς δημοσίοις ὅμως πολλὰ ἔπραξεν ἄδικα, διότι οὕτως ἀπήτει τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Διὰ τοῦτο ὅτε, κατ' εἰσήγησιν τῶν Σαμίων, σκέψις ἐγένετο περὶ μετακομίσεως ἐκ Δήλου τῶν κατατεθειμένων ἐκεῖ κοινῶν τοῖς Ἕλλησι χρημάτων, παρὰ τὰς συνθήκας, ὁ Ἀριστείδης εἶπεν ὅτι δὲν εἶνε μὲν δίκαιον τοῦτο, ἀλλ' ὅμως συμφέρει τῇ πόλει· προϊόντος πλὴν τοῦ χρόνου, αἱ συνεισφοραὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀληθεῖς φόρους, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταστήσαντες τοὺς λεγομένους Ἑλληνοταμίας, τῶν φόρων δηλονότι εἰσπράκτορας, ὧν εἷς ἤδρευεν ἐν Σάμῳ (α) ἐγένοντο ἀντὶ συμμάχων ἀληθεῖς δεσπόται, καὶ μάλιστα ὅταν ἐξωστρακίσθη μὲν ὁ Θεμιστοκλῆς (473 π. Χ.) ἀπεβίωσε δ' ὁ Ἀριστείδης (468 π. Χ.) ὥστε ἐκ τῶν πολλῶν πόλεων αἵτινες ἐν Δήλῳ ὤμοσαν συμμαχίαν, μόνον ἡ Σάμος, Χίος, καὶ Λέσβος ἔσωζον τὰ δικαιώματα τῶν ὁμοσπόνδων, αἱ δὲ λοιπαὶ κατέστησαν ὑποτελεῖς. Ὃ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ δὲ ζυγοῦ χείρων δεσποτισμὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ βαρεῖς φόροι, οὓς οὗτοι ἐπέβαλλον, συνετέλεσαν ὅπως παραλύσωσι τὸν σωτηριώδη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δεσμὸν τῆς συμμαχίας καὶ ἐπιφέρωσι τὴν ὁλοχερῆ αὐτοῦ διάλυσιν. Πρώτη δὲ ἡ Σάμος μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ τὸν Ἀθηναϊκὸν τύφον, ἐπήνεγκε τὴν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν ταύτην θανάσιμον προσβολήν.

Οἱ Σάμιοι περιελθόντες εἰς διενέξεις πρὸς τοὺς Μιλησίους ἕνεκα ἀγρῶν τινων, ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου ὧν ἀμφότεροι ᾠκειοποιοῦντο τὴν κυριότητα (440 π. Χ.), ἐκήρυξαν τὸν κατ' ἐκείνων πόλεμον καὶ κατετρόπωσαν αὐτούς· οἱ δὲ, σύμμαχοι ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων ὄντες, ἀνηνέχθησαν πρὸς αὐτοὺς, ἐξαιτούμενοι προστασίαν. Ταὐτοχρόνως καί τινες ἰδιῶται Σάμιοι ἐν Ἀθήναις ἐλθόντες καὶ κακῶς πρὸς τὴν ἰσχύουσαν ἐν Σάμῳ ὀλιγαρχικὴν μερίδα διατεθειμένοι, ὑπεστήριζαν τὰς αἰτήσεις τῶν Μιλησίων, (β) ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπεμ-

(α) Antiq. Hellen. p. 260.
(β) Θουκυδ. I. 115.

βάντες πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πολέμου, προσεκάλεσαν τοὺς διαμαχομένους νὰ ὑποβάλωσιν αὐτοῖς τὰς διαφοράς των καὶ περιμείνωσι τὴν ἐπὶ τούτων ἀπόφασίν των· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Σάμιοι ἠρνήσαντο νὰ περιστείλωσι τὰς ἐχθροπραξίας καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι διαιτητὰς αὐτῶν τοὺς Ἀθηναίους, οὗτοι, πρὸ πολλοῦ ἐπιζητοῦντες ἀφορμὴν ὅπως ταπεινώσωσι τοὺς Σαμίους, ἐκήρυξαν τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον. Ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ ὅτι τὸν Περικλῆ ὑπεκίνησεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἡ ἐκ Μιλήτου περιβόητος ἑταίρα Ἀσπασία, ἐνδιαφερομένη βεβαίως εἰς τὴν εὔκλειαν καὶ εὐπραγίαν τῆς πατρίδος αὐτῆς. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, πέμψαντες οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Σάμον τεσσαράκοντα νῆας, κατέλυσαν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ συνεστήσαντο ἀντ' αὐτοῦ δημοκρατίαν· λαβόντες δὲ οἱ ἐν ταῖς ναυσὶ πεντήκοντα παῖδας καὶ ἰσαρίθμους ἄνδρας ὁμήρους, καὶ καταθέντες αὐτοὺς εἰς Λῆμνον, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις φρουρὰν ἐν Σάμῳ καταλιπόντες ἀνεχώρησαν. Ἀλλὰ μόλις ἀπέπλευσαν τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων δεινὴ στάσις ἐγένετο ἐν Σάμῳ, τῶν μὲν τὴν ὀλιγαρχίαν αἱρουμένων, τῶν δ' εἰς τὴν δημοκρατίαν ἐμμενόντων, καὶ ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὑπεστηρίζοντο καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων φρουρῶν, οἱ τὰ τῆς ὀλιγαρχίας φρονοῦντες, διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν σατράπην τῶν Σάρδεων Πισσούθνην ὅπως ζητήσωσι βοήθειαν· ὁ δὲ, ἐλπίζων νὰ γείνῃ κύριος τῆς Σάμου, προσέφερεν αὐτοῖς ἑπτακοσίους στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐπανελθόντες οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐν Σάμῳ νύκτωρ καὶ εἰς τὴν πόλιν λάθρα παρεισελθόντες, ἐξέβαλον μὲν οὓς οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν ἄρχοντας, ἔπεμψαν δὲ πρὸς τὸν Πισσούθνην αἰχμαλώτους τοὺς φρουροὺς, οὓς οὗτοι κατέλιπον, ἀνιδρύσαντο δ' αὖθις τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, καὶ ἐν Λήμνῳ διαπεραιωθέντες καὶ τοὺς ἐκεῖ ὁμήρους κλέψαντες, ἀπέδειξαν οὕτως ἑαυτοὺς φανερῶς πολεμίους τοῖς Ἀθηναίοις, παρασκευαζόμενοι μάλιστα ὅπως ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Μιλήτου. Μετὰ δὲ τῆς Σάμου συνεπανέστη καὶ τὸ Βυζάντιον.

Ἅμα οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ταῦτα, ἔπεμψαν ὑπὸ τοὺς δέκα τοῦ ἐνιαυτοῦ στρατηγοὺς, ἐν οἷς ἦσαν ὅ τε Περικλῆς καὶ ὁ διάσημος τραγῳδὸς Σοφοκλῆς, γέρας λαβὼν τὴν στρατηγίαν διὰ τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ ἡ Ἀντιγόνη, ἑξήκοντα νῆας κατὰ τῶν Σαμίων «μὴ ἡσυχαζόν-

των, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, (α) οὐδὲ κατεπτυχότων ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως ἐγνωκότων ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς θαλάσσης.» Ἐκ τῶν νηῶν τούτων ἐκκαίδεκα μὲν ἐχωρίσθησαν τοῦ στόλου, περιφθεῖσαι αἱ μὲν εἰς Χίον καὶ Λέσβον ἵνα προσλάβωσι τὰς παρὰ τῶν νήσων τούτων ἐπικουρίας, αἱ δὲ, πρὸς συνάντησιν τοῦ Φοινικικοῦ στόλου, ὅσις περιεμένετο, ὡς ἐνόμιζον, πρὸς βοήθειαν τῶν Σαμίων· ὁ δὲ Περικλῆς, μετὰ τῶν ἐναπολειφθεισῶν νηῶν ἐντυχὼν τὸν ἐκ Μιλήτου ἐπανερχόμενον στόλον τῶν Σαμίων, ἐξ ἑβδομήκοντα νηῶν συγκείμενον, ὧν αἱ εἴκοσι ἦσαν στρατιώτιδες παρὰ τῇ Τραγίᾳ νήσῳ, ἐναυμάχησε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν κατεκίνησε. Ἐν τούτοις προσελθουσῶν εἰς τὸν Περικλέα ἐκ μὲν τῶν Ἀθηνῶν τεσσαράκοντα νηῶν, ἐκ δὲ τῆς Χίου καὶ Λέσβου ἑτέρων εἰκοσιπέντε, ἀπεβιβάσθη οὗτος εἰς τὴν νῆσον καὶ περιέφραξε διὰ τριῶν τειχῶν τὴν πόλιν αὐτῆς ἣν καὶ ἐκ θαλάσσης ἐπολιόρκει. Οἱ Σάμιοι κατεσκεύασαν μηχανήν τινα κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ μαθόντες τοῦτο ὑπό τινος Καρυστίωνος καλουμένου ἐκεῖνοι, ἐπροφυλάχθησαν καὶ τὸν μὲν προδότην ἐτίμησαν σφόδρα μετὰ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτῶν πολιτείας ἠξίωσαν, τοὺς δὲ Σαμίους κακῶς διέθηκαν (β). Λέγεται ὅτι ὁ Περικλῆς ἔλαβε παρ' ἑκάστου τῶν ὁμήρων ἀνὰ ἓν τάλαντον, πολλὰ δ' ἄλλα τῷ προσέφερον οἱ μὴ θέλοντες τὴν παλινόρθωσιν τῆς δημοκρατίας, πρὸς δὲ καὶ ὁ Πέρσης Πισσούθνης εὐνοῶν τοὺς Σαμίους ἀπέστειλεν αὐτῷ χιλίους χρυσοῦς ἂν παρήτει τὴν πόλιν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέῤῥιψε πάσας τὰς προτάσεις ταύτας. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπειδὴ ἠγγέλθη τῷ Περικλεῖ ὅτι ὁ Φοινικικὸς στόλος ἀφικνεῖται, παραλαβὼν καὶ αὐτὸς ἑξήκοντα τριήρεις, ἐξέπλευσε πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Καρίας Καῦνον· κατόπιν δὲ ἀνεχώρησεν ὅ τε Στησαγόρας μετὰ πέντε νηῶν καὶ ἄλλοι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Περικλέους.

Τοιουτοτρόπως τοῦ ἐν Σάμῳ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἐπαισθητῶς ἐλαττωθέντος, οἱ πολιορκούμενοι Σάμιοι ἐκπλεύσαντες αἴφνης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ καὶ φιλοσόφου Μελίσσου, καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ ἀῤῥάκτου τῶν Ἀθηναίων στρατοπέδου, τάς τε

(α) Πλουτάρχ. ἐν β. Περικλ. ΧΧΑ.
(β) Σχολ. Ἀριστοφ. εἰς Ὄρνιθας 283.

προφυλακίδας ναῦς διέφθειραν καὶ ναυμαχοῦντες ἐνίκησαν τὰς λοιπάς· διαλύσαντες δὲ τὴν πολιορκίαν καὶ τῆς θαλάσσης δεκατέσσαρας ἡμέρας κρατήσαντες, εἰσεκόμισαν καὶ ἐξεκόμισαν ὅ,τι ἐβούλοντο ἐν τῇ πόλει αὐτῶν. Ἐπανελθόντος ὅμως τοῦ Περικλέους, οἱ Σάμιοι κατεκλείσθησαν αὖθις μετὰ τῶν νηῶν ἐν τοῖς τείχεσι, ἐπειδὴ προσέλαβεν οὗτος ἐπικουρίαν τεσσαράκοντα μὲν νηῶν ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Θουκυδίδην καὶ ὑπὸ Ἄγνωνα τὸν Φορμίωνος, εἴκοσι δὲ ὑπὸ τὸν Ἀντικλέα καὶ Τληπόλεμον καὶ ἑτέρων τριάκοντα ἐπίσης ἐκ Χίου καὶ Λέσβου· ὥστε ἡ κατὰ Σαμίων ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων περιελάμβανε τοσαύτας δυνάμεις, ὅσαι πρὸ δεκαετίας ἐδόθησαν τῷ Κίμωνι ἵνα καταπολεμήσῃ τὸν μεγάλον βασιλέα. Ἀλλὰ καὶ αἱ διακόσιαι αὗται τριήρεις δὲν ἤθελον ἴσως ἐξαρκέσει, ἐὰν οἱ Πελοποννήσιοι, ὧν οἱ Σάμιοι ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν, δὲν ἠρνοῦντο ταύτην. Ἐν τούτοις ὁ Περικλῆς πολιορκῶν τὴν πόλιν, πλείστας πρὸς ἐκπόρθησιν αὐτῆς κατέβαλε προσπαθείας. Διαιρέσας τὸν στρατόν του εἰς ὀκτὼ μέρη, ἔῤῥιπτε καθ' ἑκάστην λαχνὸν, καὶ εἰς μὲν λαχόντας τὸν λευκὸν ἐπέτρεπε νὰ σχολάζωσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ὤφειλον νὰ μάχωνται· ἐκτὸς τούτου ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν νέας μηχανὰς ἐφευρεθείσας παρά τινος μηχανικοῦ διασήμου καλουμένου Ἀρτέμωνος, τοὐπίκλην Περιφορήτου. Οἱ Σάμιοι ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην μεγίστην ἀνδρίαν καὶ ἐπιμονὴν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι ἐπὶ πλέον ν' ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ ἀδιαλείπτου τούτου πολέμου, ἐξεπολιορκήθησαν τὸν ἔνατον μῆνα, τῇ προδοσίᾳ, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἀμμώνιος, Μιλησίου τινος διαβολήτου ἐπὶ πονηρίᾳ, τοὔνομα Κιλλικῶντος, καὶ ἠναγκάσθησαν διὰ συνθήκης νὰ καθαιρέσωσι τὰ τείχη αὐτῶν, νὰ δώσωσιν ὁμήρους, νὰ παραδώσωσι τὰς νῆας αὐτῶν, πρὸς δὲ, νὰ πληρώσωσι καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἔξοδα, ὑπολογισθέντα παρὰ τοῦ Περικλέους εἰς διακόσια τάλαντα.

Κατὰ τὸν Σάμιον ἱστοριογράφον Δοῦριν, ὁ Περικλῆς προσεφέρθη πρὸς τοὺς Σαμίους μετὰ μεγίστης σκληρότητος, διότι τοὺς μὲν περιέστιζε διὰ τῆς Σαμαίνης, τοὺς δὲ ἐν Μιλήτῳ ἐπὶ σανίδων ἐκθεὶς, ἀπέκτεινε δι' ἀσιτίας καὶ ῥαβδισμῶν, ἢ ξύλοις τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἔτεμε. Καὶ οὐδὲν μὲν τούτων ἀναφέρουσιν ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ

Πλούταρχος, ἀλλ' ἡ παροιμία τὰ Σαμίων ὑποπτεύεις προελθοῦσα ἐκ τῆς περιπτώσεως ταύτης καὶ λεγομένη, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Σουΐδας, ἐπὶ τῶν δεδιότων ἀνηκέστους κακῶν πρσβολὰς, πρὸς δὲ ταύτῃ καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος

ἕνεκα τῆς στίζεως ἣν ὁ Περικλῆς ἐπέβαλε τοῖς Σαμίοις, ταῦτα ὑπάρχουσιν ἀρίδηλα τεκμήρια τῶν δεινῶν ἅτινα ὑπέστησαν οὗτοι. Ἀλλὰ καὶ συγγραφεῖς ἀξιόπιστοι, κακίζοντες τὴν σκληρότητα τοῦ Περικλέους, ἐξανίστανται κατὰ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐλεεινότητος. «Οὐ τὴν αὐτὴν, λέγει Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς, (α) διάνοιαν λαβόντες τοῖς ἀξιοῦσι τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν οὔτ' Ἀθηναίοις, οὔτε Λακεδαιμονίοις· τί γὰρ δὴ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων λέγειν; Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ Σαμίους, ἀποίκους ἑαυτῶν ὄντας, Λακεδαιμόνιοι δὲ Μεσσηνίους, ἀδελφῶν οὐδὲν διαφέροντας, ἐπειδὴ προσέκρουσαν αὐτοῖς τι, διαλυσάμενοι τὴν συγγένειαν, οὕτως ὠμῶς ἐχειρίσαντο καὶ θηριωδῶς, ἐπειδὴ τὰς πόλεις αὐτῶν ὑποχειρίους ἔλαβον, ὥστε μηδὲ τοῖς ἀγριωτάτοις τῶν βαρβάρων ὑπερβολὴν τῆς εἰς τὰ ὁμόφυλα παρανομίας παραλιπεῖν.» Καὶ ὁ Αἰλιανὸς δ' ἐκθέτων τὰ κατὰ τὴν στίξιν, ἐπιφωνεῖ. (β) «Οἷα ἐψηφίσαντο Ἀθηναῖοι καὶ ταῦτα ἐν δημοκρατίᾳ; Οὐκ ἐβουλόμην αὐτὰ οὔτε Ἀθήνῃσι κεκυρῶσθαι, οὔτε ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων λέγεσθαι, ὦ Πολιὰς Ἀθηνᾶ, καὶ Ἐλευθέριε Ζεῦ καὶ οἱ Ἑλλήνων θεοὶ πάντες!»

Ἡ καταστροφὴ αὕτη τῆς Σάμου, ἣν ὁ Πλούταρχος παραβάλλει πρὸς τὴν ὑπὸ Φαβίου Μαξίμου ἅλωσιν τοῦ Τάραντος, γενομένη τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ὀγδοηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος (439 π. Χ.) ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνῃσι Τιμοκλέους, περιῆψε μεγίστην τῷ Περικλεῖ δόξαν. Ἐπανελθὼν οὗτος ἐν Ἀθήναις ἐφρόντισε νὰ τελέσῃ μεγαλοπρεπῆ κηδείαν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον πεσόντων, τῆς ὁποίας τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τάξις. Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκφορᾶς, τὰ ὀστᾶ τῶν πεσόντων πολεμιστῶν προετέθησαν ἐν σκηνῇ, ἵνα ἕκαστος προσφέρῃ τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ νεκρῷ οἱονδήποτε ἀνάθημα ἤθελε· τὴν δὲ

(α) Διον. Ἁλικ. XIV. 3.

(β) Αἰλ. Π. Ἱστ. 9.

τρίτην ἡμέραν ἐτέθησαν τὰ ὀστᾶ ταῦτα ἐντὸς λαρνάκων κυπαρισσίνων, καὶ ἐπὶ ἁμαξῶν ἐκομίσθησαν εἰς τὸν πρὸς δημοσίαν ταφὴν ἐν τῷ Κεραμικῷ ὡρισμένον τόπον. Ἑκάστη φυλὴ εἶχε μίαν λάρνακα διὰ τοὺς ἰδίους νεκροὺς, πρὸς δὲ ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ μία κλίνη κενὴ δι' ὅσα ὀστᾶ δὲν ἀνευρέθησαν· παρηκολούθουν δὲ ταῖς ἁμάξαις αἱ συγγενεῖς τῶν πεσόντων γυναῖκες θρηνῳδοῦσαι, καὶ τούτων ὄπισθεν ἤρχοντο πολυάριθμοι πολῖται καὶ ξένοι. Ἀποτεθεισῶν τῶν λαρνάκων εἰς τὸ δημόσιον σῆμα καὶ ὑπὸ χοὸς καλυφθεισῶν, ὁ Περικλῆς ἀναβὰς ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν, ἀπήγγειλεν ἐπ' αὐτοῖς λόγον εὔγλωττον, ὅστις δὲν διεσώθη μὲν κατὰ δυστυχίαν, ἀλλ' ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο πλήρης κόμπου καὶ Ἀθηναϊκῆς σεμνοτυφίας. Ἀφοῦ ἐξύμνησε τοὺς πεσόντας ὡς ἰσοθέους, μεγαλοφρονῶν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἐκστρατείας του ταύτης, ἔκρινε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἴωνος τοῦ Χίου, ἑαυτὸν ἀνώτερον τοῦ Ἀγαμέμνονος, λέγων ὅτι ἐκεῖνος μὲν δέκα ὅλα ἔτη ἐδαπάνησεν ὅπως κυριεύσῃ τὴν Τροίαν, αὐτὸς δ' ἐντὸς ἐννέα μηνῶν καθυπέταξε τὴν Σάμον. «Καὶ οὐκ ἦν ἄδικος ἡ ἀξίωσις, παρατηρεῖ ὁ Πλούταρχος, (α) ἀλλ' ὄντως πολλὴν ἀδηλότητα καὶ μέγαν ἔσχε κίνδυνον ὁ πόλεμος.» Τοσοῦτον δ' ἐνεθουσίασε τὸν ὄχλον, ὥστε καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ βήματος, αἱ γυναῖκες καὶ συγγενεῖς τῶν πεσόντων ἐδεξιοῦντο αὐτὸν καὶ στεφάνοις καὶ ταινίαις ὡς ἀθλητὴν νικηφόρον ἐδόνουν· ἐν μέσῳ δὲ τοῦ κοινοῦ τούτου ἐνθουσιασμοῦ, μία μόνον φωνὴ μεμψίμοιρος ἠκούσθη ἡ τῆς Ἐλπινίκης, ἀδελφῆς τοῦ αὐστηροῦ Κίμωνος, ἥτις μεγαλαυχοῦντι τῷ Περικλεῖ, ὑπέμνησε τὴν ἀθλιότητα τοῦ πράγματος, εἰποῦσα. «Ταῦτα θαυμαστά, Περίκλεις, ὃς ἡμῖν πολλοὺς κἀγαθοὺς ἀπώλεσας πολίτας, οὐ Φοίνιξι πολεμῶν, οὐδὲ Μήδοις, ὥσπερ οὑμὸς ἀδελφὸς Κίμων, ἀλλὰ σύμμαχον καὶ συγγενῆ πόλιν καταστρεφόμενος.» Ἀλλ' οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τοὺς δικαίους τούτους λόγους ὁ Περικλῆς δοὺς, λέγεται ὅτι μειδιάσας, εἶπεν ὑβριστικῶς πρὸς τὴν Ἐλπινίκην τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἠλείφεο.

Καὶ ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ πάντα διέ-

(α) Πλουτάρχ. ἐν β. Περικλ. 12.

θετε κατὰ βούλησιν· εἰς αὐτὸν δὲ παρέδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς λέγει ὁ Τηλεκλείδης,

Πόλεών τε φόρους, αὐτάς τε πόλεις, τὰς δεῖν, τὰς δ' ἀναλύειν,
Λαΐνα τείχη, τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ αὐτὰ πάλιν καταβάλλειν,
Σπονδάς, δύναμιν, κράτος, εἰρήνην, πλοῦτον τ', εὐδαιμονίαν τε.

Ἦρπασε κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων πόλεων, πλὴν τῆς Χίου καὶ Λέσβου, ὧν ἐφοβεῖτο τὴν κατὰ θάλασσαν μεγάλην δύναμιν, καὶ ἔδωσεν οὕτω διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Σάμου τὴν ὥθησιν εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον πόλεμον, ὅστις ἄρδην κατέστρεψε τὴν ἰσχὺν τῆς Ἑλλάδος καὶ παρεσκεύασεν εἰς τὸ μετέπειτα τὰ δεσμὰ αὐτῆς· ἢ, ὅπως εἴπωμεν κατὰ τὸν κωμικὸν, ἐμβαλὼν σπινθῆρα μικροῦ ψηφίσματος, τοσοῦτον πόλεμον ἐξεφύσησεν, ὥστε πάντες οἱ Ἕλληνες ἐδάκρυσαν ἐκ τοῦ καπνοῦ. Τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἦν ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τοῖς Μηδικοῖς πολέμοις διαγωγῆς αὐτῶν, ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀφορμὴν ἔσχε τὴν κατάχρησιν τοῦ κράτους τούτου τῶν Ἀθηναίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἡ Σάμος ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου

(431—404 π. Χ.)

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σάμου ὁ Περικλῆς ἀνιδρύσατο αὖθις τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, οἱ δὲ τέως ἀπαρτίζοντες τὴν ἀριστοκρατίαν κατέφυγον εἰς τὸ σύνηθες κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις καταφύγιον, τὰ Ἄναια, καραδοκοῦντες τὴν ὥραν καὶ τὰ μέσα ὅπως παλινοστήσωσιν εἰς Σάμον. Ἐπὶ τούτοις δ' ἐξερράγη ὁ μέγιστος διὰ τὰ φθοροποιὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα Πελοποννησιακὸς πόλεμος, καθ' ὃν φυσικῷ τῷ λόγῳ οἱ Σάμιοι, ὑποτελεῖς ἤδη τοῖς Ἀθηναίοις, ἠναγκάσθησαν ἵνα ὦσι σύμμαχοι αὐτῶν, τελοῦντες φόρον καὶ ναύτας παρέχοντες. Τοὐναντίον δὲ οἱ ἐν Ἀναίοις καταφυγόντες, συνέδραμον τοὺς Πελοποννησίους, πέμποντες κυβερνήτας τῶν πλοίων αὐτῶν, δεχόμενοι τοὺς φεύγοντας ἐκ τῆς Σάμου καὶ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς μενοντας παροτρύνοντες.

Τὸ τέταρτον τοῦ πολέμου ἔτος (428 π. Χ.) ἀπέστη τῶν Ἀθηναίων, σύμπασα, πλὴν τῆς Μεθύμνης, ἡ νῆσος Λέσβος, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐβαρύνθησαν ἐπὶ πλέον κολακεύοντες τοὺς δημαγωγοὺς τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς δὲ τῷ, ἤρξαντο φοβούμενοι τὴν ἀπώλειαν τῶν νηῶν καὶ τῶν τειχῶν αὐτῶν. Παρασκευασάμενοι λοιπὸν οὗτοι πάντα τὰ πρὸς ἀντίστασιν μέσα, ἐνισχύσαντες τοὺς λιμένας αὐτῶν καὶ αὐξήσαντες τὰς ναυτικάς των δυνάμεις, μετεπέμψαντο στρατὸν καὶ προμηθείας ἐκ Βοσπόρου· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, τεταλαιπωρημένοι ὄντες ὑπὸ τῆς νόσου καὶ τοῦ πολέμου, μέγα ἔργον τὴν διατήρησιν τῆς νήσου ἐκείνης ἐθεώρουν, οὐ μόνον διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς ναυτικὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφοβοῦντο μὴ τὸ μίασμα τῆς ἀποστασίας διαδοθῇ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συμμάχους, ὧν τινες, ἰδίᾳ δ' οἱ Χῖοι, περιέμενον τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων τῆς Λέσβου, ἵνα ἐξεγερθῶσι καὶ αὐτοί. Ἔπεμψαν λοιπὸν κατὰ πρῶτον πρέσβεις ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τῶν διαθέσεων τῶν Λεσβίων, ἀλλ' εὑρόντες αὐτοὺς ἔχθιστα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διακειμένους, ἔστειλαν μετέπειτα Κλεϊππίδην τὸν Δεινίου μετὰ τεσσαράκοντα νηῶν, ὅστις ἐπέτυχεν ἵνα καθυποτάξῃ τὴν Λέσβον. Τότε οἱ Χῖοι ἤρξαντο φοβούμενοι δι' ἑαυτοὺς καθόσον μάλιστα ἡ ὀλιγαρχικὴ αὐτῶν μερὶς ἔκλινε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους· ἔκτισαν ὅθεν νέον τεῖχος καὶ παρεσκευάσθησαν ὅπως προφυλάξωσι τὴν πόλιν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ἄγρυπνοι πάντοτε ὄντες εἰς τῶν συμμάχων αὐτῶν τὰς πράξεις, ἠνάγκασαν τοὺς Χίους νὰ καταβάλωσι τὸ νέον τεῖχος ἐπὶ τῷ ὄρῳ ὅμως τοῦ νὰ τηρήσωσιν ἐς ἀεὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν. Ἔμεινον λοιπὸν οἱ Χῖοι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, ἐναντίον τῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους προσυμπεφωνημένων· ἡ δὲ αὐτομόλησις οὕτως εἰπεῖν αὕτη τοσούτῳ παρώργισε τὸν Σπαρτιάτην ναύαρχον Ἀλκίδα, ὥστε ἀπεφάσισεν οὗτος ἵνα φονεύσῃ πάντας τοὺς Χίους αἰχμαλώτους, ὡς ἀπέσφαξε καὶ ἄλλους, καὶ ἤθελε πραγματοποιήσει τὴν βδελυρὰν ταύτην ἀπόφασιν, εἰ μὴ πρέσβεις ἀφιχθέντες παρὰ τῶν ἐν Ἀναίοις Σαμίων ἀπέτρεπον αὐτὸν λέγοντες «οὐ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν αὐτὸν, εἰ ἄνδρας διέφθειρεν

οὔτε χεῖρα, ἀνταιρομένους, οὔτε πολεμίους, Ἀθηναίων δὲ ὑπ' ἀνάγκης ξυμμάχους· εἰ δὲ μὴ παύσεται, ὀλίγους μὲν αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν εἰς φιλίαν προσάξεσθαι, πολὺ δὲ πλείους τῶν φίλων πολεμίους ἕξειν.» Οἱ λόγοι οὗτοι ἔπεισαν τὸν Ἀλκίδα, ὅπως ἐλευθερώσῃ πάντας τοὺς Χίους αἰχμαλώτους, οὓς ἡτοίμαζε πρὸς σφαγήν. (α)

Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἀφροσύνῃ ἐπὶ ἀφροσύνης νὰ διαπραχθῇ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἡ μοῖρα ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἐκστρατεία εἶχεν ἤδη ἀποφασιθῇ, (415 π. Χ.) καὶ εἰς ταύτην μεταξὺ τῶν θυμάτων ἄτινα προσεφέροντο νὰ σφαγιασθῶσι, χάριν τῆς κουφότητος τῶν Ἀθηναίων, ὑπῆρχον καὶ οἱ Σάμιοι, φόρου ὑποτελεῖς. (β) Μετὰ δὲ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ πολέμου τούτου (413 π. Χ.) ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐναυάγησεν, ὡς λέγει ὁ Κικέρων, ἐν τῷ λιμένι τῶν Συρακουσῶν καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, οἱ σύμμαχοι τῆς πόλεως ταύτης ἤρξαντο ταλαντευόμενοι, πρῶτοι δὲ οἱ Χῖοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπανέστησαν μὴ ὑποφέροντες τὸν δεσποτισμὸν τῶν Ἀθηναίων (412 π. Χ.) Μόλις δ' οὗτοι ἐπληροφορήθησαν τὴν ἐξέγερσιν τῶν συμμάχων αὐτῶν, τὰ μέγιστα ταραχθέντες ἐψηφίσαντο πρῶτον νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ χίλια τάλαντα, ἄτινα, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐγγίσωσιν, εἶτα δὲ τὸν ἐξοπλισμὸν πολλῶν νεῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν Στρομβιχίδου τοῦ Διοτίμου μετὰ ὀκτὼ τοιούτων εἰς Χίον. Κατόπιν τούτου ἐξεπέμφθη καὶ ὁ Θρασυκλῆς μεθ' ἑτέρων δώδεκα νηῶν· παρεσκευάζοντο δὲ καὶ ἄλλαι ὅπως σταλῶσι κατὰ τῶν ἀποστάντων.

Ἀφιχθεὶς μετὰ τῶν νηῶν αὐτοῦ ὁ Στρομβιχίδης εἰς Σάμον καὶ τὸν αὐτόσε ὑπάρχοντα σάλον διασκεδάσας, προσέλαβε μίαν ναῦν Σαμίαν καὶ ἔπλευσεν εἰς Τέω. Πληροφορηθεὶς ὅμως ὅτι διηυθύνοντο κατ' αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τρεῖς ἐχθρικαὶ νῆες ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χαλκιδέα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις φυγὰς ἐξ Ἀθηνῶν διατελῶν, συνέπραττε μετὰ τῶν Πελοποννησίων, μετεωρισθεὶς ἐν τῷ πελάγει, ἔφευγεν ἐσπευσμένως πρὸς τὴν Σάμον, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Χαλκιδεὺς καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ὁπλίσαντες τοὺς ναύτας τῶν

(α) Θουκυδίδ. III. 32.
(β) Θουκυδ. VII. 57.

Πελοποννησιακῶν πλοίων, κατέλιπον αὐτοὺς ὅπως φρουρῶσι τὴν Χίον· πληρώσαντες δὲ τὰς νῆας αὐτῶν ἐξ ἀνδρῶν τῆς Χίου καὶ ἐκεῖθεν ἑτέρας εἴκοσι προσλαβόντες, ἔπλευσαν ὅπως ἐπαναστατήσωσι τὴν Μίλητον. Ἔσπευσε δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τοῦτο πρὶν ἀφιχθῶσιν ἔτι αἱ ἐκ Πελοποννήσου προσδοκώμεναι τριήρεις, τὸ μὲν ἵνα τιμήσῃ ἑαυτὸν, τὸ δὲ διότι ὑπεσχέθη εἰς τὸν Χαλκιδέα καὶ εἰς τὸν Ἐφορεύοντα τότε ἐν Σπάρτῃ Εὔδιον, ὅτι θέλει ἐπαναστατήσει πλείστους συμμάχους τῶν Ἀθηναίων (α). Ἐν τούτοις οἱ Χῖοι πληρώσαντες δέκα νῆας ἔπλευσαν εἰς Ἔναια, βουλόμενοι νὰ πληροφορηθῶσι περὶ Μιλήτου καὶ τὰς πόλεις εἰς ἀποστασίαν νὰ παροτρύνωσιν· ἀλλὰ διαταχθέντες ὑπὸ τοῦ Χαλκιδέως νὰ ἀποπλεύσωσι, κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Διός, ἐκεῖ δὲ συναντήσαντες ἑκκαίδεκα νῆας ὑπὸ Διομέδοντα τὸν Θρασυκλέους ἐξ Ἀθηνῶν προερχομένας, ἐζήτησαν διὰ τῆς φυγῆς νὰ σωθῶσι· καὶ μία μὲν ναῦς κατέφυγεν εἰς Ἔφεσον, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς Τέω, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κυριεύσαντες τέσσαρας αὐτῶν κενὰς, ἅ τε τῶν πληρωμάτων καταφυγόντων εἰς τὴν ξηρὰν, ἔπλευσαν εἰς τὴν Σάμον, ἐνῷ οἱ Χῖοι διὰ τῶν ἐναποληφθεισῶν νηῶν ἀποστατήσαντες τὴν Λέβεδον καὶ τὰς Ἐρὰς, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Καθ' ὅλην τὴν ἔκτοτε διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἡ Σάμος ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων. Ὅπως δὲ ἡ νῆσος αὕτη μείνῃ πιστὴ εἰς ἐκείνους, συνέδραμον οὗτοι διὰ τῶν πληρωμάτων τριῶν νηῶν παρουσῶν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐπανάστασιν τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος ἐνήργησε τὸ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν, ὧν διακοσίους μὲν ἀπέκτεινε, τετρακοσίους δὲ φυγῇ ἐζημίωσε, καὶ τοὺς οἴκους καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐδήμευσεν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διὰ ψηφίσματος παρεχώρησαν τοῖς Σαμίοις, πιστοῖς συμμάχοις ἀναδειχθεῖσι, αὐτονομίαν, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ αὐτοκυβερνᾶσθαι, συνάμα δὲ ὠχύρωσαν διὰ τειχῶν τὴν πόλιν των. Ἔκτοτε δὲ οἱ Σάμιοι διετέλεσαν οἱ πιστότεροι τῶν Ἀθηναίων σύμμαχοι.

(α) Θουκυδ. VIII. 17. καὶ συνέχ.

Τελευτῶντος τοῦ αὐτοῦ θέρους κατέπλευσαν εἰς Σάμον ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Φρύνιχον, Ὀνομακλέα καὶ Σκίρωνα τεσσαράκοντα ὀκτὼ νῆες φέρουσαι χιλίους Ἀθηναίους ὁπλίτας καὶ χιλίους πεντακοσίους Ἀργείους, οἵτινες διαπεραιωθέντες ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸ τῆς Μιλήτου. Ἐξελθόντων δ' ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὀκτακοσίων ὁπλιτῶν μετὰ πολλῆς Ἑλληνικῆς καὶ βαρβαρικῆς δυνάμεως, ἣν πρὸς ἐπικουρίαν εἶχε φέρει ὁ Χαλκιδεὺς καὶ ὁ τούτου σύμμαχος Τισσαφέρνης, ἐπῆλθε συμπλοκὴ καθ' ἣν οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἡττηθέντες ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νικήσαντες τοὺς Πελοποννησίους, ἐξεδικήθησαν τῶν Ἀργείων τὴν ἧτταν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἀγγελθέντος τῷ Φρυνίχῳ ὅτι πολυάριθμοι ἐχθρικαὶ νῆες ἐπέπλουν κατ' αὐτοῦ, ἔκρινεν εὔλογον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σάμον, οὐδόλως προσέχων εἰς τῶν συστρατήγων αὐτῷ τὰς γνώμας, οἵτινες συνεβούλευον ὅπως παραμείναντες οἱ Ἀθηναῖοι ναυμαχήσωσι. Τοιουτοτρόπως οὗτοι καταλιπόντες ἀτελῆ τὴν πρὸ τῆς Μιλήτου νίκην, ἐπέστρεψαν εἰς Σάμον, οἱ δὲ Ἀργεῖοι δυσανασχετοῦντες δι' ἣν ὑπέστησαν συμφορὰν, ἀπέπλευσαν εἰς τὰ ἴδια.

Κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα ἀφιχθεισῶν τοῖς ἐν Σάμῳ Ἀθηναίοις ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Χαρμῖνον, Στρομβιχίδην καὶ Εὐκτήμονα τριάκοντα πέντε νηῶν, συνελθουσῶν δ' εἰς Σάμον καὶ τῶν ἐν Χίῳ καὶ ἀλλαχόσε εὑρισκομένων, ὁ μὲν Στρομβιχίδης μετὰ τοῦ Ὀνομακλέους καὶ Εὐκτήμονος, ἡγούμενοι τριάκοντα νηῶν καὶ ἱκανῶν ὁπλιτῶν ἐν ὁπλιταγωγοῖς πλοίοις, ἔπλευσαν ἐπὶ τὴν Χίον, οἱ δὲ ἄλλοι στρατηγοὶ μετὰ ἑβδομήκοντα τεσσάρων νηῶν ἐν Σάμῳ μένοντες καὶ θαλασσοκρατοῦντες, ἐπιδρομὰς συνεχεῖς ἐποιοῦτο κατὰ τῆς Μιλήτου. Ἀφ' ἑτέρου, Πεδάριτος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς, θέλων νὰ ἀντιπερισπάσῃ τοὺς Ἀθηναίους, κατηυθύνθη εἰς Χίον, μεγάλως ἀπειλῶν τοὺς Χίους ἐὰν δὲν ἤθελον τὸν συνδράμει, καὶ προτιθέμενος νὰ πλεύσῃ εἰς Μίλητον. Ταὐτοχρόνως ἀφίχθησαν εἰς Χίον καὶ οἱ ἐκ Σάμου Ἀθηναῖοι, ὥστε ἡ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο ἐχθρικῶν στόλων ὑπῆρχεν ἄφευκτος, εἰ μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι, λαβόντες νύκτωρ ψευδῆ τινα ἐπιστολὴν ἀγγέλλουσαν ὅτι ἄνδρες ἐκ Σάμου αἰχμάλωτοι κατηυθύνοντο ἐπὶ προδοσίᾳ εἰς Ἐρυθράς, ἀπεχώρουν τῆς Χίου

ἵνα προλάβωσι τὴν ὑποτιθεμένην προδοσίαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὑρόντες καιρὸν ἀπέβησαν εἰς Καρδαμύλην, καὶ μάχην ἐν Βολισσῷ συνάψαντες μετὰ τῶν πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτῶν δραμόντων Χίων, πολλοὺς μὲν ἐκείνων ἀπέκτειναν, τὴν δὲ γῆν αὐτῶν ἐδῄωσαν. Ἐνίκησαν δὲ καὶ τὸ δεύτερον τοὺς Χίους εἰς τὰς Φανὰς καὶ τὸ τρίτον εἰς Λευκώνιον, μεθ' ὃ ἀπηνῶς ἐλαφυραγώγησαν αὐτούς, μέγιστον πλοῦτον κεκτημένους.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀφίχθη ἐκ Πελοποννήσου ἐπικουρία δώδεκα νηῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἱπποκράτην, ὅστις θέλων νὰ προσκτήσηται κλέος, τὰς μὲν ἡμισείας τῶν νηῶν διέταξε νὰ φυλάττωσι τὴν Κνίδον ἀποστάσαν τοῦ Τισσαφέρνους, ταῖς δ' ἐπιλοίποις ἐνετείλατο νὰ πλεύσωσιν εἰς Τριόπιον, ἀκρωτήριον τῆς Κνιδίας, καὶ προσβάλωσι τὰς ἀπ' Αἰγύπτου προερχομένας ὁλκάδας· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι γνόντες τὰ γενόμενα καὶ πλεύσαντες ἐκ τῆς Σάμου εἰς Τριόπιον, συλλαμβάνουσι τὰς αὐτόσε φρουρούσας ἓξ νῆας, μετὰ δὲ τοῦτο πολιορκήσαντες τὴν Κνίδον, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σάμον, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν λείαν πολλήν.

Οἱ Πελοποννήσιοι βλέποντες ὅτι ὁ προκείμενος πόλεμος πολλὴν ἔξει τὴν διάρκειαν καὶ θεωροῦντες τὰς πρώτας συνθήκας, ἃς τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀλκιβιάδου ὁ Χαλκιδεὺς συνῆψε μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους, ἀνεπαρκεῖς, ἐποιήσαντο ἄλλας, καὶ οὕτω παρέστη δεύτερον ἤδη τὸ αἰσχρὸν θέαμα, καθ' ὃ Ἕλληνες βαρβάρους νὰ προσλαμβάνωσι συμμάχους κατὰ Ἑλλήνων. Ἐνῷ δὲ ταῦτα διέπραττον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐπικουρίας προσεδόκων ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι συνεχεῖς κατὰ τῆς Μιλήτου ἐπίπλους ποιούμενοι, πλεῖστα ἐπέφερον τοῖς Μιλησίοις δεινά. Ἐν τούτοις ἀφίχθησαν ἐκ Πελοποννήσου εἴκοσι ἑπτὰ νῆες ὑπὸ τὸν Ἀντισθένη, ὅστις συναντήσας καθ' ὁδὸν δέκα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα, ἔκαυσε τρία αὐτῶν καὶ πλεύσας εἰς Καῦνον τῆς Ἀσίας διέμενεν ἐκεῖ, διότι ἔμαθεν ὅτι ὁ Χαρμῖνος μετὰ εἴκοσι νηῶν ἐκ Σάμου ἀναχωρήσας, ἤρχετο πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ.

Πληροφορηθεὶς ὁ ἐν Χίῳ διαμένων ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Ἀστύοχος τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀντισθένους, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν κατην-

θύνθη εἰς Κῶ· πολιορκήσας δὲ καὶ λαφυραγωγήσας ταύτην, ἔπλευσεν εἰς Κνίδον, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας τῷ ἀνήγγειλον τὸν ἐκ Σάμου ἀπόπλουν τοῦ Χαρμίνου πρὸς καταδίωξιν τοῦ Ἀντισθένους. Ἀνεχώρησε λοιπὸν καὶ ἐκεῖθεν ὁ Ἀστύοχος, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι προσωρμίζοντο εἰς Σύμην, ἔσπευσε πρὸς τὴν νῆσον ταύτην, ὅπως καταλάβῃ ἐκείνους ἐκ τοῦ ἀπροόπτου· ἀλλ' ἐνσκηψάσης σφοδρᾶς καταιγίδος καὶ τῶν νηῶν αὐτοῦ ἀποπλανηθεισῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπελθόντες τρεῖς μὲν αὐτῶν κατέδυσαν, πολλὰς δ' ἄλλας κατετραυμάτισαν. Συναθροισθεισῶν ὅμως πασῶν τῶν Πελοποννησιακῶν νηῶν, οἱ ὑπὸ τὸν Χαρμῖνον Ἀθηναῖοι, ἀδύνατοι ὄντες ὅπως ἀντιστῶσι κατὰ τοσούτων δυνάμεων, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, καὶ ἀπολέσαντες ἓξ νῆας, προσέφυγον μὲ τὰς ἐπιλοίπους πρῶτον μὲν εἰς Τεύτλουσσαν, εἶτα δὲ εἰς Ἁλικαρνασσόν. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι μετὰ ταῦτα κατηυθύνθησαν εἰς Κνίδον, ἔνθα ἐλθόντος καὶ τοῦ ἐν Καύνῳ Ἀντισθένους, ἔστησαν τρόπαιον εἰς Σύμην· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετὰ πασῶν τῶν ἐκ Σάμου νηῶν πλεύσαντες εἰς Σύμην, ἔλαβον τὰ ἐκεῖσε σκεύη τῶν νηῶν, καὶ προσβαλόντες τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ Λωρύμοις, ἐπέστρεψαν αὖθις εἰς Σάμον.

Ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι διετέλουν εἰς ἀεργίαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες μετὰ ἐννενήκοντα τεσσάρων νηῶν ἐν Καμείρῳ τῆς Ῥόδου, ἐπειθανάγκασαν τοὺς κατοίκους τῆς τε πόλεως ταύτης καὶ τῆς Λίνδου καὶ Ἰαλυσσοῦ, βραδύτερον δὲ καὶ ἀπάσης ταύτης τῆς νήσου, ὅπως ἐξαναστῶσιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, γνόντες τὰ γενόμενα, ἔσπευσαν ἐκ Σάμου ὅπως προλάβωσι τὴν παγίωσιν τῆς ἀποστασίας· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ φθάσωσιν ἐγκαίρως, ἐπανῆλθον εἰς Σάμον καὶ ἐκεῖθεν, ἐπίπλους συνεχεῖς ποιούμενοι, ἐπολέμουν τὴν Ῥόδον.

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων μετὰ τοσοῦτον χρόνιον καὶ δαπανηρὸν πόλεμον, δὲν εὑρίσκοντο βεβαίως εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν. Τῶν δημαγωγῶν ἡ ἐπικράτησις παρέλυε τὴν δύναμιν τῆς πόλεως, ὥστε πολιτική τις μεταῤῥύθμισις ἐθεωρεῖτο ἀναπόφευκτος καὶ εἰς ταύτην συνήργησεν ὑπέρ τις καὶ ἄλλος ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ παράβολος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις, χάριν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σκοπῶν, συνεμάχησε μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ τοῦ Τισσαφέρνους κατὰ

τῶν Ἀθηναίων, ἔβλεπε μετ' ἄλγους τὴν ἀθλίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ κατάστασιν. Καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἄγιδος, οὗ ἀπεπλάνησεν ἐν Σπάρτῃ διαμένων τὴν σύζυγον Τιμαίαν, θεωρῶν τὰ τῶν Σπαρτιατῶν πράγματα ἄπιστα, καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον ἐπιποθῶν, ἓν μόνον μέσον εὗρισκεν ἁρμόδιον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὺς εἶχεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ τοὺς ἐχθροὺς, ἐνόμισεν ὅτι ἀπὸ τῆς Σάμου ὀφείλει ν' ἀρχίσῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, καθόσον μάλιστα καὶ οἱ αὐτόσε Ἀθηναῖοι τριήραρχοι οὐχὶ καλῶς διατιθέμενοι πρὸς τοὺς δημαγωγοὺς τῆς πατρίδος των, λίαν ἀπεδυσπέτουν. Πρὸς τούτους λοιπὸν ἀπηυθύνθη κατὰ πρῶτον ὁ Ἀλκιβιάδης, παρὰ τῷ Τισσαφέρνει διαμένων ἕνεκα τῶν καταδιώξεων τοῦ Ἄγιδος, πολλά τε ἄλλα ὑπισχνούμενος αὐτοῖς καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου σατράπου, ὅστις οὐδέποτ', ἔλεγεν, ἐδύνατο νὰ χαρισθῇ ἢ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν εὐμετάβλητον πάντοτε ὄχλον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀρίστους μόνους πᾶσαν εἶχε πεποίθησιν. Οἱ λόγοι τοῦ Ἀλκιβιάδου εὐχερῶς ἔπεισαν τοὺς ἐν Σάμῳ Ἀθηναίους, οἵτινες ἔσπευσαν ν' ἀναγγείλωσι τὴν ἐπικειμένην πολιτικὴν μεταῤῥύθμισιν εἰς τοὺς ἐγχωρίους προὔχοντας, τὰ μάλιστ' ἐπιποθοῦντας τὴν παλινόρθωσιν τῆς ὀλιγαρχίας. Τινὲς δὲ αὐτῶν ἐκ Σάμου εἰς Ἀσίαν διαπεραιωθέντες, καὶ μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου συμφωνήσαντες, ἐπέστρεψαν εἰς Σάμον ἀναφανδὸν κηρύσσοντες ὅτι ἐὰν ἡ δημοκρατία κατηργεῖτο καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης περιήρχετο εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ μέγας βασιλεὺς ἤθελε καταστῆ φίλος αὐτῶν, καὶ συνδρομὴν καὶ χρήματα πολυάριθμα ἤθελε παράσχει. Καὶ ὁ μὲν ὄχλος ἐν Σάμῳ, καίτοι μὴ ἀρεσκόμενος πολὺ εἰς τὰ πρασσόμενα, ἕνεκα ὅμως τῶν διδομένων ὑποσχέσεων ἡσύχαζεν, οἱ δὲ τὰ τῆς ὀλιγαρχίας φρονοῦντες ἐνησμενίζοντο εἰς ταῦτα, μόνος δὲ ὁ στρατηγὸς Φρύνιχος, τὸν Ἀλκιβιάδην φθονῶν, παντοιοτρόπως προσεπάθει νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰ σχέδια αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλκιβιάδης μὴ περιορίζων τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐν Σάμῳ μόνῃ, δραστηρίως ἠρέθιζε καὶ ἐν Ἀθήναις τοὺς φίλους αὐτοῦ πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας, τὰ αὐτὰ, ὅσα καὶ ἐν Σάμῳ,

ὑπισχνούμενος καὶ τὴν τοῦ Τισσαφέρνους φιλίαν. Ἐπέτυχε δὲ πολλοὺς νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ πρέσβεις παρεσκευάζοντο ἐκ Σάμου ἵνα μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπαιτήσωσι δημοσίως τήν τε κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅτε ὁ Φρύνιχος γνοὺς ταῦτα πάντα, καὶ ὑποπτεύων μὴ, τῶν Ἀθηναίων ἐνδεξαμένων τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου, αὐτὸς καταδιωχθῇ ἕνεκα τῆς ἔχθρας ἣν ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον, μηχανᾶται τοιοῦτό τι. Πέμψας πρὸς τὸν παραπλέοντα ἔτι τῇ Μιλήτῳ ναύαρχον τῶν Λακεδαιμονίων Ἀστύοχον ἐπιστολὰς λάθρα, τῷ ἐξέθηκεν ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης φθείρει τὸν Τισσαφέρνη, φίλον αὐτὸν ποιῶν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πλείστας ἄλλας κατηγορίας κατεμαρτύρει ἐκείνου· ὁ δὲ Ἀστύοχος μὴ δούς πίστιν εἰς τὰ γραφόμενα, ἀνῆλθεν εἰς Μαγνησίαν, ἔνθα διέτριβεν ὁ Ἀλκιβιάδης παρὰ τῷ Τισσαφέρνει καὶ ἐξήγγειλεν αὐτῷ τὰ ἐκ Σάμου ἐπισταλέντα. Ἀντεκδικούμενος τὸν Φρύνιχον ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπεμψε τὰ γράμματα ταῦτα ἐν Σάμῳ πρὸς τοὺς ἐν τέλει, μηνύων ὅτι ἐκεῖνος προδίδωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἔχων σχέσεις πρὸς τὸν Ἀστύοχον καὶ κρίνων αὐτὸν ἄξιον θανάτου. Θορυβούμενος ὁ Φρύνιχος καὶ εἰς μέγιστον κίνδυνον διατελῶν διὰ τὸ μήνυμα τοῦ Ἀλκιβιάδου, γράφει καὶ αὖθις πρὸς τὸν Ἀστύοχον, παραπονούμενος διότι δὲν ἐτήρησε μυστικὰ τὰ πρότερον παρ' αὐτοῦ ἀγγελθέντα, προτείνων νὰ παραδώσῃ τάς τε νῆας καὶ τὸν στρατὸν ἅπαντα, διαγράφων αὐτῷ κατὰ τίνα τρόπον ἐδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἀτειχίστου οὔσης τῆς πόλεως, καὶ λέγων ὅτι προτιμᾷ πᾶσαν θυσίαν νὰ ὑποστῇ μᾶλλον ἢ νὰ φθαρῇ παρὰ τοῦ μεγίστου τῶν ἐχθρῶν του (α).

Τὰ νέα ταῦτα γράμματα ἔσπευσε καὶ πάλιν νὰ ἐξαγγείλῃ ὁ Ἀστύοχος τῷ Ἀλκιβιάδῃ· ὁ δὲ Φρύνιχος μαθὼν τοῦτο, καὶ φοβούμενος μὴ ἐλεγχθῇ ὡς προδότης, τοὐναντίον δὲ θέλων νὰ φανῇ ἀνὴρ στρατηγηματικὸς, προεῖπε τοῖς Σαμίοις ὅτι οἱ ἐχθροὶ προτίθενται νὰ προσβάλωσι τὴν Σάμον ἐκ τοῦ ἀτειχίστου αὐτῆς μέρους, καὶ ὅτι δέον νὰ τειχίσωσι τὴν πόλιν ὡς τάχιστα, ἵνα εὑρεθῶσιν ἕτοιμοι

(α) Θουκυδ. VIII. 50.—Πλουτάρχ. β. Ἀλκιβ. XXV.

ἐν πάσῃ ἐπιθέσεως ὥρᾳ. Καὶ οἱ μὲν Σάμιοι ἠσχολοῦντο εἰς τὸν τειχισμὸν τῆς πόλεως, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀφίχθησαν καὶ αἱ παρ' Ἀλκιβιάδου ἐπιστολαὶ, λέγουσαι ὅτι ὁ Φρύνιχος καταπροδίδωσι τὸ στράτευμα· ἀλλ' οἱ ἐν Σάμῳ πειθόμενοι εἰς τὰ ἔργα τοῦ Φρυνίχου, τοῦ ὁποίου τὰς προδοσίας ὡς στρατηγήματα ἀγαθοῦ στρατηγοῦ ὑπελάμβανον, εἰς μὲν τὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου γράμματα οὐδόλως ἐπίστευσαν, ἐπῄξησαν δὲ τὴν ὑπὲρ τοῦ Φρυνίχου καλὴν αὐτῶν ἰδέαν (α). Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ, εἷς τῶν περιπόλων Ἕρμων καλούμενος, ἐφόνευσεν αὐτὸν δι' ἐγχειριδίου, κριθεὶς μάλιστ' ἄξιος στεφάνου διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην· ὁ δὲ Φρύνιχος, δίκης γενομένης, κατεδικάσθη καὶ τεθνηκὼς ὡς ἔνοχος προδοσίας, καὶ τὰ μὲν ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις ἐδημεύθησαν, ἡ δὲ οἰκία του κατεσκάφη, ἐν στήλῃ δὲ χαλκῇ ἐνεγράφη ὡς κακοήθευσάμενος πρὸς τὸν δῆμον ἐν Σάμῳ.

Ἐκλείψαντος τοῦ Φρυνίχου, προσκόμματος μεγίστου ὄντος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐπέμφθησαν ἐκ Σάμου ἐν ἀρχῇ τοῦ **411** π. Χ. ὁ Πεισίστρατος καὶ ἕτεροι πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, οἵτινες, ἐλθόντες, παρώτρυνον τὸν δῆμον νὰ μεταλλάξῃ πολίτευμα καὶ προσκαλέσῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἄλλα τε λέγοντες καὶ ὅτι τοιουτοτρόπως καὶ ὁ βασιλεὺς γενήσεται σύμμαχος αὐτῶν, καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπιτυχέστερον καταπολεμήσουσιν. Ἀντιλεγόντων δὲ πολλῶν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ κατὰ τῆς καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ Πείσανδρος προσερχόμενος ἠρώτα ἕνα ἕκαστον τῶν ἀντιλεγόντων τίνα ἐλπίδα σωτηρίας ἔχουσιν ἐν τῷ μέλλοντι, ἐρ' ὅσον οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ναῦς οὐχὶ ὀλιγωτέρας αὐτῶν κτῶνται καὶ πόλεις συμμάχους πλείονας, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν τοῦ βασιλέως συνδρομήν. Μὴ ἀποκρινομένων δ' ἐκείνων, ὁ Πείσανδρος κατεδείκνυεν ὡς μόνον σωτηρίας μέσον τὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου κάθοδον καὶ τὴν συνεπείᾳ τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας, συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ δῆμος τὸ μὲν πρῶτον ἐδυσχέραινε πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν· ἀλλὰ σαφῶς διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ Πεισάν-

(α) Πολυαίν. Στρατ. Γ'. Κεφ. ΣΤ'.

δρου, φοβούμενος δ' ἀφ' ἑτέρου περὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἐνέδωκε, καὶ ἐψηφίσατο ὅπως μεταβῇ οὗτος μετὰ δέκα ἀνδρῶν πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ πράξῃ τὰ δέοντα· ταὐτοχρόνως δὲ ἀντεκατέστησε καὶ τοὺς ἐν Σάμῳ τριηράρχους διὰ τοῦ Διομέδοντος καὶ Λέοντος.

Ἐλθὼν ὁ Πείσανδρος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ πρέσβεων εἰς Μαγνησίαν καὶ συνεντευχθεὶς τῷ Ἀλκιβιάδῃ, μετέβη εἰς Σάμον ὅπως προτρέψῃ καὶ τοὺς ἐκεῖ εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Ἀφοῦ δ' ἔμειναν κατὰ πάντα σύμφωνοι, ὁ μὲν Πείσανδρος μετὰ τῶν πέντε πρέσβεων ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπέμφθησαν τῇ δὲ κἀκεῖσε ἵνα καταλύσωσιν ἁπανταχοῦ τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον, ἤτοι κατὰ Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, σφοδρὰ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἐν Ἀθήναις, καθ' ἣν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα διεδέξατο ἡ ὀλίγαρχία τετρακοσίων ἀνδρῶν ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς πόλεως, οἵτινες ἔπεμψαν παραχρῆμα δέκα ἄνδρας εἰς Σάμον, ὅπως ἀγγείλωσι τὰ γενόμενα καὶ πληροφορήσωσιν ὅτι ἐπ' εὐδαιμονίᾳ τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν ἡ ὀλιγαρχία κατέστη. Πρὶν ὅμως ἔτι φθάσωσιν οὗτοι ἐν Σάμῳ, τριακόσιοι συνωμόται ἐξαναστάντες ἐκεῖ, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τἀναντία φρονούντων, καὶ πρῶτον μὲν φονεύουσι τὸν στρατηγὸν Χαρμῖνον καὶ Ὑπέρβολόν τινα, υἱὸν τοῦ Χρέμητος, ἄνδρα μοχθηρόν, (ὅστις ἀπὸ λυχνοπώλου ἐγένετο δημαγωγὸς ἐν Ἀθήναις ἰσχυρώτατος, καὶ ἐξοστρακισθεὶς ἐκεῖθεν οὐχὶ διὰ δυνάμεως φόβον ἢ ἀξιώματος, ἀλλὰ διὰ πονηρίαν καὶ αἰσχύνην, ἔζη εἰς Σάμον, καὶ οὗ τὸ σῶμα θέντες ἐν ἀσκῷ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν,) εἶτα δὲ καταλαμβάνουσι τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ὅμως πάντες οἱ ἐν Σάμῳ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ δὲν ἦσαν καλῶς διατεθειμένοι ὑπὲρ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος. Ὁ Λέων καὶ ὁ Διομέδων τιμώμενοι τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ ὁ Θρασύβουλος καὶ Θράσυλλος, ὧν ὁ μὲν ἦν τριήραρχος, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ὁπλιτῶν, παρέστησαν εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Παράλους, (α) ὅτι ἀνάξιον τῶν

(α) Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέκαθεν διετήρουν πρὸς τὰς ἐπειγούσας τῆς πόλεως χρείας δύο ἱερὰς τριήρεις, ὧν ἡ μὲν ἐκαλεῖτο Πάραλος, ἡ δὲ Σαλαμινία, καὶ τῆς μὲν πρώτης τὸ πλήρωμα ἐλέγετο Παραλῖται ἢ Πάραλοι, τῆς δὲ δευτέρας Σαλαμίνιοι, [Φωτ. ἐν Λεξ. Πάραλος].

Τὸ ὄνομα τῶν δύο τούτων τριήρεων φαίνεται ὅτι ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτάτην τινὰ τῆς ἱστορίας ἐποχήν, ὅτε ἡ ναυτιλία περιωρίζετο μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνῶν δι' ἣν μετεχειρίζοντο τὴν Σαλαμινίαν, καὶ περὶ τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς εἰς ἣν ἦτον ἀφωρισμένη ἡ Πάρολος· τὰ δὲ ὀνόματα ταῦτα διετηρήθησαν καὶ ἀκολούθως. Ἀμφότερα τὰ πλοῖα ταῦτα ἦσαν ταχυπόροι τριήρεις, χρησιμεύουσαι εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, εἶον μεταβίβαζον ἐπιστολὰς, ἐκόμιζον τοὺς ἐκ τῶν ὑποτελῶν πόλεων φόρους, συνελάμβανον καὶ μετέφερον εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν ξένων χωρῶν τοὺς ἐγκληματίας κλ. (Θουκυδ. VI. 53. 61.) Ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἐπέβαινε πολλάκις ἐν αὐταῖς ὁ τοῦ στόλου ἀρχηγός. Τὰ πλοῖα ταῦτα καὶ τὸ πλήρωμα ἦσαν πάντοτε ἕτοιμα πρὸς πλοῦν διὰ πᾶσαν ἐνδεχομένην ἀνάγκην· τὸ δὲ πλήρωμα, εἰ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους ἔμενεν οἴκοι, ἐλάμβανεν ὅμως τὸν τακτικὸν αὐτοῦ μισθὸν τέσσαρας τὴν ἡμέραν ὀβολοὺς ἐφ' ἅπαν τὸ ἔτος. Αἱ δύο ἱεραὶ τριήρεις εἶχον ἰδίους ταμίας, ἐπὶ δὲ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἐπιστεύθη ὅτι ἡ πόλις ἐτριηράρχει εἰς ἕκαστον τῶν δύο ἱερῶν πλοίων· ἀλλ' ἐν ταῖς παρατεθείσαις ὑπὸ τοῦ Βοικχίου ἐπιγραφαῖς οὐδεμία γίνεται διάκρισις τῶν τριηραρχῶν τῆς Παράλου καὶ τῶν ἄλλων πλοίων.

(α) Rang. Ant. Hel. I. p. 349.

Ἀθηναίων ἦτο νὰ κύψωσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν πλουσίων καὶ νὰ μὴ καταπολεμήσωσιν αὐτούς. Συμπλοκῆς λοιπὸν γενομένης ἐν Σάμῳ μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν, οἱ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῶν Ἀθηναίων καὶ μάλιστα τῶν Παράλων, ὑπερίσχυσαν, καὶ τριάκοντα μὲν τῶν τὴν ἀρχὴν ἐν Σάμῳ κατασχόντων τριακοσίων ἐφόνευσαν, τρεῖς δὲ τοὺς πρωταιτίους φυγῇ ἐζημίωσαν καὶ, τοῖς ἄλλοις μὴ μνησικακοῦντες, ἀνιδρύσαντο οὕτω τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τοσοῦτον δ' ἔνδοξος ἐθεωρήθη παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν Σαμίων, ὥστε βραδύτερον διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου ἐπαινέσαντες αὐτοὺς, ἔστησαν στήλην ἐν τῇ Ἀκροπόλει παριστῶσαν τὸν Ἀθηναϊκὸν λαὸν στεφανοῦντα τὸν τῶν Σαμίων, καὶ ψηφισάμενοι ὥστε καθ' οὑτινος δήποτε οἱ Σάμιοι ἤθελεν ἀποφασίσει θάνατον, φυγὴν ἢ δήμευσιν, ἡ ποινὴ αὕτη νὰ θεωρῆται ὡς παρὰ τῶν Ἀθηναίων αὐτῶν ἐπιβαλλομένη. (α)

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη μεταβολὴ ἐν Σάμῳ εἶχε γίνει πρὶν γνωσθῇ ἔτι ἡ ἐν Ἀθήναις κατάλυσις τῆς δημοκρατίας καὶ ἡ ἐγκατάστασις

τῆς τῶν τετρακοσίων ἀρχῆς· τούτου ἕνεκα οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν κατὰ τάχος τὴν Πάραλον καὶ Χαιρέαν τὸν Ἀρχεστράτου ἐπ' αὐτῆς ὅπως ἀναγγείλωσι τοῖς Ἀθηναίοις τὰ γεγενημένα. Ἀλλὰ μόλις κατέπλευσεν ἡ Πάραλος εἰς Πειραιᾶ, οἱ τετρακόσιοι συλλαβόντες δύο ἢ τρεῖς τῶν ναυτῶν αὐτῆς ἐφυλάκισαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀφελόμενοι τὴν ναῦν καὶ εἰς ἑτέραν μετεμβιβάσαντες, ἔταξαν νὰ φρουρῶσι τὴν Εὔβοιαν· ὁ δὲ Χαιρέας, ταῦτα ἰδών, ἐδραπέτευσε καὶ ἐλθὼν εἰς Σάμον ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα, δεινώσας μάλιστα τὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι δηλονότι διὰ ῥαβδισμῶν τιμωροῦσι τοὺς πάντας οἱ τετρακόσιοι, ὅτι οὐδεὶς τολμᾷ νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτοὺς τί, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα τῶν πολιτῶν ὑβρίζονται, καὶ ὅτι προτίθενται τέλος ἐκεῖνοι νὰ συλλάβωσι καὶ καθείρξωσι τοὺς ἐν Σάμῳ ἑτεροφρονοῦντας, ἵνα, ἂν μὴ συνταχθῶσι τοῖς τετρακοσίοις, ἀποθάνωσιν. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἐν Σάμῳ καὶ ἐρεθισθέντες, ἠθέλησαν νὰ ἐφορμήσωσι κατὰ τῶν πρωτουργῶν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῶν μετασχόντων αὐτῆς, καὶ τοὺς φονεύσωσιν· ἀλλ' ἀποτραπέντες ὑπό τινων τῶν ἐχεφρονούντων, ἀνεχαιτίσθησαν, καθόσον μάλιστα καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο μακράν. Μετὰ δὲ ταῦτα θέλοντες οἱ στρατηγοὶ Θρασύβουλος καὶ Θράσυλλος ἵνα παγιώσωσι λαμπρῶς τὴν δημοκρατίαν, ὥρκισαν πάντας τοὺς στρατιώτας, καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς τῆς ὀλιγαρχικῆς φατρίας, τοὺς μεγίστους ὅρκους ὅπως ὁμονοήσαντες δημοκρατηθῶσι, καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις τετρακοσίους ἀσπόνδους ἐχθροὺς θεωρῶσι· πρὸς δὲ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους πόλεμον, χωρὶς εἰς οὐδεμίαν πρὸς τὰς Ἀθήνας νὰ ἔλθωσι συνάφειαν. Τὸν δὲ ὅρκον τοῦτον συνώμνυον καὶ τῶν Σαμίων πάντες οἱ ἐν ἡλικίᾳ, καταστήσαντες οὕτω κοινὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τριηράρχους τά τε πράγματα καὶ τοὺς ἐκ τῶν συμβάντων κινδύνους· διότι ἔβλεπον ὅτι εἴτε οἱ ἐν Ἀθήναις τετρακόσιοι ὑπερισχύσωσιν, εἴτε οἱ ἐν Μιλήτῳ εὑρισκόμενοι Πελοποννήσιοι, τὸ ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶσθαι ἐξ ἴσου δυσάρεστον δι' αὐτούς.

Τότε δ' ἐπῆλθε περίεργός τις ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὀλιγαρχίαν διατελούσης, καὶ τῆς Σάμου, δημοκρατουμένης καὶ ὑποστηριζομένης ὑπὸ τοῦ δημοκρατικῶς ἐπίσης φρο-

νοῦντος Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ. Ὅπως δ' ἡ δημοκρατία παγιωθῇ ἐν Σάμῳ ἐπὶ ἀδιασείστων βάσεων, συνῆλθον πάντες εἰς ἐκκλησίαν, καὶ καθελόντες ὅσους τῶν στρατηγῶν καὶ τριηράρχων ὑπώπτευον ὡς ἀλλοπροσάλλους, ἐξελέξαντο ἑτέρους, ἐν οἷς κατὰ πρῶτον λόγον ἦσαν ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλλος. Ἀνιστάμενοι τότε οἱ στρατηγοὶ ἐνεθάῤῥυνον ἀλλήλους λέγοντες ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀθυμῶσιν, ἂν ἀπεχωρίσθησαν τῶν Ἀθηνῶν, διότι τὸ ναυτικὸν σύμπαν διατέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των καὶ διὰ τούτου εὐκόλως ἤθελον ἀναγκάζει τὰς ἄλλας πόλεις νὰ τοῖς πληρώνωσι χρήματα, διότι κατεῖχον τὴν Σάμον οὐκ ἀσθενῆ οὖσαν, διότι διὰ τοῦ ναυτικοῦ θέλουσιν εὐκολώτερον τῶν ἐν Ἀθήναις πορίζεσθαι τὰ χρειώδη, καὶ τέλος «καὶ δι' ἑαυτούς τε ἐν τῇ Σάμῳ προσκαθημένους καὶ πρότερον αὐτοὺς κρατεῖν τοῦ ἐς τὸν Πειραιᾶ εἴπλου, καὶ νῦν ἐς τοιοῦτον καταστήσονται μὴ βουλομένων σφίσι πάλιν τὴν πολιτείαν ἀποδοῦναι, ὥστε αὐτοὶ δυνατώτεροι εἶναι εἴργειν ἐκείνους τῆς θαλάσσης ἢ ὑπ' ἐκείνων εἴργεσθαι· βραχύ τε τι εἶναι καὶ οὐδενὸς ἄξιον, ᾧ πρὸς τὸ περιγίγνεσθαι τῶν πολεμίων ἡ πόλις σφίσι χρήσιμος ἦν, καὶ οὐδὲν ἀπολωλεκέναι, οἵ γε μήτε ἀργύριον ἔτι εἶχον πέμπειν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπορίζοντο οἱ στρατιῶται, μήτε βούλευμα χρηστὸν, οὗπερ ἕνεκα πόλις στρατοπέδων κρατεῖ· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις τοῖς μὲν ἡμαρτηκέναι, τοὺς πατρίους νόμους καταλύσαντας, αὐτοὶ δὲ σώζειν καὶ ἐκείνους πειράσεσθαι προσαναγκάζειν· ὥστε οὐδὲ τούτοις, οἵπερ ἂν βουλεύοιέν τι χρηστὸν, παρὰ σφίσι χείρους εἶναι. Ἀλκιβιάδην τε, ἢν αὐτῷ ἄδειάν τε καὶ κάθοδον ποιήσωσιν, ἅσμενον τὴν παρὰ βασιλέως ξυμμαχίαν παρέξειν, τό τε μέγιστον, ἢν ἁπάντων σφάλλωνται, εἶναι αὐτοῖς τοσοῦτον ἔχουσι τὸ ναυτικὸν πολλὰς τὰς ἀποχωρήσεις, ἐν αἷς καὶ πόλιν καὶ γῆν εὑρήσουσι.» Προσεθέσαμεν ἐπίτηδες τὸ μέρος τοῦτο ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, ὅπως καταδείξωμεν τὴν πεποίθησιν τὴν ὁποίαν οἱ Σάμιοί τε καὶ οἱ ἐν Σάμῳ Ἀθηναῖοι εἶχον περὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καταφρονοῦντες τὰς Ἀθήνας. Καὶ ἡ ἀξίωσις αὐτῶν ἦν εὔλογος, διότι ὁ στόλος των περιελάμβανεν ὀγδοήκοντα νῆας.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις τετρακόσιοι ἅμα λαβόντες τὴν ἀρχὴν, ἔπεμψαν δέκα ἄνδρας ἐν Σάμῳ ὅπως ἀναγγείλωσι τὰ γε-

γενημένα· μαθόντες ὅμως οὗτοι ἐν Δήλῳ τὴν κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῆς δημοκρατίας εἰς Σάμον, δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβῶσι μέχρις αὐτῆς. Ἐν τούτοις, ἐνῷ οἱ Σάμιοι παρεσκευάζοντο δραστηρίως εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ἀφ' ἑτέρου ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Ἀστύοχος χαίρων ἐπὶ ταῖς διχονοίαις ταύταις τῶν πολεμίων, ἤλπιζεν εὐχερεστέραν τὴν ἥτταν αὐτῶν. Κελεύσας λοιπὸν τοὺς Μιλησίους ἵνα πεζῇ μεταβῶσιν εἰς Μυκάλην, ἦρε καὶ αὐτὸς πάσαις αὐτοῦ ταῖς ναυσὶ, δώδεκα πρὸς ταῖς ἑκατὸν οὔσαις καὶ ἔπλεε πρὸς αὐτὴν, προτιθέμενος νὰ προσβάλῃ τὰς ἐκ Σάμου νῆας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες προσωρμίζοντο ἐν Γλαύκῃ τῆς Μυκάλης· ἀλλ' οὗτοι ἅμα εἶδον τοὺς Πελοποννησίους κατ' αὐτῶν ἐπιπλέοντας ὑπεχώρησαν εἰς Σάμον, μὴ θέλοντες νὰ διακινδυνεύσωσι τὸ πᾶν εἰς ἄνισον πάλην. Περιέμενον δὲ ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τὸν Στρομβιχίδην, ἀφικνουμένου τοῦ ὁποίου ἐδύναντο τότε νὰ ναυμαχήσωσι μετά τινος ἐλπίδος ἐπιτυχίας· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, καταπλεύσαντες εἰς Μυκάλην, ἔνθα εἶχον στρατοπεδεύσει καὶ οἱ Μιλήσιοι, παρεσκευάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Σάμου, ὅτε ἀγγελθείσης τῆς ἀφίξεως τοῦ Στρομβιχίδου μετὰ τῶν ἐξ Ἑλλησπόντου νηῶν παρητήθησαν τοῦ σχεδίου αὐτῶν. Ἐνισχυθέντες οὕτως οἱ ἐν Σάμῳ Ἀθηναῖοι καὶ ἔχοντες ἤδη στόλον ἐξ ἑκατὸν ὀκτὼ νηῶν, ἔπλευσαν πρὸς τὴν Μυκάλην ζητοῦντες νὰ ναυμαχήσωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέφευγον τὴν συμπλοκὴν, ἐπέστρεψαν καὶ αὐτοὶ εἰς Σάμον, ἔνθα ἡσύχαζον. Πληροφορηθέντες ὅμως ὅτι ὁ Σπαρτιάτης Κλέαρχος ὁ Ῥαμφίου, ἔχων ναῦς τεσσαράκοντα κατηυθύνετο ὅπως ἀποστατήσῃ τὸ Βυζάντιον, ἔπεμψαν κατ' αὐτοῦ μοῖραν τοῦ στόλου των, ἧς ὀκτὼ πλοῖα συναντηθέντα πρὸ τοῦ Βυζαντίου μετ' ἰσαρίθμων ἐχθρικῶν, ἐναυμάχησαν βραχὺ, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἐν τούτοις οἱ ἐν Σάμῳ προεστῶτες καὶ μάλιστα ὁ Θρασύβουλος, προβλέποντες τὸ ἀναπόφευκτον τῆς καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου, προλαβόντες ἔπεισαν ἐπ' ἐκκλησίας τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν ὅπως ψηφίσωσι τὴν ἄδειαν της καθόδου ταύτης· ὁ δὲ Θρασύβουλος πλεύσας εἰς Μαγνησίαν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει, κατήγαγεν εἰς Σάμον τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐλθὼν οὗτος, συνεκρότησεν ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ

οἰκτείρας τὴν συμφορὰν τῆς φυγῆς αὐτοῦ καὶ πλεῖστα περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὁμιλήσας, ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀκούοντας διὰ τὸ μέλλον· προσεπάθησε δ' ἰδίως νὰ ὑπερμνήσῃ τὴν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει δύναμιν αὐτοῦ, τρία τινα προτιθέμενος, τὸ μὲν νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικοὺς, τὸ δὲ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἐν Σάμῳ προθυμοτέρους ὅπως τῷ ὑπακούωσι, καὶ τέλος νὰ διαλύσῃ πάσας τὰς τυχὸν ἐφισταμένας συνωμοσίας. Τοσοῦτον δὲ πομπωδῶς ὑπὲρ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐλάλησεν, ὥστε οἱ ἐν Σάμῳ παραυτίκα αὐτὸν στρατηγὸν ἐκλεξάμενοι, ἦσαν ἕτοιμοι οὐχὶ μόνον τοὺς παριόντας ἐχθροὺς νὰ καταφρονήσωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς Πειραιᾶ ἔτι νὰ πλεύσωσιν ὅπως τιμωρήσωσι τοὺς τετρακοσίους· ἦσαν δὲ κατ' αὐτῶν δυσηρεστημένοι σφόδρα οἱ ἐν Σάμῳ, καθότι ἅμα λαβόντες τὴν ἀρχὴν ἀδρανῶς ἐκεῖνοι ἐξηκολούθουν τὸν πόλεμον, τὸ μὲν, διότι μὴ παγιωθέντος εἰσέτι τοῦ νέου πολιτεύματος, ἔτρεφον δυσπιστίαν πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ δὲ, διότι ἐφρόνουν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, φύσει ὀλιγαρχικοὶ ὄντες, ἅμα μάθωσι τὴν ἐν Ἀθήναις καθίδρυσιν τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος, ἤθελον ἐνδώσει καὶ προτείνει τὴν εἰρήνην. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέτρεψε τοὺς ἐν Σάμῳ νὰ πλεύσωσιν εἰς Πειραιᾶ, λέγων ὅτι ἄτοπόν ἐστι, παρορῶντες τοὺς ἐγγυτέρω πολεμίους, νὰ καθορῶσι πρὸς τοὺς μακράν· θέλων δὲ νὰ δείξῃ ὅτι πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ πρασσόμενα, γίνονται συμφώνως πρὸς τὸν Τισσαφέρνη, ἔπλευσε παρ' αὐτῷ, διότι ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ μὲν τοῦ Τισσαφέρνους ἐξεφόβιζε τοὺς Σαμίους καὶ Ἀθηναίους, διὰ τούτων δὲ ἐκεῖνον.

Εἶχεν ἤδη ἐπανέλθει ἐκ Μαγνησίας ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτε ἀφίχθησαν εἰς Σάμον οἱ ὑπὸ τῶν τετρακοσίων πεμφθέντες δέκα πρέσβεις, οἵτινες, ὡς προείπομεν, μαθόντες τὰ ἐν Σάμῳ ἐπισυμβάντα, ἡσύχαζον εἰς Δῆλον. Ἐκκλησίας γενομένης, ἠθέλησαν οὗτοι νὰ ὁμιλήσωσιν· ἀλλ' οἱ Σάμιοι καὶ οἱ στρατιῶται κατὰ πρῶτον μὲν ἠρνοῦντο νὰ τῶν ἀκούσωσι, βοῶντες ὅτι πρέπει νὰ τοὺς φονεύσωσιν· ἔπειτα ὅμως ἡσυχάσαντες ἠκροῶντο. Ἔλεγον λοιπὸν οἱ πρέσβεις ὅτι οὔτε ἐπὶ φθορᾷ ἢ ὑποδουλώσει τῆς πόλεως ἡ μεταλλαγὴ τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις ἐγένετο, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ, οὔτε ὅσα εἶπεν ὁ Χαιρέας ὅτι δῆθεν κακοῦσιν οἱ τετρακόσιοι τὸν λαὸν εἶχοντο ἀληθείας,

καὶ ἐν τέλει προέτρεψαν τοὺς ἐν Σάμῳ ἵνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὸ τῶν Ἀθηνῶν πολίτευμα. Ἀλλ' ἐκεῖνοι πρὸς μηδὲν λογιζόμενοι τοὺς λόγους τῶν πρέσβεων, ἐχαλέπαινον ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἐφώνουν ὅτι πρέπει νὰ πλεύσωσιν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ· ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως, μεγίστην ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἐπιρροὴν κεκτημένος, τοὺς μὲν ἐπιθυμοῦντας τὸν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πλοῦν ἀπέτρεψε, τοὺς δὲ κατὰ τῶν πρέσβεων ὀργιζομένους ἐπράϋνεν. Ἀποκριθεὶς δὲ πρὸς ὅσα οὗτοι ἐξέφρασαν, εἶπεν ὅτι οἱ τετρακόσιοι δέον νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐξουσίας καὶ νὰ συστήσωσιν, ὡς καὶ πρότερον, τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, συνεβούλευε δὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ ἐξακολουθήσωσι δραστηρίως τὸν πόλεμον.

Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὁ Τισσαφέρνης, ὃν μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ Λακεδαιμόνιοι κατηγόρουν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα ὡς φανερῶς ἀττικίζοντα, θέλων νὰ ἀποπλύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν μομφὴν ταύτην, ἔπλευσε μετὰ τῶν Φοινισσῶν νηῶν εἰς Ἄσπενδον, διατάξας τὸν ὕπαρχον αὐτοῦ Ταμὼν νὰ παρέχῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς συμμάχους Λακεδαιμονίους τὴν δέουσαν τροφήν. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης πληροφορηθεὶς τὴν εἰς Ἄσπενδον μετάβασιν τοῦ Τισσαφέρνους, ἔπλευσε καὶ αὐτὸς μετὰ δεκατριῶν νηῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ σατράπου, ὑποσχόμενος τοῖς ἐν Σάμῳ μεγάλα πράγματα, δηλαδὴ ἢ ὅτι ἤθελε φέρει πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν τὰς Φοινίσσας νῆας, ἢ ὅτι ἤθελεν ἐμποδίσει τοὺς Πελοποννησίους παντὸς κατ' αὐτῶν κινήματος. Ἐν τούτοις ὁ ὕπαρχος Ταμώς, ἐναντίον τῶν διαταγῶν τοῦ Τισσαφέρνους, ἠρνεῖτο νὰ παράσχῃ τοῖς Πελοποννησίοις τροφάς, ὥστε τὰ πράγματα αὐτῶν διέκειντο εἰς οὐχὶ τόσῳ εὐάρεστον κατάστασιν. Δι' ὅπερ ὁ ναύαρχος αὐτῶν Μίνδαρος, ἔλλειψιν τροφῶν πάσχων, ἦρεν ἀπὸ τῆς Μιλήτου μετὰ ἑβδομήκοντα τριῶν νηῶν καὶ ἔπλεεν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον· καταληφθεὶς ὅμως ὑπὸ σφοδρᾶς καταιγίδος, κατέφυγεν εἰς Ἴκαρον, καὶ ἐκεῖ πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας διατρίψας, ἀπέπλευσεν ἑπομένως εἰς Χίον. Ὁ δὲ Θράσυλλος πληροφορηθεὶς τὴν ἐκ Μιλήτου ἀναχώρησιν τοῦ Μινδάρου καὶ φοβούμενος μὴ οὗτος προφθάσας εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, κατηυθύνθη μετὰ πεντήκοντα πέντε νηῶν εἰς Μήθυμναν, ἔνθεν τροφὰς λαβών, ἔπλευσεν εἰς

Ἐρισσόν· ἐκεῖ δὲ ἀφίχθη καὶ ὁ Θρασύβουλος ἐκ Σάμου μετὰ πέντε ἑτέρων νηῶν. Ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Μίνδαρος προμηθεύσας τὰ πλοῖα αὐτοῦ ἐν Χίῳ μὲ δύο ἡμερῶν τροφὰς καὶ λαβὼν παρὰ τῶν Χίων δι' ἕκαστον ναύτην τρεῖς τεσσαρακοστὰς ἤτοι Χιακὰ νομίσματα, κατέπλευσε πρὸ τοῦ μεσονυκτίου εἰς Ῥοίτειον τοῦ Ἑλλησπόντου· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώκοντες ἐξόπισθεν τοὺς ἐχθροὺς, συνήντησαν αὐτοὺς παρὰ τῷ ἀκρωτήριῳ τῷ λεγομένῳ Κυνὸς Σῆμα, καὶ ναυμαχίας γενομένης, οἱ Πελοποννήσιοι ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν, ἀπολέσαντες εἴκοσι καὶ μίαν ναῦς, τῶν Ἀθηναίων πέντε πρὸς ταῖς δέκα ἀπολεσάντων. Μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσαντες οὗτοι κατὰ τῆς ἀποστατησάσης Κυζίκου, ὑπέταξαν αὐτὴν, συλλαβόντες συνάμα καὶ ὀκτὼ Λακεδαιμονίας ναῦς.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις, ὡς προείρηται, εἶχε πλεύσει πρὸς τὸν Τισσαφέρνη ἐν Ἀσπένδῳ, ἐπανῆλθεν ἤδη εἰς Σάμον μετὰ τῶν δεκατριῶν νηῶν, ἀγγέλλων ὅτι τά τε Φοινικικὰ πλοῖα ἀπέτρεψε τῆς τῶν Πελοποννησίων συμμαχίας, καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φιλίαν τοῦ σατράπου συνέσφιγξεν· ἀλλὰ τὸ κύριον μέλημα τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἦν ἡ εἰς Ἀθήνας κάθοδος. Μὴ ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ κατέλθῃ καὶ κεναῖς χερσὶν, ἐξ οἴκου οὕτως εἰπεῖν καὶ χάριτος, ἀλλὰ τοὐναντίον περίδοξος καὶ τροπαιοφόρος θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, παρέλαβεν εἴκοσι νῆας καὶ πλεύσας εἰς Κεραμικὸν συνέλεξεν ἑκατὸν τάλαντα, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον· ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατηγὸς Θρασύβουλος μετὰ τριάκοντα νηῶν λεηλατήσας τὰς ἐν Θράκῃ συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων πόλεις, καὶ ἰδίως τὴν Θάσον, κακῶς ὑπό τε τοῦ πολέμου, τῶν στάσεων καὶ τοῦ λιμοῦ διακειμένην, ἐξησθένιζε μὲν τὴν δύναμιν ἐκείνων, ἐπηύξανε δὲ τοὺς χρηματικοὺς τῶν ἐν Σάμῳ πόρους. Τελευταῖον ὁ ἕτερος στρατηγὸς Θρασύλλος, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατέπλευσε μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐκεῖ, τῆς ἀρχῆς τῶν τετρακοσίων καταλυθείσης ἤδη περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 411 ἔτους μετὰ τεσσάρων μηνῶν διάρκειαν.

Ἐξακολουθῶν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν τῶν ἐχθρῶν καταδίωξιν καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Μίνδαρος μετὰ

πασῶν τῶν ναυτικῶν αὐτοῦ δυνάμεων κατηυθύνετο εἰς Ἑλλήσποντον, ἐθεώρησε τὴν περίστασιν πρόσφορον ὅπως δοξασθῇ καὶ διὰ μιᾶς προσβολῆς παραλύσῃ τῶν Λακεδαιμονίων τὴν θαλασσίαν δύναμιν. Παραλαβὼν λοιπὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐν Σάμῳ νηῶν, ἔσπευσε πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ· συναντηθέντων δὲ τῶν δύο στόλων περὶ τὴν Ἄβυδον καὶ κρατερᾶς ναυμαχίας γενομένης, ὁ Ἀλκιβιάδης λαμπρῶς ἐνίκησε τοὺς πολεμίους καὶ πολλὰς τῶν ἐχθρικῶν νηῶν ἐξηφάνισε· στήσας δὲ τρόπαιον ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ καὶ πλεῖστα δῶρα παρασκευασάμενος, μετέβη μεθ' ἡγεμονικῆς ὄντως συνοδίας παρὰ τῷ Τισσαφέρνει, ὅπως καὶ εἰς ἐκεῖνον φανῇ φίλος καὶ εἰς τοὺς ἐν Σάμῳ ἀποδείξῃ ὅτι σώζει ἔτι τὴν πρὸς τὸν σατράπην σχέσιν του· ἀλλ' ὁ Τισσαφέρνης τῇ προτροπῇ τῶν Πελοποννησίων, πρὸς δὲ καὶ τὸν βασιλέα φοβούμενος, συλλαβὼν καθεῖρξεν αὐτὸν εἰς Σάρδεις, ἀφ' ὅπου ὅμως ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τριάκοντα ἡμέρας λαθὼν τοὺς φύλακας, ἐπέτυχε ν' ἀποδράσῃ εἰς Κλαζομενάς. Ἐπανελθὼν ἐν Σάμῳ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Σπαρτιάτης Μίνδαρος μετὰ τοῦ Πέρσου Φαρναβάζου περιέπλεον τὴν Κύζικον μεθ' ἑξήκοντα πλοίων, παραλαβὼν καὶ αὐτὸς τὰς ἰδίας ναῦς, ἔπλευσεν εἰς Προκόννησον. Ἐκεῖ δ' ἐντυχὼν τοὺς πολεμίους κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 410 π.Χ. καὶ συμπλακεὶς πρὸς αὐτούς, τοσαύτην καταστροφὴν τοῖς ἐπήγαγεν, ὥστε ὁ μὲν Συρακούσιος ναύαρχος Ἑρμοκράτης ἠναγκάσθη παρουσίᾳ τοῦ νικητοῦ, νὰ καύσῃ τὸν στόλον αὐτοῦ, ἐφονεύθη δὲ ὁ ναύαρχος Μίνδαρος, ἐκυριεύθησαν δ' ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων αἱ πλεῖσται τῶν ἐχθρικῶν νηῶν καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πράγμασι, ἔπεσεν εἰς χεῖρας των καὶ αὐτὴ ἡ περίεργος ἐπιστολή, δι' ἧς ὁ ὑποναύαρχος Ἱπποκράτης ἀνήγγελλε πρὸς τοὺς ἐν Σπάρτῃ Ἐφόρους τὴν καταστροφήν, καὶ ἥτις ταύτας μόνας τὰς λέξεις διελάμβανεν, « Ἦρρει τὰ καλά. Μίνδαρος ἀπεσσούα. Πεινῶντι τῶνδρες. Ἀπορέομες τι χρὴ δρῆν ». . . . Εἰς ὁμοίαν περίστασιν εὑρεθεὶς καὶ Φραγκῖσκος ὁ Β'. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, μετὰ τὴν ἐν Βικώκῃ ὑπὸ Καρόλου Ε'. τῆς Ἱσπανίας ἧτταν αὐτοῦ, ἀνήγγελλε τὴν καταστροφήν του διὰ τῶν εὐαρίθμων λέξεων, « Τὸ πᾶν ἀπώλετο πλὴν τῆς τιμῆς ».

Αἱ εὐτυχίαι αὗται τοῦ Ἀλκιβιάδου συνέτεινον ὅπως οὐ μόνον

προπαρασκευάσωσι τὴν ἐν Ἀθήναις κάθοδον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στρατηγίαν τὸν ἀνυψώσωσι μετὰ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τοῦ Κόνωνος. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἐν Προκοννήσῳ καταστροφὴν ἐπανελθὼν εἰς Σάμον, διένειμε τοῖς στρατιώταις τὴν ἐκ τοῦ πολέμου λείαν καὶ τὸν λαὸν συνάμα ἐκολάκευσε· τοσοῦτον δ' εὐνοϊκῶς διέθεσε τὰ πνεύματα ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἀνδριάντα τῷ ἔστησαν οἱ Σάμιοι ἐν τῷ Ἡραίῳ. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσπράξας ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ πολλὰ χρήματα καὶ τὴν Μεροπίδα ἐκπορθήσας, κατέπλευσεν εἰς Πάρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γύθειον ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν τριάκοντα τριήρεων, ἃς ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡτοίμαζον αὐτόσε (α). Ἐπὶ τέλους δὲ ἀφίχθη εἰς Πειραιᾶ (407 π. Χ.) καὶ ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ τῶν Πλυντηρίων, καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ ἐργασθῇ, πολὺς συνεσωρεύθη ὄχλος ἔκ τε τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐκ τοῦ ἄστεος εἰς τὸν λιμένα ὅπως ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ αὐτόν. Ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ φοβούμενος τοὺς ἐχθρούς· ἀλλ' ἀναστὰς εἰς τὸ κατάστρωμα παρετήρει μεταξὺ τοῦ ὄχλου ἂν εὑρίσκωνται καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν ἀνεψιόν του Εὐρυπτόλεμον καὶ ἄλλους φίλους, ἀπέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἐκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν μέσῳ γενικῶν εὐφημιῶν, ἀποκαλούμενος σωτὴρ τῆς πατρίδος, ἥρως τῶν Ἀθηνῶν, νικητὴς καὶ πλεῖστα ἄλλα. Τὸ ἀνήσυχον ὅμως πνεῦμα τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν τῷ ἐπέτρεπε τὴν ἐπὶ πολὺ ἡρεμίαν· δι' ὃ στρατολογήσας χιλίους πεντακοσίους ὁπλίτας, ἑκατὸν πεντήκοντα ἱππεῖς καὶ ἑκατὸν νῆας, ἔπλευσε πρὸς τὴν Ἄνδρον, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει τῶν Ἀθηναίων, αὐτὸς μὲν ἄρχων τῶν νηῶν, οἱ δὲ στρατηγοὶ Ἀριστοκράτης καὶ Ἀδήμαντος ὁ Λευκοφίλου ἄρχοντες τοῦ πεζικοῦ. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀνδρίους καὶ τοὺς Λάκωνας, οἵτινες ἦσαν αὐτόθι, ἔστησε τρόπαιον καὶ μείνας ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλευσεν εἰς Σάμον, ἐξ ἧς ὁρμώμενος ἐπολέμει κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων (β).

Τὴν ναυαρχίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ στόλου εἶχεν ἤδη λάβει ὁ

(α) Ξενοφ. Ἑλλην. I. VI. 11.

(β) Ξενοφ. Ἑλλ. I. IV. 23.

Λύσανδρος, ὅστις προσλαβὼν ἐκ Ῥόδου ναῦς, ἔπλευσε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 408 ἢ Ἰανουάριον τοῦ 407 π. Χ. εἰς Κῶ καὶ Μίλητον, εἶτα δὲ εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν ἔχων ἑβδομήκοντα πλοῖα. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀλκιβιάδης πληροφορηθεὶς ἐν Σάμῳ ὅτι ὁ Θρασύβουλος ἐκτὸς τοῦ Ἑλλησπόντου ἐλθὼν τειχίζει τὴν Φώκαιαν, ἔπλευσε πρὸς αὐτὸν, καταλιπὼν ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν Ἀντίοχον ἐπὶ ῥητῇ διαταγῇ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τοῦ Λυσάνδρου. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος θέλων ἵνα προσκτήσηται δόξαν, μετέβη μετὰ δύο νηῶν εἰς Ἔφεσον παρ' αὐταῖς ταῖς πρώραις τῶν πλοίων τοῦ Λυσάνδρου, ὅστις κατ' ἀρχὰς ὀλίγας ναῦς καθελκύσας, ἐδίωκεν αὐτόν· ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῶν ἐν Σάμῳ ἀφίχθη ἐπικουρία εἰς τὸν Ἀντίοχον, τότε καὶ ὁ Λύσανδρος, καθελκύσας ἅπαντα τὰ πλοῖα αὐτοῦ ὥρμησε κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. Καθελκύσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τοῦ Νοτίου ὅλας τὰς νῆας αὐτῶν συνεπλάκησαν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 407 π. Χ. καὶ μετὰ ἐπίμονον μάχην, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, δεκαπέντε μὲν νῆας ἀπολέσαντες, πλείστους δὲ νεκροὺς καὶ αἰχμαλώτους καταλιπόντες. Ὁ Λύσανδρος τότε παραλαβὼν τὰς ναῦς καὶ τρόπαιον στήσας ἐπὶ τοῦ Νοτίου, διέπλευσεν εἰς Ἔφεσον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπανῆλθον εἰς Σάμον. Τὴν ἧτταν ταύτην πληροφορηθεὶς ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπέστρεψε κατεσπευσμένως εἰς Σάμον, καὶ μεθ' ὅλων τῶν νηῶν ἀνήχθη εἰς Ἔφεσον, προκαλῶν εἰς ναυμαχίαν τὸν Λύσανδρον· μὴ δεχομένου δ' ἐκείνου τὴν πρόκλησιν, ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς Σάμον.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν ἔλειψαν νὰ ὠφεληθῶσι τῆς περιστάσεως ταύτης· διότι μόλις ἀφίχθη ἡ ἀγγελία τῆς ἥττης τῶν Ἀθηναίων ἐν Νοτίῳ, πολυάριθμοι ἀνεφάνησαν κατήγοροι αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ ἀσχημία τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας. Κράτος καθαρῶς δημοκρατικὸν, λέγει ὁ διάσημος Σατωβριάνδος, εἶνε τὸ χεῖρον ὅλων τῶν κρατῶν, ὅταν πρόκειται νὰ πολεμήσῃ ἐχθρὸν ἰσχυρὸν, ἐνῷ μία δύναμις συμπαγὴς ἀπαιτεῖται διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Οὐδὲν δ' ἦτο μᾶλλον ἀξιοθρήνητον τῆς μανίας τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες, ὑπακούοντες εἰς τὰς φωνασκίας τῶν δημαγωγῶν, ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ ἦσαν εἰς τὰ πρόθυρα αὐτῶν, ἐξώριζον ἐναλλὰξ καὶ ἀνεκάλουν τοὺς

πολίτας, οἵτινες ἐδύναντο νὰ τοὺς σώσωσιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἦσαν καί τινες τῶν ἐν Σάμῳ κακῶς διατεθειμένοι· δι' ὃ μεταβάντες οὗτοι εἰς Ἀθήνας κατηγόρουν αὐτὸν ὅτι τὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρονεῖ καὶ πρὸς τὸν Φαρνάβαζον ἔχει φιλίαν, δι' ἧς ἐλπίζει, περατουμένου τοῦ πολέμου, νὰ καταδυναστεύσῃ τῶν πολιτῶν (α). Ὥστε ὁ Ἀλκιβιάδης κατηγορούμενος ἐν Ἀθήναις ὡς ἐξ ἀνοίας αἴτιος τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀντιόχου ἐκείνης, καὶ ἀτιμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν Σάμῳ στρατιωτῶν (β) ἔλαβε μίαν τριήρη καὶ κατέπλευσεν εἰς Χερρόνησον· ὁ δὲ πρὸ μικροῦ ἀνευφημούμενος σωτὴρ τῆς πατρίδος, κατεδικάσθη ἤδη ὡς προδότης, καὶ ἕτεροι ἐξελέχθησαν ὅπως τὸν ἀντικαταστήσωσι στρατηγοὶ, δέκα τὸν ἀριθμὸν, ὁ ὀλίγῳ τότε γνωστὸς Κόνων, ὁ Διομέδων, ὁ Λέων, ὁ κληρονόμος τοῦ ὀνόματος, τῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κακῆς τύχης τοῦ πατρός του Περικλῆς, ὁ Ἐρασινίδης, ὁ Ἀριστοκράτης, ὁ Ἀρχέστρατος, ὁ Πρωτόμαχος, ὁ Θράσυλλος καὶ ὁ Ἀριστογένης. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν δὲ ταύτην ὁ Κόνων διετάχθη μετὰ εἴκοσι νηῶν νὰ μεταβῇ εἰς Σάμον, ὅπως λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖσε ναυτικοῦ. Ἀφιχθεὶς δὲ οὗτος εἰς Σάμον, καὶ εὑρὼν τὸ ναυτικὸν ἐν ἀθυμίᾳ διακείμενον, συνεπλήρωσε τριήρεις ἑβδομήκοντα, ἀντὶ τῶν πρότερον πλέον τῶν ἑκατὸν οὐσῶν καὶ μεταβαίνων τῇ δὲ κἀκεῖσε ἐλπίζετο τὰς τῶν πολεμίων χώρας, πορίζόμενος οὕτω τὰ πρὸς διατροφὴν τοῦ στρατοῦ ἀναγκαῖα.

Λήξαντος τοῦ κατὰ νόμον χρόνου τῆς ναυαρχίας τοῦ Λυσάνδρου, διεδέξατο αὐτὸν ὁ Καλλικρατίδας (406. π. Χ.) Παραδίδων δὲ πρὸς αὐτὸν τὰς ναῦς τῷ ὑπέμνησεν ἐκεῖνος ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν ναυαρχίαν μετὰ νίκην καὶ θαλασσοκρατούσης τῆς Λακεδαίμονος· ἀλλ' ὁ Καλλικρατίδας ἀπήντησεν ὅτι εἰς τοὺς ὑψαύχενας τούτους λόγους οὐδόλως πιστεύει ἐνόσῳ ὁ Λύσανδρος, δὲν ἤθελεν ἔλθει νὰ τῷ παραδώσῃ εἰς Μίλητον παρ' ἣ προσωρμίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι, τὴν ναυαρχίαν. Οἱ λόγοι οὗτοι ἤγγισαν σφόδρα τὸν Λύσανδρον, προσθέσαντα μόνον ὅτι ἔπαυσε

(α) Διόδ. Σικελ. XIII, 74.

(β) Πλούτ. β. Λυσάνδρ. V.

πλέον τοῦ νὰ ἦ αὐτὸς ναύαρχος. Ἐν τούτοις ὁ Καλλικρατίδας ἑνώσας μετὰ τοῦ στόλου, ὃν τῷ παρέδωκεν ὁ Λύσανδρος ἕτερα πλοῖα ἐκ Χίου καὶ Ῥόδου καὶ ἄλλοθεν, καὶ ἔχων οὕτως ἑκατὸν τεσσαράκοντα νῆας, ἡτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Ἀθηναίων· ἀλλ' ὅμως οἱ φίλοι τοῦ Λυσάνδρου, αὐτοῦ ἡγουμένου, μυρία ἐπέφερον προσκόμματα αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐν ταῖς ναυσὶ σύμμαχοι οὐ μόνον προθύμως δὲν ὑπηρέτουν, ἀλλὰ καὶ κατεβόων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς μέγιστα περιπίπτουσι λάθη, ἀντὶ ἐμπείρων ναυάρχων, ἀγνῶτας καὶ ἀπείρους πέμποντες. Διαλλάξας τὰ πράγματα ὁ Καλλικρατίδας, ἦλθε πρὸς τὸν Κῦρον καὶ ᾔτει μισθὸν διὰ τοὺς ναύτας· ἐκείνου δὲ εἰπόντος αὐτῷ νὰ περιμείνῃ ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὁ Σπαρτιάτης ὀργισθεὶς διὰ τοῦτο, ᾠκτείρησε τὴν ἀθλιότητα, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ Ἕλληνες κολακεύοντες τοὺς βαρβάρους χάριν ἀργυρίου, καὶ ὑπεσχέθη ἂν ἐπανήρχετο οἴκαδε, ὅτι πάντα ἀγῶνα ἤθελε καταβάλει πρὸς διαλλαγὴν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων. Πλεύσας ἀκολούθως εἰς Λέσβον, καὶ τῶν κατοίκων τῆς Μηθύμνης ἀττικιζόντων, ἐκυρίευσε ταύτην καὶ ἐξηνδραπόδισε τοὺς δούλους κατοίκους· τοὺς δ' ἐλευθέρους, θελόντων τῶν στρατιωτῶν τὴν πώλησιν καὶ τούτων, ἀπέλυσεν, εἰπὼν ὅτι ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἄρχει οὐδεὶς ἐλεύθερος Ἕλλην καταστήσεται δοῦλος. Ταὐτοχρόνως δ' ὑβρίζων τὸν Κόνωνα τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι θέλει τοῦ λοιποῦ ἐμποδίσει αὐτὸν μοιχῶντα τὴν θάλασσαν, καὶ εἰς ἔργον τὴν ἀπειλὴν τρέπων ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἔπλευσε πρὸς καταδίωξιν του, ἀποκόψας πᾶσαν εἰς Σάμον δυνατὴν φυγὴν αὐτοῦ.

Εἰς δεινὴν θέσιν διατελῶν ὁ Κόνων ἀφοῦ ὁ Καλλικρατίδας τῷ ἐμπόδισε τὸν εἰς Σάμον πλοῦν, κατέφυγε μετὰ τῶν δύο συστρατήγων του Λέοντος καὶ Ἐρασινίδου εἰς Μιτυλήνην· ἀλλ' ὁ Καλλικρατίδας, πλέων ὄπισθεν αὐτοῦ μεθ' ἑκατὸν ἑβδομήκοντα νηῶν, τὸν κατεδίωκε καὶ ἐντὸς τοῦ λιμένος. Γενομένης λοιπὸν ναυμαχίας ὁ Κόνων ἀπώλεσε τριάκοντα ναῦς, ἐξαγαγὼν δὲ τοὺς ἄνδρας τῶν λοιπῶν τεσσαράκοντα εἰς τὴν γῆν, ἀνείλκυσεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ τεῖχος. Ὁ δὲ Καλλικρατίδας εἰς τὸν λιμένα εἰσελθών, ἐπολιόρκει τοὺς Ἀθηναίους διὰ θαλάσσης, ἐνῷ διὰ τῆς ξηρᾶς μεταπεμψάμενος τοὺς Μηθυμναίους πανδημεί, καὶ ἐκ Χίου στρατὸν διαβιβάσας ἠνώχλει

μεγάλως αὐτούς. Εἰς τοιαύτην ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν εὑρίσκετο ὁ Κόνων κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν πολιορκούμενος ἐν χώρᾳ ἐχθρικῇ καὶ τῶν χρειωδῶν πάντων στερούμενος, ὅτε διαλαθὼν πρὸς μικρὸν τοὺς κατὰ θάλασσαν πολιορκοῦντας, ἐξέπεμψε δύο ταχυπλόους ναῦς, ἐξ ὧν ἡ μὲν συνελήφθη παρὰ τῶν πρὸς καταδίωξιν τραπέντων ἐχθρῶν, ἡ δὲ διαφυγοῦσα, ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀνήγγειλε τὰ γενόμενα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως πρὸς βοήθειαν τοῦ Κόνωνος δώδεκα ναῦς ὑπὸ τὸν Διομέδοντα· ἀλλὰ πρὶν ἔτι οὗτος φθάσῃ εἰς τὴν Μιτυλήνην, προσβληθεὶς ὁ Κόνων αἴφνης ὑπὸ τοῦ Καλλικρατίδου, δέκα μὲν νῆας ἀπώλεσεν, αὐτὸς δὲ μετὰ δύο νηῶν μόλις ἐπέτυχε νὰ διαφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἡ νέα αὕτη συμφορὰ κατέπληξε τοὺς Ἀθηναίους ἅμα μαθόντας αὐτήν· διὸ ἐψηφίσαντο νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν ἑκατὸν δέκα νηῶν, εἰσβιβάζοντες τοὺς ἐν ἡλικίᾳ πάντας καὶ δούλους καὶ ἐλευθέρους. Καταρτισθεὶς ὁ στόλος οὗτος ἐν τριάκοντα ἡμέραις ἀνήχθη εἰς Σάμον, καὶ ἐκεῖ προσλαβὼν δέκα τριήρεις Σαμίας ὑπὸ τὸν Σάμιον στρατηγὸν Ἱππέα καὶ δι' ἑτέρων τριάκοντα παρὰ τῶν ἄλλων συμμάχων αὐξηνθείς, ἀπήρτισεν οὕτω δύναμιν ἀξιόμαχον πλέον τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα πλοίων. Ὁ δὲ Καλλικρατίδας πληροφορηθεὶς ταῦτα, ἐν μὲν τῷ λιμένι κατέλιπε πεντήκοντα ναῦς ὑπὸ τὸν Ἐτεόνικον, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὰς λοιπὰς ἑκατὸν εἴκοσι, ἀνήχθη παρὰ τῇ Μαλέᾳ ἄκρᾳ, ἀπέναντι τῆς Μιτυλήνης κειμένῃ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετέβησαν εἰς τὰς ἀντικρὺ τῆς νήσου Λέσβου Ἀργινούσας. Ὁ Καλλικρατίδας ἰδὼν νύκτωρ τὰ πυρὰ καὶ μαθὼν ὅτι ἦσαν Ἀθηναῖοι, ἀνήχθη περὶ τὸ μεσονύκτιον ὅπως ἐκ τοῦ ἀπροόπτου ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ βροχῆς ῥαγδαίας ἐπελθούσης ἐκωλύθη, καὶ μόλις ἐδυνήθη τὴν ἡμέραν νὰ πλεύσῃ εἰς τὰς Ἀργινούσας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἰδόντες τοὺς ἐχθροὺς ἀνήχθησαν ἐπίσης εἰς τὸ πέλαγος, παρατεταγμένοι κατὰ τὴν ἑπομένην τάξιν. Ὁ Ἀριστοκράτης, ἔχων τὸ εὐώνυμον κέρας, ἡγεῖτο μετὰ δεκαπέντε νηῶν· ταύταις δ' εἵποντο ἕτεραι ἰσάριθμοι ὑπὸ τὸν Διομέδοντα, παρὰ δὲ τούτῳ ἦσαν αἱ ἕνδεκα Σαμιακαὶ νῆες ὑπὸ τὸν Ἱππέα, μετὰ ταύτας ἤρχοντο αἱ τῶν ταξιαρχῶν, τῶν ναυάρχων καὶ τῶν συμμάχων, καὶ

ἐπὶ τέλους τὸ δεξιὸν κέρας κατεῖχον ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Θράσυλλος μετὰ τριάκοντα νηῶν· ἐπίσης δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι παρεσκευάζοντο ἐπὶ ναυμαχίαν. Καὶ δυο μὲν τῶν κυβερνητῶν τοῦ Καλλικρατίδου ὁ Ἕρμων καὶ ὁ Μεγαρεὺς προέτρεπον αὐτὸν ν' ἀναστείλῃ τὴν ναυμαχίαν, διότι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν πολυπληθέστεροι· ἀλλ' ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης ὑπερηφάνως ἀπέῤῥιψε τὴν συμβουλὴν ταύτην, εἰπὼν ὅτι ὁ μὲν θάνατός του κατ' οὐδὲν ἤθελε βλάψει τὴν Σπάρτην, ἐνῷ ἡ ἄνανδρος φυγή του θέλει τῇ περιάψει αἰσχύνην. Ναυμαχίας λοιπὸν κραταιᾶς γενομένης, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐνίκησαν νίκην μεγάλην κατὰ Ἰούλιον τοῦ 406. π. Χ. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἀπολέσαντες ἑβδομήκοντα ναῦς καὶ ἀφανοῦς γενομένου ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Καλλικρατίδου, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἄλλοι μὲν εἰς Φώκαιαν, ἄλλοι δὲ εἰς Χίον. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην διανείμαντες εἰς δύο μοίρας τὸν στόλον, τὴν μὲν μίαν αὐτῶν διέταξαν νὰ συλλέξῃ τὰ πτώματα τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπιπλεόντων Ἀθηναίων, τὴν δέ, νὰ καταδιώξῃ τοὺς Πελοποννησίους, δι' ὃ καὶ κατέπλευσεν εἰς Μιτυλήνην· ἀλλὰ μηδὲν τούτων, ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης τρικυμίας διαπραξάμεναι, συνῆλθον μετ' οὐ πολὺ ἀμφότεραι αἱ μοῖραι εἰς Σάμον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου οἱ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων πέμψαντες πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ἀπῄτησαν τὸν διορισμὸν τοῦ Λυσάνδρου ὡς ναυάρχου τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, λέγοντες ὅτι πολὺ προθυμότερον θέλουσιν ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐκείνου στρατηγοῦντος. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο δὶς νὰ ναυαρχήσῃ, ἐξ ἄλλου δ' ἤθελον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν νὰ εὐχαριστήσωσι, διὰ τοῦτο διώρισαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 405. π. Χ. ναύαρχον μὲν Ἀρακόν τινα, τὸν δὲ Λύσανδρον ἐξέπεμψαν λόγῳ μὲν ἐπιστολέα ἀλλὰ πράγματι κύριον τῶν ἁπάντων. (α) Λαβὼν οὗτος χρήματα παρὰ τοῦ Κύρου, συμμάχου ὄντος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοῖς ναύταις τὸν ὀφειλόμενον μισθὸν δοὺς, παρεσκεύαζε τὸν στόλον αὐ-

(α) Πλούτ. β. Λυσ. VII.

τοῦ· ἡτοίμαζον δὲ καὶ οἱ ἐν Σάμῳ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ τὸ ἴδιον ναυτικόν. Ὁ Λύσανδρος ἀναχθεὶς τῆς Καρίας εἰς τὸν Κεράμειον κόλπον, προσέβαλε καὶ ἐξηνδραπόδισε τὰς Κεδρειάς, πόλιν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Ῥόδον· οὗτοι δὲ πάλιν παρασκευαζόμενοι εἰς ναυμαχίαν, καὶ ἐκ Σάμου ὁρμώμενοι, ἐλήῖζον τὴν χώραν τοῦ βασιλέως, τὴν Ἔφεσον καὶ τὴν Χίον. (β) Ὁ Πελοποννησιακὸς στόλος πλεύσας ἐξ Ἀβύδου εἰς Λάμψακον, πόλιν πλουσιωτάτην οὖσαν καὶ σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, ἐξηνδραπόδισε καὶ διήρπασεν αὐτήν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παρακολουθοῦντες τῷ ἐχθρῷ μετὰ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα νηῶν καὶ λαβόντες τροφὰς ἐκ Σηστοῦ, ἔπλευσαν εἰς Αἰγὸς Ποταμοὺς, ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου. Οἱ στόλοι τῶν δύο ἐχθρῶν ἄντικρυς ἀλλήλων εὑρεθέντες, ἀνεπαύοντο· ἀλλ' ὁ Λύσανδρος πανούργους διαλογισμοὺς εἶχε. Διατάξας τοὺς ναύτας καὶ κυβερνήτας νὰ εἰσέλθωσιν ἐν σιωπῇ καὶ τάξει εἰς τὰς τριήρεις τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα καὶ τὸ πεζὸν ἐπίσης ἕτοιμον νὰ ἡσυχάζῃ εἰς τὴν γῆν, ἀπέῤῥιπτεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας τὰς πρὸς ναυμαχίαν προκλήσεις τῶν Ἀθηναίων, ἐμπνέων οὕτως ἐπόλεθρον θάῤῥος αὐτοῖς, ὑπολαμβάνουσι ὅτι ὁ Λύσανδρος ἐκ δειλίας μένει συνεσταλμένος. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις διῃτᾶτο περὶ τὴν Χερῤῥόνησον, προσελθὼν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων, κατηγόρει τοὺς στρατηγοὺς ὅτι δὲν ἐλάμβανον τὰ κατάλληλα προφυλακτικὰ μέτρα, προσορμισθέντες εἰς ἀνοικτὸν αἰγιαλὸν καὶ μακρόθεν ποριζόμενοι τὰ ἀναγκαῖα· τοὺς προέτρεπε δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Σηστὸν, ἔχουσαν καὶ λιμένα καὶ πόλιν, ἔνθα ἐδύναντο κατ' ἀρέσκειαν νὰ ναυμαχήσωσιν· οἱ στρατηγοὶ ὅμως, καὶ ἰδίως ὁ Τυδεὺς καὶ ὁ Μένανδρος, τὸν διέταξαν ν' ἀναχωρήσῃ, διότι, εἶπον, αὐτοὶ στρατηγοῦσι καὶ οὐχὶ ἐκεῖνος. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἀνεχώρησεν, οἱ φόβοι ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρχον βάσιμοι, καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀφροσύνης τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, ἔμελλον ἵνα ὦσι καταστρεπτικώτατα. Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὸ σύνηθες, καταφρονοῦντες τοὺς ἐχθροὺς, ἔπλεον εἰς τὴν Χερῤῥόνησον πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, ὁ Λύσανδρος πέμψας ναῦς

(α) Διοδ. Σικελ. XIII. 98, 99.—Ξενοφ. Ἑλλ. II. I. 15.

κατασκόπους, ταῖς διέταξεν ἅμα ἰδωσι τὸν ἔκπλουν τῶν ἐχθρικῶν νηῶν, νὰ ἐπανέλθωσι καὶ τὸν εἰδοποιήσωσιν, ὑψοῦσαι ἀσπίδα χαλκῆν ἐν τῇ πρώρᾳ, ὡς σημεῖον τοῦ ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ Ἀθηναῖοι· αὐτὸς δὲ παρώρμα τοὺς κυβερνήτας καὶ τοὺς τριηράρχους ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι καὶ ὅταν δοθῇ τὸ σύνθημα νὰ ὁρμήσωσι κατὰ τῶν πολεμίων. Αἱ κατάσκοποι νῆες ἰδοῦσαι τοὺς Ἀθηναίους ἐκπλέοντας, ἦραν ἀμέσως, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, τὴν χαλκῆν ἀσπίδα· ὁ δὲ Λύσανδρος ἔδωκε διὰ τῆς σάλπιγγος τὸ σύνθημα τῆς ἐφορμήσεως. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Κόνων, ἰδὼν πρῶτος τοὺς ἐχθροὺς προσεγγίζοντας, ἐφώνησεν ὅπως παρασκευασθῶσι καὶ ἀντικρούσωσιν αὐτούς· ἀλλὰ τὰ πληρώματα διεσκορπισμένα εἰς τὴν ξηρὰν ὄντα, δὲν ἐδύναντο ἀμέσως νὰ συνέλθωσιν. Ἐφορμήσας λοιπὸν ὁ Λύσανδρος κατὰ τῶν οὕτως ἀπροπαρασκευάστων ὄντων Ἀθηναίων, τρισχιλίους μὲν αὐτῶν συνέλαβεν αἰχμαλώτους μετὰ τῶν στρατηγῶν, ὅλας δὲ τὰς νῆας ἐκτὸς τῆς Παράλου καὶ ὀκτὼ ἑτέρων, αἵτινες μετὰ τοῦ Κόνωνος ἐδυνήθησαν νὰ διαφύγωσι τῆς γενικῆς καταστροφῆς, ἐκυρίευσε. Τοιουτοτρόπως κατεστράφη ἡ θαλασσοκρατορία, τὴν ὁποίαν ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἔτη ἐξήσκησαν αἱ Ἀθῆναι· ὁ δὲ Λύσανδρος μετὰ τὴν νίκην ταύτην, (εἰς ἣν διέπρεψε καὶ ὁ Σάμιος Κλεομήδης, ὅστις τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος ὢν, μετὰ μεγίστης γενναιότητος συνεπολέμησε τῷ Λυσάνδρῳ κατὰ τῶν Ἀθηναίων), λαβὼν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰς νῆας, μετ' αὐλῶν καὶ παιάνων ἀνέπλευσεν εἰς Λάμψακον, ἔνθεν διὰ τῆς Λακωνικῆς ταύτης ἐπιστολῆς ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἐφόρους ἐν Σπάρτῃ τὴν νίκην του. «Ἑαλώκαντι ταὶ Ἀθᾶναι», ἔργον ἐλαχίζῳ, καθὼς λέγει ὁ Πλούταρχος, (α) πόνῳ μέγιστον ἐξεργασάμενος, καὶ συνηρκὼς ὥρᾳ μιᾷ χρόνου μήκιστον καὶ ποικιλώτατον, πάθεσί τε καὶ τύχαις ἀπιστότατον τῶν πρὸ αὐτοῦ πόλεμον· ὃς μυρίας μορφὰς ἀγώνων καὶ πραγμάτων μεταβολὰς ἀμείψας, καὶ στρατηγοὺς, ὅσους οὐδὲ οἱ σύμπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀναλώσας, ἑνὸς ἀνδρὸς εὐβουλίᾳ καὶ δεινότητι συνήρητο· δι' ὃ καὶ θεῖον τινὲς ἡγήσαντο τοῦτο τὸ ἔργον.»

(α) Ἐν δ. Λυσ. XI.

Παρεξετείνομεν ὀλίγον τὴν περὶ τῆς μεγίστης ταύτης ἥττης τῶν Ἀθηναίων σκιαγράφησιν ἡμῶν, διότι αὕτη ἐπεσφράγισε τὴν καταστροφὴν τῆς μεγάλης αὐτῶν πατρίδος, ἔθηκε ἐπὶ μικρὸν τέρμα εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ ἐπήγαγεν οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὰ πολιτεύματα πασῶν ἐν γένει τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων πόλεων, ἐν αἷς ὑπῆρχε καὶ ἡ Σάμος. Διὰ τῆς καταστροφῆς ταύτης τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἐπελθούσης τῷ δ'. ἔτει τῆς ἐννενηκοστῆς τρίτης Ὀλυμπιάδος (405. π. Χ.) περὶ ἧς οὐδείς ποτε οὔτε τῶν πολεμίων ἐμνήσθη, οὔτε τῶν πολιτῶν ἤλπισεν (α) ἐπαγιώθη μὲν πρὸς ὥραν ἡ δύναμις τῆς Λακεδαίμονος, ἀλλ' ἡ καταστροφὴ αὕτη συνάμα ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὴν δέσμευσιν ἔμελλον ἀκολούθως νὰ πραγματοποιήσωσιν οἱ Μακεδόνες κατακτηταί. Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου οἱ λαοὶ δύνανται ν'ἁρυσθῶσιν ὠφελιμώτατα παραδείγματα περὶ τοῦ πόσον ἐστὶν ἀπαραίτητον εἰς τὴν διατήρησιν καὶ κράτυνσιν αὐτῶν ἡ ὁμόνοια, καὶ πῶς ἄφευκτον τῆς διχονοίας ἀποτέλεσμα ἐπίκειται ἡ καταστροφή. Ἡ πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀντιζηλία τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐγενής τις ἅμιλλα ἐπαγαγοῦσα τὴν ἰσχυροποίησιν ἀμφοτέρων· ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἤρξατο ἡ ἀληθὴς διχόνοια, ἥτις ὡς ἀποτέλεσμα ἔσχε τὴν καταστροφὴν καὶ αὐτῶν καὶ συμπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Μόλις ἡ εἴδησις τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ἥττης ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας, καὶ γενικὴ ἀπελπισία κατέσχε πάντας τοὺς κατοίκους, ἡ δὲ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς τὴν πόλιν ἀφικνεῖτο, (β) ὥστε οὐδεὶς τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκοιμήθη, οὐχὶ μόνον διότι ἐπένθουν τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἀπολωλότας, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ μέλλον τοῖς παρίστατο ὑπὸ τὰς ἀπαισιωτέρας μορφάς. Κατὰ τὰ βάρβαρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤθη, οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον πάντα τῶν ἡττημένων τὰ ἀγαθὰ καὶ κατεκρήμνιζον ἐκ βάθρων τὰς πόλεις των, οἱ λαοὶ ἐσύροντο εἰς τὴν σφαγὴν ἢ τὴν αἰχμαλωσίαν, πᾶσαι δὲ αἱ

(α) Λυσίας κατὰ Ἐρατοσθ. 15.
(β) Ξενοφ. Ἑλλ. II. 113.

ἀτιμίαι ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἡττηθέντας· ταῦτα πάντα παρίσταντο εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἀθηναίων. Τὸ δὲ χεῖρον μετὰ τὴν καταστροφήν των, ἅπαντες οἱ σύμμαχοι ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτῶν, πλὴν τῶν Σαμίων, οἵτινες σφάξαντας τοὺς πειρωμένους νὰ ἐπιφέρωσιν ἐπαναστάσεις, ἐκράτουν τῆς πόλεως. Ἡ ἀφοσίωσις αὕτη τῶν Σαμίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὰς κρισιμωτάτας ἐκείνας περιστάσεις, τιμᾷ ὑπερβαλλόντως τὸν Σαμικὸν χαρακτῆρα, ἀπέναντι τῆς ἀκεραιότητος καὶ θάρρους τοῦ ὁποίου πρὸς μηδὲν ἐλογίσθησαν οἱ ἐπικείμενοι καὶ φρικώδεις τῶν ἀντεκδικήσεων κίνδυνοι.

Ὅτε ὁ Λύσανδρος ἀνήγγειλε τὴν μετάβασιν αὐτοῦ εἰς Λακεδαίμονα μετὰ διακοσίων νηῶν, πάντες ἐξῆλθον πανδημεὶ πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, ὅπως ὑποδεχθῶσι τὸν τροπαιοῦχον τοῦτον ναύαρχον· διότι ἠγνόουν ὅτι καταστρέψαντες τὰς Ἀθήνας κατέστρεψαν ἑαυτούς. Ἐν τούτοις ὁ Λύσανδρος ἀποδοὺς τὴν Αἴγιναν καὶ Μῆλον εἰς τοὺς φυγάδας Αἰγινήτας καὶ Μηλίους, καὶ δηώσας τὴν Σαλαμῖνα, κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα νηῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι δεκατισθέντες ὑπὸ τῆς νόσου καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἐπικείμενον ὁρῶντες τὸν κίνδυνον, ἔδειξαν παράδειγμα σπάνιον εὐψυχίας, αὐστηρῶς τιμωρήσαντες τὸν Ἀρχέστρατον, διότι ἐτόλμησε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ συνθηκολογήσεως. Ἀλλ᾽ ὅμως ἡ μερὶς τῶν ἀριστοκρατῶν, τοῦ Κλεοφῶντος καὶ τοῦ Θηραμένους ἡγουμένων, δραστηρίως ἐνήργουν πρὸς τοῦτο· ὁ δὲ τελευταῖος ἦλθε καὶ εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἀτιμωτικὴ συνθήκη, δι᾽ ἧς οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ κατεδαφίσωσι τὰ μακρὰ αὐτῶν τείχη, νὰ παραδώσωσι πάσας τὰς νῆας αὐτῶν πλὴν δώδεκα, ν᾽ ἀμνηστεύσωσιν ὅλους τοὺς ἀριστοκράτας φυγάδας, ν᾽ ἀκολουθῶσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, καὶ τέλος νὰ ἱδρύσωνται τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα. Ὅταν ὁ Θηραμένης ἀνέγνω τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης ταύτης, οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲ τόλμην ὅπως ἀντιστῶσιν εἶχον, οὐδὲ τὸ θάρρος ἵν᾽ ἀποθάνωσι. Τὰ τείχη λοιπὸν ἐκρημνίσθησαν περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 404 π. Χ. καὶ ἡ ὀλεθρία ἐκείνη ἡ-

μέρα ἐτελείωσε διὰ τῆς παραστάσεως τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Εὐριπίδου· ὅταν δ᾽ ὁ χορὸς ἔψαλε τὴν συγκινητικωτάτην ταύτην στροφήν,

Ἀγαμέμνονος, ὦ κόρα,
Ἥλυθον, Ἠλέκτρα, ποτὶ σὰν ἀγροτέραν αὐλάν.

πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐνεπλήσθησαν δακρύων. Ἐν τούτοις ὁ Λύσανδρος καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας, κατέστησε τὴν περιβόητον ἀρχὴν τῶν Τριάκοντα, τῆς αἰσχροτάτης κυβερνήσεως τῶν ὁποίων ἡ περιγραφὴ ὑπερβαίνει τὰ ἡμέτερα ὅρια. Μετὰ δὲ τὴν καθίδρυσιν αὐτῶν κατευθύνθη μεθ᾽ ἅπαντος τοῦ στόλου αὐτοῦ εἰς Ἀσίαν, καὶ εἰς μὲν τὰς ἄλλας πόλεις καθίστα εὐχερῶς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἄλλων μὲν τῶν πολιτῶν σφαττομένων, ἄλλων δὲ φευγόντων· τὴν δὲ Σάμον, μὴ θελόντων τῶν κατοίκων ἵνα παραδεχθῶσιν αὐτόν, ἐπολιόρκησεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον. Ἐπὶ τέλους δὲ οἱ Σάμιοι μὴ δυνάμενοι ν᾽ ἀντιστῶσι πρὸς τοσαύτας δυνάμεις, συνῆψαν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου συνθήκην, καθ᾽ ἣν ἕκαστος κάτοικος ὤφειλε, συμπαραλαβὼν ἓν ἱμάτιον μεθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ καταλιπὼν πάντα τὰ ἄλλα πράγματά του, ν᾽ ἀπέλθῃ τῆς νήσου. Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν ταύτην ὁ Λύσανδρος προσκαλεσάμενος τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχόσε φυγάδας, παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν πόλιν, ἱδρυσάμενος ἀρχὴν δέκα ἀρχόντων τῷ ά. ἔτει τῆς ἐννενηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος (402 π. Χ.) ὑπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον Θώρακα, ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον ἁρμοστοῦ. Τοιουτοτρόπως διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Σάμου κατελύθη πρὸς ὥραν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος· ἀλλ᾽ ἡ ἀπώλεια τῆς πιστῆς ταύτης συμμάχου μεγίστην ἐνεποίησε θλῖψιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες πέμψαντες πρέσβεις, καθικέτευσαν τὸν Λύσανδρον ἵνα παραιτήσῃ τοῖς Ἀθηναίοις τὴν Σάμον. Ὁ ἀγέρωχος ὅμως νικητὴς εὗρισκεν ἀλλότριον πῶς λαὸς, ὅστις δὲν ἄρχει ἑαυτοῦ, ἐπιθυμεῖ νὰ ἄρχῃ ἄλλων, καὶ σαρκαστικῶς ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων: «Ὅταν αὐτοὶ οὐκ ἦτε, τότε καὶ ἄλλους ἔχειν ζητεῖτε;» ἐξ οὗ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία· ὁ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ ἔχει καὶ Σάμον θέλει.

Οὕτως ἔπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σπαρτιατῶν ἡ νῆσος ἐκείνη, ἥτις, καίτοι καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἐχρησίμευσεν ὅμως τὸ γενναῖον προπύργιον τῆς ἐν Ἀσίᾳ δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ

τῶν Σαμίων, οἱ μὲν δυσμενῶς πρὸς τὸ νέον πολίτευμα φερόμενοι ἐφυγαδεύθησαν τῇδε κἀκεῖσε ἀπάτριδες καὶ ἐνδεεῖς, τινὲς δὲ καὶ ἐν ξένῃ γῇ ἐδοξάσθησαν, ὡς ὁ Γαυλίτης περὶ οὗ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Σάμου θέλομεν εἶπει, οἱ δὲ ὀλιγαρχικοὶ μείναντες εἰς Σάμον, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λυσάνδρου, προέβησαν εἰς τοσοῦτον ἐξευτελισμόν, ὥστε τὴν μὲν παρ' αὐτοῖς ἑορτὴν τῶν Ἡραίων, Λυσάνδρια ἐψηφίσαντο ὅπως κληθῇ, ἐξύμνησαν δὲ διὰ τοῦ ποιητοῦ Χοιρίλου καὶ παιᾶνας ᾖδον πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, (α) ὧν εἷς ἦρχετο οὕτω·

Τὸν Ἑλλάδος ἀγαθέας στρατηγὸν εὐρυχόρου Σπάρτας
ὑμνήσομεν, ὦ ἰὴ παιὰν . . . .

Ἀνέθηκαν δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπιγράμματα, ὧν τὸ μὲν ἓν ἀναφερόμενον εἰς τοὺς ἀναθέντας ἔλεγε

Ἐν πολυθάκτῳ τεμένει Διὸς ὑψιμέδοντος
ἕστηκ' ἀναθέντων δημοσίᾳ Σαμίων.

Τὸ δ' ἕτερον ἀναφερόμενον εἰς αὐτὸν τὸν Λύσανδρον, ἔλεγεν

Ἀθάνατον πάτραν καὶ Ἀριστοκρίτῳ κλέος ἔργων
Λύσανδρ' ἐκτελέσας, δόξαν ἔχεις ἀρετᾶς.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς Σάμον· ἀλλαχοῦ δὲ καὶ βωμοὺς ἱδρύσαντο τῷ Λυσάνδρῳ ὡς Θεῷ καὶ θυσίαις ἐτέλεσαν, διότι ἡ μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τοῦ δήμου ἐφισταμένη μεγίστη διαίρεσις ἀνέτρεψε παρὰ πάσαις σχεδὸν ταῖς Ἑλληνίσι πόλεσι τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς καὶ ἐπήνεγκεν, ὥστε αἱ διάφοροι φατρίαι χάριν τῆς ἰδίας ἐπικρατήσεως ν' ἀποκαλῶσι σωτῆρας τοὺς ὀλετῆρας τῆς πατρίδος. Δι' ὅπερ δικαίως ὁ Παυσανίας (β) λέγει «Ἀλκιβιάδου μέν γε τριήρεσιν Ἀθηναίων περὶ Ἰωνίαν ἰσχύοντες ἐθεράπευον αὐτὸν Ἰώνων οἱ πολλοί, καὶ εἰκὼν Ἀλκιβιάδου χαλκῆ παρὰ τῇ Ἥρᾳ τῶν Σαμίων ἐστὶν ἀνάθημα. Ὡς δὲ ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ἑάλωσαν αἱ νῆες αἱ Ἀττικαί, Σάμιοι μὲν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν Λύσανδρον, Ἐφέσιοι δὲ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Λύσανδρόν τε αὐτὸν καὶ Ἐτεόνικον καὶ Φάρακα καὶ ἄλλους Σπαρτιατῶν, ἥκιστα ἔς γε τὸ Ἑλληνικὸν γνωρίμους· μετα-

(α) Πλουτ. ὁ. Λυσ. XVIII.
(β) Παυσαν. VI. III.

πεσόντων δ' αὖθις τῶν πραγμάτων, καὶ Κόνωνος κεκρατηκότος τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Κνίδον καὶ ὄρος τὸ Δώριον ὀνομαζόμενον, οὕτω μετεβάλλοντο οἱ Ἴωνες, ὡς καὶ Κόνωνα ἀνακείμενον χαλκοῦν καὶ Τιμόθεον ἐν Σάμῳ τε ἐστιν ἰδεῖν παρὰ τῇ Ἥρᾳ καὶ ὡσαύτως ἐν Ἐφέσῳ παρὰ τῇ Ἐφεσίᾳ Θεᾷ. Ταῦτα μέν ἐστιν ἔχοντα οὕτω τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ Ἴωσιν ὡσαύτως οἱ πάντες ἄνθρωποι θεραπεύουσι τὰ ὑπερέχοντα τῇ ἰσχύϊ.» Ἀλλὰ, μὴ δὲν ἦσαν συγγνωστοὶ οἱ οὕτω κολακεύοντες, ἂν διὰ χαλκίνων εἰκόνων ἐξηγόραζον τὴν ἡσυχίαν, ἧς τοσαύτης εἶχον ἀνάγκην μετὰ αἱματηρὸν καὶ πολυχρόνιον πόλεμον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Κατάλυσις τῆς ἀρχῆς τῶν δέκα. Ὁμοσπονδία κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀνάκτησις τῆς Σάμου ὑπ' αὐτῶν. Ἐπίπλοι τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγῶν ἐν Σάμῳ.

Ἡ ἐξουσία τὴν ὁποίαν ὁ Λύσανδρος κατέστησεν εἰς Σάμον δὲν ἐδύνατο πολὺ νὰ διαρκέσῃ· διότι ὁ τυραννικὸς τῶν δέκα τρόπος ἀφ' ἑνὸς, αἱ τῶν ἐκ Σάμου φυγάδων προσπάθειαι ἀφ' ἑτέρου, ὑπέσκαπτον βαθέως τὸ ἑτοιμόῤῥοπον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα· δέκα δὲ ὅλα ἔτη οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ὑπέμειναν δίκην εἰλώτων τὸ κράτος τῶν δέκα τυράννων, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέλαβον πάλιν ἐπ' ὀλίγον τὴν ἐπὶ τῆς Σάμου ὑπεροχὴν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς παρίστα τότε τὸν μῦθον τοῦ Ῥωμαίου Μενηνίου Ἀγρίππα περὶ συνωμοσίας τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος κατὰ τῆς γαστρός, ἢ τὸν Θηβαϊκὸν τῶν ἀλληλοφθορούντων σπαρτῶν. Αἱ ἀρχαῖκαὶ ἀρεταὶ εἶχον ἤδη ἐκλείψει καὶ ὁ φθόνος εἰσχωρήσας, ἐνέπνεε τὰ ἰδιοτελῆ καὶ χαμαίζηλα πάθη, ἅτινα προηγοῦνται εἰς πᾶν ἔθνος τῆς διαλύσεως καὶ τῆς φθορᾶς.

Ὁ Κόνων δυνηθεὶς, ὡς προείπομεν, νὰ σωθῇ ἐκ τῆς κοινῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς καταστροφῆς, κατέφυγε πρὸς Εὐαγόραν τὸν βασι-

λέα τῆς Κύπρου, ὅστις θαυμάζων τὰς Ἀθήνας ἐν τῇ δυσπραγίᾳ αὐτῶν καὶ ἀσπαίρων ὅπως τὰς ἔδῃ ἀναλαμβανούσας τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν, πολλάκις δι' ἐπιστολῶν ἐξύμνησεν εἰς τὸν κυρίαρχον αὐτοῦ μέγαν βασιλέα τὰς ἀρετὰς τοῦ Κόνωνος καὶ τῶν δύο αὐτοῦ συνεταίρων Ἱερωνύμου καὶ Νικοδήμου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ βασιλεὺς ἔβλεπε μὲ ὄμμα ἀνήσυχον τὴν θαλασσοκρατορίαν, ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξήσκουν ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ναυμαχίας, καὶ ἀνέμενεν ἁρμόδιον χρόνον ἵνα διαφθείρῃ αὐτήν. Ὑπὸ τοιαύτης ἐπιθυμίας κατεχόμενος, ἐδράξατο μετ' εὐχαριστήσεως τῆς παρουσιαζομένης εὐκαιρίας, αἱ δὲ παραινέσεις τοῦ Εὐαγόρου ἔσχον εὐάρεστον ἀποτέλεσμα· ὥστε ὁ Κόνων, ἄρχων τοῦ Περσικοῦ στόλου μετ' οὐ πολὺ καταστὰς, ἐπέτυχε νὰ προσβάλῃ παρὰ τῇ Κνίδῳ τὸν ὑπὸ τὸν Πείσανδρον ἐξ ἑκατὸν νηῶν Πελοποννησιακὸν στόλον καὶ καταστρέψῃ καθ' ὁλοκληρίαν αὐτόν. Συνάμα δὲ ὑποδεικνύων εἰς τὸν Ἀρταξέρξην ὅ,τι ὅπως ταπεινώσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐς ἀεὶ ὤφειλεν ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς παρακμῆς τὰς Ἀθήνας, τὸν ἔπεισε νὰ πέμψῃ τὸν Περσικὸν στόλον, συγκείμενον ἐξ ὀγδοήκοντα πλοίων, ὅστις εἰσελθὼν εἰς τὸ Αἰγαῖον, κατέκτησε τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, ἐλαφυραγώγησε τὰ παράλια τῆς Λακωνίας, καὶ ἐλθὼν ἡγκυροβόλησεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Μουνυχίαν καὶ τὸ Φάληρον. Τότε εἰργάσθησαν πάντες οἱ ἐν Ἀθήναις πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὧν ἡ ἐγκαινίασις γενομένη ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησι Εὐβουλίδου, ἐθεωρήθη ὡς δευτέρα θεμελίωσις τῆς πόλεως, ἡ δ' ἐργασία ἐτελείωσε τὸν τρίτον ἔτος τῆς ἐννενηκοστῆς ἕκτης Ὀλυμπιάδος (393—392. π. Χ.)

Μετὰ τὴν περὶ τὴν Κνίδον ἧτταν τῶν Λακεδαιμονίων, σύμπασαι αἱ Ἑλληνίδες πόλεις ἠλευτρίσθησαν, καὶ ὁ μὲν Κόνων ἐλθὼν εἰς Σάμον κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν δέκα, ἄλλαι δὲ πόλεις οἴκοθεν ἐκδιώξασαι τὰς Λακωνικὰς φρουράς, προσεκολλήθησαν τοῖς Ἀθηναίοις. Ἀλλ' ὅμως μόλις τοῦ Κόνωνος ἀναχωρήσαντος, τρεῖς στρατηγοὶ Σπαρτιᾶται ὁ Εὐδόκιμος, Διφίλας καὶ Φιλόδικος πλέοντες εἰς Ῥόδον μετὰ ἑπτὰ νηῶν ὅπως ὑποστηρίξωσι τοὺς κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπαναστάντας ὀλιγαρχικοὺς Ῥοδίους, προσωρμίσθησαν εἰς Σάμον,

καὶ ἀφοῦ κατέλυσαν τὸ πολίτευμα τοῦ Κόνωνος, ἀνιδρύσαντο αὖθις τὸ προσφιλὲς τῇ Σπάρτῃ ἀριστοκρατικόν. Ἡ δὲ Σάμος παρίστατότε τὸ λυπηρὸν θέαμα τόπου διακειμένου μεταξὺ δύο φατριῶν ἀντιπάλων, ὑπηρετοῦντος ὁτὲ μὲν τῇ μιᾷ, ὁτὲ δὲ τῇ ἄλλῃ, ἐξαντλοῦντος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἠναγκασμένου νὰ κλίνῃ ἀπαραιτήτως εἰς τῶν ἰσχυόντων τὰς ὀρέξεις. Εἷς μάλιστα τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγῶν, ὁ Τελευτίας, ἀφιχθεὶς εἰς Σάμον, ἔλαβεν ἐκεῖθεν βιαίως ναῦς ὅπως καταπολεμήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκμηδενίσῃ οὕτω καὶ τὰ τελευταῖα τῆς ἀρχαίας ἰσχύος τῆς Σάμου λείψανα. Ἀλλ' ὅμως ἐπέστη τὸ ἀναμφίβολον τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἐμφυλίου πολέμου. Ὁσάκις δύο λαοὶ ὁμαίμονες μάχονται πρὸς ἀλλήλους οὐδὲν ἄλλο κατορθοῦσιν ἢ τὸ παρασκευάσαι τὰς ἀλύσεις αὐτῶν· καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς ὅτι οἱ τοιοῦτοι πόλεμοι ἀπέληξαν πάντοτε πρὸς φθορὰν μὲν τῶν διαμαχομένων, πρὸς ὄφελος δὲ τρίτων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀναλύπτοντες τῆς ταπεινώσεως αὐτῶν, ἐπρότεινον κοινὴν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν, καὶ συγκαταστησάμενοι συνέδριον, καὶ συνέδρους ἀποδείξαντες ἑκάστης πόλεως, ἐψηφίσαντο, ὥστε τὸ μὲν συνέδριον νὰ συνεδρεύῃ ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἑκάστη δὲ πόλις μεγάλη ἢ μικρὰ νὰ ἔχῃ ἀνὰ μίαν ψῆφον καὶ ν' αὐτοκυβερνᾶται, χρωμένη ἡγεμόνι Ἀθηναίῳ. (α) Ἐκπλαγεῖσα ἡ Σπάρτη διὰ τὴν ἀναγέννησιν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν, ἔπεμψεν ἀλληλοδιαδόχως πολλοὺς πρέσβεις εἰς Περσίαν, ὅπως, εἰ δυνατὸν, προλάβῃ τὴν παγίωσιν τῆς τοιαύτης ὁμοσπονδίας· μεταξὺ δὲ τῶν πρέσβεων ὑπῆρξεν εἷς, ἀνὴρ τολμηρὸς, εὔγλωττος, καὶ ἁρμόδιος ἕνεκα τῶν προτερημάτων του τούτων ἵνα σταλῇ πρεσβευτὴς εἰς αὐλὴν διεφθαρμένην. Οὗτος λοιπὸν ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεοδότου, τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐννενηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος (388 π. Χ.) ἐπρότεινε συνθήκην, ἥτις, καίτοι πολυτιμωτάτη διὰ τὴν Περσίαν, πολὺς ὅμως παρῆλθε χρόνος μέχρις οὗ τύχῃ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ μεγάλου βασιλέως. Τέλος, ὑπεγράφη ἡ αἰσχρὰ ἐκείνη καὶ ἀτιμωτικὴ συνθήκη,

(α) Διόδ. Σικελ. XV. 28.

ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνταλκίδειος, δι' ἧς Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς ἐνόμισε δίκαιον, «τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενὰς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν Λήμνου καὶ Ἴμβρου καὶ Σκύρου, ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον, εἶναι Ἀθηναίων. Ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχωνται, τούτους ὁ βασιλεὺς ἥξειλει πολεμῆσαι μετὰ τῶν ταῦτα βουλομένων, καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι.» (α)

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς ὥδευσε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ὑποδούλωσιν αὐτῆς, καὶ ἔδειξε τὸ μέγιστον τεκμήριον τῆς ἐξασθενήσεώς της. Τοιουτοτρόπως ἐράνη πᾶσα ἡ ἀσχημία τῆς παρακμῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ ἐλεεινότης τῆς πτώσεως αὐτῶν· οἱ δὲ βάρβαροι, οἱ τοσάκις παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατατροπωθέντες καὶ τρέμοντες ἄλλοτε εἰς μόνον τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα, ἤδη περιφρονητικῶς πως συνῆψαν συνθήκην, ἥτις ἐν ἀκαρεῖ ἀφῄρει ἀπ' αὐτῆς τοὺς καρποὺς χρονίων καὶ περιδόξων ἀγώνων. Καὶ ὁ μὲν Ἀνταλκίδας προπηλακιζόμενος καὶ μισούμενος παρὰ πάντων διὰ τὴν ἄτιμον ταύτην συνθήκην, κατέφυγε πρὸς τοὺς Πέρσας, παρ' ὧν διωχθείς, ἀπέθανεν ὑπὸ ἀσιτίας· αἱ δὲ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἐν αἷς καὶ ἡ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνισαμένη Σάμος, περιῆλθον, ἀποσπασθεῖσαι τῆς μητροπόλεως Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν ἐπαχθῆ τῆς Περσίας ζυγὸν, καὶ ἀπαρτίσασαι ἰδίαν σατραπίαν, ἥτις ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Κιλικίας πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τῆς Τρῳάδος πρὸς ἄρκτον, καὶ ἥτις ἐπλήρωνε φόρον τετρακόσια τάλαντα. Τὸ πρῶτον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τοῦτο.

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἐξήρκει ἡ σκληρὰ τιμωρία εἰς ἣν ὑπεβλήθη ἡ Σάμος, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηύξανον τὰ δεινὰ αὐτῆς, συνεχεῖς ἐν αὐτῇ ποιούμενοι ἐπιδρομάς, αἵτινες μόνον ἀποτέλεσμα εἶχον, τὴν ἐπὶ μᾶλλον ἐξασθένησιν τῆς νήσου, θῦμα παρισταμένης τῶν μεταξὺ τῶν κρατούντων καὶ τῶν ἐπιδραμόντων διαπληκτισμῶν. Χαβρίας ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, περιπλέων τὴν νῆσον (384. π. Χ.) καὶ ἐπι-

(α) Ξενοφ. Ἑλλ. VI. 28.

θυμῶν νὰ καταλάβῃ τὸν λιμένα, οὗ ἡ εἴσοδος ἐφυλάσσετο ὑπὸ Περσικῶν πλοίων, μετεχειρίσθη πρὸς τοῦτο στρατήγημά τι· ἔπεμψε μέρος τοῦ στόλου αὐτοῦ ἵνα προκαλέσῃ τοὺς πολεμίους εἰς ναυμαχίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους παρεφύλαττε κεκρυμμένος, ἀναμένων τὴν ἔξοδον τῶν Περσῶν ἵνα καταλάβῃ ἀπροπτώτως τὸν λιμένα καὶ ἐπέτυχε μὲν τὸ στρατήγημα, αὐτοῦ, καταλαβόντος τὸν λιμένα τῆς Σάμου, ἀλλὰ δὲν ἔμεινε καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῷ, διότι αἱ πολεμικαὶ περιπέτειαι ἀπῄτουν τὴν ἀλλαχοῦ παρουσίαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου. (α) Ὀλίγον μετέπειτα ὁ Ἰφικράτης περιφθεὶς κατὰ τῆς Χίου, ἥτις μέρος ἔχουσα εἰς τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ἠνώχλει τοὺς Ἀθηναίους, λαφυραγωγήσας τὴν Σάμον, κατέπλευσεν εἰς Δῆλον. Οἱ Σάμιοι ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἵνα τῷ ὑπομνήσωσι τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ἀείποτε ἡ Σάμος προσέφερε ταῖς Ἀθήναις, καὶ αἰτήσωσι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἁρπαγέντων πραγμάτων. Ἐκεῖνος δὲ ὑπισχνούμενος ὅτι θέλει τοῖς ἀποδώσει ταῦτα, ἔγραψε πλαστὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν προσεποιήθη ὅτι ἔλαβεν ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ δι' ἧς προσεκαλεῖτο νὰ πλεύσῃ ἐκεῖ. Δείξας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τοὺς Σαμίους πρέσβεις, ἀπέπεμψεν αὐτοὺς φιλοφρόνως καὶ εἰς ἔρημόν τινα νησίδα πλεύσας, διέμεινεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ μίαν νύκτα καὶ μίαν ἡμέραν. Οἱ Σάμιοι πληροφορηθέντες ὅτι ἀπέπλευσεν ὁ Ἰφικράτης, διέτριβον ἀφόβως εἰς τὴν πόλιν, διασπαρέντες μάλιστα καὶ εἰς ἅπασαν τὴν νῆσον· ἀλλ' ὁ πανοῦργος ἐκεῖνος, αὖθις ἐπιφανεὶς εἰς Σάμον, καὶ εὑρὼν τοὺς κατοίκους ἀπροπαρασκευάστους, ἐλάϊσεν αὐτοὺς πολὺ περισσότερον, ἀφ' ὅσον προηγουμένως (β) Ἡ διαγωγὴ αὕτη τῶν Ἀθηναίων, μεθ' ὅσα οἱ Σάμιοι ὑπέστησαν ὅπως μείνωσι πιστοὶ εἰς αὐτούς, δὲν ἦτον ἡ εὔλογος βεβαίως ἀνταμοιβή· ἀλλ' ὅταν εἷς λαὸς ἐξαχρειωθῇ, ὅπως τότε οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐξηχρειωμένοι, πρὸς μηδὲν λογίζεται τὸ παρελθὸν, ἀρκεῖ μόνον νὰ κορέσῃ τὰ ἐπικείμενα αὐτοῦ πάθη.

Ἀλλ' ὅμως καί τοι ἐχθρικῶς φερόμενοι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Σαμίους, ἀνεμιμνήσκοντο ὅμως καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως

(α) Front. Strat. 1. 4. 14.
(β) Πολυαίν. Στρατ. Γ. Κεφ. Θ'.

τῆς νήσου ἐκείνης. Ὁ Ἰσοκράτης προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους ἵνα καταλάβωσιν ἅπασαν τὴν νῆσον, ἣν ἐφρούρει ὁ Κυπρόθεμις καταστα-θεὶς ἐν αὐτῇ ἄρχων ὑπὸ Τιγράνου, ὑπάρχου τοῦ βασιλέως, (α) εὐγλώττως ἐξεικόνιζε τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα ἐκ τῆς κατοχῆς αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων νήσων ἤλελον ἔχει οἱ Ἀθηναῖοι. «Ἐὰν μὲν ὁ βάρβαρος, ἔλεγεν, ἐρρωμενεστέρως κατάσχῃ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ θαλάττῃ, φρουρὰς μείζους ἐν αὐταῖς ἢ νῦν ἐγκαταστήσας, τάχ' ἂν καὶ τῶν νήσων, αἵ εἰσι περὶ τὴν ἤπειρον, οἷον Ῥόδος καὶ Σάμος καὶ Χίος, ἐπὶ τὰς ἐκείνου τύχας ἀποκλίναιεν· ἢν δ' ἡμεῖς αὐτὰς πρότερον καταλάβωμεν, εἰκὸς, τοὺς τὴν Λυδίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ἄλλην τὴν ὑπερκειμένην χώραν οἰκοῦντας, ἐπὶ τοῖς ἐντεῦθεν ὁρμωμένοις εἶναι. Διὸ δὴ σπεύδειν, καὶ μηδεμίαν ποιεῖσθαι διατριβὴν, ἵνα μὴ πάθωμεν ὅπερ οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ ὑστερήσαντες τῶν βαρβάρων, καὶ προέμενοι τινὰς τῶν συμμάχων, ἠναγκάσθησαν ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς κινδυνεύειν, ἐξὸν αὐτοῖς προτέροις διαβᾶσιν εἰς τὴν ἤπειρον μετὰ πάσης τῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως, ἐν μέρει τῶν ἐθνῶν ἕκαστον χειρώσασθαι. Ἡμεῖς δ' ἂν σωφρονῶμεν, ἐξ ἀρχῆς φυλαξόμεθα καὶ πειρασόμεθα φθῆναι περὶ τὴν Λυδίαν καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν στρατόπεδον ἐγκαταστήσαντες, εἰδότες ὅτι καὶ βασιλεὺς οὐχ ἑκόντων ἄρχει τῶν ἠπειρωτῶν, ἀλλὰ μείζω δύναμιν περὶ αὐτὸν ἑκάστων αὐτῶν ποιησάμενος· ἧς ἡμεῖς ὁπόταν κρείττω διαβιβάσωμεν (ὃ βουληθέντες ῥᾳδίως ἂν ποιήσαιμεν) ἀσφαλῶς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καρπωσόμεθα.» (β) Τὰς ἰδέας ταύτας τοῦ μεγάλου ῥήτορος συνεμερίζοντο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Τιμόθεος δὲ ὁ Κόνωνος, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου (375 π. Χ.) ἀφοῦ ἐλήϊσε τὰ παράλια τῆς Λακωνίας καὶ διὰ πολλῶν ἐπιτυχιῶν προὐκάλεσε τὴν συνθήκην, ἣν διὰ τοῦ Ἀρταξέρξου Μνήμονος αἱ Ἀθῆναι συνεβάλοντο πρὸς τὴν Σπάρτην, καὶ δι' ἧς αὕτη παρητεῖτο τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ὑπέταξε τὸ Βυζάντιον, τὴν Ὄλυνθον, τὴν Τορώνην, τὴν Ποτίδαιαν, καὶ τοσαῦτα διέπραξεν ὅσα οὐδεὶς οὔτε τῶν Ἀθη-

(α) Δημοσθ. κατὰ Μειδ. I.
(β) Ἰσοκρ. Παγηγ. 48.

ναίων στρατηγῶν, οὔτε τῶν ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, (α) παρλαβὼν χιλίους στρατιώτας ἢ, κατὰ τὸν Πολύαινον, ἑπτακοσίους μισθωτοὺς, μετέβη πρὸς ἅλωσιν τῆς Σάμου· ἀλλ' ὅμως οἱ στρατιῶται αὐτοῦ κακῶς πληρωνόμενοι, κακῶς καὶ ὑπηρέτουν, ὁ δὲ Τιμόθεος ὅπως θεραπεύσῃ τὴν κατάστασιν ταύτην ἀνέδραμεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα. (β) Βλέπων τὴν νῆσον ἔγκαρπον, ἐλάμβανε τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπώλει τούτους εἰς τοὺς δυστυχεῖς Σαμίους· ἐπειδὴ δὲ, τούτων ταῦτα πασχόντων, καὶ τῆς καλλιεργείας ἀπεχομένων, ἐπῆλθε σπάνις τῶν τροφίμων εἰς τὸ στρατόπεδον, καθόσον μάλιστα πολλοὶ ξένοι ἐρχόμενοι κατηνάλισκον τῶν ἐπιτηδείων, διὰ τοῦτο ὁ Τιμόθεος διέταξε νὰ μὴ πωλῆται σῖτος ὀλιγώτερος τοῦ μεδίμνου, μηδὲ ἔλαιον καὶ ἄλλα ὑγρὰ ὀλιγώτερον τῆς μετρητῆς, σιτουργοὺς δὲ μύλας οὐδεὶς κατ' οἶκον νὰ ἔχῃ ἀλλ' ἐν τοῖς λόφοις μόνον. Ἡ δὲ διαταγὴ αὐτὴ ἀποτέλεσμα ἔσχε τοιοῦτον· οἱ μὲν ταξίαρχοι καὶ λοχαγοὶ ἀγοράζοντες κατὰ μεδίμνους καὶ μετρητὰς διένειμον τοῖς στρατιώταις ἀναλόγως, οἱ δὲ ξένοι μὴ δυνάμενοι ν' ἀγοράζωσι κατὰ τοσοῦτον μεγάλας ποσότητας, ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν ἔξωθεν τὰ τρόφιμα, καὶ ὁπόταν ἀνεχώρουν εἰ ἐπερίσσευέ τι τὸ ἐπώλουν εἰς τοὺς στρατιώτας. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν μισθοδοτῶν αὐτοὺς καὶ τρέφων καλῶς ὁ Τιμόθεος, ἐκυρίευσε κατὰ κράτος τῶνΣαμίων τὴν πόλιν, κινδυνεύσας καὶ νὰ πληγωθῇ ὑπὸ καταπελτικοῦ βέλους ἐν τῇ πολιορκίᾳ αὐτῆς (γ).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαρθέντες ἐν ταῖς νίκαις αὐτῶν, ἤρξαντο νὰ καταπιέζωσι τοὺς συμμάχους. Ὁ δὲ ἀπότομος τρόπος αὐτῶν ὡς καὶ ἡ κουφότης ἀφ' ἑτέρου τοῦ στρατηγοῦ Χάρητος, ὅστις ὅπως ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦ ταμείου, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῶν ἀνοήτων δαπανῶν, ἃς ἐποίησε κατὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ, ὡς στρατηγοῦ, ἐπρότεινε νὰ λαφυραγωγήσωσι τὰ πλούτη τῶν συμμάχων, συνέτεινεν ὅπως προκαλέσῃ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῶν (359—356.

(α) Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδόσ. 28.
(β) Πολυαίν. στρατ. Γ. 1. 9. 10—Ἐν Ἀριστοτ. Ἀγων. Οἰκον. XXIV.
(γ) Πλουτάρχ Τιμοθ. Ἀποφθ.

π. Χ.) Οἱ Σάμιοι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τὰ μέγιστα κινδυνεύσαντες, διότι μετὰ τὴν ἧτταν, ἣν ἐκεῖνοι ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν Χίων, καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Βυζαντίων, Κώων, Ῥοδίων καὶ τοῦ δυνάστου τῆς Καρίας Μαυσώλου, οἱ Χῖοι μετὰ τῶν λοιπῶν παρασκευάσαντες ἑκατὸν τριήρεις, ἐπόρθησαν τὴν Ἴμβρον, Λῆμνον καὶ πλείστας ἄλλας νήσους τῶν Ἀθηναίων συμμάχους, ἐλθόντες δὲ μετὰ πολλῆς δυναμεως καὶ κατὰ τῆς Σάμου, τὴν μὲν πόλιν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπολιόρκησαν, ἐδῄωσαν δὲ καὶ τὴν χώραν. Πληροφορηθέντες ὅμως ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ Χάρης, Τιμόθεος καὶ Ἰφικράτης μετὰ ἑξήκοντα νηῶν κατηυθύνθησαν εἰς Βυζάντιον, λύσαντες τὴν πολιορκίαν τῆς Σάμου, ἐξέπλευσαν καὶ οὗτοι πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀπειλουμένου Βυζαντίου· συναντηθέντες δὲ οἱ δύο στόλοι παρεσκευάζοντο ἐπὶ ναυμαχίᾳ, ἀλλὰ μέγας κλύδων ἀπροσδοκήτως ἐνσκήψας ἐκώλυσεν αὐτήν. (α) Ὁ δὲ Κορνήλιος Νέπως ἐν βίῳ Τιμοθέου, διαφόρως ἀφηγούμενος τὰ γενόμενα, ἱστορεῖ ὅτι οἱ Σάμιοι ἀπέστησαν ἐπίσης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅτι ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν· ἀλλὰ πιστοτέραν θεωροῦμεν τὴν τοῦ Διοδώρου μαρτυρίαν, ἅτε μᾶλλον συνᾴδουσαν πρὸς τὴν προτέραν διαγωγὴν τῶν Σαμίων. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φαίνεται ὅτι ἡ νῆσος Σάμος ἀσθενὴς ἤδη οὖσα ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, ὑπεχρεοῦτο νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἰσχυροτέρων· ἐναντίον δὲ τῶν ὅσων ἔπασχεν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Θουκυδίδου ἀξιώματος «Μαθέτωσαν ὡς πᾶσα ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται», ἀρχαῖαι συμπάθειαι προσείλκυον τὴν Σάμον πρὸς τὰς Ἀθήνας, αἵτινες τοσούτῳ κακῶς τὴν ἀντήμειβον διὰ τὴν πίστιν ταύτην. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου ἅλωσις τῆς Σάμου, ἥτις ἐθεωρήθη μέγα πολεμικὸν κατόρθωμα, (β) ἔθηκε τὴν νῆσον ταύτην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐν τῇ πόλει αὐτῶν διαμονῆς πολλῶν φιλοταράχων ἀνθρώπων,

(α) Διοδ. Σικελ. XVI. 21.

(β) Δινάρχ. λογ. κατὰ Δημοσθ. 1.

ἀπεφάσισαν τὸ ἀ. ἔτος τῆς ΡΖ'. Ὀλυμπιάδος (352. π. Χ.) ἐπ' ἄρχοντος Ἀριστοδήμου τὴν εἰς Σάμον ἀποστολὴν δισχιλίων ἀποίκων· (α) Οἱ ἄποικοι ὅμως οὗτοι κατὰ μέγα μέρος ἦσαν, φαίνεται, τὰ περιτρίμματα τῆς Ἀττικῆς, διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡρακλείδου, πολλὰ κακὰ ἐποίησαν οὗτοι τοῖς Σαμίοις, ἐκδιώξαντες μάλιστα αὐτοὺς καὶ ἐκ τῆς πατρίδος των· εἰς τὴν διαγωγὴν δὲ ταύτην τῶν Ἀθηναίων ἀνάγεται καὶ ἡ παροιμία Ἀττικὸς πάροικος ἐπὶ μοχθηρῶν καὶ κακεντρεχῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἡ Σάμος ἐπὶ Φιλίππου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

Ἐκυμαίνετο οὕτως ἡ Σάμος ἐν τῷ μέσῳ τῶν δεινῶν, ἅτινα γεννᾷ ἡ ἀστάθεια τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὅτε νέος ἐχθρὸς, ὃν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες προπαρεσκεύασαν, ἀνεφάνη εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἦν δὲ οὗτος Φίλιππος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου.

Διαφεύγει τὰ ὅρια ἡμῶν ἡ ἀφήγησις τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἐκ μικρῶν ὁρμώμενος, καὶ τῶν μέσων οἷς χρώμενος ὁ λεπτόνους ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Σπάρτη ἐξαντληθεῖσα εἰς τοὺς πρὸς τὸν Θηβαῖον Ἐπαμεινώνδα πολέμους αὐτῆς, αἱ Ἀθῆναι παρακμάσασαι, αἱ λοιπαὶ πόλεις ἐξασθενήσασαι δὲν ἐδύναντο βεβαίως σπουδαῖα νὰ προτάξωσιν ἐμπόδια εἰς τοῦ μεγαλεπηβούλου ἐκείνου βασιλέως τοὺς σκοπούς. Οἱ φιλιππικοὶ τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἄλλων τινῶν προορατικῶν ἀνδρῶν τὰ ῥη-

(α) Διοδ. Σικελ. XVIII. Μεταξὺ τῶν ἀποίκων τούτων ὑπῆρχε καὶ ὁ Νεοκλῆς πατὴρ τοῦ διασήμου φιλοσόφου Ἐπικούρου, ὅστις παῖς ὢν ἐκομίσθη εἰς Σάμον. Διαμείνας ἐν αὐτῇ ἱκανοὺς χρόνους καὶ ἀκροασάμενος αὐτόσε Παμφίλου τοῦ Πλατωνικοῦ, μετέβη ἀκολούθως εἰς Ἀθήνας, ὡς σαρκάζων αὐτὸν ὁ Τίμων λέγει·

Ὕστατος αὖ φυσικῶν καὶ κύντατος ἐκ Σάμου ἐλθὼν
Γραμματοδιδασκαλίδης, ἀναγωγότατος πάντων.

τορεύματα δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπανάψωσι πλέον τὸν ἀποσβεσθέντα τῆς ἐλευθερίας σπινθῆρα. Ὁ Μακεδονικὸς χείμαρρος μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέκλυζε τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Σάμος ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ νεκρώσει, ἀπάρτισμα τῶν Ἀθηνῶν θεωρουμένη, παρηκολούθει τῇ τύχῃ τῆς πόλεως ἐκείνης.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη, ἡ γενομένη τὸ γ΄ ἔτος τῆς ΡΙ΄ Ὀλυμπιάδος (3 Αὐγούστου 338 π. Χ.) καὶ τοι ὑποδουλώσασα τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Φίλιππον, οὐδεμίαν ἐπήνεγκε μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῆς Σάμου. Μετὰ δὲ τὸν Φίλιππον, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος (336. π. Χ.) κολακεύων τοὺς Ἕλληνας, τοῖς μὲν ἐν Ἀσίᾳ ὑπεσχέθη πολίτευμα δημοκρατικὸν καὶ αὐτόνομον, (α) εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας παρήτησε τὴν Σάμον, περὶ ἧς γράφων μετὰ μετριοφροσύνης ὑπούλου, ἔλεγεν. (β) «Ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ὑμῖν ἐλευθέραν πόλιν ἔδωκα καὶ ἔνδοξον· ἔχετε δ' αὐτὴν λαβόντες παρὰ τοῦ τότε κυρίου καὶ πατρὸς ἐμοῦ προσαγορευομένου·» ἀλλ' ὅμως ἡ πολυπαθὴς αὕτη νῆσος ἐξηκολούθει καθισταμένη τὸ θῦμα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος στρατευόμενος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἀφίχθη εἰς Ἔφεσον, ἔνθα ἔπεμψε πρὸς τὰς ὑπὸ τοὺς βαρβάρους ἔτι τεταγμένας Ἰωνικὰς πόλεις τὸν Ἀντίοχον, ἐντολὴν δοὺς αὐτῷ νὰ καταλύῃ τὰς ὀλιγαρχίας καὶ ἐγκαθιστᾷ τὰς δημοκρατίας, ἀποδίδωσι δ' ἑκάστῃ πόλει τοὺς ἰδίους νόμους· ἐκεῖνος δὲ λαβὼν τὸ λοιπὸν στράτευμα κατηυθύνθη εἰς Μίλητον καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ὁ βαρβαρικὸς στόλος, ἐκ τριακοσίων νηῶν συγκείμενος καὶ εἰς Μυκάλην προσωρμισμένος, ἅμα εἶδε τὴν πτῶσιν τῆς Μιλήτου, ἐξῆλθεν ὅπως προκαλέσῃ τὸν ἐν Λάδῃ εὑρισκόμενον Μακεδονικὸν στόλον εἰς ναυμαχίαν· ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθη ταύτην ἕνεκα τοῦ πολυαρίθμου τῶν πλοίων τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος θέλων νά προκαταλάβῃ τοὺς Πέρσας, ἔπεμψε μετὰ τῆς ἱππικῆς δυνάμεως τὸν Φιλώταν εἰς Μυκάλην, ἐνῷ αἱ νῆες αὐτοῦ ἐκώλυον τὸν εἰς τὸν λιμένα τῶν Μιλησίων εἴσπλουν τῶν βαρβάρων· τοιουτοτρόπως δ' ἐ-

(α) Διοδ. Σικελ. XVII. 24—Ἀρρίαν. Ἀναβ. Ἀλεξ. 1. 18.

(β) Πλούταρχ. ἐν β. Ἀλεξ. 28.

κεῖνοι κακῶς διατιθέμενοι ἕνεκα τῆς λειψυδρίας καὶ τῆς σπάνεως τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, ἔπλευσαν εἰς Σάμον, καὶ ἀφοῦ ἔλαβον τροφὰς ἐκεῖθεν, προσεπάθησαν νὰ ἐκδιώξωσι τῆς Μιλήτου τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ μηδὲν κατορθώσαντες, ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος βλέπων τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ μὴ ἀξιόμαχον πρὸς τὸ τῶν Περσῶν, ἀπεφάσισε νὰ καταλύσῃ αὐτό, σκεπτόμενος ὅτι ἂν κυριεύσῃ τὴν Ἀσίαν, οἱ βάρβαροι ἀπορροῦντες χρημάτων, θέλουσιν ἀναγκασθῆ νὰ καταστρέψωσι μόνοι τὰς ναῦς αὐτῶν (α).

Περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος τὸ μὲν χάριν δόξης, τὸ δὲ ὅπως ἐν ἑκάστῃ πόλει προσκτήσηται πολλοὺς τοὺς φίλους, ἠμνήστευσε πάντας τοὺς φυγάδας, καὶ πέμψας εἰς τὴν Ἑλλάδα Νικάνορα τὸν Σταγειρίτην, καθ' ὃν χρόνον ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια, ἐνετείλατο αὐτῷ, ἵνα διὰ κήρυκος ἀναγγείλῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῆς καθόδου τῶν φυγάδων, ἐν οἷς ἠριθμοῦντο καὶ οἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποίκων ἐκδιωχθέντες Σάμιοι.

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τοῖς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάσι.

« Τοῦ μὲν φεύγειν ὑμᾶς οὐχ ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν, τοῦ δὲ » κατελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἡμεῖς ἐσόμεθα, πλὴν τῶν ἐνα- » γῶν. Γεγράφαμεν δὲ Ἀντιπάτρῳ περὶ τούτων, ὅπως τὰς μὴ » βουλομένας τῶν πόλεων κατάγειν ἀναγκάσῃ. »

Κηρυχθέντων τούτων, οἱ κατὰ τὴν πανήγυριν φυγάδες μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἀπεδέξαντο τὴν πρόταξιν· τοὐναντίον ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι κατακεκληρουχότες τὴν Σάμον, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐκβεβληκότες τοὺς Οἰνιάδας ἐκ τῆς πατρίδος, ἐδυσχέραινον κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης· μὴ ὄντες ὅμως ἀξιόμαχοι, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπακούσωσι, προσδοκῶντες καιρὸν εὔθετον ὅπως καταπολεμήσωσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου (β)· τοιαύτη δὲ περίστασις δὲν ἐβράδυνε νὰ παραστῇ. Ἀποβιώσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου (τῇ 20 Μαΐου 324 π. Χ.) πρὶν ἔτι τὸ περὶ τῆς καθόδου τῶν φυγάδων ψήφισμα ἐνερ-

(α) Ἀρρίαν. Ἀναβ. Ἀλεξ. 1. 19.

(β) Διοδ. Σικελ. XVIII. 8.

γηθῆ, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Αἰτωλοὶ παραλαβόντες καὶ ἑτέρους συμμάχους, ἐξανέστησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἀναχωρῶν εἰς Ἀσίαν εἶχε καταστήσει στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης, ἐπελθὼν διέλυσε τὴν συμμαχίαν αὐτῶν ταύτην, ἐκύρωσε δ' ἐκ νέου τὸ ψήφισμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἰσχυρῶς ἀντέστησαν εἰς τὴν κάθοδον τῶν Σαμίων, ἀπεφασίσθη νὰ ζητήσωσι τὴν γνώμην τῶν βασιλέων. Ἐν τούτοις ὁ Περδίκκας ἀποκαταστήσας τοῖς Σαμίοις τήν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν, κατήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς δεκάτης τετάρτης Ὀλυμπιάδος (322 π. Χ.) (α), φεύγοντας ἤδη αὐτὴν τεσσαράκοντα τρία ἔτη. Οἱ Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὴν ἀντεκδίκησιν τῶν Σαμίων διὰ τὴν ἐκδίωξίν των ταύτην, ἐποίησαν συνθήκας μετά τε τοῦ Περδίκκα καὶ τῶν Σαμίων διὰ τοῦ πρέσβεως αὐτῶν Διαγόρου, ὑποσχόμενοι ὅτι τοῦ λοιποῦ ἔσονται φίλοι καὶ ὅτι ἀμφότεροι οἱ δῆμοι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν Σαμίων, οὐδόλως διὰ τὰ παρελθόντα μνησικακοῦντες, θέλουσιν ἀγαθοποιεῖ ἀλλήλους. (β) Βραδύτερον δὲ (319 π. Χ.) ὁ Πολυσπέρχων, ὅστις, πρεσβύτατος ὢν τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν καὶ μεγάλως ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν τιμώμενος, ἐξελέχθη ἐπιμελητὴς τῶν ἀνηλίκων ἔτι υἱῶν τοῦ βασιλέως καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Μακεδονίας, θέλων νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἐξέδωκε πρὸς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν.

« Ἐπειδὴ συμβέβηκε τοῖς προγόνοις ἡμῶν πολλὰ τοὺς Ἕλληνας » εὐεργετηκέναι, βουλόμεθα διαφυλάττειν τὴν ἐκείνων προαίρεσιν, » καὶ πᾶσι φανερὰν ποιῆσαι τὴν ἡμετέραν εὔνοιαν, ἣν ἔχοντες διατελοῦμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πρότερον μὲν οὖν, Ἀλεξάνδρου » μεταλλάξαντος ἐξ ἀνθρώπων, καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἡμᾶς καθη» κούσης, ἡγούμενοι δεῖν ἐπαναγεῖν πάντας ἐπὶ τὴν εἰρήνην, καὶ » τὰς πολιτείας, ἃς Φίλιππος ὁ ἡμέτερος πατὴρ κατέστησεν, ἐπε» στείλαμεν εἰς ἁπάσας τὰς πόλεις περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ συνέβη,

(α) Εὐσεβ. Χρονικόν.

(β) Antiq. Hell. T. 2. p. 181.

» μακρὰν ἀπόντων ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων τινὰς μὴ ὀρθῶς γινώσκοντας, πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς Μακεδόνας, καὶ κρατηθῆναι ὑπὸ » τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῆ ταῖς πόλεσι » συμβῆναι, τούτων μὲν οὖν τοὺς στρατηγοὺς αἰτίους ὑπολάβετε » γεγενῆσθαι· ἡμεῖς δὲ τιμῶντες τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν, κατα» σκευάζομεν ὑμῖν εἰρήνην. Πολιτείας δὲ τὰς ἐπὶ Φιλίππου καὶ » Ἀλεξάνδρου καὶ τ' ἄλλα πράττειν κατὰ τὰ διαγράμματα τὰ » πρότερον ὑπ' ἐκείνων γραφέντα, καὶ τοὺς μεταστάντας ἢ φυγόν» τας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐκ τῶν πόλεων, ἀφ' ὧν χρό» νων Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν διέβη, κατάγομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡ» μῶν κατελθόντας, πάντα τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας, καὶ ἀστασιάστους » καὶ ἀμνησικακουμένους ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι πολιτεύεσθαι, καὶ » εἴ τι κατὰ τούτων ἐψήφιστο, ἄκυρον ἔστω, πλὴν εἴ τινες ἐφ' αἵ» ματι ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ νόμον πεφεύγασι. Μὴ κατιέναι δὲ μηδὲ Με» γαλοπολιτῶν τοὺς μετὰ Πολυαινέτου ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντας, » μηδ' Ἀμφισσεῖς, μηδὲ Τρικκαίους, μηδὲ Φαρκαδωνίους, μηδὲ Ἡ» ρακλεώτας· τοὺς δ' ἄλλους καταδεχέσθωσαν πρὸ τῆς τριακάδος » τοῦ Ξανθικοῦ μηνός. Εἰ δέ τινα τῶν πολιτευμάτων Φίλιππος ἢ » Ἀλέξανδρος ἀπέδειξαν ἑαυτοῖς ὑπεναντία, παραγινέσθωσαν πρὸς » ἡμᾶς, ἵνα, διορθωσάμενοι τὰ συμφέροντα καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς πό» λεσι πράττωσιν. Ἀθηναίοις δ' εἶναι τὰ μὲν ἄλλα καθάπερ ἐπὶ » Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὠρωπὸν δὲ Ὠρωπίοις ἔχειν, καθάπερ » νῦν. Σάμον δὲ δίδομεν Ἀθηναίοις ἐπειδὴ καὶ Φίλιππος ἔδωκεν ὁ » πατήρ. Ποιήσασθαι δὲ δόγμα πάντας τοὺς Ἕλληνας, μηδένα » μήτε στρατεύειν μήτε πράττειν ὑπεναντία ὑμῖν· εἰ δὲ μὴ φεύγειν » αὐτὸν καὶ γενεὰν καὶ τῶν ὄντων στερεῖσθαι. Προστετάχαμεν δὲ » περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι. » Ὑμεῖς οὖν, καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν, ἀκούετε τού» του· τοῖς γὰρ μὴ ποιοῦσί τι τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐπιτρέψαμεν ». Ἔμεινε λοιπὸν ἡ Σάμος καὶ αὖθις ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους· ἀλλὰ καὶ εἰς ἔκπτωσιν οὕτω διατελοῦσα εἶχέ τι τὸ παραμυθητικόν, διότι εἰς

μὲν τὸν Δημοσθένην παρέσχε σύζυγον (α) εἰς δὲ τὸν τούτου ἀντίπαλον Αἰσχίνην προσέφερε τὴν φιλόξενον αὐτῆς γῆν πρὸς τάφον (β).

Τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διεδέξατο, ὡς γνωστόν, ἡ αἱματηρὰ πάλη, ἣν οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ὑπέστησαν κατ' ἀλλήλων. Ἐν ταύτῃ ὅμως οὐδεμίαν ἡ ἱστορία μνείαν ποιεῖται τῆς Σάμου, οὐδὲ γνωρίζομεν ἂν αὕτη ἔλαβέ τι μέρος εἰς τὴν πάλην ἐκείνην ὑπέρ τινος τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ τῆς ἐπὶ Κύπρῳ Σαλαμῖνος ἀπαντῶμεν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Σαμίου στρατηγοῦ Θεμίσωνος, ὅστις ἦρχε τῶν ἐλαφρῶν πλοίων τοῦ Δημητρίου κατὰ τοῦ Πτολεμαίου· ἄδηλον ὅμως τυγχάνει ἂν οὗτος ἐξεπέμφθη ὑπὸ τῆς Σάμου ὡς σύμμαχος τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ἢ ἂν περιῆλθεν ἐκ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ εἰς τὴν ναυαρχίαν, καὶ ἔλαβε τυχαίως μετοχὴν εἰς τὴν συμπλοκὴν ἐκείνην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφέρεται καὶ ὁ ἱστοριογράφος Δοῦρις ὅτι διετέλει τύραννος τῆς Σάμου, ὡς τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ Ἀθηναίου, ᾧ συνάδουσιν ὅ τε Σουΐδας καὶ ἡ Εὐδοκία.

Πάντοτε μὲν τὸ ὑλικὸν ἀποβαίνει ὀλέθριον εἰς τοὺς λαούς, ἰδίᾳ δ' ὅμως ὅταν οὗτοι διάκεινται ἐν παρακμῇ· διότι τοῦτο τοὺς μὲν ἐν ἰσχύϊ ἐξασθενεῖ, τοὺς δ' ἐν ἀσθενείᾳ ὁλοσχερῶς παραλύει. Ἐν μέσῳ τοσούτων συμβεβηκότων, ἄτινα ἔν τε Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἐπῆλθον, οἱ Σάμιοι δὲν ἀπέθεντο τὴν πρὸς τοὺς Πριηνεῖς ἔχθραν αὐτῶν. Οἱ ἀγροὶ τῆς Βατινήτιδος ἐξηκολούθουν ὄντες τῶν διαφορῶν αὐτῶν τὸ ἀντικείμενον, καὶ ὁ πόλεμος ἀνενεοῦτο συνεχῶς ἑκατέρωθεν μετὰ μεγίστης λύσσης. Θέλοντες νὰ δώσωσι πέρας εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, οἱ διαμαχόμενοι, ἀνέθηκαν τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἐκθέτοντες ἀμφότεροι τοὺς τίτλους ἐφ' ὧν ἐβάσιζον τὸ δικαίωμα τῆς κατοχῆς τῆς χώρας ἐκείνης· ἡ δὲ ἀπόφασις τοῦ βασιλέως τούτου, εὑρεθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πριήνῃ καὶ σωζομένη ἐν Ὀξωνίᾳ, ἔχει οὕτως, καθ' ἣν ὁ Βοίκχιος ἐποιήσατο διόρθωσιν (α).

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΣΑΜΙΩΝ ΤΗι ΒΟΥΛΗι ΚΑΙ ΤΩι ΔΗΜΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

» Παρῆσαν ἐφ' ἡμᾶς οἵ τε πρέσβεις οἱ παρ' ὑμῶν καὶ οἱ παρὰ » τῶν Πριηνέων ἀποσταλέντες ὑπὲρ τῆς χώρας, ἧς ἐτυγχάνετε » ἡμφισβητηκότες πρότερον ἐφ' ἡμῶν. Εἰ μὲν οὖν προήδειμεν » ταύτην τὴν χώραν ὑμᾶς ἐπὶ τοσούτων ἐτῶν ἔχειν καὶ ναίειν, καθ' » ὅλον οὐκ ἂν ἐπεσπασάμεθα τὴν κρίσιν, νῦν δὲ ὑπελαμβάνομεν » ἐξ ὀλίγου οὕτινος χρόνου παντελῶς γεγονέναι τὴν ἐπίκτησιν· οὕ- » τω γὰρ ἡμῖν ἐποιοῦντο τὴν μνείαν, ἐν τοῖς πρότερον λόγοις οἱ » τῶν Πριηνέων πρέσβεις· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ παρῆσαν οἵ τε παρ' ὑ- » μῶν πρέσβεις καὶ οἱ παρὰ τῶν Πριηνέων, ἀναγκαῖον ἦν ἀκού- » σαντας τὰ διάφορα κρῖναι τὰ ἀμφοτέρων. Οἱ μὲν οὖν Πριηνεῖς » τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς γεγενημένην αὐτοῖς κτῆσιν τῆς Βατινήτιδος » χώρας ἐπεδείκνυον ἔκ τε τῶν ἱστοριῶν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μαρ- » τυρίων καὶ δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐξετῶν σπονδῶν. Πρότερον δὲ » συνωμολόγουν αὐτοὺς Σαμίους ἐμβαλόντας ἀποβαλεῖν πολὺ » τῆς δυνάμεως, τούς τε λοιποὺς ἐκλιπεῖν τὴν χώραν ταύτην καὶ » εἰς τὴν νῆσον ἀποχωρῆσαι· τὸν δὲ Λύγδαμιν κατασχόντα εἰς » τοὺς τόπους, πάλιν ἀποδιδόναι τὰς αὐτὰς κτήσεις τοῖς πρὶν οὖ- » σιν ἐν τῇ χώρᾳ. Σαμίων δὲ οὐθένα παραγενέσθαι παρὰ τούτοις, » πλὴν εἴ τις ἐτύγχανε παρ' αὐτοῖς κατοικῶν· τούτων δὲ ὕστερον » διὰ τὸ κατὰ πόλεμον προσενέγκασθαι Πριηνεῦσι τοὺς Μιλησίους, » οὔσης στρατείας, Σαμίους παρελέσθαι τὴν χώραν αὐτῶν. Πεμ- » φθῆναι οὖν παρὰ τῶν Πριηνέων Βίαντα περὶ διαλύσεων τοῖς Σα-

(α) Δημήτριος ὁ Μάγνης παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ Δημοσθένους, ἱστορεῖ ὅτι ὁ ῥήτωρ οὗτος συνῴκησε Σαμίᾳ γυναικί.

(β) Μετὰ τὸν περὶ Στεφάνου λόγον τοῦ Δημοσθένους, ὁ Αἰσχίνης λαβὼν τὸ πέμπτον μόνον τῶν ψήφων τῶν δικαστῶν, καὶ καταδικασθεὶς κατὰ τὸν νόμον εἰς πρόστιμον χιλίων δραχμῶν, αἰσχυνόμενος πλέον νὰ διαμένῃ εἰς Ἀθήνας, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἥττης του καὶ κατηυθύνθη εἰς Ἔφεσον, προσδοκῶν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὑρισκομένου τότε εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας· ἀλλ' ἀποθανόντος αὐτοῦ ὁ Αἰσχίνης ἀπεκατέστη εἰς Ῥόδον, ἔνθα ἤνοιξε σχολεῖον ῥητορικῆς, ὅπερ ἤκμασε πολὺ ἔτι μετ' αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ ἀκολούθως εἰς Σάμον, ἀπεβίωσε τῷ 314 π. Χ. εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἐννέα ἐτῶν.

(α) Boeck. Corp. Inscrip. 2254.

» μίοις, ὑπὲρ τῆς χώρας ταύτης· τὸν δὲ διαλῦσαί τε τὰς πόλεις
» ταύτας καὶ τοὺς οἰκοῦντας .... ὑπὲρ τῆς Βατινήτιδος χώρας,
» πρότερον μὲν ὅστις ὤκησεν ἐκεῖνα, τούτους καὶ μένειν ἐν τούτοις,
» καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου δὲ ....ας· Νῦν δὲ ἠξίουν ἡμᾶς καταστῆσαι
» εἰς κρίσιν τοὺς οἰκοῦντας τὴν χώραν· οἱ δὲ παρ' ὑμῶν ἀποστα-
» λέντες πρέσβεις τὴν κτῆσιν τὴν γεγενημένην αὐτοῖς τῆς Βατινή-
» τιδος χώρας ἔφθασαν ἐκ παλαιοῦ παρειληφέναι, μετὰ δὲ τὸν Λύγ-
» δαμιν.... συνωμολόγουν ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ καὶ αὐτοί, Σα-
» μίους ἀποχωρῆσαι εἰς τὴν νῆσον· ὕστερον δὲ ο ..... χιλίους.. »

Βραδύτερον Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ κύριος τῆς νήσου γενόμενος, διετήρει εἰς τοὺς λιμένας αὐτῆς στόλον πολυάριθμον (α) εἰς αὐτὸν δὲ οἱ Σάμιοι αὖθις, μηδόλως εὐαρεστηθέντες εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Λυσιμάχου, ἀνέθηκαν τὴν λύσιν τῆς πρὸς τοὺς Πριηνεῖς διαφορᾶς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἤδη ἡ ἀπόφασις δὲν ἀπέβη κατὰ τὰς ἐφέσεις αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἐν ἐξαχριώσει πλέον καὶ οἱ Σάμιοι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες διατελοῦντες, δὲν ἔλλειψαν, ὅπως πρότερον τὸν Ἀλκιβιάδην, Κόνωνα καὶ Τιμόθεον, οὕτω καὶ τὸν Πτολεμαῖον νὰ τιμήσωσι δι' ἀνδριάντων καὶ τίτλων σκανδαλωδῶν, ὡς τεκμαιρόμεθα ἐξ ἐπιγράμματος ἄρτι ἐν Σάμῳ εὑρεθέντος ἐπὶ στυλοβάτου, ἐφ' οὗ βεβαίως ὑψοῦτο καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ βασιλέως.

Βασιλέα Πτολεμαῖον Θεὸν φιλοπάτορα
Βασιλέως Πτολεμαίου καὶ Βασιλίσσης.
Βερενίκης Θεῶν εὐεργετῶν.

Εἰς τὰς μεταξὺ Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Αἰτωλῶν διενέξεις, (221—203 π. Χ.) φαίνεται ὅτι οἱ Σάμιοι συνῳσθάνθησαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν· (β) διότι παραπονεθέντων τῶν κατοίκων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διὰ τὴν τυραννίαν τοῦ Φιλίππου, οὗτος πρὸς ἀντεκδίκησιν, στόλον συναγαγών, ἐκυρίευσε τὴν Σάμον καὶ τὴν Χίον καὶ μέρος τῆς γῆς τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου ἐπόρθησεν. Ἐνταῦθα ὅμως παρατηρεῖται ἀντίφασίς τις μεταξὺ τοῦ Ἀππιανοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Πολυβίου ἀφ' ἑ-

(α) Πολυβ. V. 33.
(β) Ἀππιαν. IX. 7.

τέρου· διότι ὁ μὲν πρῶτος λέγει ὅτι ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε τὴν Χίον, οἱ δὲ δύο ἕτεροι ὅτι προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου καὶ Θεοφίλου καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ καταρτίσῃ πάσας τὰς εἰς Σάμον ναῦς, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ αὐτόσε· ὥστε ἡ Σάμος ἦτον αὖθις τὸ κέντρον τῶν διαμαχομένων αὐτῶν.

Τὰ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν μᾶλλον, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ὠφελούμενοι ἐκ τῶν ὀλεθρίων ἐρίδων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοὺς μὲν διὰ τῶν δὲ καταπολεμήσαντες κατέστρεψαν ἐπὶ τέλους ἅπασαν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τοῦ Φιλίππου, κατέναντι τῆς Χίου (α) ὀλίγον δὲ μετέπειτα ἐν τῷ λεγομένῳ τόπῳ «Κυνὸς Κεφαλαὶ» ὁ Φλαμινῖνος κατετρόπωσε καὶ τὴν πεζικὴν αὐτοῦ στρατιάν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἡ Σάμος ἐπὶ τῶν πρὸς Ἀντίοχον, βασιλέα τῆς Συρίας πολέμων—Τάσσεται ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου—Καθίσταται Ῥωμαϊκὴ Ἐπαρχία.

Ὁ ἥλιος τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως ἔδυσεν ἤδη μετὰ τὴν πάλιν, ἣν οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι ὑπέστησαν πρὸς ἀλλήλους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πανούργως τὸ πρῶτον λαβόντες μέρος εἰς τὰς μεταξὺ Φιλίππου καὶ Αἰτωλῶν διαφοράς, ἤρξαντο δεικνύοντες τοὺς κατακτητικοὺς αὐτῶν σκοποὺς, ὡς ἀληθεῖς δεσπόται φερόμενοι. Μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς μάχην οὗτοι ἐκήρυξαν ἁπάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις αὐτονόμους, οὐχὶ τόσῳ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως, ὅσῳ ἕνεκα τοῦ φόβου ὃν τοῖς ἐνέπνεεν ὁ ἐξ Ἀσίας κατερχόμενος Ἀντίοχος ὁ Μέγας· ὥστε μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Σάμος συναπήλαυσεν ἐπὶ μικρὸν σκιάν τινα ἐλευθερίας. Ἀλλ' ἀρξαμένου τοῦ πρὸς τὸν Ἀντίοχον πολέμου τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Ῥοδίων, ἡ νῆσος αὕτη ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της κατέστη αὖθις τὸ κέντρον τῶν κατὰ θάλασσαν ἐργασιῶν τῶν πολεμούντων.

(α) Πολυβ. XVI. 7.

Οἱ Αἰτωλοὶ δυσανασχετοῦντες διότι οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν ἀλαζόνες, ἐνῷ αὐτοὶ κυρίως ἐνίκησαν τὸν Φίλιππον, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν Ἀντίοχον, ὅπως δῆθεν ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ γένηται διαιτητὴς τῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων διενέξεων. Ἐκεῖνος δὲ ὅπως προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν κοινὴν ἐν Ἑλλάδι γνώμην, τοῖς μὲν Ῥοδίοις καὶ Βυζαντίοις καὶ Κυζικηνοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπισχνεῖτο αὐτονομίαν, εἰς δὲ τοὺς Ἴωνας καὶ Αἰολεῖς ἀπέτρεπε ταύτην, τῷ λόγῳ ὅτι πρὸ πολλοῦ εἰσιν εἰθισμένοι νὰ ὑπακούωσι τοῖς βαρβάροις τῆς Ἀσίας βασιλεῦσι. Ἐν τούτοις οἱ Ῥόδιοι, βλέποντες τὰς προόδους τοῦ Ἀντιόχου πρὸς κίνδυνον τῆς Ἑλλάδος, ἔπεμψαν πρέσβεις ἵνα τῷ εἴπωσιν ὅτι ἂν προέβαινεν ἐκεῖθεν τῆς Νεφελίδος, ἤθελον ἐπέλθει κατ' αὐτοῦ καὶ ἀναφανδὸν κηρυχθῇ ἐχθροί του. Ὁ Ἀντίοχος ἠσχολεῖτο τότε εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορακησσίας, ἐκεῖ δὲ ἐδέξατο καὶ τοὺς Ῥοδίους πρέσβεις, οἵτινες τῷ ἐξέθηκαν τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς των. Μετὰ δυσαρεσκείας βεβαίως ὁ ἀγέρωχος ἐκεῖνος μονάρχης ἤκουσε τὰς ἀπειλὰς τῶν Ῥοδίων· ἀλλ' ἐπειδὴ, ἐπισυμβάσης οὐ πρὸ πολλοῦ τῆς ἥττης τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀντίοχος στερούμενος τῆς συμμαχίας αὐτοῦ δὲν ἤθελε καὶ νὰ ἐκτεθῇ πολὺ, ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τῶν Ῥοδίων τοὺς λόγους. Χάρις δ' εἰς τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν, ἡ Σάμος, Μύνδος, καὶ Ἁλικαρνασσὸς διέφυγον πρὸς ὥραν τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας. (α)

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίοχος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει **191.** π. Χ. Ἦν δὲ τότε εἰς τὸ ἔπακρον τῆς δόξης αὐτοῦ, πολλῶν καὶ μεγάλων ἐθνῶν ἄρχων καὶ παρασκευὴν μεγάλην ἔχων· τούτου δ' ἕνεκα οἱ Ῥωμαῖοι, καίτοι κηρύξαντες τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, διέκειντο εἰς μέγαν φόβον, καὶ δημοσίας μὲν τελετὰς ἐπὶ δύο ἡμέρας διέταξαν, ὑπεσχέθησαν δὲ τοῖς θεοῖς θυσίας καὶ πανηγυρικοὺς ἀγῶνας μετὰ τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀντίοχος περιέπεσεν εἰς πλεῖστα σφάλματα, ὧν πρώτιστον ὑπῆρξεν ὅτι μεταβὰς εἰς Χαλκίδα ἠράσθη ἐμμανῶς, καίτοι παρῆλιξ ὢν, νεάνιδός τινος Εὐβίας καλουμένης, ἣ συζευχθεὶς κατέτριβε τὸν καιρὸν τελῶν

(α) Tite Liv. XXXIII. 20.

πανηγυρικοὺς γάμους, τοῦθ' ὅπερ μιμούμενοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν, παρέλυσαν πᾶσαν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. Ὥστε ὅταν ὁ Ἀντίοχος ἀνένηψεν ἐκ τῆς παραφορᾶς του, ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Ἀκίλιος Μάνιος μετὰ δισχιλίων ἱππέων, δισμυρίων πεζῶν καί τινων ἐλεφάντων, πολλὰς ὑποτάξας πόλεις, εἰσήλασεν ἤδη εἰς Θεσσαλίαν. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ Ἀντίοχος ἔσπευσε νὰ ὀχυρώσῃ τὰς Θερμοπύλας, ὑπομιμνήσκων τὸν Λεωνίδαν ὅπως ἐνθαρρύνῃ τοὺς στρατιώτας του· ἀλλ' ὅμως ὑπέστη δεινὴν αὐτόσε ἧτταν καὶ μόλις ἐδυνήθη νὰ σωθῇ μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ εἰς Ἐλάτειαν, ἀφ' ὅπου κατέφυγε ἐπὶ τοῦ παρὰ τῇ Ἐφέσῳ στόλου του.

Τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου ταύτην ἐξεδίκησε βραδύτερον ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Πολυξενίδας ὁ Ῥόδιος. Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου εἶχεν ἤδη περιβληθῆ ὁ τῆς Ἰταλίας φύλαξ Λίβιος, ὅστις καταλιπὼν τὸν ναύαρχον τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ῥοδίων Παυσίμαχον μετὰ τοῦ Ῥοδιακοῦ στόλου καὶ Ῥωμαϊκῶν τινων νηῶν εἰς τὴν Αἰολίδα, κατηυθύνθη μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στόλου του εἰς Ἑλλήσποντον, ὅπως ὑποδεχθῇ τὸν ἐξ Ἰταλίας ἀφικνούμενον νέον στρατὸν καὶ τιμωρήσῃ συνάμα τὴν Ἄβυδον ἀπειθοῦσαν. Ὁ Πολυξενίδας μισῶν τὸν Παυσίμαχον, διότι οὗτος ὑβριστικῶς εἶχεν ὁμιλήσει περὶ αὐτοῦ εἴς τινα πρὸς τὸν στρατόν του προσλαλιὰν, καὶ διανοούμενος πῶς νὰ ἐκδικηθῇ οὐχὶ διὰ λόγων, ἀλλὰ δι' ἔργων τὸν ἀντίπαλον συμπολίτην αὐτοῦ, ἐδράξατο προθύμως τῆς περιστάσεως ταύτης ἵνα πραγματοποιήσῃ τοὺς φιλεκδίκους σκοπούς του. Πέμψας λοιπὸν κρυφίως ἄνθρωπόν τινα πρὸς αὐτὸν, τῷ ἐξέθηκεν ὅτι λυπεῖται ἠναγκασμένος ὢν νὰ πολεμᾷ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ τῷ παραδώσῃ ὁλόκληρον τοῦ Ἀντιόχου τὸν στόλον ἂν συνέπραττεν εἰς τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἐν Ῥόδῳ, ὅθεν ἦτο φυγάς. Ἡ πρότασις τοῦ Πολυξενίδου ἐφάνη καλλίστη εἰς τὸν Παυσίμαχον, ὅστις ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς Πάνορμον πόλιν τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου, ἀνήκουσαν τοῖς Σαμίοις, ὅπως διασκεφθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ Πολυξενίδου· οὗτος δ' ἵνα ἐπὶ μᾶλλον ἐξαπατήσῃ τὸν Παυσίμαχον τῷ ἔπεμψεν ἔγγραφον καὶ ἐσφραγισμένην τὴν πρότασίν του. Καὶ ἐδυσπίστει μὲν κατ' ἀρχὰς ὁ Ῥόδιος ναύαρχος, ἀλλ' ἀναλογιζόμε-

νος ὅτι ἂν ὁ Πολυξενίδας ὑπεκρίνετο, βεβαίως δὲν θὰ ἔπεμπεν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν, ἠπατήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μέρος μὲν τοῦ στόλου ἔπεμψεν εἰς Ἁλικαρνασσὸν ἵνα φέρῃ τροφὰς, μέρος δὲ εἰς Σάμον, οὗτος δὲ μένων εἰς Πάνορμον, ἀπεξεδέχετο τὴν πραγματοποίησιν τῆς προτάσεως τοῦ Πολυξενίδου, ὅστις ὡς ἀρχὴν τῆς προδοσίας ὑπισχνεῖτο ν' ἀφοπλίσῃ τὰ πλοῖα αὐτοῦ, νὰ τὰ διασκορπίσῃ εἰς διαφόρους λιμένας, καὶ νὰ μείνῃ αὐτὸς μετ' ὀλίγων εἰς Ἔφεσον.

Κατὰ συγκυρίαν στρατιώτης τις του Ἀντιόχου διαπεραιωθεὶς ἕνεκεν ἰδίων ὑποθέσεων εἰς Σάμον, συνελήφθη ὡς κατάσκοπος παρὰ τῶν τοῦ Παυσιμάχου νηῶν καὶ ἤχθη εἰς Πάνορμον ὅπως ἀνακριθῇ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου. Ἐκεῖ δ' εἴτε ἐκ φόβου, εἴτε ἐξ ἀγνοίας ἀπεκάλυψε τὸ στρατήγημα τοῦ Πολυξενίδου, ὁμολογήσας ὅτι ἅπας ὁ στόλος ἦν εἰς Ἔφεσον συνηγμένος καὶ ἕτοιμος εἰς πλοῦν, ὅτι οἱ ἐρέται ἐρρούρουν τὴν Μαγνησίαν καὶ ὅτι τὰ πάντα προανήγγελλον ἐφισταμένην ναυμαχίαν. Ἡ διομολογία αὕτη ἐδύνατο ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Παυσιμάχου, ἀλλὰ τοσοῦτον πεπεισμένος ἦν οὗτος ἐπὶ τῆς προδοσίας τοῦ ναυάρχου τῶν ἐχθρῶν, ὥστε οὐδεμίαν παρέσχε πίστιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ στρατιώτου. Ἐν τούτοις ὁ Πολυξενίδας παρασκευάσας τὸν στόλον του καὶ προσκαλεσάμενος ἐκ Μαγνησίας τοὺς ἐρέτας, ἀπέπλευσε νύκτωρ μετὰ ἑβδομήκοντα νηῶν καὶ προσωρμίσθη εἰς Πύγελα. Διαμείνας δ' αὐτόσε μίαν ἡμέραν, ἐξέπλευσε νύκτωρ αὖθις καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ μέρος τῆς ἠπείρου τὸ ἀνῆκον τοῖς Σαμίοις, καὶ ἐκεῖθεν ἔπεμψε πειρατήν τινα, Νίκανδρον καλούμενον, μετὰ πέντε νηῶν εἰς Πάνορμον, ὅπως ἐκ τῶν ὄπισθεν ἀποκόψῃ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Παυσιμάχου· αὐτὸς δὲ διαιρέσας τὸν στόλον του εἰς δύο μοίρας εἰσῆλθεν εἰς Πάνορμον. Ἐκπλαγὴς ὁ Παυσίμαχος γενόμενος ὅτε εἶδε τὸν ἐχθρὸν πρὸ αὐτοῦ, προσεπάθει νὰ παρατάξῃ τὸν στρατόν του· ἀλλ' ἡ αἰφνιδία τοῦ Νικάνδρου ἐμφάνισις ἐκ τῆς ξηρᾶς παρέλυσε πάσας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας. Μὴ δυνάμενος ἄλλο νὰ πράξῃ, ἐκέλευσε τότε τοὺς ναύτας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς νῆας καὶ προσπαθήσωσιν ὅπως ἐκβιάσωσι τὴν εἴσοδον· ὁ Πολυξενίδας ὅμως ἐπιπεσὼν κατὰ τῆς ναυαρχίδος καὶ τῶν λοιπῶν νηῶν, τὸν μὲν Παυσίμαχον ἐφόνευσε, τὸν δὲ στόλον του πάντα ἐκυ-

ρίευσεν ἐκτὸς πέντε τριήρεων, αἵτινες ἐδυνήθησαν νὰ σωθῶσι πρὸς τὴν Σάμον. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ἡ νῆσος αὕτη μετὰ τῆς Φωκαίας καὶ Κύμης περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀντιόχου, εἰς ὃν ὑπέβαλεν αὖθις τὴν λύσιν τῆς ἀλύτου πρὸς τὴν Πριήνην διαφορᾶς αὐτῆς, καὶ ὅστις ὥρισε τῶν δύο λαῶν τὰ ὅρια. (α).

Ἡ δεινὴ αὕτη ἧττα ἠνάγκασε τὸν πολιορκοῦντα τὴν Ἄβυδον στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ν' ἀποχωρήσῃ τῆς πόλεως ταύτης, τῷ φόβῳ μὴ ὁ Πολυξενίδας ἐπαρθεὶς ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ ἐπέλθῃ καὶ κατ' αὐτοῦ. Μεταβὰς λοιπὸν εἰς Φώκαιαν, συνηνώθη μετὰ τοῦ στόλου ὃν οἱ Ῥόδιοι εἶχον πέμψει πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Εὔδαμον, ἐκεῖθεν δὲ ἀμφότεροι οἱ σύμμαχοι ἔπλευσαν πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν τῶν Σαμίων παραλίαν· ἀλλὰ σφοδρὰ τρικυμία καθ' ὁδὸν ἐπισυμβᾶσα τοὺς ἠνάγκασε νὰ διαχωρισθῶσιν.

Ὑποπτεύων ὁ Πολυξενίδας ὅτι οἱ ἐχθροί του ἤθελον κατευθυνθῆ εἰς Σάμον, ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἐφέσου, καὶ πρῶτον μὲν διεπεραιώθη εἰς Μυόννησον, εἶτα δὲ εἰς Μάκριν, ἔνθεν ἰδὼν τὰ διεσκορπισμένα πλοῖα τῶν ἐχθρῶν, ἐνόμισε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἀνέμου μὴ ἐπιτρεψάσης τοῦτο, ἀνήχθη εἰς τὴν νῆσον Αἰθαλίαν, ὅπως ἐκεῖθεν ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὁπόταν ἤθελον προσορμισθῆ εἰς Σάμον. Τῆς νυκτὸς ἀρξαμένης, μικρὰ μοῖρα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου κατέφυγεν εἰς ἔρημόν τινα λιμένα τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας τῶν Σαμίων, ἔνθα μετ' πολὺ συνῆλθε καὶ σύμπας ὁ Ῥωμαϊκὸς στόλος· πληροφορηθεὶς ὅμως ὁ Λίβιος ὅτι ὁ Πολυξενίδας διέμενεν ἐν Αἰθαλίᾳ, κατηυθύνθη εἰς Κωρύκιον πρὸς συνάντησιν καὶ τῆς Ῥοδιακῆς μοίρας. Καὶ ὁ μὲν Πολυξενίδας μετὰ μακρὰν καὶ ἀνωφελῆ ἐν Αἰθαλίᾳ προσδοκίαν μὴ βλέπων τοὺς ἐχθροὺς ἐρχομένους, ἐπέστρεψεν εἰς Ἔφεσον, οἱ δὲ σύμμαχοι εὑρόντες τὰς θαλάσσας ἐλευθέρας ἔπλευσαν εἰς Σάμον. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβησαν ὅπως προκαλέσωσιν εἰς ναυμαχίαν τὸν Πολυξενίδαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἀπέφευγε ταύτην, ἐπανῆλθον κἀκεῖνοι εἰς Σάμον, ἔνθεν ὁ Λίβιος ἔπεμψε τέσσαρας τριήρεις ὑπὸ τὸν Ε-

(α) Πολύβ. Ἱστορ. XXI. — Ἀππιαν. Συριακ. XVI. — Τιτ. Liv. XXXVII. 10.

πικράτη, ὅπως φρουρῶσι τὸ στενὸν τῆς Κεφαλληνίας, διότι τὰς θαλάσσας ταύτας ἐλυμαίνετο πειρατής τις Λακεδαιμόνιος μετὰ πολιτῶν τῆς νήσου ἐκείνης.

Ὁ Ἐπικράτης μεταβαίνων εἰς Πειραιᾶ, συνήντησε τὸν Λ. Ῥηγίλλον, ὅστις ἐπέμπετο ἐκ Ῥώμης ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Ὁ νέος οὗτος στρατηγὸς πληροφορηθεὶς τὴν παρὰ τῇ Σάμῳ ἀποτυχίαν τῶν Ῥοδίων, καὶ παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τόν τε Ἐπικράτην καὶ Ἀθηναίας τινας νῆας, διέπλευσε τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ προσωρμίσθη εἰς Χίον, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἀφίχθη ἐκ Σάμου καὶ ὁ Ῥόδιος Τιμασικράτης, λέγων ὅτι ἐπέμφθη ἵνα ἐμποδίσῃ τὰς νῆας τοῦ Ἀντιόχου, αἵτινες ἐφορμοῦσαι ἐξ Ἀβύδου καὶ Ἑλλησπόντου ἠνώχλουν τὰ φορτηγὰ τῶν Ῥωμαίων πλοῖα. Ὁ Ῥηγίλλος ἐλθὼν εἰς Σάμον, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν, καὶ συγκροτήσας πολεμικὸν συμβούλιον, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπλεύσῃ μετὰ παντὸς τοῦ στόλου εἰς Ἔφεσον, ἵνα ἐκφοβίσῃ τὸν ἐχθρόν· ὁ δὲ Λίβιος διετάχθη μετὰ μέρους τοῦ στόλου νὰ πλεύσῃ εἰς Λυκίαν, ὅπως, εἰ δυνατὸν, προσλάβῃ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν συμμαχίαν τὰ Πάτταρα, πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης.

Ὁ Λίβιος παραλαβὼν νῆας τινας μετέβη εἰς Πάτταρα· ἀλλ' ἀπαντήσας παρὰ τῶν κατοίκων σφοδρὰν ἀντίστασιν, ἠναγκάσθη νὰ τοὺς προσβάλῃ· καὶ ἔτρεψε μὲν αὐτοὺς εἰς φυγὴν ἐν μιᾷ μάχῃ, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης θυσίας, ὥστε εἰσελθὼν εἰς τὰ πλοῖα αὐτοῦ ὑπεχρεώθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σάμον. Ὁ δὲ Ῥηγίλλος, ἀποτυχὼν ἐπίσης ἕνεκα σφοδρᾶς τρικυμίας νὰ προβῇ μέχρι τῆς Ἐφέσου, καὶ εἰς Σάμον προσωρμισμένος ὤν, ἔπλευσεν ἅμα μαθὼν παρὰ τοῦ Λιβίου τὴν ἔκβασιν τῶν προσπαθειῶν του, ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν ἐπιμονὴν τῶν Πατταρέων, κατὰ τῆς πόλεως αὐτῶν. Καὶ προέβη μὲν μέχρι Μιλήτου· ἀλλ' ὑπείκων εἰς τὰς προτροπὰς τῶν Ῥοδίων, οἵτινες τὸν συνεβούλευον ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνηται τῆς Ἐφέσου, ἀφίνων ὄπισθεν τὸν ἐχθρὸν ἐλεύθερον νὰ ἐνεργῇ κατὰ τοσούτων ἐλευθέρων πόλεων, ἐπανέκαμψεν αὖθις εἰς Σάμον.

Ἐν τούτοις Σέλευκος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου θέλων νὰ φέρῃ περισπασμὸν εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἔστρεψε

τὰς προσπαθείας του κατὰ τῆς Περγάμου, πρωτευούσης τοῦ ὁμωνύμου βασιλείου. Πληροφορηθεὶς τοῦτο Εὐμένης ὁ βασιλεὺς αὐτῆς, ὅστις τότε ἦν εἰς Σάμον μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Ῥόδιοι ἀναχωρήσαντες ἐκ Σάμου, ἔπλευσαν ὁμοίως εἰς Ἐλαίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου· ἀλλ' ἀποκρουσθέντος ἰσχυρῶς τοῦ Σελεύκου ὑπὸ τοῦ Ἀχαιοῦ Διοφάνους, καὶ ἀναγκασθέντος μετὰ δύο ἤττας ν' ἀναχωρήσῃ τῆς Περγάμου, ἐπέστρεψαν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ῥόδιοι εἰς Σάμον.

Ἀλλ' ὅμως τὰ τοῦ Ἀντιόχου, πανταχόθεν πιεζομένου, διέκειντο εἰς κακὴν κατάστασιν· δι' ὃ, ἀφοῦ διὰ παντοίων μέσων προσπαθήσας νὰ ἐλκύσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ Προυσσίαν τὸν τῆς Βιθυνίας Βασιλέα, ἀπέτυχεν, ἐλθὼν ἐκ Σάρδεων εἰς Ἔφεσον, ἐκέλευσε τὸν Πολυξενίδαν νὰ προκαλέσῃ εἰς ναυμαχίαν τοὺς ἐχθρούς· αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὸν στρατὸν, ἐτράπη κατὰ τοῦ Νοτίου, πόλεως ἀνηκούσης τοῖς Κολοφωνίοις, ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὡς προδίδοντας τοῖς Ῥωμαίοις πάσας τὰς κινήσεις τοῦ στόλου του. Συνάμα δ' ἤλπιζεν ὅτι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πληροφορούμενοι τὴν πολιορκίαν τοῦ Νοτίου, ἤθελον ἐκπλεύσει τῆς Σάμου πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, ὥστε ὁ Πολυξενίδας ἐδύνατο τότε νὰ ναυμαχήσῃ πρὸς αὐτούς. Οἱ Κολοφώνιοι φοβηθέντες ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοσούτου στρατοῦ κατ' αὐτῶν, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς ἐν Σάμῳ Ῥωμαίους, ἐπικαλούμενοι βοήθειαν· οὗτοι δ' ἔλλειψιν τροφῶν πάσχοντες, εἶχον πέμψει μέρος τοῦ στόλου αὐτῶν εἰς Χίον ὅπως λάβωσι τοιαύτας, συγχρόνως δ' ἐπειδὴ ὁ Ῥηγίλλος ἔμαθεν ὅτι οἱ Τήϊοι ἐβοήθουν τῷ Ἀντιόχῳ, εἶχεν ἐκπλεύσει πρὸς τιμωρίαν αὐτῶν, ὥστε δὲν ἐδυνήθησαν νὰ παράσχωσιν ἐπικουρίαν τοῖς Κολοφωνίοις.

Ἐν τούτοις ὁ Πολυξενίδας πληροφορηθεὶς τὴν ἐκ Σάμου ἔξοδον τῶν ἐχθρῶν, ἀπέπλευσε καὶ αὐτὸς τῆς Ἐφέσου πρὸς ναυμαχίαν παρεσκευασμένος· συναντηθέντες δὲ οἱ στόλοι, συνεπλάκησαν πεισματωδῶς καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἡττήθη τέλος ὁ Πολυξενίδας, ἀπωλέσας τεσσαράκοντα δύο νῆας. Τοιουτοτρόπως οἱ Ῥωμαῖοι, ἐ-

κλιπόντος τοῦ ναυτικοῦ τῷ Ἀντιόχῳ καὶ τὴν Σάμον πάντοτε ὁρμητήριον ἔχοντες, ἐπολέμησαν καρτερῶς τὸν μονάρχην ἐκεῖνον, μέχρις οὗ τῇ 15 Ὀκτωβρίου 190 π. Χ. κατανικήσαντες αὐτὸν περὶ τὴν Μαγνησίαν, τὸν ὑπεχρέωσαν ν' ἀποχωρήσῃ ὄπισθεν τοῦ Ταύρου, πληρώνων καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου συμποσούμενα εἰς χίλια πεντακόσια Εὐβοϊκὰ τάλαντα.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου ἐχθροῦ, ὅστις ἄρδην διέσεισε τὴν ἰσχὺν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, οἱ Ῥόδιοι διέκειντο εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸν Εὐμένη περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων διότι οὗτος μὲν ἀντεποιεῖτο τὴν κτῆσιν αὐτῶν ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς προσέφερε τοῖς Ῥωμαίοις, οἱ δὲ Ῥόδιοι ἔμπαλιν διετείνοντο ὅτι πρέπει ἐκεῖναι ν' ἀφεθῶσιν ἐλεύθεραι, πέμψαντες συνάμα καὶ πρέσβεις εἰς Ῥώμην ὅπως ὑποστηρίξωσι τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν. (α) Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι κηρύξαντες τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις αὐτονόμους, διένειμον τὰ λείψανα τοῦ κράτους τοῦ Ἀντιόχου μεταξὺ τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου· καὶ οἱ μὲν Ῥόδιοι, λίαν ἰσχυροὶ τότε ὄντες, ἔλαβον τὴν Λυδίαν, Ἰωνίαν, τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις τοῦ Ἀντιόχου, τὴν Χερσόνησον καὶ τὴν Λυσιμάχειαν· εἰς δὲ τὸν βασιλέα Εὐμένη περιῆλθε μεταξὺ ἄλλων χωρῶν τῷ τίτλῳ προστασίας καὶ ἡ Σάμος.

Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου ἱδρυτὴν ἔσχεν εὐνοῦχον τινα Παφλαγόνα, καλούμενον Φιλέταιρον, ὅστις διορισθεὶς παρὰ τοῦ Λυσιμάχου διοικητὴς Περγάμου, κατέσχε τὴν ἀρχὴν τῷ 283 π. Χ. καὶ διῴκησεν αὐτὴν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, χωρὶς ὅμως λάβῃ καὶ τὸν τίτλον βασιλέως· διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ Εὐμένης Α'. ὅστις κατακτήσας χώρας τινὰς ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας, ἐπεξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ ἱκανῶς. Ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἐκ μέθης τῷ 241 π. Χ. διεδέξατο ὁ Ἄτταλος Α'. ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ ἱκανός, ὅστις συνέστησε τὴν περίφημον ἐξ εἰκοσακισμυρίων τευχῶν βιβλιοθήκην τῆς Περγάμου καὶ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν πλούτου περιῆλθεν, ὥστε τὰ Ἀττάλεια πλούτη κατέστησαν παροιμιώδη. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ Εὐμένης Β'.

(α) Πολυβ. XII, 24—Tit. Liv. XXVII. 34.

(198—157 π. Χ.) ἐφ' οὗ ἡ Σάμος ὑπέκυψεν, ὡς προείρηται, ὑπὸ τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου καὶ ὅστις μεγάλας ἀρετὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς ἀνέπτυξεν, ὠφέλησε δὲ καὶ τὰ γράμματα λίαν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ λεγομένου Περγαμηνοῦ χάρτου. Τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ καὶ μετὰ ἓν ἔτος συντελευτήσαντος εἰς μικρὰν ἡλικίαν τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του Ἄτταλος Β', ὁ Φιλάδελφος τοὐπίκλην, (157—137 π. Χ.) ὅστις ἀπέκρουσε τὸν Προυσσίαν ἀπειλοῦντα τὸ κράτος του, ἀπεκατέστησε τὸν Ἀριάραθον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Καππαδοκίας καὶ ἔκτισε τὴν Ἀττάλειαν, Φιλαδέλφειαν καὶ ἄλλας πόλεις· παραδοθεὶς ὅμως ἐν τῷ γήρατι αὐτοῦ εἰς τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν εὐνοούμενον αὐτοῦ Φιλοποίμενα ὁλοσχερῶς καταλιπών, ἀπεβίωσε δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀττάλου τοῦ Γ'. τοῦ καὶ Φιλομήτορος ἐπικληθέντος, ὅστις ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον (137—132 π. Χ.) ἐπολέμησε μὲν κατὰ πρῶτον ἐπιτυχῶς πρὸς Νικομήδη τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας, ἀλλὰ βραδύτερον, βλαξ γενόμενος, παρήτησε τὰ τῆς βασιλείας ὅπως δοθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κήπου του· τηκόμενος δ' ἐκ θλίψεως δι' ὅσα ἔπραξεν ἀνόσια, κατεκλείσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔνθα ἐλεεινῶς ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ἄτεκνος, καὶ καταλιπὼν διὰ διαθήκης κληρονόμον τοῦ κράτους αὐτοῦ τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. **Populus Romanus bonorum meorum heres esto.** (α)

Τῶν πολέμων, οὓς Ἄτταλος ὁ Β'. καὶ Ἄτταλος ὁ Γ'. ὑπέστη πρὸς τὸν Προυσσίαν καὶ πρὸς τὸν Νικομήδη, συμμετέσχε βεβαίως καὶ ἡ Σάμος μετὰ τοῦ ἐπιβαλλομένου αὐτῇ ἀριθμοῦ νηῶν· ἀλλ' ἰσχυρότερον κλονισμὸν ᾐσθάνθη ἐπὶ τοῦ πολέμου ὅστις παρηκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ Ἀττάλου. Οἱ Ῥωμαῖοι δραξάμενοι τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ἥτις καὶ πλαστὴ παρὰ πολλῶν ἐθεωρήθη, ᾠκειοποιήθησαν τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου· ἀλλ' Ἀριστόνικος ὁ υἱὸς τοῦ Εὐμένους ἐκ παλλακίδος Ἐφεσίας, ὀργισθεὶς διότι οἱ Ῥωμαῖοι κατέσχον τὸ βασίλειον, ἐπανέστη κατ' αὐτῶν τῷ 132 π. Χ. καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ τῆς Περγάμου μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὸς γενόμενος ὡς βασιλεὺς,

(α) Florus II. 20. 4.

προσέβαλε καὶ νικήσας ἠχμαλώτισε (131 π. Χ.) τὸν ὕπατον τῶν Ῥωμαίων Λικίνιον. Τότε πολλαὶ πόλεις συνετάχθησαν αὐτῷ, ἡ δὲ Σάμος, Μύνδος καὶ Κολοφῶν μὴ ἀναγνωρίσασαι τὴν ἐξουσίαν του πολιορκηθεῖσαι ὑπ' αὐτου ἡλώθησαν μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα (α). Ἀλλ' ὁ Περπέννας νικήσας ἐν Στρατονικείᾳ τὸν Ἀριστόνικον, ὑπέταξε τῇ Ῥώμῃ τήν τε Πέργαμον καὶ τὰς ὑπ' αὐτῇ χώρας· ἐκεῖνον δ' αἰχμαλωτίσας μετήγαγεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα ῥιφθεὶς κελεύσει τῆς Γερουσίας εἰς φυλακὴν, ἐφονεύθη πνιγείς. Τοιουτοτρόπως μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα τεσσάρων ἐτῶν διάρκειαν ἔπεσε τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, ἡ δὲ Σάμος μετὰ πασῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων περιελθοῦσαι ὁλοσχερῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, κατέστησαν Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀσία.

Νέος καὶ κινδυνωδέστερος ἐχθρὸς ἐγεννήθη αὖθις μετ' οὐ πολὺ τοῖς Ῥωμαίοις Μιθριδάτης ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου (88 π. Χ.) Ἐκ μικρῶν ὁρμώμενος οὗτος ἐδυνήθη ν' ἀπειλήσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος· συνετάχθησαν δ' αὐτῷ αἱ πλεῖσται τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων, ἐν αἷς καὶ ἡ Σάμος (nobilissimas urbes), βεβαρυμέναι δι' ὅσα ἔπασχον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· (β) ἀλλ' ὅμως ἡ ἀποστασία των αὕτη εἰς μόνην συνετέλεσε τὴν ἀπώλειαν των. Κατὰ τοῦ Μιθριδάτου ἐπέμφθησαν ἀλληλοδιαδόχως ὁ Σύλλας, ὁ Λούκουλλος, ὁ Πομπήϊος καὶ ἄλλοι, ἐξ ὧν ὁ μὲν Λούκουλλος, ἐπιτυχὼν νὰ ἐξελάσῃ ἐκ μεγάλου μέρους τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεων τὴν τοῦ Μιθριδάτου ἀρχὴν, ἔπεισε τοὺς Κνιδίους καὶ Κώους νὰ συνεκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Σαμίων, (γ) τοὺς ὁποίους ἐπανήγαγεν αὖθις ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων· ὁ δὲ Πομπήϊος δι' ἀπειλῶν ἐξῃτήσατο τὴν ἐπικουρίαν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Οὗτοι ἐξηντλημένοι ἤδη ὄντες ἕνεκα τῶν πολυετῶν ἀγώνων, στερούμενοι χρημάτων καὶ δανειζόμενοι ἐπὶ ὑπερόγκοις τόκοις, ἔδιδον εἰς ὑποθήκην τοῖς δανείζουσι ἐν μέσῳ τῶν σαρκασμῶν τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ θέατρα καὶ γυμνάσια, οἱ δὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς λιμένας τῶν πόλεων. Καὶ

(α) Florus ὡς ἄνωθ.
(β) Ἀππιαν. Μιθριδ. 62, 63—Cicer. pro Manil. XII.
(γ) Πλούταρχ. ἐν β. Λουκούλ. III.

ἐνῷ διὰ τοσούτων ἐξευτελισμῶν ἐπορίζοντο αἱ Ἑλληνίδες πόλεις χρήματα ὅπως τὰ προσφέρωσι τοῖς Ῥωμαίοις, ἀφ' ἑτέρου στίφη πολυάριθμα λῃστῶν μὲ στόλους μᾶλλον ἢ λῃστὰς ὅμοια, κατεπλημμύρησαν τὴν Ἀσίαν. Ταῦτα δὲ διωργάνισε πρῶτος ὁ Μιθριδάτης, λυμαινόμενος τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐγνώριζεν ὅτι δὲν δύναται ἐπὶ πολὺ νὰ καθέξῃ· ἐπλεόνασαν δ' εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τοσοῦτον, ὥστε οὐχὶ μόνον τοὺς πλέοντας, ἀλλὰ καὶ λιμένας καὶ χωρία καὶ πόλεις ἀναφανδὸν προσέβαλλον. Τοιουτοτρόπως ἡ Σάμος, ἡ Ἰασσὸς, αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Σαμοθρᾴκη, τοῦ Σύλλα αὐτοῦ παρόντος, ἐληστεύθησαν ἐλεεινῶς, ἀπὸ μόνου τοῦ ἐν Σαμοθρᾴκῃ ναοῦ ἁφαιρεθέντων κοσμημάτων ἀξίας χιλίων ταλάντων· ὁ δὲ στρατηγὸς ἐκεῖνος, εἶτ' ἐκδικούμενος οὕτω τὰς πόλεις ταύτας, διότι ἐφάνησαν σύμμαχοι τοῦ Μιθριδάτου, εἶτ' ἐπειγόμενος ὅπως μεταβῇ εἰς Ῥώμην, στασιάσασαν τότε, ἔπλευσε μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ εἰς Ἰταλίαν, ἀφίνων ἐκτεθειμένας αὐτὰς εἰς τῶν λῃστῶν τὰς διακρίσεις. (α)

Ἐξηκολούθει λοιπὸν ἡ Σάμος διατελοῦσα εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην κατάστασιν, καθόσον μάλιστα ἐκτὸς τῶν πειρατῶν, ἐπηύξανον τὴν ἀθλιότητα καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν Ῥωμαίων ὑπάτων, οἵτινες ἐλκυόμενοι ἐκ τῆς ἀρχαίας εὐκλείας τῆς νήσου εἴτε ἐκστρατεύοντες κατὰ τῆς Ἀσίας, εἴτε ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν ἐπιστρέφοντες ἁπλήστως ἐλαφυραγώγουν αὐτήν. Αἱ ἀγροτικαὶ οἰκίαι τῶν ὑπάτων τούτων, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος, (β) κατέστησαν αἱ ἀποθῆκαι τοῦ πλούτου τῆς Σάμου, τῆς Χίου, τῆς Μιλήτου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, ἅτινα ἡ αἰσχροκέρδεια ἐκείνων εἰς μεγίστην πτωχίαν ἔφερον. Εἷς ὅμως τῶν ὑπάτων τούτων ὁ Γάϊος Λικίνιος Οὐῆρρος κατέστη διαβόητος διὰ τὰς ἁρπαγὰς αὐτοῦ, διότι ἀφοῦ ἐλαφυραγώγησε τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἀθήναις, τὸν τοῦ Ἀπολλωνος ἐν Δήλῳ, τὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Περγάμῳ, ἀφοῦ ἐσύλησε τὰ ἀγάλματα τῆς Χίου, τῶν Ἐρυθρῶν, τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, τῆς Τενέδου καὶ πλείστων ἄλλων μερῶν, ἀφειδῶς ἐλήστευσε τούς τε κατοίκους καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ, ἔνθα ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Δολαβέλλα

(α) Πλούταρχ. ἐν β. Πομπ. XI.—Ἀππιαν. Μιθριδ. 63.
(β) Cicer. in Verr. act. Sec. XVIII—Juven. Satal. VIII. 97.

ποπτηρητὴς αὐτοῦ (82 π. Χ.) Ὁ Κικέρων μετὰ πικρίας ἤλεγξεν βραδύτερον τὰς ἁρπαγὰς ταύτας τοῦ Οὐήρρου, καὶ εἰς ἕνα τῶν θαυμασίων κατ' αὐτοῦ λόγων του, ἰδοὺ πῶς παρίστησι τὴν φαυλότητα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐν Σάμῳ. (α)

« Τέλος ὁ Οὐῆρρος ἀφικνεῖται εἰς Ἀσίαν . . . ἀλλ' ὁποίαν ἐπή-
» νεγκε καταςροφὴν εἰς Σάμον, ὁποίαν θλῖψιν ἐπροξένησεν εἰς ἅπα-
» σαν τὴν Ἀσίαν ὁ τρόπος, μεθ' οὗ ἐσύλησεν οὗτος τὸν ἀρχαιότατον
» καὶ περιφημότατον ναὸν τῆς Σαμίας Ἥρας! Ὁποῖον θόρυβον ἐπή-
» γαγεν ἁπανταχοῦ ἡ σύλησις αὕτη; Τίς ὑμῶν δὲν ἤκουσε περὶ αὐ-
» τῆς; Πρέσβεις τῆς Σάμου ἐπέμφθησαν εἰς Ἀσίαν παρὰ τῷ Γναίῳ
» ὅπως παραπονεθῶσι κατὰ τῆς ἐχθρικῆς ταύτης πράξεως· ἀλλ' ὁ
» Νέρων τοῖς ἀπήντησεν ὅτι τοιαῦτα παράπονα γενόμενα καθ' ἑνὸς
» ςρατηγοῦ Ῥωμαίου, δέον ν' ἀπευθύνωνται εἰς Ῥώμην καὶ οὐχὶ εἰς
» ἕνα ὕπαρχον. Ἠκούσατε προσέτι, Γερουσιασταί, Χαρίδημον τὸν
» Χῖον διακηρύσσοντα ὅτι, ὢν κυβερνήτης πλοίου, καὶ συνοδεύων
» τὸν Οὐῆρρον ἐν Ἀσίᾳ, μετέβη εἰς Σάμον κατὰ διαταγὴν τοῦ Δο-
» λαβέλλα, ὅτι ἐγνώριζε τότε ὅτι ὁ ναὸς καὶ ἡ πόλις τῆς Σάμου
» ἐσυλήθησαν, ὅτι μετὰ ταῦτα ὑπεχρεώθη νὰ δικαιολογηθῇ ἐν Χίῳ
» δημοσίως ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς ἐγκλήσεως τῶν
» Σαμίων, καὶ ὅτι ἠθωώθη ἀφοῦ ἀπέδειξε φανερῶς ὅτι τὰ παρά-
» πονα ἐκείνων ἀφορῶσι τὸν Οὐῆρρον καὶ οὐχὶ αὐτόν. Ὁποίους
» πίνακας, ὁποῖα ἀγάλματα δὲν ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν; Τοὺς γνωρίζω
» σήμερον, διότι τοὺς εἶδον ἐν τῷ οἴκῳ του, καθ' ἣν ἡμέραν μετέβην
» ἵνα τὸν σφραγίσω. Ποῦ ἄρα εὑρίσκονται ἤδη, Οὐῆρρε; Διατί εἶ-
» χες ταῦτα πάντα οἴκαδε ἐνόσῳ ἤλπιζες νὰ δικασθῇς παρ' ἑτέρου
» τινος, καὶ ἀφοῦ εἶδες ὅτι ἐσκοπεύομεν ἡμεῖς νὰ προσαγάγωμεν
» μάρτυρας, ἐξήγαγες αὐτὰ τοῦ οἴκου σου, ἐξαιρέσει τῶν ἐν τῇ αὐλῇ
» σου δύο ἐκείνων ἀνδριάντων, οἵτινες ὁμοίως ἐλήφθησαν ἐκ Σάμου,
» ἔνθα καθωράϊζον πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τῆς Σα-
» μίας Ἥρας; »

Ἀλλὰ τὴν ἁρπακτικὴν ταύτην τοῦ Οὐήρρου διαγωγὴν ἐμιμήθη-

(α) Cicer. ὡς ἀν. XIX. XXIII.

σαν πάντες σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ Ὀκταβίου μέχρι τοῦ Γαλλιηνοῦ (261 μ. Χ.) ὕπαρχοι· δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν πῶς οἱ κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ ἐκτήσαντο τοσούτους θησαυροὺς, οὓς εἶτα ἐν Ῥώμῃ ἐπανερχόμενοι κατηνάλισκον εἰς πολυποικίλους τρυφάς. Καὶ ἰδοὺ ἡ διαφορὰ ἡ μεταξὺ τῶν αἰτιῶν τῆς παρακμῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων, ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι κατέπεσαν ἕνεκα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων, οἱ δὲ δεύτεροι ἕνεκα τοῦ ἰδίου ἄχθους καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ κράτους αὐτῶν· διότι οἱ Ἕλληνες καὶ δημοσίως καὶ ἰδιωτικῶς ὑπῆρξαν πτωχοί, οὐδ' ἀναφέρωνται ἰδιῶται κεκτημένοι τοὺς καταπληκτικοὺς τῶν Ῥωμαίων θησαυρούς, δι' ὧν οὗτοι ἐξεχαυνώθησαν καὶ ἐξέπεσαν. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῆς ὑπατείας ἐν Ἀσίᾳ τοῦ Κοΐντου Κικέρωνος (62 π. Χ.) ἐπῆλθε γαλήνη τις εἰς τὴν Σάμον, καθ' ἣν οἱ κάτοικοι αὐτῆς περιῆλθον εἰς ἄνετον ὁπωσοῦν κατάστασιν· (α) ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπῆρξε στιγμιαῖον.

Τὴν Σάμον ἐπεσκέψατο καὶ ὁ μετέπειτα γενόμενος φονεὺς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος Μάρκος Ἰούνιος Βροῦτος, ὅστις τελῶν αὐτόσε τὴν ἑορτὴν τῶν γενεθλίων του (45 π. Χ.), λέγεται ὅτι παρὰ τὸν πότον, καίτοι μὴ ὢν πρὸς τὰ τοιαῦτα εὐχερὴς, ἐπρόφερεν ἀλόγως τὸν στίχον τοῦτον.

Ἀλλά με μοῖρ' ὁλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

ὡς εἰ προεδήλου τὴν κακὴν τελευτὴν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐφάνη ἄπιστος εἰς φίλον καὶ εὐεργέτην, καὶ ἐφόνευσε δυνάστην χρησιμώτατον ὑπὲρ ἅπαντας τῇ τε πατρίδι καὶ τῇ ἡγεμονίᾳ γενόμενον. (β) Μετὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος, ὁ Βροῦτος ἀναγκασθεὶς ν' ἀπέλθῃ ἐκ Ῥώμης κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα συνεννοηθεὶς μετ' ἄλλων καὶ τοῦ εἰς Θεσσαλίαν πλανωμένου Πομπηΐου, ἀπεφάσισαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐν Ῥώμῃ ἰσχὺν, πείσαντες συνάμα τὸν Κάσσιον Λογγῖνον νὰ στρατολογήσῃ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπὲρ αὐτῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Σάμος προσέφερεν εἰς τὸν μεταξὺ Πομπηΐου καὶ Βρούτου ἀφ' ἑνὸς καὶ

(α) Cicer. ad Quint. fratr. 1. 8.

(β) Ἀππιαν. Ἐμφ. 134.

Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἀφ' ἑτέρου ἐμφύλιον πόλεμον τὴν ἐπικουρίαν αὐτῆς ὑπὲρ τῶν πρώτων· διότι ὁ Βροῦτος γράφων πρὸς τοὺς Σαμίους καὶ λακωνικότητα ἐπιδεικνύμενος ἔλεγεν « Αἱ βουλαὶ ὑμῶν ὀλίγωροι, αἱ ὑπουργίαι βραδεῖαι· τί τούτων τέλος ἐννοεῖσθε; »

Ὅταν βραδύτερον ὁ Ἀντώνιος, παραιτήσας τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ὀκταβίαν, προσεκολλήθη εἰς τὴν περίφημον βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν, καὶ ἐκηρυχθεὶς παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων, κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, ἡ Σάμος κατέστη αὖθις τὸ σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ ἐκείνου. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ συνῆλθον (40 π. Χ.) οἱ στόλοι τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ἀπαρτιζόμενοι ἐξ ὀκτακοσίων σὺν ὁλκάσι νηῶν, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῶν συγκείμενοι ἐκ δεκακισμυρίων πεζῶν καὶ δωδεκακισχιλίων ἱππέων, καὶ ἐκεῖ οἱ δύο ἐρασταὶ παρεδόθησαν εἰς πάσας τὰς ἐρωτύλους εὐπαθείας. Πλήθη τεχνιτῶν τοῦ θεάτρου, κωμῳδῶν, χορευτῶν, μουσικῶν συνώδευον ἐν Σάμῳ τὸν Ἀντώνιον, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου, (α) πάντες οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται ἦσαν συνηγμένοι τότε εἰς Σάμον « καὶ τῆς ἐν κύκλῳ σχε- » δὸν ἁπάσης οἰκουμένης περιθρηνούσης καὶ περιστεναζομένης, μία » νῆσος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατηυλεῖτο καὶ κατεψάλλετο, πληρου- » μένων θεάτρων καὶ χορῶν ἀγωνιζομένων. » Τὴν εὐπάθειαν τῶν βασιλέων ἐμιμεῖτο καὶ ἡ πόλις τῶν Σαμίων, θύουσα βόας, πρὸς δὲ ταύτῃ καὶ ξένοι βασιλεῖς διημιλλῶντο κατὰ τὰς ὑποδοχὰς καὶ δωρεάς, ὥστε καὶ περιέργως οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου ἠρώτουν ἀλλήλους ὁποῖα ἄρα θέλουσιν εἶσθαι τὰ ἐπινίκια τοῦ Ἀντωνίου, ἐν περιπτώσει νίκης, ἀφοῦ διὰ τοσαύτης πολυτελείας οὗτος ἄρχεται τοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου (31 π. Χ.) ὁ Ὀκτάβιος ἐράνη προστάτης τῶν ὑπ' ἐκείνου δυναστευθέντων Σαμίων, ἀποδοὺς συνάμα αὐτοῖς δύο ἀγάλματα ἄτινα ὁ Ἀντώνιος εἶχεν ἀφαιρέσει ἐκ τῆς νήσου καὶ διελθὼν ἐκεῖ τὸν χειμῶνα τοῦ τριακοστοῦ π. Χ. ἔτους. (β) Κατὰ τὴν αὐτόσε διατριβήν του, ὁ Ἀππιανὸς ἀναφέρει

(α) Πλούταρχ. ἐν β. Ἀντων. 56.

(β) Sueton. Octav. 18.

συγκινητικήν τινα σκηνὴν μεταξὺ Μετέλλου (α) στρατηγοῦ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, στρατηγοῦ τοῦ Ὀκταβίου, πολεμησάντων δὲ κατ' ἀλλήλων εἰς τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου συνελήφθησαν ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ πολλοὶ αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Μέτελλος· ἐφέροντο δὲ οὗτοι εἰς Σάμον καὶ ἀνεκρίνοντο ἐνώπιον τοῦ Ὀκταβίου, ἔχοντος παρακαθήμενον αὐτῷ περιφανῆ καὶ ἔνδοξον τὸν υἱὸν τοῦ Μετέλλου. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν αἰχμαλώτων προσήχθη ὅπως ἀνακριθῇ καὶ ὁ γέρων οὗτος, μακρὰν κόμην ἔχων, πλήρης ῥύπου καὶ ὅλως μεταμεμορφωμένος ἐκ τῶν δεινῶν τῆς αἰχμαλωσίας. Καὶ ὁ μὲν παῖς δὲν ἐγνώρισε κατὰ πρῶτον τὸν πατέρα· ἀλλ' ὅταν οὗτος ἐδήλωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τότε ἐκεῖνος ὥρμησε μετὰ κλαυθμῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ γέροντος καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν Ὀκτάβιον, τῷ εἶπεν. « Οὗτος μὲν, ὦ Καῖσαρ, ἐχθρός σου ἐγένετο, ἐγὼ δὲ σύμμαχος· πρέπει λοιπὸν αὐτὸν μὲν νὰ τιμωρήσῃς, ἐμὲ δὲ ν' ἀνταμείψῃς. Ἀλλ' ἐγὼ ζητῶ ἢ τὸν πατέρα νὰ σώσῃς δι' ἐμὲ, ἢ νὰ φονεύσῃς ἐμὲ διὰ τὸν πατέρα. » Τοσαύτας δ' ἱκεσίας ἐξέφερεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ πατρὸς, ὥστε ἐκ τούτων ἐπεκλήθη Πῖος ἢ Εὐσεβής· ὁ δὲ Καῖσαρ Ὀκτάβιος, ὁ ἔκτοτε Αὔγουστος ὀνομασθεὶς, κινηθεὶς εἰς οἶκτον ἔσωσε τὸν Μέτελλον, καίτοι πολεμιώτατον αὐτῷ γεγονότα.

Ἡ νῆσος Σάμος ἤρεσε μεγάλως εἰς τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἐπὶ δύο χειμῶνας διέμεινεν ἐν αὐτῇ, περιβληθεὶς μάλιστ' αὐτόσε (29 π. Χ.) πέμπτον ἤδη τὴν ἀξίαν ὑπάτου Ῥωμαίου, καὶ πολλὰς διεκπεραιώσας ὑποθέσεις· (β) φιλόμουσος δὲ τυγχάνων συνήθροισεν εἰς Σάμον καὶ ἄλλας πόλεις τοὺς Σιβυλικοὺς χρησμοὺς, καὶ ὑποβαλὼν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἱερέων, τοὺς κατέταξεν εἰς ἓν βιβλίον (γ) Οἱ Ἰνδοὶ φιλίαν πρὸς τὸν Ὀκτάβιον ποιησάμενοι, ἔπεμψαν ἐν Σάμῳ πρὸς αὐτὸν πρέσβεις μετὰ δώρων πολλῶν, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ τίγρεις, πρῶτον τότε τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ἕλλησι ὀφθεῖσαι, (δ) καὶ μει-

(α) Ἀππιαν. Ἐμφυλ. 44.
(β) Sueton. Octav. 26.
(γ) Tacit. Annal. IV. 14.
(δ) Δίων Κάσ. ΝΔ. 6.

ράκιόν τι ἄνευ βραχιόνων, ἀναπληροῦν δὲ διὰ τῶν ποδῶν τὴν τῶν χειρῶν ἔλλειψιν, τόξον ἐπιτεῖνον καὶ βέλος ῥίπτον καὶ σαλπίζον καὶ πλεῖστα ἄλλα ποιοῦν. Διὰ ταῦτα δὲ προσεφέρθη πρὸς τοὺς Σαμίους ὁ Αὔγουστος, μετὰ πλείστης εὐνοίας. Ἐπανελθὼν αὖθις εἰς Σάμον, ἀφοῦ καθυπέταξε τῇ Ῥώμῃ τὴν Ἐρέτρειαν καὶ Αἴγιναν, καὶ ἐν αὐτῇ διαχειμάσας, παρέσχε τοῖς Σαμίοις ὡς ἀντιμισθίαν τοῖς παρ' αὐτοῖς διατρίβῆς του ἄλλας τε πολλὰς χάριτας καὶ τὴν ἐλευθερίαν· (α) ἐκ τούτου δὲ ὁρμώμενος ὁ Πλίνιος ὀνομάζει τὴν Σάμον Νῆσον ἐλευθέραν (Samon liberam). Ἐπὶ δὲ Αὐγούστου οἱ Σάμιοι κατέσχον τὴν παρακειμένην νῆσον Ἰκαρίαν, ἀκατοίκητον ἤδη οὖσαν, πρὸς νομήν, ἕτεροι δὲ μέρος τῆς παραλίας τῆς Ἐφέσου κατῴκησαν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (12 π. Χ.) Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων ἐπειγόμενος νὰ φθάσῃ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀγρίππαν, ὅστις εὑρίσκετο ἐντὸς τῶν Κυανέων, διελθὼν τὴν μεγάλην Φρυγίαν ἀφίχθη εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκεῖθεν διέπλευσεν εἰς Σάμον, ἔνθα ἱκανὸν μείνας χρόνον, μεγίστας διέπρ~ξεν εὐεργεσίας τοῖς Σαμίοις, χρήματα μὲν πολλὰ τοῖς ἀνάγκην ἔχουσι δοὺς, λαμπρῶς δὲ τοὺς πάντας ὑποδεξιωσάμενος. (β)

Μετὰ τὸν Αὔγουστον ἡ Σάμος διετήρησε τὰς ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθείσας ἐλευθερίας, καθόσον μάλιστα ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Τιβέριος, ὅστις εἶχε μετὰ τοῦ πατρὸς ἐπισκεφθῆ αὐτὴν, ὑπὸ ἐπίσης εὐνοϊκῶν διεκατείχετο πρὸς τὴν Σάμον αἰσθημάτων, συνδραμὼν πρὸς ταῖς ἄλλαις εὐεργεσίαις βασιλικῶς αὐτὴν ὑπὸ δεινοτάτου σεισμοῦ παθοῦσαν. (γ) Ὁ τούτου διάδοχος Καλλιγούλας, τὴν αὐτὴν ἔδειξε πρὸς τὴν Σάμον εὔνοιαν, ἀποφασίσας καὶ νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὰ τοῦ Πολυκράτους βασίλεια, ἀλλὰ μὴ προφθάσας νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπόν του. (δ) Ὁ δὲ Νέρων βραδύτερον ἐκύρωσε μὲν τὴν αὐτονομίαν τῶν τε Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τῆς Σάμου, δὲν ἔλειψεν ὅμως ν' ἁρπάσῃ ἀπ' αὐτῆς καὶ μεταγάγῃ εἰς Ῥώμην ὅ,τι ἄξιον λόγου τῇ ἀπελείπετο. (ε) Οἱ μετὰ τὸν Νέ-

(α) Δίων Κάσ. ΝΔ. 7, 9.—Εὐσεβ. Χρον. Ὀλυμ. ΡΒ!
(β) Φλαβ. Ἰωσήπ. Ἀρχ. Ἰουδ· XVI. 2.
(γ) Sueton. Tiber. XII.
(δ) Sueton Calig. XXI.
(ε) Δίων Κάσσιος ὡς ἄνωθι.

ρωνα βασιλεύσαντες Γάλβας, Ὄθων καὶ Βιτέλλιος, τοσοῦτον ὀλίγον χρόνον κατέσχον τὴν ἀρχὴν, ὥστε ἄμεσος σχεδὸν διάδοχος τοῦ Νέρωνος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Οὐεσπασιανός. Οὗτος λοιπὸν, καίτοι ὑπερευφημούμενος ὑπὸ τοῦ Εὐτροπίου (α) διὰ τὴν μετριότητα, φιλανθρωπίαν καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, τῷ λόγῳ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέμαθον τὴν ἐλευθερίαν (β) (ἐξ οὗ καὶ ἡ χλευαστικὴ παροιμία προῆλθεν Ἴωνες ἐλεύθεροι μὲν κακοί, δοῦλοι δὲ ἀγαθοί) ἠνάγκασεν αὐτούς, ὡς εὐσχήμως λέγει ὁ Εὐτρόπιος, νὰ πολιτεύωνται κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς θεσμοὺς, κατ' ἀλήθειαν δὲ ὑπέταξεν αὐτοὺς τοῖς Ῥωμαίοις. Καὶ τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Σάμος ἀπολέσασα τῷ 70 ἔτει μ. Χ. ἐπὶ τῆς ὑπατίας τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τοῦ Βαλερίου Μεσσαλίνου καὶ αὐτὴν τὴν σκιὰν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Αὐγούστου, κατέστη ὡς καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνίδες πόλεις ὁριστικὴ κτῆσις τῆς Ῥώμης.

Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς θλίψεως, ἣν ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Οὐεσπασιανοῦ παρήγαγεν εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὑψώθη τότε καὶ μία φωνὴ ὅπως ἐλέγξῃ τὸν ὑπερήφανον ἐκεῖνον μονάρχην. Ἀπολλώνιος ὁ Σοφιστὴς πληροφορούμενος ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐγαυρία ἐπὶ τῇ ὑποδουλώσει τῆς Ἑλλάδος, πικρῶς τὸν ἤλεγξε διὰ τῆς λακωνικῆς ταύτης ἐπιστολῆς. (γ) «Ἐδουλώσω τὴν Ἑλλάδα, ὡς φασι, καὶ πλέον μὲν » οἶει τι ἔχειν Ξέρξου, λέληθας δὲ ἔλαττον ἔχων Νέρωνος. Νέρων » ἔχων αὐτὸ παρῃτήσατο. Ὑγίαινε.» Ὁ Οὐεσπασιανὸς τιμῶν, ἴσως δὲ καὶ φοβούμενος τὸν Ἀπολλώνιον δι' ἣν παρὰ τοῖς Ἕλλησι ἀπελάμβανεν ὑπόληψιν, τὸν προσεκάλεσε, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, παρ' ἑαυτῷ· ἀλλ' ἐκεῖνος γενναιοπρεπῶς ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος. «Διαβεβλημένος οὕτω πρὸς Ἕλληνας, ὡς δουλοῦ» σθαι αὐτοὺς ἐλευθέρους ὄντας, τί ἐμοῦ ξυνόντος δέῃ; Ἐρρωσο.» Καὶ οἱ τοῦ Ἀπολλωνίου λόγοι οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖοι φθόγγοι τῆς ἐκπνεούσης ἀρχαίας Ἑλλάδος.

(α) Eutr. VII. 2—Sueton. Vesp. XIII.
(β) Ηχυσαν. VII. 17.
(γ) Φιλόστ. εἰς β. Ἀπολλ. τοῦ Τυαν. V. 41.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Ἐμπόριον καὶ θαλασσοπλοία.—Ἀποικίαι τῶν Σαμίων.

Τὰ ποικίλα προϊόντα τῆς Σάμου, τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν κατοίκων αὐτῆς, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις τὰ πειρατικὰ ἔθιμα τῶν Καρῶν, συνετέλεσαν, ὅπως οἱ Σάμιοι καταριθμηθῶσι μετὰ τῶν πρώτων ἐμπόρων τε καὶ θαλασσοπόρων τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἡ Αἴγυπτος, τὸ δῶρον, καθ' Ἡρόδοτον, τοῦ Νείλου καὶ ἡ χώρα τῶν θαυμάτων, ἣν τότε τὸ ἐμπορικώτερον μέρος, πρὸς ὃ οἱ Ἕλληνες συνηλλάσσοντο, ταύτης δὲ διεκρίνετο ἡ Ναύκρατις (τανῦν Φουάχ), τὴν ὁποίαν διάφορα γεγονότα συνετέλεσαν ὅπως καταστήσωσι κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῖς Ἕλλησι.

Ἀπαλλαγέντες οἱ Αἰγύπτιοι τῆς τυραννίας τοῦ ἱερέως τοῦ Ἡφαίστου, ὅστις τὸ πάλαι ἦν κύριος ἁπάσης τῆς Αἰγύπτου, διένειμον τὴν χώραν αὐτῶν εἰς δώδεκα μοίρας, ἑκάστης τῶν ὁποίων ἦρχεν εἷς βασιλεύς (671—656 π. Χ.). Οἱ δὲ δώδεκα βασιλεῖς οὗτοι ἦσαν ἰσόβαθμοι καὶ μέχρι τινος δίκαιοι πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ὁ Ψαμμήτιχος, ὅστις ἐβασίλευε τῆς βορειανατολικῆς μερίδος τῆς Αἰγύπτου πρὸς δυσμὰς τοῦ Δέλτα, ἀνὴρ φίλαρχος ὤν, ἠθέλησε νὰ καταβάλῃ πάντας τοὺς λοιποὺς συνάρχοντάς του, καὶ αὐτὸς μόνος νὰ καταστῇ ἀπόλυτος βασιλεύς. Προσλαβὼν λοιπὸν συμμάχους Ἰωνάς τινας (βεβαίως καὶ Σαμίους) καὶ Κᾶρας, οἵτινες ἐξέπλεον μέχρις Αἰγύπτου πρὸς πειρατείαν, ἐπέτυχε νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς συμβασιλεῖς του καὶ κατάσχῃ τὴν ὅλην ἀρχήν· εὐγνωμονῶν δ' ἐπὶ τῇ συνδρομῇ ἣν οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Κᾶρες τῷ παρέσχον, ἐδωρήσατο αὐτοῖς γαίας πολλὰς ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου, καὶ παῖδας Αἰγυπτίους παρ' αὐτοῖς διώρισεν, ὅπως ἐκμαθόντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, χρησιμεύσωσι μετέπειτα ὡς διερμηνεῖς. Καὶ τοιουτοτρόπως ἤρξαντο κατὰ πρῶτον αἱ πρὸς τὴν Αἴγυπτον σχέσεις τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ κυρίως ὁ μετὰ τὸν Ἀπρίην βασιλεύσας Ἄμασις συνέδραμε πολὺ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων, δοὺς περὶ τὴν πεντηκοστὴν

τρίτην Ὀλυμπιάδα εἰς τοὺς εἰς Αἴγυπτον ναυτιλομένους τὴν Ναύκρατιν ἵνα κατοικήσωσι· τὴν δὲ ἀξίαν τῆς θέσεως ταύτης μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος λέγων (α) « Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου· εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιντο, χρῆν ὀμόσαι μὴ μὲν ἑκόντα ἐλθεῖν, ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηῒ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰμή γε εἶα τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν· οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. » Εἰς δὲ τοὺς θελήσαντας νὰ μείνωσι διαρκῶς ἐκεῖ, ὁ Ἄμασις παρεχώρησε χωρία ἵνα κτίσωσι βωμοὺς καὶ τεμένη εἰς τοὺς πατρίους θεοὺς αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Χίος, Τέως, Φώκαια, Κλαζομεναί, Ῥόδος, Κνίδος καὶ Ἁλικαρνασσὸς ἱδρύσαντο κοινῇ τέμενος ὀνομασθὲν Ἑλλήνιον, οἱ δὲ Σάμιοι ἰσχυρώτεροι καὶ πλουσιώτεροι τυγχάνοντες, ᾠκοδόμησαν ἰδιαιτέρως τέμενος τῆς Ἥρας, δόντες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἑκαταίου παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ, τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο « Σάμος νῆσος ἐν τῷ Νείλῳ. » Τοῦτο δὲ ὑπάρχει βεβαίως τεκμήριον ἀρίδηλον τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς τῶν Σαμίων (β).

Τὸ ἐμπόριον τῆς Σάμου μετὰ τῆς Αἰγύπτου, Ἀφρικῆς, Κύπρου καὶ ἄλλων διαφόρων μερῶν συνίστατο εἰς ἔλαιον, ταώς, οἶνον, δημητριακοὺς καρπούς, ἔρια καὶ πήλινα σκεύη· τὰ δὲ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν κέρδη ἦσαν μέγιστα, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τοῦ πλούτου ὅστις συνεσωρεύθη εἰς Σάμον, καὶ ἐκ τῆς εὐχερείας, μεθ' ἧς ἀνωρθοῦτο ἑκάστοτε αὕτη κατὰ τὰς διαφόρους δυσπραγίας της. Εἶχον δὲ οἱ Σάμιοι καὶ ἰδιαίτερον πῆχυν, ἴσον ὄντα τοῦ Αἰγυπτίου (γ).

Ἀλλὰ τὴν ἐμπορίαν τῶν Σαμίων ἐπηύξησεν ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας αὐτῶν. Κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην Ὀλυμπιάδα ἡ τριακόσια ἔτη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (δ), Ἀμεινα-

(α) Ἡροδότ. Β. 179.
(β) Ἡροδότ. Β. 178.—Στέφαν. Βυζ. ἐν λέξει.
(γ) Ἡροδότ. Β. 168.
(δ) Θουκυδ. Ι. 13.

κλῆς ὁ Κορίνθιος ἐναυπήγησε δι' αὐτοὺς τέσσαρας τριήρεις, καὶ πρῶτοι οἱ Σάμιοι ἐπεμελήθησαν τὴν ναυτιλίαν ἣν περ μεγάλως ἐτελειοποίησαν, ἰδίως ἐπὶ Πολυκράτους, ἐφευρόντες νέον εἶδος πλοίων, τὰ ὁποῖα ὁ Σουΐδας ἀποκαλεῖ Σαμαίνας (α). Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει ὅτι αἱ λεγόμεναι Σάμιαι ναῦς « κατέστρωντο δι' ὅλου » καὶ ὅτι Σάμαινα ἦτον εἶδος νηὸς ὑὸς ἔχουσα προτομήν· ὁ δὲ Δίδυμος ἱστορεῖ ὅτι αἱ νῆες αὗται εἶχον πάντη ἰδιάζουσαν κατασκευὴν « εὐρύτεραι μὲν γάρ εἰσι τὰς γαστέρας, τοῖς δὲ ἐμβόλοις σεσήμανται, ὡς δοκεῖν ῥύγχεσιν ὑῶν ὁμοίως κατεσκευάσθαι, οἷον ἰχθυοπρώρους εἶναι· διὸ καὶ ἐπὶ ταύτης λέγεται, ναῦς ὠκυπόρος Σαμία ὑὸς εἶδος ἔχουσα. » Ἐπὶ τέλους ὁ Πλούταρχος (β) περιγράφων τὰς Σαμίας ναῦς λέγει ὅτι ἦσαν « ὑπόπρωροι μὲν τὸ σίσωμα, κοιλώτεραι δὲ καὶ γαστροειδεῖς, ὥστε καὶ ποντοπορεῖν καὶ ταχυναυτεῖν. » Ἐκτὸς τούτων, ὁ Πλίνιος (γ) μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Σάμιοι πρῶτοι ἐφεῦρον τὰ πρὸς μεταφορὰν ἵππων πλοῖα· ὁ δὲ Παυσανίας ὁμολογεῖ (δ) ὅτι οὗτοι ἐπὶ ναυμαχίαις εἰσὶν οἱ ἄριστοι τῶν Ἰώνων, καὶ ὁ Ῥοχέττιος δὲ θαυμάζων τὴν μεγάλην περὶ τὰ ναυτικὰ ἐπίδοσιν αὐτῶν λέγει, « Οἱ Σάμιοι πολὺ πλέον τῶν Φωκαέων δικαιοῦνται νὰ ὀνομασθῶσι πρῶτοι θαλασσοπόροι τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πλούτη καὶ ἡ πολυτέλεια τῆς νήσου των, αἱ πολυάριθμοι νῆες, δι' ὧν ἐκάλυπτον τὴν θάλασσαν, τὸ ἐμπόριον τῆς Αἰγύπτου, οὗπερ ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἦσαν κύριοι, τὰ πολυάριθμα καθιδρύματα ἅτινα συνεστήσαντο κατὰ τὰ παράλια τῶν θαλασσῶν τῆς Κύπρου, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος, τέλος αἱ θαλασσοπορίαι αὐτῶν ἃς ἐξέτειναν μέχρις Ἱσπανίας, τῆς ὁποίας τὴν ὁδὸν ἐδίδαξαν τοῖς Φωκαεῦσι, ταῦτα πάντα ἀρκούντως τοὺς ἱκανοποιοῦσι διὰ τὴν ἄδικον λήθην τοῦ Κάστορος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Εὐσέβιος συνέταξε τὸν πίνακα αὐτοῦ τῶν θαλασσοκρατησάντων. Ὁ Θουκυδίδης ἀφ' ἑτέρου ἱστορεῖ τὰς κατακτήσεις καὶ τὴν κατὰ θάλασσαν ἰσχὺν τῶν

(α) Σουΐδ. ἐν λέξ.—Ἀθήν. XII. 32.—Ἡσύχ. ἐν λ. Σαμιακὸς τρόπος.
(β) Πλουτάρ. ἐν βίῳ Περικλέους XXVI.
(γ) Plin. Hist. Natur. VIII. 21.
(δ) Παυσαν. Ἑλλ. Περιήγ. V. II.

Σαμίων, οἵτινες πολλὰς καθυποτάξαντες τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, διετέλουν φοβεροὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. »

Δι' αὐτὸ βλέπομεν τοὺς Σαμίους ποντοπορροῦντας ἐκεῖ ἔνθα οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶχε προβῆ, καὶ μεγάλα κέρδη ἐκ τῶν πλόων αὐτῶν πορίζομένους· τινῶν δὲ ἐκ τῶν τολμηρῶν ἐκείνων θαλασσοπόρων, τοῦ Δεξικρέοντος δηλονότι καὶ τοῦ Ἔλπιδος καὶ τοῦ Κωλαίου, τὰ ὀνόματα διεφύλαξεν ἡμῖν ἡ ἱστορία. Αἱ ναυσιπορίαι αὗται, αἵτινες τανῦν πρὸς μηδὲν λογίζονται, ἐθεωροῦντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλα κατορθώματα· καὶ ὅπως κατανοήσωμεν τὴν τότε ἀτέλειαν τῶν ναυτικῶν γνώσεων, ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι πολὺν χρόνον μετέπειτα Λεοτειχίδης, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει ἀνεφέρομεν, ὁ ναύαρχος τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀπεφάσιζε νὰ πλεύσῃ εἰς Σάμον, διότι ἐνόμιζεν ὅτι αὕτη ἀπέχει τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ αἱ Ἡράκλειοι Στῆλαι (α). Ἀλλὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως καὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ πνεύματος τῶν Σαμίων, οὐδὲν ὑπάρχει χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν, ἃς εἰς διάφορα οὗτοι μέρη συνεστήσαντο.

Διττὸν σκοπὸν εἶχον αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, πολιτικὸν καὶ ἐμπορικόν. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήγοντο αἱ ἀποικίαι ἐκεῖναι, ἃς αὐτὴ ἡ μητρόπολις ἐξέπεμπεν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἐκεῖναι, ἃς ἰδιῶται, φυγαδευόμενοι ἕνεκεν διαφόρων λόγων τῆς πατρίδος αὐτῶν, συνίστων. Αἱ ἀρχαιότεραι ἀποικίαι ἦσαν ἁπλῶς συμμορίαι τυχοδιωκτῶν, ἐγκαταλιμπανόντων τὸ πάτριον ἔδαφος, καὶ ζητούντων ἀλλαχοῦ χώρας παρεχούσας ἀνετώτερον τὸ πρὸς τὸν βίον, ἢ ἄλλως ὁμάδες πολιτῶν φευγόντων ἀλλοτρίων εἰσβολὰς ἢ ἐμφυλίους πολέμους· βραδύτερον ὅμως αἱ μητροπόλεις ἐξέπεμπον ἀποίκους πρὸς ἀραίωσιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ πληθυσμοῦ ἢ διὰ πολιτικοὺς λόγους· ὥστε αἱ μεταξὺ τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν ἀποικιῶν σχέσεις ὡρίζοντο ἐκ τῶν προκαλουσῶν τὸν ἐκπατρισμὸν αἰτιῶν. Ἐὰν δηλονότι ἀποικία τις συνίστατο ἐξ ἰδιωτῶν, οὓς ἡ βία ἢ ἡ δυσαρέσκεια ἐφυγάδευε, τότε αὕτη ἐκέκτητο πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν· ἐὰν δὲ τοὔμπαλιν ἡ μητρόπολις ἐξέπεμπε τὴν ἀποικίαν, τότε αὕτη ἐξήρ-

(α) Ἡροδότ. II. 131.

ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ

τητο τῆς μητροπόλεως, ἀλλ' ἡ ἐξάρτησις αὕτη μικρὸν σχεδὸν πάντοτε διήρκει. Ὅπως ὅμως ἐν γένει καὶ ἂν συνεκροτεῖτο ἡ ἀποικία, καίτοι πολιτικῶς θεωρουμένη ἀνεξάρτητος, καὶ δυναμένη ἐλευθέρως νὰ διαθέσῃ τὰ κατ' αὐτὴν, διετέλει ὅμως ἀείποτε εἰς συνάφειάν τινα μετὰ τῆς μητροπόλεως, πρὸς ἣν τὴν συνέδεον οἱ δεσμοὶ τῆς συγγενείας, καὶ, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῶν Ἑλλήνων δόξαν, αἱ σχέσεις, τῆς ἀποικίας πρὸς τὴν μητρόπολιν ἦσαν ὡς γονεῦσι πρὸς τέκνα. (α)

Τὸ ὡραῖον τῆς Σάμου κλίμα, ἡ εὔφορος γῆ, ὁ ἐπίζηλος βίος, δὲν ἦσαν φύσεως τοιαύτης, ὥστε μεταναστεύσεις νὰ ἐπισυμβαίνωσι πρὸς εὕρεσιν βιωτικοῦ πόρου· ἀλλὰ πρώτιστον αἴτιον τῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν τῆς Σάμου ἐγένετο τὸ ἀνυποδούλωτον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ὑπῆρξαν λαοὶ οἵτινες καρτερικῶς ὑπέστησαν ἁπάσας τὰς τῆς τυραννίας καταπιέσεις, καραδοκοῦντες αἰσιωτέρους καιροὺς, ὑπῆρξαν δὲ καὶ ἄλλοι, οἵτινες βλέποντες σκληρυνόμενον τὸν τυραννικὸν ζυγὸν περὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν, ἐξανέζησαν, καὶ ἡ ἀπετίναξαν τὸ φορτίον τῆς δουλείας ἢ πλείοσι δεσμοῖς περιεδέθησαν. Ὀλίγιστοι ὅμως προὐτίμησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ἑστίας αὐτῶν καὶ ἀλλαχοῦ ἐκζητήσωσι καταφύγιον· τοσοῦτον τὸ πάτριον ἔδαφος ὑπάρχει προσφιλὲς, καὶ τοσοῦτον δυσχερὴς ἡ ἐγκατάλειψίς του. Καὶ ὅμως ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἀποικίαι τῶν Σαμίων, ἀφορμὴν ἔσχον τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα καὶ τὸ κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος αὐτῶν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὀλίγισται Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἐξέπεμψαν τοσαύτας, ὅσας ἡ Σάμος, ἀποικίας· ἀρχόμενοι δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας, θέλομεν προβῆ ἀκολούθως καὶ εἰς τὰς λοιπάς.

Σαμοθράκη. Πρῶτος οἰκιστὴρ τῆς Σαμοθράκης ἀναφέρεται ὁ ἐξ Ἀρκαδίας Δάρδανος (β) ἐν ἔτει 1547 π. Χ. ἐξ οὗ καὶ τὸ πρῶτον ἡ νῆσος ἐκλήθη Δαρδανία· ἀλλὰ βραδύτερον (1529) ἀναγκασθεὶς

(α) Τίμ. παρὰ Πολυβ. II. XII.

(β) Παυσαν. VII, 4.

οὗτος ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν ἕνεκα πλυμμήρας, μετῴκησεν εἰς Τρωάδα, ἔνθα ἔκτισε τὴν πόλιν Δάρδανον, (α) τὴν δὲ νῆσον κατῴκησαν οἱ Θρᾷκες, παρ' ὧν ἐκλήθη καὶ Θρᾳκία. (β) Ἐπὶ τέλους ἐν ἔτει 1100, τῶν Θρᾳκῶν ἐκλιπόντων, ἀποικία Σαμίων, ἐκδιωχθέντων τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἐφέσου Ἀνδρόκλου, κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὴν Σαμοθρᾴκην. (γ) Ὁ Στράβων ἀπιστῶν εἰς ταῦτα λέγει. (δ) «Οἱ φήσαντες ἀποίκους ἐλθεῖν ἐκ Σάμου καὶ ὀνομάσαι Σάμον τὴν Σαμοθρᾴκην, ἐπλάσαντο τοῦτο χάριν δόξης.» Ἀλλ' ὅμως ἐκτὸς τοῦ Παυσανίου, τοῦ Ἡρακλείδου, τοῦ Διοδώρου, (ε) καὶ τοῦ Σουΐδα (ς) ἐπιμαρτυρούντων ὅσοις ἀνωτέρω ἱστορήσαμεν, τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος διαψεύδει ὅ τε Σχολιαστὴς τοῦ Ὁμήρου λέγων ὅτι διακόσια ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ, οἱ Σάμιοι ἐπετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Πυθίου νὰ κατοικήσωσιν εἰς Σαμοθρᾴκην, καὶ ὁ Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ Σαμοθρᾴκης λόγῳ ῥητῶς ἀποφαινόμενος. «Καὶ γὰρ οἱ » τὴν ἀρχὴν οἰκήσαντες τὴν νῆσον ἦσαν Σάμιοι, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἐγενό- » μεθα. Κατῳκίσθησαν δὲ ἀνάγκῃ, οὐκ ἐπιθυμίᾳ τῆς νήσου· ἐξέπε- » σαν γὰρ ὑπὸ τυράννων ἐκ Σάμου, καὶ τύχῃ ἐχρήσαντο ταύτῃ καὶ » λείαν λαβόντες ἀπὸ τῆς Θρᾴκης ἀφικνοῦνται εἰς τὴν νῆσον. » Σκύμνος δὲ ὁ Χῖος, καίτοι διάφορον ἐκφέρων αἰτίαν, βεβαιοῖ ὅμως τὴν ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἀποικίαν τῶν Σαμίων, λέγων. (ζ)

Πέραν Σαμοθρᾴκη δ' ἐστὶ νῆσος Τρωϊκὴ
Ἔχουσα τὴν οἴκησιν ἀναμεμιγμένην.
Πρότερον γὰρ εἶναι φασὶν ἐν ταύτῃ τινὲς
Τοὺς Τρῶας, Ἠλέκτρας τεκούσης Δάρδανον
Τῆς λεγομένης Ἄτλαντος, Ἰασίωνά τε.
Ὧν τὸν μὲν Ἰασίωνα δυσσέβημά τι

(α) Διον. Ἁλικαρ. B. I. 61—Στράβ. VII. 23,
(β) Ἡρακλ. περὶ πολιτ. XXI.
(γ) Παυσαν. VII. 4.—Ἡρακλ. ὡς ἄνω.
(δ) Στραβ. Γεωγρ. X. II.
(ε) Διοδ. B. III. 5.
(ς) Σουΐδ. ἐν λ. Σαμοθρᾴκη.
(ζ) Σκύμν. Περιήγ. στιχ. 678—695.

Πράξαι περὶ Δήμητρος λέγουσ' ἄγαλμα, καὶ
Πληγῇ κεραυνωθέντα δαιμονίᾳ κτενεῖν.
Τὸν Δάρδανον δὲ λιπόντα τοὺς τόπους προτοῦ
Πρὸς τὴν ὑπώρειάν γε τῆς Ἴδης κτίσαι
Πόλιν ἀφ' ἑαυτοῦ Δαρδανίαν καλουμένην.
Τοὺς δὲ Σαμοθρᾷκας Τρῷας ὄντας τῷ γένει,
Ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ Τρῳὰς ἐπικαλουμένους,
Δι' εὐσέβειαν ἐγκαταμεῖναι τῷ τόπῳ·
Ἐν σιτοδείᾳ τῶν Σαμίων δὲ αὐτοῖς ποτε
Ἐπαρκεσάντων, τηνικαῦτ' ἐκ τῆς Σάμου
Ἐπιδεξάμενοί τινας συνοίκους ἔσχησαν.

Τοσαῦται τοιούτων συγγραφέων μαρτυρίαι, εἰσὶ, νομίζομεν, ἱκαναὶ ὅπως παραπείσωσι τοὺς ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Στράβωνος μόνου ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς Σαμικῆς ταύτης ἀποικίας, ὅπερ καὶ τὰ ἐπὶ Τραϊανοῦ νομίσματα τῶν Σαμοθρᾳκῶν μαρτυροῦσιν, ἔχοντα ἐπ' αὐτῶν γεγραμμένας τὰς λέξεις ΣΑΜΙΩΝ ΕΝ ΘΡΑΚΗ. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς κυρίως Σαμοθρᾴκης, ἧς οἱ ἄποικοι ἐφημίσθησαν ἅτε ἐόντες ἀκοντισταί, οἱ Σάμιοι ἔκτισαν εἰς τὸ ἀπέναντι πλησίον τοῦ Δορίσκου παραθαλάσσιον τὴν Σάλην καὶ Ζώνην καὶ Μεσημβρίαν, (α) ἥτις λέγεται ἡ τελευταία πόλις τῶν Σαμοθρᾳκίων τειχῶν πρὸς δυσμὰς κειμένη, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ Σέρρειον. (β)

Ἡ Σαμοθρᾴκη ὑπῆρξε περίφημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων, ἅτινα ἐτελοῦντο ἐκεῖσε ἐντὸς τοῦ Ζήρυνθος ἄντρου νύκτωρ καὶ ἀποκρύφως.

Ἄναια. Καθ' ὃν χρόνον οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρόκλου ἐκδιωχθέντες Σάμιοι συνίστων τὴν ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἀποικίαν, ἕτεροι ὑπὸ τὸν ἔκπτωτον ἐπίσης τῆς ἀρχῆς γενόμενον βασιλέα τῆς Σάμου Λεωγόραν, μετέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι, ἐπὶ τῆς Ἀσίας, κειμένην πόλιν τῶν Ἀναίων καὶ ὠχύρωσαν αὐτήν. Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ Ἄναια δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἀποικία τῶν Σαμίων· ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἰσχυρι-

(α) Ἡροδότ. Ζ. 59. 108.
(β) Στέφ. Βυζάντ. ἐν λ.

σμοῦ τούτου δυνάμεθα ν' ἀντιτάξωμεν τὴν τοῦ Θουκυδίδου (α) μαρτυρίαν, τὴν τοῦ Παυσανίου (β) καὶ τὴν τοῦ Σκύλακος, (γ) ὅστις σαφῶς μάλιστα ἀποφαίνεται ὅτι τὰ Ἄναια ἦν τῶν Σαμίων. Καὶ ἂν δὲ ἀπορρίψωμεν τὸ κῦρος μαρτυριῶν τοσούτῳ ἐπισήμων, ἡ δεκαετὴς μόνη διαμονὴ τῶν μετὰ τοῦ Λεωγόρου Σαμίων ἐν Ἀναίοις, καὶ ἡ συνεχὴς ἐν αὐτοῖς καταφυγὴ τῶν ἐκ Σάμου ἐκπατριζομένων, (δ) ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν, φρονοῦμεν, νὰ συγκαταλέξωμεν, τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Σάμου ἀποικιῶν.

Πέρινθος. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἱστορεῖ ὅτι τὴν Πέρινθον ἔκτισεν ὁ ἐξ Ἐπιδαύρου Πέρινθος συστρατευσάμενος τῷ Ὀρέστῃ· ἀλλὰ τῆς διηγήσεως αὐτοῦ μυθώδους φαινομένης, μᾶλλον ἀξιόπιστος παρὰ τῶν πολλῶν λογίζεται ἡ μαρτυρία τοῦ Εὐσεβίου (ε) καὶ ἡ τοῦ Συγγέλου, (ς) οἵτινες ἀνάγουσι τὴν κτίσιν τῆς Σαμιακῆς ταύτης ἀποικίας τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τεσσαρακοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος (600. π. Χ.) Ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (ζ) τεκμαιρόμενος ἐκ νομισμάτων τινων τῶν Περινθίων εἰς ἃ παρίσταται ἡ προτομὴ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῶν λέξεων ΤΟΝ ΚΤΙΣΤΗΝ, ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὴν κτίσιν τῆς Περίνθου· ἀλλ' ὁ Ῥοχέττιος βεβαιοῖ ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἐξετυπώθησαν βραδύτερον, ὅτε ἡ πόλις μετωνομάσθη Ἡράκλεια. Ὅτι δὲ ἡ Πέρινθός ἐστι Σαμίων ἀποικία μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πλούταρχος, (η) ὅστις ἱστορῶν τὴν καταστροφὴν τῶν Γεωμόρων ἐν Σάμῳ, προστίθησι «Μεγαρεῖς Περινθίοις ἐπεστράτευσαν, ἀποίκοις οὖσι Σαμίων.» Προσεπιμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ Σκύμνος ὁ Χῖος λέγων. (θ)

Μετὰ δὲ τὴν Χερρόνησον ἐν Προποντίδι
Θρᾴκη πάροικος καὶ Σαμίων ἀποικία
Πέρινθος ἐστι . . . . . .

(α) Θουκυδ. Β. III. 3.
(β) Παυσαν. VIII. 4.
(γ) Σκύλακ. Περίπλ. Λυδίας.
(δ) Θουκυδ. IV. 75.
(ε) Εὐσέβ. Χρον. β. II. 121.
(ς) Συγγέλ. Χρονογρ. 238.
(ζ) Ammi. Marc. XXII. 8.
(η) Πλούτ. Ἑλλην. II. 25.
(θ) Σκύμν. Περιήγ. ς. 712.

Καὶ τὰ νομίσματα δὲ τῶν Περινθίων δίδουσιν αὐτοῖς τὸν τίτλον Ἰώνων· ἡ δὲ κεφαλὴ τῆς Ἥρας, προστάτιδος τῆς Σάμου, ἐντετυπωμένη ἐπί τινων αὐτῶν, ἐνισχύει ἐπὶ μᾶλλον τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Σκύμνου τὴν μαρτυρίαν.

Ἡ Πέρινθος (τανῦν Ἡράκλεια) περιῆλθεν εἰς μέγιστον βαθμὸν δυνάμεως τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς ἐννάτης Ὀλυμπιάδος· ἐπολιορκήθη δὲ ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἠμύναντο γενναιοπρεπῶς. Οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ ἰδίως ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐκόσμησαν αὐτὴν διὰ πολυτελῶν οἰκοδομῶν, ὅτε δὲ ὁ Σευῆρος ἐκυρίευσε τὸ Βυζάντιον, ἐδωρήσατο αὐτὸ εἰς τοὺς Περινθίους.

Ἔφεσος. Ὁ Μαλακὸς παρ' Ἀθηναίῳ (α) ἐν Σιφνίων Ὥροις ἱστορῶν τὴν ἐν Σάμῳ ἐπανάστασιν τῶν χιλίων δούλων, περὶ ἧς εἴπομεν ἤδη, καὶ τὴν συνέπειαν σπονδῶν εἰς Ἔφεσον ἀποχώρησίν των, βεβαιοῖ ὅτι κατέσχον τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ὅτι ἐκ τούτων οἱ Ἐφέσιοι ἐγένοντο. Δυσχερὲς ἀποβαίνει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκ τῶν δούλων τῶν Σαμίων ἐγένοντο οἱ Ἐφέσιοι· ἀλλ' ὅμως ἡ κατοχὴ τὴν ὁποίαν οἱ Σάμιοι εἶχον ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Ἐφέσου ἐπὶ μεγάλου μέρους γῆς (β), ἐκτεινομένου ἀπὸ τῆς Μυκάλης μέχρι τῆς Ἐφέσου, καὶ τῆς Νεαπόλεως συμπεριλαμβανομένης, ἥτις πρότερον μὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἐφεσίους, εἶτα δ' ἐδόθη δι' ἀνταλλαγῆς τοῦ Μαραθησίου εἰς τοὺς Σαμίους, ἡ κατοχή, λέγομεν, αὕτη δείκνυσι ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων, ἰδίως δὲ ἐπὶ Πολυκράτους οἱ Σάμιοι κατέσχον καὶ συνῴκησαν μέγα μέρος τῆς παρὰ τῇ Ἐφέσῳ ἀσιατικῆς παραλίας.

Βησάνθη. Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀποικίας ταύτης οἱ ἀρχαῖοι διάκεινται εἴς τινα διαφωνίαν· διότι ὁ μὲν Ἡρόδοτος (γ) τίθησιν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Πτολεμαῖος (δ) ἐπὶ τῆς Προποντίδος, Στέφανος δὲ ὁ Βυζάντιος, πρὸς ὃν συνάδει καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλας (α), λέγει περὶ αὐτῆς « Βησάνθη ὄχι πόλις Μακεδονίας, ἀλλὰ κατὰ Θρᾴκην ἄποικος Σαμίων. » Ἡ διαφωνία ὅμως αὕτη ὑπάρχει μικροῦ λόγου ἀξία, διότι οἱ ἀρχαῖοι συνέχεον ἐνίοτε τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τῆς Προποντίδος· πάντες ὅμως ἐν γένει ἀποφαίνονται περὶ τῆς Σαμιακῆς αὐτῆς καταγωγῆς.

(α) Ἀθήν. VI. 92
(β) Στράβ. XIV. I.
(γ) Ἡροδότ. Ζ'. 137.
(δ) Πτολεμ. Β. 3. Κεφ. 2.

Ἡ σύστασις τῆς ἀποικίας ταύτης θεωρεῖται γενομένη ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ Πολυκράτους, ἡ δὲ θέσις αὐτῆς συνετέλεσεν ὥστε νὰ καταστῇ πλουσιωτάτη καὶ νὰ θεωρηθῇ κάλλιστον χωρίον τῶν ἐπὶ θαλάττῃ (β). Ἡ Βησάνθη μετωνομάσθη βραδύτερον Ῥαιδεστὸς, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐξακολουθεῖ οὖσα τόπος ἐμπορικώτατος καὶ πλουσιώτατος.

Ἄμοργός. Τετρακόσια ἕξ ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ (γ) ἢ τῷ 864 π. Χ. ὁ ἐκ Σάμου Σιμμίας ὁ γραμματικὸς ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του ὅπως μετοικήσῃ εἰς Ἀμοργόν· μεταβὰς λοιπὸν ἐκεῖ μετὰ πολλῶν Σαμίων, ἔκτισε τὰς τρεῖς πόλεις Μινώνην, Αἰγιαλὸν καὶ Ἀρκεσίμην, ἐξ ὧν ὁ μὲν Αἰγιαλὸς ἔκειτο παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ βορειοτάτου τῶν κόλπων τῆς νήσου, ἡ δὲ Μινώνη, τὴν ὁποίαν ὁ Πτολεμαῖος καὶ Μινοΐαν ὀνομάζει, παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ ἀμέσως μετὰ τὸν πρῶτον, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ Ἀρκεσίμη παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ μετὰ τὸν δεύτερον, τοὐτέστιν ἐπὶ τοῦ νοτιωτάτου τῶν κόλπων αὐτῆς.

Ἡ μόνη περὶ τῆς ἀποικίας ταύτης τῶν Σαμίων μαρτυρία τοῦ Σουΐδα, παρέσχεν ὑπονοίας τινας τοῖς κριτικοῖς, περὶ τῆς πραγματικότητος αὐτῆς, καθόσον ἐπὶ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ Μίνωος, οἱ Κρῆτες εἶχον συστήσει ἀποικίαν· τὸ δὲ ὄνομα Μινώνη μαρτυρεῖ ἄριστα τῶν Κρητῶν τὴν ἐν Ἀμοργῷ διαμονήν. Βραδύτερον πάλιν Νάξιοι ἐλθόντες ὑπὸ τὸν Καρκέσιον, κατῴκησαν ἐπίσης τὴν νῆσον, ἥτις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου ἐκλήθη καὶ Καρκησία· ὥστε ὑπολαμβάνουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν ὅτι ὁ Σιμμίας ἀνῴ-

(α) Pomp. Mela L. II. c. 2.
(β) Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. β. Ζ. Γ. 38.
(γ) Σουΐδ. ἐν λέξ. Σιμμίας.

κησε μᾶλλον ἢ συνῴκησε τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἔκτισεν.

Ἡραῖον λεγόμενον Ἥραιον καὶ Ἡραῖον Τεῖχος (α) χωρίον ἐν Θράκῃ καὶ πλησίον τῆς Περίνθου, καθ' Ἡρόδοτον, ὑπὸ Σαμίων οἰκισθέν. Καὶ πότε μὲν συνέστη ἡ ἀποικία αὕτη, διατελεῖ ἄγνωστον, κοινῶς δὲ ὑποτίθεται ὅτι οἱ Σάμιοι ἦλθον αὐτόσε περὶ τὴν τριακοστὴν Ὀλυμπιάδα, (810 π. Χ.) καὶ τῇ ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τῆς προστάτιδος τῆς Σάμου θεᾶς Ἥρας, ᾗ ᾠκοδόμησαν καὶ ναόν.

Ὄασις. Οἱ Σάμιοι δὲν περιωρίσθησαν μόνον μεταβαίνοντες εἰς τὰς ἐγγὺς χώρας, ἀλλ' ἐξέτεινον διὰ τοῦ ἐμπορίου τὰς ἀποικίας αὐτῶν μέχρι Λιβύης. Ἐκεῖ ἀπαντῶμεν τὴν Ὄασιν τὴν ὁποίαν » ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Λισχριωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι, ἀπέ- » χουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου. Ὀνομάζε- « ται δὲ ὁ χῶρος οὗτος κατὰ Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων Νῆ- » σοι. » Ἡ λέξις Ὄασις παράγεται ἐκ τῶν ἑβραϊκῶν λέξεων **havah Tsiah** δηλουσῶν κώμην ἐρημον· ὁ δὲ Ἡρόδοτος (β) ἀναφέρων τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀποικίας ταύτης, οὐδὲ τὰς περιπτώσεις, οὐδὲ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν συνέστη ὁρίζει. Ὁ Λάρχερος ὑποτίθησι τὴν ἀποικίαν ταύτην συστᾶσαν περὶ τῷ 640 π. Χ. ὁ δὲ Ῥοχέττιος τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τριακοστῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος (656 π. Χ.) κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλονότι τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀποκαταστάσεως τῶν Ἰώνων, ἡ δὲ διαφορὰ αὕτη ἐκκαίδεκα ἐτῶν οὐδὲν φέρει τὸ κωλύον. Καὶ διατὶ μὲν ἐκλήθη ἡ ἀποικία αὕτη Μακάρων Νῆσος, τοῦτο εὐκόλως ἐννοοῦμεν διότι καὶ ἡ Σάμος οὕτως ἐκαλεῖτο ἕνεκα τοῦ εὐκράους κλίματος καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς· ὁπόσον δὲ διήρκεσεν ἡ ἀποικία αὕτη καὶ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ τύχη αὐτῆς, διατελεῖ ἄγνωστον. Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἡροδότου ὅτι κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Ὀάσεως ἐπετέθησαν περὶ τὴν ἑξηκοστὴν τρίτην Ὀλυμπιάδα (528 π. Χ.) τὰ στρατεύματα τοῦ Καμβύσου, ἀλλὰ πνεύσαντος σφοδροῦ

(α) Στέφ. Βυζ. ἐν λ.—Ἐτυμ. Μ. ἐν λ.—Σουΐδ. ἐν λ.—Ἡροδοτ. Δ. 90—Ἁρποκρ. ἐν λ.

β Ἡρόδ. Γ. 26—Ὀλυμπιόδ. παρὰ Φωτ. 172.

νοτίου ἀνέμου, κατεχώσθησαν ἅπαντα ὑπὸ τὴν ψάμμον, καὶ ὁλοσχερῶς κατεστράφησαν.

Κυδωνία ἡ ἐπὶ Κρήτῃ. Ἡ ἀποικία αὕτη συνέστη τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑξηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος (524 π. Χ.) παρὰ τῶν Σαμίων, οἵτινες φεύγοντες τὴν τυραννίαν τοῦ Πολυκράτους μετὰ τὴν ἄνευ ἀποτελέσματος κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν τῶν συμμάχων των Λακεδαιμονίων, ἠναγκάσθησαν νέαν νὰ ἐπιζητήσωσιν ἐν Κρήτῃ πατρίδα. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἡ Κυδωνία ἦν ἐπὶ τῆς θαλάσσης μέσῳ Μινώας καὶ Περγάμου, κατὰ δὲ τὸν Πτολεμαῖον μέσῳ Μινώας καὶ Δικτυναίου· ὁ δὲ Φλῶρος ὀνομάζει τὴν Κυδωνίαν μητέρα τῆς Κρήτης.

Οἱ Σάμιοι ἐλθόντες εἰς Κυδωνίαν, εἰσήγαγον τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, δευτέρας θεότητος προστάτιδος αὐτῶν, καὶ οἱ πλεῖστοι ναοὶ, οἵτινες ἐφαίνοντο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἰδίως δ' ὁ τῆς Δικτύνης, ᾠκοδομήθησαν παρὰ τῶν Σαμίων. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἔμειναν ἐπὶ πολὺ οὗτοι ἐν Κυδωνίᾳ, διότι τὸ ἕκτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν, ἤτοι ἐν ἔτει 518 π. Χ. οἱ Αἰγινῆται συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Κρητῶν, οἷς ἀπήρεσκε βεβαίως ἡ ἄφιξις καὶ ἐνίσχυσις τῶν ἐπηλύδων Σαμίων, ἔξωσαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν αὐτοὺς, ἀκρωτηριάσαντες συνάμα τὰς ὑοπρώρους νῆας των, καὶ ἀναθέντες αὐτὰς εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς· οἱ δὲ διασωθέντες τῆς καταστροφῆς Σάμιοι κατέφυγον εἰς Καμπανίαν τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν τὴν Δικαιάρχιαν (α). Ὁ Εὐσέβιος ὁρίζει τὴν κτίσιν ταύτην γενομένην τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑξηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἐν Κυδωνίᾳ Σάμιοι διέμενον εἰσέτι αὐτόσε ἀνενόχλητοι. Ἂν δὲ παραδεχθῶμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου, τότε ὀφείλομεν νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Σκαλιγήρου, καθ' ὃν οὐχὶ οἱ ἐκ Κυδωνίας διασωθέντες Σάμιοι ἔκτισαν τὴν Δικαιάρχιαν, ἀλλ' ἕτεροι φεύγοντες ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν διὰ τὴν τυραννίαν τοῦ Πολυκράτους.

(α) Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ποτίολοι καὶ Δίκαια.—Ἁρποκρ. ἐν λ. Δικαιόπολις.

Ἡ Δικαιάρχια βραδύτερον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀννίβα μετωνομάσθη Πουτέολοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ φρεάτων, νῦν δὲ καλεῖται Πουζόλοι ἐκ τῆς πουζολάνας ἤτοι ἠφαιστείου χονδροῦ ἄμμου, ἥτις εὑρίσκεται ἄφθονος αὐτόσε.

Καλένδρα ἡ Κελένδερις καὶ Νάγιδος πόλεις τῆς Κιλικίας μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σαρπηδόνος καὶ Ἀνεμουρίου, μικρὸν ἀλλήλων κείμεναι. Ὁ Πομπόνιος Μέλας (α) λέγει ταύτας ἀποικίας Σαμίων, ἀλλὰ πῶς καὶ κατά τινα χρόνον συνέστησαν αὗται ἀγνοοῦμεν. Ὁ Ἀρτεμίδωρος παρὰ Στράβωνι (β) ἱστορεῖ ὅτι ἡ Κελενδερὶς ἦν ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τῆς Κιλικίας καὶ ὅτι κτίστης αὐτῆς ἐγένετο Σάνδοκος ὁ υἱὸς τοῦ Κινύρα· ὁ δὲ Βωχὰρ ἐτυμολογῶν τὸ ὄνομα τῆς Κελενδέριδος ἐκ τῆς Φοινικικῆς γλώσσης παραδέχεται πρώτους οἰκιστῆρας αὐτῆς τοὺς Φοίνικας. Τὴν δὲ Νάγιδον Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἱστορεῖ κτισθεῖσαν ἀπὸ Νάγιν τὸν κυβερνήτην.

Ἐρασιστράτιος
Χαραδροῦς
Φώκαια
Ἀκαδαμὶς
Μυκάλη

Ἀναφέρονται παρὰ τοῦ Σκύλακος (γ) ὡς πόλεις ἀνήκουσαι τοῖς Σαμίοις. Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο πρώτων, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἕτερος συγγραφεὺς ἐποιήσατο μνείαν, ἀγνοοῦμεν ποῦ πρέπει νὰ καταταξωμεν αὐτάς, καίτοι ὁ Σκύλαξ ἀναφέρει τὴν Χαραδροῦντα ὡς πόλιν τῆς Κιλικίας ἔχουσαν καὶ λιμένα· Φώκαια δ' ἴσως ἐστιν ἡμαρτημένον ἀντὶ τῶν Πυγέλων ἢ Φυγέλων, πόλεως ἣν ἄλλοι τε γεωγράφοι καὶ ὁ Πλίνιος (δ) τάσσουσιν ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς Σάμου ἠπείρῳ «Πύγελα πόλις παρὰ τὴν Ἔφε-» σον κληθεῖσα ἀπὸ τὰς πυγὰς, ἃς ἤλπισαν οἱ Ἀγαμέμνονος ἐρέ-» ται, κάντεῦθεν ἀπομείναντες, τῆς συμφορᾶς ἐπώνυμον ἐποιήσαν-» το πόλιν. » Ἡ δὲ Ἀκαδαμὶς, φαίνεται παραφθαρεῖσα ἐκ τοῦ Ἀσκανδαλίς, ταύτην δὲ ὁ Πλίνιος τίθησιν ἐν Λυκίᾳ.

Ἀλλὰ τὰς πόλεις ταύτας ὡς ἀποικίας ἢ ὡς κτήσεις ὀφείλομεν

(α) Pomp. Mel. L. I. 13.
(β) Στραβ. XIII. 23.
(γ) Σκύλακ. Περίπλ. Λυδίᾳ σελ. 80.
(δ) Plin. H. N. V. 27.—Pomp. Mel. I, 17—Στράβ. XIV, 32—Στέφ. Βυζ. ἐν λ.—Ἐτυμ. Μέγ. ἐν λ.

νὰ θεωρήσωμεν; Ἀνωτέρω ἐν Ἐφέσῳ εἴπομεν περὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀποικήσεως τῶν χιλίων δούλων τῶν Σαμίων, οἵτινες κατέσχον τὴν Ἔφεσον, ἀλλ' ἕτεροι ἀπιστοῦντες εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαλακοῦ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Πολυκράτη τὴν κατάκτησιν τῶν πόλεων ἐκείνων, καὶ ἑπομένως ὡς κτήσεις τῆς Σάμου μόνον θεωροῦσιν αὐτάς.

Προχόος. Τὴν ἀποικίαν ταύτην εὑρίσκομεν παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῃ. (α) Σάμιοι ἄποικοι, λέγει οὗτος, ἀφίχθησαν εἰς τὴν νῆσον Προκόννησον, πάσχοντες ἔλλειψιν ὕδατος, καὶ ἀποροῦντες πόθεν νὰ πορισθῶσιν αὐτό. Γυνὴ δέ τις προσελθοῦσα καὶ πληροφορηθεῖσα τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν, τοῖς εἶπεν ὅτι ἂν ἔχωσι προχόν ἤτοι ἀγγεῖον, δώσει αὐτοῖς ὕδωρ. Λαβόντες λοιπὸν ἐκεῖνοι τὸ ὕδωρ καὶ ἀφ' ἑτέρου θελχθέντες ἐκ τῆς ὡραιότητος τῆς νήσου, ἀπεκατέστησαν ἐν αὐτῇ καὶ ἔκτοτε τὴν μετωνόμασαν Προχόον· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τανῦν Μαρμαρᾶς καλουμένη.

Ζάγκλη. Αὕτη ἐστὶν ἡ τελευταία καὶ μᾶλλον ἐπίσημος ἀποικία τῆς Σάμου οἰκισθεῖσα τὸ τρίτον ἔτος τῆς πεντηκοστῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος (494. π. Χ.) ὑπὸ τῶν Σαμίων, καὶ περὶ τῆς συζάσεως τῆς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι διατελοῦσιν εἰς διαφωνίαν. Ὁ Παυσανίας (β) ἱστορεῖ ὅτι τὴν Ζάγκλην τὸ πρῶτον κατέλαβον λῃσταί, ὧν ἡγεμόνες ἦσαν Κραταιμένης ὁ Σάμιος καὶ Περιήρης ὁ Χαλκιδεὺς, οὗτοι δ' ἀγαγόντες κατὰ μικρὸν νέους οἰκήτορας, ὠχύρωσαν τὸν λιμένα καὶ ἐχρῶντο αὐτῷ ὁρμητήριον πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τοὺς ἐπίπλους· ὁ δὲ Θουκυδίδης, (γ) διαστέλλων τὴν ἀποικίαν ταύτην ἀπὸ τῆς τῶν Σαμίων, λέγει ὅτι ὁ Κραταιμένης ἦν Κυμαῖος καὶ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν Περιήρη ἀποικία ἦτο Χαλκιδική. Ἀλλ' ἡμεῖς παραλίποντες τὰς τῶν ἄλλων ἀφηγήσεις θέλομεν παρακολουθήσει τῷ Ἡροδότῳ, ὅστις ἐμπεριστατωμένως ἱστορεῖ τὰ τῆς ἐν Ζάγκλῃ ἀποικήσεως τῶν Σαμίων. (δ)

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λάδης, Σάμιοί τινες, μὴ θέλοντες νὰ κύψωσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Λιάκου καὶ τῶν Μήδων, ἀπεφάσι-

(α) Κωνστ. Πορφ. αὐτ. Κωνστ. Γ.
(β) Παυσαν. IV. 23.
(γ) Θουκυδ. VI. 4.
(δ) Ἡρόδοτ. ΣΤ'. 22.

σαν νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς ἀποικίαν· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, οἱ Ζαγκλαῖοι πέμψαντες πρεσβευτὰς εἰς Ἰωνίαν, προσεκάλουν τοὺς Ἴωνας εἰς Καλὴν Ἀκτὴν, ὅπως κτίσωσιν αὐτόσε πόλιν Ἰώνων. Οὐδενὸς διδόντος προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τῶν πρέσβεων, οἱ Σάμιοι μετ' ὀλίγων Μιλησίων, δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας, τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ Αἰάκου ἐδέξαντο τὴν πρότασιν, καὶ διαπορθμευθέντες εἰς ἀικελίαν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν Κάδμου τοῦ τυράννου τῶν Κώων, ὅστις ἑκουσίως παραιτηθεὶς τῆς ἀρχῆς τῆς πατρίδος του, ἠθέλησε νὰ συμπλεύσῃ τοῖς Σαμίοις, ἀφίχθησαν παρὰ τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ζαγκλαῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σκύθης, προσεπάθουν νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν τῶν Σικελῶν. Μαθὼν τὴν ἄφιξιν τῶν Σαμίων Ἀναξίλαος ὁ τύραννος τοῦ Ῥηγίου, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ παραιτήσωσι τὸ σχέδιον τοῦ νὰ κατοικήσωσι τὴν Καλὴν Ἀκτὴν καὶ νὰ συνοικισθῶσιν εἰς Ζάγκλην, ἔρημον ἀνδρῶν οὖσαν, ὡς ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Σικελοὺς πολέμου τῶν κατοίκων αὐτῆς. Τοῦτο δὲ πληροφορηθέντες οἱ Ζαγκλαῖοι ἔδραμον πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεώς των, ἐπικαλεσθέντες συνάμα καὶ τὴν ἐπικουρίαν Ἱπποκράτους τοῦ τυράννου τῆς Γέλης. Οὗτος δεχθεὶς τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἀφίχθη ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς στρατιᾶς· ἀλλὰ συνθηκολογήσας μετὰ τῶν Σαμίων καὶ ὅρκους δοὺς καὶ δεξάμενος, τὸν μὲν βασιλέα τῶν Ζαγκλαίων Σκύθην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πυθογένους δήσας ἔπεμψεν εἰς τὴν πόλιν Ἴνυκον, τοὺς δὲ λοιποὺς πολίτας προέδωκε, συμφωνήσας μετὰ τῶν Σαμίων νὰ λάβῃ τὸ ἥμισυ πάντων τῶν ἀνδραπόδων καὶ ἐπίπλων καὶ ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς ἀγροῖς. Ἔλαβε λοιπὸν λείαν πολλὴν καὶ αἰχμαλώτους, παρέδωσε δὲ καὶ τριακοσίους ἐκ τῶν κορυφαίων τοῖς Σαμίοις, ἵνα τοὺς σφάξωσιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐφείσαντο αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως οἱ Σάμιοι κατέλαβον ἀπονητὶ τὴν καλλίστην πόλιν Ζάγκλην (497. π. Χ.) καὶ ἐκεῖ ηὐδαιμόνησαν, κύριοι ὁλοσχερῶς ὄντες καὶ κόπτοντες καὶ ἴδιον νόμισμα μὲ τὰ ἐμβλήματα τῆς πατρίδος των. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ κατέλαβον ἀκατοίκητον τὴν Ζάγκλην ὁρμώμενος καὶ Σκύμνος ὁ Χῖος (α), λέγει ὅτι οἱ Σάμιοι ἔκτισαν αὐτήν.

(α) Σκύμν. Περίπλ. στιχ. 292.

. . . . . Οἱ Γελῶοι δ' ἔκτισαν
Ἀκράγαντα, Μεσσήνην δ' Ἴωνες ἐκ Σάμου.

Ἀλλ' ὅμως ἡ εὐδαιμονία αὕτη τῶν Σαμίων δὲν ἐπέπρωτο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ. Ἀναξίλαος ὁ τύραννος τοῦ Ῥηγίου, μετὰ δυσαρεσκείας βλέπων τὴν αὔξησιν αὐτῶν εἰς πόλιν, τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς ἐδύνατο νὰ βλάψῃ αὐτὸν, ἠγωνίζετο διὰ παντὸς τρόπου νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν· μετὰ πολλὰς δ' ἀκάρπους προσπαθείας ἐπέτυχε τέλος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ζάγκλην ὑφ' ἑαυτόν. Ὁ Παυσανίας (α) λέγει ὅτι ὁ Ἀναξίλαος προσέλαβε βοηθοὺς κατὰ τῶν Σαμίων τοὺς Μεσσηνίους· ἀλλ' ἀξιοπιστότερος ὑπάρχει ὁ Θουκυδίδης (β) ἱστορῶν ὅτι ὁ Ἀναξίλαος ἔξωσε μέρος τῶν Σαμίων, ἐκείνους δηλονότι οἵτινες ἀπήρεσκον αὐτῷ, οἱ δὲ λοιποὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν νέων κατοίκων οὓς ὁ Ἀναξίλαος προσεκάλεσε ἐκ διαφόρων μερῶν, καὶ ἔμειναν ἐν Ζάγκλῃ. (494. π. Χ.) Καὶ ποῦ μὲν κατηυθύνθησαν οἱ ἐξωσθέντες Σάμιοι ἀκριβῶς ἀγνοοῦμεν· ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Στράβων ἀναφέρει (γ) ὅτι ἀποικία Ἰώνων κατῴκησεν εἰς Ἀκράγαντα, τεκμαιρόμεθα ὅτι οἱ Ἴωνες οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκ Ζάγκλης φυγαδευθέντες Σάμιοι.

Ἡ Ζάγκλη ἐκλήθη οὕτως εἴτε ἀπὸ Ζάγκλου τοῦ πρώτου αὐτῆς βασιλέως, εἴτε διότι Ζάγκλον ἐν τῇ τῷ Σικελῶν γλώσσῃ ἐκαλεῖτο τὸ δρέπανον, πρὸς ὃ αὕτη ἔχει μεγίστην τὴν ὁμοιότητα. Ὁ Νίκανδρος ἐν τοῖς Σικελικοῖς αὐτοῦ ἱστορεῖ ὅτι ἐν τῇ Ζάγκλῃ ὁ Κρόνος ἔκρυψε τὸ δρέπανον ἐπιμαρτυρεῖ δὲ τούτῳ καὶ ὁ Καλλίμαχος λέγων.

Κέκρυπται γυπῇ ζάγκλον ὑποχθονίῃ.

Ἡ Ζάγκλη βραδύτερον ὠνομάσθη Μεσσήνη, κατὰ μὲν τὸν Σικελιώτην Διόδωρον(δ), ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ μετοικησάντων (404. π. Χ.) Μεσσηνίων, κατὰ δὲ τὸν Θουκυδίδην, μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Σαμίων, ἐκ τῆς ἀρχαίας πατρίδος τοῦ Ἀναξιλάου. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ἐτήρησε καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

(α) Παυσαν. IV. 23.
(β) Θουκυδ. VI. 5.
(γ) Στραβ. VI. 17.
(δ) Διόδ. Σικελ. XIV. 24,—Scaliger Ὀλυμπ. ἀναγραφή.

Πρὶν δώσωμεν πέρας εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐγγὺς νῆσον Ἰκαρίαν, οὐχὶ ὡς ἀποικίαν, ἀλλὰ διότι ἐχρῶντο αὐτῇ οἱ Σάμιοι πρὸς νομήν. (α) Ἐπὶ τέλους ὁ Ἡγήσανδρος παρ' Ἀθηναίῳ (β) μυθολογεῖ ὅτι οἱ Σάμιοι πλεύσαντες εἰς Σύβαριν κατέσχον τὴν Σιρῖτιν χώραν· ἀλλ' ὅμως περδίκων αἴφνης ἀναπτάντων, τοσοῦτον κρότον ἐπροξένησαν, ὥστε ἐκεῖνος περιδεεῖς γενόμενος, εἰσέβησαν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ ἀνεχώρησαν ἐν τάχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Νομίσματα ἀρχαῖα τῆς Σάμου.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἐμπορίου διδάσκει ἡμᾶς ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοῦτο ἐγίνετο δι' ἀνταλλαγῆς τῶν πρὸς τροφὴν καὶ ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι πολὺ βραδύτερον εἰσήχθη ἡ χρῆσις τῶν μετάλλων, διδομένων ἀντ' ἐκείνων. Οὐδόλως δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν μετεχειρίσθησαν τὸ πρῶτον νομίσματα. Οἱ Αἰγύπτιοι, ἕτεροι λαοὶ τῆς Ἀσίας καὶ ἑπομένως οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν ἐν ἀρχῇ τὰς μεταλλικὰς οὐσίας ὡς μέτρα βάρους μόνον, πολὺ δὲ βραδύτερον ἐφαντάσθησαν ἵνα ἐκτυπώσωσιν ἐμβλήματα ἐπὶ τῶν μετάλλων καὶ τοῖς δώσωσιν ὡρισμένην ἀξίαν. Τὰ πρῶτα νομίσματα, ἅτινα ἐκυκλοφόρησαν ὑπὸ τοιαύτην θεωρίαν, ἦσαν ἐκ τῶν κοινοτέρων μετάλλων, οἷον ἐκ σιδήρου, χαλκοῦ κτλ. Εἶτα δὲ ὅπως διευκολύνωσι τὰς συναλλαγὰς μετεχειρίσθησαν τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον.

Τὸ αὐτὸ ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν καὶ διὰ τὴν Σάμον, ὅτι δηλαδὴ προσέφερε κατὰ πρῶτον εἰς ἀνταλλαγὴν τὰ προϊόντα αὐτῆς καὶ ἐλάμβανεν ἕτερα· ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐμπορικῶν σχέσεων, αἵτινες ἐφίσταντο μεταξὺ Σάμου καὶ Αἰγύπτου, τεκμαιρόμεθα ὅτι ἀρχαία ἐπίσης ὑπῆρξε παρὰ τοῖς Σαμίοις ἡ χρῆσις τοῦ νομίσματος.

(α) Στράβ. X. 23.
(β) Δθην. XIV. 73.

Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὅ τε Ἡρόδοτος, ἱστορῶν ὅτι κατὰ τὴν τριακοστὴν ἑβδόμην Ὀλυμπιάδα ὁ Κωλαῖος ἐκέρδισεν ἑξήκοντα τάλαντα, καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λέξει Σαμαίνη, λέγων ὅτι κατά τινας αὕτη ἦτο νόμισμα· πολυάριθμα δὲ ἀρχαιότατα νομίσματα ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἔκπαλαι οἱ Σάμιοι ἐχρῶντο ἰδίοις νομίσμασι.

Τὰ νομίσματα τῶν Σαμίων θέλομεν διαιρέσει εἰς δύο κατηγορίας· εἰς τὰ ἐκτυπωθέντα ἐνόσῳ ἡ Σάμος διετέλει αὐτόνομος, καὶ ἅτινα ἦσαν χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα, καὶ εἰς τὰ ἐκτυπωθέντα ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, μόνον χάλκινα ὄντα. (α)

Α'. Τὰ ἐπὶ τῆς αὐτονομίας τῆς Σάμου.

Ταὼς ἀφ' ἑνὸς μὲ σκῆπτρον πλαγίως παρ' αὐτῷ. Ἑτέρωθεν κεφαλὴ γυναικὸς καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Δαφνοστεφὴς κεφαλὴ τῆς Ἥρας ἀφ' ἑνός. Ἑτέρωθεν ὁ ταὼς περὶ ὃν τὰ γράμματα ΙΕΡΕΩ καὶ κάτωθεν αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ.

Ἡ Ἥρα μὲ ψέλλια, κρεμάμενα ἀπὸ τῶν βραχιόνων καὶ συνέχοντα μίαν ἡμισέλήνον. Ἀλλαχοῦ παρίσταται αὕτη φέρουσα χιτῶνα ποδήρη, οὗ ἡ διπλόη σχηματίζει εἶδός τι περιζώματος, καὶ ἔχουσα τὸν μὲν τράχηλον ἡμιανεῳγμένον, τὴν δὲ ζώνην ἐσφιγμένην καὶ κρήδεμνον καταπίπτον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῶν κάτω τοῦ χιτῶνος ἐν εἴδει μασχαλιστῆρος. Εἰς ἄλλα νομίσματα τὸ κρήδεμνον τοῦτο παρίσταται ὅλως ἀνεπτυγμένον καὶ σχηματίζον δύο γωνίας εἰς τὰς χεῖρας, μίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἄλλην εἰς τὰς πτέρνας. Ἀλλαχοῦ ἡ Ἥρα εἰκονίζεται περὶ τὸν τράχηλον ἔχουσα εἶδός τι ἐπωμιδίου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσεται χιτὼν μὲ χιαστὶ ζώνην, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν φέρουσα στέφανον, ὅστις ἐρείδεται ἐπὶ τῶν δύο ὤμων αὐτῆς καὶ ὑποβαστάζει ἐν τῇ κορυφῇ εἶδός τι κοσμήματος, ὀξέος μὲν πρὸς τὰ κάτω, εὐρέος δὲ πρὸς τ' ἄνω, δίκην ἀνεστραμμένης πυραμίδος. Ἕτερα νομίσματα παριστῶσι τὴν Ἥραν μὲ κεκρύφαλον ἱκανῶς ὄξυν, τελειούμενον εἰς ἡμισέλήνον· ἄλλα δ' εἰκονίζουσιν αὐτὴν ἐνδεδυ-

(α) Eckhel Doctr. Num. II. 569.—Mionnet Descrip. de Medal. Anc. T. 3. p 279. Tom. 7. p. 401.

μένην ποδήρη χιτῶνα, ἀπὸ δὲ τῆς κόμης της συνέχεται μέδιμνος, εἰς πάντα δὲ σχεδὸν ταῦτα τὰ νομίσματα, εἰκονίζεται ἀφ' ἑτέρου ὁ ταὼς καὶ αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ. Ἀλλαχοῦ τέλος παρίσταται ἡ Ἥρα μὲ καλύπτραν εἰς τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς καὶ σκῆπτρον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡσεὶ προσκεκολλημένον εἰς τὸν δεξιὸν αὐτῆς ὦμον, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑπάρχει ἐκτετυπωμένη ἡ θεὰ ἡμικεκλιμένη, ἀπέναντι δ' αὐτῆς γυνὴ γυμνὴ καὶ ἄνωθεν ἐν τῷ μέσῳ παιδίον ὁλόγυμνον.

Ὁ Ἑρμῆς γυμνὸς, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ βαλάντιον πλῆρες χρημάτων, τῇ δ' ἀριστερᾷ κηρύκειον καὶ πέριξ αἱ λέξεις ΕΠΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΙΕΡΕ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κεφαλὴ γέροντος βαθυγενείου (εἴς τινα δ' ἀντὶ γέροντος παρίσταται κεφαλὴ λέοντος) καὶ αἱ λέξεις ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ λέοντος τὸ στόμα ἀνοικτὸν ἔχοντος, ἐκ τοῦ ἑτέρου τὸ ἥμισυ βοός.

Τὸ ἥμισυ βοὸς, παρὰ τούτῳ δὲ θάμνος καὶ ῥάβδος ποιμαντορικὴ, ἢ κεφαλὴ βοὸς εἰς κοίλην ἐπιφάνειαν, καὶ ὄπισθεν ἡ κεφαλὴ λέοντος καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Λέοντες καὶ ταῦροι κατὰ διαφόρους θέσεις μετὰ ἢ ἄνευ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ λέοντος, ἔνθεν δὲ ταῦρος ἕτοιμος πρὸς θυσίαν καὶ αἱ λέξεις ΗΓΗΣΙΑΝΑΞ μὲ Σ ἢ Σα ἢ ἀντ' αὐτῶν . . ΡΩΤΗΣ ΣΑ.

Ταῦρος ἕτοιμος πρὸς θυσίαν ἢ βοὺς μετὰ κλάδου δάφνης καὶ τῆς λέξεως ΒΑΤΤΟΣ καὶ μετὰ ἢ ἄνευ ΣΑΜΙΩΝ.

Ἕτερον μετὰ τῆς λέξεως Σ. ΕΡΜΟΔΙΚΟ. . .

Ἕτερον μετὰ τῆς λέξεως ΗΤΡΟΦΩΝ.

Ἕτερον . . . . . ΝΑΝΙΣΚΟΣ ΣΑ.

Ἕτερον . . . . Σ. ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ.

Ἕτερον . . . . ΣΑ. ΠΥΓΕΝΗ.

Ἕτερον . . . . ΣΑ. ΤΑΥΡΕΑΣ.

Ἕτερον . . . . Ε. ΚΑΤΕΟΣ.

Ἕτερον . . . . ΣΑ. ΗΡΟΔΟΤΟΣ.

Ἕτερον . . . . ΣΑ. ΘΑΓΟΡ.

Ἕτερον . . . . ΣΑ. ΛΕΟΝΤΙΣΚΟΣ.

Ἕτερα μὲ γράμματα Α. ἢ Ν. ἢ Σ. ἢ ΣΑ.

Κεφαλὴ λέοντος ἀφ' ἑνὸς· ὄπισθεν ΣΥΝ. ὁ Ἡρακλῆς γονυκλιτὴς μὲ κλάδον κισσοῦ ἐν εἴδει τελαμῶνος καὶ καταπνίγων μὲ τὰς χεῖράς του δύο ὄφεις.

Τὸ ἥμισυ ταύρου μὲ ὁπλάς. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ πλοῖον ἰδιαιτέρας κατασκευῆς.

Κεφαλὴ τῆς Ἥρας πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ ταὼς κρατῶν εἰς τὸ ῥάμφος αὐτοῦ μικρὸν πτηνὸν, ἱστάμενον ἐπὶ κηρυκείου κεκλιμένου.

ΣΑΜΙΩΝ καὶ ὁ Ποσειδὼν ἀφ' ἑνὸς γυμνὸς πρὸς ἀριστεράν, ἔχων τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην καὶ εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα κρατῶν δελφῖνα, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν τρίαιναν καὶ πλησίον τῶν ποδῶν του πρῶρα πλοίου. Ὄπισθεν ΠΡΗΣΙΝΟΣ καὶ ταὼς βαδίζων πρὸς τὰ δεξιά.

. . . ΝΙΚΑΩ. Ἀνὴρ ἀφ' ἑνὸς κατὰ μέτωπον, μὲ χεῖρας προτεταμένας, ὑποβαστάζων εὐρεῖαν τήβεννον καταπίπτουσαν ἐπὶ τῶν ὤμων του, ὄπισθεν ΗΠ, ταὼς βαδίζων πρὸς ἀριστεράν, ἔχων πρὸ αὐτοῦ θάμνον.

Κεφαλὴ λέοντος καὶ βοὸς ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν κοίλη καλιὰ διηρημένη εἰς δύο μέρη διαφέροντα ἀλλήλων.

Λέων καὶ ταῦρος ἐξ ἡμισείας φαινόμενοι· ὄπισθεν δύο τετράγωνα κοῖλα.

Ἐμπρόσθιον μέρος ἑνὸς ζώου ἐστραμμένου πρὸς τ' ἀριστερά· ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὁμοιάζει μὲ γρύπα ὁ τράχηλος εἶναι μέγας καὶ κεκαλυμμένος ἀπὸ λέπια ἢ ἀπὸ πολλὰς τρίχας.

Ἐμπρόσθιον μέρος βοὸς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου, κάτωθεν εἷς στάχυς, μονόγραμμα καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον μετ' ἀστέρος καὶ ἀλέκτορος ἄδοντος.

Ὅμοιον μετὰ τριαίνης καὶ πρώρας πλοίου.

Πρῶρα πλοίου καὶ κάτωθεν αἱ λέξεις ΒΑΤΤΟΣ ἢ ἀντ' αὐτῆς ΦΙΛΟΤΑΣ ἢ ἀντ' αὐτῆς ΘΕΟΔΩΡΟΣ.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς ἐστεμμένη, ὕσως τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἐκ τοῦ ὄπισθεν ὁ ταὼς, τὸ σκῆπτρον τῆς Ἥρας, τὸ κηρύκειον, ἓν μονόγραμμα καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Προτομὴ ἀνδρὸς, ἔνθεν δὲ ὁ ταὼς μὲ τὴν λέξιν ΣΑΜΙΩΝ.

Πρῶρα πλοίου, ἐτέρωθεν ὁ ταὼς καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ γυναικεία μεθ' ἡμισελήνου καὶ ἐπιγραφῆς ΜΗΝΗ ΣΑΜΙΩΝ. Ἐκ τοῦ ἑτέρου δὲ κεφαλὴ ἀνδρὸς μετὰ τῶν λέξεων ΘΕΟΝ ΣΥΝΚΛΗΤΟΝ.

Β'. Τὰ ἐπὶ Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων.

Αὐγούστου 63. π. Χ.—14. μ. Χ.

ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Αὐγούστου, καὶ ὄπισθεν ταὼς μὲ σκῆπτρον πλαγίως τεθειμένον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Αὐγούστου καὶ πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένη· Ὄπισθεν Ἥρα ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον. Ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους ἀντὶ τῆς Ἥρας, ποταμὸς πωγωνίας κατακεκλιμένος, κρατῶν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κάλαμον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Καλλιγούλα 37—41. μ. Χ.

Ἐστεμμένη κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ τῶν λέξεων ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ. Ὄπισθεν ἡ Ἥρα ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ καὶ ἔχουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ δύο ἐρεισμάτων.

Ὅμοιον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔχει συγκεκομμένον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡΜ.

Κλαυδίου 41—54.

...ΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΕΒ. μετ' ἐστεμμένης κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἥρα πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Ἀγριππίνης τῆς μητρὸς τοῦ Νέρωνος.

Κεφαλὴ αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς μετὰ τῶν λέξεων ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ ΘΕΟΜΗΤΩΡ. Ἑτέρωθεν ὁ ταὼς καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Νέρωνος 54—68 μ. Χ.

Ἀφ' ἑνὸς ἡ κεφαλὴ τοῦ Νέρωνος, ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἥφαιστος σφυρηλατῶν ἐπὶ ἄκμονος ὅπλα, ἡ Παλλὰς ἱσταμένη παρ' αὐτῷ καὶ κάτωθεν ΣΑΜΙΩΝ.

Δομιτιανοῦ 81—96 μ. Χ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη τούτου καὶ πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένη μετὰ τῶν λέξεων ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΕ. Ὄπισθεν δύο ταὼ ἐστραμμένοι πρὸς ἀλλήλους καὶ αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ αὐτοῦ ἐστεμμένη καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς ταὼς ἐπὶ τετραγώνου, μετὰ τῶν λέξεων ΑΥΤ. ΚΑΙ. ΔΟΜ. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ Ἥρα ἐν ναῷ τετραστήλῳ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ καὶ ΑΥΤΟ. ΚΑΙΣΑΡ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΣΕΒ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ Ἥρα ὀρθία, ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιά.

Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ τοῦ Δομιτιανοῦ ἀκτινοειδῶς ἐστεμμένη καὶ ΔΟΜΙΤ. ΣΕΒΑ. ΓΕΡ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ γαμήλιος Ἥρα πρὸς ἀριστερὰ ἐστραμμένη.

Τίτου καὶ Δομιτιανοῦ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Τίτου πρὸς δεξιὰ καὶ ΤΙΤΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Ὄπισθεν κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Δομιτιανοῦ πρὸς δεξιὰ καὶ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη ἄνω τοῦ Τίτου καὶ ΤΙΤΟΣ Κ... ΝΟΥ ΥΙΟΣ. Ὄπισθεν κεφαλή, ὡς ἄνω, τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ ΣΑΜΙΩΝ ΔΟΜΙΤ. ΚΑΙΣΑΡ.

Δομιτίας συζύγου τοῦ Δομιτιανοῦ.

ΔΟΜΙΤΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ τῆς Δομιτίας, ἡ Ἥρα βαδίζουσα πρὸς δεξιὰ, πρὸ τῶν ποδῶν της εἷς ταὼς καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Τραϊανοῦ 98—117.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ καὶ ΑΥΤ. ΚΑΙ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΣΕΒ. Ὄπισθεν ὁ Πυθαγόρας κεκαλυμμένος μὲ πάλλιον, καθήμενος κατ' ἀριστερὰν ἐγγὺς σφαίρας καὶ ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ καὶ ΑΥΤ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΔΑΚ. Ὄπισθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἱστάμενος ἐπὶ νηὸς ἐχούσης κωπηλάτας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ἕτερον μὲ τὸν αὐτὸν τύπον ἀφ' ἑνὸς, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου μέ-

ρους ἀντὶ τῆς νηὸς εἰκονίζεται ἡ Ἥρα τείνουσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ πλησίον τῶν ποδῶν αὐτῆς πρῴρα πλοίου.

Ἀδριανοῦ 117—138 π. Χ.

ΑΥ. ΚΑΙ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν Ἥρα ὀρθὴ κατὰ μέτωπον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

. . . ΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ὡς ἄνω αὐτοῦ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ποταμὸς κεκλιμένος πρὸς δεξιά, ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κνήμης του, καὶ τῇ ἀριστερᾷ κρατῶν τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

. . . ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλὴ ὡς ἄνω αὐτοῦ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ ποταμὸς κεκλιμένος καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν κάλαμον, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐρείδων ἐπὶ ἀνεστραμμένης κάλπης.

Μάρκου Αὐρηλίου 161—180.

Ἐκ τοῦ ἑνὸς κεφαλὴ αὐτοῦ· ἐκ τοῦ ἑτέρου δὲ ἡ γαμήλιος Ἥρα καὶ ἡ Νέμεσις ὄρθιαι μετὰ τῶν συμβόλων αὐτῶν.

Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ γαμήλιος Ἥρα ἐστραμμένη πρὸς δεξιά.

Κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερὰ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὄπισθεν ποταμὸς κεκλιμένος καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν κάλαμον, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐρείδων ἐπὶ κάλπης, ὅθεν ἐξέρχεται ὕδωρ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Φαυστίνης, θυγατρὸς τοῦ Μ. Αὐρηλίου.

Κεφαλὴ τῆς Φαυστίνης. Ὄπισθεν γυνὴ κεκαλυμμένη μὲ κρήδεμνον, φέρουσα τὴν δεξιὰν πρὸς τὸ στόμα καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Λουκίου Οὐήρου, συνάρχοντος τῷ Μ. Αὐρηλίῳ.

Κεφαλὴ τοῦ Οὐήρου. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Οὐήρου καὶ ΟΥΗΡΟΣ. Ὄπισθεν ἡ Ἥρα μὲ τοὺς ὀβελοὺς καὶ τοὺς ταὼ αὐτῆς.

Κομμόδου 180—192.

ΑΥ. Κ. Μ. ΑΝ. ΚΟΜΜΟΔΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ. Ὁ Πυθαγόρας τριβώνιον

ἐνδεδυμένος καὶ καθήμενος· ἐγγίζων δὲ διὰ ῥάβδου σφαῖραν ὡς εἰ δείκνυσι ἐπ' αὐτῆς τι.

Μ. ΑΥΡ. ΚΟΜ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ὄπισθεν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδὼν γυμνὸς καὶ ὀρθός, ὁ μὲν κρατῶν κεραυνόν, ὁ δὲ τῇ δεξιᾷ χειρὶ τρίαιναν, τὸν δ' ἀριστερὸν πόδα ἔχων ἐπὶ βράχου καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς ὡς ἀνωτέρω τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀντὶ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Διός, ὁ Ἡρακλῆς βαδίζων πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατῶν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ὑψωμένον τὸ ῥόπαλον, νέος δέ τις τὸν ἀκολουθεῖ καὶ φαίνεται ὅτι τῷ παρουσιάζει πρᾶγμά τι.

Μ. ΑΥ. ΚΟΜΟΔΟΣ. Κεφαλὴ ἐστραμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιά· Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερά.

Μ. ΑΥ. ΚΟΜΟΔΟ. Κεφαλὴ τοῦ Κομμόδου ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ γαμήλιος Ἥρα ἑστηκυῖα κατὰ μέτωπον μεταξὺ δύο ταώ.

Μ. ΑΥ. ΚΟΜΜΟΔΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ Ἀφροδίτη ὀρθία ἐστραμμένη πρὸς τ' ἀριστερά, ἔχουσα δὲ τὸ πρὸς τὰ κάτω σῶμά της κεκαλυμμένον καὶ κρατοῦσα κάτοπτρον. ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΑΥ. ΚΟΜΜΟΔΟΣ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ· ὁ αὐτοκράτωρ ὀρθός, ἔχων τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην καὶ ἐν αὐτῇ φοίνικα, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατῶν ἐλεφάντινον σκῆπτρον.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥ. ΚΟΜ. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ποταμὸς κεκλιμένος πρὸς ἀριστερά.

Α. Κ. Α. ΑΥΡ. ΑΝ. ΚΟΜΟΔΟΣ, Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Κομμόδου πρὸς δεξιὰ μετὰ πώγωνος. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ποταμὸς κεκλιμένος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας· ἐρείδει δὲ τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ κάλπης, ἧς ἐξέρχονται ὕδατα.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ποταμὸς κεκλιμένας, κρατῶν τῇ ἀριστερᾷ κάλαμον καὶ ἐρείδων αὐτὴν ἐπὶ κάλπης, ἧς ἐκχέονται ὕδατα.

Κρισπείνης συζύγου τοῦ Κομμόδου

ΚΡΙΣΠΕΙΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμ-

μένη. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη καὶ κρατοῦσα τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ πηδάλιον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΚΡΙΣΠΕΙΝΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς. Ὄπισθεν ἀνὴρ γυμνὸς φονεύων διὰ λόγχης κάπρον, τὸν ὁποῖον διώκει κύων καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Σεπτίμου Σευήρου 193—210

ΑΥ. Κ. Λ. ΣΕΟΥΗΡΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Σεπτίμου Σευήρου καὶ Καρακάλλα.

ΑΥ. ΚΑΙ. Λ. ΣΕΠ. ΣΕΟΥΗΡΟΣ ΑΥ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλαὶ ἐστεμμέναι τῶν δύο τούτων αὐτοκρατόρων μετὰ πορφύρας. Ὄπισθεν ὁ Σέπτιμος Σευῆρος ἔφιππος καταπατῶν ἕνα ἐχθρὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ἰουλίας Δόμνας συζύγου τοῦ Σευήρου.

ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ Σ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς δεξιὰν ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα εἰς τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὁμοίως. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μετὰ τῶν συμβόλων της ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὁμοίως. Ὄπισθεν ἡ Ἥρα ἱσταμένη ἐπὶ τετραγώνου ἐπιμήκους βάσεως.

ΙΟΥ. ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὁμοίως. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ὀρθία καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΙΟΥ. ΔΟΜΝΑ ΣΕΒΑΣ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὁμοίως. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀνὴρ βλέπων πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἔχων τὸν πόδα ἐπὶ πρώρας καὶ εἰς τὸν βραχίονα ἀσπίδα.

Καρακάλλα 211—217.

ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Καρακάλλα καὶ ἐστραμμένη πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη μέσῳ δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΡ. Λ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ ΑΥΤ. Προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἐστεμμένου, φέροντος πορφύραν (paludamentum) καὶ θώρακα. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της, πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ γυνὴ κεκαλυμμένη ἵσταται. ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΑΥΡΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ. Κεφαλὴ δαρνοστερὴς τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου καὶ φέροντος πορφύραν καὶ θώρακα. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ· ἡ γαμήλιος Ἥρα εἰς τετράστηλον ναόν.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ὁ Ἡρακλῆς ὀρθιος τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐρείδων ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου, καὶ τῇ ἀριστερᾷ κρατῶν τόξον βέλη καὶ λεοντήν. ΣΑΜΙΩΝ.

... ΚΡ. Μ. Α. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣ. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη μετὰ θώρακος. Ὄπισθεν ἡ Νέμεσις ὀρθία φέρουσα τὴν δεξιὰν εἰς τὸ στόμα, καὶ πρὸ αὐτῆς ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ἐστεμμένη. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω· ὄπισθεν δὲ ποταμὸς κατακεκλιμένος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, παρ' αὐτῷ κάλπη ἀνεστραμμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ Καρακάλλα. Ὄπισθεν ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ· ὁ Πυθαγόρας καθήμενος καὶ διὰ διαβήτου καταμετρῶν ἐπί τινος σφαίρας.

ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ εἰκὼν τῆς γαμηλίου Ἥρας ἐπὶ βάσεως ὑποστηριζομένης ἀπὸ δύο κατακεκλιμένα παιδία.

Ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος ὁ αὐτός. Ὄπισθεν ὁ Ἀπόλλων γυμνὸς ἵσταται κρατῶν ἀκόντιον τῇ δεξιᾷ χειρὶ καὶ τόξον τῇ ἀριστερᾷ μετὰ τῆς λέξεως ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ τύπος ὡς ἄνω τῆς κεφαλῆς. Ὄπισθεν ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις ἢ ἡ γαμήλιος Ἥρα ἐπὶ στηλίδος μεταξὺ δύο ἀνδρῶν καθημένων. Ἑκατέρωθεν δὲ ποταμὸς κατακεκλιμένος.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους ἡ Τύχη μὲ βραχὺ ἱμάτιον πρὸς

ἀριστερὰ ἐστραμμένη, κρατοῦσα στέμμα τῇ δεξιᾷ χειρί, καὶ φοίνικα τῇ ἀριστερᾷ. ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. Α. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ μαχητὴς ὄρθιος πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐστραμμένος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον τῇ δ' ἀριστερᾷ δόρυ ἄνευ αἰχμῆς.

Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΠΕΙΟΣ Ὁ αὐτοκράτωρ πωγωνίας πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένος μὲ θώρακα. Ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος βαδίζων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πληγόνων διὰ λόγχης τὸν Καλυδώνιον κάπρον, οὗμόνον τὸ ἐμπρόσθιον μέρος φαίνεται. ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΑΥΡΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ ΕΥΣΕΒ. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐστεμμένη. Ὄπισθεν δύο ἄνδρες βαδίζοντες ὁμοῦ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Γέτα, ἀδελφοῦ καὶ συνάρχοντος τῷ Καρακάλλᾳ.

211—212.

... Π. ΣΕ. ΓΕΤΑΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολα αὐτῆς.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα νυμφικὴν ἐνδεδυμένη στολὴν, παρὰ τοῖς ποσὶ αὐτῆς δύο κύνες ἢ ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥ. ΚΑΙ. ΓΕΤΑΣ. Κεφαλὴ γυμνὴ αὐτοῦ. Ὄπισθεν, ποταμὸς κεκλιμένος πρὸς ἀριστερὰ, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας· πλησίον κάλπη ἀνεστραμμένη, ὅθεν ἐκχέονται ὕδατα καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥ. Κ. ΠΟ. ΣΕ. ΓΕΤΑΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα εἰς τετράστηλον ναὸν καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Μακρείνου 217—218.

Κεφαλὴ ἀφ' ἑνὸς τοῦ Μακρείνου· ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις μὲ ὀβελοὺς καὶ ἔλαφον· περὶ τὴν κεφαλὴν ἔνθεν μὲν ὑπάρχει ἡμισέληνος, ἔνθεν δὲ ἀστὴρ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ὁμοίως τοῦ Μακρείνου. Ὄπισθεν ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἵστανται γυμνοὶ, καὶ ὁ μὲν κρατεῖ τόξον, ὁ δὲ ῥόπαλον. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Μ. ΟΠΕΛ. ΣΕΟΥ. ΜΑΚΡΕΙΝΟΣ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐστεμμένος καὶ φέρων πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη γυμνὴ μὲ τὰ σύμβολά της. ΣΑΜΙΩΝ.

Εἰς ἕτερον ἀντὶ τῆς Τύχης εἰκονίζεται ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΟΠΕΛ. ΣΕΟΥ. ΜΑΚΡΕΙΝΟΣ. Ἡ τοῦ αὐτοκράτορος κεφαλὴ ὡς ἄνω, ὄπισθεν δὲ ὁ Ἡρακλῆς βαδίζων πρὸς ἀριστερὰ, ἔχων εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τὸ ῥόπαλον καὶ παρακολουθούμενος ὑπό τινος, γυμνοῦ ὄντος.

Κεφαλὴ τοῦ Μακρείνου ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα καὶ ἡ Νίκη προσφέρουσα στέφανον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, φέροντα πορφύραν. ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ Νίκη ἱσταμένη εἰς τετράστηλον ναὸν μετὰ τῆς λέξεως ΣΑΜΙΩΝ ἀφ' ἑτέρου.

ΑΥΤ. Μ. ΟΠΕΛ. ΣΕΟΥ. ΜΑΚΡΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος φονεύων τὸν Καλυδώνιον κάπρον καὶ ὁ Ἥφαιστος κατασκευάζων ὅπλα ἐπὶ τοῦ ἄκμονος μετὰ τῆς λέξεως ΣΑΜΙΩΝ.

Διαδουμενιανοῦ, συνάρχοντος τῷ πατρὶ αὐτοῦ Μακρείνῳ.

Κεφαλὴ τοῦ Διαδουμενιανοῦ ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀθλητὴς ἱστάμενος καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ ὁμοίως αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἀνὴρ ἐνδεδυμένος πορφύραν καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τῇ δ' ἀριστερᾷ σκῆπτρον. ΣΑΜΙΩΝ.

Ἑλεγαβάλου 218—222.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥ. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ φέροντος πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη, πλησίον δὲ τῶν ποδῶν αὐτῆς δύο ταὼ καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ὁμοίως τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἄνευ πορφύρας. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ποταμὸς κατα-

κείμενος πρὸς ἀριστερά, κρατῶν τῇ δεξιᾷ κάλαμον, τὸν δ' ἀριστερὸν βραχίονα ἐρείδων ἐπὶ ἀνεστραμμένης κάλπης.

ΑΥ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς δεξιάν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ὀρθία καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ γυνή τις ἵσταται κρατοῦσα δέπαστρον ἄνωθεν ἑνὸς βωμοῦ τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Σοαιμίας μητρὸς τοῦ Ἐλεγαβάλου.

ΙΟΥΛΙΑ ΣΟΑΙΜΙ. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἀφ' ἑνός· ὄπισθεν δὲ δύο παῖδες χαμαὶ καθήμενοι ἑκατέρωθεν εἰκόνος τῆς γαμηλίου Ἥρας. ΣΑΜΙΩΝ.

ΙΟΥΛΙΑ ΣΟΑΙΜΙΑ ΣΕΒ. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἀφ' ἑνός· ὄπισθεν ἵσταται ἀνὴρ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ σκῆπτρον. ΣΑΜΙΩΝ,

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἵσταται γυνὴ κρατοῦσα τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τῇ δ' ἀριστερᾷ ῥάβδον. ΣΑΜΙΩΝ.

Μαίσης μάμμης τοῦ Ἐλεγαβάλου.

ΙΟΥΛΙΑ ΜΑΙΣΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς. Ὄπισθεν γυνὴ μὲ βραχὺ ἱμάτιον, τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὄπισθεν ἔχουσα καὶ βαδίζουσα πρὸς τ' ἀριστερά. Ἡ δεξιὰ χεὶρ αὐτῆς ὑπάρχει ὑψωμένη, ὁ δὲ ἀριστερὸς βραχίων της ὡπλισμένος ἀσπίδι καὶ τέλος ὁ ἀριστερὸς ποῦς της πατεῖ ἐπὶ πρώρας πλοίου. ΣΑΜΙΩΝ.

ΙΟΥΛΙΑΝ ΜΑΙΣΑΝ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ τετραμμένη. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ὀρθὴ μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ἀλεξάνδρου Σεπτίμου. 222—235.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, φέροντος καὶ πορφύραν πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ὁ Ἡρακλῆς γυμνὸς ἵσταται κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ ῥόπαλον, τῇ δ' ἀριστερᾷ λεοντήν. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΣΕΟΥΗ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἡ προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα εἰς ναὸν τετράστηλον. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένος καὶ καταπατῶν ἕνα ἐχθρόν. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἡ προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της.—Εἰς ἕτερα ἀντὶ τῆς Τύχης, εἰκονίζεται πολεμιστὴς ἐνδεδυμένος βραχὺ ἱμάτιον, ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην, τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ὡπλισμένον ἀσπίδι, καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου.—Εἰς ἕτερα παρίστανται ὁ Μελέαγρος πρὸς δεξιάν, φονεύων τὸν Καλυδώνιον κάπρον· πάντα δὲ φέρουσι τὴν λέξιν ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, πρὸς τὰ δεξιά, ἄνευ πορφύρας. Ὄπισθεν ποταμὸς κεκλιμένος, κρατῶν τῇ δεξιᾷ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας· παρ' αὐτῷ κάλπη ἀνεστραμμένη, ἧς ἐκχέονται ὕδατα. καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ὁμοία κεφαλή. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη καὶ πλησίον τῶν ποδῶν της δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐστεμμένος καὶ φέρων πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἵσταται κρατοῦσα εἰς ἑκάστην χεῖρα ἓν δέπαστρον· τοὺς δὲ ἀγκῶνας στηρίζει ἐπὶ ἐρεισμάτων. Εἰς τοὺς πόδας της δύο ταὼ καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ. Ἡ γαμήλιος Ἥρα ἵστατ' ἐν μέσῳ ἡμισελήνου καὶ ἄστρου, ἔχουσα δύο ταὼ εἰς τοὺς πόδας της.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ μετὰ καὶ ἄνευ πορφύρας. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ἀνὴρ μὲ μικρὸν ἱμάτιον, βαδίζων πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ ῥάβδον.—Ἕτερα, ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους διαφέρουσι μόνον ὅτι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀνδρὸς ὑπάρχει ὅρις ὑψούμενος.

ΑΥ. Κ. ΣΕ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, φέροντος πορφύραν· ὄπισθεν ταὼς ἱστάμενος καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Μαμέας, μητρὸς τοῦ Σεπτίμου.

ΙΟΥΛΙΑ ΜΑΜΕΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς δεξιόθεν. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, πρόσωπον ἀνδρὸς ἐνδεδυμένου μικρὸν ἱμάτιον, ἔχοντος τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην, εἰς τὴν ἀριστερὰν φέροντος ἀσπίδα, τὸν ἀ-

ριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου ἔχοντος καὶ βλέποντος ὄπισθεν αὐτῆς.

ΙΟΥΛΙΑ ΜΑΜΕΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὁμοίως. Ὄπισθεν τὸ αὐτὸ ἐκτύπωμα μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἀνὴρ βλέπει πρὸ αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ὄπισθεν.

ΙΟΥΛΙΑ ΜΑΜΕΑ ΣΕΒ. Ἡ προτομὴ αὐτῆς· ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου ἡ Τύχη ὀρθία μὲ τὰ σύμβολά της, ἢ εἰς ἕτερα ἀντ' αὐτῆς ὁ Μελέαγρος φυνεύων κάπρον, πλησίον δὲ τῶν ποδῶν του κύων καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Μαξιμείνου 235—238.

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΙΟΥ. ΟΥΗ. ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμένη ὑπὸ τετράστηλον ναόν· ἐγγὺς δὲ τῶν ποδῶν της δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΙΟΥ. ΟΥΗ. ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Μαξίμου 237.

ΙΟΥ. ΟΥΗ. ΜΑΞΙΜΟΣ. Κεφαλὴ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ἐστεμμένη καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Γορδιανοῦ τοῦ Ἀφρικανοῦ 237.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. ΑΦΡ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Γορδιανοῦ Πίου 238—244.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιά, ἐστεμμένη καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα καὶ ἡ Νέμεσις ὀρθία καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμένη ὑπὸ τετράστηλον ναόν, παρ' αὐτῇ δὲ ἀγγεῖον μὲ δενδρύλιον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου γυνὴ ὀρθία καὶ κεκαλυμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰς χεῖρας ἔχουσα συνδεδεμένας. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ἐστεμμένη πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀνὴρ ὄρθιος μὲ μικρὸν ἱμάτιον, ἔχων τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψῶν. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον· ἀφ' ἑτέρου ὁ Μελέαγρος φονεύων κάπρον, καὶ παρ' αὐτῷ κύων μὲ τὴν λέξιν ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον· ἀφ' ἑτέρου ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἵσταται, καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑτέρου ποταμὸς κεκλιμένος πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κέρας τῆς Ἀμαλθείας· πλησίον κάλπη ἀνεστραμμένη, ἧς ἐκχέονται ὕδατα καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον· ἀφ' ἑτέρου μαχητὴς ὄρθιος ἐνδεδυμένος μικρὸν ἱμάτιον, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον· ἀφ' ἑτέρου πρόσωπον ἀνδρὸς μὲ μικρὸν ἱμάτιον κρατοῦντος εἰς τὴν ἀριστερὰν δόρυ, τῇ δὲ δεξιᾷ δεικνύοντός τι εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἔφιππον ὄντα καὶ αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΙΩΝΙΑΣ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ καὶ μὲ πορφύραν, πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἵσταται ἡ Ἶσις κρατοῦσα κρήδεμνον κυματιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἵσταται ἡ γαμήλιος Ἥρα μέσῳ δύο ταὼ καὶ κρατοῦσα ἑκάστῃ τῶν χειρῶν ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ. Εἷς τινα ὅμοια ἡ Ἥρα ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον ἄνευ ταώ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ ναὸν τετράστηλον καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ

πρὸς δεξιὰ καὶ μετὰ πορφύρας, ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ Τύχη ὀρθία μὲ τὰ σύμβολά της ἢ εἴς τινα νομίσματα καὶ ἄνευ αὐτῶν.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἀνὴρ ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐξ ἡμισείας κεκαλυμμένος μὲ χλαμύδα καὶ κρατῶν τῇ δεξιᾷ, ὑψωμένῃ, κύλινδρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἵσταται ἀνὴρ μὲ πορφύραν, κρατῶν ἄνθος τῇ δεξιᾷ χειρὶ καὶ ῥάβδον τῇ ἀριστερᾷ. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀνὴρ μὲ μικρὸν ἱμάτιον βαδίζων πρὸς δεξιὰ καὶ παρατηρῶν ὄπισθεν· ἔχει δ' οὗτος τὴν δεξιὰν χεῖραν ὑψωμένην, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα φέρει ἀσπίδα καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐρείδει ἐπὶ πρώρας πλοίου. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ΣΑΜΙΩΝ Ὁ Μελέαγρος φονεύων κάπρον, παρ' αὐτῷ δ' ὑπάρχει κύων. Εἴς τινα νομίσματα τοῦ αὐτοῦ τύπου ὁ κύων λείπει.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀνὴρ ἵσταται γυμνὸς (ὁ Κάδμος) κρατῶν ταῖς χερσὶ παμμεγέθη λίθον, ὃν ῥίπτει κατὰ ὄφεως ὁρμῶντος κατ' αὐτοῦ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

...ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐστεμμένη καὶ μὲ πορφύραν· ἄνωθεν ἡμφιεσμένος τις ἀνὴρ ἵσταται μετὰ προσεπισήμου. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ποταμὸς χαμαὶ κατακείμενος πρὸς ἀριστερὰ κρατῶν τῇ δεξιᾷ κάλαμον καὶ τὴν ἀριστερὰν ἔχων ἐπὶ κάλπης ἀνεστραμμένης, ἧς ἐκχέονται ὕδατα.

Τρανκυλλίνης συζύγου τοῦ Γορδιανοῦ

ΦΟΥΡΙΑ ΣΑΒΙΝΑ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἵσταται κρατοῦσα εἰς ἑκάστην τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀνὰ ἓν δέπαστρον, εἰς δὲ τοὺς πόδας της δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΦΟΥΡΙΑ ΣΑΒΙΝΑ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὡς ἄνωθεν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΦΟΥΡΙΑ ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΣΕΒ. Ὁ αὐτὸς τύπος ἑκατέρωθεν.

ΦΟΥΡΙΑ ΣΑΒ. ΣΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἀνὴρ μὲ μικρὸν ἱμάτιον βαδίζων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ

στρεφόμενος ὄπισθεν. Ἔχει τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην, εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀσπίδα, καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐρείδει ἐπὶ πρώρας πλοίου καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν μαχητὴς κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν ἀνὴρ ἡμίγυμνος κρατῶν τι διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τετυλιγμένος εἰς πάλλιον. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁμοίως· ἀφ' ἑτέρου ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ. Ὁ Πυθαγόρας καθήμενος ἐπὶ ἕδρας, ἔχων τὸ κάτωθεν τοῦ σώματος κεκαλυμμένον μὲ πάλλιον, τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τ' ἀριστερά, ἐγγίζων τῇ δεξιᾷ χειρὶ διὰ ῥάβδου σφαῖραν τεθειμένην ἐπὶ στήλης, κρατῶν δὲ τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον.

ΦΟΥΡΙΑ ΣΑΒ. ΤΡΑΝΚΥΛΛΙΝΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ἑτέρωθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἵσταται κατ' ἀριστερὰν φέρων πορφύραν, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον δάφνης, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ παραζώνιον.

Φιλίππου τοῦ πρεσβυτέρου 244—249.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΙΟΥΛ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ πορφύρας. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη κατὰ μέτωπον ὑπὸ ναὸν τετράστηλον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα κρατοῦσα εἰς ἑκάστην χεῖρα ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΙΟΥΛ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Ὁ αὐτοκράτωρ μὲ ἐστεμμένην κεφαλὴν, πορφύραν καὶ θώρακα. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα κρατοῦσα εἰς ἑκάστην χεῖρα ἀνὰ ἓν δέπαστρον, καὶ ἀπέναντι γυνὴ φέρουσα κρήδεμνον. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἵσταται ὁ αὐτοκράτωρ φέρων στρατιωτικὸν ἱματισμόν· ὁ δεξιὸς βραχίων αὐτοῦ κρέμαται πρὸς τὰ κάτω, τῇ δ' ἀριστερᾷ χειρὶ κρατεῖ δόρυ καὶ πλησίον τῶν ποδῶν του φαίνεται πλοῖον. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἄρης ἐστραμμένοι πρὸς ἀλλήλους. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναόν.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν ὁ Μελέαγρος τιτρώσκων κάπρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ἀνὴρ ἵσταται μὲ μικρὸν ἱμάτιον, ἔχων τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὠτακιλίας συζύγου τοῦ Φιλίππου.

Μ. ΩΤΑΚΙΛΙΑ ΣΕΟΥΗΡΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ἵσταται ἀνὴρ ἔχων τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς τὸν βραχίονα ἀσπίδα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην. ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ, ἢ εἰς ἄλλα νομίσματα ὅμοια, ἡ Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναὸν, ἢ ἱσταμένη κατὰ μέτωπον καὶ κρατοῦσα ἓν δέπαστρον ἑκάστη τῶν χειρῶν.

Μ. ΩΤΑΚΙΛΙΑ ΣΕΟΥΗΡΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς φερούσης πορφύραν πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ἀνὴρ, ὡς ἄνω, μὲ ἀσπίδα εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καὶ πατῶν ἐπὶ πρώρας πλοίου ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος φονεύων διὰ λόγχης κάπρον, οὗ μόνον τὸ ἐμπρόσθιον μέρος φαίνεται καὶ ΣΑΜΙΩΝ·

Φιλίππου τοῦ νεωτέρου, υἱοῦ τοῦ προειρημένου.

Μ. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη γυμνὴ καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ὀρθία καὶ ΣΑΜΙΩΝ, ἢ εἰς ἕτερα νομίσματα ἀντὶ τῆς Τύχης εἰκονίζεται ὁ Πυθαγόρας καθήμενος, φέρων χλαμύδα καὶ ἐγγίζων τῇ δεξιᾷ χειρὶ σφαῖραν.

Μ. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ, ὡς ἄνω, αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἀνὴρ βαδίζων καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος ἢ στέφανον. Εἴς τινα ὅμοια νομίσματα ὁ ἀνὴρ οὗτος φέρει ἱματισμὸν στρατιώτου ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ αὐτοῦ γυμνὴ καὶ μὲ πορραν. Ἑτέρωθεν ἵσταται ἀνὴρ τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου ἔχων, δὲ εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ἑτέρωθεν ἡ Ἥρα κρατοῦσα ἑκάστη τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀνὰ ἓν δέπαστρον, ἡ ἱσταμένη ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΙΟΥ. Α. ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Γυμνὴ κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος φονεύων διὰ λόγχης κάπρον, οὗ τὸ ἐμπρόσθιον μόνον μέρος φαίνεται καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Μ. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀνὴρ ἐνδεδυμένος μικρὰν τήβεννον, βαδίζων πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ ἕνα κύλινδρον ὑψηλὰ, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου του καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἐκ τοῦ ἑνός· ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀνὴρ μικρὸν ἱμάτιον ἐνδεδυμένος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος καὶ ΣΑΜΙΩΝ,

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ ΣΑΜΙΩΝ καὶ ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἢ εἰς ἄλλα ὅμοια νομίσματα ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναόν.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἐκ τοῦ ἑτέρου ποταμὸς κατακείμενος πρὸς τ' ἀριστερὰ, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κάλαμον, τὴν δ' ἀριστερὰν χεῖρα ἐρείδων ἐπὶ ἀνεστραμμένης κάλπης καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Τραϊανοῦ Δεκίου 249.

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΜΕ. ΚΥ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ στέμμα ἀκτινωτὸν καὶ μὲ θώρακα, ἐφ' οὗ φαίνεται κεφαλὴ τῆς Μεδούσης. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ΣΑΜΙΩΝ, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδὼν ὄρθιοι καὶ μὲ τὰ σύμβολά των.

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΜΕ. ΚΥ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Προτομὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω, μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι ἐπὶ τοῦ θώρακος δὲν ὑπάρχει κεφαλὴ Μεδούσης. Ὄπισθεν γυνὴ κεκαλυμμένη, ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη καὶ αἱ λέξεις ΣΑΜΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΙΩΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τ' ἀ-

ριστερᾷ ἵππος, ἡγουμένου ἀνδρὸς φέροντος χλαμύδα, ἔχων τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν κρατῶν δόρυ ἄνευ αἰχμῆς καὶ ΣΑΜΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΙΩΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνὸς· ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγεία ὄρθιοι. ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. Γ. ΜΕ. ΚΥ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἵστανται δύο γυναῖκες κεκαλυμμέναι, ὧν ἡ μὲν ἔχει τὸν βραχίονα προτεταμένον, ἡ δὲ φέρει μικρὰν εἰκόνα εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. Εἴς τινα ὅμοια νομίσματα αἱ γυναῖκες δὲν εἶναι κεκαλυμμέναι· εἰς πάντα δ' ἀδιακρίτως ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ δαφνοστεφὴς κεφαλὴ αὐτοῦ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν γυνὴ ὀρθία πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένη καὶ κρατοῦσα εἰς χεῖράς της κάλπην, ἢ, εἴς τινα ἄλλα ὅμοια, γυνὴ φέρουσα μέδιμνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατοῦσα τὴν γαμήλιον Ἥραν τῇ δ' ἀριστερᾷ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ ἢ ἀντὶ τῆς Τύχης εἰς ἕτερα ὅμοια ἀνὴρ ἡμίγυμνος μὲ χλαμύδα εἰς τὸν ὦμον, κρατῶν βιβλίον τῇ δεξιᾷ χειρί.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνὴρ ὄρθιος μὲ μικρὸν ἱμάτιον, ἔχων τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην. ΣΑΜΙΩΝ. Εἰς ἕτερα ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς οὕτως εἰκονισμένου, παρίσταται ἀνὴρ ἐνδεδυμένος χλαμύδα, βλέπων πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατῶν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κύλινδρον.

ΑΥΤ. Κ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἵσταται γυνή, φέρουσα μέδιμνον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ κρατοῦσα τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ εἰκόνιον τῆς γαμηλίου Ἥρας, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ. Ὁ Πυθαγόρας καθήμενος καὶ ἐγγίζων τῇ δεξιᾷ χειρὶ διὰ ῥάβδου σφαῖραν ἐπὶ στήλης τεθειμένην, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν δόρυ ἄνευ αἰχμῆς.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναόν, ἡ κρατοῦσα ἑκάστη τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Εἰς ἕτερα παρίσταται ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου αἶξ βαδίζουσα ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἐκ τοῦ ἑνὸς· ἐκ τοῦ ἄλλου ἡ Νέμεσις ἱσταμένη καὶ κεκαλυμμένη κρηδέμνῳ· ὁ δεξιὸς βραχίων αὐτῆς ἐξέρχεται τοῦ κρηδέμνου, ὁ δὲ ἀριστερὸς κρέμαται πρὸς τὰ κάτω καὶ πλησίον τῶν ποδῶν της τροχὸς καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὅμοιον ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα ἐρειδουσα τοὺς βραχίονας ἐπὶ ὀβελίσκων καὶ κρατοῦσα ἑκάστη τῶν δύο αὐτῆς χειρῶν ἀνὰ ἓν δέπαστρον, πλησίον δὲ τῶν ποδῶν της δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀνὴρ βαδίζων πρὸς τὰ δεξιά, ἐνδεδυμένος ἱμάτιον μικρὸν καὶ ἔχων τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, τὸν δὲ ἀριστερὸν βραχίονα ὡπλισμένον μὲ ἀσπίδα, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφής. Ὄπισθεν στρατιώτης ἱστάμενος πρὸς τ' ἀριστερά, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον ἐκ δάφνης, τῇ δ' εὐωνύμῳ κλάδον.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν ὁ ποταμὸς Ἴμβρασος προσωποπεποιημένος καὶ καθήμενος γαμαί, ἔχων δὲ τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ ταὼ, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, παρ' αὐτῷ κάλπην ἀνεστραμμένην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς τοῦ Τραϊανοῦ. Ὄπισθεν ἡ Νέμεσις καὶ ἡ γαμήλιος Ἥρα ὀρθία καὶ κεκαλυμμένη· κρατεῖ δὲ ἡ μὲν πρώτη χαλινόν, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τῶν δύο χειρῶν αὐτῆς ἓν δέπαστρον, καὶ πέριξ ΣΑΜΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΙΩΝΙΑΣ.

Ἑτρουσκίλλης συζύγου τοῦ Τραϊανοῦ Δεκίου.

ΕΡΕΝ. ΕΤΡΟΥΣΚΙΛΛΑ ΣΕΒ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ὄπισθεν γυνὴ βαδίζουσα πρὸς τὰ δεξιὰ

καὶ κρατοῦσα πρὸ αὐτῆς κάλπην, ἢ εἰς ἕτερα νομίσματα, γυνὴ ἱσταμένη, ἔχουσα μέδιμον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατοῦσα τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ τὸ εἰκόνιον τῆς γαμηλίου Ἥρας, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος φονεύων κάπρον, κύων πλησίον αὐτοῦ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναὸν, ἢ ἡ Ἥρα ἱσταμένη, φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μέδιμνον, ἔχουσα τοὺς βραχίονας ἐπὶ ἐρεισμάτων καὶ κρατοῦσα δύο δέπαστρα, εἰς δὲ τοὺς πόδας της δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἐκ τοῦ ἑτέρου ἵσταται ἡ Νέμεσις κεκαλυμμένη καὶ ἔχουσα τοὺς βραχίονας ἐπίσης κεκαλυμμένους μὲ τὸ ἱμάτιόν της, ἐγγὺς δὲ τῶν ποδῶν της εἷς τροχὸς καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν ἀνὴρ μὲ μικρὸν ἱμάτιον, ἔχων τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα, τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ. Ὁ Πυθαγόρας κάθηται ἐγγίζων τῇ δεξιᾷ χειρὶ διὰ ῥάβδου σφαῖραν ἐπὶ στήλης τεθειμένην, καὶ κρατῶν τῇ ἀριστερᾷ δόρυ ἄνευ αἰχμῆς.

ΕΡΕΝ. ΕΤΡΟΥΣΚΙΛΛΑ Σ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη καὶ μὲ ἡμισέλινον παρὰ τῷ τραχήλῳ. Ὄπισθεν ἵσταται ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της, ἢ ἀντ' αὐτῆς ἀλλαχοῦ, ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναὸν μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ἵσταται γυνὴ κρατοῦσα ἐν ταῖς χερσὶ αὐτῆς μικρὸν ἀγγεῖον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΕΡΕΝ. ΕΤΡΟΥΣΚΙΛΛΑ ΣΕΒ. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναὸν, ἢ ἀντ' αὐτῆς ἀλλαχοῦ, ὁ Μελέαγρος βαδίζων πρὸς τὰ δεξιὰ, συνοδευόμενος ὑπὸ κυνὸς καὶ φονεύων διὰ λόγχης κάπρον, οὗ μόνον τὸ ἐμπρόσθιον μέρος φαίνεται καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Οὐαλλεριανοῦ 253—260.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. Μ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη

κατὰ μέτωπον, φέρουσα μέδιμνον ἐπὶ κεφαλῆς, ἐρείδουσα ἐπὶ στηριγμάτων τοὺς δύο βραχίονας, κρατοῦσα ἑκάστη τῶν χειρῶν ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΚΟΡ. ΑΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ὁ αὐτὸς τύπος μὲ προσθήκην δύο ταὼ πλησίον τῶν ποδῶν τῆς Ἥρας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἑτέρωθεν δ' ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη κατὰ μέτωπον ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΑΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, φέροντος καὶ μικρὸν πώγωνα. Ὄπισθεν ἵσταται ἡ Τύχη κρατοῦσα τῇ μὲν δεξιᾷ πηδάλιον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΡ. Τ. ΚΟ. ΠΟ. ΔΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἀγένειος αὐτοῦ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἀνὴρ φέρων μικρὸν ἱμάτιον, βαδίζων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ στρεφόμενος, ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην, φέρων εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα, πατῶν τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΚΟΡ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν, ἀθλητὴς μὲ μικρὸν ἱμάτιον βαδίζων πρὸς ἀριστερὰν, κρατῶν δὲ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον, τῇ δ' εὐωνύμῳ κλάδον φοίνικος καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Εἰς ἕτερα νομίσματα, ἀντὶ τοῦ ἀθλητοῦ εἰκονίζεται ἀνὴρ περιβεβλημένος τήβεννον, ἥτις καλύπτει τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ χεῖρα, τὴν δὲ δεξιὰν οὗτος ἔχει ὑψωμένην.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΑΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφής. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἐρείδουσα τοὺς βραχίονας ἐπὶ δύο στηριγμάτων, φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς μέδιμνον καὶ εἰς ἑκάστην χεῖρα ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΔΙΚΙΝ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἵστανται δύο γυναῖκες, ὧν ἡ μία ἔχει τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἡ δ' ἄλλη τῇ μὲν δεξιᾷ κρατεῖ πηδάλιον, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΡ. Τ. Κ. ΠΟ. ΔΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της ἱσταμέ-

νη καὶ ΣΑΜΙΩΝ, ἢ εἰς ἕτερα, ἀντὶ τῆς Τύχης, γυνὴ κρατοῦσα δύο δέπαστρα.

ΑΥΡ. Τ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΣ. Κ. ΠΟ. ΑΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφής· ὄπισθεν ἡ Νέμεσις ἵσταται κεκαλυμμένη ἔχουσα τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιόν της εἰς τοὺς πόδας της τροχὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΠΟ. ΑΙΛ ΚΟΡ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφής. Ὄπισθεν ποταμὸς κατακείμενος πρὸς τὰ δεξιὰ, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κάλαμον, τῇ δ' ἀριστερὰ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, πλησίον κάλπη ἀνεστραμμένη, ἧς ἐκχέονται ὕδατα καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Γαλλιηνοῦ, συνάρχοντος τῷ πατρὶ Οὐαλεριανῷ

253—268.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα καὶ ἡ Νέμεσις ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς ἄνω. Ὄπισθεν μαχητὴς γυμνὸς καὶ ὄρθιος φονεύει διὰ μαχαιριδίου γυναῖκα γονυπετοῦσαν καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Εἰς ἕτερα ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἐστραμμένος πρὸς τὰ δεξιά, ῥίπτει λίθον κατὰ ὄρεως, ὅστις ὑψοῦται πρὸ αὐτοῦ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥ. Κ. ΠΟ. ΑΙ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲ ἀκτινωτὸν στέμμα, λόγχην καὶ ἀσπίδα. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιά. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα στηρίζουσα τοὺς βραχίονας ἐπὶ δύο ἐρεισμάτων καὶ κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας ἀνὰ ἓν δέπαστρον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ποταμὸς κατακείμενος πρὸς

ἀριστερὰ καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κρατῶν κώπην, τὸν δὲ ἀριστερὸν βραχίονα ἐρείδων ἐπὶ ἀνεστραμμένης κάλπης καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥ. Κ. Π. ΑΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Ἡ προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὰ ἀριστερὰ, κρατοῦντος λόγχην καὶ ἀσπίδα. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ἀνὴρ μὲ μικρὸν ἱμάτιον, τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου ἐρείδων, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα φέρων ἀσπίδα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἔχων ὑψωμένην.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. Α. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφής. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ἡ Τύχη ἵσταται ἐπὶ πεδίου καὶ παρ' αὐτῇ εἰς ἀστήρ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. Α . . . ΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ μετὰ γενειάδος πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐστραμμένη καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ἡ Τύχη ἱσταμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Ἡ, εἰς ἕτερα νομίσματα, ἀντὶ τῆς Ἥρας, ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός. Ὄπισθεν ἵσταται ἡ Νέμεσις φέρουσα κρήδεμνον, εἰς δὲ τοὺς πόδας της τροχὸς καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Εἰς ἕτερα, ἀντὶ τῆς Νεμέσεως, γυνὴ κρατοῦσα εἰς τὰς δύο χεῖρας αὐτῆς λίθον.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Δαφνοστεφὴς κεφαλὴ αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἀνὴρ μὲ περικεφαλαίαν, τὸ δ' ἐπίλοιπον σῶμα γυμνόν, ἵσταται κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ δόρυ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀσπίδα καὶ κάτωθεν θώρακα καὶ ΣΑΜΙΩΝ. Ἢ, εἰς ἕτερα, ἀνὴρ ἐξ ἡμισείας γυμνὸς μὲ στρόφιον, τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα ἐρείδων ἐπὶ τοῦ γόνατός του, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν κρατῶν ἀσπίδα.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΗΝ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἵσταται ἀνὴρ πρὸς τ' ἀριστερὰ, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Δαφνοστεφὴς κεφαλὴ αὐτοῦ ἄνευ γενειάδος πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένη μετὰ πορφύρας. Ὄπισθεν ὁ Κάδμος γυμνὸς βαδίζων πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ῥίπτων λίθον κατὰ δράκοντος πρὸ αὐτοῦ ὑψουμένου καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ αὐτοῦ μὲ ἀκτινω-

τὸν στέμμα καὶ μικρὰν γενειάδα. Ὄπισθεν ὁ Μελέαγρος διαπερῶν διὰ λόγχης κάπρον ἐξερχόμενον ἀπὸ σπήλαιον, οὗ τὸ ἐμπρόσθιον μόνον μέρος φαίνεται καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙΝ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ ἄνευ γενειάδος καὶ μὲ πορφύραν. Ὄπισθεν ὁ Πυθαγόρας καθήμενος ἐπὶ ἕδρας πρὸς τ' ἀριστερὰ, ἐγγίζων τῇ δεξιᾷ σφαῖραν ἐπὶ ςήλης τεθειμένην καὶ κρατῶν τῇ ἀριστερᾷ ῥάβδον. ΠΥΘΑΓΟΡΗΣ ΣΑΜΙΩΝ.

ΑΥΤ. Κ. ΠΟ. ΛΙ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη μετὰ πορφύρας. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ. Ποταμὸς κατακείμενος πρὸς τ' ἀριστερὰ, κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κάλαμον, τὸν δ' ἀριστερὸν βραχίονα ἐρείδων ἐπὶ ἀνεστραμμένης κάλπης.

Σαλωνίνης συζύγου τοῦ Γαλλιηνοῦ.

ΣΑΛΩΝ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ὑψωμένη μεθ' ἡμισελήνου. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα, ἥ, εἰς ἕτερα, ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΣΑΛ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΗ ΣΕ. Κεφαλὴ αὐτῆς. Ὄπισθεν ἵσταται γυνὴ ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιά, κρατοῦσα πρὸ αὐτῆς κάλπην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀνὴρ γυμνὸς ῥίπτων λίθον καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΣΑΛΟΝΙ. ΧΡΥΣΣΟΓΟΝΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς μεθ' ἡμισελήνου. Ὄπισθεν ἡ Τύχη μὲ τὰ συμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΣΑΛΩΝ. ΧΡΥΣΟΓΟΓΟΝΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ΣΑΜΙΩΝ, ἡ γαμήλιος Ἥρα μεταξὺ ἡμισελήνου καὶ ἀστέρος, εἰς δὲ τοὺς πόδας της δύο ταώ. Εἰς ἕτερα νομίσματα, ἡ Ἥρα μὲ τοὺς ταὼ ἵσταται ὑπὸ τετράστηλον ναὸν, ἥ, ἀντὶ τῆς Ἥρας, ἡ Τύχη ἱσταμένη μὲ τὰ σύμβολά της.

ΣΑΛΩΝ. ΧΡΥΣΟΓΟΝ. ΣΕ. Κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη καὶ κρατοῦσα ἑκάστῃ τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀνὰ ἓν δέπαστρον, παρὰ τοῖς ποσὶ αὐτῆς δύο ταὼ καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΣΑΛΩΝ. ΧΡΥΣΟΓΟΓΟΝΗ. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη· ὄπισθεν ἡ Τύχη ὀρθία μὲ τὰ σύμβολά της καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς τύπος ἀφ' ἑνός· ἀφ' ἑτέρου ἀνὴρ ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰ ὄπισθεν, τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ πρώρας πλοίου, εἰς δὲ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀσπίδα καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΣΑΛ. ΧΡΥΣΟΓΟΓΟΝΗ. Κεφαλὴ αὐτῆς ὡς ἄνω· ὄπισθεν ἵσταται γυνὴ περιβεβλημένη μακρὰν ἐσθῆτα, πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη, ἔχουσα πρὸ αὐτῆς κάλπην καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Σαλονίνου, υἱοῦ τοῦ Γαλλιηνοῦ.

ΙΓ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ δαφνοστεφὴς κεφαλὴ αὐτοῦ. Ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα μετὰ δύο ταὼ ὑπὸ τετράστηλον ναὸν καὶ ΣΑΜΙΩΝ, ἥ, εἰς ἕτερα νομίσματα, ἡ Τύχη μὲ τὰ σύμβολά της.

ΚΟΡ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοῦ, μετὰ πορφύρας· ὄπισθεν ποταμὸς ἀγένειος, ἐπὶ γονάτων καθήμενος πρὸς τ' ἀριστερὰ, καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κάλαμον, τῇ δ' εὐωνύμῳ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, παρ' αὐτῷ δὲ κάλπη ἀνεστραμμένη καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

Κ. ΠΟ. ΛΙΚΙ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Δαφνοστεφὴς κεφαλὴ αὐτοῦ· ὄπισθεν ποταμὸς ἡμίγυμνος πρόχυν καθζόμενος καὶ κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ κώπην, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἐρειδόμενος ἐπὶ κάλπης, ἧς ἐκχέονται ὕδατα καὶ ΣΑΜΙΩΝ.

ΚΟ. ΣΑΛ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη· ὄπισθεν ἡ γαμήλιος Ἥρα ἱσταμένη, δύο ἄνδρες καθήμενοι χαμαὶ παρ' αὐτῇ καὶ ἡ λέξις ΣΑΜΙΩΝ.

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων νομίσματα τῆς Σάμου ὁλοσχερῶς ἐλλείπουσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Ἔνδοξοι ἄνδρες τῆς Σάμου.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ λόγον ποιησόμεθα περὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, οὓς ἡ Σάμος παρήγαγε, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐν γένει Σα-

μάτων, ὅσων τὰ ὀνόματα παρὰ διαφόροις συγγραφεῦσι περιεσώθησαν, οὐχὶ ἐπαγγελλόμενοι νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ἐκτάσει τὸν βίον, διότι τοῦτό ἐστιν ἴσως ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας πραγματείας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ὀνοματογραφίαν αὐτῶν. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολλοὶ τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ πολιτῶν τῆς Σάμου ἐλαχίστην τῇ πατρίδι περιποιοῦσι τιμήν· ἴσως μάλιστα καὶ ὡς μικρολόγοι ὑπολη φθῶμεν προσθέντες καὶ ὀνόματά τινα καὶ περιπτώσεις οὐδενὸς σχεδὸν λόγου ἀξίας· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἀντὶ πολυχρονίων καὶ πολυμόχθων ἐρευνῶν συνελέξαμεν ταῦτα, ὁ δ' ἀναγινώσκων ζημιοῦται ἄρα ἐκ τῆς ἀμογητὶ ἀναγνώσεως ;

Ἀγαθαρχίδης. Γεννηθεὶς κατ' ἄγνωστον ἀκριβῶς ἐποχήν, ἀλλὰ πιθανῶς ἐν ἔτει 150. π. Χ. ὁ Ἀγαθαρχίδης ἐσφαλμένως ἐνάρχοῦ συγχέεται μετὰ τοῦ ὁμωνύμου Κνιδίου συγγραφέως· ὑπῆρξε δ' εὐδόκιμος γεωγράφος, καὶ συνέγραψε πολυάριθμα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἀναφέρονται μόνον ταῦτα: Περίπλους τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Πραγματεία Εὐρώπης καὶ Ἀσίας εἰς βιβλία ἐννέα, Περσικὰ ἤτοι ἱστορία τῆς Περσίας, Φρυγιακὰ καὶ Περὶ λίθων. Ἐκ τούτων δὲ πάντων, τοῦ μὲν Περίπλου ἀποσπάσματα συνέλεξεν ὁ Οὔδσων, μνημονεύει δὲ καὶ ὁ Γοσσελῖνος ἐν ταῖς Γεωγραφικαῖς αὐτοῦ Ἐρεύναις, τῶν δὲ Περσικῶν τεμάχια εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐν Φρανκφόρτῃ ἐκδοθὲν **Exceptoe historioe.**

Ἀγάθαρχος. Ἦν οὗτος υἱὸς τοῦ Εὐδήμου καὶ ἤκμασε περὶ τὰ 416 ἢ 415 π. Χ. Ὑπῆρξε καλλιτέχνης ἄριστος, καίτοι οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ περιεσώθη, καὶ πρῶτος οὗτος εἰργάσθη πρὸς καλλωπισμὸν τῆς σκηνῆς κατὰ τοὺς κανόνας τῆς σκηνογραφικῆς τέχνης. Κατὰ προτροπὴν τοῦ Αἰσχύλου, οὗ λέγουσιν ὅτι ἐκόσμει τὰς σκηνὰς (καίτοι ὁ Σμίθτιος παραδέχεται ὅτι ὑπῆρξεν ἥμισυν σχεδὸν αἰῶνα προγενέστερος τοῦ Αἰσχύλου) συνέγραψε καὶ πόνημά τι περὶ τῆς τέχνης ἐκείνης· διεκρίνετο δὲ ἰδίως διὰ τὴν ταχυγραφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐχέρειαν μεθ' ἧς ἐζωγράφει. Ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας ἐφυλάκισεν αὐτὸν ὅπως τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ζωγραφίσῃ τὸν οἶκον του, δι' ὅπερ ἔργον καὶ τὸν ἀντήμειψεν ἀκολούθως μεγαλοπρεπῶς.

Ἀγαθόκλεια. Παρθένος τις περίφημος ἐπὶ τοῖς ἄσμασι καὶ τοῖς χοροῖς αὐτῆς· περιήρχετο δὲ τὰς ὁδοὺς ᾄδουσα καὶ χορεύουσα, κρατοῦσα τύμπανον καὶ ἔχουσα βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τὴν κεφαλήν.

Ἀγαθοκλῆς. Οὗτος ἦν ταξίαρχος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἀπελάμβανεν ἰδιαζούσης παρ' αὐτῷ τιμῆς· ἀλλὰ μικροῦ ἐδέησε νὰ γείνῃ θῦμα αἰσχρᾶς διαβολῆς, εἰ μὴ τὸν συνέδραμεν ὁ στρατηγὸς Περδίκκας εὐνοῶν αὐτόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὁ Ἀλέξανδρος διατάξας πομπώδη κηδείαν αὐτοῦ, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους καὶ νὰ τὸν ἀποθεώσῃ. Ἱδρύσατο λοιπὸν αὐτῷ ναὸς καὶ τεμένη, καὶ θυσίας ἐτέλεσε, καὶ μέγαν ὅρκον διέταξε τὸν ἐπ' ὀνόματι ἐκείνου γενόμενον· οἱ δὲ κόλακες προλαμβάνοντες τὰς ὀρέξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐμυθεύοντο ἐνύπνια τεράστια καὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα θαύματα καὶ ἰδιότητας ὑπερφυσικάς. Ἕνεκα τούτων λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ θανατοῦται παραχρῆμα πᾶς ὅστις ἐμειδία πρὸς τὰ θαύματα ἐκεῖνα ὡς δῆθεν ἀσεβής, ἢ πᾶς ὅστις ἐδάκρυεν, ὡς μὴ πιστεύων πάλιν εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Ἡφαιστίωνος. Ὁ Ἀγαθοκλῆς διεβλήθη τότε παρά τινων ἐχθρῶν του ὡς δακρύσας παρὼν τὸν τάφον τοῦ Ἡφαιστίωνος, καὶ ἐπομένως κατεδικάσθη ἵνα συγκαθειρχθῇ μετὰ λέοντος· ἀλλ' ὁ Περδίκκας, θέλων νὰ σώσῃ αὐτόν, ἐβεβαίωσε μεθ' ὅρκου ὅτι ἐν θήρᾳ ὢν, ἔλαβε παρὰ τῶν θεῶν ἐντολὴν νὰ εἴπῃ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὅπως φεισθῇ τοῦ Ἀγαθοκλέους, διότι δὲν ἐδάκρυσεν ἀπιστῶν εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀλλ' ἐπομένος εἰς ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν τοῦ θρηνεῖν ἐπὶ τῇ στέρησει ἐνδόξου συμπολεμιστοῦ.

Ἀγαθοκλῆς. Τὸν ἄνδρα τοῦτον ἀναφέρει ὁ Λουκιανὸς ὡς ὑπόδειγμα φιλίας· διότι παῖς ἔτι ὢν εἶχε συνδεθῇ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ ἐξ Ἐφέσου Δεινίου τοῦ Αυσίωνος, πλουτοῦντος καθ' ὑπερβολὴν, ἐνῷ αὐτὸς ἦν μετρίας καταστάσεως. Ὁ Δεινίας νέος ὢν καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ κολάκων, ἤρξατο νὰ σπαταλᾷ τὴν περιουσίαν του εἰς πότους καὶ εἰς ἑταίραν τινὰ καλουμένην Χαρίκλειαν, γυναῖκα τοῦ Δημώνακτος, ἀνδρὸς ἐκ τῶν πρώτων ἐν Ἐφέσῳ· ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς θέλων νὰ μετατρέψῃ τὸν Δεινίαν ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης, οὐ

μόνον δὲν εἰσηκούετο, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐδιώχθη καὶ παρ' ἐκείνου. Ἐν τούτοις αἱ ὑπέρμετροι δαπάναι τοῦ Δεινίου ἠφάνισαν τὴν περιουσίαν του, ὥστε ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ὁ οἶκος αὐτοῦ, ὅστις ἦν ὀνομαστότατος τῶν ἐν Ἰωνίᾳ, κατέστη ἐλεεινός· τοῦτο δὲ ὡς συνέπειαν ἔσχε τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Χαρικλείας, ἐγκολπωθείσης ἕτερόν τινα Κρῆτα πλούσιον, καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν κολάκων δραμόντων πρὸς ἐκεῖνον. Ὁ Δεινίας περιελθὼν εἰς ἀπόγνωσιν, ἐνεθυμήθη τότε τὸν φίλον του Ἀγαθοκλέα καὶ προσέφυγε πρὸς αὐτόν· ἐκεῖνος δὲ, χωρὶς νὰ τὸν ἐλέγξῃ διὰ τὴν προτέραν διαγωγήν του ἢ νὰ τῷ ἀναφέρῃ τι περὶ τῆς ἀγνωμοσύνης του, μετέβη εἰς Σάμον καὶ πωλήσας τὴν μόνην, ἣν αὐτόσε εἶχε πατρικὴν οἰκίαν, ἔφερε τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως χρήματα εἰς τὸν Δεινίαν.

Ὅτε ἡ Χαρίκλεια καὶ οἱ κόλακες εἶδον ὅτι οὗτος ηὐμοίρει καὶ πάλιν χρημάτων, ἔσπευσαν νὰ ἐγκολπωθῶσιν ἐκ νέου αὐτόν. Ἐνῷ λοιπὸν μιᾷ τῶν νυκτῶν ὁ Δεινίας, κατὰ προηγουμένην συμφωνίαν μετὰ τῆς Χαρικλείας, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, αἴφνης, εἴτε ἐκ συνθήματος, εἴτε κατὰ τύχην, ἐνεφανίσθη ὁ ἀνήρ της Δημώναξ, καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἀφοῦ διέταξε τοὺς οἰκέτας νὰ κλείσωσι τὰς θύρας, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ μοιχοῦ. Ὁ Δεινίας βλέπων ὅτι εὑρίσκεται εἰς δεινὴν θέσιν, ἁρπάζει μοχλόν τινα ἐκεῖ πλησίον κείμενον καὶ δι' αὐτοῦ φονεύει τόν τε Δημώνακτα καὶ τὴν Χαρίκλειαν, προσβαλὼν δὲ τοὺς οἰκέτας, ἐπιτυγχάνει νὰ σωθῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀγαθοκλέους. Συλληφθεὶς τὸ πρωὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἐπέμφθη πρὸς τὸν ἁρμοστὴν, ὅστις ἦρχε τότε τῆς Ἀσίας, οὗτος δὲ τὸν ἀνέπεμψεν ἔμπαλιν πρὸς τὸν μεγάλον βασιλέα, ὁ ὁποῖος, γνοὺς τὰ γενόμενα, κατεδίκασε τὸν Δεινίαν εἰς ἀειφυγίαν ἐν Γυάρῳ νήσῳ τῶν Κυκλάδων. Ὁ Ἀγαθοκλῆς καὶ αὖθις δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτόν· διότι οὐ μόνον τὸν συνώδευσε πρὸς τὸν μεγάλον βασιλέα ἀνελθόντα, καὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσῆλθεν ἀφόβως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξορίαν, συγκαταδικάσας ἑαυτὸν εἰς ἀειφυγίαν, τῷ παρηκολούθησεν εἰς Γύαρον· καὶ ἐπειδὴ ἐστερεῦντο τῶν πρὸς τὸν βίον, ἐκμισθωθεὶς εἰς πορφυρεῖς, ἐπήρκει διὰ τῆς ἐργασίας του εἰς τὴν τροφὴν ἀμφοτέρων. Ἀσθενήσαντα δὲ τὸν Δεινίαν ἐνησήλευσε μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὁ Ἀγαθοκλῆς, καὶ

ἀποθανόντος ἐκείνου, ἐξηκολούθει διαμένων εἰς Γύαρον, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν, αἰσχρὸν νομίζων νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ ἀποθανόντα ἔτι τὸν φίλον του.

Ἀγάθων. Συγγραφεὺς ἀγνώστου ἐποχῆς, τοῦ ὁποίου ὅμως ἀναφέρονται τρία συγγράμματα Σκυθικά, Αἰγυπτιακὰ καὶ Περὶ Ποταμῶν, ἀποσπάσματα τοῦ ὁποίου διέσωσεν ὁ Στοβαῖος ἐν τῷ Περὶ νόσου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀνιαρῶν. (P. 10.)

Ἀέθλιος ἢ, κατ' ἄλλους, Ἄθλιος, ἱστορικὸς Σάμιος συγγράψας Ὥρους Σαμίων (α) τοὐτέστι χρονικὰ τῆς Σάμου. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει σύγγραμμα τοῦ Ἀεθλίου ὑπὸ τὸν τίτλον Ὡραῖα Σάμια ἤτοι καλλοναὶ τῆς Σάμου· ἄγνωστον ὅμως διατελεῖ ἂν ἀμφότεροι οἱ τίτλοι οὗτοι εἰσὶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἢ οὐ.

Ἀθηναγόρας. Ἦν υἱὸς τοῦ Ἀρχεστρατίδου καὶ ἐπέμφθη μεθ' ἑτέρων δύο Σαμίων πρεσβευτὴς τῆς πατρίδος του πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἵνα παροτρύνῃ αὐτοὺς ὅπως δράμωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ.

Αἰάκης. Δύο τοιοῦτοι ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σάμου, ὁ τοῦ Πολυκράτους πατὴρ καὶ ὁ τύραννος τῆς Σάμου, περὶ ὧν ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει διελάβομεν.

Αἴγλης. Ὀλυμπιονίκης τις Σάμιος, ὅστις ἐκ γενετῆς ἦν κωφάλαλος· νικήσας δὲ εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ βλέπων προκηρυσσόμενον νικητὴν ἀδίκως ἕτερόν τινα ἀντ' αὐτοῦ, τοσοῦτον παρωργίσθη, ὥστε ἐκ τῆς μεγάλης ἀγανακτήσεως ἀνέλαβε καὶ τὸν λόγον.

Αἰσχρίων. Ὁ Φαβρίκιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ γράφει Αἰσχίων· ἦν δὲ οὗτος ἰαμβογράφος, καὶ ἤκμασε περὶ τῷ 330. π. Χ. Δύο ποιήματα αὐτοῦ ἀναφέρονται, ὧν τὸ μὲν ἰαμβικὸν

(α) Ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐκδόσεσι τοῦ Ἀθηναίου συναγινώσκεται Ὅροι ἤτοι ὥρια, νῦν δὲ γράφουσιν ὧραι, διορθωθέντες τὴν τοῦ Σθειγασέρου διόρθωσιν. Ἡ λέξις ὡροσκόπος τὸ ἀρσενικὸν τοῦ ὥρα, ὡς κόρος κόρα, πέτρος πέτρα κλ. ἐσήμου παρ' Ἴωσιν ἐνιαυτὸν, χρόνον καὶ χρονικὰ, ὡρογράφοι δ' ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς αὐταῖς οἱ περὶ χρόνου γράψαντες. «Ὡρογράφοι, λέγει ὁ Ἡσύχιος, ἱστοριογράφοι τὰ κατ' ἔτος πραττόμενα γράφοντες· ὧραι γὰρ οἱ ἐνιαυτοί.»

Ἐφημερίδες καλούμενον, οὕτινος περιεσώθησάν τινα ἀποσπάσματα, τὸ δὲ ἐπικὸν Ἐφεσίς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰσχρίων ἀναφέρεται καὶ ἕτερός τις ποιητὴς, Μιτυληναῖος θεωρούμενος· ἀλλ' οἱ κριτικοὶ ὡς τοιοῦτον ὑπολαμβάνουσι τὸν Σάμιον Αἰσχρίωνα, ὅστις ἐν Μιτυλήνῃ ἱκανὸν χρόνον διαμείνας ἐξελήφθ Μιτυληναῖος.

Αἴσωπος. Τὰ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Αἰσώπου διατελοῦσι λίαν συγκεχυμένα, διότι ὅ τε Σουΐδας καὶ Ἀγαθίας ὁ Σχολιαστικὸς ἐν ἐπιγράμματι ἀναφερομένῳ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ μυθοποιοῦ τούτου, ἣν ἐποίησεν ὁ ἐκ Σικυῶνος Λύσιππος, κατ' ἐπανάληψιν τὸν λέγουσι Σάμιον.

Εὖγε ποιῶν Λύσιππε, γέρον Σικυώνιε πλάστα,
Δείκελλον Αἰσώπου στήσαο τοῦ Σαμίου
Ἑπτὰ σοφῶν ἔμπροσθεν, ἐπεὶ κεῖνοι μὲν ἀνάγκην
Ἔμβαλον, οὐ πειθὼ φθέγμασι τοῖς σφετέροις
Ὅς δὲ, σοφοῖς μύθοις καὶ πλάσμασι καίρια λέξας,
Παίζων ἐν σπουδῇ πείθει ἐχεφρονέειν,
Φευκτὸν δ' ἡ τρηχεῖα παραίνεσις. Ἡ Σαμίου δέ,
τὸ γλυκὺ τοῦ μύθου καλὸν ἔχει δέλεαρ.

Οὐ μόνον δὲ ἡ Σάμος, ἀλλὰ καὶ αἱ Σάρδεις καὶ ἡ Μεσημβρία διαφιλονικοῦσι τὴν τιμὴν τῆς γεννήσεώς του, καίτοι κατὰ τὴν κοινοτέραν γνώμην ἦτο Φρὺξ, γενηθεὶς ἐκ δούλων τῷ 594. π. Χ. καὶ ἀκμάσας τὴν ΝΓ'. Ὀλυμπιάδα, οὐχὶ ὡς συνήθως παρίσταται δυσειδέστατος καὶ κυρτός, ἀλλὰ κομψὸς τὸ σῶμα καὶ χαρίεις τὴν μορφήν. Δήμαρχος ὁ πρῶτος κύριος τοῦ Αἰσώπου τὸν ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας ἵνα ἐκπαιδευθῇ· ἐκεῖθεν ἐφέρθη εἰς Σάμον, ἀγορασθεὶς πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ Ξάνθου, εἶτα δὲ παρὰ τοῦ Ἰάδμονος, ὅστις τὸν ἀπηλευθέρωσε· παρέμεινε δ' εἰς Σάμον, μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς νήσου ταύτης εἰς τὸν βασιλέα τῆς Λυδίας Κροῖσον, ὅτε ἐπορεύθη καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν βασιλικὴν τοῦ Κροίσου αὐλήν. Τοσοῦτον δὲ προσείλκυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε οὗτος πρὸς χάριν του ἀφῆκε τοὺς Σαμίους ἡσύχους καὶ ἀνενοχλήτους.

Ὁ Αἴσωπος ἐχρημάτισεν οὕτως εἰπεῖν καὶ διδάσκαλος τῶν Σαμίων. Συνεδριαζόντων ποτὲ αὐτῶν, ἵνα καταδικάσωσιν εἰς θάνατον

δημαγωγόν τινα, προσελθὼν οὗτος διηγήθη αὐτοῖς τὸν ἑξῆς μῦθον. Ἄρκτος διερχομένη ποταμοῦ, ὀλισθήσασα ἔπεσεν ἐντὸς τάφρου, ὅθεν μὴ δυναμένη νὰ ἐξέλθῃ, ἔμενεν ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ πάσχουσα, καθόσον μάλιστα καὶ μυῖαι τινὲς προσκολληθεῖσαι εἰς αὐτὴν τὴν ἔνυττον ἀσπλάγχνως. Ἐχῖνός τις διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, τὴν ᾠκτείρησε, καὶ τὴν ἠρώτησεν ἂν θέλῃ νὰ ἐκδιώξῃ οὗτος τὰς μυίας, αἵτινες τὴν ἐνοχλοῦσιν. Ἡ ἄρκτος τὸν ηὐχαρίστησε διὰ τὴν καλήν του πρόθεσιν, ἀλλ' οὐδόλως συγκατετέθη εἰς τὴν πρότασίν του. Ἐκπλαγέντος δὲ τοῦ Ἐχίνου καὶ ἐρωτήσαντος τὴν αἰτίαν, ἡ ἄρκτος ἀπεκρίθη, « αἱ μυῖαι αὗται ἐχόρτασαν πλέον καὶ σχεδὸν δὲν μ' ἐνοχλοῦσιν· ἀλλ' ἄν, φυγουσῶν τούτων, ἔλθωσιν ἄλλαι πεινα λέαι, θὰ ἀπορροφήσωσι καὶ τὸ ὀλίγον αἷμα, ὅπερ μοὶ ἀπολείπεται. » Εἰς σᾶς λοιπὸν, ὦ Σάμιοι ὑπελαβεν ὁ Αἴσωπος ἀποτανθεὶς πρὸς τοὺς παρόντας, ἀνήκει σήμερον ὅ,τι εἶπον περὶ τῆς ἄρκτου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὃν θέλετε νὰ φονεύσητε, καί τοι ἔνοχος, εὑρίσκεται ὅμως εἰς θέσιν νὰ μὴ σᾶς παραβλάψῃ ἔκτοτε, πλούσιος ἤδη καὶ πλήρης ἀγαθῶν τυγχάνων· ἀλλ' ἂν φονεύσητε αὐτὸν θὰ ἔλθωσιν ἄλλοι ἀντ' αὐτοῦ πτωχοί, οἵτινες ὅπως πλουτήσωσι, θὰ ἀφαιρέσωσιν ὑμῶν, καὶ ὅ,τι οὗτος σᾶς ἄφησεν (α).

Ἀκκώ. Γυνὴ παράφρων, ἥτις ἐνοπτριζομένη συνδιελέγετο μετὰ τῆς ἐν τῷ κατόπτρῳ εἰκόνος αὐτῆς ὡς μεθ' ἑτέρας γυναικός. Περιερχομένη δὲ τὰς ὁδοὺς ἔκρουε σπόγγῳ πάτταλον καὶ πλεῖστα ἄλλα παράφρονος ἔργα ἔπραττεν· ἐκ δὲ ταύτης προῆλθε παροιμία ἐπὶ τῶν ὅπλων ἀκκίζεσθαι, λεγομένη εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐπαίροντο ταῖς ὕβρεσι καὶ τοῖς αἰκισμοῖς.

Ἄλεξις. Ἱστορικός τις ἀγνώστου ἐποχῆς, οὗ ἀναφέρονται δύο συγγράμματα Ὧροι Σαμίων καὶ Περὶ Αὐταρκείας.

Ἀμφικράτης, ὁ βασιλεὺς τῆς Σάμου, περὶ οὗ εἴπομεν ἤδη.

Ἀνδροκλος. Εἰς αὐτὸν Μνήσαρχος ὁ πατὴρ τοῦ Πολυκράτους, εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν ἐποπτείαν τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὁπόταν ἕνεκα ἐμπορείας, ἠναγκάζετο ν' ἀποδημήσῃ τῆς Σάμου.

(α) Ἀριστ. Ρητ. II. 20.

Ἀπολλόδωρος, παρ' Ἀρποκρατίωνι, πλούσιος Σάμιος, ὅστις καταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ, μετῴκησεν εἰς Ἀθήνας.

Ἀριγνώτη. Μαθήτρια τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεανοῦς γενομένη, ἤκμασε τὸν ἕκτον π. Χ. αἰῶνα ὡς φιλόσοφος Πυθαγορική. Συνέγραψε δὲ Τελετὰς Διονύσου, Ἐπιγράμματα, Περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Δήμητρος καὶ ἄλλα, Φιλοσοφικά, Βακχικὰ καὶ Ἱερὸν Λόγον. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τετάρτῳ Στρωματέων λέγει ὅτι ἔγραψε καὶ Ἱστορίαν Διονυσίου τοῦ τυράννου· φαίνεται ὅμως ὅτι ἐξέλαβεν οὗτος τοῦ Διονύσου τὰς τελετὰς, ἀντὶ ἱστορίας Διονυσίου.

Ἀρίμνηστος, ὁ υἱὸς τοῦ Πυθαγόρου καὶ μαθητὴς αὐτοῦ· ἄδηλον ἂν τι συνέγραψεν οὗτος, καίτοι ὁμολογουμένως ὑπῆρξε σοφός. Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, καταφυγὼν εἰς Σάμον, ἀνέθηκε τῇ Ἥρᾳ χαλκοῦν ἀνάθημα, ἔχον δύο σχεδὸν πήχεων διάμετρον, μὲ τὴν ἐπιγραφήν·

Πυθαγορέω φίλος υἱὸς Ἀρίμνηστος μ' ἀνέθηκε
Πολλὰς ἐξευρὼν εἰνὶ λόγοις σοφίας.

Ἀρίσταρχος. Εἷς τῶν διασημοτέρων ἀστρονόμων τῆς ἀρχαιότητος, ἀκμάσας ἐν ἔτει 265 π. Χ. Πρῶτος οὗτος ὑπώπτευσεν ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἄξονά της καὶ πέριξ τοῦ ἡλίου, καὶ ἕνεκα τούτου κατηγορήθη ὑπὸ Κλεάνθους τοῦ Στωϊκοῦ ὡς διαταράσσων τὴν ἡσυχίαν τῶν πολιτῶν. Ὁ Ἀρίσταρχος εὗρε τὴν μέθοδον τοῦ ὑπολογίζειν τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς γῆς διὰ διχοτομίας τῆς σελήνης· ἡδὲ μέθοδος αὕτη, ἐλλειπὴς μὲν οὖσα ἀπέναντι τῆς νῦν ἀναπτύξεως τῆς ἐπιστήμης, ἐπὶ δεκαοκτὼ ὅλους αἰῶνας ὑπῆρχεν εἰς χρῆσιν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀστρονόμοις. Συνίστατο δὲ ἡ μέθοδος αὐτοῦ εἰς τὸ μετρᾶν τὴν μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης γωνίαν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ σελήνη εἰσέρχεται εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς φάσιν. Ἀνεκάλυψεν ἐπίσης ὁ Ἀρίσταρχος ὅτι ὁ ὄγκος τῆς σελήνης ἀπαρτίζει τὸ τρίτον τῆς γῆς, καὶ ἐφεῦρεν εἶδός τι ἡλιακοῦ ὡρολογίου καὶ ἕτερά τινα ἐργαλεῖα τῆς ἐπιστήμης.

Πολλὰ βεβαίως συγγράμματα κατέλιπεν ὁ Ἀρίσταρχος, ἓν ὅμως μόνον περιεσώθη, ἐπιγραφόμενον Περὶ τοῦ μεγέθους καὶ

τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης δημοσιευθὲν κατὰ πρῶτον Ἑλληνο-λατινιστὶ τῷ 1688 παρὰ τοῦ Οὐάλς ἐν Ὀξωνίᾳ· ἑπτὰ δὲ ἀρχαῖα χειρόγραφα τούτου σώζονται, ὧν ἓξ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ὑπ' ἀριθμὸν 2342, 2363, 2364, 2366, 2368, 2472 καὶ 2488, καὶ ἓν ἐν τῇ τοῦ Βατικανοῦ εἰς Ῥώμην. Ἐκ τῶν σκέψεων τοῦ Ἀριστάρχου ὁρμώμενος, λέγεται, ὁ περικλεὴς Κοπέρνικος ἐθεμελίωσε τὸ περιβόητον αὐτοῦ σύστημα τῶν οὐρανίων σωμάτων.

Ἀριστεὺς ἢ Ἀριστέων. Ἐκ παίδων οὗτος διετέλεσε στενὸς φίλος τοῦ μεγάλου ῥήτορος Δημοσθένους, παρ' οὗ καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα, ὅπως προτείνῃ τὴν μεταξὺ τοῦ Μακεδόνος στρατηγοῦ καὶ τοῦ Ἕλληνος ῥήτορος διαλλαγήν. Μνείαν δὲ τούτου ποιεῖται ὁ Ὑπερίδης ἐν τῷ κατὰ Δημοσθένους λόγῳ αὐτοῦ.

Ἀριστονίκα. Παρθένος ὡραία περιφερομένη, ὡς ἡ Ἀγαθόκλεια, ᾄδουσα καὶ κρούουσα κύμβαλον.

Ἀρχεπτόλεμος. Ἀνὴρ δίκαιος εἰς ἄκρον, καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος. Μετοικήσας ἐκ Σάμου εἰς Ἀθήνας, πολλὰς ὠφελείας τῇ πόλει ταύτῃ ἐπήνεγκε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, διὸ καὶ ἐτιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Ἄσιος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιπτολέμου, ἀρχαῖος ποιητὴς, ἄδηλον μὲν κατὰ τίνα ἀκριβῶς ἐποχὴν ἀκμάσας, ὑποτιθέμενος ὅμως ὅτι ἔζη 700 ἔτη π. Χ. καί τοι τινὲς μὲν τῶν κριτικῶν θεωροῦσι προγενέστερον, ἕτεροι δὲ μεταγενέστερον τῆς ἐποχῆς ταύτης. Συνέγραψε δὲ Ἑλλεγειακὰ καὶ Ἐπικά, ὧν ἄγνωστος μὲν ὑπάρχει ἡ ὕλη, ἀλλὰ ἐξ ἀποσπασμάτων παρὰ Παυσανίᾳ καὶ Ἀθηναίῳ διασωθέντων εἰκάζεται ὅτι ἦτο γενεαλογική. Ὁ Ἄσιος ἐστὶν εἷς τῶν πρώτων συγγραφέων, οἵτινες ἔγραψαν γενεαλογικὰ ποιήματα.

Ἀσκληπιάδης ὁ καὶ Σικελίδας ἐπικαλούμενος, ὅσως διότι ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Σικελὸς, ποιητὴς ἔξοχος ἀκμάσας ἐν ἔτει 275 π. Χ. Πρῶτος οὗτος εἰσήγαγε τὰς λυρικὰς ποιήσεις, αἵτινες προσέλαβον καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· βεβαιοῦται δ' ὅτι ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Θεοκρίτου, ὅστις μνημονεύει τοῦ Ἀσκληπιάδου, λέγων

Οὔτε τὸν ἐσθλὸν
Σικελίδαν νίκημι τὸν ἐν Σάμῳ, οὔτε Φιλητᾶν.

Ὁ δὲ Μόσχος ἐν Ἐπιταφίῳ Βίωνος ἀποκαλεῖ τὸν Σικελίδαν κλέος τῆς Σάμου

Κλαίει Σικελίδας, τὸ Σάμου κλέος.

Περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἐπιγράμματα ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλ' ἄδηλον τυγχάνει ἂν ταῦτά εἰσι καὶ γνήσια ἔργα τοῦ Ἀσκληπιάδου.

Ἀστραῖος ὁ κατὰ πρώτον μὲν δοῦλος τοῦ Πυθαγόρου, εἶτα δὲ φιλόσοφος ἀναδειχθείς. Ὁ Πορφύριος διηγεῖται μυθωδῶς τὰ κατ' αὐτόν, λέγων ὅτι Μνήσαρχος ὁ πατὴρ τοῦ Πυθαγόρου περιερχόμενός ποτε, εὗρεν ὑπὸ λεύκην μεγάλην νήπιον κείμενον ὕπτιον, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπον καὶ εἰς τὸ στόμα ἔχον καυλὸν στάχυος σμικρὸν καὶ λεπτὸν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐτρέφετο ἐκ τῆς δρόσου, ἥτις ἔσταζεν ἀπὸ τὴν λεύκην. Λαβὼν ὁ Μνήσαρχος τὸ παιδίον ὡς θεογέννητον καὶ καλέσας αὐτὸ Ἀστραῖον, τὸ ἔπεμψεν εἰς τὰ διδασκαλεῖα μετὰ τῶν τέκνων του, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ ἐχάρισεν εἰς τὸν Πυθαγόραν· ἀλλ' οὗτος ἀπελευθερώσας τὸν Ἀστραῖον, προσεπάθησε νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ τὸν πρὸς τὴν μάθησιν ἔρωτα, ἐκ τοῦ ὁποίου οὗτος ἀνεδείχθη βραδύτερον ἀνὴρ σοφός.

Ἀφροδισία, ἡ σύζυγος τοῦ Τίμωνος εἰς ἣν καλὴν καγαθὴν γενομένην οἱ Σάμιοι ἤγειρον μνημεῖον.

Βάθυλλος. Ὁ περικαλλέστατος οὗτος μουσικὸς ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐκλελυμένην ἐποχὴν τῆς τυραννίας τοῦ Πολυκράτους, ἐρώμενος τοῦ τε τυράννου τούτου καὶ τοῦ ποιητοῦ Ἀνακρέοντος. Ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρει (α) ὅτι ἕνεκα τοῦ Βαθύλλου πολλάκις οἱ δύο οὗτοι ἦλθον εἰς διενέξεις, θέλοντες δ' ἕκαστος νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸν νεανίσκον, μετεχειρίσθησαν ὁ μὲν τὰ πλούτη αὐτοῦ, ὁ δὲ τὴν μοῦσαν του. Καὶ ὁ μέν Πολυκράτης κατεσκεύασεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας ὡραῖον τοῦ Βαθύλλου ἄγαλμα, ᾧ ὁ Λαχτάντιος ἀναφέρει ὅτι οὐδαμοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἶδεν ὅμοιον ἀριστούργημα,

(α) Αἰλ. Ποικ. Ἱστορ. Ϛ.

καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Ἀπούλιος (α) περιγράφει οὕτω. « Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, λέγει, παρίστησι ἔφηβον θαυμασίας καλλονῆς· ἡ κόμη αὐτοῦ εἰς δύο κατὰ μέσον διηρημένη, συνέχεται ἐπὶ τῶν κροτάφων καὶ πίπτει ὄπισθεν εἰς μακροὺς βοστρύχους, οἵτινες σχηματίζουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων του σκιάν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν διακρίνεται τράχηλος κριόλευκος. Ὁ τράχηλός ἐστι πλήρης χάριτος, οἱ κρόταφοι πολυθέλγητροι, αἱ παρειαὶ στρογγύλαι καὶ μικρὸς ἀνθερεὼν σχηματίζεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πώγωνος αὐτοῦ. Ἔχει θέσιν κιθαρῳδοῦ, βλέπει δὲ πρὸς τὴν θεὰν καὶ νομίζει τις ὅτι ψάλλει. Ὁ χιτὼν αὐτοῦ κοσμεῖται διὰ ποικιλμάτων, καὶ συνεχόμενος περὶ τὴν ὀσφῦν δι' Ἑλληνικῆς ζώνης, πίπτει μέχρι τῶν ποδῶν του. Χλαμὺς καλύπτει τοὺς δύο αὐτοῦ βραχίονας μέχρι τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, τὸ δὲ κάτω μέρος τῆς χλαμύδος κυματίζει εἰς ἐπιχαρίτους διπλόας. Ἡ κιθάρα του ἐστὶν ἠρτημένη ἀπὸ ἀορτῆρος λαμπρᾶς ἐργασίας. Αἱ χεῖρές του εἰσιν ἁβραὶ, λεπταὶ καὶ μακραὶ, καὶ ἡ μὲν ἀριστερὰ ἐγγίζει τὰς χορδὰς, τῶν δακτύλων χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων, ἡ δὲ δεξιὰ ἐγγίζει τὸ πλῆκτρον τῆς κιθάρας, ὡς ἂν ἐπερίμενε νὰ κρούσῃ ὅταν ἡ φωνὴ ἤθελε διακοπῇ. Τὸ ἆσμα φαίνεται ῥέον ἀπὸ τὸ ὡραῖον στόμα του, τὰ δὲ χείλη του εἰσιν νωχελῶς ἡμιανεῳγμένα. Ὁ Ἀνακρέων ἀφ' ἑτέρου ἀπεθανάτισε τὸν Βάθυλλον διὰ τῆς λιγυηχοῦς μούσης του, ἰδίως εἰς τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην ᾠδὴν αὐτοῦ, ἐν ᾗ ψάλλει τὴν καλλονὴν τοῦ Βαθύλλου ὡς ἑξῆς.

Γράφε μοι Βάθυλλον οὕτω
τὸν ἑταῖρον, ὡς διδάσκω.
Λιπαρὰς κόμας ποίησον,
τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας,
τὰ δ' ἐς ἄκρον ἠλιώσας.
Ἕλικας δ' ἐλευθέρους μοι
πλοκάμων, ἄτακτα συνθείς,
ἄφες, ὡς θέλωσι κεῖσθαι.
Ἁπαλὸν δὲ καὶ δροσῶδες

(α) Apul. Florid, II. 13. —Horat. epod

στεφέτω μέτωπον ὀφρὺς
κυανωτέρη δρακόντων.
Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω,
κεκερασμένον γαλήνῃ,
τὸ μὲν ἐξ Ἄρεος ἔλκον,
τὸ δὲ τῆς καλῆς Κυθήρης,
ἵνα τὶς τὸ μὲν φοβῆται,
τὸ δ' ἀπ' ἐλπίδος κρεμᾶται.
Ῥοδέην δ', ὁποῖα μῆλον,
χνοὴν ποίει παρειήν·
ἐρύθημα δ', ὡς ἂν Αἰδοῦς
δύνασαι βαλεῖν, ποίησον.
Τὸ δὲ χεῖλος, οὐκετ' οἶδα,
τίνι μοι τρόπῳ ποιήσεις·
τὸ δὲ πᾶν, ὁ κηρὸς αὐτὸς
Ἐχέτω λαλῶν σιωπῇ.
Μετὰ δὲ πρόσωπον ἔστω
τὸν Ἀδώνιδος παρελθὼν
ἐλεφάντινος τράχηλος.
Μεταμάζιον δὲ ποίει,
διδύμας τε χεῖρας Ἑρμοῦ,
Πολυδεύκεος δὲ μηρούς,
Διονυσίην δὲ νηδύν·
ἀπαλῶν δ' ὕπερθε μηρῶν,
μηρῶν τὸ πῦρ ἐχόντων,
ἀφελῆ ποίησον αἰδῶ,
Παφίην θέλουσαν ἤδη.
Φθονερὴν ἔχεις δὲ τέχνην
ὅτι μὴ τὰ νῶτα δεῖξαι
δύνασαι· τὰ δ' ἦν ἀμείνω
τί με δεῖ πόδας διδάσκειν;
Λάβε μισθὸν ὅσσον εἶπῃς·
τὸν Ἀπόλλωνα δὲ τοῦτον

καθελών, ποίει Βάθυλλον
Ἦν δ' ἐς Σάμον ποτ' ἔλθῃς
γράφε Φοῖβον ἐκ Βαθύλλου.

Βακχίς. Περικαλλὴς κόρη, ἐρωμένη νεανίσκου τινος Κολοφωνίου, ὅστις ἐγκαταλιπὼν αὐτὴν μετά τινα χρόνον, ἠράσθη Πλαγγῶνος τῆς Μιλησίας. Ἡ Πλαγγὼν θέλουσα ν' ἀποσπάσῃ ὁλοσχερῶς τὸν νεανίσκον τῆς Βακχίδος, τῷ εἶπεν ὅτι τότε μόνον θέλει τὸν ἀνταγαπήσει, ὅταν οὗτος τῇ δωρήσηται πολυτάλαντόν τι περιδέραιον, ὅπερ ἡ Βακχὶς ἐκέκτητο· ἠτήσατο δὲ τὸ περιδέραιον, πεποιθυῖα ὅτι ἐκείνη οὐδέποτε ἤθελε συγκατατεθῇ εἰς τὴν θυσίαν ταύτην, καὶ συνεπῶς ἤθελεν ἐπέλθει ἡ μεταξὺ τῆς Σαμίας κόρης καὶ τοῦ Κολοφωνίου ῥῆξις. Ἀλλ' ἡ Βακχὶς βλέπουσα τὸ ἐμμανὲς πάθος τοῦ νεανίου πρὸς τὴν Πλαγγῶνα, εὐχαρίστως προσέφερε τὸ πολυτίμητον ἐκεῖνο περιδέραιον, ἡ δὲ Πλαγγὼν θαυμάσασα τὴν γενναιότητα τῶν αἰσθημάτων τῆς Βακχίδος, ἐγένετο ἔκτοτε ἀδιάσπαστος αὐτῆς φίλη.

Βαστακάρας. Παρ' Ἡσυχίῳ πλούσιός τις Σάμιος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας ἀνάθημα, τοιαύτην φέρον ἐπιγραφὴν « Βαστακάρας Σάμιος Ἥρῃ τήν δε θήραν ἀνέθηκε. »

Βιττώ. Ἑταίρα τις εἰς ἣν σώζεται τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα τοῦ Σαμίου Ἀσκληπιάδου.

Αἱ Σάμιαι Βιττὼ καὶ Νάννιον εἰς Ἀφροδίτης
φοιτᾶν τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἐθέλουσι νόμοις,
εἰς δ' ἕτερ' αὐτομολοῦσιν, ἃ μὴ καλὰ, δεσπότι Κύπρι,
μίσει τὰς κοίτης τῆς παρὰ σοὶ φυγάδας.

Γαυλίτης. Ὅτε Κῦρος ὁ νεώτερος ἀνήρχετο ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀρταξέρξην (401 π. Χ.), πολλοὶ Ἕλληνες τὸν συνώδευσαν εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ Σάμιος Γαυλίτης· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξενοφῶν (α) ἱστορεῖ ὅτι εἶχε λόγον οὗτος ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς συμβουλίοις, ὑποτίθεται ὅτι ἦν εἷς τῶν ἐπισήμων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ μισθοφορικοῦ στρατοῦ.

(α) Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. Ζ.

Γλαῦκος. Τοῦτον ὁ Παυσανίας (α) λέγει Χῖον, ἀλλ' ὁ Πλούταρχος (β), ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἐν λέξει Αἰθάλη καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λέξει Γλαυξ ἵπταται, ὁμοθυμαδὸν ἀποφαίνονται Σάμιον, ὥστε ἀξιοπιστότεροι τυγχάνουσιν οἱ τρεῖς ὑπὲρ τὸν ἕνα. Ἤκμασε δὲ ὁ Γλαῦκος κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλυάττου τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν (616—559 π. Χ) καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαιότητος. Πρῶτος οὗτος ἐφεῦρε τὴν κόλλησιν τοῦ σιδήρου, ἐξ οὗ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία Γλαύκου τέχνη, ὡς μὲν λέγει ὁ Σουΐδας, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως κατεργαζομένων, ὡς δὲ ὁ Διονυσόδωρος διότι οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ περὶ σίδηρον κόλλησις. Ὁ Ζηνόβιος ἐν Παροιμίαις ἱστορεῖ ὅτι ὁ Γλαῦκος ἰδών ποτε τινά, Ἵππασον καλούμενον, ἔχοντα παιδιᾶς χάριν τέσσαρας δίσκους καὶ κρούοντα αὐτούς, ἐπενόησε τὴν διὰ τοιούτων, διαφερόντων τῷ μεγέθει, μουσικήν, ἥτις καὶ ὠνομάσθη Γλαύκου τέχνη.

Πολλὰ ἀναφέρονται ἔργα τοῦ Γλαύκου, ἀλλὰ τὸ λαμπρότερον πάντων ὑπῆρχε κρατήρ τις αὐτοῦ, ἀνάθημα τοῦ βασιλέως Ἀλυάττου ἐν Δελφοῖς, ἄριστον πάντων τῶν ἄλλων ἀναθημάτων (γ). Ἰδίοις ὄμμασι ὁ Παυσανίας ἰδὼν μέρος τοῦ ἀναθήματος τούτου, τὸ περιγράφει οὕτω « Τῶν δὲ ἀναθημάτων, ἃ οἱ βασιλεῖς ἀπέστειλαν οἱ Λυδῶν, οὐδὲν ἔτι ἦν αὐτῶν εἰ μὴ σιδηροῦν μόνον τὸ ὑπόθημα τοῦ Ἀλυάττου κρατῆρος. Τοῦτο Γλαύκου μὲν ἐστιν ἔργον, ἔλασμα δὲ ἕκαστον τοῦ ὑποθήματος, ἐλάσματι ἄλλῳ προσεχὲς οὐ περόναις ἐστὶν ἡ κέντρις, μόνη δὲ ἡ κόλλα συνέχει τε καὶ ἔστιν αὕτη τῷ σιδήρῳ δεσμός· σχῆμα δὲ τοῦ ὑποθήματος κατὰ πυργὸν μάλιστα ἐς μείουρον ἀνιόντα ἀπὸ εὐρυτέρου τοῦ κάτω· ἑκάστη δὲ πλευρὰ τοῦ ὑποθήματος οὐ διὰ πάσης πέφρακται, ἀλλά εἰσιν αἱ πλάγιαι τοῦ σιδήρου ζῶναι, ὥσπερ ἐν κλίμακι οἱ ἀναβασμοί· τὰ δὲ ἐλάσματα τοῦ σιδήρου τὰ ὀρθὰ ἀνέστραπται κατὰ τὰ ἄκρα ἐς τὸ ἐντὸς καὶ ἕδρα τοῦτο ἦν τῷ κρατῆρι. »

(α) Παυσ. Ἑλλ. Περιήγ. Χ. 16.
(β) Παροιμ. CXXV.
(γ) Ἀθην. V. 13.—Πλουτ. περὶ τῶν Ἐκλελ. Χρησμ.—Ἀχ. Τατίου Ἐρωτ. Λευκ. καὶ Κλειτ. Β. 3.

Γλώριππος. Φιλόσοφος Πυθαγόρειος ἐκ Σάμου, περὶ οὗ ὅμως οὐδὲν γινώσκεται.

Δαμώ. Θυγάτηρ τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς Θεανοῦς, ἀκμάσασα ἐν ἔτει 500 π. Χ. Εἰς ταύτην, πεπροικισμένην οὖσαν μὲ πνεῦμα ἔξοχον, κατέλιπεν ὁ πατὴρ, ὡς βεβαιοῖ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ἅπαντα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, μετ' ἐντολῆς ὅμως ἵνα μὴ τὰ δημοσιεύσῃ. Καί τοι δὲ ἡ Δαμὼ ἐδύνατο πλεῖστα νὰ κερδίσῃ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν συγγραμμάτων τούτων, ἐνδεὴς μάλιστα οὖσα, προὐτίμησεν ὅμως νὰ μείνῃ τοιαύτη μᾶλλον ἢ νὰ παραβῇ τὴν τοῦ πατρὸς ἐντολήν « πενίαν γὰρ καὶ τὰς τῷ πατρὸς ἐπισκήψιας, ἐνόμιζε χρυσῷ τιμιωτέρας εἶναι, καὶ ταῦτα γυνή. » Ἡ Δαμὼ ἐφιλοσόφει καὶ δημοσίᾳ, ὡς ἀναφέρει ὁ Λύσις ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Ἵππαρχον, κατά τινα δὲ παράδοσιν ὑπεμνημάτισε καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου. Τηρήσασα μέχρι τέλους τὴν παρθενίαν, ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς καὶ ἑτέρας παρθένους, καὶ ἐδίδασκεν αὐτὰς τὰ τοῦ Πυθαγόρου παραγγέλματα· κατ' ἄλλους ὅμως νυμφευθεῖσα ἔτεκε τὴν Βιτάλην, ἣ συνεζεύχθη ὁ θεῖος αὐτῆς Τηλαύγης.

Δεξικρέων. Ἔμπορός τις ὅστις πλέων εἰς Κύπρον, ἐφόρτωσεν ἀντὶ ἄλλων ἐμπορειῶν τὸ πλοῖον του ὕδατι, κατ' ἔμπνευσιν τῆς Ἀφροδίτης· καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ τρικυμίας κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ καὶ βραδύνων νὰ διαπορθμευθῇ εἰς Κύπρον, ἐπώλει τοῖς ἐπιβάταις ἀδρῶς τὸ ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου κέρδη μέγιστα πορισάμενος, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς Σάμον, ἐδείματο, εὐγνωμονῶν τῇ θεᾷ, ναὸν, ὅστις ἐκλήθη ναὸς τῆς Δεξικρεοντείου Ἀφροδίτης. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸν ναὸν τοῦτον ᾠκοδόμησεν ὁ Δεξικρέων ἐξ εὐσεβείας μᾶλλον ἵνα ἐξιλεώσῃ τὴν θεὰν ὑπὲρ τῶν εἰς ἀσωτίαν καὶ πολυτέλειαν δῆθεν ἐπιδοθεισῶν γυναικῶν τῆς Σάμου.

Δημαγόρας. Συγγραφεύς τις Σάμιος, οὗ μνείαν ποιεῖται Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς, ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου εἰς Φοινίσσας καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λέξει Ἀλκυονίδες. Ἄγνωστον διατελεῖ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ Δημαγόρας οὗτος καὶ τί συνέγραψεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Διονύσιος ἀναφέρει αὐτὸν μεθ' ἑτέρων ποιητῶν, τεκμαιρόμεθα ὅτι καὶ οὗτος ὑπῆρξε ποιητής.

Δημοτέλης. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Σάμου, περὶ οὗ εἴπομεν ἤδη ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει.

Δημώ. Ἡ δευτέρα ἐκ τῶν τεσσάρων ὁμωνύμων ἑρωμένων τοῦ ποιητοῦ Φιλοδήμου, περὶ ὧν οὗτος λέγει.

Ἠράσθην Δημοῦς Παρίης γένος· οὐ μέγα θαῦμα·
καὶ Σαμίης Δημοῦς δεύτερον· οὐχὶ μέγα·
καὶ πάλιν . . . . υτικῆς Δημοῦς οὐκέτι ταῦτα
παίγνια· καὶ Δημοῦς τέτρατον Ἀργολίδος·
Αὗταί που μοῖραι με κατωνόμασαν Φιλόδημον,
ὡς αἰεὶ Δημοῦς θερμὸς ἔχει με πόθος.

Διονύσιος. Ἱστορικὸς διάσημος τὸν ὁποῖον, πολὺν χρόνον ἐν Ῥόδῳ διδάξαντα, ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ Εὐστάθιος ἀποκαλοῦσι Ῥόδιον. Ἦν δὲ υἱὸς τοῦ Μουσωνίου καὶ ὑπῆρξεν ἱερεὺς τοῦ Ἡλίου ἐν Ῥόδῳ, ἔνθα ἐτιμᾶτο λίαν τὸ ἄστρον τοῦτο· καὶ πότε μὲν ἤκμασεν ὁ Διονύσιος ἀκριβῶς διατελεῖ ἄγνωστον, ὁ Οὐάλκερος ὅμως φρονεῖ ὅτι ἔζη τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα. Ὁ **Meursius** ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Διονύσιος ὑπῆρξεν ἰατρὸς δόκιμος, συγγράψας καὶ ἰατρικὰ παραγγέλματα· ἀλλ' ὁ **Kuhn** μὴ παραδεχόμενος τοῦ σοφοῦ ἐκείνου τὴν γνώμην, λέγει ὅτι ἕτερος ὑπῆρξε Διονύσιος ἰατρὸς, ἴσως Σάμιος, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Γαληνὸς ποιεῖται μνείαν. Συνέγραψε δὲ ὁ Διονύσιος πολυάριθμα συγγράμματα, ἐν οἷς ἀναφέρονται Ἱστορίαι τοπικαὶ εἰς βιβλία δέκα, καὶ Περὶ τοῦ Κύκλου, (α)

(α) Οὐδὲν ἴσως μέρος τῆς ὅλης ἀρχαίας φιλολογίας, λέγει ὁ σοφὸς Δσώπιος (Ἱστορ. τῶν Ἑλλ. ποιητ. καὶ συγγραφ. 201) εἶναι σκοτεινότερον ἢ τὸ περὶ Κύκλου, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν περὶ τούτου μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων. Κυκλικοὶ ποιηταὶ ἢ ἀκριβέστερον Κυκλικοὶ ἐπικοὶ καλοῦνται οἱ κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν τρόπον ποιήσαντες μετέπειτα Ἴωνες ἐπικοὶ καὶ διαπραγματευθέντες ὅλον τὸν Τρωϊκὸν μῦθον, οὗ ἐκεῖνος τοσοῦτῳ λαμπρῶς διέγραψε τὴν τροχιάν. Ἀποτελοῦσι δ' οὗτοι, ἴσως μὲν καὶ διὰ τῆς καταγωγῆς, βεβαίως δὲ διὰ τῆς ὁμοιότητος τῶν σπουδασμάτων, ἰδιαιτέραν κοινωνίαν, ἔχουσαν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τὰ ἑξῆς μάλιστα δύο· πρῶτον, τὴν ἀποχὴν ἐκ τῆς ἱερατικῆς καὶ μυστικῆς ποιήσεως, ὡς καὶ ἐκ τῆς Ἡσιοδείου, καὶ δεύτερον, τὴν προσκόλλησιν εἰς τὸ δημοτικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως, ἐν ᾧ ἐπικρατεῖ τὸ φιλόμυθον καὶ οὐχὶ τὸ τεχνικὸν, καὶ διὰ τῆς πολυμαθείας εἰς τοὺς ἐκ προθέσεως λογίους διωρισμένους. « Κυκλικοὶ δὲ καλοῦνται

ἤτοι συναγωγὴ μύθων ἐκ τῶν ποιητῶν καὶ μυθογράφων· εἰς αὐτὸν ἐπίσης ἀποδίδοται καὶ ἕτερον σύγγραμμα καλούμενον Βασσαρικὰ ἢ Διονυσιακά, ὅπερ ὅμως ἀμφισβητεῖται ἂν καὶ ἔργῳ ἀνήκῃ αὐτῷ.

Διοσκορίδης. Περίφημός τις ψηφοθέτης, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα Ἑλληνιστὶ γεγραμμένον εὑρέθη εἰς δύο λαμπρὰ ψηφωτὰ ἔργα παρὰ τὴν Πομπηΐαν, σωζόμενα εἰς τὸ **Musaeum Herculanum** τῆς Νεαπόλεως.

Δοῦρις. Ὁ ἱστοριογράφος καὶ τύραννος τῆς Σάμου, γενηθεὶς μεταξὺ τῆς ἑκατοστῆς ἑβδόμης καὶ ἑκατοστῆς δεκάτης τετάρτης Ὀλυμπιάδος (352—324 π. Χ.) καὶ ἕλκων τὸ γένος ἐξ Ἀλκιβιάδου, ἔχοντος ἐκ τῆς Ἱππαρέτης υἱὸν ὁμώνυμον, οὗ ἔγγονος ὑπῆρξεν ὁ Δοῦρις. Ἔρηβος γενόμενος, μετέβη εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἠκροάσατο Θεοφράστου τοῦ Ἐρεσίου καὶ ἄλλων διδασκάλων, ἤρξατο δὲ συγγράφων εἰς ἡλικίαν ἑξήκοντά που ἐτῶν. Τὰ πολυάριθμα καὶ ποικίλα αὐτοῦ συγγράμματα μαρτυροῦσι καὶ πνεῦμα ἔξοχον καὶ παιδείαν μεγίστην. Ὁ Φώτιος λέγει αὐτὸν περὶ τὴν ὑφὴν κατώτερον τοῦ Ἐφόρου καὶ τοῦ Θεοπόμπου, τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων καὶ αὐστηρότερον κρίνουσιν αὐτόν· ἀλλ' ὅμως ὁ Κικέρων ὑπερεπαινεῖ τὴν ἀκρίβειάν του, ἀποκαλῶν αὐτὸν **homo in historia diligens.** Ἔγραψε δὲ Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὰ περὶ Ἀγαθοκλέα, Σαμίων Ὥρους, περὶ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους κριτικὴν ἐξέτασιν τῶν τραγῳδιῶν αὐτῶν, περὶ νόμων, περὶ ἀγώνων, περὶ ζωγραφικῆς, περὶ τορνευτικῆς, περὶ σμιλευτικῆς, περὶ τῶν πυραμίδων τῆς Αἰγύπτου, Λιβυκὰ ἢ ἱστορίαν τῆς Λιβύης καὶ Ἐθνικά,

ποιηταὶ οἱ τὰ κύκλῳ τῆς Ἰλιάδος ἢ τὰ πρῶτα ἢ τὰ μεταγενέστερα ἐξ αὐτῶν τῶν Ὁμηρικῶν συγγράψαντες » (Σχολ. Κλήμεντος) Ὥστε ὡς οἱ ποιηταὶ οὗτοι καλοῦνται κυκλικοί, οὕτω τὸ ἄθροισμα τῶν ποιημάτων αὐτῶν Κύκλος καὶ Ἐπικὸς Κύκλος ὀνομάζεται. Κυκλογράφοι δὲ καλοῦνται οἱ πολὺ μετέπειτα εἰς πεζὸν λόγον συναγαγόντες τὰς ἀρχαίας μυθοποιίας, παρατεθέντες δὲ καὶ στίχους τῶν ποιητῶν εἰς μαρτυρίαν. Τούτων τὰ συγγράμματα Κύκλοι καλούμενα, ἦσαν εἶδος Ἐγκυκλοπαιδείας ἢ Βιβλιοθήκης, καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ Κύκλος τοῦ Διονυσίου.

ἤτοι ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας εἰς πεντεκαίδεκα βιβλία, ἀρχομένην, κατὰ τὸν Σκαλίγερον, ἀπὸ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς δευτέρας Ὀλυμπιάδος, ὅτε ἐφονεύθη ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἰάσων. Τοῦ Δούριδος τὰς μαρτυρίας παραδέχονται οἱ διασημότεροι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οἱ δὲ Σάμιοι καὶ ἀνδριάντα ἀνήγειρον αὐτῷ, ἔργον τοῦ καλλιτέχνου Ἱππίου, διότι ἐνίκησε τὴν ἑκατοστὴν δεκάτην τετάρτην Ὀλυμπιάδα ἐν πυγμῇ παίδων τὸν Λακεδαιμόνιον ἀγωνιστὴν Χίονιν.

Δράκων, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐπόμπου, οὕτω καλούμενος, διότι ἐμυθολογεῖτο ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν συνανέθρεψε μετὰ δράκοντος· ἦν δὲ τοσοῦτον ὀξυωπής, ὥστε ἔβλεπεν εἰς ἀπόστασιν ἀκαταλόγιστον. Ὁ Πτολεμαῖος ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῆς Καινῆς Ἱστορίας αὐτοῦ, διηγεῖται ὅτι συγκαθεζόμενος τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ κάτωθεν τῆς χρυσῆς πλατάνου ἐν Περσίᾳ, ἔβλεπε τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, καὶ ἀνέφερεν εἰς τὸν Ξέρξην τὰ κατορθώματα καὶ τὴν ἀνδρίαν τῆς Ἀρτεμισίας· διὰ δὲ τὴν ὀξυδέρκειάν του ταύτην ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως δῶρον χίλια τάλαντα.

Ἔλπις. Οὗτος ὑπῆρξε θαλασσοπόρος δόκιμος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν μακρυνῶν καὶ τολμηροτάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πλόων οὓς ἐποιεῖτο· περὶ δὲ αὐτοῦ περίεργόν τι γεγονὸς ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρουσι. Περιπλέων ποτὲ τὴν Ἀφρικὴν ὁ Ἔλπις, διηγοῦνται οὗτοι, ἐξῆλθε καὶ περιεφέρετο εἰς τὴν παραλίαν, ὅτε εἶδεν αἴφνης προβαίνοντα καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθυνόμενον μέγιστον λέοντα· τρόμῳ καταληφθεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ φοβεροῦ θηρίου, ὁ Ἔλπις ἀνῆλθεν ἡμιθνὴς ἐπί τι δένδρον ἐπικαλούμενος τὸν Διόνυσον, ὁ δὲ λέων προσελθὼν ἐκάθησε παρὰ τῷ δένδρῳ, ἔχων τὸ στόμα ἀνοικτὸν καὶ πρὸς τὸν Ἔλπιν ἀτενίζων. Οὗτος ἀφοῦ πολλὴν ὥραν παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ δένδρου καὶ ἐπείσθη ὅτι ἀδύνατόν ἐστι νὰ διαφύγῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρετήρησε καὶ τὸ ἥπιον τοῦ θηρίου, ἐτόλμησε νὰ κατέλθῃ τοῦ δένδρου, ἐπικαλούμενος πάντοτε τὸν Διόνυσον. Ὁ λέων τότε ἀντὶ νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ Ἔλπιδος, ἠγέρθη καὶ ἐπλησίασεν αὐτῷ ἀνοίγων ἐπὶ μᾶλλον τὸ στόμα, ἐκεῖνος δὲ νοήσας ὅτι πάσχει τί ὁ λέων, ἔβηξε τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐξήγαγε λε-

πτόν τι ὀστοῦν, ὅπερ παρηνώχλει τὸ θηρίον. Ὁ λέων, ὑπὸ εὐγνωμοσύνης ἀνεξηγήτου φερόμενος, οὐχὶ μόνον δὲν κατεσπάραξε τὸν Ἔλπιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐφ' ὅσον χρόνον οὗτος ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀφρικήν, τῷ ἔφερε καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἄγραν πολλὴν εἰς τὴν παραλίαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο διηγούμενος ὁ Πλίνιος ἐπιφωνεῖ. « Θαυμάσωμεν μετὰ ταῦτα ὅτι τὰ ζῶα ἐπιζητοῦσι τὰ ἴχνη τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν παρ' αὐτοῦ μόνου προσδοκῶσιν ὠφέλειαν. Διατὶ ἄρα δὲν ἀπευθύνονται πάσχοντα εἰς ἕτερα ζῶα, ἢ μᾶλλον, πόθεν γνωρίζουσιν ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ τοῖς παράσχῃ θεραπείαν; »

Τοῦ Ἔλπιδος τούτου εἴδομεν ἀνάγλυφον ἀτέχνως ἐξειργασμένον ἐν τῷ κατέναντι τοῦ Ἡγεμονικοῦ Μεγάρου τῆς Χώρας ἐν Σάμῳ κήπῳ, παριστὸν αὐτὸν τείνοντα τὰς χεῖρας πρὸς τὸ στόμα λέοντος ὄπισθεν ἀνακαθημένου, καὶ ἐπίγραμμα ἔχον ΜΕΛΠΙΣ.

Ἔλωρις Φιλόσοφός τις Πυθαγόρειος καὶ ποιητής, ἀκμάσας ἐπὶ Διονυσίου τοῦ τυράννου τῆς Σικελίας (407—371 π. Χ.) ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὁποίου λέγεται καὶ ὅτι ἔζησε. Διεκρίθη δὲ πάντοτε ἐπὶ φιλελευθέροις αἰσθήμασι, καὶ ἐπαναστάντων ποτε τῶν Συρακουσίων κατὰ τοῦ Διονυσίου, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ τὸν τυραννικὸν αὐτοῦ τρόπον, τῷ εἶπεν ἐπὶ τέλους Καλὸν ἐντάφιόν ἐστιν ἡ τυραννίς.

Ἐπαινετός. Ποιητὴς δόκιμος, τοῦ ὁποίου, ἄγνωστος μὲν ὑπάρχει ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἤκμασεν, ἀλλ' ἀναφέρονται δύο ποιήματα, τὸ μὲν Περὶ μαγειρικῆς τέχνης, τὸ δὲ Περὶ ἰχθύων.

Ἐρασίστρατος, ὁ Σάμιος παρὰ Ἰουλιανῷ ἐν Μισοπώγωνι, υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου καὶ τῆς Κρητοξένης, ἤ, κατὰ Πλίνιον, τοῦ Κλεομβρότου καὶ τῆς Πυθιάδος. Ὁ Σουΐδας λέγει ὅτι ἦν ἀπὸ Ἰουλιάδος τῆς νήσου Κέω καὶ ὅτι τέθαπται πρὸς τῷ ὄρει τῆς Μυκάλης καταντικρὺ τῆς Σάμου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου τινὲς θεωροῦσιν αὐτὸν Σάμιον· ἀλλ' ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ Σάμου καὶ Μυκάλης σχέσις, ἢ πῶς ὁ Ἐρασίστρατος δὲν ἐθεωρήθη πολίτης τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἐγεννήθη ἢ κἂν ἐν ᾗ τέθαπται, ἀλλ' ἑτέρας κειμένης παρὰ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ; Ὁ Ἐρασίστρατος ὑπῆρξε περίφημος ἰατρός, διακριθεὶς ἰδίως διὰ τὴν εὐφυΐαν, μεθ' ἧς ἐννόησε τὸ πάθος Ἀντιόχου τοῦ υἱοῦ

τοῦ Σελεύκου, ὑπὸ ἔρωτος σφοδροῦ πρὸς τὴν μητρυιὰν Στρατονίκην κατεχομένου. Ἀδυνατῶν ἐκ τῆς ἐπιστήμης νὰ γνωρίσῃ τὸ νόσημα τοῦ Ἀντιόχου καὶ ὑποπτεύσας ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος προήρχετο αὐτὸ μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς σαρκός, ὁ Ἐρασίστρατος διέταξε νὰ μείνῃ ὁ Ἀντίοχος εἰς δωμάτιόν τι μόνος, αὐτὸς δὲ καθήμενος παρ' αὐτῷ καὶ τοὺς σφυγμούς του κρατῶν προσεκάλει ἕνα ἕκαστον τῶν οἰκείων, ὅπως ἴδῃ ὁποίαν ἐντύπωσιν ἡ θέα αὐτῶν ἐνεποίει τῷ νοσοῦντι. Καὶ ὅτε μὲν οἱ ἄλλοι ἦλθον, οὐδεμίαν ὁ Ἀντίοχος ὑπέστη ἀλλοίωσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς μητρυιᾶς παλμοὶ σφοδροὶ ἐτάραξαν αὐτόν, ἱδρώς τις ψυχρὸς ἐρρύησεν ἀπὸ τοῦ προσώπου του καὶ ἡ χροιά του κατέστη πυρώδης. Ἐννοήσας τότε τὸ πάθος ὁ Ἐρασίστρατος, ἔπεισε τὸν Σέλευκον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Ἀντίοχον τὴν σύζυγον αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐθεράπευσεν αὐτόν, ἀνθ' οὗ ἔλαβε παρὰ τοῦ Σελεύκου δῶρον ἑκατὸν τάλαντα. Πολλὰ συνέγραψεν ὁ Ἐρασίστρατος περὶ ἰατρικῆς ὕλης, ὧν ὁ μὲν Σουΐδας ἀναφέρει ἐννέα συγγράμματα, ἕτεροι δ' ἑκκαίδεκα. Πρῶτος οὗτος ἀνέτεμε σώματα νεκρῶν μετὰ τοῦ Ἡροφίλου συνεργασθεὶς καὶ μετ' ἐκείνου συγκατηγορηθεὶς ὅτι ζῶντας κακούργους ἀνέτεμε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τὸν ἐπελθόντα ἐν ἔτει 257 π. Χ. οἱ ὀπαδοί του συνεστήσαντο τὴν αἵρεσιν τῶν Ἐρασιστρατείων ἢ Μεθοδιστῶν, οἵτινες διασπαρέντες εἰς τὴν Ἀσίαν, ἦλθον καὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ἔνθα δεινῶς πρὸς τὸν Γαληνὸν διεφέροντο.

Ἑρμείας ὁ Ἑρμοδώρου ζῶν ἐν ἔτει 240 π. Χ. Τοῦτον μετ' ἄλλων ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος ὑπόδειγμα μονομανίας, διότι ἠράσθη σφοδρῶς τῆς χηνὸς Λακύδου τοῦ φιλοσόφου (α), ἥτις τοσοῦτῳ εἶχε

(α) Τοιούτων παραδοξολογιῶν δὲν ἀμοιροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἱστοροῦντες, τὸ περιεργότερον, ἔρωτας ζώων πρὸς ἀνθρώπους. Ὁ Νίκανδρος διηγεῖται ὅτι Σεκούνδου τοῦ βασιλέως τῶν Βιθυνῶν ἠράσθη ἀλεκτρυών, ἐνόματι Κένταυρος. Ὁ Κλέαρχος ἐπίσης βεβαιεῖ ὅτι ἐν Λευκαδίᾳ ταὼς ἠράσθη παρθένου τοσοῦτον σφοδρῶς, ὥστε καὶ συναπέθανεν, ἐκείνης ἀποθανούσης. Ὁ Δοῦρις μνημονεύει ὅτι εἰς Ἰασσὸν δελφὶν ἠράσθη παιδός. Ὁ Πλίνιος μυθεῦται ὅτι χὴν ἠράσθη ἐν Αἰγίῳ μειρακίσκου τινὸς λεγομένου Ὀλένου, καὶ ὅτι ἑτέρα χὴν ἠράσθη τῆς Γλαυκῆς, μιᾶς τῶν μουσικῶν τοῦ Πτολεμαίου, ἧς ἠράσθη καὶ εἷς κριός. Ὁ Αἰλιανὸς προστίθησιν ὅτι ἐν Σόλοις τῆς Κιλικίας κύων ἠράσθη

προσοικειωθῆ τῷ Λακύδῃ, ὥστε τῷ ἠκολούθει πάντοτε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ λουτρά, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν.

Ἑρμόδαμας, ὁ ἀπόγονος τοῦ Κρεωφύλου, διάσημος γεγονὼς διότι ὑπ' αὐτὸν ἐμαθήτευσεν ὁ Πυθαγόρας.

Εὐάνθης. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁτὲ μὲν ὡς ἐπικοί, ὁτὲ δὲ ὡς ἱστορικοί, δυσχερὲς ὑπάρχει νὰ ὁρίσωμεν ὁποῖος ἐγένετο ὁ Σάμιος Εὐάνθης. Κατὰ τὴν κοινοτέραν δὲ γνώμην οὗτος ἦν ἐποποιὸς καὶ συνέγραψε τὰ περὶ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ πολέμου· τοὐναντίον ὅμως ὁ Σμίδτιος θεωρεῖ αὐτὸν ἱστοριογράφον. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Εὐάνθης ἀναφέρεται ὡς ἀνὴρ γραμμάτων καὶ τοῦτο ἀρκεῖ ἡμῖν.

Εὐγέων, καὶ παρὰ Σουΐδᾳ Εὐγαίων (γράφεται δὲ ἀδιακρίτως γαία τε καὶ γέα) συγγραφεὺς ἀπαντώμενος παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ ἐν Χαρακτῆρι Θουκυδίδου, ὡς ἀκμάσας πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (509 π. Χ.) Οὐδὲν ὅμως θετικὸν περὶ τούτου γιγνώσκομεν, ἐκτὸς τοῦ λεγομένου ὅτι ἔγραψε Σαμίων Ὥρους.

Εὔθυμος. Ἀθλητὴς Σάμιος καταπαλαίσας τὸν διαβόητον Ἀθηναῖον παγκρατιστὴν Σώφιλον, καὶ φονεύσας συνάμα αὐτόν, διότι ἐκεῖνος παροξυνθεὶς ἐν τῷ ἀγῶνι ἔτυψε τὸν Εὔθυμον, ὅπερ οὗτος ἐξέλαβεν ὡς προσβολὴν μεγίστην.

Εὐρυμένης. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἦτο λίαν ἰσχνὸς καὶ καχεκτικός, λαβὼν ὅμως παρὰ τοῦ Πυθαγόρου τὴν ἄδειαν ἵνα τρώγῃ κρέας ἀντὶ ξηρῶν ἰσχάδων καὶ τυροῦ νωποῦ, τοσοῦτον εὔρωστος κατέστη, ὥστε κατελθὼν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐνίκησε τοὺς ῥωμαλεωτέρους ἀθλητὰς καὶ ἀνεδείχθη Ὀλυμπιονίκης. Τὸ γεγονὸς τοῦτο παρὰ Διογένους τοῦ Λαερτίου ἀναφερόμενον, δείκνυσι ὅτι ἡ ἀποχὴ τῆς κρεωφαγίας δὲν ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῦ Πυθαγόρου ὅρος ἀπαράβατος τῶν δογμάτων αὐτοῦ.

Εὐφρώ. Αὕτη μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτῆς, ἀνέθεντο τῇ

παιδός τινος, ἐνόματι Ξινοφῶντος, ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ μειρακίου εἷς κελοιός. Παρόμοια μυθεύματα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Αἴλιος Γέλλιος. N. Att. VII. 8.

Ἀθηνᾷ διάφορ' ἀναθήματα· ἐπὶ τούτων δὲ σώζεται τὸ ἑπόμενον τοῦ Ἀρχίου ἐπίγραμμα.

Λί τρισσαὶ Σατύρη τε καὶ Ἡράκλεια καὶ Εὐφρὼ
θυγατέρες Ξούθου καὶ Μελίτης Σάμιαι·
ἃ μὲν ἀραχναίοιο μίτου πολυδινέα λάτριν
ἄτρακτον, δολιχᾶς οὐκ ἄτερ ἀλακάτας·
ἡ δὲ πολυσπαθέων μελεδημόνα κερκίδα πέπλων
εὔθροον· ἃ τριτάτα δ' εἰροχαρῆ τάλαρον,
οἷς ἔσχον χερνῆτα βίον δηναιόν, Ἀθάνᾳ.

Ἡγησίστρατος, πεμφθεὶς πρέσβυς πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἵνα προσκαλέσῃ αὐτοὺς πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰώνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἡδύλη, ἡ θυγάτηρ τῆς Μοσχίνης καὶ ποιήτρια ἰάμβων, ἀκμάσασα περὶ τῷ 300 ἔτει π. Χ. Πλεῖστα συνέγραψεν αὕτη ποιήματα, ἀλλ' ἑνὸς μόνου ἐξ αὐτῶν, Σκίλλης ἐπιγραφομένου, οἱ ἑπόμενοι παρ' Ἀθηναίῳ διεσώθησαν στῖχοι.

Ἥ κόγχου δώρημα φέροντ' Ἐρυθρᾶς ἀπὸ πέτρας
ἢ τοὺς Ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους,
τῇ νύμφῃ δυσπείστῳ ἀθύρματα· δάκρυ δ' ἐκείνου
καὶ Σειρὴν γείτων παρθένος οἰκτίσατο·
Ἀκτὴν γὰρ κείνην ἀπενήχετο, καὶ τὰ σύνεγγυς
Αἴτνης. . . . . .

Ἡδυλόγος ἢ Ἡδύλος, υἱὸς τῆς ἀνωτέρω Ἡδύλης, ἰαμβογράφος ἐπίσης καὶ ἐπιγραμματοποιὸς ἔνδοξος, ζῶν εἰς Σικελίαν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου περὶ τῷ 275 ἔτει π. Χ. Οὗτος περιέγραψε μετὰ μεγίστης χάριτος τὰ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρσινόης ποικίλα ἀναθήματα, ἐποίησε δὲ πλεῖστα ἐπιγράμματα, ὧν ὀλίγα μόνον περιεσώθησαν. Τῶν πολυαρίθμων καὶ εὐφυῶν αὐτοῦ ἐπιγραμμάτων μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀστραῖος ἐν βιβλίῳ τετάρτῳ. Ἔψαλε δὲ μετὰ μεγίστης χάριτος τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον, οὗ ὑπῆρξε, φαίνεται, θιασώτης θερμός.

Πίνωμεν καὶ γάρ τι νέον, καὶ γάρ τι παρ' οἶνον
εὕρομεν λεπτὸν καί τι μελιχρὸν ἔπος.

Ἀλλὰ κάδοις Χίου μὲ κατάβρεχε καὶ λέγε, Παῖζε
Ἡδύλε. Μισῶ ζῆν εἰς κενὸν, οὐ μεθύων.

Ἡράκλεια, μία τῶν ἀδελφῶν τῆς Εὐφροῦς, περὶ ἧς ἰδὲ ἀνωτέρω.

Ἡράκλειτος. Ὀλυμπιονίκης Σάμιος, παρ' Εὐσεβίῳ, νικήσας τὴν ἑκατοστὴν τεσσαρακοστὴν τρίτην Ὀλυμπιάδα ἐν σταδίῳ.

Ἡροφίλη. Περὶ τῆς πατρίδος τῆς ἀρχαίας ταύτης Σιβύλλας καὶ ποιητρίας πλεῖσται ὑπάρχουσι διαφωνίαι, διότι οἱ μὲν τῶν συγγραφέων θεωροῦσιν αὐτὴν Σαμίαν, οἱ δὲ Σικελιώτιδα, οἱ δὲ Ῥοδίαν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν γεννητόρων αὐτῆς διχογνωμοῦσιν, διότι οἱ μὲν τὴν λέγουσιν θυγατέρα τοῦ Ἀριστοκράτους καὶ τῆς Ὑδώλης, οἱ δὲ τοῦ Διὸς καὶ Λαμίας τῆς Ποσειδῶνος, ἄλλοι τέλος τοῦ Κριναγόρου. Ὁ Παυσανίας μνημονεύει αὐτῆς ὡς θυγατρὸς Θεοδώρου τοῦ ποιμένος καὶ Ἰδέας τῆς Νύμφης, γεννηθείσης δ' ἐν τῷ ὁμωνύμῳ σπηλαίῳ τοῦ ὄρους Κωρύκου καὶ οἰκησάσης τὸ πολὺ τοῦ βίου ἐν Σάμῳ. Ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι ἤκμασε τὸ πρῶτον ἔτος τῆς εἰκοστῆς ἐννάτης Ὀλυμπιάδος, ὁ δὲ Σουΐδας υπγ'. ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας. Ὑπῆρξε δὲ διάσημος ποιήτρια, συγγράψασα ἐπικῶς περὶ παλμῶν, μέλη καὶ χρησμούς ἐφεύρουσα δὲ καὶ τρίγωνόν τι εἶδος λύρας. Ἐλθοῦσα ἡ Ἡροφίλη εἰς Κλάρον καὶ εἰς Δελφούς, προέλεγε τὰ μέλλοντα, ἐπὶ δὲ τοῦ τύμβου αὐτῆς ἀνεγινώσκετο καὶ ἐπὶ Παυσανίου ἔτι τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Ἀδ' ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορίς εἰμι Σίβυλλα,
Τῷδ' ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι πυθομένα
Παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρίν, νῦν δ' αἰὲν ἄναυδος
Μοῖρα ὑπὸ στιβαρῇ τήν δε λαχοῦσα πέδην·
Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι
Μοῖραν ἔχουσ' Ἑκάτῳ τῆς τοτ' ἀνακτορίης.

Ἡρόφυτος. Μετὰ τὴν ἐν Σηστῷ καὶ Ἀβύδῳ ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διχογνωμία ἠγέρθη ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων, διότι οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι οἱ Ἕλληνες ὤφειλον νὰ λάβωσι τὰ κοσμήματα τῶν Περσῶν παραιτοῦντες αὐτοὺς ἐλευθέρους, οἱ δὲ ταύναν-

τίον ἰσχυρίζοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμήσωσι τοὺς Πέρσας μᾶλλον τῶν κοσμημάτων αὐτῶν, διότι βραδύτερον ἐλθόντες οἱ οἰκεῖοι των ἤθελον τοὺς ἐλευθερώσει ἀντὶ λύτρων πολλῶν. Τῆς πρώτης γνώμης ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Σάμιος Ἱρόφυτος ὅστις, ἐκ τούτου τεκμαιρόμεθα ὅτι κατεῖχε σημαντικὴν τάξιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ· τῶν δὲ τἀναντία φρονούντων ἡγεῖτο ὁ Κίμων, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ γνώμη ὡς ὀρθοτέρα ὑπερίσχυσε.

Θεαγένης ἢ Θεογένης, νέος εὐφυὴς μὲν ἀλλ' ἄσωτος καὶ πονηρός, ὅστις φυγὼν τῆς πατρίδος του Σάμου καὶ διατρίβων ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ, συνεργὸν αὐτὸν λαβὼν ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσι δισχιλίους ἄνδρας εἰς Σάμον, οἵτινες ἐλθόντες ἐξέβαλον ἐκεῖθεν πολλοὺς τῶν κατοίκων καὶ ἐκληρούχησαν τὴν γῆν αὐτῶν.

Θεμιστόκλεια ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πυθαγόρου, γυνὴ διὰ τοσοῦτον ἐξόχου πνεύματος πεπροικισμένη, ὥστε ὁ Ἀριστόξενος παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βεβαιοῖ ὅτι ἐκ ταύτης ὁ Πυθαγόρας ἠρύσατο τὰ πλεῖστα τῶν δογμάτων αὐτοῦ.

Θεμίσων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἦλθον εἰς δεινὸν πρὸς ἀλλήλους ἀγῶνα. Ὁ Ἀντίγονος διαφερόμενος πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ τοὺς υἱούς του Φίλιππον καὶ Δημήτριον, ὧν ὁ τελευταῖος θέλων νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον Κύπρον, ἧς ἐστρατήγει ὁ Μενέλαος, ἔπλευσεν ἐπ' αὐτὴν, ἄγων δεκαπεντακισχιλίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ τετρακοσίους, τριήρεις δὲ πλείους τῶν ἑκατὸν δέκα καὶ ἑτέρας ναῦς πεντήκοντα τρεῖς στρατιώτιδας ὑπὸ τοὺς ναυάρχους Ἀντισθένη, Μειδίαν, Θεμίσωνα τὸν Σάμιον, Ἡγήσιππον, Πλειστίαν καὶ Μαρσύαν. Ὁ Πτολεμαῖος, γνοὺς τὰ γενόμενα, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετὰ ἑκατὸν τεσσαράκοντα νηῶν, αἷς προσετέθησαν ἕτεραι ἑξήκοντα, τὰς ὁποίας ὁ Μενέλαος εἶχεν εἰς Κύπρον, καὶ μετὰ μυρίων πεζῶν. Ὁ Δημήτριος ἐντειλάμενος τῷ ναυάρχῳ Ἀντισθένει ὅπως μετὰ δέκα νηῶν κωλύῃ πᾶσαν ἀπὸ τῆς πόλεως ἔξοδον, ἔταξε τὸν στόλον αὐτοῦ παρὰ τῇ ἐπὶ Κύπρῳ Σαλαμῖνι οὕτως, ὥστε τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας μετὰ τεσσαράκοντα ἐννέα τριήρεων κατεῖχεν ὁ Μειδίας, τὸ δὲ κέντρον μετὰ τῶν ἐλαφρῶν νηῶν

ὁ Θεμίσων καὶ ὁ Μαρσύας, τὸ δὲ εὐώνυμον ὁ Ἡγήσιππος καὶ ὁ Πλειστίας. Ἐπελθόντος τοῦ Πτολεμαίου καὶ συμπλοκῆς γενομένης, οἱ μετὰ τοῦ Δημητρίου ἐκέρδισαν νίκην, καθ' ἣν διεκρίθη ὁ Θεμίσων, πλείους μὲν τῶν ἑκατὸν στρατιωτίδων νηῶν μετὰ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν αἰχμαλωτίσαντες, πολλὰς δ' ἄλλας διαφθείραντες.

Θεόδοτος. Οὗτος ἦν ἀνὴρ εὐπαίδευτος, διατελέσας καὶ διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Πτολεμαίου· μοχθηρὸς ὅμως ὤν, συνώμοσε μετὰ Ποθεινοῦ τοῦ Εὐνούχου καὶ Ἀχιλλᾶ τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Πομπηΐου. Ἀλλὰ περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπάρχει διαφωνία· διότι ὁ μὲν Ἀππιανὸς θεωρεῖ αὐτὸν Σάμιον, ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν βίῳ Πομπηΐου πατρίδα τῷ δίδωσι τὴν Χίον.

Θεόδωρος, ζωγράφος δόκιμος, μαθητὴς τοῦ Νικοσθένους, περὶ οὗ ὅμως οὐδὲν σχεδὸν γνωρίζομεν.

Θεόδωρος ὁ υἱὸς τοῦ Ῥοίκου καὶ ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῆς περιφήμου μετέπειτα καταστάσης Ἰωνικῆς ἐν Σάμῳ καλλιτεχνικῆς σχολῆς, ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων ἀνδριαντοποιῶν καὶ γλυπτῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀκμάσας τὸν πέμπτον αἰῶνα ἢ ἑξακόσια σχεδὸν ἔτη π. Χ. Πρῶτος οὗτος μαρτυρεῖται παρὰ τοῖς Ἕλλησι ἀναλύσας μετὰ τοῦ Ῥοίκου τὸν χαλκὸν διὰ τοῦ πυρός· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ χαλκοπλαστικὴ ἦν γνωστὴ παρὰ τῶν Φοινίκων ἐπὶ Σολομῶντος ἔτι, ὑποτίθεται παρὰ τῶν νεωτέρων ὅτι πρῶτος εἰσήγαγεν ἐν Ἑλλάδι, οὐχὶ δὲ καὶ ἐφεῦρεν αὐτήν. Ὁ Πλίνιος λέγει ἐπίσης ὅτι ὁ Θεόδωρος μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ῥοίκου ἐφεῦρε τὴν πλαστικὴν πολὺ πρὶν τῆς ἐκ Κορίνθου ἐξώσεως τῶν Βακχιδῶν: **Sunt qui in Samo primos omnium plasticem, invenisse Rhoecum et Theodorum tradant, multo ante Bacchiadas Corintho pulsos**· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῆς πλαστικῆς ἀποδίδοται παρὰ τῶν πολλῶν εἰς τὸν ἐκ Σικυῶνος Διβουτάδην, φαίνεται ὅτι ὁ Πλίνιος ἀδιαφόρως ἐξέλαβε τὴν πηλοπλαστικὴν ἀντὶ τῆς χαλκοπλαστικῆς.

Πρῶτος ὁ Θεόδωρος μετεχειρίσθη τὸν σταθμικὸν γνώμονα, τὸν τόρνον καὶ τὸν κοχλίαν· κατεσκεύασε δ' ἐκ χαλκοῦ τὸν ἴδιον αὐτοῦ

ἀνδριάντα, ὅστις ἐκτὸς τῆς μεγίστης πρὸς τὸ πρωτότυπον ὁμοιότητος, ἐθαυμάσθη περιπλέον καὶ διὰ τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ κομψότητα, διότι τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ ἐκράτει ῥίνην, τῇ δ' εὐωνύμῳ τέθριππον, τοσούτῳ λεπτῶς ἐξειργασμένην, ὥστε μυῖα φυσικοῦ μεγέθους, ἐκάλυπτε τούς τε τέσσαρας ἵππους, τὸ ἅρμα καὶ τὸν ἡνίοχον διὰ τῶν πτερυγίων αὐτῆς. Ὁ Αἰλιανὸς ἀποκαλεῖ τὴν τοιαύτην ἐργασίαν χρόνου παραπάλωμα, οὐχ ἧττον ὅμως αὕτη δείκνυσι καὶ ἐπίνοιαν καὶ τέχνην καὶ ἐπιμονὴν ἀξιοθαύμαστον· μετεκομίσθη δὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο βραδύτερον εἰς Πραινεστόν. Κατὰ μίμησιν τῶν Αἰγυπτίων, παρ' οἷς ἐπὶ πολὺ διέμεινεν ὁ Θεόδωρος, κατεσκεύασεν ἄγαλμα τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, οὗ τὸ μὲν ἥμισυ ἀπειργάσατο ἐν Σάμῳ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Τηλεκλῆς, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ αὐτὸς ἐν Ἐφέσῳ· τοσούτῳ δὲ καλῶς συνηρμόζοντο ἀμφότερα τὰ τμήματα, ὥστε ὑπελάμβανέ τις ὅτι ἐγένοντο ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου. Εἶχε δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦτο τὰς μὲν χεῖρας παρατεταμένας τὰ δὲ σκέλη διαβεβηκότα Ὁ Θεόδωρος παρεσκεύασε τὰ θεμέλια τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, μεταξὺ δὲ τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ καταλέγεται ἥ τε Σκιὰς τῶν Λακεδαιμονίων, δηλονότι ὁ τόπος ἐν ᾧ συνεσκέπτοντο οὗτοι περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων, καὶ ὁ ἐν Λήμνῳ Λαβύρινθος, τὸν ὁποῖον ἤρξατο μὲν ὁ ἀρχιτέκτων Σμίλις, ἐπεράτωσε δ' αὐτὸς μετὰ τοῦ πατρός του. Κατεσκεύασε προσέτι καὶ λαμπρὸν ἀργυροῦν κρατῆρα, ὃν ὁ Κροῖσος ἔπεμψεν εἰς Δελφοὺς, περιλαμβάνοντα ἑξακοσίους ἀμφορεῖς, καὶ περὶ οὗ ὁ Ἡρόδοτος λέγει οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεταί μοι ἔργον εἶναι. Πλῆθος δ' ἄλλων ἔργων, οἷον κρατήρων, ἀμφορέων, ἀνδριάντων καὶ τῶν τοιούτων, μαρτυροῦσι τὴν μεγίστην τοῦ Θεοδώρου ἀξίαν. Εἰς αὐτὸν τέλος ἀποδίδοται καὶ σύγγραμμά τι Νεωποίησις ἐπιγραφόμενον, τὸ ὁποῖον ὅμως ὁ Σμίδτιος θεωρεῖ ὡς ἔργον Θεοδώρου τοῦ νεωτέρου, καὶ τὸ ὁποῖον πραγματευόμενον περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ἡραίου, ἐσώζετο εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ῥώμης μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. (α)

(α) Πολυβιὸκ. X. 32—Vitruv. praef. 13

Θεόδωρος ὁ υἱὸς τοῦ Τηλεκλέους καὶ ἀνεψιὸς τοῦ προτασσομένου ἀκμάσας, καθ' ἃ ὑποτίθεται, περὶ τὰ 560 π. Χ. ἐν ἀρχῇ τῆς τυραννίδος τοῦ Πολυκράτους. Τινὲς συγχέοντες τὰ ὀνόματα, παραδέχονται ἑνὸς μόνου Θεοδώρου τὴν ὕπαρξιν· ἕτεροι δὲ, ἐπειδὴ ὁ Ῥοῖκος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος λέγονται συνεργάται τοῦ Σμίλιδος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐν Λήμνῳ λαβυρίνθου, ὁ δὲ Σμίλις ὑποτίθεται σύγχρονος τοῦ Δαιδάλου, παραδέχονται ἕτερον ἀρχαιότερον Ῥοῖκον καὶ τρίτον ἀρχαιότερον Θεόδωρον. Ἀλλ' ἡμεῖς συντασσόμενοι τῷ σοφῷ Θειρσίῳ (α) ἀποδεικνύοντι ὅτι δύο ὑπῆρξαν Θεόδωροι καὶ δύο Τηλεκλεῖς, προσθέτομεν ὅτι ὁ δεύτερος οὗτος Θεόδωρος ἐτελειοποίησε τὴν ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ εἰσαχθεῖσαν χαλκοπλαστικὴν, πλεῖστα θαυμάσια ἔργα ἐξεργασάμενος.

Δυστυχῶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μὴ διαστελλόντων τὰ ἔργα ἑκατέρου τῶν δύο Θεοδώρων, ἀλλ' ἁπλῶς λεγόντων «τοῦτο δὲ ἔργον Θεοδώρου τοῦ Σαμίου» εἰς μεγίστην εὑρίσκεται περιπλοκὴν ὁ θέλων νὰ διαστείλῃ τὰ ἔργα ἑκάστου. Εἰς τὸν Θεόδωρον τοῦτον ἀποδίδοται συνήθως ὁ ὑπὸ τοῦ Κωλαίου ἀνατεθεὶς τῇ Ἥρᾳ χάλκινος κρατήρ, κύκλῳ τοῦ ὁποίου οἱ πρόκροσσοι ἦσαν κεφαλαὶ γρυπῶν, καὶ τὸν ὁποῖον ἔστησεν ἐπὶ τριῶν χαλκίνων κολοσσῶν γονυκλιτούντων καὶ ἑπτὰ πήχεων ὕψος ἐχόντων· ἀποδίδοται δὲ εἰς αὐτὸν, διότι ἦν κατεσκευασμένος κατὰ τὸν Ἀργολικὸν τρόπον, ἐνῷ Θεόδωρος ὁ Ῥοίκου μετεχειρίζετο τὴν Αἰγυπτιακὴν τέχνην. Ἔργον αὐτοῦ ἐπίσης ἀναφέρει Χάρης ὁ Μιτυληναῖος πολυτελέστατον κρατῆρα, ὃν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἶχεν ἀνακείμενον παρὰ τῇ χρυσῇ ἀμπέλῳ.

Μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Θεοδώρου ἦν καὶ ὁ περίφημος τοῦ Πολυκράτους δακτύλιος, περὶ οὗ πλεῖστα πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἔγραψαν. Ὁ δακτύλιος οὗτος, ὅστις κατὰ μὲν τὸν Ἡρόδοτον, ἦν σμάραγδος, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον, Σωλῖνον καὶ ἄλλους, σαρδόνυξ, καὶ ὅστις, κατὰ τὸν Ἀλεξανδρέα Κλήμεντα, εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκεχαραγμένην λύραν, παρέσχεν ἀφορμὴν ἱκανῆς ἀπασχολήσεως εἴς τινας τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων, παραδόξως ἀμφιβάλλοντας εἰ ὁ

(α) Epoch. art. Stat. gr. II.

ενθουσιασμὸς τῶν θεατῶν ἐδιπλασιάζετο. Ἰδοὺ πῶς ὁ Αἰλιανὸς περιεγράφει τὴν εἰκόνα ταύτην.

«Θέωνος τοῦ ζωγράφου πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ὁμολογεῖ τὴν χειρουργίαν ἀγαθὴν οὖσαν, ἀτὰρ οὖν καὶ τόδε τὸ γράμμα. Ὁπλίτης ἐστιν ἐκβοηθῶν, ἄφνω τῶν πολεμίων εἰσβαλλόντων καὶ δῃούντων ἅμα καὶ κειρούντων τὴν γῆν. Ἐναργῶς δὲ καὶ πάνυ ἐκθύμως ὁ νεανίας ἔοικεν ὁρμῶντι εἰς τὴν μάχην. Καὶ εἶπες ἂν αὐτὸν ἐνθουσιᾷν, ὥσπερ ἐξ Ἄρεως μανέντα. Γοργὸν μὲν αὐτῷ βλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοί, τὰ δὲ ὅπλα ἁρπάσας, ἔοικεν ἢ ποδὸν ἔχει καὶ τοὺς πολεμίους ἄττειν. Προσβάλλεται δὲ ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ἀσπίδα, καὶ γυμνὸν ἐπισείει τὸ ξίφος, φονῶντι ἐοικώς, καὶ σφάττειν βλέπων καὶ ἀπειλῶν δι' ὅλου τοῦ σχήματος ὅτι οὐδενὸς φείσεται. Καὶ πλέον οὐδὲν περιείργασται τῷ Θέωνι, οὐ λοχίτης, οὐ ταξίαρχος, οὐ λόχος, οὐχ ἱππεύς, οὐ τοξότης· ἀλλ' ἀπέχρησεν οἱ καὶ ὁ εἷς ὁπλίτης οὗτος πληρῶσαι τὴν τῆς εἰκόνος ἀπαίτησιν. Οὐ πρότερόν γε μὴν ὁ τεχνίτης ἐξεκάλυψε τὴν γραφήν, οὐδὲ ἐδειξε τοῖς ἐπὶ θέαν συνειλεγμένοις, πρὶν ἢ σαλπιγκτὴν παρεστήσατο καὶ προσέταξεν αὐτῷ τὸ παρορμητικὸν ἐμπνεῦσαι μέλος διατορόν τε καὶ γεγωνὸς ὅτι μάλιστα καὶ οἷον εἰς τὴν μάχην ἐγερτήριον· ἅμα τε οὖν τὸ μέλος ἠκούετο τραχὺ καὶ φοβερόν, καὶ οἷον εἰς ὁπλιτῶν ἔξοδον ταχέως ἐκβοηθούντων μελῳδούσῃ σάλπιγγι καὶ ἐδείκνυτο ἡ γραφὴ, καὶ ὁ στρατιώτης ἐβλέπετο, τοῦ μέλους ἐναργεστέραν τὴν φαντασίαν τοῦ ἐκβοηθοῦντος ἔτι καὶ μᾶλλον παραστήσαντος.»

Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει πίνακα τοῦ Θέωνος παριστῶντα τὴν μανίαν τοῦ Ὀρέστου, καὶ ἕτερον παριστῶντα τὸν λυριστὴν Θαμύραν. Ἔζη δ' ὁ ἐξαίρετος οὗτος ζωγράφος ἀπὸ Φιλίππου μέχρι τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἰάδμων ὁ Ἡφαιστοπόλιδος, φιλόσοφος, παρ' ᾧ ὁ Αἴσωπος διετέλεσε δοῦλος καὶ ὅστις ἐπίσης ὑπῆρξε κύριος τῆς περιφήμου Ῥοδόπης. Ὁ Ἡρακλείδης τὸν ὀνομάζει κωφόν· ἀλλὰ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο θεωρεῖται ἐσφαλμένον ἀντὶ τοῦ σοφόν. Ὁ Ἰάδμων, εἴτε ἀγαπήσας τὸν Αἴσωπον, δι' ἣν ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν, εἴτε αἰσχυνόμενος νὰ ἔχῃ δοῦλον ἄνδρα τοσούτῳ ἐξόχου πνεύματος, γεν-

δακτύλιος οὗτος ἔφερε γεγλυμένον τί ἐπ' αὐτοῦ, καίτοι ἡ δακτυλιογλαφία ἦν ἔκπαλαι γνωστή· ἀλλὰ γεγονός τι ἐπ' ἐσχάτως συνετέλεσεν ὅπως ἄρῃ πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ὁ δακτύλιος οὗτος ἐφυλάσσετο ἐντὸς χρυσοῦ κερατίου, δωρηθέντος παρὰ τοῦ Αὐγούστου, εἰς τὸν ἐν Ῥώμῃ ναὸν τῆς Ὁμονοίας, πάντες δ' ἐνόμιζον αὐτὸν ἀπολωλότα πλέον, εἰ μὴ ἐν ἔτει 1856 ἀμπελουργός τις σκάπτων ἐν Ἀλβανῷ τῆς Παπικῆς ἐπικρατείας, ἀνεύρισκεν αὐτόν. Ὁ δακτύλιος οὗτος, τόπον ἐπέχων σφραγίδος, ἔχει μέγεθος μὲν ἑνὸς πεντοδράχμου, σχῆμα δὲ μᾶλλον ἐπίμηκες· φέρει δὲ λύραν, περὶ ἣν πρὸς τὰ ἄνω βομβοῦσι τρεῖς μέλισσαι, καὶ κάτω ἐκ δεξιῶν μὲν ὑπάρχει δελφίν, ἐξ εὐωνύμων δὲ βοὸς κεφαλή, ὅλως δὲ πρὸς τὰ κάτω ἀναγινώσκεται λεπτοῖς κεφαλαιώδεσι γράμμασι τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΤΗΛΕΚΛΕΟΥΣ ΕΠΟΙΗΣΕ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου ἐστὶν ὀλίγον κοίλη καὶ ἀλαμπής, αἱ δὲ γωνίαι τῆς γλυφῆς βεβλαμμέναι. Ἐν τούτοις Ἄγγλος τις περιηγητὴς τυχὼν ἐν Ἀλβανῷ κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὑρέσεως τοῦ δακτυλίου, προσέφερεν ὅπως τὸν ἀγοράσῃ τριακοσίας χιλιάδας δραχμῶν, ἃς ὅμως ὁ εὑρὼν ἀπέῤῥιψε.

Θεομήστωρ ὁ Ἀνδροδάμαντος. Οὗτος πολεμήσας ἀνδρείως ὑπὲρ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, κατέστη παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως διὰ τοῦτο τύραννος τῆς πατρίδος του, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει διελάβομεν.

Θέων. Ζωγράφος διάσημος, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν Κιντιλλιανὸς τάσσει ἐν τοῖς πρώτης τάξεως ζωγράφοις, ὁ δὲ Πλίνιος ἐν τοῖς δευτέρας· διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν φαντασιῶν του, (concipiendis visionibus) καὶ ἡ περιγραφὴ μιᾶς εἰκόνος αὐτοῦ, μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσα, πείθει ὅτι ὁ Θέων δύναται νὰ καταλεχθῇ ἐν τοῖς ἀρίστοις καλλιτέχναις τῆς ἀρχαιότητος. Παρίστατο δηλονότι ὁπλίτης ὁρμῶν κατ' ἐχθρῶν εἰσβαλλόντων, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι βλέπει ἀληθῆ ὁπλίτην· τὴν εἰκόνα ταύτην ἐκάλυπτε μὲ πέπλον, καὶ προσκαλῶν σαλπιγκτήν, τῷ ἐπέτασσε νὰ σαλπίσῃ τὸ πολεμιστήριον ἆσμα. Ἐνῷ δὲ οἱ θεαταὶ ἐνθουσίων ἐκ τοῦ σαλπίσματος, τότε ὁ Θέων ἀπεκάλυπτε τὴν εἰκόνα, καὶ ὁ

ναιοπρεπῶς φερόμενος, ἀπηλευθέρωσεν, αὐτὸν, καθόσον μάλιστα λέγεται ὅτι ἦτο καὶ πλούσιος σφόδρα. Τινὲς εὑρίσκοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς μάντιδος παρ' Ἀπολλοδώρῳ, διατείνονται ὅτι ὁ Ἰάδμων παρηκολούθησε τοῖς Ἀργοναύταις εἰς τὴν ἐκστρατείαν των· ἀλλ' ὅμως οὐδεμία βεβαιότης ὑπάρχει, ἂν ὁ Σάμιος Ἰάδμων ἐστὶν ὁ παρὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου μνημονευόμενος.

Ἰάδμων ἢ Ἴδμων, κατ' ἄλλους, ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω. Ὁ Αἴσωπος σταλεὶς παρὰ τοῦ Κροίσου μὲ χρυσίον ἵνα θύσηται τῷ Θεῷ καὶ προσφέρῃ ἑκάστῳ τῶν Δελφῶν ἀνὰ τέσσαρας μνᾶς, ὀργισθείς, φαίνεται, πρὸς τοὺς ἱερεῖς, τὴν μὲν θυσίαν ἐτέλεσε, τὰ δὲ χρήματα ἀνέπεμψεν εἰς Σάρδεις, ἀπαξιώσας νὰ δώσῃ ταῦτα πρὸς τοὺς κατα-χραστὰς Δελφούς, τοὺς ὁποίους παρέβαλε πρὸς ῥάβδους ἐπιπλεούσας ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ αἵτινες μακρόθεν μὲν φαίνονται μέγα τι οὖσαι, ἐγγύθεν δέ εἰσί μηδέν. Οἱ ἱερεῖς ἀπολέσαντες οὕτω τὴν χρηματικὴν δωρεὰν τοῦ Κροίσου, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδικηθῶσι, καὶ κρύψαντες λοιπὸν εἰς τὰ σκεύη τοῦ Αἰσώπου χρυσοῦν τι ποτήριον, διέδωσαν μετέπειτα ὅτι ἐκλάπη· ἐρεύνης δὲ γενομένης καὶ τοῦ ποτηρίου εὑρεθέντος μεταξὺ τῶν σκευῶν τοῦ Αἰσώπου, κατεδικάσθη οὗτος νὰ κρημνισθῇ ὡς ἱερόσυλος ἀπὸ τῆς Ὑαμπείας Πέτρας, ὅπερ καὶ ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ΝΔ΄. Ὀλυμπιάδος. Ὁ Ἀπόλλων ὅμως παροργισθεὶς διὰ τὸν ἄδικον τοῦτον φόνον, ἐπήγαγε κατὰ τῶν Δελφῶν ἀφορίαν μεγίστην καὶ δεινὰ ποικίλα· οἱ δὲ ἱερεῖς συναισθανόμενοι τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματός των, καὶ γνωρίζοντες τὸ αἴτιον τῶν δεινῶν αὐτῶν, ἠθέλησαν νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν θεόν. Περιελθόντες λοιπὸν τὰς Ἑλληνικὰς πανηγύρεις ἐκήρυξαν ὅτι εἰσὶν ἕτοιμοι νὰ δώσωσι πᾶσαν ἱκανοποίησιν εἰς οἱονδήποτε συγγενῆ ἢ φίλον τοῦ Αἰσώπου, ἵν' ἀποτρέψωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ τοιούτου, προσελθὼν ὁ Ἰάδμων ὡς ἀπόγονος τοῦ κυρίου τοῦ Αἰσώπου ὁμωνύμου Ἰάδμονος, ἔλαβε παρὰ τῶν Δελφῶν μεγάλας ἀποζημιώσεις, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐπραΰνθη ἡ μῆνις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ γῆ ἀνέλαβε τὴν πρώτην αὐτῆς εὐφορίαν.

Ἰθαγενής. Ὁ πατὴρ τοῦ διασήμου στρατηγοῦ καὶ φιλοσόφου **Μελίσσου.**

Ἱππεύς. Στρατηγὸς ἐνδόξως ναυμαχήσας μετὰ ἕνδεκα Σαμίων νηῶν καὶ μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Καλλικρατίδου ἐν Ἀργινούσαις.

Ἵππων. Πυθαγόρειός τις φιλόσοφος.

Καλλίστρατος. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου συνδέεται πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγὴν τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου, ἅτινα ὑπ' αὐτοῦ, λέγεται, μετηνέχθησαν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ ἀρχόντων Εὐκλείδου καὶ Εὐκλέους. Καὶ ὁ μὲν Ἡσύχιος βεβαιῶν τὴν διὰ Σαμίων εἰσαγωγὴν τοῦ ἀλφαβήτου ἐν Ἑλλάδι λέγει, «Ἑλλήνων Σάμιοι πολυγράμματοι ἐγένοντο, πρῶτοι καὶ χρησάμενοι καὶ διδόντες εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὴν διὰ τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσι στοιχείων χρῆσιν. » Κατὰ δὲ τὸν Ἔφορον, μνημονευόμενον παρὰ Σχολιαστοῦ τινος τοῦ Ὁμήρου, ὁ Καλλίστρατος εἰσήγαγε τὸν ἀλφάβητον συμπεπληρωμένον ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου « Οὐχ οἱ αὐτοί, λέγει οὗτος, ἦσαν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι χαρακτῆρες, διάφορα δὲ καὶ τὰ τῶν στοιχείων ὀνόματα ὡς τὸ σάν. Καλλίστρατος δὲ ὁ Σάμιος ἐπὶ τῶν Πελοποννησιακῶν ταύτην μετήνεγκε τὴν γραμματικὴν καὶ παρέδωκεν Ἀθηναίοις, ὡς φησὶν Ἔφορος. » Ὁ Σουΐδας βεβαιοῖ ὅτι τὸν ἀλφάβητον ἐφεῦρεν ὁ Καλλίστρατος, ὁ δὲ Ἰσαὰκ Τζέτζης (α) ἔμπαλιν, λέγει ὅτι τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα συνηρμολογήθησαν, ὅπως μέχρι τοῦ νῦν εὑρίσκονται, παρ' αὐτοῦ, ἐνῷ πρότερον μετεχειρίζοντο πρῶτον μὲν ἑκκαίδεκα, εἶτα δὲ δεκαεννέα στοιχεῖα.

Τὰ δὲ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα καὶ στοιχεῖα
Ὁμοῦ συνηνωμένως τε καὶ ἓν σῶμα φανέντα
Παρὰ Σαμίοις εὕρηκα πρώτοις ἀναγνωσθῆναι
Διὰ γραμματικοῦ τινὸς τὴν κλῆσιν Καλλιστράτου.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ Καλλίστρατος ἐφεῦρε τὸν ἀλφάβητον, τοῦτο οὐδόλως ὑπάρχει πιθανὸν, διότι πρῶτοι τῶν γραμμάτων εἰσαγωγεῖς ἐν Ἑλλάδι ἀναφέρονται ὁ αὐτόσε ἐξ Αἰγύπτου ἀποικήσας Ἴναχος ὁ πατὴρ τοῦ Φορωνέως, ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ περὶ τῷ 1600 π. Χ.

(α) Χιλιετ. XII. στ. 63.

ζῶν Προμηθεύς, ὁ μικρὸν μετὰ τοῦτον ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἀττικὴν ἐλθὼν Κέκροψ, καὶ πρὸ πάντων, ὁ δύο γενεὰς μετὰ τὸν Κέκροπα καὶ πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐκ Φοινίκης εἰς Βοιωτίαν μεταναστεύσας Κάδμος· ἐπὶ δὲ ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν Εὐκλείδου, (403 π. Χ) ἀτελοῦς ἔτι ὄντος τοῦ ἀλφαβήτου, ἐγένετο ἐν Ἀθήναις ἡ εἰσαγωγὴ καὶ χρῆσις τῶν λεγομένων Ἰωνικῶν Χαρακτήρων κατ' ἀντιδιαστολὴν τοῦ Καδμείου ἀλφαβήτου, προστεθέντων τῶν στοιχείων ζ, η, ψ, ω, ἤ, κατ' ἄλλους, η, ξ, ψ, ω, δι' ὧν συνεπληρώθη ὁ ἀλφάβητος. Ταὐτοχρόνως εἰσήχθησαν αἱ δίφθογοι ει καὶ οι μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ σχῆμα ἐνίων γραμμάτων, ὡς τοῦ Γ, πρότερον γραφομένου Λ καὶ τοῦ Λ πρότερον γραφομένου L. Ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ ὁ Καλλίστρατος συνεπλήρωσε καὶ μετερρύθμισε τὸν ἀλφάβητον, καὶ δι' αὐτὸ ἐξελήφθη παρὰ τῶν ἀρχαίων ὡς ἐφευρέτης αὐτοῦ, ἤ, τὸ πιθανώτερον, πρώτων τῶν Σαμίων μεταχειρισθέντων πλήρη τὸν ἀλφάβητον, ὁ Καλλίστρατος εἰσήγαγεν ἐκ Σάμου τὴν χρῆσιν αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀπεδόθη ἡ ἐφεύρεσις αὐτοῦ. Ὁ Καλλίστρατος συνέγραψε καὶ Ἱστορίαν Σαμοθράκης, ἧς μνείαν ποιεῖται Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς.

Καλλιρῶν ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Καλυφῶν. Οὗτος ὑπῆρξεν ἄριστος ζωγράφος, σύγχρονος τοῦ πρώτου Μηδικοῦ πολέμου, ζωγραφήσας, κατὰ Παυσανίαν, διὰ τὸν ναὸν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτέμιδος τὴν Ἔριν, προσέτι τὸν Πάτροκλον, ᾧ περιέβαλλον γυναῖκες θώρακα, τὴν Λαοδίκην ἑστῶσαν, καὶ ἄλλα τινα ἐπιτυχέστατα ἐξειργασμένα.

Κερκούριον. Ἑταίρα τις εἰς ἣν σώζεται τὸ ἑξῆς τοῦ Ῥουφίνου ἐπίγραμμα.

Λέμβιον, ἡ δ' ἑτέρα Κερκούριον, αἱ δύ' ἑταῖραι
αἰὲν ἐφορμοῦσι τῷ Σαμίων λιμένι.
Ἀλλά, νέοι, πανδημὶ τὰ λῃστρικὰ τῆς Ἀφροδίτης
φεύγετ'· ὁ συμμίξας καὶ καταδὺς πίεται.

Κλεομήδης. Γενναῖος τις Σάμιος, συμπολεμήσας ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς τῷ Λυσάνδρῳ κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοσαύτην ἀναπτύξας ἀνδρίαν, ὥστε ἀνέθεντο αὐτῷ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντα, ἔργον Ἀλύπου τοῦ Σικυωνίου.

Κόνων. Περίφημος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος, φίλος καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀκμάσας ἐν ἔτει 283—222 π. Χ. Συνέγραψεν οὗτος ἑπτὰ βιβλία ἀστρονομίας καὶ ἐποιήσατο τολμηρὰς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρατηρήσεις, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Πτολεμαῖος ἐν ταῖς Φάσεσι τῶν Ἀπλανῶν. Κατὰ τὸν Σενέκα, συνέταξε συλλογὴν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν ἐκλείψεων, τὰς ὁποίας οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ θαυμασμοῦ παρεδέχθησαν· Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Περγαῖος ἱστορεῖ ὅτι πολλὰς ὁ Κόνων κατέβαλε προσπαθείας πρὸς λύσιν ζητημάτων τινῶν ἀφορώντων τὰς κωνικὰς τομάς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φώτιος βεβαιοῖ ὅτι ἐποίησε συλλογὴν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων διαφόρων συγγραφέων, ἃς προσέφερεν εἰς Ἀρχέλαον τὸν Φιλοπάτορα· ὁ Οὐάσσιος ὅμως ἀμφιβάλλει ἂν ὁ Σάμιος Κόνων ἐποίησε τὴν συλλογὴν ταύτην ἢ ἕτερος ὁμώνυμος αὐτῷ. Εἰς τοῦτον ἀποδίδοται ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἕλικος τὸν ὁποῖον βραδύτερον ἐτελειοποίησεν ὁ Ἀρχιμήδης καὶ ἕτεροι γεωμέτραι, καὶ ἡ εἰς ἀστερισμὸν μεταμόρφωσις τῆς κόμης τῆς Βασιλίσσης Βερενίκης, τὸν ὁποῖονδήμως ἄδηλον τυγχάνει ἂν καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἀστρονόμοι παρεδέχθησαν. Ἐν τούτοις ἡ μεταμόρφωσις αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ δύο θαυμασίων ᾠδῶν, τοῦ Καλλιμάχου, ἧς ἀποσπάσματα διέσωσεν ὁ Θέων ἐν ὑπομνήμασι Ἀράτου, καὶ τοῦ Κατούλου **de coma Verenicis.**

Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κόνωνος διεσώθη, ἡ μεγίστη δὲ ἀπολειπομένη μαρτυρία περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ἐστὶν ὁ θαυμασμός, μεθ' οὗ ἀναφέρει αὐτὸν πάντοτε ὁ Ἀρχιμήδης. Ἐν τούτοις τοσοῦτον διάσημος ὑπῆρξεν ὁ Κόνων, ὥστε ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐζωγραφεῖτο μετὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου ἐπὶ ἀγγείων τῆς Ἰταλίας, ἔνθα πλεῖστον χρόνον οὗτος διέτριψε.

Κραταιμένης. Πειρατής, ὅστις ἔχων ὁρμητήριον τὴν ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλην, ἐλῄζετο μετὰ Περιήρους τοῦ Χαλκιδέως τοὺς ναυτιλομένους.

Κρεώφυλος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀστυκλέους, ποιητὴς Κυκλικὸς, σύγχρονος τοῦ Ὁμήρου καὶ μαθητὴς μὲν αὐτοῦ, κατὰ Πλάτωνα, (α) δι-

(α) Πλατ. περὶ Πολιτ. Β. Χ.

δάσκαλος δὲ κατὰ Στράβωνα, (α) κατ' ἄλλους δὲ καὶ γαμβρός του ἐπὶ θυγατρί. Ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Λυκούργου τὸν ὀνομάζει Κλεόφιλον, ὁ δὲ Πλάτων τὸν γράφει ἐμπαικτικῶς Κρεώφιλον ἢ φίλον τῶν κρεῶν. «Ὁ γὰρ Κρεώφιλος, ὦ Σώκρατες, ἴσως ὁ τοῦ Ὁμήρου ἑταῖρος, τοῦ ὀνόματος ἂν γελοιότερος ἔτι πρὸς παιδείαν φανείη.» Ἤκμασε δ' ἐν ἔτει 1102 π. Χ. καὶ συνέγραψε ποίημά τι καλούμενον Οἰχαλίας ἅλωσις, οὗ τοιαύτη ἦν ἡ ὑπόθεσις. Εὔρυτος ὁ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἠπείρῳ Οἰχαλίας ἐκήρυξεν ὅτι ὅστις νικήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ τόξον, θέλει λαμβάνει τὴν θυγατέρα του Ἰόλην εἰς γάμον. Ὁ Ἡρακλῆς ἀγωνισάμενος πρὸς τὸν Εὔρυτον, ἐνίκησεν αὐτόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος δυστροπῶν δὲν ἐξεπλήρου τὴν ὑπόσχεσίν του, ὁ Ἡρακλῆς, ὀργισθείς, κατέστρεψε τὴν Οἰχαλίαν, ἥρπασε τὴν Ἰόλην καὶ ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ Εὐρύτου Ἶφιτον. Καὶ τοιαύτη μὲν ἦν ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος τοῦ Κρεωφύλου· ὁ δὲ Καλλίμαχος ἐν ἐπιγράμματι αὐτοῦ, ἱστορεῖ ὅτι φιλοξενήσας τὸν Ὅμηρον ὁπόταν ἦλθεν εἰς Σάμον, ἔλαβεν ὁ Κρεώφυλος παρ' αὐτοῦ δῶρον τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ποιήματος, νὰ ὀνομάζηται δηλονότι Ὁμήρειον.

Τοῦ Σαμίου πόνος εἰμὶ, δόμῳ ποτὲ θεῖον Ὅμηρον
δεξαμένου· κλαίω δ' Εὔρυτον ὅσσ' ἔπαθε
καὶ ξανθὴν Ἰόλειαν, Ὁμήρειον δὲ καλεῦμαι
γράμμα. Κρεωφύλῳ, Ζεῦ φίλε, τοῦτο μέγα.

Ἐν τούτοις ὁ Κρεώφυλός ἐστιν ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης πάντων, διότι οὗτος διεφύλαξεν ἡμῖν τὰς ποιήσεις τοῦ Ὁμήρου· παρὰ δὲ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ λαβὼν ὁ Λυκοῦργος τὰς ῥαψῳδίας ταύτας, τὰς διεκόμισεν εἰς Πελοπόννησον, ὅθεν διεσπάρησαν ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἐν ἔτει, κατὰ Λάρχερον, 863. π. Χ. Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ τούτοις ὁ Πλούταρχος λέγων. «Ἐκεῖ δὲ (ἐν Ἰωνίᾳ) καὶ τοῖς Ὁμήρου ποιήμασι ἐντυχὼν πρῶτον (ὁ Λυκοῦργος) ὡς ἔοικε, παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Κρεωφύλου διατηρουμένοις, ... ἐγράψατο προθύμως καὶ συνήγαγεν ὡς θεῖον κομιῶν.»

Κτησικλῆς. Οὗτος ὑπῆρξε περίφημος ἀγαλματοποιός· κατε-

(α) Στραβ. X. 18.

σκεύασε δὲ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, ἄγαλμα γυναικὸς ἐκ λίθου Παρίου τοσοῦτῳ τέλειον, ὥστε Κλείσοφος ὁ Σηλυμβρινὸς ἐτρώθη ὑπὸ σφοδροῦ πρὸς αὐτὸ ἔρωτος. Ἐγειρόμενος λοιπὸν ἑκάστην πρωΐαν, ἐφοίτα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸν ναὸν ἔνθα ἦν τὸ ἄγαλμα, καὶ καθεζόμενος ἀπέναντι αὐτοῦ, τὸ ἠτένιζε περιπαθῶς, ἐκφέρων στεναγμοὺς καὶ ἐρωτικὰς μεμψιμοιρίας· ἐπὶ τέλους δ' εἰς τοσαύτην περιῆλθεν ἀπόνοιαν, ὥστε καὶ συγκατεκλείσθη ἐν τῷ ναῷ ὅπως συνευρεθῇ μετὰ τῆς λιθίνης γυναικός. Τῆς πράξεως ταύτης μνημονεύει ὅ τε Ἄλεξις ἐν δράματι ἐπιγραφομένῳ Γραφὴ, λέγων

Γεγένηται δ', ὡς λέγουσι, κἂν Σάμῳ
τοιοῦθ' ἕτερον. Λιθίνης ἐπεθύμησε κόρης
ἄνθρωπος, ἐγκατέκλεισέ θ' αὑτὸν τῷ νεῷ.

Καὶ ὁ Φιλήμων, ἐπαναλαμβάνων,

Ἀλλ' ἐν Σάμῳ μὲν τοῦ λιθίνου ζώου ποτὲ
ἄνθρωπος ἠράσθη τίς, εἶτ' εἰς τὸν νεὼν
κατέκλεισεν αὑτόν . . . . . .

Κωλαῖος, ὁ διάσημος θαλασσοπόρος. Τὴν τριακοστὴν ἑβδόμην Ὀλυμπιάδα ξηρασία μεγίστη κατέλαβε τὴν νῆσον Θήραν, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ δένδρα πάντα πλὴν ἑνὸς κατεστράφησαν. Ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία περὶ τοῦ πρακτέου, ἐπέταξε τοῖς Θηραίοις νὰ πέμψωσιν ἀποικίαν εἰς Λιβύην· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Θηραῖοι ἠγνόουν ποῦ κεῖται ἡ Λιβύη, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Κρήτην ἵνα πληροφορηθῶσιν ἂν ὑπάρχῃ τις αὐτόσε τῶν ἰθαγενῶν ἢ τῶν μετοίκων, ὅστις προέβη ποτὲ μέχρι Λιβύης. Περιερχόμενοι λοιπὸν οἱ πρέσβεις ἐν Κρήτῃ, ἀφίχθησαν εἰς τὴν πόλιν Ἴτανον, ἔνθα πορφυρεύς τις ὀνόματι Κορώβιος, παρασυρθεὶς ἄλλοτε ὑπὸ τῶν ἀνέμων μέχρι τῆς παρὰ τῇ Λιβύῃ Πλατέας, ὑπεσχέθη ἐπὶ πληρωμῇ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ ἐκεῖσε. Ἀφιχθέντος αὐτοῦ μετὰ τῶν πρέσβεων εἰς Θήραν, ἐπειδὴ οἱ Θηραῖοι δὲν συγκατετέθησαν νὰ μεταβῶσι διὰ μιᾶς εἰς Λιβύην, χώραν πάντη ἄγνωστον αὐτοῖς, ἔπεμψαν τὸν Κορώβιον μετ' ὀλίγων τινῶν ἵνα σπουδάσωσι τὸν τόπον, καὶ ἐπανελθόντες ἐκθέσωσι τί εἶδον, τότε δὲ διαταχθῶσι τὰ τῆς ἀποικήσεως κατὰ τὸν χρησμόν.

Μεταβάντες οἱ ἀποσταλέντες Θηραῖοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κο-

ρωβίου εἰς τὴν νῆσον Πλατέαν καὶ ἰδόντες αὐτὴν, τὸν μὲν Κορώβιον κατέλιπον ἐκεῖ μεθ' ἱκανῶν τροφῶν, αὐτοὶ δὲ ἐπανῆλθον εἰς Θήραν ὅπως δώσωσι λόγον τοῦ πλοὸς εἰς τοὺς συμπολίτας των. Πολὺς παρῆλθε χρόνος ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν, καὶ αἱ τροφαὶ τοῦ Κορωβίου ἤρξαντο νὰ ἐκλείπωσιν, ὅτε πλοῖόν τι ἐκ Σάμου, τοῦ ὁποίου ναύκληρος ἦν ὁ Κωλαῖος, πλέον εἰς Αἴγυπτον παρεσύρθη ὑπὸ τῶν ἀνέμων εἰς τὴν Πλατέαν. Πληροφορηθεὶς ὁ Κωλαῖος τὰ κατὰ τὸν Κορώβιον, τῷ ἀφῆκε τροφὰς δι' ἓν ἔτος, αὐτὸς δὲ ἀναχθεὶς εἰς τὸ πέλαγος ἔπλεε πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἔχων ἄνεμον ἀνατολικόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνεμος ἦν σφοδρὸς, διεκπεράσας τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἔφθασεν εἰς Ταρτησσὸν, (α) ὁδηγούμενος, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἀπὸ θείαν τινα δύναμιν· διότι οὐδεὶς μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (675 π. Χ.) εἶχε φθάσει εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἐκέρδισε δὲ ὁ Κωλαῖος ἀπὸ τὸ φορτίον του ὅσον οὐδείς ποτε τῶν Ἑλλήνων, πλὴν Σωστράτου τοῦ ἐξ Αἰγίνης, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Σάμον, ἐξέβαλε τὴν δεκάτην τοῦ κέρδους αὐτοῦ ἓξ τάλαντα καὶ κατεσκεύασε τὸν περίφημον ἐκεῖνον κρατῆρα, περὶ οὗ ἐν βίῳ Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέους εἴπομεν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ μεγάλου κέρδους τῶν ἑξήκοντα ταλάντων (409,800 δραχμῶν) ὁ Κωλαῖος διὰ τῆς πρὸς τὸν Κορώβιον φιλοφροσύνης του συνέτεινε νὰ θεμελιώσῃ τὴν πρὸς τοὺς Σαμίους φιλίαν τῶν Κυρηναίων καὶ Θηραίων.

Λάκων. Φιλόσοφός τις Πυθαγόρειος.

Λαμίσκος. Ὁμοίως, οὗ μέμνηται καὶ Ἀρχύτας ἐν τῇ πρὸς Διόνυσον ἐπιστολῇ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ· ὁ δὲ Παλαίφατος ἐπαινεῖ αὐτὸν ὡς δόκιμον συγγραφέα.

Λαμίσκη. Γυνὴ εἰς ἣν σώζεται τὸ ἐπόμενον ἐπιτύμβιον τοῦ Διοσκορίδου.

Τὴν γεραῖς πνεύσασαν ἐν ὠδίνεσσι Λαμίσκην
ὕστατα, Νικαρέτης παῖδα καὶ Εὐπόλιδος,

(α) Ταρτησσὸς ἦν νῆσος καὶ πόλις τῆς ἀρχαίας Ἱσπανίας, κειμένη παρὰ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Βήτιδος ποταμοῦ (Γουαλδακβιβίρ)· ἄλλοι δὲ θεωροῦσιν ὡς Ταρτησσὸν τὰ Γάδειρα.

σὺν βρέφεσι διδύμοις, Σαμίην γένος, αἱ παρὰ Νείλῳ
κρύπτουσιν Λιβύης ἠόνες εἰκοσέτιν.
Ἀλλὰ, κόραι, τῇ παιδὶ λεχώϊα δῶρα φέρουσαι,
θερμὰ κατὰ ψυχροῦ δάκρυα χεῖτε τάφου.

Λαμπιτώ. Ἑταίρα περικαλλεστάτη, ἥτις διὰ τὴν ὡραιότητα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐπεκλήθη καὶ χαριτοβλέφαρος. Ταύτης ἠράσθη Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς τοσοῦτον ἐμμανῶς, ὥστε πρὸς χάριν αὐτῆς καὶ ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος προσεκαλεῖτο Λαμπιτώ.

Λάμπων ὁ Θρασυκλέους πεμφθεὶς μετὰ τοῦ Ἡγησιστράτου καὶ Ἀθηναγόρου πρέσβυς πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς ὑπὲρ τῶν Ἰώνων μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην.

Λέμβιον. Ἑταίρα Σαμία εἰς ἣν σώζεται ἐπίγραμμα τοῦ Ῥουφίνου. Ἰδὲ Κερκούριον.

Λεόντιχος. Οὗτος ἦν ἐραστὴς τῆς Ῥαδίνης· τοσοῦτον δὲ πιστοὶ ἐφάνησαν ἀμφότεροι εἰς τὸν ἔρωτα αὐτῶν, ὥστε θανοῦσι οἱ Σάμιοι ἀνέθεντο αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς τὸ Ἡραῖον ἄγουσαν μνῆμα, καὶ ἀπέδωκαν αὐτοῖς ὑπερφυσικάς τινας ἰδιότητας, διότι οἱ ὑπὸ ἔρωτος ἀνιώμενοι, μεταβαίνοντες, ηὔχοντο ἐπὶ τὸ μνῆμα.

Λυγκεύς. Γραμματικὸς ἔνδοξος, ἀκμάσας τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα μεταξὺ τοῦ 342 καὶ 290. Ὁ Λυγκεὺς νεώτατος ἔτι ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἠκροάσατο Θεοφράστου τοῦ Ἐρεσσίου, κατά τινας δὲ καὶ τοῦ Ἰσοκράτους. Ἐν τῷ σχολείῳ ἔσχε συμμαθητὴν τὸν περίφημον κωμικὸν Μένανδρον, τοῦ ὁποίου βραδύτερον κατέστη ἀντίζηλος ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ὃν κατὰ Σουΐδαν ἐνίκησεν· ἐν Ἀθήναις ἐπίσης συνεσχετίσθη μετὰ τοῦ Διαγόρου πρὸς ὃν ἔγραψε καὶ μίαν ἐπιστολὴν ἀντικείμενον ἔχουσαν τὴν σύγκρισιν τῶν ἐν Ἀθήναις γενομένων ἐδωδίμων πρὸς τὰ ἐν Ῥόδῳ. (α)

Ἔγραψε δὲ Ἱστορίαν Αἰγυπτιακὴν, συλλογὴν ἀποφθεγμάτων καὶ ἀξιομνημονεύτων πράξεων, τὸ ἐν Λαμίᾳ συμπόσιον, τὸ συμπόσιον τῶν βασιλέων Ἀντιγό-

(α) Ἰδὲ Journal des savants, janvier 1839, p. 23 restitution d' une lettre adressée par Lyncée de Samos à Diagoras, article de M. Rossignol.

νου καὶ Πτολεμαίου, καὶ ἐπιστολὰς πρὸς Ἱππόλυτον τὸν μαθητὴν τοῦ Θεοφράστου· τῷ ἀποδίδοται δὲ καὶ Κριτικὴ ἐπὶ τοῦ Μενάνδρου καὶ μία κωμῳδία. Τῶν ἀποσπασμάτων αὐτοῦ συλλογὴν ἐποίησεν ὁ Κ. Ῥοσσινιόλ.

Αυκάριτος. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ τυράννου τῆς Σάμου Μαιανδρίου, γενόμενος ἄρχων τῆς Λήμνου.

Λυκόπης. Γενναῖος Σάμιος (τινὲς δὲ λέγουσιν αὐτὸν Λακεδαιμόνιον) συμπολεμήσας μετὰ τῶν φυγάδων συμπατριωτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Πολυκράτους, εἰσπηδήσας δὲ εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ ἡρωϊκῶς μετὰ τοῦ Ἀρχίου ἐν αὐτῷ σφαγείς.

Μαιάνδριος. Ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους, οὗ ζῶντος ἔτι ἦν γραμματεὺς, γενόμενος διάδοχος ἐν τῇ τυραννίδι τῆς Σάμου.

Μανδράβουλος. Τούτου ταῦρός τις βόσκων παρὰ τῷ Κερκητίῳ, ἀπεκάλυψε πλούσιον μεταλλεῖον. Εὐγνωμονῶν δὲ εἰς τὴν Ἥραν διὰ τὸ εὕρημα τοῦτο ὁ Μανδράβουλος ἀνέθετο τὸ μὲν πρῶτον ἔτος χρυσοῦν κριὸν, τὸ δὲ δεύτερον ἀργυροῦν, τὸ τρίτον χαλκοῦν, ἔκτοτε δὲ οὐδέν. Ἐκ τούτου προῆλθε καὶ ἡ παροιμία ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου, ἐπὶ ἐκείνων οἵτινες ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος περιήρχοντο εἰς χείρω κατάστασιν.

Μανδροκλῆς ὁ διάσημος ἀρχιτέκτων ἀκμάσας ἐν ἔτει 508 π. Χ. Οὗτος ἔζευξε τὸν Ἑλλήσποντον εἰς πλάτος ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων, ἔνθα ἀντίκεινται ἐπὶ μὲν τῆς Εὐρώπης τὸ Ἑρμαῖον ἀκρωτήριον (Ῥούμελη-Χισσὰρ) ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσίας τὸ ἀκρωτήριον Δυκὰς (Ἀνατολ-Χισσὰρ) διὰ γεφύρας, ἄνωθεν τῆς ὁποίας διῆλθεν ὁ Δαρεῖος μετὰ ἑβδομήκοντα μυριάδων πολεμιστῶν. Ὁ μέγας βασιλεὺς εὐχαριστηθεὶς λίαν ἐκ τῆς γεφύρας ταύτης, ἐδωρήσατο τῷ Μανδροκλεῖ ἀνὰ δέκα ἐξ ὅσων πραγμάτων εἶχεν, οἷον δέκα νῆας, δέκα ἵππους, δέκα τάλαντα κλ. ἐξ ὧν οὗτος ζωγραφήσας ἅπασαν τὴν γέφυραν τοῦ Βοσπόρου, τὸν δὲ βασιλέα Δαρεῖον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ τὸ στράτευμά του διερχόμενον ὑπ' αὐτὸν, ἀνέθετο τὴν εἰκόνα, ἥτις

φαίνεται ὅτι ἦν πίναξ κινητὸς, εἰς τὸ Ἡραῖον μὲ τὴν ἑπομένην ἐπιγραφήν.

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης,
Αὐτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς, Σαμίοισι δὲ κῦδος,
Δαρείου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

Μέλισσα ἡ Σαμία, φιλόσοφος Πυθαγορικὴ καὶ σύζυγος τοῦ φιλοσόφου Καρνεάδου, ἧς σώζεται ἡ ἑπομένη ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Κλεαρέτην ἀξία πλείστης σπουδῆς κατὰ τοὺς νῦν μάλιστα χρόνους τῆς ἐπιπολαιότητος.

Μέλισσα Κλεαρέτᾳ χαίρειν.

» Αὐτομάτως ἐμοὶ φαίνῃ πλέονα τῶν καλῶν ἔχειν· τῷ γὰρ ἐσπουδασμένως ἐθέλειν τι ἀκοῦσαι περὶ γυναικὸς εὐκοσμίας, καλὰν ἐλπίδα δίδοῖ, ὅτι μέλλεις πολιοῦσθαι κατ' ἀρετάν. Χρὴ ὦν τὰν σώφρονα καὶ ἐλευθέραν τῷ κατὰ νόμον ἀνδρὶ ποτῆμεν ἀσυχία κεκαλλωπισμέναν, ἀλλὰ μὴ πολυτελῶς· ἦμεν δὲ τᾷ ἐσθᾶτι λευκοείμονα καὶ καθάριον καὶ ἀφελῆ, ἀλλὰ μὴ πολυτελῆ καὶ περισσάν. Παραιτητέον γὰρ αὐτὰν τὰν διαυγῆ καὶ διαπόρφυρον καὶ τὰ χρυσόπαστα τῶν ἐνδυμάτων· ταῖς ἑτάραις γὰρ τάδε χρήσιμα ποττὰν τῶν πλειόνων θήραν· τᾶς δὲ ποθ' ἕνα τὸν ἴδιον εὐαρεστούσας γυναικὸς κόσμος ὁ τρόπος πέλει, καὶ οὐχ αἱ στολαί. Εὔμορφον γὰρ, τὰν ἐλευθέραν ἀδέσθαι τῷ αὐτᾶς ἀνδρὶ, ἀλλ' οὐ τοῖς πλησίον. Ἔχοις δ' ἂν ἐπὶ τὰς ὄψιος ἐρύθημα μὲν σαμεῖον αἰδοῦς, ἀντὶ φύκεος· καλοκἀγαθίαν δὲ καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύναν, ἀντὶ χρυσῶ καὶ σμαράγδω. Οὐ γὰρ ἐς τὰν τᾶς ἐσθᾶτος πολυτέλειαν φιλοκαλεῖν δεῖ τὰν γλιχομέναν τᾶς σωφροσύνας, ἀλλ' ἐς τὰν οἰκονομίαν τοῦ οἴκου· ἀρέσκειν τε τῷ αὐτᾶς ἀνδρὶ, ἐπιτελέας ποιεῦσαν τὰς ἐκείνω θελήσιας. Αἱ γὰρ τῶ ἀνδρὸς θελήσεις νόμος ὀφείλει ἄγραφος εἶναι κοσμία γυναικὶ, ποθ' ὃν χρὴ βιῶν αὐτάν. Νομίζεν δεῖ προῖκα ποτενηνέχθαι ἅμα αὐτᾷ καλλίσταν καὶ μεγίσταν, τὰν εὐταξίαν, πιστεύειν γὰρ χρὴ τῷ τὰς ψυχᾶς κάλλει τε καὶ πλούτῳ μᾶλλον, ἢ τῷ τὰς ὄψιος καὶ τῶν χρημάτων. Τὰ μὲν γὰρ φθόνος καὶ νοῦσος παραιρέεται, τὰ δὲ μέχρι θανάτω πάρεντι ἐντετυγμένα.» (α)

(α) Mulierum graecarum fragm. Epist. Wolfio p 224.

Μέλισσος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰθαγενοῦς, φιλόσοφος, πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός, ἀκμάσας ἐν ἔτει 450 π. Χ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου καὶ διδάσκαλος τοῦ Ζήνωνος· ὁ δὲ Στησίμβροτος ἀναφέρει ὅτι παρ' αὐτῷ ἐσπούδασε καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς· ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀναχρονισμός, διότι ὁ Μέλισσος ἦν σύγχρονος τοῦ Περικλέους, πολὺ νεωτέρου τοῦ Θεμιστοκλέους ὄντος. Τοσαύτην ὑπόληψιν ἔχαιρε παρὰ τοῖς Σαμίοις, ὥστε ἐν ταῖς κρισιμωτέραις αὐτῶν περιστάσεσι τὸν ἀνέδειξαν ἀρχιστράτηγον, καὶ δὲν ἔψευσε τὰς ἐλπίδας των, διότι παρ' ὀλίγον νὰ καταστρέψῃ, ὡς προείπομεν, τὴν θαλασσοκρατορίαν τῶν Ἀθηναίων, νικήσας καὶ αὐτὸν τὸν Περικλῆ. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ξένοις ἦν λίαν σεβαστός, ἐπειδὴ κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ οἱ Ἐφέσιοι διώρισαν τὸν Ἡράκλειτον, μεθ' οὗ ὁ Μέλισσος εἶχε συνεχεῖς συνεντεύξεις, ναύαρχον αὐτῶν μὲ ἐξουσίαν ὑπὲρ τὸ δέον ἀπεριόριστον, καὶ μὲ προνόμια οὐδενὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δοθέντα.

Ὁ Μέλισσος ἐδόξαζεν ὅτι τὸ σύμπαν εἶνε ἀόριστον, ἀδιαίρετον, ἀκίνητον, ἑνιαῖον, πλῆρες παντοχόθεν, μὴ ἐπιδεχόμενον οὐδὲ γένεσιν, οὐδὲ φθοράν, ὅτι τὰ διάφορα σχήματα τῶν ὄντων εἰσὶ κατ' ἐπιφάνειαν, καὶ ὅτι ἡ κίνησίς ἐστι φαινομένη καὶ οὐχὶ πραγματική. Ὁ Ἰσοκράτης (α) ἐμπαίζων κατά τι τὸν Μέλισσον διὰ τὴν δοξασίαν του ταύτην, προστίθησι. « Τί δὴ λέγειν περὶ Μελίσσου, ὃς ἀπείρων τὸ πλῆθος περυκότων τῶν πραγμάτων, ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ παντὸς ἐπεχείρησεν ἀποδείξεις εὑρίσκειν; » Περὶ αὐτοῦ ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ Ζήνωνος, ὁ Τίμων λέγει

Ἀμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος ἀλλαπαδνὸν
Ζήνωνος πάντων ἐπιλήπτορος, ἠδὲ Μελίσσου
Πολλῶν φαντασμῶν ἐπάνω, παύρων γε μὲν εἴσω.

Ὅσον ὅμως παράδοξοι καὶ ἂν φαίνωνται αἱ διδασκαλίαι τοῦ Μελίσσου, παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτός ἐστιν εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν οὐχὶ μόνον τῆς Σάμου, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ἑλλάδος. Συνέγραψε δὲ σύγγραμμά τι Περὶ φύσεως καὶ περὶ τοῦ Ὄντος οὗ ὀλίγα ἀποσπάσματα διέσωσεν ἡμῖν

(α) Ἰσοκράτ. Ἑλένη 3.

ὁ Σιμπλίκιος· λέγεται δ' ἐπίσης ὅτι μετέγραψεν εἰς πεζὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον τὰς αὐτὰς διδασκαλίας, ἃς ὁ Ξενοφάνης καὶ ὁ Παρμενίδης ἐμμέτρως ἐξέφερον.

Μενεκράτης. Ποιητὴς οὐχὶ ἀδόκιμος, τοῦ ὁποίου οἱ ἑπόμενοι μόνον στίχοι ἢ γνῶμαι διεσώθησαν παρὰ τῷ Στοβαίῳ (α).

Γῆρας ἐπὰν μὲν ἀπῇ, πᾶς εὔχεται· ἢν δέ ποτ' ἔλθῃ
μέμφεται· ἔστι δ' ἀεὶ κρεῖσσον ὀφειλόμενον.
Εἴ τις γηράσας ζῆν εὔχεται, ἄξιός ἐστι
γηράσκειν πολλὰς εἰς ἐτέων δεκάδας.

Μενοίτης ὁ Διορανοῦς, εἰς ὃν σώζεται τὸ ἑπόμενον ἐπιτύμβιον τοῦ Ἀπολλωνίδου.

Ἔβρου καὶ Δήλοιο κλύδων μέσος υἷα Μενοίτην
σὺν φόρτῳ Σαμίου, κρύψε Διοφανέος,
εἰς ὅσιον σπεύδοντα πλόου τάχος. Ἀλλὰ θάλασσα
ἐχθρὴ καὶ νούσῳ πατρὸς ἐπειγομένους.

Μηνόδοτος. Ἄγνωστον ὑπάρχει κατὰ τίνα ἐποχὴν οὗτος ἔζη ἀκριβῶς· ἦν δὲ ἱστοριογράφος, καὶ συνέγραψε περὶ τῶν κατὰ τὴν Σάμον ἐνδόξων, ὅπερ βεβαίως θὰ ἦτο πολύτιμος ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ τῶν ἐν Σάμῳ.

Μνήσαρχος ὁ πατὴρ τοῦ Πυθαγόρου περὶ οὗ εἴπομεν ἤδη, καὶ ὅστις ἀπέθανε καταλιπὼν κομιδῇ νέον τὸν Πυθαγόραν.

Μνήσαρχος. Ὁ Ἰάμβλιχος ἐν βίῳ Πυθαγόρου λέγει ὅτι ἀποθανόντος αὐτοῦ, διάδοχός του ἐγένετο Ἀρισταῖος ὁ Δαμοφῶντος Κροτωνιάτης, ὅστις καὶ ἐνυμφεύθη ἀκολούθως τὴν Θεανώ. Διάδοχος δὲ τοῦ Ἀριστάου ὑπῆρξε Μνήσαρχος, ὁ υἱὸς τοῦ Πυθαγόρου, περὶ οὗ ὅμως οὐδὲν ἕτερον γνωρίζομεν ἢ ὅτι ἀποθανόντα, διεδέξατο ὁ Βουλαγόρας, ἐφ' οὗ διηρπάσθη ἡ πόλις τῶν Κροτωνιατῶν.

Μυῖα. Θυγάτηρ καὶ μαθήτρια τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς Θεανοῦς, νυμφευθεῖσα Μίλωνα τὸν Κροτωνιάτην, ἧς σώζεται ἡ ἑξῆς ἐπιστολὴ περὶ ἐκλογῆς τροφοῦ (β).

(α) Στοβ. ψογ. γήρ. ριτ. 27.

(β) Wolfio. fragm. Mulie. Graec. Epist p. 132.

Μυῖα Φύλλιδι χαίρειν.

» Γενομένα τοι μητρὶ παίδων τάδε παραινέω. Τιθόαν μὲν ἐκλέξασθαι τὰν ἐπιτηδειοτάταν καὶ καθάριον, ἔτι δὲ καὶ αἰδήμονα, καὶ μὴ ὕπνῳ προσκειουμέναν, μηδὲ μὰν μέθᾳ. Ἃ τοιάδε γὰρ ἂν κρίνοιτο κρατίστα ποττὸ ἐκτρέφεν ἐλευθέρως παῖδας, ἐάν γε δὴ γάλα τρόφιμον ἔχῃ, καὶ μὴ ταῖς πρὸς ἄνδρας κοίταις εὐνίκατος πέλῃ· μεγάλα γὰρ μερὶς ἐν τῷδε καὶ πρώτα καὶ προκαταρκτικωτέρα ἐς ὅλαν τὰν βιοτὰν πέλει ἐν τᾷ τρεφοίσᾳ ποττῷ καλῶς τραφῆμεν. Ποιήσει γὰρ πάντα καλὰ ἐν τῷ ποτοικῶτι καιρῷ. Τὸν τιτθόν τε καὶ μαζὸν καὶ τροφὰν δόμεν, μὴ καττὸ ἐπενθὸν, ἀλλὰ μετά τινος προνοίας. Οὕτω γὰρ ἐς ὑγίειαν ἄξει τὸ βρέφος· μὴ ὅτε αὐτὰ θέλει καθεῦδεν, νικᾶται, ἀλλ' ὁπόταν τὸ νεογνὸν ἀναπαύσιος ἔρον ἔχει· οὐ μικρὸν γὰρ ἄκος τῷ παιδὶ προσοίσει. Ἔστω δὲ μητ' ὀργίλα τιθανά, μήτε πρόγλωσσος, μήτε ἐν ταῖς τῶν σιτίων λήψεσιν ἀδιάφορος, ἀλλὰ τεταγμένα καὶ σώφρων. Δυνατῶν δὲ ὄντων, μὴ βάρβαρος, ἀλλὰ Ἑλληνίς. Ἄριστον ἐὰν καὶ τοῦ γάλακτος χρηστῶς πιμπλάμενον τὸ νεογνόν, οὕτως ἐς ὕπνον τρέπηται. Ἀδεῖα γὰρ νέοις ἄνεσις καὶ εὐκατέργαστος ἁ τοιάδε σίτασις. Ἂι δὲ καχ' ἀτέραν, δόμεν χρὴ ἁπλουστάταν. Οἶνῳ δὲ τὸ παράπαν ἀπέχεσθαι, τῷ δύναμιν ἰσχυρὰν ἔχειν· ἢ καττὸ σπάνιον μεταδιδόμεν τᾷ κράσει δείελον γαλακτῶδες. Τὰ δὲ λουτρὰ μὴ ποιὲν συνεχῆ· ἁ γὰρ τῶν σπανίων καὶ εὐκράτων χρᾶσις, ἀμείνων. Καττακτὰ δὲ καὶ ἀὴρ ἐπιτάδειος, θάλπους καὶ ῥίγους ἔχων τὰν συμμετρίαν· καὶ οἴκησις δὲ μήτε ἄγαν περιπνεομένα, μήτε ἄγαν κατάστεγνος. Οὐ μὰν ἀλλὰ καὶ ὕδωρ μήτε ἀπόσκληρον, μήτε εὐπαράγωγον. Καὶ στρωμνὰ δὲ οὐ τραχεῖα ἀλλὰ προσπίπτουσα τῷ χρωτὶ εὐαρμόστως. Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις τὸ οἰκεῖον ἁ φύσις ἐπιποθεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ πολυτελές. Ταῦτα μὲν ὧν ἐπὶ τῷ παρόντος. Οὐκ ἀχρεῖον ὑπογράψαι τοι τὰς ἐλπίδας ἐκτροφᾶς ἢ καττὸν ὑραγεόμενον γινομένας· Θεῶ δὲ συλλαμβάνοντος, ὑπὲρ τᾶς ἀγωγᾶς τῷ παιδὸς αὖθις τὰς ἐνδεχομένας καὶ ποτὲ οἰκείας κομιοῦμες ὑπομνάσεις. »

Μυρίνη. Ἑταίρα περίβλεπτος, ἥτις τοσαύτην ἐκέκτητο ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δημητρίου τοῦ Ἀντιγόνου, ὥστε, κατὰ τὴν

μαρτυρίαν Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐκτὸς τοῦ διαδήματος, εἶχεν οὗτος αὐτὴν κοινωνὸν τῆς βασιλείας.

Μῦς. Ὅτε ὁ Μαρδόνιος ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἔπεμψε πρέσβεις εἰς Ἀθήνας ζητῶν γῆν καὶ ὕδωρ, ὁ Μῦς οὗτος, Σάμιος παρεπιδημῶν εἰς Ἀθήνας καὶ κάτοχος τῆς Περσικῆς γλώσσης ὤν, ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεὺς τῶν Περσῶν πρέσβεων· μετὰ δὲ τὴν ἀπόῤῥῆψιν τῶν προτάσεων ἐκείνων, οἱ Ἀθηναῖοι κατά τινας μὲν ἐφόνευσαν αὐτὸν, κατ' ἄλλους δὲ τὸν ἐκήρυξαν ἄτιμον, ὡς δῆθεν ἀναγνόντα προτάσεις ὑποταγῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους.

Νάννιον. Ἑταίρα (ἰδὲ Βιττὼ) ἥτις κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον ἐπεκαλεῖτο Αἴξ, διότι ἔτρωγεν, ὡς αἱ αἶγες, τοὺς κλάδους τῆς ἀμπέλου. Ἀντιφάνης δὲ ὁ νεώτερος ἐν τῷ περὶ τῶν ἑταιρῶν ἀποκαλεῖ αὐτὴν καὶ Προσκήνιον, διότι ἐνδυομένη χρυσᾶ καὶ πολυτελῆ ἱματία, ἐφαίνετο μακρόθεν εὐμορφωτέρα· ὁ δὲ Ἰδομενεὺς βεβαιοῖ ὅτι μετ' αὐτῆς καὶ ἄλλων πολλῶν ἑταιρῶν, ὁ Θεμιστοκλῆς εἰσῆλθεν ἐφ' ἁμάξης εἰς τὸ ἄστυ.

Νικαίνετος. Ποιητὴς ἰάμβων, ἀγνώστου ἀκριβῶς ἐποχῆς, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν Σνίδερος θεωρεῖ Σμυρναῖον, ἀλλ' ἐν Σάμῳ μεταναστεύσαντα καὶ ὡς Σάμιον νομιζόμενον, ὁ Ἀθήναιος δὲ ῥητῶς λέγει Σάμιον. Ἀποσπάσματα τῶν ποιήσεων αὐτῶν διέσωσέ τινα ὁ Ἀθήναιος.

Νικώ. Γυνὴ ἐκδεδιητημένη κατοικοῦσα ἐν Ἀθήναις.

Νίκων. Ὁ Πολύαινος ἐν τοῖς Στρατηγικοῖς αὐτοῦ ἐπαινεῖ τὸν Νίκωνα ὡς λίαν γενναῖον πλοίαρχον· διότι περικυκλωθείς ποτε ὑπὸ ἐχθρικῶν νηῶν, ἀφοῦ ἐξήντλησε πᾶν πρὸς σωτηρίαν μέσον, ἐπὶ τέλους ἵν' ἀπαλλαγῇ, ἤλειψε τὸ πλοῖον του μὲ τὴν αὐτὴν βαφὴν, ἣν καὶ αἱ ἐχθρικαὶ νῆες εἶχον, καὶ τάξας τοὺς εὐρώστους ἐρέτας ἵνα κωπηλατῶσιν, ἐξηπάτησεν οὕτω τοὺς πολεμίους, οἵτινες ὑπολαβόντες ὅτι τὸ ἀποχωροῦν πλοῖον ἦν ἐκ τῶν ἰδίων, δὲν κατεδίωξαν αὐτό· τότε δὲ ἐννόησαν τὴν ἀπάτην, ὅτε ὁ Νίκων εἶχε μακρυνθῇ πολὺ τῶν ἐχθρῶν.

Ξάνθος. Οὗτος ἦν πλούσιος ἔμπορος, παρ' ᾧ κατὰ πρῶτον ἐπωλήθη Αἴσωπος ὁ μυθοποιὸς καὶ ἡ Ῥοδόπη, ἣν ἐνεγκὼν μεθ' ἑαυ-

τοῦ εἰς Αἴγυπτον πλεῖστα ἐξ αὐτῆς ἐκέρδισεν. Ὁ Παρθένιος ἐν Ἐρωτικοῖς λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐν ἐνὶ τῶν πλόων του ἀπήγαγεν ἐκ Κορίνθου τὴν Ἀλκινόην, σύζυγον τοῦ Δρύαντος, ἥτις ἐμμανῶς ἠράτο αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοὸς μεταμεληθεῖσα ἐκείνη διότι ἐγκατέλιπε τὸν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα της, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη

Οἰνάνθη. Κόρη περιβόητος διὰ τὰ ᾄσματα καὶ τοὺς χοροὺς αὐτῆς.

Οὐλιάδης ὁ ναύαρχος. Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, τοῦ Παυσανίου μετατραπέντος εἰς ἀληθῆ δεσπότην, ὁ Οὐλιάδης συνωμόσας μετὰ τοῦ Ἀνταγόρου ναυάρχου τῶν Χίων, προσέβαλον παρὰ τὸ Βυζάντιον τὴν τριήρη αὐτοῦ καὶ καταναυμαχήσαντες, τὸν ἠνάγκασαν, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει εἴπομεν, ἵνα παραιτηθῇ τῆς ἡγεμονίας.

Πανύασις. Τὰ περὶ τοῦ ἀρχαίου τούτου ποιητοῦ καὶ μάντιδος ὑπάρχουσι λίαν συγκεχυμένα, διότι οἱ μὲν, λέγουσιν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Πολυάρχου καὶ Ἁλικαρνασσέα, ὁ δὲ Δοῦρις παρὰ Σουΐδᾳ καὶ ἕτεροι υἱὸν τοῦ Διοκλέους καὶ Σάμιον· ἦτο δὲ θεῖος ἢ κατ' ἄλλους ἐξάδελφος τοῦ Ἡροδότου, οὗ ἡ μήτηρ Ῥοιὼ ἦν ἀδελφὴ ἐκείνου. Καίτοι ἀκριβῶς ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς του, φαίνεται ὅμως ὅτι ἤκμασε περὶ τὸ 490 ἢ 463. π. Χ. Ὁ Βαλκένερ ἐγκωμιάζει τὸν Πανύασιν ὡς ἄριστον ποιητὴν καὶ πολὺ καλλίτερον τοῦ Θεοκρίτου· τοὐναντίον δὲ ὁ Ἕρμανος θεωρεῖ αὐτὸν μιμητὴν ἁπλῶς τοῦ Ὁμήρου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Κιντιλλιανὸς παραβάλλων αὐτὸν πρὸς τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Ἀντίμαχον, λέγει ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ μεταξὺ τῶν δύο, διότι καίτοι μὴ δυνάμενος νὰ ἐξισωθῇ πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν χάριν, ὑπερτερεῖ ὅμως τοῦ μὲν πρώτου κατὰ τὴν ὕλην, τοῦ δὲ δευτέρου κατὰ τὴν μέθοδον. Ἔγραψε δὲ ὁ Πανύασις Ἑλληνικὰς ἀρχαιότητας, δηλονότι Ἰωνικὰ εἰς βιβλία ἑπτὰ καὶ στίχους ἑπτακισχιλίους, ἐποποιΐαν περιέχουσαν τὰ περὶ Κόδρου καὶ Νηλέως καὶ τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν, Ἡράκλειαν ποίημα εἰς βιβλία δεκατέσσαρα καὶ στίχους ἐννεακισχιλίους, ἐν ᾧ ἔψαλλε τὰς πράξεις τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἄλλα τινα δευτέρου λόγου ἄξια. Εἰς τὰ Ἰωνικὰ φαίνεται ὅτι ἐτήρησε πλείω ἀκρίβειαν παρ' εἰς τὰ λοιπὰ ποιήματά του, διότι

εἰς τὴν Ἡράκλειαν πολλὰ ὑπῆρχον τὰ μυθώδη, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μακρόβιος ἐν πέμπτῳ Κρονίων. Κατ' αὐτὸν, ὁ Πανύασις ἐβεβαίου ὅτι παρὰ τὴν Ἡράκλειαν πόλιν ὑπῆρχεν ἔθνος ὑπὸ Ἡρακλέους συστηθὲν, καλούμενον τῶν Κυλικερόνων, πρὸς ἀνάμνησιν δῆθεν τῆς ἐντὸς κύλικος εἰς Ἰταλίαν μεταβάσεως τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ἀθήναιος ποιεῖται μνείαν τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς Ἡρακλείας, ὁ δὲ Στέφανος τοῦ πρώτου καὶ ἑνδεκάτου, οὗ παρενείρει καὶ ἓξ στίχους. Ὁ Πανύασις ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν Λυγδάμιδος τοῦ τυράννου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἕνεκα τῆς ἐλευθερίας ἣν μετεχειρίζετο ἐν τοῖς ποιήμασι αὐτοῦ.

Παυσίμαχος. Ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος, ἀγνώστου ἐποχῆς συγγράψας Κτίσεις ἢ Ἱστορίαν καὶ Περιγραφὴν τῆς γῆς, σύγγραμμα, οὗ μνημονεύει ὁ Ῥοῦφος Αὐιένιος in defer orae maritimae.

Πολέμων ὁ υἱὸς τοῦ Εὐηγέτου, φιλόσοφος Στωϊκὸς καὶ ἔξοχος γεωγράφος, ὅστις πολιτογραφηθεὶς ἐν Ἀθήναις, ἐλογίσθη Ἀθηναῖος καὶ ὡς τοιοῦτος παρά τινων ἀναφέρεται. Ἤκμασε δ' ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ ὑπῆρξε σύγχρονος Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου. Διατελέσας μαθητὴς τοῦ Παναιτίου εἰς τὴν φιλοσοφίαν, περιηγήθη τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος πρὸς συλλογὴν ὕλης διὰ τὰ γεωγραφικὰ αὐτοῦ συγγράμματα· κατέβαλε δὲ προσπάθειαν μεγίστην περὶ τὴν ἔρευναν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν ἐν ἀναθήμασι καὶ στήλαις ἐπιγραφῶν, ὥστε καὶ Περιηγητὴς Στηλοσκόπας ἐπεκλήθη. Ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν ἀρχαίων συνεργατῶν πρὸς συλλογὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας, καὶ ἔγραψε σύγγραμμα Περὶ τῶν κατὰ πόλεις ἐπιγραμμάτων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναντιῤῥήτως ὑπῆρχεν ἀντιγραφὴ πολυαρίθμων ἐπιγραφῶν ἐν Ἀθήναις, Λακεδαίμονι, Δελφοῖς καὶ ἄλλαχοῦ ὑπαρχουσῶν· ἐκ δὲ τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ συγγράμματος ὁ Ἀθήναιος καὶ ἕτεροι πολλὰ ἐρανίζονται.

Πρηξώ. Γυνή τις ἀναφερομένη ἐν ἐπιτυμβίῳ τοῦ Λεωνίδου, λέγοντι.

Τίς τίνος οὖσα γύναι, Παρίην ὑπὸ κίονα κεῖσαι;

Πρηξὼ Καλλιτέλευς· καὶ ποδαπή; Σαμίη.

Τίς δέ σε καὶ κτερέϊξε; Θεόκριτος, ᾧ με γονῆες
Ἐξέδοσαν. Θνήσκεις δ' ἐκ τίνος; ἐκ τοκετῶν.
Εὖσα πόσων ἐτέων; δύο κεἴκοσιν. Ἦ ῥά γ' ἄτεκνος;
Οὐκ, ἀλλὰ τριετῆ Καλλιτέλην ἔλιπον.
Ζώη σοι κεῖνος γε καὶ ἐς βαθὺ γῆρας ἵκοιτο.
Καὶ σοί, ξεῖνε, πόρος πάντα τύχη τὰ καλά.

Ἐν ἑτέρῳ Ἀντιπάτρου τοῦ Σιδωνίου.

Φράζε, γύναι, γενεὴν, ὄνομα, χθόνα. Καλλιτέλης μὲν
Ὁ σπείρας, Πρηξὼ δ' οὔνομα, γῆ δὲ Σάμος.
Σᾶμα δὲ τίς τόδ' ἔχωσε; Θεόκριτος ὁ πρὶν ἄϊκτα
Ἀμετέρας λύσας ἄμματα παρθενίης.
Πῶς δ' ἔθανες; λοχίοισιν ἐν ἄλγεσιν. Εἰπὲ δὲ ποίην
Ἦλθες ἐς ἡλικίην; δισσάκις ἐνδεκέτις.
Ἦ καὶ ἄπαις; οὐ, ξεῖνε, λέλοιπα γάρ ἐν νεότητι
Καλλιτέλη, τριετῆ παῖδ' ἔτι νηπίαχον.
Ἔλθοι εἰς ὀλβιστὴν ἱερὴν τρίχα. Καὶ σὸν, ὀδῖτα,
Οὔριον ἰθύνοι πάντα τύχη βιώτον.

Καὶ ἐν τρίτῳ τοῦ Ἀρχίου.

Εἰπὲ, γύναι, τίς ἔφυς; Πρηξώ. Τίνος ἔπλεο πατρός;
Καλλιτέλευς. Πάτρας δ' ἐκ τινος ἐσοί; Σάμου.
Μνᾶμα δέ σου τις ἔτευξε; Θεόκριτος, ὅς με σύνευνον
Ἦγετο. Πῶς δ' ἐδάμης; ἄλγεσιν ἐν λοχίοις.
Εἰν ἔτεσιν τίσιν εὖσα; δὶς ἕνδεκα. Παῖδα δὲ λείπεις;
Νηπίαχον, τρισσῶν Καλλιτέλην ἐτέων.
Ζωῆς τέρμαθ' ἵκοιτο μετ' ἀνδράσι. Καὶ σέο δοίη
Παντὶ τύχη βιότῳ τερπνὸν, ὀδῖτα, τέλος.

Πρόδικος, ὁ ποιητὴς γράψας, κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, καταβασιν εἰς ᾅδην, ἥτις κοινῶς ἀπεδίδοτο τῷ Ορφεῖ.

Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος, οὗ τὸν βίον ἐξεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Πυθαγόρας ὁ Ἐρατοκλέους. Μετὰ τὴν ἐν Σάμῳ ἐπάνοδον τοῦ σοφοῦ Πυθαγόρου, οὐδενὸς τῶν Σαμίων προσέχοντος αὐτῷ ἢ

ἐπιθυμοῦντος νὰ ἀκούσῃ τῶν διδαγμάτων του, παρατηρήσας οὗτος μιᾷ τῶν ἡμερῶν νεανίσκον σφαιρίζοντα μετ' ἄλλων ὁμηλίκων του, εὐκινήτως ὅμως καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιδεξιώτερον διέκρινεν ἐν ἐκείνῳ πνεῦμα, ὅπερ καλλιεργούμενον βεβαίως ἤθελε φέρει ἀγαθοὺς καρπούς. Ὁ νεανίσκος οὗτος ἐκαλεῖτο ἐπίσης Πυθαγόρας, καὶ ἦν υἱὸς ἀπόρου πατρός, τοῦ Ἐρατοκλέους. Παραλαβὼν λοιπὸν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος, τῷ ὑπεσχέθη αὐτάρκη ἐφόδια εἰς τὴν τῆς σωμασκίας ὑποτροφὴν καὶ πᾶσαν περιποίησιν, ἂν καὶ ἐκεῖνος ἤθελεν ἐνδελεχῶς καὶ προθύμως ἀκροάζεσθαι τῶν μαθημάτων του. Ὁ νεανίσκος καὶ φιλομαθὴς φύσει ὤν, καὶ διὰ τὸν ἄνετον βίον, συγκατένευσεν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, καὶ ἔκτοτε ἤρξατο νὰ διδάσκηται ἐπὶ ἄβακος τὴν ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν, λαμβάνων, ἅμα ἐμάνθανεν ἕκαστον μάθημα καλῶς, τρεῖς ὀβολοὺς παρὰ τοῦ Πυθαγόρου. Πολὺς χρόνος παρῆλθεν οὕτω, καὶ ὁ σοφὸς διδάσκαλος εἰσάγων βαθμηδὸν τὸν νεανίσκον εἰς ὑψηλοτέρας θεωρίας, τὸν κατέστησεν ἐπὶ τέλους τοσοῦτον ἐπιμελῆ, ὥστε διὰ πᾶσης θυσίας ἐπεθύμει ν' ἀκροάζηται τῶν μαθημάτων τοῦ διδασκάλου του.

Τὴν μεγίστην τοῦ νεανίσκου προθυμίαν βλέπων ὁ Πυθαγόρας, τῷ λέγει μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅτι στερούμενος χρημάτων δὲν δύναται πλέον νὰ τῷ δίδῃ τοὺς τρεῖς ὀβολοὺς δι' ἕκαστον μάθημα· ἀντιποντος δὲ τοῦ μαθητοῦ ὅτι καὶ ἄνευ τούτων ἐπιθυμεῖ νὰ διδάσκηται, ὁ Πυθαγόρας ὑπέλαβεν ὅτι ἔχων ἀνάγκην ἐργασίας ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸν βίον, δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ τὸν διδάσκῃ· ἀλλ' ὁ φιλότιμος μαθητὴς τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ μαθήματά του, ὑποχρεούμενος αὐτὸς νὰ ἐργάζηται καὶ νὰ δίδῃ ἐκείνῳ τρεῖς ὀβολοὺς δι' ἕκαστον μάθημα. Μόνος δὲ οὗτος τῶν Σαμίων, ἀναφέρεται παρὰ τοῦ Πορφυρίου ἀκολουθήσας τότε τῷ Πυθαγόρᾳ, καὶ γενόμενος θερμὸς αὐτοῦ ζηλωτής.

Εἰς τὸν υἱὸν δὲ τοῦ Ἐρατοκλέους Πυθαγόραν αὐτὸν ἀποδίδονται τὰ Ἀλειπτικὰ συγγράμματα καὶ ἡ ἀντὶς ἰσχάδων κρεατώδης τροφὴ τοῖς ἀθληταῖς διάταξις.

Πυθαγόρας. Ἀνδριαντοποιὸς δόκιμος καὶ πρότερον ζωγράφος ὤν. Τούτου ἐπὶ Πλινίου ἐφαίνοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Τύχης ἐν

Ῥώμῃ ἑπτὰ γυμνὰ ἀγάλματα καὶ ἓν γέροντος, ἔργα λίαν τιμώμενα. Ἄδηλος ὅμως τυγχάνει ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἤκμασε.

Πυθαγόρας ὁ ἀθλητής, σύγχρονος τοῦ ὁμωνύμου φιλοσόφου, μεθ' οὗ καὶ ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ πολλὰς ἔσχε συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Ἐνίκησε δὲ οὗτος τὴν τεσσαρακοστὴν ὀγδόην Ὀλυμπιάδα (584 π. Χ.) εἰς πυγμήν, ἔχων κόμην καὶ φορῶν ἁλουργίδα, ἐξ οὗ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία « Τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην, » διότι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τοῦ ἡττηθέντος ἀνταγωνιστοῦ αὐτοῦ, ὡς ὄῆθεν θηλυδρίας. Περὶ τοῦ Πυθαγόρου τούτου, ὑπῆρχον δύο ἐπιγράμματα.

Οὗτος πυκτεύσων ἐς Ὀλύμπια παισὶν ἄνηβος
Ἦλυθε Πυθαγόρας ὁ Κράτεω Σάμιος.

Καὶ ἕτερον τοῦ Θεαιτήτου.

Πυθαγόρην, τίνα Πυθαγόρην, ὦ ξεῖνε, κομήτην,
Αἰδόμενον πύκτην εἰ κατέχεις Σάμιον.
Πυθαγόρης ἐγὼ εἰμί· τὰ δ' ἔργα μου εἴ τιν' ἔροιο
Ἠλείων, φήσεις αὐτὸν ἄπιστα λέγειν.

Πυθοκλῆς. Συγγραφεὺς δόκιμος, ἀγνώστου ἀκριβῶς ἐποχῆς συγγράψας Ἰταλικά, Γεωργικά, Λόγον περὶ Ὁμονοίας· καὶ ἕτερα πλείστου λόγου ἄξια.

Ῥαδίνη. Ἰδὲ Λεόντιχος.

Ῥοῖκος. Ὁ Φιλέου, ἀνδριαντοποιὸς καὶ ἀρχιτέκτων περικλεέστατος, ἀρχηγὸς τῆς τεχνικῆς σχολῆς τῆς Σάμου. Πρῶτος ἐπενόησε τὴν τέχνην τοῦ χαλκὸν ἐν χοάναις διαχέαι καὶ τὴν κατασκευὴν χυτῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἐκτύπων ζωϊδίων. Προσέτι κατεσκεύασε τὴν πρώτην ἢ κατ' ἄλλους τὴν εἰκοστὴν Ὀλυμπιάδα τὸ Ἡραῖον, ὅπερ καὶ μόνον ἀρκεῖ ἵν' ἀποθανατίσῃ τὸν ἔνδοξον αὐτὸν ἀριστοτέχνην. Πλεῖστα ἄλλα ἔργα κατέστησεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐφάμιλλον πρὸς τὸ τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ Φειδίου, ὁ δὲ Παυσανίας ἐκθειάζει ἄγαλμα αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, παριστὸν τὴν Νύκτα.

Σατύρη. Γυνὴ ἀναφερομένη ἐν ἐπιγράμμα τι τοῦ Ἀρχίου. Ἰδὲ Εὐφρώ.

Σάτυρος. Ὀργίλος τις καὶ φιλοκατήγορος καθ' ὑπερβολήν, τοῦ ὁποίου, δίκην ἔχοντος, ἔρραξαν οἱ φίλοι τὰ ὦτα ἐν κηρῷ, ὅπως, λοιδορούμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μὴ συγχέηται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. Περὶ τούτου καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ἔγραφεν. «Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων συνήγοροι γίνονται, τῶν δὲ ἀλλοτρίων κατήγοροι.»

Σαύριος. Οὗτος ἦν περίφημος τεχνίτης, ἐφευρὼν κατ' Ἀθηναγόραν, τὴν σκιαγραφίαν. Λέγεται δὲ ὅτι ἐζωγράφισε καὶ διὰ τῆς λόγχης τὴν σκιὰν τοῦ ἵππου του μετὰ τοσαύτης τέχνης, ὥστε ἐφαίνετο ὡσεὶ πραγματικὴ σκιά.

Σιμμίας. Γραμματικὸς, ἀκμάσας 406 ἔτη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον· ἔγραψε δὲ πρῶτος οὗτος Ἰάμβους, πρὸς δὲ, ἀρχαιολογίαν Σαμίων, γλώσσας βιβλία τρία, ποιήματα βιβλία τέσσαρα καὶ διάφορα ἄλλα. Ἐκπεμφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Σαμίων εἰς ἀποικισμὸν τῆς Ἀμοργοῦ, ἔκτισεν ἐκεῖ τὰς τρεῖς πόλεις Αἰγιαλὸν, Ἀρκεσίμην καὶ Μινῴαν. Ὁ Τζέτζης ἀναφέρει δεκατρεῖς στίχους ποιήματός του, ἐπιγραφομένου Ἀπόλλων.

Στήσανδρος. Περιβόητος κιθαριστὴς, πρῶτος, κατὰ Τιμόμαχον, κιθαρῳδήσας ἐν Δελφοῖς τὰς καθ' Ὁμηρον πράξεις, ἀρξάμενος δὲ ἀπὸ τῆς Ὀδυσσείας.

Σωσικλῆς. Ὁ Νικαρότα ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγράμματι εὑρεθέντι εἰς τὴν νῆσον Μεγίστην παρὰ τοῦ Λυκὸς καὶ ἔχοντι οὕτω.

Σωσικλῆς Νικαρότα
Σάμιος ἐπιστατήσας
Ἔν τε κασταβι . . . καὶ ἐπὶ
Τοῦ Πύργου τοῦ ἐν Με-
γίστᾳ, Ἑρμᾷ Προπυ-
λαίῳ. Χαριστήριον.

Τελέσαρχος. Εὐπατρίδης Σάμιος ἐξυβρίσας τὸν διάδοχον τοῦ Πολυκράτους Μαιάνδριον, προσπαθοῦντα νὰ κατάσχῃ τὴν ἀρχήν.

Τηλαύγης ὁ υἱὸς τοῦ Πυθαγόρου, καὶ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ἀποθανὼν κατέλιπε παῖδα. Ἀνατραφεὶς μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας

ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεανοῦς, ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ Βιτάλην, καὶ μετ' ἐκείνης περιῆλθον αὐτῷ καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ πατρός του, ὃν καὶ διεδέξατο εἰς τὴν διδασκαλίαν. Ὁ Διογένης λέγει ὅτι οὐδὲν ὁ Τηλαύγης ἔγραψεν, ἀλλ' ὁ Σουΐδας τοὐναντίον βεβαιοῖ ὅτι ἔγραψε περὶ τετρακτύος βιβλία τέσσαρα. Ὑπῆρξε δὲ καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ὅστις καὶ ἀνέθετο, κατὰ τὸν Ἱππόβοτον, σύγγραμμά τι τῇ Τηλαύγει, ἀρχόμενον οὕτω « Κλυτὲ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε. »

Τηλεκλῆς ἢ Τήλεκλος ὁ υἱὸς τοῦ Ῥοίκου διακριθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου ἐν τῇ γλυπτικῇ καὶ πλεῖστα ἀξιοθαύμαστα ἔργα κατασκευάσας (ἰδὲ Θεόδωρος). Ὁ σοφὸς Θείρσιος παραδέχεται δύο Τηλεκλεῖς.

Τηλεφάνης ὁ αὐλητὴς ἀκμάσας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Τοσοῦτον ἐπιτήδειος περὶ τὸν αὐλὸν ἦν οὗτος, καὶ τοσοῦτον εὐκόλως ἐδύνατο νὰ ἐξάπτῃ ἢ πραΰνῃ τὰ πάθη τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, παίξας ποτέ δι' ἐπίδειξιν τὸν αὐλὸν ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοσοῦτον ἐνθουσίασεν αὐτόν, ὥστε τὸν ἠνάγκασεν ἐγερθεὶς νὰ δράξηται τῶν ὅπλων, ὡς εἰ ἐπρόκειτο κίνδυνός τις. Εἰς τὸν Τηλεφάνη δὲ Κλεοπάτρα ἡ θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου ἀνήγειρε λαμπρὸν μνημεῖον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Μεγάρων εἰς Κόρινθον.

Τιμάνθης. Ζωγράφος ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀκμάσας μεταξὺ τῆς ἑβδομηκοστῆς ἑβδόμης καὶ ἐννενηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν εὕρεσιν καὶ μίμησιν, τὸ δὲ ἰδιάζον τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ θέλγητρον ἦν ὅτι κατέλειπε πολλὰ ἵνα ὑπὸ τῆς τοῦ θεατοῦ φαντασίας ἀναπληρῶνται. Δείγματα τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ ὑπῆρχον πολυάριθμα, οἷον λαμπρὰ εἰκὼν παριστῶσα τὴν ἧτταν ἣν ὑπέστησαν οἱ Ἀχαιοὶ διὰ θαύματος περὶ τὴν Πελλήνην, ἑτέρα παριστῶσα Κύκλωπα κοιμώμενον καὶ σατύρους καταμετροῦντας διὰ θύρσου τὸν δάκτυλον αὐτοῦ, καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Πασῶν ὅμως ἐξαισιωτέρα ὑπῆρχεν ἡ τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας παριστῶσα εἰκών, τὴν ὁποίαν ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ στίχου τούτου τοῦ Εὐριπίδου

. . . . . Κἄμπαλιν στρέψας κάρα
δάκρυα προῆκεν ὀμμάτων πέπλον προθείς.

Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ Τιμάνθης θέλων νὰ παραστήσῃ τὴν λύπην τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον ἐκείνου διὰ πέπλου. Ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρεθεῖσα ἐν τοιχογραφίᾳ εἰς Πομπηΐαν, σώζεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως· ἀντίτυπον δὲ ταύτης χαλκόγραφον ἔδειξεν ἡμῖν ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἡμῶν Βίλκιος. Ἐν δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι παρίσταται ὁ Κάλχας κρατῶν μάχαιραν, παρ' αὐτῷ δὲ ἡ Ἰφιγένεια φερομένη ὑπὸ δύο ὑπηρετῶν πρὸς θυσίαν καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Ἀγαμέμνων κρύπτων τὸ πρόσωπον· ἄνωθεν δ' ἐπὶ νεφελῶν φαίνεται ἡ Ἄρτεμις, καὶ παρ' αὐτῇ νύμφη κρατοῦσα δορκάδα. Ἐν γένει δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη ἐστι μία τῶν ἀρίστων, ἃς κατέλιπον ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι « Ὁ Τιμάνθης, λέγει ὁ Πλίνιος (α) διεκρίνετο πρὸ παντὸς ἐπὶ τῷ πνεύματί του· ἡ δὲ Ἰφιγένειά του ἐνεκωμιάσθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν ῥητόρων. (β) Παραστήσας αὐτὴν ὀρθίαν πλησίον τοῦ βωμοῦ, ἔνθα ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ, ἐζωγράφησε τὴν λύπην ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν παρευρισκομένων πάντων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἱερέως· ἐξαντλήσας δὲ ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῆς λύπης, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός, ἀδυνατῶν νὰ τῷ δώσῃ τὴν ἀρμοδίαν ἔκφρασιν. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ ἕτερα δείγματα τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ, ἐκ παραδείγματος ὁ μικρὸς πίναξ ὁ παριστῶν Κύκλωπα κοιμώμενον, τοῦ ὁποίου ὅπως καταδείξῃ τὸ γιγαντιαῖον ἀνάστημα, προσέθηκε σατύρους καταμετροῦντας διὰ θύρσου τὸν ἀντίχειρα. Ὁ Τιμάνθης ἐστιν ὄντως ὁ μόνος ζωγράφος τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἐμφαίνουσι πλέον ἀφ' ὅ,τι οὗτος ζωγραφεῖ. Καί τοι δὲ μεγίστη τέχνη καταδηλοῦται ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, αἰσθάνεταί τις ὅμως ὅτι πλείω ἔχουσιν εὐφυΐαν ἢ τέχνην. Ἐζωγράφησεν ἐπίσης ἕνα ἥρωα, ὅστις εἶναι ἔργον ἐντελέστατον, καὶ ἔφερεν εἰς τὸν καλοφῶνα τὴν ζωγραφικήν, ἰδίως ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν προσώπων. Τὸ τελευταῖον του τοῦτο ἔργον σώζεται ἔτι ἐν Ῥώμῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Εἰρήνης. »

(α) Plin. Hist. Nat. XXXV. 36.

(β) Cicer. de Orat. 22. 74.

Ὁ Κιντιλλιανὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Τιμάνθης συναγωνίσθη ἐπιτυχῶς μετὰ τοῦ Τηΐου καλλιτέχνου Κολώτου· ὁ δὲ Ἀθήναιος ἱστορεῖ ὅτι ἐλθὼν εἰς ἅμιλλαν πρὸς τὸν ἐξ Ἐφέσου ζωγράφον Παῤῥάσιον, ἐπὶ Αἴαντος, διαφιλονικοῦντος τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνίκησε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ· ὁ δὲ Παῤῥάσιος ἐπὶ τῇ ἥττῃ του λέγεται ἀνεφώνησεν ὅτι λυπεῖται βλέπων τὸν ἥρωα αὐτοῦ καὶ τὸ δεύτερον ἤδη νικώμενον ὑπὸ ἀναξίου ἀντιπάλου.

Τύρινναἡ ἔξοχος ἐν Μούσαις. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾶται εἰς ἐπίγραμμά τι, ὅπερ ἐν ἔτει 1813 εὑρέτο εἰς Σάμον ὁ Γεώργιος Ῥενουάρδος, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη βραδύτερον ἐν τῷ Καντεβριγιανῷ Μουσείῳ. (α) Ἔχει δὲ τὸ ἐπίγραμμα οὕτως.

Ἡ γενεῇ, δόξῃ τε καὶ ἐν Μούσῃσι Τύρινναἔξοχος, ἡ πάσης ἄκρα φέρουσ' ἀρετῆς,
ἐννεάδας τρισσὰς ἐτέων ζήσασα, τοκεῦσιν
δυστήνοις ἔλιπον δάκρυα καὶ στοναχάς.
Πᾶς γὰρ ἐμοῦ φθιμένης χῆρος δόμος· οὔτε γὰρ αὐτὴ
λείπομαι, οὔτ' ἔλιπον βλαστὸν ἀποιχομένη.
Ἀντὶ δὲ πατρῴου καὶ ὑψηρόφοιο μελάθρου,
λειτὴ τυμβὸν ἔχει σῶμα λαχοῦσα πέτρη·
εἰ δ' ἦν εὐσεβέων ὅσιος λόγος, οὔποτ' ἂν οἶκος
οὐμὸς ἐμοῦ φθιμένης ταῖς δ' ἐνέκυρσε τέχναις.

Παρὰ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων μεγίστη ἠγέρθη ἔρις περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου. Ὁ Πασσάβιος ἀναμιμνησκόμενος στίχου τινος σαπφικοῦ παρ' Ἡφαιστίωνι λέγοντος,

Εὐμορφοτέρα Μνασιδίκα τὰς ἁπαλᾶς Γυρήνω.

καὶ φρονῶν ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς Λεσβίας κόρης, οὕτω καὶ τὸ διώρθωσεν. Ὁ Κορνήλιος Πώβιος τὸ μετέτρεψεν εἰς Γυρηνοῦντα· ὁ Δερβίλιος εἰς Γυρίνα ἢ Γυρινοῦντα ἢ Γυρηνὼ καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Τούπιος εἰς Πυρινῶ, ποριζόμενος τοῦτο ἐκ Μαξίμου τοῦ Τυρίου λέγοντος «Ὅ,τι γὰρ ἐκείνῳ Ἀλκιβιάδης καὶ Χαρμίδης καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Πυρινὼ καὶ Ἀτθὶς καὶ Ἀνακτορία.»

(α) Τόμ. 1. σελ. 330.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν θαυμάζομεν διὰ τὴν τοσαύτην προσπάθειαν τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν ὅπως ἀπορρίψωσι τὸ ἐπὶ τοῦ ἐπιταφίου λίθου ὄνομα τῆς Σαμίας ταύτης κόρης, καὶ ἀναζητῶσιν εἰς σαπφικοὺς στίχους καὶ εἰς τοῦ Μαξίμου τοὺς λόγους ἕτερα ὀνόματα. Μὴ δὲ ἦτο δυνατὸν, νὰ ὑπάρχῃ ΤύρινναἩ Πυρινὼ Λεσβία;

Φιλαινίς. Γυνὴ εἰς ἣν σώζεται τὸ ἑξῆς τοῦ Διοσκορίδου ἐπιτάφιον.

Τῆς Σαμίης τὸ μνῆμα Φιλαινίδος· ἀλλὰ προσειπεῖν
τλῆθί με, καὶ στήλης πλησίον, ὤνερ ἴθι.
Οὐκ εἰμ' ἡ τὰ γυναιξὶ ἀναγράψασα προσάντη
ἔργα καὶ Αἰσχύνην οὐ νομίσασα Θεόν.
Ἀλλὰ φιλαιδήμων, ναὶ ἐμὸν τάφον· εἰ δέ τις ἡμέας
αἰσχύνων λαμυρὰν ἔπλασεν ἱστορίην,
τοῦ μὲν ἀναπτύξαι χρόνος οὔνομα, ταμὰ δὲ λυγρὰ
ὀστέα τερφθείη κλήδον' ἀπωσαμένης.

Φύλακος ὁ Ἰστιαίου. Οὗτος ἕνεκα τῆς μεγίστης ἀνδρίας ἣν ἔδειξε πολεμῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἐν Σαλαμῖνι, ἐνεγράφη εὐεργέτης αὐτοῦ καὶ ἔλαβεν ὡς προείπομεν, εἰς ἀμοιβὴν χώραν πολλήν.

Φιλητᾶς. Ἐπιγραμματοποιὸς δόκιμος υἱὸς τοῦ Τηλέφου, ἀκμάσας ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὑπῆρξε γραμματικὸς ἐπίσης ἄριστος, γενόμενος διδάσκαλος Πτολεμαίου τοῦ δευτέρου, καὶ συνέγραψεν ἐπιγράμματα (ὧν σώζονταί τινα ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ) ἐλεγείας καὶ ἄλλα· ζητῶν δ' ἀνενδότως τὸν ψευδόμενον λόγον, ἀπέθανεν ἐκ τῆς μεγίστης προσπαθείας, ἣν κατέβαλε πρὸς εὕρεσιν αὐτοῦ, σκελετώδης καταστάς. Τινὲς θεωροῦσι τὸν Φιλητᾶν Κῶον.

Φυτώ. Μία τῶν περιφήμων δέκα Σιβυλλῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀκμάσασα πολὺ πρὸ τοῦ Πυθαγόρου, οὗ, ὡς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ εἴπομεν, προεσήμανε τὴν ἐν Ἰταλίᾳ μετάβασιν. Ἦν δὲ ποιήτρια, καὶ περὶ αὐτῆς ἔγραψεν ὁ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ Σαμιακῶν ἀρχαιοτήτων ἀπολεσθέντι συγγράμματι αὐτοῦ.

Φῶκος. Ἀστρολόγος ἔνδοξος ἀκμάσας τὸν ἕκτον π. Χ. αἰῶνα· συνέγραψε δὲ περὶ ναυτικῆς καὶ ἀστρολογίας σύγγραμμα τοσοῦτο

εὐφυὲς, ὥστε παρὰ πολλῶν ἀπεδόθη τοῦτο εἰς Θαλῆ τὸν Μιλήσιον

Χαρίλαος. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ τυράννου Μαιανδρίου, περὶ οὗ ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει διελάβομεν.

Χοιρίλος ἢ κατὰ Φώτιον, Χοιρίλοχος, περὶ τοῦ βίου τοῦ. ὁποίου καὶ τῆς ἐποχῆς ἐν ᾗ ἔζη πολλαὶ ἀντιφάσεις ὑπάρχουσι. Δοῦλος τὸ πρῶτον Ἐκφαντίδου τοῦ κωμικοῦ, κατὰ τοὺς μὲν, ἐν Σάμῳ τυγχάνων, συνεσχετίσθη, ὡς λέγεται, μετὰ Ἡροδότου τοῦ Ἁλικαρνασσέως,ὅστις ἐκτιμῶν τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ τὸν προέτρεψε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ποίησιν· διαφυγὼν δὲ λάθρα τὸν κύριον αὐτοῦ, ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἡροδότου, καὶ ἠδοκίμησε λίαν εἰς τὴν ποίησιν. Ἀλλὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην ἀναιρεῖ ὁ Πλούταρχος ἱστορῶν ὅτι ὁ Χοιρίλος ἦν σύγχρονος τοῦ Λυσάνδρου, μεταξὺ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῆς τοῦ Ἡροδότου μεγίστη ὑπάρχει διάστασις. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Σοφοκλέους, λέγοντι ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος συνηγωνίσθη πρὸς τὸν Χοιρίλον· ὁ δὲ Ἀθήναιος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Χοιρίλος διατρίβων παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἀρχελάῳ, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι καὶ ἀπεβίωσε τῷ 399 π. Χ. ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ καθ' ἑκάστην τέσσαρας μνᾶς, ἃς κατηνάλισκεν εἰς ὀψοφαγίαν. Τὸ ἄριστον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἦν ἡ Περσηΐς, ποίημα πλῆρες χάριτος, ἐν ᾧ ἐξύμνει τὰς κατὰ τοῦ Ξέρξου νίκας τῶν Ἀθηναίων· τοσούτῳ δ' ἐτιμήθη τὸ ποίημα τοῦτο, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐψηφίσαντο ν' ἀναγινώσκηται μετὰ τῶν τοῦ Ὁμήρου ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγιστα τεμάχια τῆς Περσηΐδος διεσώθησαν, ἄγνωστον τυγχάνει εἰ ὁ Χοιρίλος ἐπέρανεν αὐτὴν μετὰ τῆς νίκης τῆς Σαλαμῖνος ἢ μετὰ τοῦ τέλους τοῦ Περσικοῦ πολέμου· ὁμοίως δ' ἐκ πόσων ᾀσμάτων συνέκειτο τοῦτο καὶ ἂν ἦτο ἢ μὴ διῃρημένον εἰς ᾄσματα. Τοῦ Χοιρίλου τὰ ἀποσπάσματα συνέλεξε καὶ μετὰ τοῦ βίου αὐτοῦ συνεξέδωκεν ὁ **Naekius** ἐν Λειψίᾳ τῷ **1817**. Εἰσὶ δὲ ταῦτα.

Ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρονον ἶδρις ἀοιδῶν
Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών.
Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,

Ὕστατος ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐ δέ τοι ἔσται
Πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

——

Ἤγεό μοι λόγον ἄλλον ὅπως Ἀσίης ἀπὸ γαίης
Ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

——

Μηλονόμοι τε Σάκαι, γενεῇ Σκύθαι· αὐτὰρ ἔναιον
Ἀσίδα πυροφόρον· νομάδων γε μὲν ἦσαν ἄποικοι,
Ἀνθρώπων νομίμων . . . . . .

——

Τῶν δ' ὄπισθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι.
Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες
Ὠκέετ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ·
Αὐχμαλέοι, κορυφὰς τριχοκούριδες, αὐτὰρ ὕπερθεν
Ἵππων δαρτὰ πρόσοπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ.

——

Νηῦς δέ τις ὠκυπόρος Σαμίη, συὸς εἶδος ἔχουσα.

——

Ὅρκον δ' οὔτ' ἄδικον χρεὼν ἔμμεναι, οὔτε δίκαιον.

——

. . . . . Χερσὶν
Ὅλβον ἔχω κύλικος τρύφος ἀμφὶς ἑαγὸς
Ἀνδρῶν δαιτυμόνων ναυάγιον, οἷα τε πολλὰ
Πνεῦμα Διωνύσοιο πρὸς Ὑβριος ἔκβαλεν αὐτάς.

——

Πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.

Ἐκτὸς τῆς Περσηΐδος ὁ Χοιρίλος ἔγραψεν ἐπιστολὰς, κωμωδίας καὶ ἐπιγράμματα, ὧν τινα εἰς Σαρδανάπαλον, λίαν ὅμως ἀμφισβητούμενα. Ὁ Σουΐδας τῷ ἀποδίδωσι καὶ Λαμιακά· ἀλλὰ ταῦτα θεωροῦνται ἔργα τοῦ ἐξ Ἰασοῦ Χοιρίλου μᾶλλον, ὃν τοσοῦτον ὁ Κοΐντος Κούρσιος καὶ ἡ Μοῦσα τοῦ Ὁρατίου ἐσατύρισαν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀλεξανδρινοὶ εὗρισκον παραδόξως τὸ ὕφος τοῦ Χοιρίλου ἄχαρι καὶ ἄμορφον· ὁποίαν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἀμουσίαν εἶχον, κατα-

τάσσοντες τὰ ἄμορφα ταῦτα ποιήματα ἐν τῇ τάξει τῶν ἀθανάτων ῥαψῳδιῶν τοῦ τυφλοῦ ἀοιδοῦ;

Ἡ ἀπαρίθμησις αὕτη τῶν ἐνδόξων τῆς Σάμου ἀνδρῶν, καὶ τοι ἐπιτροχάδην γενομένη, ἀριδήλως δείκνυσι ὅτι ἡ νῆσος αὕτη πολλὰς Ἑλληνίδας χώρας ὑπερέβη ἐπὶ καλλιτεκνίᾳ· τινὰ μάλιστα τούτων περιποιοῦσι τιμὴν οὐχὶ εἰς τὴν Σάμον ἢ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς αὐτὸ ἐν γένει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Καὶ ἂν δὲ τῶν Σαμίων συγγραφέων ἐσώζοντο τὰ συγγράμματα, ὁποῖον φῶς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἤθελον ἐπιχύσει; Οὐχ ἧττον ἔνδοξος ὑπάρχει ἡ Σάμος καὶ διὰ τοὺς μεγάλους ἄνδρας, οἵτινες ἐπεσκέψαντο αὐτὴν, οἷον τὸν Λυκοῦργον, ὅστις, καθ' Ἡρακλείδην, αὐτόσε καὶ ἀπεδήμησε, τὸν Φερεκύδην, ὅστις μυθολογεῖται ὅτι ἐκέκτητο καὶ τὸ προνόμιον τῆς μαντείας, διότι ἰδών ποτε πλοῖον οὐριοδρομοῦν καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Σάμου κατευθυνόμενον, προεῖπεν ὅτι ἐντὸς μικροῦ κατακλυσθήσεται, ὅπερ καὶ ἐγένετο, τὸν Σωκράτη, ὅστις, κατὰ Ἴωνα τὸν Χῖον παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ, νέος ὢν, ἐπεσκέψατο αὐτὴν καὶ πλείστων ἄλλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς ἐρημώσεως τῆς Σάμου.

«Ἐν πάσαις μὲν ταῖς ἱστορικαῖς πραγματείαις, λέγει ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, καθήκει τοὺς συγγραφεῖς περιλαμβάνειν ἐν τοῖς βιβλίοις ἢ πόλεων ἢ βασιλέων πράξεις αὐτοτελεῖς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους· οὕτω γὰρ μάλιστα διαλαμβάνομεν τὴν ἱστορίαν εὐμνημόνευτον καὶ σαφῆ γενέσθαι τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Αἱ μὲν γὰρ ἡμιτελεῖς πράξεις οὐκ ἔχουσαι συνεχὲς ταῖς ἀρχαῖς τὸ πέρας, μεσολαβοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν τῶν φιλαναγνωστούντων, αἱ δὲ τὸ τῆς διηγήσεως συνεχὲς περιλαμβάνουσαι, μέχρι τῆς τελευτῆς ἀπηρτισμένην ἔχουσιν ἐπαγγελίαν. Ὅταν δ' ἡ φύσις αὕτη τῶν πραχθέντων συνεργῇ τοῖς συγγραφεῦσι, τότ' ἤδη παντελῶς οὐκ ἀποστατέον ταύτης τῆς προαιρέσεως.» Εἴθε νὰ ἐδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ὅπως ἀπαρεγκλίτως βαδίσωμεν τὴν

ὑπὸ τοῦ Διοδώρου διαγραφομένην ὁδὸν καὶ αὐτοτελῆ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους παράσχωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου· ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ φύσις τῶν πραχθέντων δὲν συνεργεῖ ἡμῖν. Ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων περιπετειῶν, ὧν ὁ μεσαίων διῆλθε, σκότος μέγιστον καλύπτει τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ματαίως δ' ἤθελέ τις ἀποπειραθῆ ὅπως διεισδύσῃ εἰς τοῦ σκότους ἐκείνου τὰ ἄδυτα, ἢ ὅπως ἐξαγάγῃ τί ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τότε συγγραφέων. Αἱ ἀτελεῖς καὶ ἄμορφοι τῶν Βυζαντινῶν ἀφηγήσεις τῶν κατὰ τὴν δύσμορφον ἐκείνην ἐποχὴν γεγονότων, οὐ μόνον δὲν φωτίζουσιν, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐπὶ μᾶλλον περιπλέκουσι τὸν φιλίστορα τὸν βουλόμενον πιστῶς νὰ ἀκολουθήσῃ ταῖς διαφόροις περιπετείαις τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Καὶ τοιαύτη ἡ φορὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τὰ ἔθνη δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅπως καὶ τὰ ἄτομα. Καθὼς ὁπόταν εἰς ἕνα ἄνθρωπον ἅπαξ μιᾶς δυστυχίας ἐπελθούσης, πολλαὶ ἕτεραι ἀλλεπαλλήλως τῇ παρακολουθοῦσι, καὶ ὁ τάλας ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ δυσπραγίᾳ τῆς τύχης καθίσταται οὕτως εἰπεῖν ἐνεός, ἀπαραλλάκτως καὶ εἰς τὰ ἔθνη, ὁπόταν διὰ συμφορᾶς ἐπὶ συμφορᾷ ἐπέλθῃ ἡ παρακμὴ, τότε συμβαίνει εἶδός τι (ἂν ἐπιτρέπηται ἡμῖν ἡ ἔκφρασις αὕτη) ἠλιθιότητος, διαρκούσης τῆς ὁποίας δὲν πρέπει ν' ἀπαιτῶμεν ἢ ἀθλιότητα μόνην. Ἐν καιρῷ εὐτυχίας, ἡ ὑλικὴ ἀνάπτυξις συμβαδίζει τῇ ἠθικῇ, καὶ συγγραφεῖς διάσημοι ἀναδείκνυνται καὶ μνημεῖα πολυτάλαντα κατασκευάζονται· ἀλλ' ὁ μεσαίων ἦν ἐποχὴ ἀρμοδία καὶ πρὸς συγγραφέων τὴν γένεσιν καὶ πρὸς μνημείων κατασκευὴν, ὥστε ἐξ αὐτῶν ὁ ἱστορικὸς νὰ ἀρύηται ὕλην;

Ὁ ζόφος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ πλάνης κατεῖχε τοὺς ἀνθρώπους, ὅτε ἡ πρὸ αἰώνων δοθεῖσα ἐπαγγελία περὶ τῆς ἐλεύσεως ἑνὸς Σωτῆρος ἐξεπληρώθη. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὑπερανθρωπίνου καὶ ἀκατανοήτου αὐτοῦ Ὄντος, νέα ἐποχὴ ἀναπτύξεως ἀνέτειλεν, ἡ ἀχλὺς τῶν πνευμάτων διεσκεδάσθη, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνευρὼν τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ Πλάστην, ἔστρεψε πρὸς Αὐτὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ τὰ ὄμματα. Ἀλλὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, καίτοι περιλαμβάνουσα τὰς ὑγιεστέρας τῆς σοφίας ἀρχὰς, πρὸς πολλὰς ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπάλαισεν ἐναντιότητας, καὶ ἱκανὸς παρῆλθε χρόνος μέχρις οὗ αἱ τῶν

ἐθνῶν προλήψεις ἐκλείψωσι καὶ παγιωθῇ ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων αὕτη. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φαίνεται ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ἀρχῇ ἔτι τοῦ κηρύγματος εἰσήχθη εἰς Σάμον, τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο ἔκ τε τῆς διαβάσεως τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς Παύλου ἀπὸ τὴν νῆσον ταύτην, (α) καὶ ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιδόσεως ἣν ἔλαβεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ διὰ τῆς συστάσεως τῶν ἑπτὰ Ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῆς. Ἴσως μάλιστα ἐδίδαξεν ἐν Σάμῳ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς ὃν ἐκληρώθη τὸ ἐν Ἀσίᾳ κήρυγμα· διότι κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, παρὰ τῷ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνῃ ἀπαντωμένην, οἱ δύο Ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Ἰωάννης ἐπιστεύετο ὅτι ἦλθον εἰς Σάμον καὶ ἱκανὸν διέμειναν χρόνον ἐν αὐτῇ, ἰδίως δ' εἰς Μεσόκαμπον, ἔνθα καὶ ἐκκλησία ὑπῆρχε τὰ μέγιστα τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Σάμῳ διατριβῆς τῶν δύο ἐκείνων θεσπεσίων ἀνδρῶν. Καὶ ἄγνωστον μὲν τυγχάνει ἂν ἡ Σάμος ὑπέστη τοὺς αὐτοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὺς, ὅσους ἄλλαι χῶραι, ἐπίσης δὲ καὶ ὁποῖος ἦν ἐν ἀρχῇ ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς· βραδύτερον ὅμως ἀπαντῶμεν τὸν ἀρχιερέα τῆς Σάμου, ὑποκείμενον τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ Θρόνῳ τῆς Ῥόδου, τριακοστῷ ὀγδόῳ τὴν τάξιν κατὰ πρῶτον ὄντι, καὶ εἶτα τεσσαρακοστῷ πέμπτῳ γενομένῳ, ὑφ' ᾧ ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Σάμου, Χίου, Κῶ, Ναξίας, Θηρᾶς, Πάρου, Τήνου, Μήλου, Πισήνης, Ἰκαρίας, Λέρνης, Στυπαλίας, Τραχείας καὶ Νησσύρων (β)· ὥστε ἡ Σάμος παρίσταται πρώτη ἐν τῇ τάξει τῶν Ἐπισκοπῶν ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ῥόδου, ὅστις ἐτιτλοφορεῖτο Μητροπολίτης Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἢ Ῥόδου μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων νήσων. (γ) Ἐπίσκοποι δὲ Σάμου ἀναφέρονται οἱ ἐ-

(α) Πράξ. Ἀποστόλ. XX. 15

(β) Λέοντ. τοῦ Σοφωτ. περὶ Πρωτοκαθ. Πατριαρχ. σελ. 300.

(γ) Ἡ Σάμος πολλοὺς παρήγαγεν ἀρχιερεῖς ποιμάνοντας τὰ ποίμνια αὐτῶν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, τῶν ὁποίων καὶ μακρὸν καὶ ἀλυσιτελὲς θεωροῦμεν νὰ ἐπισυνάψωμεν τὸν κατάλογον. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ παραλείψωμεν τὸν ἀοίδιμον Πορφύριον Ζαμπέτην, ἐκ Καρλοβασίων, ἐπίσκοπον Τυρολόης, ὅστις πρῶτος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν Σαμίων οἰκοδομήσας πρὸ ὀγδοήκοντα τεσσάρων περίπου ἐτῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ προικίσας κτήμασι οὐκ ὀλίγοις ἐν τῇ κωμοπόλει αὐτοῦ Ἑλληνικὸν

ξῆς. Λέων, ὅστις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱεράρχου Αἰκυλίας, γέννημα τῆς Ἑλλάδος ὢν, ἀπηρνήσαντο τὰ πάντα ὅπως ἄρῃ τὸν σταυρὸν τὸν Κυρίου, καὶ ὅστις θαυμάσιον ἐν Σάμῳ βίον διαγαγὼν, ἐκοιμήθη αὐτόσε ἐν εἰρήνῃ, τὸ δὲ σῶμά του οἱ Ἐνετοὶ παρ' ἑαυτοῖς ἀπήγαγον. Ἰσίδωρος Α'. ὅστις τὸ πρῶτον εἰς κοινόβιόν τι ζῶν καὶ θαυμαζόμενος ἐπὶ ταπεινότητι, ἁπλότητι καὶ παντοίαις ἀρεταῖς, ἐγένετο εἶτα, κατὰ τὸν Ἰωάννην Μόσχον, ἐπίσκοπος τῆς Σαμίων πόλεως. Ἰσίδωρος Β'. οὗ τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Πενθέκτης Συνόδου Ἰσίδωρος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος Σάμου. Ἡράκλειος, οὗ τὸ ὄνομα ἐπίσης φέρεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἑβδόμης Συνόδου Ἡράκλειος ἐπίσκοπος Σάμου. Καὶ ἐν τῇ ὑπὸ Φλαβιανοῦ δὲ Α'. τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας συγκροτηθείσῃ κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν αἱρέσεως συνόδῳ μνημο-

Σχολεῖον λαμπρὸν μετ' ἐκκλησίας, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Σοφίας, κήπου, οἰκίσκων διὰ ξένους μαθητὰς καὶ ἀξιολόγου βιβλιοθήκης, ἥτις ὅμως κατὰ δυστυχίαν ἐκάη. Τὸ σχολεῖον τοῦτο παραγαγὸν καρποὺς θαυμασίους, παρημελήθη ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις τῆς Ἐθνεγερσίας, ἤδη ὅμως ἐπεσκευάσθη καὶ ὑπὸ διδασκάλους δοκίμους μαθητεύουσιν εἰς αὐτὸ ἱκανοὶ παῖδες. Φροντὶς καταβάλλεται παρὰ τῶν φιλομούσων Καρλοβασίων ὅπως ἀνοικοδομήσωσιν ἐκ βάθρων τὴν Πορφυριάδα ταύτην σχολὴν, εὐχόμεθα δ' ὅπως ὅσον ἐνεστι τάχιον πραγματοποιήσωσι τὸν σκοπὸν των τοῦτον. Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀοίδιμε Πορφύριε.— Τὸν ἐκ Σαμίων τὸ γένος ἕλκοντα καὶ πλείστας εὐποιΐας τῇ Πάτμῳ διαπραξάμενον ἀοίδιμον Μητροπολίτην Σαρδέων Νεκτάριον.— Τὸν ἐκ Παγώνδα πρὸ μικροῦ τελευτήσαντα ἱεράρχην Λέρνης Διονύσιον.—Τὸν ἐκ τῆς κωμοπόλεως Μιτυληνῶν Λύδης Νεόφυτον.— Τὸν ἐκ Βαθέος ἐνάρετον καὶ σεβάσμιον Μητροπολίτην Σάμου καὶ Ἰκαρίας Γαβριήλ, περὶ οὗ ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει τοῦ Β'. Τόμου θέλομεν εἴπει.—Καὶ ἐν τέλει τὸν διακοσμοῦντα τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης Κύριλλον τὸν ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως Χώρας.

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης οὗτος ἐκ μικρῶν ὁρμώμενος καὶ τὴν ἀρετὴν Αὐτοῦ μόνον προσὸν ἔχων, ἐνεγράφη εἰς τὴν Ἱεροσολυμιτικὴν ἀδελφότητα· διακριθεὶς δὲ μετὰ πολυετῆ δοκιμασίαν ἐπὶ εὐαγγελικῷ καὶ εἰρηναίῳ χαρακτῆρι, περιῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἀξιώματα, πρῶτον μὲν Ἱεράρχης Σεβαστείας γενόμενος, εἶτα δὲ Λύδης, ἐν τέλει δὲ καὶ ἐπὶ τὸν ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν Θρόνον ἀναβάς.

νεύεται παραστὰς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σάμου· ὁποῖον ὅμως ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἄγνωστον τυγχάνει. (α)

Ἀλλὰ τί ἐπῆλθεν εἰς τὴν Σάμον ἀφ' ὅτου ὁ Οὐεσπασιανὸς τῆς ἀφήρεσε καὶ τὴν ἐπίπλαστον ἐκείνην τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Αὐγούστου λάμψιν; Τί ἐγένετο ἡ Σάμος;

Ὅταν ἑνὸς ἀχανοῦς κράτους ἄρχωσι Καλλιγοῦλαι, Κλαύδιοι καὶ Νέρωνες, ὅταν ἡ βασιλικὴ πορφύρα πιπράσκηται ἐν πλειοδοτήσει, ὅταν ἡ Γερουσία ἐγκωμιάζῃ καὶ εὐφημῇ ἕνα παράφρονα αὐτοκράτορα ὅστις ἐπὶ σκηνῆς ἐπιδείκνυται ὡς ἄριστος τραγῳδὸς καὶ μουσικός, τί προσδοκῶμεν παρὰ νησίδος μικρᾶς ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης ἐξαχρειώσεως; Μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Σάμου εἰς τοὺς Ῥωμαίους, αὕτη ἐσχημάτισε μετὰ τῆς Ῥόδου καὶ τῶν παρακειμένων νήσων ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπαρχία τῶν Νήσων, ἧς πρωτεύουσα ἦν ἡ Ῥόδος. (β) Εἰς ἑκάστην τῶν νήσων ἐπέμπετο διοικητὴς εἷς Ῥωμαῖος ὕπαρχος, ὅστις ὅμως κατ' ἀλήθειαν ἦν ἀπόλυτος κύριος. Τριάκοντα καὶ εἷς ἀριθμοῦνται τοιοῦτοι ἐν Σάμῳ μέχρι τοῦ Γαλλιηνοῦ, ἅπαντες δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπηνεῖς ἅρπαγες, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀφορῶντες ἢ πῶς νὰ λῃστεύσωσι τοὺς ὑπ' αὐτοῖς τεταγμένους. Δυστυχία εἰς ὅν τινα ἤθελε τολμήσει νὰ ἐκφέρῃ μεμψιμοιρίαν τινὰ κατὰ τῆς διοικήσεως αὐτῶν, διότι βεβαίως ἤθελεν οἰκτρῶς ὑποστῆ τῆς τοῦ τυραννίσκου μνησικακίας τ' ἀποτελέσματα. Οἱ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς πιστῶς εἰκονίζουσι τὸν διοικητικὸν τρόπον τῶν ὑπάρχων πανταχοῦ ἔνθα ἐπέμποντο καὶ παρέχουσι μαρτύριον τῆς ἀθλιότητος τῶν χρόνων ἐκείνων· καὶ ὅμως ὁ Πλίνιος (γ) ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Ἑλληνίδων νήσων ὠφελήθησαν λίαν, ἀνταλλάξασαι πρόσκαιρον καὶ ψευδῆ ἐλευθερίαν πρὸς τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν τὴν ὁποίαν τοσούτους αἰῶνας ἀπήλαυσαν οἱ ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεώνων κατακτηθέντες λαοί!

Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ θέσις καθόλου ἦν ἀξιοθρήνητος κατὰ

(α) Le Quien Oriens Christianus T. 1. p. 931.

(β) Sueton. Vesp. 8.

(γ) Plin. Hist. Nat. XXVII. 1. 2.

τοὺς χρόνους ἐκείνους· διότι καταπεπονημένοι ὄντες ἐκ τῶν μακροχρονίων ἀγώνων, ἐξηχρειωμένοι δ' ἐκ τῶν παθῶν, ἄτινα πάντοτε ἡ δουλεία συνεπιφέρει, ἔκυπτον χαύνως τὸν αὐχένα οὐ μόνον ὑπομένοντες τὰς καταδυναστεύσεις, ἀλλὰ, τὸ χεῖρον, χαμερπῶς κολακεύοντες τοὺς ὑπάτους καὶ μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν ταπείνωσιν τῆς ἰδίας πατρίδος συμπράσσοντες.

Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν ἐξευτελισμοῦ περιῆλθον τότε, ὥστ' ἐξαλείφοντες ἐκ τῶν ἀνδριάντων τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων ἀντεκαθίστων αὐτὰ διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν τυράννων αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ παροιμία προῆλθε Τὸ μὲν ἐπίγραμμα Ῥωμαΐζει, ὁ δ' ἀνδριὰς Ἑλληνίζει. (α) Ἀφ' ἑτέρου τινὲς τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς κατηριθμοῦντο καὶ οἱ Σάμιοι, (β) ἀναχωροῦντες τῆς πατρίδος αὐτῶν μετέβαινον εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ διὰ τοῦ ζωηροῦ πνεύματός των, διὰ τῆς καταπληκτικῆς θρασύτητός των, διὰ τῆς μεγαλειτέρας καὶ σφοδροτέρας τοῦ Ἰσαίου στωμυλίας των, εἰσήγοντο εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, τῶν ὁποίων ἐμελέτων τὴν κατάκτησιν. Οὕτω παρίστησι αὐτοὺς ὁ σατυρικὸς Ἰουβενάλης.

Τὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καλύπτει σκότος μέγα, διότι ἐν μέσῳ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ, ὅστις ἄρδην ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τοῦ ἀχανοῦς Ῥωμαϊκοῦ κράτους, οὐδεμία σχεδὸν γίγνεται τῆς Σάμου μνεία. Ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἄρα ἐκ τῆς μεγίστης ἀθλιότητος εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ νῆσος αὕτη, ἢ εἰς τὴν ἀπραξίαν ἐν ᾗ διετέλεσε τῶν κατοίκων εἰς τὸν ἥσυχον βίον ἐπιδοθέντων καὶ μηδόλως μέρος λαμβανόντων εἰς ἐξωτερικὰ γεγονότα; Ἀγνοοῦμεν ὁποίαν τῶν δύο ὑποθέσεων νὰ παραδεχθῶμεν· ἀλλ' ἂν καὶ ἀμφοτέρας ταύτας ὡς αἰτίας τῆς ἀφανείας ἐν ᾗ διετέλεσεν ἡ Σάμος ὑπονοήσωμεν, βεβαίως δὲν θέλομεν ἀποστῆ πολὺ τῆς ἀληθείας. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν διαμερισμὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς τέσσαρα τμήματα (292 μ. Χ.) ἐκ τῶν ἑξήκοντα τεσσάρων ἐπαρχιῶν καὶ ἐννεακοσίων τριάκοντα πέντε πόλεων, ἐξ ὧν συνέκειτο τὸ κράτος

(α) Δίων. Χρυσόστ. 37. 2

(β) Juvenal. Sat. III. 28.

τὸ ὑπὸ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλέα τῶν Ῥωμαίων, ἡ Σάμος ὑπήγετο εἰς τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην ἐπαρχίαν τὴν λεγομένην τῶν Νήσων, ἔχουσαν ἴδιον ἡγεμόνα, καὶ τὴν ὁποίαν ἀπήρτιζον αἱ νῆσοι Ῥόδος, Κῶς, Σάμος, Χίος, Μιτυλήνη, Μέθυμνα, Πέτελος, Τένεδος, Προσελήνη, Ἄνδρος, Τῆνος, Νάξος, Πάρος, Σύφνος, Μῆλος, Ἴος, Θήρα, Ἀμοργὸς καὶ Ἀστυπαλαία (α).

Τὰ μεγάλα γεγονότα προεμήνυσαν ἀείποτε ἔκτακτα συμβάντα. Καὶ ἐξ ἀρχαίων καὶ ἐκ νεωτέρων παραδειγμάτων, λέγει ὁ περιώνυμος Μακιαβέλλης, πειθόμεθα ὅτι οὐδὲν σπουδαῖον γεγονὸς ἐπέρχεται εἰς πόλιν τινα ἢ χώραν, εἰ μὴ προηγγέλθη ἢ δι' ἀποκαλύψεως ἢ διὰ θαυμάτων ἢ δι' ἄλλων τεραστίων. Τὴν δὲ ἰδέαν ταύτην τοῦ Μακιαβέλλη βλέπομεν ἄριστα ἐπιβεβαιουμένην κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαίωνος. Τὸν τέταρτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα δυστυχήματα παντὸς εἴδους προοιώνισαν οὕτως εἰπεῖν τὰς φρικώδεις τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, τὰς μετ' οὐ πολὺ ἀρξαμένας. Λιμοί, λοιμοί, σεισμοὶ καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια συνετάραξαν τὸν τότε κόσμον πρὶν οἱ βάρβαροι διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας ἄρξωνται τοῦ ἔργου τῆς καταστροφῆς. Τότε καὶ ἡ Σάμος, καίτοι μὴ μνημονευομένη μεταξὺ τῶν παθουσῶν ἐκ τῶν μαστίγων τούτων πόλεων, συνεμερίσατο βεβαίως τῆς τύχης ἐκείνων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ (361) τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τοῦ Οὐάλεντος (364) ἡ Σάμος ὑπέστη τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐπλήρουν τό τε Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν· ἔπαθε δὲ καὶ ἐκ τῶν σεισμῶν οἵτινες τῷ 362 καὶ 365 ἐκλόνισαν ἅπασαν τὴν ἀπὸ Πελοποννήσου μέχρι Σικελίας καὶ μέχρις Ἀραβίας χώραν (β). Τριάκοντα ἐννέα ἔτη μετὰ τὸν τοῦ Οὐάλεντος θάνατον, ἤτοι ἐν ἔτει 417, νέος σεισμὸς φοβερώτατος ἐκλόνισε τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, μεγίστας ἐπενεγκὼν ζημίας· ἐπαναλαμβάνεται δὲ οὗτος τριάκοντα ἔτη βραδύτερον καὶ πολλὰς ἐρημόνει ἐπαρχίας. Ἡ Κωνσταντινούπολις τότε κατὰ μέγα μέρος ἀνατρέπεται, ὄρη καταπίπτουσιν, ἔτε-

(α) Ἱεροκλ. Γραμμ. Συνέκδ. 23.

(β) Ammian. Marc. XXVI. 10.

ρα ἐξεμῶνται ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, νῆσοι καταβυθίζονται, ἄλλαι ἐξέρχονται τῆς θαλάσσης, αἱ παρὰ τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ νῆσοι πλεῖστα δεινὰ ὑφίστανται, καὶ φρίκη καὶ τρόμος κατέχουσι πάντας ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας, καθ' οὓς οἱ σεισμοὶ ἀλλεπαλλήλως διήρκουν.

Ἐν μέσῳ τῶν φρικωδῶν τούτων δυστυχημάτων αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων ἐπελθοῦσαι, ἐπηύξησαν τὴν ἐλεεινότητα τῆς ἐποχῆς. Οἱ Γότθοι, λαὸς Γερμανικὸς πρῶτον ὁρμητήριον ἔχων τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς, μεταβάντες διαπόντιοι εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἐλαφυραγώγησαν αὐτήν, ἐπυρπόλησαν τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἐφέσου κατὰ τὴν τρίτην αὐτῶν ναυτικὴν ἐπιδρομὴν καὶ πολλὰς χώρας ἠρήμωσαν. Οἱ Οὖνοι, οἱ Ἀλανοὶ καὶ ἕτερα βάρβαρα ἔθνη, ἅτινα κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐφάνησαν, ἦσαν τοσαῦται μάστιγες διὰ τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος· βεβαίως δὲ καὶ ἡ Σάμος ὑπέστη τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν. Τότε τὰ δεινὰ ἐκορυφώθησαν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν, ἡ καταστρεπτικὴ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου συνηγωνίσατο πρὸς τὰ καταστρεπτικὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, πᾶς δεσμὸς φιλανθρωπίας ἐχαλαρώθη, πᾶν δικαίωμα ἐξέλειψεν ὑπὸ τὴν κτηνώδη βίαν τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὸ κράτος εἰκόνιζε ζοφώδη σκηνήν, ἐν ᾗ τὰ τραγικώτερα παρίσταντο δράματα. Καὶ ὅμως οἱ ἐν Βυζαντίῳ, μὴ ἀρκούμενοι βλέποντες τὴν ἰδίαν φύσιν οἰκτρῶς καταστρεφομένην, ἤριζον περὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεανθρώπου, κατασπαρασσόμενοι ὑπὸ τῶν αἱρέσεων τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Μονοθελητῶν καὶ πολυαρίθμων ἄλλων!

Κατὰ τὸν διαμερισμὸν τοῦ κράτους εἰς θέματα ἢ νομοὺς, τὴν Σάμον, καίτοι αἱ λοιπαὶ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι πᾶσαι ὁμοῦ ἀπήρτισαν ἓν θέμα, διὰ τὸ ἐπιφανεστάτην ὅμως εἶναι (λέγει Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος) (α) μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ θέματος τῶν πλωϊζομένων τεθήκασιν. Ἐγένετο λοιπὸν ἡ Σάμος τὸ δέκατον ἕκτον θέμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Σάμος Νῆσος, εἰς ὃ προσετέθησαν ἡ ἤπειρος ἡ ἀπέναντι τῆς Σάμου, ἡ Ἔφε-

(α) Κωνστ. Πορφ. Περὶ Θεμ. Β. Ι. 14.

σος, Μαγνησία, Τράλλεις, Μύρινα, Τέως καὶ Λέβεδος μέχρι τοῦ Ἀτραμμυτίου· διήρητο δὲ τὸ θέρα τῆς Σάμου εἰς τ ο ύ ρ μ α ς ἡ ἐπαρχίας δύο, μίαν μὲν τὴν Ἐφεσίαν, ἑτέραν δὲ τὴν Ἀρταμμυτίνην, καὶ ρ ο γ ε υ ό μ ε ν ο ν κατὰ πᾶσαν τετραετίαν, εἶχεν ἴδιον στρατηγόν, πραιτώριον λαχόντα τὴν πόλιν Σμύρνην καὶ ἐν τοῖς ἀξιώμασι τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς κατέχοντα τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην τάξιν.

Τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν, οἵτινες ὁρμητήριον εἶχον τοὺς σκοπέλους καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰκαρίου, παρηκολούθησαν αἱ συνεχεῖς τῶν Σαρακηνῶν ἐπιδρομαί. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Σαρακηνοὶ διεκρίνετο κατὰ πρῶτον ἰδιαιτέρα φυλὴ τῆς ἐρήμου Ἀραβίας, ἀποτελοῦσα τὴν κυριωτέραν ἰσχὺν τῶν ἀραβικῶν ὅπλων· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο βραδύτερον ἐδόθη παρὰ τῶν ἱστορικῶν τοῦ μεσαίωνος εἰς ἅπαντας τοὺς μουσουλμάνους Ἄραβας ἢ Μαύρους, τοὺς οἰκοῦντας τὴν Παλαιστίνην, ὡς καὶ τοὺς κατακτήσαντας τὴν Ἀφρικήν, Σικελίαν, Ἱσπανίαν καὶ τὸ μεσημβρινὸν τῆς Γαλλίας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, ὁ Μωαβιάχ, υἱὸς τοῦ Ἀμποῦ Σοφιὰν καὶ διοικητὴς Συρίας, στόλον ἐν τοῖς λιμέσι τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐξ ἑπτακοσίων πλοίων καταρτίσας καὶ πλεύσας ἐπὶ τὴν νῆσον Κύπρον κατέλαβεν αὐτήν· αὐξήσας δὲ τὸν στόλον του μέχρι χιλίων διακοσίων πλοίων, ἐλήϊσε τὴν Χίον, Σάμον καὶ ἄλλας τοῦ Ἰκαρίου νήσους, καὶ τάξας μέρος τοῦ στόλου αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Ἀμποῦ Λαβάρ, προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσε τὴν Κῶ· ἐπομένως δὲ πέμψας εἴκοσι πλοῖα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Ἀμπουχάφ Ὁμάρ, ἐλήϊσε τὰς Κυκλάδας, ἐκυρίευσε τὴν Κρήτην καὶ εἰς πλεῖστον τρόμον τοὺς κατοίκους τῶν νήσων ἐνέβαλε.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ περίπου χρόνον (672 μ. Χ.) ἕτερός τις ἄραψ ὁ Μωχαμὲτ υἱὸς τοῦ Ἀβδαλλάχ, κατασκευάσας στόλον ἐν τοῖς λιμέσι τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Σμύρνην, ἐλήϊσεν ἀπηνῶς τὴν Ἔφεσον, Σάμον, Νάξον, Δῆλον, Κῶ, Τῆνον καὶ Ἄνδρον· πολλοὶ δὲ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων, φοβούμενοι τὰς προσβολὰς τῶν Ἀράβων, οἵτινες κατέστησαν ἀληθεῖς κύριοι τῆς Μεσογείου, ἐγκατέλιπον τὴν γεννέτειραν αὐτῶν γῆν, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἐχθρῶν· ἀλλ' οὗτοι ηὐξήνθησαν βραδύτερον (821 μ. Χ.) τοσοῦτον, ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἠπείλουν (α). Πρὸς κορύφωσιν δὲ τοῦ κακοῦ ἐν ἔτει 747 σφοδρὰ ἐνσκήπτει ἐπιδημικὴ νόσος ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη καὶ μεγίστην ἐπιφέρει τὴν καταστροφήν.

Ἐν ἔτει 841 ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα προσεπάθησε ν' ἀνακτήσῃ τὴν Κρήτην καὶ καταστρέψῃ οὕτω τὸ ὁρμητήριον τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Θεόκτιστος, ὃν πρὸς τοῦτο ἔπεμψε, μεγίστην ὑποστὰς ἧτταν, δὲν ἐδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τῆς αὐτοκρατείρας τὰς προθέσεις. Τὸ δὲ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ δυστυχοῦς Μιχαὴλ Γ'. ὁ Πετρωνᾶς, διοικητὴς τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τῆς Σάμου, ἐπετράπη ἵν' ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σαρακηνῶν ἐκ τῶν μερῶν τῆς δικαιοδοσίας του μετὰ πολυαρίθμου στόλου· ἀλλ' οἱ δόλοι τῶν Σαρακηνῶν ἀφ' ἑνός, καὶ αἱ ἔριδες τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς ἀφ' ἑτέρου, παρέλυσαν τὰς προσπαθείας αὐτοῦ, οἱ δὲ βάρβαροι τοιουτοτρόπως ἐξηκολούθουν λῃΐζοντες τὴν Μεσόγειον καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς διευθύνσεις. Ἐν ἔτει 881 ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ἰταλίας ἅλωσιν τῶν Συρακουσῶν, ὁ Σαὴλ ἐμίρης τῆς Κρήτης ἔπεμψεν ἕνα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ στρατηγῶν, Φὼτ καλούμενον, ὅστις μετὰ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ μεγάλων πλοίων, πολυαρίθμων δὲ μικροτέρων, ἐλεηλάτησε τὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων νήσων καὶ προβὰς μέχρι Προκοννήσου, ἠπείλησε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὁ ναύαρχος ὅμως Νικήτας ἐπελθὼν κατέστρεψε μέγα μέρος τῶν πλοίων αὐτοῦ διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρός. Ἀλλὰ ἡ Σάμος, καίτοι ἐφισταμένη τὰς ἀδιαλήπτους εἰσβολὰς τῶν ἐχθρῶν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων νήσων, ἔπαθε δεινοτέραν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Δ'. (887 μ. Χ.) προσβολήν, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κυριευθεῖσα, αἰχμαλωτισθέντος δὲ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ στρατηγοῦντος Κωνσταντίνου Πατρικίου τοῦ Πασπαλᾶ. Ἡ ψυχρότης καὶ ἀκατανόητος ἀπάθεια μεθ' ἧς οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς Θεοφάνης Κοντι-

(α) Rampoldi Annali Musulmani T. 3. p. 51

νουάτος, (α) Συμεὼν ὁ Μάγιστος, (β) Γεώργιος ὁ Κεδρηνός (γ) καὶ Λέων ὁ Γραμματικός (δ), ἐκθέτουσι τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὡς δῆθεν οὐχὶ ἀσύνηθες πρᾶγμα, ὑπάρχουσι δεῖγμα ἀρίδηλον τῆς παρακμῆς καὶ ἐξασθενήσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ἡ ἀνικανότης καὶ ἀνδράνεια Λέοντος τοῦ Δ΄. ἐνεθάρρυνε τοὺς Σαρακηνοὺς ὅπως ἄρξωνται τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν, ἃς τοσοῦτον περιέστειλεν ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Βασίλειος. Ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς ἀρνησιθρήσκου, καλουμένου Δαμιανοῦ, ἐμίρου τῆς Τύρου, οὗτοι λεηλατήσαντες τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐκυρίευσαν τὴν Σελεύκειαν τῆς Κιλικίας, τὴν νῆσον Λῆμνον καὶ τὴν Δημητριάδα· ἑτέρα δὲ μοῖρα Κρητικὴ ὑπὸ τὸν ἐπίσης ἀρνησίθρησκον Λέοντα ἐμίρην τῆς Τριπόλεως, λεηλατήσασα ὁμοίως τὰς νήσους, προέβη μέχρις Ἑλλησπόντου, ὅπως καθέλῃ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἀποτυχοῦσα, ἐξηκολούθησε τὰς εἰς τὰς νήσους ἐπιδρομάς αὐτῆς. Τὰ δυστυχήματα ταῦτα συνεπλήρωσεν ἡ παρὰ Σάμῳ, ἧς ἐστρατήγει τότε Ῥωμανὸς ὁ μετέπειτ' αὐτοκράτωρ γενόμενος, ἐπελθοῦσα καταστροφὴ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 911 μ. Χ. διότι ὁ Λογοθέτης Ἰμέριος προσβαλὼν τριακόσια πλοῖα τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ τοὺς ἀρνησιθρήσκους Δαμιανὸν καὶ Λέοντα, μετὰ πολύωρον καὶ αἱματηρὰν ναυμαχίαν νικᾶται καὶ σχεδὸν πάντων ἐκεῖ κινδυνευσάντων, μόλις ἐπιτυγχάνει νὰ διασωθῇ μετὰ πλείστους κινδύνους εἰς Μιτυλήνην (ε) ἐξόπισθεν παρὰ τῶν Σαρακηνῶν καταδιωκόμενος. Ὁ Κωνσταντῖνος Βάριος ἱστορεῖ ὅτι παρὰ τῇ Σάμῳ οἱ Βυζαντινοὶ ἐνίκησαν τοὺς Σαρακηνούς, φονεύσαντες καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτὸν Βὰρ-Ῥασήδ (ς), ἀλλὰ τὸ ἀβάσιμον τῆς ἀφηγήσεως ταύτης ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Δαμιανὸς ἐκ τῆς νίκης αὐτοῦ ὠφελούμενος ἐκυρίευσε τὴν Σάμον, προὐτίθετο δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ

(α) Θεοφ. Κοντ. VI. 337.
(β) Συμ. Μάγ. 709.
(γ) Γεωργ. Κεδρ. Συνοψ. Ἱστορ. Β. σελ. 467.
(δ) Λέοντ. Γράμ. Χρονογρ. σελ. 379.
(ε) Γεωρ. Μοναχ. βασιλ. Λέοντ. μγ.—Λέοντ. Γραμ. Χρονογρ. σελ. 386.
(ς) Chron. Byz. p. 469.

τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καθ' ἅπαν τὸ Αἰγαῖον, εἰ μὴ ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἐματαίου τοὺς τολμηροὺς αὐτοῦ σκοπούς.

Ἐφόσον διήρκει ἡ δύναμις τῶν καλιφῶν, ἅπαν τὸ ἀρχιπέλαγος ὑπῆρχεν ἐκτεθειμένον εἰς τὰς λεηλασίας τῶν Σαρακηνῶν, διότι οὗτοι πανταχοῦ διασκορπισθέντες, ἐλαφυραγώγουν τὰς πόλεις, κατέστρεφον τοὺς ναούς, ἔθυον καὶ ᾐχμαλώτιζον· ἀλλὰ τὸ τέρμα τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἤγγιζε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος, τὸ Βυζαντινὸν κράτος, τεταπεινωμένον ἤδη ὑπὸ τὸ ἄχθος τοσούτων δεινοπαθημάτων, ἀνέκυψε τῆς ταπεινώσεως, εὑρὸν νέας δυνάμεις ἐπὶ τῆς ἐνδόξου βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Α΄. τοῦ διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐπικληθέντος Τζιμισκῆ. Ὁ Νικηφόρος ὁρμητήριον λαβὼν τὸν κατέναντι τῆς Σάμου, μεσημβρινῶς τῆς Ἐφέσου λιμένα τῶν Πυγέλων, ἐκυρίευσε μετὰ ἑπτάμηνον πολιορκίαν τὴν Κρήτην, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Φαλκουζῆς ἐκδιώξας τῆς Κύπρου τοὺς Σαρακηνούς, ἐπανήγαγε τὴν νῆσον ἐκείνην ὑπὸ τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Τότε καὶ ἡ Σάμος μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀρχιπελάγους νήσων ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν καὶ ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ εὐρωτιῶντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. (α)

Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β΄. ὁ Μέλης, εἷς τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων κυρίων τῆς Ἀπουλίας, πολίτης δὲ τοῦ ἐν Νεαπόλει Βαρίου, θέλων ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τῆς κυριαρχίας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως· κατ' αὐτοῦ δ' ἐπέμφθησαν (1016 μ. Χ.) μετὰ στρατοῦ πολυαρίθμου ὁ στρατηγὸς τῆς Σάμου Βασίλειος Ἀργύρης καὶ ὁ τῆς Κεφαλληνίας Κοντολέων. Ὁ Μέλης οὐδόλως ἀποθαρρυνθεὶς συνεπλάκη μετ' αὐτῶν, καὶ εἷς ἁπλοῦς ἰδιώτης ἐπέτυχε νὰ νίκησῃ δύο στρατηγοὺς τῆς αὐτοκρατορίας· ἀλλὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Βασίλειος Ἀργύρης λαβὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἰσχυρὰν ἐπικουρίαν καὶ τὸν τίτλον καταπάνου τῆς Ἰταλίας ἐξεπολιόρκησε τὸ Βάριον. Ὁ λαός, ἀείποτε ἀσταθής, μετὰ δύο μηνῶν πολιορκίαν συνεθηκολόγησε μυστικῶς πρὸς τὸν Ἀργύρη

(α) Χρονικ. Ζωναρ. σελ. 196, 197.

νὰ παραδοθῇ, νὰ παραδώσῃ δὲ συνάμα καὶ τὸν Μέλην· ἀλλ' οὗτος γνοὺς τὰ γενόμενα, ἀπέδρα κρυφίως ἐκ Βαρίου καὶ μετέβη εἰς Ἀσκόλην, πόλιν ἥτις ἐπίσης εἶχεν ἀποστατήσει. Πολιορκηθεὶς ὅμως καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Σάμου, κατέφυγε παρὰ τοῖς Νορμανδοῖς καὶ τῷ ἡγεμόνι τοῦ Σαλέρνου Γουϊμὰρ ὅπως ζητήσῃ ἐπικουρίαν. Καὶ ἐσπευσαν μὲν οὗτοι νὰ συνδράμωσιν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ Ἀργύρης προσβαλὼν αὖθις τὸν Μέλην καὶ τοὺς ἐπικούρους αὐτοῦ εἰς Κάννην τῷ **1019**, πολλοὺς μὲν ἐφόνευσε, τὸν δὲ Μέλην ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ πρὸς Ἐρρῖκον Β'. αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. (α)

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον Βλαδιμίρου, τοῦ ἐπικληθέντος Ἁγίου, εἷς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, Χρυσόχειρ καλούμενος, κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς δῆθεν μισθοφόρος· ἀλλ' ἐξελθὼν λάθρα τοῦ λιμένος, κατεπολέμησε τοὺς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος οἰκοῦντας, ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀβύδου, καὶ διεξελθὼν ἐνόπλως, ἀφίκετο μέχρι Λήμνου. Πρὸς καταστροφὴν τοῦ νέου τούτου ἐχθροῦ ἐπέμφθη αὖθις ὁ στρατηγὸς τῆς Σάμου Δαυὶδ ὁ ἀπὸ Ἀχριδῶν καὶ ὁ τῆς Θεσσαλονίκης Νικηφόρος Καβασίλας οἵτινες ἐντυχόντες τὸν Χρυσόχειρα παρὰ τῇ Λήμνῳ ἐν ἔτει **1023** κατεπολέμησαν αὐτὸν καὶ ἀπηνῶς ἔσφαξαν μετὰ ὀκτακοσίων στρατιωτῶν του (β). Τέσσαρα δὲ ἔτη μετὰ τὴν νίκην ταύτην, ἕτερος στρατηγὸς τῆς Σάμου ὁ Γεώργιος Θεοδωρόκανος ἔχων σύμμαχον τὸν ἀρχηγὸν τῆς Χίου Περιβόην, καταπολεμεῖ στόλον ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν Κυκλάδων νήσων ἐκπλέοντα καὶ κυριεύει μὲν δώδεκα νῆας αὐτάνδρους, διασκορπίζει δὲ τὰς ἐπιλοίπους. (γ) Αἱ συνεχεῖς διδόμεναι εἰς τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγοὺς διαταγαὶ τοῦ νὰ καταπολεμῶσι τοὺς ἐχθρούς, δύο τινα ἀποδεικνύουσι· πρῶτον ὅτι ἡ Σάμος δεινῶς ἠσθάνετο τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν τὰ ἀποτελέσματα, καὶ δεύτερον ὅτι ἡ θέσις αὐτῆς ἀπῄτει στρατηγοὺς ἱκανοὺς ὅπως ἀντεπεξέρχωνται κατὰ τῶν λῃζόντων τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας ἐχθρῶν.

(α) Lebau hist. du B. Emp. T. 14 p. 201.
(β) Γεώργ. Κεδρην. σελ. 719.
(γ) Χρον. Ζωναρ. XVII. § 1.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (1042) ἡ Σάμος ἐδέξατο ἐν αὐτῇ ἐξόριστον ἕνα τῶν τοῦ βασιλικοῦ γένους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἐφ' ὃν αἱ σκευωρίαι τῆς αὐτοκρατείρας Ζωῆς τὸν ἀνύψωσαν, εὗρετο τὴν περίστασιν ἁρμοδίαν ὅπως ἐκδικηθῇ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Τυφλώσας λοιπὸν, ἅμα αὐτοκράτωρ γενόμενος, τὸν Εὐνοῦχον Ἰωάννην, ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Μιτυλήνην· τὸν δὲ Κωνσταντῖνον, συγγενῆ Μιχαὴλ Ε'. τοῦ Καλαφάτου, ὕποπτον αὐτῷ τυγχάνοντα, τυφλώσας ὁμοίως ἐξέπεμψεν εἰς Σάμον. (α)

Ἐνῷ ἡ δύναμις τῶν Σαρακηνῶν ἐπαισθητῶς ἀπό τινος χρόνου ἐλαττωθεῖσα, προσήγγιζεν εἰς τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν αὐτῆς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσαις, νέος ἐχθρὸς ἐπίσης ἀπηνὴς ἔφερε τὰς πρώτας αὐτοῦ προσβολὰς κατὰ τῆς πνευστιώσης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἣν κατεπολέμουν ἑτέρωθεν στίφη Πατζινακῶν καὶ Σκυθῶν. Οἱ Τοῦρκοι, τῶν ὁποίων ἀρχηγέτης νομίζεται ὁ Θεργαμᾶ τῆς Γραφῆς ἢ ὁ Ταργίταος τοῦ Ἡροδότου, καὶ τῶν ὁποίων πρώτη κατοικία ὑπῆρξεν ἡ σειρὰ τῶν Ἀλταϊκῶν Ὀρέων τῶν ἐκτεινομένων μέσῳ Ῥωσσίας καὶ Σινικῆς, διασπαρέντες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπὶ τῆς Ἀσίας, προέβησαν βαθμηδὸν καὶ μέχρι τῆς Εὐρώπης. Ἐν ἔτει 1079 ὁ Σελζουκίδης Σουλεϊμὰν κατέσχε τὰς πλείστας χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐξετείνετο καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς πολλὰς τῶν παρ' αὐτῇ νήσων καθίστατο ἐπαισθητή, καθόσον οἱ κατοίκοι αὐτῶν πιεζόμενοι τοσούτῳ δεινῶς, οὐδὲ νὰ ἐμβλέψωσιν ἐτόλμων πρὸς τοὺς ἐν Βυζάντιῳ, τῶν ὁποίων ἐγνώριζον τὴν ἄκραν ἀσθένειαν. Οἱ ἐχθροὶ δὲ οὗτοι ἦσαν προωρισμένοι νὰ ἐπενέγκωσι τὸ τελευταῖον ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου μόρσιμον τραῦμα καὶ ἀπειλήσωσι πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. (β) Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (1087) στρατηγὸς καὶ Προνοητὴς τῆς Σάμου ἀναφέρεται Εὐστάθιος Πατρίκιος ὁ Χαρσιανίτης, ὅστις ἐν πιττακίῳ τινὶ τῆς Δουκαίνης Ἄννης, μητρὸς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτ-

(α) Χρον. Ζωναρ. II. 213
(β) Rampoldi An. Musulm. T. 6 339—Bagattini Storia ragionata T. 1. p. 6.

μου σωζομένῳ, διατάσσεται νὰ πέμψῃ ἄνθρωπον εἰς Λέρον πρὸς διανομὴν γαιῶν τινων, τῷ ὁσίῳ Χριστοδούλῳ δωρηθεισῶν, καὶ ὅστις ἔσχεν πρὸς τοῦτο ἐν ἔτει 6,598 ἀπὸ κτίσεως κόσμου τὸν Ἰωάννην Νοτάριον. (α)

Ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἦν ἀπησχολημένος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Πατζινακῶν πολέμους, Τοῦρκός τις, Τζαχᾶς καλούμενος, ἀνὴρ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν, δεινός τε τὴν πονηρίαν καὶ πολὺς, καταρτίσας στόλον ἐκ τεσσαράκοντα πλοίων, ἐκυρίευσε τὴν Φώκαιαν, τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Μιτυλήνην, τὴν Χίον, τὴν Σάμον καὶ τὴν Ῥόδον (1093 μ. Χ.) θέλων δὲ ν' ἀναβῇ εἰς αὐτὴν τῆς βασιλείας τὴν περιωπὴν, προσέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως καὶ τὰ βασιλικὰ ἐμβλήματα. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος πληροφορηθεὶς ταῦτα, ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ἱκανὸν στρατὸν ὑπὸ Νικήταν τὸν Κασταμονίτην, ὅστις συμπλακεὶς πρὸς τὸν Τζαχᾶ, ἡττήθη, πλεῖστα συνάμα ἀπολέσας πλοῖα. Τὴν ἀποτυχίαν τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ γνοὺς ὁ αὐτοκράτωρ, μετεπέμψατο ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου τὸν γυναικάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δούκαν, ὃν προεχειρίσατο μέγαν ναύαρχον τοῦ στόλου, μετ' ἐντολῆς αὐτὸς μὲν μετ' ἐπιλέκτου στρατοῦ διὰ ξηρᾶς νὰ μεταβῇ εἰς Σμύρνην, ἔνθα εὑρίσκετο τότε ὁ Τζαχᾶς, ὁ δὲ στόλος ὑπὸ Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν, ἄνδρα μαχιμώτατον, νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τὴν Μιτυλήνην, ὥστε καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης νὰ καταπολεμήσωσι τὸν Τζαχᾶν· τοιουτοτρόπως δὲ προσβαλόντες ἀμφοτέρωθεν αὐτόν, τὸν κατενίκησαν, ὥστε μόλις ἐδυνήθη μετημφιεσμένος νὰ διαφύγῃ ἐκεῖνος τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὁ δὲ Δαλασσηνὸς μετὰ τοῦ Δούκα ἐξ ἐπιδρομῶν τήν τε Σάμον καὶ τὰς ἄλλας νήσους ἐπαναγαγόντες ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπανῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν (β).

Ἐν τούτοις ἀναπτυσσομένης τῆς δυνάμεως τῶν Τούρκων, αἱ

(α) Πάντα τὰ εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς Πάτμου ἀναγόμενα χωρία, ἐλάβομεν ἐκεῖθεν ἐκ τῶν ἀντιγράφων τῶν τε χρυσοβούλλων καὶ τῶν λοιπῶν βασιλικῶν διατάξεων, ἃ ὅσον οὔπω δημοσιεύσει ὁ μετὰ πλείστης καὶ ἀξιεπαίνου φροντίδος συναγαγὼν αὐτὰ Κ. Ἰωάννης Σακκελίων.

(β) Ἄννα Κομνηνὴ Β. IX. 248.

κατὰ τῶν νήσων ἐπιδρομαὶ ἤρξαντο συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμεναι· κατασχόντες δὲ οὗτοι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐλήζοντο πάσας τὰς παρακειμένας χώρας. Ἀρχηγός τις τῶν ἐν Σμύρνῃ πολιτῶν, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Σμύρνης κατασχὼν τὴν ἡγεμονίαν, Ὀμοὺρ καλούμενος υἱὸς τοῦ Ἀττήν, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ θρασυκάρδιος, ἐντυχὼν καὶ λιμένας ὅσους ἐγκολπίζεται ἡ Ἰωνία καὶ δρυμόνας πολυξύλους καὶ πρὸς κατασκευὴν φορτικῶν νηῶν καὶ μακρῶν τριήρεων ἐπιτηδείους, κατεσκεύασε στόλον, δι' οὗ ἐπόρθησε τὰς περικύκλῳ νήσους καὶ πόλεις, τὴν Μιτυλήνην σὺν πάσῃ τῇ Λέσβῳ, τὴν Χίον, τὴν Σάμον, τὴν Ναξίαν καὶ ἄλλας· κατέστρεψε δὲ τὸν βίον βραδύτερον πολεμῶν ἐν Σμύρνῃ (α).

Μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ ἐξ Ἀμβιανοῦ Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου, ἤ, ὅπως Ἄννα ἡ Κομνηνὴ τὸν ὀνομάζει, Κουκουπέτρου, παροτρύνουσα τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐξώσεως τῶν ἀπίστων ἀπὸ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου πόλεμον. Στίφη δὲ ἀνθρώπων ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ ἀγρίου φανατισμοῦ καὶ τῆς πλεονεξίας μᾶλλον ἢ ἀπὸ ἕνθεον ζῆλον ἔδραμον εἰς τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ μωρὸν ἐκεῖνο κίνημα, ὅπερ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σταυροφορίαι ἀπεφασίσθη. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1095 ὁ πάπας Οὐρβανὸς Β'. ἐν δυσὶ συνόδοις συγκροτηθείσαις εἰς Πλακεντίαν καὶ εἰς Κλαρμόντην ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον, παρέχων πλήρη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τοῖς μετασχοῦσι αὐτοῦ καὶ ὑπισχνούμενος τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου εἰς τοὺς τυχὸν φονευθησομένους· τριακόσιαι δὲ χιλιάδες πολεμιστῶν καὶ ἰσαρίθμων ἀκολούθων συνῆλθον κατὰ Μάϊον τοῦ 1097 εἰς Νίκαιαν, σύνθημα ἔχοντες Diex il volt (ὁ Θεὸς τὸ θέλει). Δὲν ἀνήκει ἐν τῷ παρόντι πονήματι ἡ ἀφήγησις τῆς ἐκστρατεύσεως καὶ περατώσεως τῶν πολέμων ἐκείνων· ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι πρώτη ἀνδραγαθία τῶν ἐλευθερωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ λαφυραγωγία καὶ καταστροφὴ τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνης. Ἅρπαγες αἰσχροὶ οἱ δυσωνύμως καλούμενοι σταυροφόροι οὗτοι, πανταχόθεν ὅθεν διήρχοντο, κατέλειπον ἴχνη τῆς ἀκορέστου αὐ-

(α) Μιχ. Δούκα Βυζ. Ἱστορ. VII. 14.

τῶν ψυχῆς· ὥστε ἀντὶ νὰ φανῶσι σωτῆρες ὡς ἐπηγγέλλοντο, ἐδείχθησαν τύραννοι ἀσεβεῖς καὶ τῶν ἀπίστων ἀπιστότεροι. Ἐνῷ δὲ οὗτοι ἐκυρίευον τὴν Ἀντιόχειαν, Τοῦρκός τις λῃστὴς Ταγγρίπερπος καλούμενος, κατασχὼν τὴν Σμύρνην, Ἔφεσον, Σάμον, Χίον καὶ Ῥόδον, ἐλεηλάτει ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Οἱ Ἐνετοὶ, λαὸς μικρὸς μέν, ἀλλὰ πολυμήχανος καὶ ἐμπορικός, προσενεγκόντες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, ἀπελάμβανον προνομίων τινῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔχοντες ἰδίους ἐμπορικοὺς λιμένας καὶ ὄντες οὕτως εἰπεῖν μεσῖται τῶν πρὸς τὴν ἑσπερίαν συναλλαγῶν τῆς ἕω· διετίθεντο δὲ φιλίως καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Τούρκους, ὅπως μὴ παρενοχλῶνται ἐν τοῖς πλωσὶ αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βλέπων μετὰ φόβου τοὺς μεγάλους τῆς δύσεως ἐξοπλισμούς, προσεκάλεσε τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν ἵνα μὴ λαβῃ μέρος ἐν ταῖς ἐκστρατείαις ἐκείναις· αὕτη δὲ δρεπομένη τὸ ἀποκλειστικὸν ἐμπόριον τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ τοῦ Εὐξείνου, προθύμως εἰσήκουσε τῆς προσκλήσεως τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ὅταν οἱ Ἐνετοὶ εἶδον ὅτι οἱ Γενουήνσιοι, Πιζαῖοι καὶ ἕτεροι λαοὶ τῶν Σταυροφοριῶν μετασχόντες, κατακτήσαντες τὰς τῆς Παλαιστίνης παραλίας, ἐκαρποῦντο πλείω τῶν Ἐνετῶν ὠφελήματα, τότε καὶ οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ παραιτήσωσι τὸν εἰρηναῖον ἐμπορικὸν βίον, ὅστις δὲν ὑπισχνεῖτο τοσοῦτον μεγάλα κέρδη, καὶ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς Σταυροφορίας. Καὶ λοιπὸν ὁ μὲν στόλος αὐτῶν ὑπὸ τὸν Δομίνικον Μικέλλην ἐκυρίευσε τὴν Τύρον, ἤρξαντο δὲ καὶ οἱ πολῖται ἀναφανδὸν κηρυσσόμενοι ἐχθροὶ τῶν Γραικῶν, τῶν ὁποίων οὐ μόνον τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς πεποιθήσεις διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ προσεπάθουν οἱ Ἐνετοὶ τυχοδιῶκται νὰ ὑποκλέψωσιν.

Ὁ τὸν Ἀλέξιον διαδεξάμενος Ἰωάννης Κομνηνός, ὁ ἐπικληθεὶς Καλοϊωάννης, βλέπων τὰς ἐπιτυχίας καὶ καταπιέσεις τῶν Ἐνετῶν καὶ φοβούμενος αὐτούς, ἠθέλησε νὰ τοὺς καταπολεμήσῃ πρὶν ἡ δύναμις αὐτῶν αὐξήσῃ καὶ παγιωθῇ. Διέταξε λοιπὸν νὰ συλλάβωσι τὰ εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ κράτους Ἐνετικὰ πλοῖα, μέχρις οὗ ἡ δημοκρατία δώσῃ λόγον διὰ τὸν ἀπηνῆ τρόπον τῶν πο-

λιτῶν αὐτῆς, ταὐτοχρόνως δ' ἔπεμψε στρατὸν ὅστις ἐλεηλάτησε τὰς ἐν Δαλματίᾳ Ἐνετικὰς κτήσεις. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος παρώργισε τὸν Δόγην Δομίνικον Μικέλλην, ὅστις πλεύσας ἐπὶ τὴν Ῥόδον ἐπόρθησεν αὐτήν, διαδραμὼν δὲ τὸ ἀρχιπέλαγος, (1124—1125 μ. Χ.) ἐλεηλάτησε διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν Χίον, Σάμον, Μιτυλήνην, Πάρον καί τινας ἄλλας νήσους μετὰ σκληρότητος ἀνηκούστου· διότι ἄλλους μὲν τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀπηνῶς ἔσφαξεν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισε καὶ ὡς δούλους ἐπώλησε (α). Τοσαύτας δὲ βιαιοπραγίας διέπραξε καὶ τοσοῦτον τρόμερὸς κατέστη, ὥστε μετὰ θάνατον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπέγραψαν

TERROR GRAECORUM JACET HIC

(ἐνθάδε κεῖται ὁ τρόμος τῶν Γραικῶν). Ἡ Σάμος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὑπέστη δεινὴν ἐρήμωσιν, πολλῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς σφαγέντων, πολλῶν δὲ καὶ ἐξανδραποδισθέντων, ὥστε τότε δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἐπληρώθη ὁ περὶ αὐτῆς Σιβυλλικὸς οὗτος λόγος (β).

Σιδονίων δ' ὁλοὸς βασιλεὺς καὶ φύλοπις ἄλλων
Ποντοπόρων Σαμίοις ὁλοὸν δείξουσιν ὄλεθρον.
Αἵματι μὲν δάπεδον κελαρύξεται εἰς ἅλα φωτῶν
Ὀλυμένων, ἅλοχοι δὲ σὺν ἀγλαοφαρέσι κούραις
Ὑβρὶν ἀεικελίην ἰδίην ἀποθωρήξουσι
Ταὶ μὲν ὑπὲρ νεκύων, ταὶ δὲ ὀλλυμένων ὑπὲρ υἱῶν.

Θάμβος μέγα κατέλαβε τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν, εἰς ὃν, ἀποβιώσαντος τοῦ Καλοϊωάννου, περιῆλθε τὸ στέμμα, ἐπὶ τοῖς τοσούτοις τῶν Ἐνετῶν θριάμβοις, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ τοῖς παραχωρήσῃ πλείω τῶν ὅσα προηγουμένως ἐκέκτηντο προνόμια, πρετείνων αὐτοῖς νὰ συμμαχήσωσι κατὰ Ῥογήρου Β'. βασιλέως τῆς Σικελίας, ὅστις πέμψας στόλον κατέλαβε τὴν Κέρκυραν, ἐλήστευσε τὰς Θήβας καὶ τὴν Κόρινθον καὶ πλεῖστα δεινὰ κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας διέπραξεν· ἀλλ' ἡ δημοκρατία τῆς Ἐνετίας κατὰ πρῶτον μὲν ἐδέξατο τὴν πρότασιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ στόλον πέμψασα

(α) Danduli Chron. IX. 12. p. 267.—Daru hist. d. Ven. T. I. p. 122.
(β) Σιβυλ. Λόγ. Η. 451

εἰς Κέρκυραν ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν τὸν Σικελικὸν στρατὸν, συνθηκολογήσασα ὅμως βραδύτερον πρὸς τὸν Ῥογῆρον ἀνεκάλεσε τὸν στόλον αὐτῆς καὶ ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ Μανουήλ. Ἐκυρίευσε δὲ τότε πρὸς ταῖς ἄλλαις νήσοις καὶ τὴν Σάμον· ἀλλ' εἰρηνεύσαντος βραδύτερον τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας, ἡ Σάμος ἔμεινε διατελοῦσα ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ὁ φορολόγος τῆς Σάμου, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὄνομα δὲν διεφύλαξεν Ἰωάννης ὁ Ῥόδου, (α) μεταβὰς εἰς Πάτμον ἀπηνῶς ἐφορολόγει τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. «Οἱ μοναχοὶ, λέγει οὗτος, προεκυλινδοῦντο αὐτοῦ τῶν ποδῶν καὶ ἱκέτευον μὴ οὕτω κατ' αὐτῶν μάτην ἀγριαίνεσθαι· ὁ δὲ τῆς ἱκεσίας μὴ ἀνασχόμενος τῆς νήσου βαρυθυμῶν ἀνεχώρησε καὶ ἡ θάλασσα εὐθὺς ἠγριοῦτο καὶ μικροῦ δεῖν καταποντῶσαι ἠπείλει τὸν κατὰ τῶν ἀναιτίων θρασὺν καὶ ὑπέροφρυν, εἰ μὴ γνοὺς οὗτος τὸ τοῦ δράματος αἴτιον, παλινῳδίαν τε ἦσε καὶ πρύμναν κρούσας, πάλιν κατήει ὅθεν ἐξῆει θυμομαχῶν καὶ πρὸς τὸν νεὼν ἀνιών, συγγνώμην ᾔτει τῆς παροινίας καὶ ὑποσχέσεσι ἀναθημάτων ἐτίμα τὸν ἅγιον.» Οὐ πολλῷ ὕστερον ἕτερος Πράκτωρ ἢ ἐνοικιαστὴς τῶν προσόδων τῆς Σάμου, Πηγονίτης καλούμενος, μεταβὰς ἐπίσης ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου «ἀνελάβετο πάντα μὴ ἐάσας τι ἐν αὐτῇ ἀλλὰ καὶ τὴν Μονὴν οὐχ ἧττον καὶ αὐτὸς ἐζημίωσεν οὐ μόνον τότε ἀλλὰ καὶ διαφόρως. (β), Ὁποία δ' ὑπῆρχεν ἡ διοίκησις τῶν Βυζαντινῶν ὑπαλλήλων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, τεκμαιρόμεθα ἐκ τοῦ κατωτέρω ἀποσπάσματος δεήσεως ἤτοι ἀναφορᾶς Λεοντίου τοῦ τότε καθηγουμένου τῆς Πάτμου, εἶτα δὲ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων γενομένου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνὸν, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1159 γεγραμμένη καὶ ἐκεῖσε σωζομένη, ἐν ᾗ περὶ τῶν πράξεων τῶν τῆς Σάμου Πρακτόρων ὁ Λεόντιος γράφει ὡς ἑξῆς· καὶ ἐὰν δὲ ἐν Πάτμῳ, νήσῳ μὴ αὐτοῖς ὑπαγομένη οἱ Πράκτορες ἐκεῖνοι τοσαῦτα διέπραττον, ὁποῖα ἄρα ἦν ἡ ἐν Σάμῳ διαγωγὴ αὐτῶν;

(α) Εἰς Ὁσίου Χριστοδούλ. βίον σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου.

(β) Διαθήκη Θεοκτίστου μοναχοῦ γεγραμ. τῇ κγ Σεπτεμ. ςχξ'. ἀπὸ κτ. καὶ ἐν Πάτμῳ σωζομένη.

«Ἐξ ὅτου δὲ ἐκεῖνος (ὁ Πηγονίτης), γράφει ὁ Λεόντιος, τὴν τῆς Σάμου ἀρχὴν ὑπεζώσατο, τὰς καθ' ἡμῶν τοῦ διαβόλου ὑποβολὰς εἰσδεξάμενος, οὐ μικρῶς ἡμᾶς διετάραξε, πλωΐμους ἐπιζητῶν ἀφ' ἡμῶν, ὧν οὐδὲ ὄνομα ποτὲ ἠκούσαμεν, ἐξ ὅτου ἡ Μονὴ συνέστη καὶ συνδοσίας, καὶ τὰ ὑφ' ἡμᾶς νησίδια κουρσεύων διὰ κατέργων ἰδίων καὶ ἐξελαστικῶν, καὶ παντοίως ἀδικῶν καὶ συντρίβων ἡμᾶς, μηδεμίαν μετουσίαν ἐφ' ἡμῖν κεκτημένος, μηδὲ ὑπὸ τὴν οἰκείαν ἡμᾶς ἔχων ἀρχήν· πρὸς ὃν οἱ ἐφεξῆς πράκτορες ὡς εἰς ἀρχέτυπον ἀφορῶντες, ἅμα τῷ τὴν Σάμον καταλαβεῖν, σανδάλιον (ἤτοι ἐφόλκιον) πρὸς τὴν Πάτμον ἐξαποστέλλουσι, τὸν Ἡγούμενον ἄξον πρὸς ἑαυτοὺς, ὡς ἐπί τισιν ἐαλωκότα δεινοῖς. Καὶ μετὰ τὸ ἀνελθεῖν αὐτὸν, ἄλογα τούτῳ ἐπιζητοῦσι, καθὰ καὶ τῷ Πηγονίτῃ, φασὶ, δεδώκατε, καὶ νομίσματα ὅσα ἐκεῖνος ἐξ ὑμῶν ἀνελάβετο· οὐδὲ γὰρ ἔλαττον, φησὶν, ἐκείνου ἐγὼ, εἰμὴ καὶ μᾶλλον περίβλεπτος, καὶ πλείονα ἐκείνου ὀφείλω λαβεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι. Εἰ δὲ περὶ Χρυσοβούλλων καὶ ἐλευθερίας, καὶ προσταγμάτων τολμήσῃ ὁ Ἡγούμενος λόγον ἀνακινῆσαι, ὡς τὰ μέγιστα ὑβρίσας τὸν Δοῦκα εὐθύνεται, παλαιοῦ οὐρανοῦ ἀποκλάσματα ταῦτα ἀποκαλοῦντος αὐτοῦ· καὶ ἁπλῶς τῶν προσόντων ἡμῖν δικαιωμάτων καταφρονοῦντες οἱ Πράκτορες, τὰ μέγιστα ἡμᾶς ἀδικοῦσι καὶ καταβλάπτουσι.»

Ἐπὶ τῇ δεήσει δὲ ταύτῃ ὁ αὐτοκράτωρ Κομνηνὸς ἀπέλυσε λύσιν, δι' ἧς διέτασσε «μήτε τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν Πράκτορα τῆς νήσου Σάμου, μήτε τινὰ ἕτερον ἐπηρεαστικόν τι καὶ βλαπτικὸν κατὰ τοῦ μέρους τῆς ἐν Πάτμῳ σεβασμίας Μονῆς ἐνδείκνυσθαι.»

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος παρίστα τότε ἀξιοθρήνητον θέαμα ἐξαχρειώσεως καὶ διαφθορᾶς. Ἐστερημένον στρατοῦ καὶ στόλου, ἔχον ταμεῖον κενὸν, κατασπαρασσόμενον ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, ἐξαντλούμενον εἰς θρησκευτικὰς διαμάχας, καταπολεμούμενον πανταχόθεν, ὡμοίαζε πρὸς τὸν ἀγωνιῶντα ἐκεῖνον, ἀφ' οὗ πᾶσα σωτηρίας ἐλπὶς διεσκεδάσθη καὶ ᾧ τὸ τέλος ἐπίκειται προσεχές. Ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ ἀστοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τῆς πενιχροτέρας καλύβης διετρανοῦτο ἡ μεγαλειτέρα παρακμή. Τὰς ἀστυκὰς ἀρετὰς διεδέξαντο τὰ ἐπόλεθρα πάθη, τὰς δὲ πολεμικὰς ἡ χαυνότης καὶ ἡ

τρυφὴ αὐλὴ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων διεφθαρμένη, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠσχολεῖτο ἢ πῶς γελοιωδῶς νὰ ἐπιδείκνυται λάμψιν ἐπίπλαστον, τίτλους βαρβαροφθόγγους ἀπονέμουσα καὶ ὑπὸ φαύλων περιστοιχιζομένη. Ταῦτα δὲ πάντα ὤφειλον βεβαίως νὰ ἐπαγάγωσι καὶ τὸν ὄλεθρον αὐτῆς.

Ὁ Ἀνδρόνικος Βατάτζης τυφλώσας τὸν νόμιμον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κληρονόμον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν καὶ ἐπὶ τέλους δολοφονήσας αὐτὸν, ἥρπασε τὴν ἀρχὴν (1183 μ. Χ.) ἀλλὰ καὶ ἡ τούτου βασιλεία, μεστὴ βδελυρῶν κακουργιῶν γενομένη, διετέλεσε βραχυχρόνιος, διότι ἐφονεύθη καὶ ὁ Ἀνδρόνικος μετὰ φρικώδεις βασάνους ὑπὸ τοῦ ὄχλου, προυκηρύχθη δὲ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰσαὰκ Ἄγγελος. Καὶ οὗτος ὅμως ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ, τυφλοῦται καὶ καθείργεται μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου εἴς τι μοναστήριον, ἐν τῇ ἐρημίᾳ τοῦ ὁποίου σπουδάζει πόσον ἕωλά εἰσι τὰ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐκ δὲ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς πρωτευούσης εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὁποία ἄρα ἦτο καὶ ἡ τῶν ἐπαρχιῶν. Πειραταὶ πολυάριθμοι ἐλυμαίνοντο τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας, εἷς δὲ τούτων ἐκ Γενούης, Κάφυρος καλούμενος, τοσαύτην φθορὰν ἐνεποίησεν εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας νήσους, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου περιῆλθεν εἰς τὴν ἐπονείδιστον ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν ἑτέρου πειρατοῦ ἐκ Καλαβρίας καὶ ἀρχηγῶν τινων Πιζαίων ὅπως περιστείλῃ τὰς βιαιοπραγίας τοῦ Καφύρου. Ταὐτοχρόνως ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Ῥογῆρος Β΄. δυσμενῶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διατιθέμενος ἔπεμψε τὸν ἀρχιληστὴν τῆς κατ' αὐτὸν θαλαττεμπόρου στρατείας, ὅστις, Μεγαρεὺς τὴν πατρίδα ὢν, Μεγαρείτης καὶ ὠνομάζετο, ἵνα πάσας μὲν τὰς Βυζαντινὰς νήσους ἐρημώσῃ, τὰ δὲ ἐν αὐταῖς λείαν ποιήσῃ. Ὁ Μεγαρείτης λῃσας πρῶτον τὴν Κύπρον, καὶ ἑτέρας τινας νήσους, ἀφίχθη καὶ εἰς Πάτμον, ἔνθα προσεπάθησε νὰ κλέψῃ καὶ τὸ λείψανον τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου· ἀπατηθεὶς ὅμως εἰς τὰς προσδοκίας του, ἔπεμψεν ἐξ νῆας καὶ κατὰ τῆς Σάμου. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀποκρούσαντες ἐνόπλως τοὺς Σικελοὺς πειρατάς, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σκοποῦ των. (α)

(α) Θεοδοσ. Βυζαντ. Ἐγκώμ. εἰς Ὅσιον Χριστόδουλον, σωζόμ. ἐν τοῖς χειρογρ. τῆς Πάτμου.

Ἐν τούτοις ὁ μετὰ τοῦ δυστυχοῦς Ἰσαὰκ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐγκεκλεισμένος Ἀλέξιος ἐπιτυχὼν νὰ δραπετεύσῃ ἐκεῖθεν, κατέφυγεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν αὐτῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πατρικῆς ἀρχῆς καὶ ὑπισχνούμενος ἐν ἐπιτυχίᾳ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν τῷ πάπᾳ, νὰ τοῖς πληρώσῃ εἰκοσακισμυρίας μάρκας ἀργυρίου, νὰ ζωοτροφῇ τὸν στρατόν των ἐνόσῳ οὗτος στρατοπεδεύει εἰς τὰς χώρας του, νὰ τοὺς συνοδεύσῃ εἰς Συρίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἤ, ἂν θέλωσι, νὰ τάξῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς των ἐπὶ ἓν ἔτος μυρίους ἄνδρας καὶ ἐπὶ τέλους νὰ διατηρῇ ἐφ' ὅρου ζωῆς εἰς ὑπηρεσίαν του πεντακοσίους ἱππότας. Τοιαῦται ὑποσχέσεις ὤφειλον βεβαίως νὰ ζωπυρήσωσι τὸν ὑπὲρ πίστεως ζῆλον τῶν Ἑσπερίων, καὶ οὕτως ἐπεσπεύσθη κατ' ἐντολὴν Ἰννοκεντίου τοῦ Γ΄. ἡ ὑπὸ Φούλκου τοῦ Νευλλῆ, διαδόχου Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου, καὶ ὑπὸ Βερνάρδου τοῦ ἐπικληθέντος Ἁγίου, κηρυχθεῖσα τετάρτη σταυροφορία (1199 μ. Χ.) ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ πτῶσις τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοὺς δορυκτήτορας τῆς δύσεως (12 Ἀπριλίου 1204 μ. Χ.).

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας ὑπάρχει ἀρκούντως περίεργον καὶ διὰ τὰς συνεπείας τῆς πτώσεως ταύτης καὶ διὰ τὰ γεγονότα ἅτινα διεδραματίσθησαν κατ' αὐτήν· ἀλλὰ γράφοντες εἰδικὴν ἱστορίαν, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν καθόλου, χωρὶς νὰ ὑπερπηδήσωμεν τὰ ὅρια ἡμῶν. Βεβαίως κατὰ τοὺς Σταυροφορικοὺς πολέμους, στίφη τῶν πολεμιστῶν τῆς ἑσπερίας παρέπλευσαν τῇ Σάμῳ, ἴσως δὲ καὶ ἐλήϊσαν αὐτήν· ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἱστορία οὐδένα περὶ τούτου ποιεῖται λόγον, οὐδεμίαν καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν βεβαιότητα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ὕψωσιν τοῦ Βαλδουΐνου κόμητος τῆς Φλανδρίας ἐπὶ τὸν Βυζαντινὸν θρόνον, ἡ αὐτοκρατορία διῃρέθη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας, αἵτινες διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν δορυκτητόρων. Καὶ οἱ μὲν Γάλλοι Σταυροφόροι ἔλαβον τὴν Βιθυνίαν, Θράκην, ἅπασαν τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν μέχρι Σουνίου Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην, οἱ δ'

Ἐνετοὶ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου καὶ πολλὰς ἄλλας χώρας, εἰς ἃς προσθετέον καί τινας τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ὅμως παρασιωπᾷ ὁ Χρονογράφος Δάνδολος· ἡ δὲ Σάμος διέμεινεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τοῦ Λατινικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. Ἀλλ' ὅμως ἡ διανομὴ αὕτη ἐγένετο κατ' ὄνομα μόνον, διότι οἱ νέοι ἡγεμονίσκοι, στερούμενοι ἐπαρκῶν δυνάμεων ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ἡγεμονίας αὐτῶν, περιωρίσθησαν εἰς τοὺς τίτλους των μόνον καὶ εἰς τὴν ἰδανικὴν κυριαρχίαν. Ταῦτα βλέπουσα ἡ δημοκρατία τῆς Ἐνετίας καὶ ἀναλογιζομένη ὅτι ἀδύνατον τῇ ἀποβαίνει νὰ ἐξουσιάζῃ δι' ἰδίων δυνάμεων τοὺς πολυαρίθμους λιμένας καὶ νήσους αἵτινες ἔλαχον αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Ἀδρίᾳ μέχρι τοῦ Βοσπόρου, ἐξέδωκε ψήφισμα ἐν ἔτει **1207**, καθ' ὃ πᾶς Ἐνετὸς πολίτης ἐπετρέπετο νὰ ἐξοπλίσῃ δι' ἰδίας δαπάνης πολεμικὰ πλοῖα καὶ νὰ κατακτήσῃ ὁποίαν ἤθελε νῆσον τοῦ Ἀρχιπελάγους ἢ πόλιν, ἐξ ὧν ἔλαχον τῇ Ἐνετίᾳ, ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ τῶν Ἰονίων νήσων. Ἡ διακήρυξις αὕτη νέον ἠνέῳξε στάδιον εἰς τὴν ἀπληστίαν καὶ φιλοδοξίαν· διότι ἔμποροι ἀναμιξ καὶ εὐγενεῖς ἔσπευσαν νὰ ἐξοπλίσωσι στόλους καὶ καταλάβωσιν ἀνὰ ἓν τεμάχιον τῆς ἀνθηρᾶς ἄλλοτε Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι τῶν ὡραίων τούτων χωρῶν καθίσταντο ἕρμαιον τοῦ πρώτου τυχοδιώκτου.

Ἀλλ' ὁποία ἄρα ἐγένετο ἡ πρὸς τοὺς κατακτηθέντας διαγωγὴ τῶν δορυκτητόρων; Περιτρίμματα διαφόρων μερῶν οὗτοι ὄντες καὶ ὑπὸ μόνων τῶν τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἀλαζονίας αἰσθημάτων ἐλαυνόμενοι, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξετραχηλίσθησαν φαυλότητος, ὥστε αἱ ἀφηγήσεις τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, ἐκθετόντων τὰς πράξεις τῶν Σταυροφόρων μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίνου, φρίκην ἐμποιοῦσι τοῖς ἀναγινώσκουσι. Ἐν Κωνσταντινουπόλει (καὶ ἐκ ταύτης δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ τί συνέβησαν καὶ ἀλλαχοῦ) ἡ ἀπληστία τῶν Σταυροφόρων ὑπερέβη πᾶν ὅριον· διότι οὐ μόνον τοὺς ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ναοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους ἐσκύλευσαν. Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου, ὅπερ ὡράϊζε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐθαυμάζετο ὡς ἀριστούργημα κατεκρημνίσθη καὶ

τὸ πολυτελὲς παραπέτασμα τῆς ὡραίας Πύλης κατεσχίσθη καὶ διηρπάγη. Οἱ Σταυροφόροι ἔπαιζον τοὺς κύβους ἐπὶ τῶν δώδεκα μαρμαρίνων τραπεζῶν, αἵτινες συμβολικῶς παρίστων τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους, καὶ ἐμεθύσκοντο διὰ τῶν Ἁγίων Ποτηρίων, τὰ ὁποῖα συνέτριβον μετέπειτα ἵνα λάβωσιν ἀπ' αὐτῶν τοὺς πολυτίμους λίθους. Ἡ ἁγία Τράπεζα, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς κατεσκεύασεν ἐκ πολυτίμων μετάλλων κατεθραύσθη. Ἵπποι καὶ ἡμίονοι ὁδηγούμενοι μέχρι τῶν θυσιαστηρίων, ἔπιπτον ὑπὸ τὸ ἄχθος τῶν λαφύρων καὶ νυσσόμενοι διὰ τῶν ξιφῶν ὅπως ἐγερθῶσιν, ἔβρεχαν κόπρους καὶ αἵμασι τὸ ἔδαφος τῆς Ἁγίας Σοφίας· πόρνη δέ τις, ἣν Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἀποκαλεῖ Ἐριννύων ζάκορον, δαιμόνων πρόσπολον, ἀνελθοῦσα ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἔψαλεν ὕμνον ἐναγῆ καὶ ἐχόρευσε χορὸν ἄσεμνον ἐν μέσῳ πλήθους στρατιωτῶν, ὡς διὰ νά ἐξυβρίσῃ τὰς τελετὰς τῶν Βυζαντινῶν. Καὶ ταῦτά εἰσι τὰ ἐλάχιστα τῶν ὅσων διέπραξαν οἱ Σταυροφόροι πανταχοῦ ἔνθα ἐξέτεινον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. Συναισθανόμενοι ὅτι εἰσὶ ξένοι καὶ ὑπὸ ἀσπόνδου μίσους φανατισμοῦ κατὰ τῶν Γραικῶν κατεχόμενοι, ἀντὶ δι' ἡπίου τρόπου νὰ προσπαθήσωσιν ὅπως παγιώσωσι τὸ κράτος αὐτῶν, τοὐναντίον διὰ ποικίλων βιαιοπραγιῶν ἐξῆψαν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τὴν ὀργὴν ἐκείνων. Ἐδύνατο λοιπὸν ἐπὶ πολὺ νὰ διατηρηθῇ ἡ γελοία αὕτη καὶ σαθρὰ τοῦ Βυζαντίου λατινικὴ αὐτοκρατορία; Ὅταν ἓν ἔθνος διατελῇ ἀκμαῖον αἱ πρῶται τῶν τυράννων καταπιέσεις δύνανται νὰ ἐπαγάγωσι τὴν ἀναστάτωσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὅταν ᾖ ἐκπεφαυλισμένον, τότε ἀπαιτεῖται νὰ σκληρυνθῇ ἐπὶ πολὺ ὁ ζυγός, νὰ πάθῃ πολλὰ πρὶν ἐξεγερθῇ. Οἱ Βυζαντινοί, καίτοι ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει διακείμενοι, συνῃσθάνοντο ὅμως τὸ ἀνυπόφορον τῆς θέσεως αὐτῶν· ἦτο λοιπὸν ἐπόμενον νὰ ζητήσωσι τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἑτεροθρήσκων δυναστῶν.

Ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν ξένων, Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, κατακτήσας τὴν Λυδίαν καὶ μέρος τῆς Φρυγίας καὶ τῶν παραλίων τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐσχημάτισε νέον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας. Βα-

σιλεύσαντα δὲ μέχρι τοῦ 1222, διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἰωάννης Γ'. Βατάτζης, ὅστις, καθὼς λέγει ὁ Γρηγορᾶς (α), ἐπὶ μέγα δυνάμεως ηὔξησε τὰ Ῥωμαίων πράγματα, διότι ναῦς μακρὰς κατασκευάσας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐκυρίευσε τὴν Λέσβον, Χίον, Σάμον, Ἰκαρίαν, Κῶ καὶ τὰς παρακειμένας νήσους (1247). Πολεμήσας δ' ἐνδόξως πρὸς τοὺς Λατίνους, ἤθελεν ἐπαγάγει καίριον ἐπὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ δυνάμεως αὐτῶν τραῦμα, εἰ μή, ἐπελθὼν ὁ θάνατος, ἐματαίου τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Ὅ,τι ὅμως αὐτὸς δὲν ἐπέτυχε, διέπραξε βραδύτερον ὁ Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος Α'. ἐκδιώξας τὴν 2 Ἰουλίου 1261 τοὺς Λατίνους, ἀφοῦ πεντήκοντα ἑπτὰ ἔτη, τρεῖς μῆνας καὶ ἕνδεκα ἡμέρας ἐλυμήναντο οὗτοι τὰς Βυζαντινὰς χώρας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ πρὶν κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπεσχέθη τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ Γενουησίοις, ἐπιτυχὼν, νὰ παράσχῃ αὐτοῖς μεγάλα ὠφελήματα καὶ ἰδίως τὰς κτήσεις τῶν ἀμειλίκτων αὐτῶν ἐχθρῶν Ἐνετῶν, οἱ τελευταῖοι οὗτοι, καραδοκοῦντες τὴν ἐκ νέου κατοχὴν τῶν ἀπολεσθέντων μερῶν, ἐπεχείρησαν πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ (καθ' οὗ, ὡς σφετεριστοῦ δῆθεν τοῦ θρόνου καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος Θ'. ἐξεκόντισε δεινὴν σταυροφορίαν) καὶ τῶν Γενουησίων· ἐξοπλίσαντες λοιπὸν στόλον, περιήρχοντο καίοντες καὶ λεηλατοῦντες τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου Τοῦρκοι πειραταὶ ἐλυμαίνοντο αὐτάς· ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ, ἀδυνατῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τοσαύτας ἐναντιότητας, ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἐνετῶν.

Ἐν τούτοις ὁ τελευταῖος Λατῖνος αὐτοκράτωρ Βαλδουΐνος, μόλις διαφυγὼν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πόλιν Βιτέρβην· ἐκεῖ δὲ διὰ πράξεως γενομένης τῇ 27 Μαΐου 1267 ἐνώπιον τοῦ πάπα Κλήμεντος Δ'. παρεχώρησεν εἰς Κάρολον τὸν Ἀνδεγαυΐνόν, βασιλέα τῆς Νεαπόλεως ὅπως προσλάβῃ αὐτὸν σύμμαχον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς αὐτοκρατορίας του, πλείστας χώρας ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὴν κυριότητα πασῶν τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Ἑλλησπόντου Ἑλληνίδων νήσων, πλὴν τῆς Λέσβου, Σάμου, Κῶ καὶ

(α) Νικηφ. Γρηγορ. Βυζ. Ἱστορ. Β. ΙΙ. Κ. 3. 2.

Χίου, ἃς ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του· « omnesque insulas ad dictum imperium extra Bucam Avidi pertinentes, exceptis iis quatuor, videlicet Methellina, Samo, Ango et Chio, quas vobis vestrisque successoribus et eidem imperio reservatis. » (α)

Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ αἱ προσπάθειαι ἃς κατέβαλον οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἀλλοτρίων δυναστῶν ἦν τὸ τελευταῖον τραῦμα, ὅπερ ἐδύνατο νὰ ἐπενεχθῇ εἰς τὸ ἑτοιμόῤῥοπον αὐτῶν κράτος. Ἐχθρὸς ἰσχυρότερος καὶ ἀπηνέστερος ἀπό τινος χρόνου ὑπέσκαπτε τὰ θεμέλια τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ἤδη δ' ἡτοιμάζετο ὅπως ἄρδην ἀνατρέψῃ αὐτόν· Ἀπὸ Ἀνδρονίκου ἔτι τοῦ πρεσβυτέρου (1274-1277) πᾶσαι αἱ θαλάσσιαι κτήσεις τοῦ Βυζαντίου αἱ ἀπὸ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ καὶ τῆς νήσου Ῥόδου, αἱ τοσάκις ἀπειληθεῖσαι καὶ τοσάκις ληϊσθεῖσαι, ἀπεχωρίσθησαν ὁλοσχερῶς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους· καὶ ὅμως ἐν ἔτει 6,804 ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἢ 1296 μ. Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς ὁ νεώτερος διὰ χρυσοβούλλου, Ἑλληνιστὶ γεγραμμένου καὶ εἰς τὴν Βουρβώνειον τῆς Νεαπόλεως βιβλιοθήκην σωζομένου παρεχώρησεν εἰς τὴν συγγενῆ αὐτοῦ οἰκογένειαν τῶν Μελισσηνῶν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν Γρηγόριον Μελισσηνὸν τὴν δεσποτείαν πάσης τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Αἴνου, τῆς Ξάνθης, τοῦ Περιθεωρίου, τῆς πόλεως Σάμου, τῆς ἐνδόξου πόλεως Μιλήτου, τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Ἡ οἰκογένεια τῶν Μελισσηνῶν ὑπῆρχε μία τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἐνδοξοτέρων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, διότι μεταξὺ τῶν προγόνων αὐτῆς ἠρίθμει τὸν Μιχαὴλ Ῥαγκαβέ, αὐτοκράτορα ἐν ἔτει 811 διατελέσαντα καὶ τὸν Νικηφόρον Μελισσηνὸν γενόμενον Καίσαρα τῷ 1082 καὶ νυμφευθέντα Εὐδοξίαν τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· διετήρησε δὲ ἡ οἰκογένεια τῶν Μελισσηνῶν ἔκτοτε τὴν ἐπὶ τῆς Σάμου κατ' ὄνομα τοὐλάχιστον καὶ μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς νήσου δε-

(α) Ἰδὲ τὸ παραχωρητήριον εἰς Buchon recherches sur l'hist. de la Domin. Franc. p. 31.

σποτείαν αὐτῆς, καὶ ἐξηκουλούθουν οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι φέροντες τὸν τίτλον δεσπότου Σάμου καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἐν ἔτει 1571, ὅτε ὁ Χριστιανικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Δὸν Ἰωάννην τῆς Αὐστρίας κατέπλευσεν εἰς Κύπρον ὅπως καταπολεμήσῃ τοὺς Τούρκους, δύο ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Μελισσηνῶν, Μακάριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιδαύρου, καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς Θεόδωρος, μέρος ἐνεργητικὸν κατὰ τῶν Τούρκων λαβόντες καὶ ἐγκαταλειφθέντες ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν συμμάχων, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Νεάπολιν. Ὁ Θεόδωρος σπουδαίαν συνδρομὴν τῷ Δὸν Ἰωάννῃ προσενεγκών, διότι μετὰ εἰκοσιπεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τρισχιλίων ἱππέων, οὓς ἐξ ἰδίων πολιχνίων καὶ πόλεων συνέλεξε, συνεπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων, ἔδειξεν ἐν Νεαπόλει τοὺς οἰκογενειακοὺς τίτλους του, ὅπως λάβῃ ὑπηρεσίαν τινα ἐν τῷ κράτει τούτῳ· ἀπόδειξις δέ τις τοῦ συμβολαιογράφου Ἀνδρέου Φουζάνου, βαρβαροϊσπανιστὶ γεγραμμένη, ἐπικεκυρωμένη δὲ ὑπὸ τοῦ δὸν Φερδινάνδου Γονζάγου πρίγγιπος τοῦ Μέλφη καὶ ἐν τῇ Βουρβωνείῳ Βιβλιοθήκῃ σωζομένη, διακηρύσσει ὅτι ὁ Θεόδωρος Μελισσηνὸς ὑπάρχει ἀληθῶς, δυνάμει τῶν τίτλων, οὓς κατέχει, κατὰ διαδοχὴν δεσπότης καὶ κύριος τῶν πόλεων Αἴνου, Ξάνθης, Περιθεωρίου, Χερσοννήσου Ἑλλησπόντου, Σάμου, Μιλήτου καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. «D. Theodoro Meliseno, conforme parece ser senor y despota de la ciudad de Ennoxana Eperiphori de la Chersonisme de Eliponto, de Samo y de Mileto y del golfo de Missa que, per sucesion y herencia de sus progenitores, toca a el. (α)» Ἐν δὲ τῇ Νεαπόλει ἐδείκνυτο πρὸ τῆς ὡραίας Πύλης τοῦ Γραικικοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου ὁ τάφος τῶν δύο τούτων ἀπογόνων τῆς τῶν Μελισσηνῶν οἰκογενείας μετὰ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦδε. (β)

(α) Buchon, Rech. hist. sur la princip. Franc. de Morée T. 1. p. 215

(β) Ughelli, Italia Sacra T. VIII p. 335. Ὁ Θεόδωρος κατέλιπε δύο υἱοὺς τὸν Νικηφόρον ὅστις προεχειρίσθη πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Ε'. ἀρχιεπίσκοπος Ναξίας, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Οὐρβανοῦ Η'. ἐπίσκοπος Κοτρώνης, καὶ τὸν Δημήτριον ὅστις διεκρίθη ὡς στρατηγὸς τῆς Ἱσπανίας ἐν Βελγικῇ τῷ 1635· καὶ μίαν θυγατέρα.

Μακάριος ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιδαύρου
ἀπὸ Βυζαντίων αὐτοκρατόρων
Ἐκ τῆς περιφανεστάτης Μελισσηνῶν καὶ Κομνηνῶν οἰκίας
καὶ
Θεόδωρος αὐτάδελφος
δεσπότης Αἴνου, Ξάνθης καὶ ἑτέρων πολιχνίων ἐν Θράκῃ
ἔτι δὲ
Σάμου, Μιλήτου, Ἀμβρακίας καὶ Μεσσηνίου κόλπου ἐν Πελοποννήσῳ
κεῖνται ἐνθάδε
νικητικοῖς Ἰωάννου Αὐστριακοῦ ὅπλοις
ἐν ναυμαχίᾳ προτραπέντες,
στρατιᾶς ἐξ ἰδίων πολιχνίων μὲν καὶ πόλεων συλλεχθείσης,
πεζῶν μὲν κέ. χιλιάδων, ἱππέων δὲ τρισχιλίων
πόλεμον κατὰ Τούρκων διετῆ
ἰδίοις ἐπεκράτησεν ἀναλώμασι·
τῆς δὲ ἐλπιζομένης βοηθείας ἀποτυχόντες
δειχθείσης ἰδίοις πίστεως, ἐχθροῖς δυνάμεως,
Φιλίππου δευτέρου τοῦ Ἱσπανῶν βασιλέως εὐεργεσίας
πειραθέντες ἐν Νεαπόλει
οὐ πρότερον ταῖς ψυχαῖς ἢ τῷ ζῆν κατέπεσον.
Θεόδωρος εἰκοστῇ πέμπτῃ Μαρτίου ἔτει Σωτηρίῳ
α. φ. πϐ.
Μακάριος δωδεκάτῃ Σεπτεμβρίου ἔτει Σωτηρίῳ
α. φ. πε.

Ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου παρεχώρει χώρας μὴ ἀνηκούσας κατ' ἀλήθειαν αὐτῷ, δύο ἀρχηγοὶ Τοῦρκοι, ὁ Αἰδὶν καὶ ὁ Σαρουχὰν, καταλαβόντες πᾶσαν τὴν χώραν ἐκείνην, ἥτις ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἔστρεψαν τὰ βλέμματα καὶ πρὸς τὰς νήσους. Ἡ Σάμος ὑπέκυψε τότε (1312) τῷ Αἰδὶν, (α) ὅστις τόσῳ ἰσχυρὸς κατέστη, ὥστε

(α) Ὁ Buchon λέγει ἐσφαλμένως ὅτι ἡ Σάμος ὑπέκυψεν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἐπὶ τῆς ἐν Κύπρῳ βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Β'. (1434 1458) ἀλλ' ἐξέλαβε φαίνεται τὴν Σύμην ἀντὶ τῆς Σάμου, διότι ὁ Jauna hist. de Chypre T. 2 p. 985 κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀναφέρει ὅτι ἡ Σύμη καὶ ἄλλαι νῆσοι ἐξαρτώμεναι ἐκ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου ἔπεσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωάμεθ.

ἐκέκτητο ναυτικὴν δύναμιν τριακοσίων πλοίων καὶ στρατὸν τρισμυρίων ἀνδρῶν· αἱ δὲ ὁρδαὶ αὗται τῶν βαρβάρων, στερούμεναι παντὸς στοιχείου τάξεως καὶ πειθαρχίας, ἐπορίζοντο τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν τὸ συνηθέστερον διὰ πειρατειῶν καὶ ἐξανδραποδισμῶν, τούτων δὲ πάντων ἕνεκα οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων. Ὡς δὲ νὰ μὴ ἐξήρκουν αὗται, βαρὺ καὶ λοιμῶδες νόσημα, ἐνσκῆψαν ἐν ἔτει 1347 καὶ διαδοθὲν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν, μεγίστην ἐπήνεγκεν εἰς τὴν Ῥόδον, Κύπρον, Σάμον καὶ τὰς πλείστας τοῦ ἀρχιπελάγους νήσους φθοράν· τοσοῦτον δ' ὀλέθριον ἦν τὸ νόσημα τοῦτο, ὥστε «ἐκενοῦντο οἰκίαι πλεῖσται καθάπαξ τῶν οἰκητόρων ἀπόντων μιᾶς ἡμέρας ἢ καὶ δυοῖν ἐνίοτε. (α)» Μετὰ τῶν ἀνθρώπων προσεβάλλοντο καὶ τὰ κατοικίδα ζῶα μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μυιῶν, ὁ δὲ λοιμὸς οὗτος διήρκεσε τρία ὅλα ἔτη. Οὐ πολλῷ ὕστερον (1395), ἀναφέρεται διελθὼν τῆς Σάμου μετὰ πολυαρίθμου θεραπείας ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Τύρου Γουλλιέλμος, ἐπιστρέφων εἰς Ῥώμην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα τὸν ἔπεμψεν ὁ πάπας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χάριν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων. (β).

Ἐν ἔτει 1413 ἐπῆλθε γεγονός τι περίεργον, ἀπειλῆσαν πρὸς στιγμὴν τὴν ἰσχὺν τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἀφήγησιν παρατιθέμεθα, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἀπαντᾶται καὶ τὸ ὄνομα τῆς Σάμου. Ἐνῷ ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ Α'. ἐδρέπετο τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων αὐτοῦ, ἑταιρία δερβισῶν, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα Βεδρεδίν τινα, ἕνα τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξέθηκεν εἰς τὸν μεγαλείτερον κίνδυνον τὴν ἰσχὺν τοῦ Σουλτάνου διὰ τῆς διαδόσεως ἰδεῶν ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος πάντη ἀσυμφόρων. Ὁ Βεδρεδίν, προσλαβὼν τίτλον Δεδὲ Σουλτὰν, συνῳκειώθη μετὰ νέου τινος Τούρκου Μπουρεκλετζὲ Μουσταφᾶ καλουμένου, λίαν δὲ φανατικοῦ καὶ ἔν τινι τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Σάμου ἀσκητεύοντος, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς ἀπόστολος αὐτοῦ· πρὸς δὲ τούτοις, ἀρνησίθρησκός τις Ἰουδαῖος, κατηχηθεὶς εἰς τὰ τοῦ Μπουρεκλατζὲ δόγματα, Τορλάκ-

(α) Νικηφορ. Γρηγορ. Κεφ. XVI. 1

(β) Recueil des historiens des Crois. T. 2 p. 1066

ου-Κεμαλῆ τὸ ὄνομα, ἡγούμενος πολυαρίθμων δερβισῶν διέτρεχεν Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίαν προσπαθῶν νὰ προσηλυτίσῃ ἄλλους. Ὁ Μπουρεκλετζὲ ἔπεμψεν ἀποστόλους αὐτοῦ εἰς Χίον, ὅπως διαδώσωσι τὸ δόγμα αὐτοῦ, ἐκεῖ δ' εὗρον οὗτοι Κρῆτα τινὰ μοναχὸν, ὅστις θερμὸς ὑπέρμαχος τῆς νέας αἱρέσεως γενόμενος, ἐκήρυσσε μετέπειτα ὅτι ὁ Μουσταφᾶς ἤρχετο ἑκάστην νύκτα ἐκ Σάμου ἀβρόχοις ποσὶ ὅπως συνεντευχθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Α'. πληροφορηθεὶς ταῦτα, διέταξε τὸν Σισμάν, ἀρνησίθρησκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας καὶ διοικητὴν τοῦ Σαρουχὰν νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς αἱρετικοὺς ἐκείνους· ἀλλὰ τοῦ Σισμὰν νικηθέντος ἐν μιᾷ μάχῃ, ἐν ᾗ καὶ ἐφονεύθη, διετάχθη ὁ νέος διοικητὴς τῶν Τράλλεων καὶ τοῦ Σαρουχὰν Ἀλήβεης νὰ προσβάλῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἡττηθεὶς ὅμως καὶ αὐτὸς, μόλις ἐδυνήθη νὰ διασωθῇ μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν εἰς Μαγνησίαν· ὁ δὲ Σουλτάνος βλέπων τὰς ἐπανειλημμένας τῶν ἀνταρτῶν ἐπιτυχίας, ἔπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν ἴδιον υἱόν του Μουρὰτ, μετὰ πασῶν τῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὅστις συναντήσας τοὺς ἐχθροὺς παρὰ τῇ Σμύρνῃ κατετρόπωσεν ὁλοσχερῶς αὐτοὺς, καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐκείνων ἐσφάγησαν, οἱ δὲ διαφυγόντες τὴν σφαγὴν, θέλοντες νὰ διασώσωσι τὴν αἵρεσιν, ἐκήρυσσον μετέπειτα ὅτι ὁ Μπουρεκλετζὲ Μουσταφᾶς ζῶν ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον, ὅπως ἐπιδυθῇ εἰς τὸν ἀσκητικὸν αὐτοῦ βίον. (α)

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Σάμος φαίνεται κύψασα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐν Χίῳ Ἰουστινιανῶν εἰς οὓς ἐπλήρωνεν ἐτησίως διακοσίας ἑξήκοντα μάρκας ἀργυρίου, καὶ οἵτινες ἔπεμπον εἰς αὐτὴν τοποτηρητήν· δύο δὲ τοιούτων τὰ ὀνόματα γινώσκομεν, τοῦ Παύλου Ῥόστη, τῷ 1419 καὶ τοῦ Γακίνθου, τοῦ ὁποίου καὶ ἀνδραγαθήματί τι ἀναφέρεται. Ἐν ἔτει 1428 ἐπὶ τῆς ἐν Ῥόδῳ ἡγεμονίας τοῦ Ἀντωνίου Φλουβιάνου, εἷς τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, Ἄγγελος Γαστίνης καλούμενος, ἐλθὼν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος, ἐσχημάτισε στολίσκον ἐκ τριῶν πλοίων, δι' ὧν ἐλήϊσε διαφόρους τῶν

(α) Δούκα Βυζαν. Ιστορ. 62.

Σποράδων νήσων. Ἐλθὼν δὲ καὶ εἰς Σάμον, ἠτήσατο παρὰ τῶν κατοίκων ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων· ἀλλ' ὁ Γάκινθος οὗτος, ἐνεδρεύσας μετὰ πολλῶν Σαμίων καθ' ἣν στιγμὴν οἱ τυχοδιῶκται ἐκεῖνοι ἐξήρχοντο, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν αἴρνης καὶ μεγάλην φθορὰν τοῖς ἐπήνεγκε. Κατεδίωξε δὲ αὐτοὺς καὶ ἤθελε συλλάβει καὶ αὐτὰ τὰ πλοῖα των, εἰ μή, πληγωθεὶς καιρίως, ἠναγκάζετο νὰ παύσῃ τὴν καταδίωξιν. Οἱ μετὰ τοῦ Γαστίνη, λαβόντες τότε καιρὸν ἀνεχώρησαν ἐκ Σάμου καὶ κατηυθύνθησαν εἰς Ἰκαρίαν, εἶτα δὲ εἰς Κῶ, ἔνθα διὰ σκληρᾶς διαπραγῆς ἐξεδικήσατο τὸ ἐν Σάμῳ πάθημα αὐτῶν.

Καθ' ὃν χρόνον Τζουνεὶδ ὁ υἱὸς τοῦ Οὐμούρ, πρώην ἡγεμὼν πασῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου πόλεων, διεκδικούμενος τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματά του, ἐκήρυξε τὸν κατὰ Μουσταφᾶ τοῦ ἅρπαγος τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ του πόλεμον (1424) ἡ Σάμος ὑπέστη τὰς δεινὰς αὐτοῦ συνεπείας. Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Θυάτειρα ἧτταν τοῦ Τζουνεὶδ, οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς Σάμου ἐν τῇ Ἰωνίᾳ φρούριον τῶν Ὑψέλων, ἔνθα ὀχυρωθείς, περιέμενε τὸν ἰσχυρὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον. Καὶ ἐνόσῳ μὲν ὁ πόλεμος ἐγίνετο κατὰ ξηράν, ἡ Σάμος οὐδεμίαν εἶχε παρενόχλησιν, ἀλλ' ὅτε ὁ Γενουήνσιος ἄρχων τῆς Νέας Φωκαίας Περσιβάλιος Παλαβιτζίνης διετάχθη παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτου νὰ πολιορκήσῃ καὶ διὰ θαλάσσης τὰ Ὕψελα πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ Τζουνεὶδ, τότε ἡ Σάμος ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς, ὁρμητήριον τῆς ναυτικῆς μοίρας τῶν Γενουηνσίων ἐχρησίμευσε, μέχρις οὗ ὁ Τζουνεὶδ παραδοθεὶς ἀπεκεφαλίσθη (1425).

Ἐν τούτοις ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὥδευε γιγαντιαίοις βήμασι πρὸς τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, καὶ σύμπασα ἡ δικαιοδοσία τοῦ αὐτοκράτορος περιωρίσθη ἐντὸς μόνων τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μάτην ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος προσεπάθει ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν σβεσθέντα τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας σπινθῆρα· μάτην ἱκέτευε τοὺς Χριστιανοὺς βασιλεῖς νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ καταρρέοντος θρόνου του, μάτην ὑπισχνεῖτο εἰς τὸν πάπαν ὡς ἀμοιβὴν τῆς συνδρομῆς τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἀπέναντι τῆς ἀκατασχέτου φορᾶς τῶν πραγμάτων, ὤφειλε νὰ κλίνῃ τὴν ὑπὸ τῆς θλίψεως βεβαρυμένην, ἀλλὰ δαφνοστόλιστον αὐτοῦ

κεφαλήν. Αἱ ἐμφύλιοι διχόνοιαι, ἡ ἀνέκραστος ἐξασθένησις, ἡ καταπληκτικὴ ἀπομόνωσις, εἰς ἣν εὑρέθη ἐκτεθειμένον τὸ τελευταῖον τοῦτο λείψανον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ταῦτα πάντα ἐπήνεγκον τὴν φρικώδη καταστροφήν του. Ἐπῆλθεν ἡ ἀποφρὰς ἡμέρα τῆς εἰκοστῆς ἐννάτης Μαΐου 1453 καὶ μετ' αὐτῆς ἔπεσεν εἰς βασιλεύς, μαχόμενος ὡς ἥρως, καὶ ἐσβέσθη ἓν κράτος, ὅπερ εἶχεν ἐκτείνει τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς γῆς, τεσσαράκοντα δὲ χιλιάδες νεκρῶν καὶ ἰσάριθμοι αἰχμαλώτων ἐπεσφράγισαν τὸ ὁλοκαύτωμα ἐκεῖνο!

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐτάραξε σύμπαντα τὸν κόσμον καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους διέσεισεν ἄρδην τήν τε Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἡ Ἰταλία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Γερμανία αὐτὴ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἔτρεμον μὴ μετατραπῶσιν εἰς εὐτελεῖς σατραπείας. Αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ὑπέστησαν ἀνεπανόρθωτον ζημίαν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ Βυζαντίου ἐγεννήθη μακρὰ σειρὰ ἀγώνων καὶ δεινῶν ἀξιοθρηνήτων· ἀλλ' ὅτε ἡ Εὐρώπη ἠσθάνθη τὸν κίνδυνον, ὅστις τὴν ἠπείλει, ἦτον ἤδη ἀργά.

Μετὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως λήγει καὶ ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς Σάμου. Οἱ ἐν Χίῳ Ἰουστινιάναι συναισθανόμενοι τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς καταστροφήν, ἔσπευσαν νὰ πέμψωσι τῷ νικητῇ Μωάμεθ Β'. πρέσβεις ὅπως τῷ προσφέρωσι τὴν ὑποταγήν των καὶ συγχρόνως διὰ δώρων προσπαθήσωσι νὰ διατηρηθῶσι ἐν τῇ κατοχῇ τῆς Χίου. Ὁ Μωάμεθ ἐδέξατο εὐμενῶς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ἰουστινιανῶν, καὶ ἀντὶ φόρου ἐτησίου ἑξακισχιλίων δουκάτων τοῖς παρεχώρησε τὴν αὐτοκυβέρνησιν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἐν τοῖς διαφόροις λιμέσι τοῦ κράτους· χάρις δὲ εἰς τὰ προνόμια ταῦτα, οἱ Ἰουστινιάναι διετήρησαν τὴν ἐπὶ τῆς Σάμου κυριαρχίαν των ἐπ' ὀλίγα ἔτη καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ταύτης ἡ Σάμος ἦν ἀκατοίκητος· ἀλλὰ τὸν τοῦ Ἰωσὴφ ἰσχυρισμὸν διαψεύδει ὁ Φλωρεντινὸς Χρονογράφος Βέντζης, (α) ὅστις,

(α) Benzi An. Florent. T. 2. p. 168.

διηγούμενος τὰς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως φρικαλέας τῶν Τούρκων ἐπιδρομὰς ἐν ἔτει 1456 ἀναφέρει ὡς τὰ μέγιστα πάσχοντας πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως στίφη πειρατῶν διαθέοντα τὰς θαλάσσας, ἐλυμαίνοντο πάσας τὰς νήσους, ἐξανδραποδίζοντα καὶ αἰχμαλωτίζοντα τοὺς κατοίκους. Οἱ Ἰουστινιάναι ἐκ Χίου μὴ δυνάμενοι νὰ συνδράμωσι τὴν τηνικαῦτα πάσχουσαν Σάμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ θέλοντες νὰ αὐξήσωσι τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου των, ἐπρότειναν εἰς τοὺς Σαμίους τὴν παραχώρησιν γαιῶν καὶ ἄλλων πολλῶν προνομίων ἐὰν μετῴκουν οὗτοι εἰς Χίον. (α) Τὴν δὲ πρότασιν τῶν Ἰουστινιανῶν προθύμως ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς Σάμου, δι' ὅπερ παραιτήσαντες τὴν γεννέτειραν αὐτῶν γῆν, ἥτις μόνην τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τοὺς κινδύνους τοῖς ὑπισχνεῖτο πλέον, μετηνάστευσαν ἐν ἔτει 1463 μ. Χ. εἰς Χίον· οἱ δὲ ἐν τῇ Σάμῳ ἀπολειφθέντες κάτοικοι, ὀλίγιστοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ἀπεχώρησαν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς νήσου, καὶ ἐκεῖ μεταξὺ ὀρέων δυσαναβάτων, ἔζων βίον ἡμιάγριον (β), ἀπηλλαγμένοι ὄντες τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἄγνωστοι διατελοῦντες εἰς τοὺς χρωμένους τοῖς παρακειμένοις σκοπέλοις ὡς ὁρμητήριον πειρατάς.

Καὶ, ὦ τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! ἡ Σάμος ἡ πλουσία ἄλλοτε καὶ πολυοίκητος, ἡ ἀπειλήσασα τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐκπέμψασα πολυαρίθμους ἀλλαχοῦ ἀποικίας, ἡ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἑστία τῶν τεχνῶν, ἡ μήτηρ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν, τὸ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀγλάϊσμα τῆς Ἑλλάδος, ἐπέπρωτο μετὰ τοσαύτην δόξαν νὰ καταστῇ ἔρημος ἤδη καὶ ἀκατοίκητος, καὶ μόνην παρηγορίαν τῆς τοιαύτης καταστάσεως νὰ εὑρίσκῃ εἰς τὸ τοῦ Ἰσοκράτους πικρὸν λόγιον, ὅτι « αἱ πόλεις, διὰ τὴν ἀθανασίαν ὑπομένουσι καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίας. »

Καὶ ἔρημον ὅμως τὴν Σάμον ἐτιέζηκολούθουν ταράττουσαι αἱ τῶν συμμάχων Χριστιανῶν πρὸς τοὺς Τούρκους διαμάχαι. Ὁ Ἐνετικὸς

(α) Ἴδε καὶ Βλαστοῦ Χιακὰ Τομ. Β. σελ. 53.
(β) Villem. Ess. hist. 183

στόλος ὑπὸ τὸν Πέτρον Μοτζενίγον, ὁ τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὸν Ῥεκενσένζ καὶ ὁ τοῦ πάπα ὑπὸ τὸν Καρδινάλιον Καράφα συνῆλθον κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1472 εἰς Σάμον, ὁλοσχερῶς ἔρημον οὖσαν, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τοῦ ποῦ πρέπει νὰ πλεύσωσιν ὅπως προσβάλωσι τὸν ἐχθρόν. « Ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος αὕτη (λέγει ὁ Ἐνετὸς ἱστοριογράφος Μ. Σαβελλικὸς, (α) ἐπιμαρτυροῦντα ἔχων καὶ τὸν ἱστορικὸν Κνόβλην) ἔγεμε ζώων ποικίλων, ἕνεκα τῆς ἐρημίας, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ναῦται ἐξήρχοντο πρὸς θήραν. Ἔμεινον δ' οἱ στόλοι ἐκεῖ μέχρις οὗ οἱ ἵπποι οἵτινες εἶχον πάθει ἀπὸ τῆς τρικυμίας, ἀνέλαβον ἐκ τοῦ χόρτου ὃν ἔτρωγον, καὶ εἶτα ἔπλευσαν εἰς Ἀττάλειαν. » Ἐν ἔτει δὲ πάλιν 1499 ὁ τῶν Ἐνετῶν ναύαρχος Βενέδικτος Πεζάρος, προσβαλὼν παρὰ τῷ Ἑλλησπόντῳ τὸν Τουρκικὸν στόλον, κατενίκησεν αὐτόν· λῃσὰς δὲ τὴν Μιτυλήνην καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐκυρίευσε τὴν Σάμον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν. Ἀλλὰ διὰ τῆς γενομένης τῷ 1501 μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζήτου καὶ τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας συνθήκης, ὁ Σουλτάνος ἀνέλαβε τὴν Σάμον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του, παραχωρήσας τοῖς Ἐνετοῖς μόνην τὴν Κεφαλληνίαν.

Διήλθομεν ἤδη τὴν ἀρχαίαν τῆς Σάμου ἱστορίαν, καθόσον αὕτη διεφυλάχθη ἡμῖν· εἴδομεν αὐτὴν ἔν τε τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ παρακμῇ αὐτῆς. Ἀλλ' ἔπεσεν ἄρα ἡ Σάμος, ὅπως ἄλλαι Ἑλληνίδες χῶραι, ἵνα μὴ ἀνεγερθῶσιν ἴσως πλέον; Οὐχί. Ἐκ τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς ἀνέκυψεν ἐκ νέου μετὰ πλείονος δυνάμεως καὶ δόξης, ἐλάμπρυνε καὶ πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, δι ἀγώνων ἀφάτων ἔστησε τρόπαια ἀνεξίτηλα, καὶ συλλήβδην ἀνεδείχθη ἐφάμιλλος τῆς ἀρχαίας εὐκλείας αὐτῆς. Ἀλλὰ τὰ καθέκαστα τῶν ἀγώνων αὐτῆς τούτων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑπομένοις θέλομεν διαλάβει.

(α) M. Ant. Sabellico Historie Vinitiane p. 254.—Knowles histoire des Turcs. T. I.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ.

Εἰς σελ. 30 στίχ. 19—Ἑτέρα κρήνη ἀναφέρεται ἐν Σάμῳ παρὰ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου (Εἰδύλ. ά. 117) καλουμένη Ἀ ρέ θ ου σα· ἀλλ' ὁ Ἐπαφρόδιτος ἐν τῷ περὶ Στοιχείων λέγει ὅτι Ἀ-ρέθουσαι ὠνομάζοντο ἐν γένει αἱ κρῆναι.

Εἰς σελ. 49 στίχ. 27—Ὁ Λυκόφρων ἐν Κασσάνδρᾳ (στιχ. 488) μετατρέπει οὕτω τὴν παροιμίαν ταύτην.

Πολλὰ χείλευς καὶ δεπαστρέων ποτῶν
Μέσῳ κυλίνδει μοῖρα παμμήστωρ βροτῶν.

Ὁ δὲ Σχολιαστὴς αὐτοῦ ἀποκαλεῖ τὸν Ἀγκαῖον στεφηφόρον

Τῷ γὰρ Σαμίῳ Ἀγκαίῳ στεφηφόρῳ
ἐξῆλθε χρησμός, μὴ πιεῖν ἐξ ἀμπέλου

Εἰς σελ. 95 στίχ. 5—Μέδουσα ἡ θυγάτηρ τοῦ Πεισίδου τῇ Ἀ-θηνᾷ ἐπὶ κάλλει ἀντήριζεν, ἡ δὲ ὀργισθεῖσα ἔπεμψε κατ' αὐτῆς τὸν Περσέα, ὑπογράψασα καὶ ὑποδείξασα τούτῳ ἐν ζωγραφίαις τὴν Γοργόνα περὶ πόλιν τῆς Σάμου Δεικτήριον, κληθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ὑ-ποδειχθῆναι ταύτην αὐτῷ ἐκεῖ. (Σχολιαστ. Λυκόφρ. εἰς στίχ. 838.)

Σελ. 372 στίχ. 1. Γράφε Μάγιστρος ἀντὶ Μάγιστος.

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΣΑΜΙΑΚΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΥΠΟ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ.

ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΤΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΤΟΥ

ΒΟΙΚΧΙΟΥ.

1

Ἐπὶ πλακὸς ἐν Ἀθήναις εὑρεθείσης, ἐφ' ἧς μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἄλλων ἀγωνιστῶν ἔστιν ἐπιγεγραμμένον καὶ τὸ τοῦ Σαμίου τούτου.

ΑΝΤΟΝΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ ΣΑΜΙΟΣ
ΔΙΑΥΛΟΝ (1591 στίχ. 46)

2

Εὑρέθη παρὰ τῷ ποταμῷ Ἰμβράσῳ ὑπὸ Γουλιέλμου Γελλίου.

ΟΡΟΣ ΤΕ
ΜΕΝΕΟΣ
ΑΘΗΝΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
ΜΕΔΕΟΥΣΗΣ (2216)

3

Ἐπίγραμμα ἐπὶ ἀγαλματίου παριστῶντος λαγωὸν βουστροφηδὸν γεγραμμένον.

Α Μ ΙΗΝΗΙΡΠ ΙΩΤ ΙΝΩΛΛΟΠΑ ΙΩΤ
ΝΩΙΤΞΙΑΦΗ ΝΞΚΗΘΞΝ

Τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πριηνῆϊ
μ' ἀνέθηκεν Ἱφαιστίων (2247)

4

Ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα ἐν Σάμῳ παρὰ τοῦ Πακωκίου, ἀλλ' ἐσφαλμένως λίαν ἀντιγραφεῖσα.

ΑΠΑΘΟΔΩΡΟΣ
ΟΙΣ ΙΠΠΙΚΟΙΣ ΣΤΕΦΑΝΟΙΣ ΑΠΟΛΛΟΝΙ
ΠΥΘΙΩΙ
ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΑΠΟΛΛΟΝΙΟΥ ΜΕΝΤΟΡΟΣ
ΕΠΑΦΡΑ ΚΑΙ ΩΚΑΙ ΕΠΙΓΟΝΟΥΣ ΒΑΣΣΟΥ
ΜΗΤΡΟΦΑΝΟ ΕΜΙΟΥ ΧΟΜΟΥ
ΤΟ ΑΠΟΛΛΟΝΙΔΟΥ ΝΙΚΗ

Ἀ(γ)αθοδ(ω)ρος (τ)οὺς ἱππικο(ὺ)ς
στεφάνο(υ)ς Ἀπόλλ(ω)νι Πυθίῳ
(ὁ δεῖνα?) τὸν ἀδελφὸν Ἀπολλ(ώ)
νιο(ν) Μέντορος . . . Ἐπαφρα . . . καὶ
. . . Ἐπιγόνου (καὶ?) Βάσσου
Μητροφάνο(υ) κλ. (2248)

5

Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Πακωκίου.

ΠΑΛΑΙΝΟΚΟΣ Ο ΒΑΣΣΟΥ ΜΗΝΟΦΙΛΟ
ΙΕΝ ΝΙΚΗ (2249)

6

ΠΥΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΗΛΙΟΔΟΡΟΥ Ν
ΚΑΙ Ε . . . (2250)

7

ΛΥΧΟΥ ΑΝΟ
ΝΙΚΗΙ

Λύ(κ)ου Ἀν(θ).. Νίκη (2251).

8

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΜΝΗΣΤΟΥ
ΝΙΚΗ (2252)

9

ΑΥΛΟΥ
ΚΑΙ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΑΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
ΙΣΙΩΝΟΣ
ΘΕΟΦΑΝΟΥ
ΤΡΙΒΙΛΕΙ (2253)

10

Ἀπόφασις Λυσιμάχου ἐπὶ τῆς μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων περὶ τῆς Βατινήτιδος διαφορᾶς, εὑρεθεῖσα ὑπὸ Ρ. Σάνδλερ ἐν Πριήνῃ τῷ 1764 (ἰδὲ Σαμιακῶν Δ. σελ. 241).

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΣΑΜΙΩΝ ΤΗΙ
ΒΟΥΛΗΙ ΚΑΙ ΤΩΙ ΔΗΜΩΙ Χ . . .
. . . ΡΗΣΑΝ ΕΦ ΗΜΑΣ ΟΙ ΤΕ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΟΙ
ΠΑΡ ΥΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ . . .
ΝΕΩΝ ΑΠΟΣΤΑΛΛΕΝΤΕΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ
ΗΣ ΕΤΥΓΧΑΝΟΙΤΕ . . .
ΕΚΤ.ΚΟΤΕΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΦ ΗΜΩΝ ΕΙ ΜΕΝ
ΟΥΝ ΠΡΟΕΙΔΕΙΜΕΝ . . .
ΤΗΓ ΧΩΡΑΝ ΥΜΑΣ Ε.. ΟΣΟΥ ΤΩΝ ΕΤΩΝ
ΕΧΕΙΝ ΚΑΙ ΝΑΙ . . .
. . . ΟΛΟΝ ΟΥΚ ΑΝ ΕΠΕΣΠΑΣΑΜΕΘΑ ΤΗΝ
ΚΡΙΣΙΝ ΕΑΝ ΔΕ ΥΠΕΛΑΜΒΑ-
. . . ΟΥ ΤΙΝΟΣ ΧΡΟΝΟΥ ΠΑΝΤΕΛΩΣ
ΓΕΓΟΝΕΝΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙ . . .
ΟΥΤΩ ΓΑΡ ΗΜΙΝ ΕΠΟΙΟΥΝΤΟ ΤΗΝ ΜΝΕΙΑΝ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ . . . ΟΙ
ΤΩΝ ΠΡΙΗΝΕΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΟΥ ΜΗΝ ΑΛΛ
ΕΠΕΙΔΗ ΠΑΡΗΣΑΝ ΟΙ ΤΕ
. . . ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΠΡΙΗΝΕΩΝ
ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ Η . . . ΑΚΟΥΣ. ΝΤΑ ΔΙΑ . . .
. . ΕΡΩΝ ΟΙ ΜΕΝ ΟΥΝ ΠΡΙΗΝΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΝ
ΕΞ ΑΡΧΗΣ ΓΕΓΕΝΗΜΕΝΗΝ ΑΥ . . .
. . . Ν ΤΗΣ ΒΑΓΙΝΗΤΙΔΟΣ ΧΩΡΑΣ . . .
ΠΕΔΕΙΚΝ. ΟΝ ΕΚ ΤΕ. Ω . . . ΤΟΡΙΩΝ

.... ΛΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ..
ΤΩΝ ΕΞΕΤΩΝ....

... ΡΟΝ ΔΕ ΞΥΝΟΜΟΛΟΓΟΥΝΑΙ Τ..ΜΙ...
ΕΚΜΑΘΟΝΤΙΣ ΑΠΟ...

.... ΥΝΑΜΕΩΣ ΤΟΥΣ ΤΕ ΛΟΙΠΟΥΣ
ΕΓΛΙΠΕΙΝ ΤΗΝ ΧΩ. ΑΝ...

ΗΣΟΝ ΑΠΟΧΩΡΗΣΑΙ ΤΟΝ ΔΕ ΛΥΓΔΑ....
ΚΑΤΑΣΧΟΝΤΑ

ΠΑΛΙΝ ΑΠΟΔΙΔΟΝΑΙ ΤΑΣ ΑΥΤΑΣ ΚΤΗΣΕΙΣ
ΤΟΥΣ...

ΑΙ ΣΑΜΙΩΝ ΔΕ ΟΥΘΕΝΑ ΠΑΡΜΕΝΕΣΘΑΙ
ΠΑΡ...

ΤΥΓΧΑΝΕΝ ΠΑΡ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ
ΤΟΥΤΟΝ

ΕΝ ΟΝ ΠΡΟΣΕΝΕΓΚΑΣΘΑΙ
ΠΡΙΗΝΕ..ΥΣ...

ΑΣ ΣΑΜΙΟΥΣ ΠΑΡΕΛΕΣΘΑΙ ΤΗΓ
ΧΩΡΑΝ Α. ΤΩΝ

ΠΡΙΗΝΕΩΝ ΒΙΑΝΤΑ ΓΕΡΙ
ΔΙΑΛΥΣΕΩΝ ΤΟΙΣ ΣΑ

Ε ΔΙΑΛΥΣΑΙ ΤΕ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΥΝ

ΓΙΝΗΤΙΔΟΣ ΧΩΡΑΣ ΠΡΟΤΕΡΟΜ
ΜΕΝ ΟΣΙΣ Ω

ΕΝ ΕΙΝΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ
ΤΟΥ ΕΣΧΑΤΟΥ

Α ΝΥΝ ΔΕ ΗΞΙΟΥΝ ΗΜΑΣ
ΚΑΤΑΣΤΗ... ΗΣΚ...

ΗΓ ΧΩΡΑΝ ΟΙ ΔΕ ΠΑΡ ΥΜΩΝ
ΑΠΟΣΤΑΛΛΕΝΤΕΣ

Ν. ΓΕΝΗΜΕΝΗΝ ΑΥΤΟΙΣ ΤΗΣ..
ΓΙΝΗΤΙΔΟΣ

ΠΑΡΕΙΛΗΦΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΔΕ
ΤΟΝ ΔΥΓΔΑ...
...ΛΟΓΟΥΝ ΩΣΠΕΡ ΚΑΙ ΟΙ
ΛΟΙΠΟΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟ...
ΤΗΝ ΝΗΣΟΣ ΥΣΤΕΡΟΝ ΔΕΟ
ΜΧΙΛΙΟΥΣ..... (2254)

10

ΡΟΠΗΝ ΑΡΑ — Ῥοπήν...
ΛΤΤΟΛΑΜΒΑ — ἀ(π)ολαμβά(ν...
ΤΑΥΥΝ ΓΑΝΤΑ — τὰ (σ)ύμπαντα
Ν..ΡΟΜΑΙΩΝ — .... Ῥωμαίων (ἀγορανο)
ΜΗCΑΝΤ.... — μήσαντ(α — — —
ΝΟΙC.... — — — —
..... CO — — — 2255

11

Ὑπάρχει ἐν τοῖς Ὀξωνικοῖς μαρμάροις τοῦ Σανδλέρου.

(Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ)

ΔΗΜΩΙ ΒΑΤΤ — δήμῳ Βάττ-
(ος? ὁ ποῦ δεῖνος εἶπεν ἐπ)

ΕΙ ΔΗΜΗΤΡΟΔ — ειδὴ Μητράδ-
(ωρος..γίνους Σιδώνιος)

ΕΝ ΤΕ ΤΟΙΣ ΠΡ — ἔν τε τοῖς πρ
(οτέροις χρόνοις εὔνους κα)

Ι ΠΡΟΘΥΜΟΣ Ω — ἰ πρόθυμος ὤ
(ν ὑπάρχει τῷ δήμῳ τῷ Σαμί)

ΩΝ ΚΑΙ ΝΥΝ — ων καὶ νῦν
..... (ἐ)

Κ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ — κ τοῦ νόμου
.... (οὐδὲν)

ΕΛΛΕΤΑΙ ΧΡΗΣ — ἐλλε(ίπε)ι χρησ
(ιμος ὢν ἅπασι καὶ κοινῇ κ)

ΑΙ ΙΔΙΑΙ ΔΕΔΟΧ αἰ ἰδίᾳ δεδόχ
θαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δ)
ΗΜΩΙ ΕΠΗΙΝΗ ἡμῳ ἐπ(α)ιν(έ)
(σαι μὲν Μητρόδωρον)
ΙΓΓΙΝΟΥΣ ΣΙΔΩΝ . . . γένου Σιδών-
ιον ἀρετῆς ἕνεκα καὶ ε)
ΥΝΟΙΟΙΑΣΗΝ ΕΧΩΝ ὑνοίας ἣν, ἔχων
(διατελεῖ πρὸς) τὸν
ΔΗΜΟΝ ΤΟΝ ΣΑΜΙ δῆμον τὸν Σαμί-
(ων· — — —)
ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΠΙΜ τῆς αὐτῆς ἐπιμ-
(ελείας — — —)
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜ παρὰ τοῦ Δήμ-
(ου — — εἶν)
ΑΙ ΔΕ ΑΥΤΩΙ ΚΑ αι δὲ αὐτῷ κα
ὶ εἴσπλουν καὶ ἔκπλου)
Ν ΑΣΥΛΕΙ ΚΑΙ ν ἀσυλεὶ καὶ
(ἀσπονδεὶ καὶ ἐν εἰρ)
ΝΗΙ ΚΑΙ ΕΜΠΟ νῃ καὶ ἐμ πο-
(λέμῳ, εἶναι δὲ αὐτὸν κα)
Ι ΠΡΟΞΕΝΟ ὶ πρόξενο(ν) κλ. (2256)

12

Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Πουκκίου εἰς Χώραν. Ἰδὲ Σαμιακῶν Α'. σελ. 31.

ΕΙΣΟΡΟΩΝ ΤΟΔΕ ΘΑΥΜΑ
ΜΝΙΟΝ ΗΓΕΜΟΝΗΙΑ ΠΟΛΛΩΝ Ι
ΜΕΛΠΕ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ
ΔΙΨΗ ΤΙΡΟΜΕΝΟΙΣΙ ΜΕΛΙΣ
ΤΑΓΕΣ ΗΓΑΓΕΝ ΥΔΩΡ
ΚΑΙ Ρ'ΥΠ ΑΜΗΧΑΝΙΗΣ ΕΥΡΕΠΟ
ΡΟΝ ΥΔΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΝ ΚΑΤΕ
ΘΗΚΕΝ ΕΠΙ ΣΚΟΠΕΛΟΙΣ ΚΕΛΑ
ΡΥΣΕΙΝ ΤΟ ΠΡΙΝ ΞΗΡΟΤΕΡΟΙΣ
ΚΑΥΜΑΣΙ ΤΕΙΡΟΜΕΝΟΙΣ

ΤΩ ΝΥΝ ΜΗΔ ΑΠΟΛΗΓΕ ΚΕΛΕΥ
Ε ΔΕ ΠΑΣΙΝ ΟΔΙΤΑΙΣ
ΥΜΝΙΝ ΘΑΡΣΑΛΕΩΣ ΤΗΔΕ
ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥΣ Η ΧΑΙΡΙ
ΤΟΝ ΠΟΡΟΝ ΕΣΧΕΝ ΕΠΙ
ΤΡΕΨΑΝΤΟΣ ΑΡΙΣΤΟΥ
ΟΣ ΘΕΜΙΝ ΗΜΗΡΙΟΙΣ ΔΕΙ
ΞΕΝ ΑΓΑΛΛΟΜΕΝΗΝ (2257)

13

Εὑρέθη ἐν Σάμῳ ὑπὸ Γ. Ρενουάρδου τῷ 1813.
Ἰδὲ Σαμιακῶν Α'. σελ. 358.

Η ΓΕΝΕΗΙ ΔΟΞΗΙ ΤΕ ΚΑΙ ΕΝ
ΜΟΥΣΗΣΙ ΤΥΡΙΝΝΑ
ΕΞΟΧΟΣ Η ΠΑΣΗΣ ΑΚΡΑ ΦΕΡΟΥΣ ΑΡΕΤΗΣ
ΕΝΝΕΑΔΑΣ ΤΡΙΣΣΑΣ ΕΤΕΩΝ ΖΗΣΑΣΑ
ΤΟΚΕΥΣΙΝ
ΔΥΣΤΗΝΟΙΣ ΕΛΙΠΟΝ ΔΑΚΡΥΑ ΚΑΙ
ΣΤΟΝΑΧΑΣ
ΠΑΣ ΓΑΡ ΕΜΟΥ ΦΘΙΜΕΝΗΣ ΧΗΡΟΣ
ΔΟΜΟΣ ΟΥΤΕ ΓΑΡ ΑΥΤΗ
ΛΕΙΠΟΜΑΙ ΟΥΤ ΕΛΙΠΟΝ ΒΛΑΣΤΟΝ
ΑΠΟΙΧΟΜΕΝΗ
ΑΝΤΙ ΔΕ ΠΑΤΡΩΟΥ ΚΑΙ ΥΨΙΡΟΦΟΙΟ
ΜΕΛΑΘΡΟΥ
ΛΕΙΤΗ ΤΟΥΜΟΝ ΕΧΕΙ ΣΩΜΑ ΛΑΧΟΥΣΑ
ΠΕΤΡΗ
ΕΙ Δ ΗΝ ΕΥΣΕΒΕΩΝ ΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΟΥΠΟΤ
ΑΝΟΙΚΟΣ
ΟΥΜΟΣ ΕΜΟΥ ΦΘΙΜΕΝΗΣ ΤΑΙΣ Δ
ΕΝΕΚΥΡΣΕ ΤΥΧΑΙΣ (2258)

14

Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Ποκωκίου ἐν τῇ Παναγίᾳ Σπηλιανῇ.

ΕΠ . . . . ΔΕΙΤΟΝ CON
ΓΕΡΑ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΤΟΥ
ΕΡΜΑΝ ΔΕΙΜΙΔΟΣ ΤΗΝ Ε
ΑΥΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑ ΓΕΡΕΛΛΑ
ΝΗΝ ΜΟΝΙΜΕΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΕΑΥΤΟΥ ΜΗΤΕΡΑ ΓΕΡΕΛΛΑ
ΝΗΝ ΑΠΑΤΗΝ ΗΡΟΙΝΑΙ
ΧΑΙΡΕΤΕ.

Ἐπ(αφρό)δειτον (τ)ὸν . . .
(πατ)έρα Ἑρμᾶν (ὁ δεῖνα) Ἀπολλωνίου
τοῦ Δείμιδος τὴν ἑ-
αυτοῦ γυναῖκα Γερελλα-
νὴν Μονίμ(η)ν καὶ τὴν
ἑαυτοῦ μητέρα Γερελλα-
νὴν Ἀπάτην. Ἡρ(ω)ίναι
χαίρετε (2259)

15

Εὑρέθη ὑπὸ Ποκωκίου εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Βαθέος εἰς Μιτυληνιοὺς παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

ΠΟΠΛΙΟΣ ΣΑ
ΙΝΝΙΟΦ ΠΟΠΛΙΟΥ
ΥΙΟΣ . . . ΟΧΕΛΙΝΑ
ΤΟΥΤΟΝ . . . ΟΣΑΝ
ΛΥΜΑΝΗΤΑΙ ΕΞΩ
ΛΗ ΚΑΙ ΓΕΝΟΣ ΑΥ
ΤΟΥ

Πόπλιος Σα(τρ)
ίννιο(ς) Ποπλίου
υἱὸς Ο(ὐ)ελίνα
Τούτ(ω)ν (δέ τις) ὃς ἂν
λυμ(ή)νηται ἐξώ
λη (εἶναι) καὶ γένος αὐ-
τοῦ (2260)

16

Εὑρέθη εἰς Ῥόδον ἐπὶ βωμοῦ στρογγύλου ἐκ λίθου κυανίτου, κεκοσμημένου διὰ βουκράνων καὶ ἄλλων κοσμημάτων.

ΑΡΧΙΝΟΜΟΣ Ἀρχίνομος
ΑΡΧΙΩΝΟΣ Ἀρχίωνος
ΑΜΙΟΣ (Σ)άμιος (2547)

17

Ἐπιγράμματα ἀναγόμενα εἰς τὰς πρὸς Πριηνεῖς διενέξεις τῶν Σαμίων περὶ τῆς Βατινήτιδος χώρας, ἃ ἀνεκάλυψεν ὁ Σάνδλερος ἐν Πριήνῃ, καὶ ἄτινα σώζονται ἐν Ὀξωνίᾳ. Ἰδὲ Σαμιακῶν Α. σελ. 70. (2305)

Α'.

ΣΑΜΟΝ ΑΡΕΔ . . . . ΑΤΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΚΑΘ ΟΝ
ΚΑΙΡΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΥΠΟ ΑΓΗΣΑΡΧΟΥ ΕΝ ΑΙΣ
ΥΠΕΡ ΜΕΝ ΙΔΙΩ
ΚΑΙ ΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΝ ΧΩΡΑΣ ΟΥΘΕΙΣ
ΑΜΦΕΣΒΑΤΕΙ
ΤΟΝ ΡΟΔΙΩΝ ΕΓΚΑΛΟΥΝΤΑΣ ΟΤΙ ΧΩΡΑΣ
ΤΕΠΛΗΘΟ
ΚΑΡΙΟΝ ΥΠΕΡ ΟΥ ΝΥΝ ΔΙΑΚΡΙΝΕΣΘΑΙ
ΟΙ ΔΕ ΣΑΜΙΟΙ ΤΑΤΕ
ΚΑΘΑ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΑΣ ΚΡΙΣΙΟΣ ΤΑΣ ΥΠΕΡ
ΤΟΥ ΒΑΤΙΝΗΤΟΥ ΑΠΟ
ΤΟ ΚΑΡΙΟΝ ΚΑΙ Α ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟ ΧΩΡΑ
ΑΥΤΟΙΣ ΕΠΙΚΑΛΑ . . ΑΥΤΩΝ ΜΕΛΙΕΩΝ
ΧΩΡΑΝ ΛΑΧΕΙΝ ΑΥΤΟΙ ΚΑΡΙΟΝ ΚΑΙ
ΔΡΥΟΥΣΑΝ Κ

ΓΡΑΦΟΜΕΝΑΣ ΜΑΙΑΝΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕ
ΛΗΣΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙΣ ΚΑΤΑΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΑ
ΔΙΟΤΙ ΛΑΧΟΙΣ
ΟΥ ΟΥΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΕ ΤΑΝ ΠΑΡΑΤΑΣΙΝ
ΤΑΝ ΓΕΝΟΜΕΝΑΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΟΤΙ ΠΡΙΑΝΕΙΣ
ΕΠΙ ΔΡΥΙ ΚΑΙ
Ν ΤΑΥΤΑΝ ΤΑΝ ΧΩΡΑΝ ΕΝ ΤΑΙΣ
ΣΥΝΘΗΚΑΙΣ
ΑΥΤΩΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΟΡΙΞΑΣΘΑΙ ΠΑΡ ΠΟΤ
ΑΥΤΟΥΣ ΩΣ ΥΔ
ΕΟΝ ΤΟΙΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥ
ΡΟΥΝΤΑΣ . . . Σ ΟΤΙ ΜΕΝ ΤΟ ΚΑΡΙΟΝ
ΕΛΑΧΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ
ΔΙΑ ΠΑΡΙΟΝ ΟΤΙ ΔΙΟΡΙΞΑΝΤΟ ΠΟΤΙ ΠΟΥΣ
ΠΡΙΑΝΕ . . . ΩΝ ΡΟΔΙ ΕΥΑΓΩΝ ΑΤΕ ΚΑΙ
ΟΛΥΜΙΚΟΝ . . . ΛΟΚΡΙΝ
. . . . ΩΛΕ ΚΑΡΙΟΝ ΕΣ . . ΝΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ . . . .

Β'.

ΕΚΠΕΣΙΝ ΜΕΝ ΚΑΡΕΙ . . . ΟΣΙΑ ΚΑΙ
ΡΟΥ ΛΥΚΟΥ ΟΣ ΕΣΤΙ ΑΠΟ ΜΑΚΑΡΕΩΣ
ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΠΟΤΙ ΔΕ ΤΟΝ ΛΥΣΙΜΑΧΟΝ ΑΓ
ΦΑΝΑΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΝΙ-
ΚΑΝΔΡΟΝ ΟΣ ΕΣΤΙ ΑΠΟ ΛΥΚΟΥ ΠΕΝΤΕ
ΕΧΟΝΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΙ
ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΔΥΟ ΟΥΚ ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΑΙ ΤΟΥΣ
ΣΑΜΙΟΥΣ ΟΥΔ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΙ ΠΟΤΑΥΤΟΥΣ Π
ΚΗΜΕΝΟΙΣ ΑΛΛΑ ΑΜΦΙΣΒΑΣΙΑΣ ΜΕΝ ΠΟΘ
ΑΥΤΟΥΣ ΙΔΙΩΤΙΚΑΣ ΓΕΓΟΝΕΙΝ
ΒΑΤΗΚΕΙΝ ΤΟΥΣ ΣΑΜΙΟΥΣ ΑΛΛΑ ΤΟΥΝΑΝ-
ΤΙΟΝ ΕΝ ΤΩΙ ΠΟΤΙ ΛΥΣΙΜΑΧΟΝ ΑΚΟΥ
ΠΡΙΑΝΕΙΣ ΕΧΟΝΤΕ ΤΑΝ ΑΥΤΩΝ ΧΩΡΑΝ

ΜΕΤΑ ΔΕ ΤΑΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΝ
ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ ΠΛΕΙΟΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥ-
ΟΝΤΟΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
ΩΝ ΠΕΜΨΑΙ ΠΟΤ ΑΥΤΟΥΣ ΣΑΜΙΟΥΣ . . . . . .

Γ'.

ΧΟΝ ΤΟΜ ΒΑΣΙΛΗΙ ΥΠΕΡ ΤΑΣ ΚΡΙΣΙΟΣ
ΑΜΟΝ ΕΥΘΕΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΕΠ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΘΕΟΥ ΠΑΡΟΡΙΣΕΣΘΑΙ ΤΑΓ ΧΩΡΑΝ ΥΠΕΡ
ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΤΟΥ
ΤΙΟΧΟΝ ΤΟΝ ΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΤΕΤΑΓΜΕΝΟΝ
Υ ΟΥΘΕΝ ΕΙΡΗΚΟΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ
ΑΙΤΙΑΣ ΤΑΣ ΚΑΤΑ
ΦΟΥ ΤΑΜ ΠΟΛΙΝ ΟΙΚΟΥΝΤΙ
ΠΑΡΑΔΕΙΚΝΥΝΤΑΣ ΟΤΙ ΚΑΙ ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ
ΑΝΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΑ ΕΙΡΗΜΕΝΑ ΥΠΟ
ΠΡΙΑΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΕΧ
ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΧΩΡΑΝ ΕΙΜΕΙΝ ΠΡΙΑΝΕΩΝ.

Δ'.

ΟΡΟΥΣ ΔΕ ΑΠΕΔΕΙΞΑΜΕΝ ΤΑΣ ΤΕ ΣΑΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΙΑΝΙΔΟΣ ΧΩΡΑΣ ΑΡΧ
ΟΜΕΝΟΙ ΩΣ ΜΕΝ ΕΝ ΣΑΜΙΟΙΣ ΟΤΙ
ΑΓΟΡΕΥΟΝΤΙ ΑΠΟ ΤΩΝ
ΚΑΤΑΣΑΝΙΔΕΙΑΝ ΤΟΠΩΝ ΩΣ ΔΕ ΠΡΙΑΝΕΙΣ
ΑΠΟ ΘΙΝΙΧΟΥ ΠΑΓΟΥ ΤΟΝΠ
ΡΑ ΤΟΝ ΛΟΦΟΝ ΤΟΝ ΠΕΤΡΩΔΗ
ΤΟΝ ΥΠΕΡΚΕΙ
ΜΕΝΟΝ ΥΠΕΡ ΤΑ ΕΡΓΑΣΙΜΑ ΕΦΟΥ ΚΑΙ
ΟΡΟΝ ΕΠΕΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΕΦ ΟΝ ΑΝ

ΑΤΕΙΝΕΙΑ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ
ΠΟΤΑΜΟΥ
ΦΑΡΑΓΞ Α ΑΝΑΦΕΡΟΥΣΑ ΠΑΡΑ ΤΑ
ΕΡΓΑΣΙΜΑ ΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟ
ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΥ ΛΟΦΟΥ ΑΛΛΟΝ ΟΡΟΝ
ΕΠΙ ΠΕΤΡΑΣ
ΕΠΕΚΟΛΛΑΨΑΜΕΝ ΩΣΤΕ ΤΑ ΜΕΝ ΥΠΟ ΤΟΝ
ΛΟΦΟΝ ΚΑΙ ΤΑΜ ΦΑΡΑΓΓΑ Κ
ΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑΣ ΟΡΟΥΣ
ΕΙΜΕΙΝ ΣΑΜΙΩΝ
ΤΑ ΔΕ ΥΠΕΡ ΤΟΝ ΛΟΦΟΝ ΚΑΙ ΤΑΝ
ΦΑΡΑΓΓΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑ
Σ ΟΡΟΥΣ ΕΙΜΕΙΝ ΠΡΙΑΝΕΩΝ ΑΠΟ ΔΕ ΤΟΥ
ΛΟΦΟΥ ΤΟΥ
ΠΡΑΤΟΥ ΑΠΟΔΕΙΧΘΕΝΤΟΣ ΟΣ ΕΣΤΙΝ
ΥΨΗΛΟΤΑΤΟΣ ΑΛΛΟΝ ΟΡΟΝ ΕΠΕ
ΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΤΩΙ ΚΑΤΑΛΗΓΟΝΤΙ ΤΟΥ
ΛΟΦΟΥ ΑΠΟ ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ
ΕΠ ΕΥΘΕΙΑΣ ΑΛΛΟΝ ΕΘΗΚΑΜΕΝ ΠΑΡΑ
ΤΑΝ ΦΑΡΑΓΓΑ ΑΠΟ ΔΕ ΤΟ
ΥΤΟΥ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΙ ΠΟΤΙ ΤΟΝ ΠΕΤΡΩΝΑ
ΑΛΛΟΝ ΤΟΝ
ΕΠΕΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΕΤΡΟΝ ΑΠΟ
ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΠΕΤΡΩΝΙ Α
ΛΛΟΝ ΟΡΟΝ ΕΠΕΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΑΠΟ ΔΕ
ΤΟΥΤΟΥ ΩΣ
ΠΑΡΑΦΕΡΕΙ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΒΟΥΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟ
ΑΠΟΛΗΓΟΝ ΑΥΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΕΠΕΚ
ΟΛΑΨΑΜΕΝ ΑΠΟ ΔΕ ΤΩΝ ΕΓΚΟΛΑΠΤΩΝ
ΟΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΕ
ΝΑΝΤΙ ΒΟΥΝΟΝ ΛΕΠΡΟΝ ΕΘΗΚΑΜΕΝ
ΟΡΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟ
Ν ΒΟΥΝΟΝ ΕΣ ΤΕ ΚΑΙ ΤΑΝ ΦΑΡΑΓΓΑ

ΕΘΗΚΑΜΕΝ ΑΛΛΟΝ ΟΡΟΝ ΑΠΟ
ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΤΑΝ ΚΑΤΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΟΡΕΥΣ
ΔΙΑΒΑΝΤΩΝ ΤΟΝ ΠΟΤΑ
ΜΟΝ ΑΛΛΟΝ ΕΘΗΚΑΜΕΝ ΟΡΟΝ ΑΠΟ ΔΕ
ΤΟΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΡΕΨΑΝ

Ε'.

ΙΑΝ ΕΠΕΙΜΕΙΝ . . . ΩΝ ΤΑΝ ΔΕΑΠΟΦΑ
ΕΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΑΝΤΕΣ
ΑΝ . ΙΜΕΡΑ
Σ ΔΩΚΑΜΕΝ ΤΟ ΜΕΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΡΥΤΑΝΕΣΙ
ΤΟΙΣ ΣΑΜΙ . . . . .
ΠΡΩΤΟΜΑΧΩΙ ΤΡΙΤΩΝΟΣ ΣΙΜΑΛΕΩΝΙ
ΕΥ · ΡΑΝΟΡΟΣ ΘΕΟ
ΩΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙ
ΤΑΣ ΒΟΥΛΑΣ ΜΕΝΙΠ
ΩΙ ΚΛΕΩΝΟΣ ΩΣ ΜΕΝ ΡΟΔΙΟΙ ΑΓΟΝΤΙ
ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ ΠΡΑΤΟ

Συμπλήρωσις

— — — — —
— — — — (ἐς)

1 Σάμον αρεδ · · · α · τὸν δὲ καθ' ὅ(ν) καιρόν
— — — — —

2 ἐπιστολὰς ὑπὸ Ἀγησάρχου, ἐν αἷς ὑπὲρ μὲν ἰδιω-
(τικῶν ἀμφισβασιῶν ἐλέγετο, ὑπὲρ δὲ τὰς περὶ Δρυοῦσαν)

3 καὶ τὰς περὶ τὸ Κάριον χώρας οὐθεὶς ἀμφεσβάτει (νῦν δὲ
Σαμίους ἐλθεῖν ἐπὶ κρίσιν καὶ ἀφορισμόν?

4 τὸν Ῥοδίων, ἐγκαλοῦντας ὅτι χώρας τε πλῆθ(ος ἔχοιεν Πριανεῖς Σαμίων ὂν καὶ ἐν τούτῳ τὸ)

5 Κάριον ὑπὲρ οὗ νῦν διακρίνεσθαι· οἱ δὲ Σάμιοι τά τε (περὶ τᾶς ὑπὲρ τούτων κλαρώσιος ἔλεγον?)

6 καθὰ καὶ ἐπὶ τᾶς κρίσιος τὰς ὑπὲρ τοῦ Βατινήτου ἀποφανθῆναι αὐτοῖς παρεδείκνυον, ὅτι)

7 τὸ Κάριον καὶ ἁ περὶ τούτων χώρα αὐτοῖς ἐπικλ(αρωθείη.
καὶ γὰρ) αὐτῶν (Πριαν)έων (διακλαρούντων? τὰν)
8 χώραν λαχεῖν αὐτοὶ Κάριον καὶ Δρυοῦσαν κα(τὰ τὰ ἐν ταῖς
συγ)γραφομένα(ι)ς Μαιανδρίου τοῦ
9 Μ(ι)λησίου ἱστορίαις κατακεχωρισμένα, διότι λάχοι(εν Κά-
ριον καὶ Δρυ)οῦσαν· μετά τε τὰν παράτα(ξ)ιν
10 τὰν γενομέναν αὐτοῖς ποτὶ Πριανεῖς ἐπὶ Δρυῖ καὶ (πᾶσα)ν
ταύταν τὰν χώραν ἐν ταῖς συνθήκαις
11 αὐτῶν γενέσθαι· ὁρίζασθαι γάρ ποτ' αὐτοὺς ὡς ὑ(φαγ)έοντο
ἱστοριογράφους τοὺς μαρτυ
12 ροῦντας (Σαμίοι)ς, ὅτι μὲν τὸ Κάριον ἔλαχον, Μεταγέ(ν)εα?
Πάριον, ὅτι δὲ ὡρί(ξ)αντο ποτὶ (τ)οὺς
13 Πριανε(ῖς) · · · ω(να?) Ῥόδιον· ἀγῶνά τε καὶ Ὀλυμπι-
κὸν · · · ωλε Κάριον εσ · · · ι αὐτῶν κατα —

— — —

Β'.

1 ἐκπεσεῖν μὲν Καρσί · · · ὅσια καὶ (στεφανοφό)
2 ρου Λύκου, ὃς ἐστι ἀπὸ Μακαρέως τέταρτος ποτὶ δὲ τὸν
Λυσίμαχον ἀγ(αγεῖν) τὰν δίκαν τοῦ δεῖνος στε)
3 φανοφόρου τοῦ θεοῦ, τοῦ μετὰ Νίκανδρον, ὃς ἐστι ἀπὸ Λύ-
κου πεντε(καιδέκατος? ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ?)
4 ἐχόντων αὐτῶν καὶ τὸ φρούριον καὶ τὰς χώρας τὰς περὶ
τὸ φρούριον (τὸ πλεῖστον? ἔτη — — —)
5 καὶ δύο οὐκ ἀγανακτῆσαι τοὺς Σαμίους, οὐδ' ἀποστεῖλαι
ποτ' αὐτοὺς π(ερὶ τούτων ἐμμένοντας τοῖς διῳ)
6 κημένοις, ἀλλὰ ἀμφισβασίας μὲν ποθ' αὐτοὺς ἰδιωτικᾶς γε-
γόνειν (δαμοσίᾳ δὲ οὐκ ἀμφισ)
7 βατήκειν τοὺς Σαμίους, ἀλλὰ τουναντίον ἐν τῷ ποτὶ Λυσί-
μαχον ἀκού(σματι συγκεχωρήκειν ὅτι)
8 Πριανεῖς ἔχοντ(ι) τὰν αὐτῶν χώραν· μετὰ δὲ τὰν ἀναφε-
ρομέναν (ἐπὶ Λυσίμαχον δίκαν δια)
9 γενομένων ἐτῶν πλειόνων, βασιλεύοντος Ἀντιόχου τοῦ
Ἀντιόχου, (τοῦ προσαγορευθέντος θεοῦ περὶ τούτ)

10 ων πέμψας ποτ' αὐτοὺς Σαμίους (πρέσβεις καὶ ποτ' αὐτὸν
τὸν βασιλῆ Ἀντίοχον. Τὸν δὲ Ἀντίο)

Γ'.

1 χον τὸμ βασιλῆ ὑπὲρ τᾶς κρίσιος (τᾶς περὶ τούτων ἔς τε
Πριάναν καὶ εἰς
2 (Σ)άμον εὐθέτας, καὶ πάλιν ἐπ' Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως (τοῦ
προσαγορευθέντος)
3 θεοῦ παροριζεσθαι τὰγ χώραν ὑπὲρ τοῦ φρουρίου τού(του.
Ὁρῶντες δὲ καὶ πρὸς Ἀν)
4 τίοχον τὸν ὑπὸ βασιλέως Πτολεμαίου τετα(γ)μένον (τοὺς
Σαμίους περὶ τούτου τοῦ φρουρί)
5 ου οὐθὲν εἰρηκότας καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰτίας τὰς κατα(κε-
χωρισμένας τοὺς Πριανεῖς ἀ)
6 φ' οὗ τὰμ πόλιν οἰκοῦντι παραδεικνύντας ὅτι καὶ τὸ φρού-
ριον (εἶχον καὶ τὰγ χώραν γινώσκοντες π)
7 άντα δίκαια τὰ εἰρημένα ὑπὸ Πριανέων καὶ κατακεχ(ωρι-
σμένα, κρίνομεν τὸ φρούριον καὶ τὰν περὶ)
8 τὸ φρούριον χώραν εἶμεν Πριανέων

Δ'.

1 Ὅρους δὲ ἀπεδείξαμεν τᾶς τε Σαμίας καὶ Πριανίδος χώρας,
ἀρχόμενοι, ὡς μὲν Σάμιοι (π)οταγορεύοντι ἀπὸ τῶν
2 κατὰ Σανιδείαν τόπων, ὡς δὲ Πριανεῖς ἀπὸ Θινίχου πάγου,
τὸν πρᾶτον λόφον τὸν πετρώδη, τὸν ὑπερκεί
3 μενον ὑπὲρ τὰ ἐργάσιμα, ἐφ' οὗ καὶ ὅρον ἐπεκολάψαμεν,
ἐφ' ὃν ἀνατείνει ἁ ἐκ τοῦ παρακειμένου ποταμοῦ
4 φάραγξ ἁ ἀναφέρουσα παρὰ τὰ ἐργάσιμα, ἃς μεταξὺ καὶ
τοῦ προγεγραμμένου λόφου ἄλλον ὅρον ἐπὶ πέτρας
5 ἐπεκολάψαμεν· ὥστε τὰ μὲν ὑπὸ τὸν λόφον καὶ τὰμ φά-
ραγγα καὶ τοὺς ἐπικολαφθέντας ὅρους εἶμεν Σαμίων,
6 τὰ δὲ ὑπὲρ τὸν λόφον καὶ τὰν φάραγγα καὶ τοὺς ἐπικολα-
φθέντας ὅρους εἶμεν Πριανέων. Ἀπὸ δὲ τοῦ λόφου τοῦ

πράτου ἀποδειχθέντος, ὅς ἐστι ὑψηλότατος, ἄλλον ὅρον ἐπεκολάψαμεν ἐν τῷ καταλήγοντι τοῦ λόφου· ἀπὸ δὲ τούτου ἐπ' εὐθείας ἄλλον ἐθήκαμεν ὅρον· ἀπὸ δὲ τούτου ἐπ' εὐθείας πάλιν ἐθήκαμεν ὅρον· ἀπὸ δὲ τούτων ἐπ' εὐθείας ἀ φάραγξ ὁρίζει ἔς τε τὸν ὅρον ὃν ἐθήκαμεν παρὰ τὰν φάραγγα· ἀπὸ δὲ τούτου ἀναβαίνουσι ποτὶ τὸν πετρῶνα ἄλλον (ὅρ)ον ἐπεκολάψαμεν εἰς τὸν πετρ(ῶ)ν(α)· ἀπὸ δὲ τούτου ἐν τῷ πετρῶνι ἄλλον ὅρον ἐπεκολάψαμεν· ἀπὸ δὲ τούτου ὡς παραγέρει παρὰ τὸν βουνὸν, εἰς τὸ ἀπολῆγον αὐτοῦ ὅρους ἐπεκολάψαμεν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐγκολάπτων ὅρων εἰς τὸν ἀπέναντι βουνὸν λεπρὸν ἐθήκαμεν ὅρον καὶ ἀπὸ τούτου παρὰ τὸν βουνὸν ἔς τε καὶ τὰν φάραγγα ἐθήκαμεν ἄλλον ὅρον· ἀπὸ δὲ τούτου (παρ' αὐ)τὰν κατέναντι τοῦ ὄρευς διαβάντων τὸν ποταμὸν ἄλλον ἐθήκαμεν ὅρον· ἀπὸ δὲ τούτου ἐπιστρεψάν(των) — — — — —

— — — — — — — —

— — — — — — — —

Ε'.

— — ιαν ἐπείμειν (Πριανέ)ων τὰν δὲ ἀπόφα(σιν ταύταν συγγράψαντ)

ες ὑπὲρ τούτων καὶ ποιήσαντες ἀν(τ)ί(γραφ)α (δύο ἀπε)

δώκαμεν τὸ μὲν ἓν τοῖς πρυτάνεσι τοῖς Σαμί(ων),

Πρωτομάχῳ Τρίτωνος, Σιμαλέωνι Εὐ(φ)ράνορος, Θεο-

(δώρ)ῳ Διονυσίου, καὶ τῷ γραμματεῖ τᾶς βουλᾶς Μενίπ-

(π)ῳ Κλέωνος, ὡς μὲν Ῥόδιοι ἄγοντι ἐπὶ ἱερέως Πρατο- - -

(ὡς δὲ Σάμιοι ἐπὶ — — — — — τὸ δὲ ἄλλο ἀπεδώκαμεν τοῖς — — — — τῶν Πριανέων, ὡς μὲν Ῥόδιοι ἄγοντι ἐπὶ ἱερέως Πρατο — — — ὡς δὲ Πριανεῖς ἐπὶ στεφανοφόρου — — —

ϚΤ'.

Δόγμα τῆς συγκλήτου τῶν Ῥωμαίων.

1

ΔΟΓΜΑ ΤΟ ΚΟΜΙϚΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΗϚ ϚΥΜ
ϚΕΡΟΥΙΟϚ ΦΟΛΟΥΙΟϚ ΚΟΙΝΤΟΥ ΥΙΟϚ ϚΤ
ΡΩΝ ΠΕΝΤΕΕΙΔΥΙΩΝ ΦΕΒΡΟΑΡΙΩΝ ΓΡΑΦΟ
. . . . . ΛΕΥΚΙΟϚ ΑΝΝΙΟϚ
ΑΝΔΡΑ ΚΑΛΟΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΝ
ΩΠΟΝ ΓΡΟϚ ΓΡΙΗΝ(Ε)ΙϚ Π.

— — — — —

2

ΑΓΑΘΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ Π
ΑΝ ΤΕ ΑΝΕΝΕΩϚΑΝ(ΤΕϚ)
ΕΝ ΑΙ ΕΙϚ ΕΚΕΙΝΗΝ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΝΙ
ΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΩϚ ΤΕ ΕΑΥΤΟΙϚ
ΑΠΟΚΡΙΝ
ΩϚΑΥΤΩϚ ΕΤΗ ΚΑΤΕΧΕΙΝ ΕΚΕΙΝΗϚ
ΤΗϚ ΧΩΡΑϚ
ΕΙΚΑϚΙΝ ΟΥΤΩϚ ΔΟΚΕΙ ΔΕΙΝ ΕΙΝΑΙ.
ΕΙ ΔΕ ΤΙ ΕϚΤΙΝ
ΕϚΤΙΝ ΟΥΤΩ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΔΕΙΝ ΕΙΝΑΙ
ΞΕΝΙΑ ΤΕ ΑΥ(ΤΟΙϚ)
ΟΝΩΝ ϚΕϚΤΕΡΤΙΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΕΙΚΟϚΙ
ΓΕΝΤΕ ΚΑΘΕΚΑϚΤΟΝ

Συμπλήρωσις

1 Δόγμα τὸ κομισθὲν παρὰ τῆς συ'γκλήτου Ῥωμαίων ἐπὶ ὑπάτων) — — —

2 Σερούϊος Φολούϊος Κοΐντου υἱὸς στ(ρατηγὸς κατὰ πόλιν? συγκλήτῳ συνεβούλευσεν, πρὸ ἡμε)-

3 ρῶν πέντε Εἰδυιῶν Φεβροαρίων· γραφ'ομένῳ παρῆσαν - - -

4 — — Λεύκιος Ἄννιος — — — (περὶ ὧν λόγους ἐποιήσατο Σερούϊος Φολούϊος Κοίντου υἱὸς στρατηγὸς τὸν δεῖνα)

5 ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν, (καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πρέσβεις ἀφῖχθαι παρὰ Πριηνέων? αἰτήσοντας · · · · ·

6 · · · φιλάνθρ)ωπον πρὸς Πριην(ε)ῖς π(αρὰ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων) — — —

7 (περὶ τούτου τοῦ πράγματος οὕτως ἔδοξεν· ὅτι οἱ πρέσβεις οἱ παρὰ Πριηνέων ἀποσταλέντες ἄνδρες καλοὶ καὶ)

Β'.

1 ἀγαθοὶ καὶ φίλοι π(ροσαγορευόμενοι ὑπὸ τῆς συνκλήτου καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων φιλί)

2 αν τε ἀνενεώσαν(το καὶ — — — — — — τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων μὴ ἐᾶν πα

3 ρι)έναι εἰς ἐκείνην τὴν χώραν μ(ήδενα?) — — — — — — — — — —

4 — — ων, καὶ φιλανθρώπως τε ἀποκρίν(ασθαι αὐτοῖς ἔδοξεν καὶ)

5 ὡσαύτως ἔτ(ι?) κατέχειν ἐκείνης τῆς χώρας — — — — — — — — (ὡς δὲ οἱ Ῥόδιοι δικασταὶ τοὺς ὅρους

6 τεθ)είκασιν? οὕτως δοκεῖ δεῖν εἶναι. Εἰ δέ τί ἐστιν — — — — — — — —

7 — — — ἐστιν, οὕτω φαίνεται δεῖν εἶναι. Ξενιά τε αὐ(τοῖς τὸν ταμίαν τὸν κατὰ πόλιν μισθῶσαι ν)

8 ὁ μ)ων σεστερτίων ἑκατὸν εἴκοσι πέντε καθ' ἕκαστον.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ PHILIPPE LE BAS.

(18)

Ἐπιγράμματα ἀναγόμενα εἰς τὰς μεταξὺ Πριηνέων καὶ Σαμίων περὶ τῆς Βατινήτιδος διαφορᾶς.

ΩΝ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΩΝ ΥΠΕΡ
ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΣΑΜΙΟΥΣ
ΠΑΤΟΣ ΤΗΙ ΣΥΓΚΛΗΤΩΙ ΣΥΝΕΒΟΥΛΕΥΣΑ-
ΤΟ ΕΓΚΟΜΗΤΙΩ ΠΡΟΗΜΕ

ΗΣΑΝ ΛΕΥΚΙΟΣ ΤΡΕΜΗΛΙΟΣ ΓΝΑΙΟΥ
ΚΑΜΜΕΛΙΑ ΓΑΙΟΣ ΣΑΝΝΙΟΣ ΓΑΙΟΥ
ΡΙΩΝ ΣΑΜΙΟΙ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ
ΜΑΤΡΩΝΟΣ ΛΕΩΝ ΛΕΟΝΤΟΣ
ΑΙ ΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥ ΣΥΜΜΑΧΟΥ ΤΕ
ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥΣ ΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ
Λ ΚΑΘΩΣ ΓΝΑΙΟΣ ΜΑΝΛΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΚΑ
ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΔΙΕΤΑΞΑΝ
ΡΟΥ.... ΑΝΑΠ..... (196)

(19)

ΖΗΝΟΔΟΤΟΣ ΑΡ ΝΔΡΕΣ ΚΑΛΟΙ ΚΑΙ
ΑΓΑΘΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙΠ ΛΟΥ ΚΑΙ ΑΙ
ΣΥΜΜΑΧΟΥ ΤΕΙ
ΛΟΓΟΥΣ ΕΠΟΙΗΣΑ ΑΠΡΟΣΩΙ ... ΙΟΣ
ΣΑΜΙΟΥ ΠΕΡΙ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΟΡΙΩΝ ΟΠΩΣ
ΟΥΤΩ··ΣΙΝ ΚΑΘΩΣ Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΡΟΔΙΩΝ
ΕΚΑΤΕΡΩΝ ΘΕΛΟΝ ΩΝ ΕΚΡΙΝΕΝ ΠΕΡΙ
ΤΟΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟ .. ΘΗΝΑΙΟΥ ΠΩΣ
ΕΔΟΞΕΝ ΗΜΙΝ ΟΥΚ ΕΥΧ . . . ΕΣ ΕΙΝΑΙ
ΕΣΤΙΝ ΠΕΡΙ
ΘΕΙΝΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΡΟΔΙΩΝ ΕΚΑΤΕΡΩΝ
ΘΕΛΟΝΤΩΝ ΚΕΚΡΙ... ΑΙΟΡ... ΠΕΠΟΝΗΤΑΙ
ΤΟΥ Μ. ΤΟΥΤΩΙ ΤΩΙ ΚΡΙΜΑΤΙ ΚΑΙ
ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΡΙΟΙΣ
ΕΜΜΕΝΩΣΙΝ Τ... ΩΙ ΤΕ ΤΩΙ ΚΡΙΜΑΤΙ ΚΑΙ
ΤΟΥ.... ΝΕ ΔΟΞΕΝ ΥΟΥΤΟΙΣ ΤΕ ΞΕΝΙΟΝ
ΕΙΣ ΕΚΑΣΤΗΝ ΠΡΕΣΒΕΙΑΝ ΕΩΣ
ΑΠΟΣΕΣΤΕΡΤΙΩ... ΝΝΟΜΩΝ ΕΚΑΤΟΝ
ΕΙΚΟΣΙ . . . ΟΛΥΙΟΣ ΚΟΙΝΤΟΥ ΥΠΑΤΟΣ
ΤΟΝ ΤΑΜΙΑΝ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΙ
ΚΑΘΩΣ ΑΝ ΑΥΤΩΙ ΕΚΙ . . . ΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ. ΤΕ. ΕΔΟΞΕΝ (197,198)

(20)

ΕΙΣΑΓΟΥΣΙΝ ΩΣ ΔΕ ΣΑΜΙΟΙ ΕΠΙ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ... ΑΥΤΟΙ
ΔΙΕΘΗΚΑΜΕΝ
ΕΚΤΗ ΩΣ ΔΕ ΠΡΙΗΝΕΙΣ ΕΠΙ ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΜΕΘ ΗΓΕΛΟΧΟΝ
. . . . . ΗΜΟΝ (202)

(21)

ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΤΑΞΑΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΝ ΜΕΝ ΥΠΟ ΡΟΔΙΩΝ ΤΕΘΕΝΤΑ
ΟΡΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗΝ ΟΥΧ ΕΥΡΟΜΕΝ
ΙΠΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΙ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗΝ ΕΝ ΤΗΙ
ΠΡΙΗΝΗΙ ΔΙΑΠΟ ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΕΠ ΕΥΘΕΙΑΣ
ΔΙ... ΑΥΤΩΝ... ΝΙΟΝ ΤΟΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΝ
ΑΝΔΡΕΚΑΣ
ΤΕΘΕΝΤΑ ΟΡΟΝ ΕΠΙ ΤΟΜ... ΕΩΡΟΝ
ΟΛΙΣΘΗΜ..ΑΤ..ΠΛΩΔΕΣ ΟΥΧ ΕΥΡΟΜΕΝ
ΑΥΤΟΙ ΔΕ.... ΑΝ ΑΠ ΕΥΘΕΙΑΣ
ΥΠΟ ΡΟΔΙΩΝ ΤΕΘΕΝΤΑ ΟΡΟΝ ΟΥ .....
..... ΥΠΕΡΚΕΙΤΑΙ
Α.....Ν ΤΕΘΕΝΤΑ..... ΑΙΝΟΝΤΩΝ
ΦΡΟΥΕΝΑΙΣ (203,204)

(22)

Αἱ φέρουσαι τὰ δύο ἑπόμενα ἐπιγράμματα πλάκες ἐσώζοντο οὐ πρὸ πολλοῦ ἐν τοῖς Δωματίοις, κώμῃ, ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῆς Σάμου ἀσιατικῆς ἠπείρου· ἀλλὰ ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὴν ἀξίαν αὐτῶν τὰς ἔθραυσαν ὅπως τὰς μεταχειρισθῶσιν εἰς ἰδίας ἀνάγκας.

ΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΕΦΟ ...
ΒΟΥΛ....ΞΑΝ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΔΕ ΣΥΝΟ
ΡΟΔΙΩΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΙΑΝ....
ΗΜΕΙΣ ΘΕΩΡΗΣΑΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΑΣ
ΓΕΙΤΝΙ
ΘΑΙΔΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΩΖΟΜΕΝΩΝ
ΟΡΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΕΝ ΚΟΛΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ

ΟΥΝΩΝ ΚΑΙ ΡΑΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΙΣΘΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΩΖΟΜΕΝΩΝ ΟΡΩΝ
ΕΦΗΡΜΟΣΑΜΕΝ ΤΗΝ
ΡΟΙΣ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΠΑΡΕΤΕΘΗ Η ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝΤΕΣ
ΑΠΟΚΑΤΕΣΤΗ
ΘΑΡΤΟΙΣ ΣΗΜΕΙΟΙΣΟΙΣ ΚΑΤΗΝΑΓΚΑΣΑΜΕΝ
ΩΣ ΕΔΕΙ ΤΗΝ ΟΡΟΘΕΣΙΑΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΑΙ
ΤΟΥΣ
ΙΣΑΜΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΒΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ
ΜΕΤΑΠΕΜΨΑΜΕΝΟΙΣ ΔΗΜΟΙΣ
ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ ΤΗΡΗ
ΓΚΑΜΕΝΩΝ ΣΠΟΥΔΗΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΝ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΔΙΑΘΕΜΕΝΩΝ ΩΣ Ε
ΜΕΝΟΙΣ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΠΑΡΑ ΜΕΝ
ΣΑΜΙΩΝ ΘΕΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΕΡΜΙΠΠΟΥ
ΦΥΣΕΙ ΔΕ ΑΝΔΡΟΣΘΕΝΟΥΣ ΣΩΣΙΣΤΡΑΤΟΥ
ΑΔΗΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΕΥΚΛΕΙΟΥΣ
Υ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΥΨΙΘΕΜΙΔΟΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΟΓΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΑΠΟΔΕΙ-
ΧΘΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΨΗΦΙΣΜΑ
ΩΝ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΟΥ
ΘΡΑΣΥΟΣ ΤΟΥ ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΟΥΤΟΥ ΕΥΦΑΝΤΟΥ ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ ΤΟΥ
ΜΕΓΙΣΤΕΙΟΥ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΤΟΥ
ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ
ΣΚΟΥΡΙΔΟΥ ΣΩΦΙΛΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΝΙΚΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΜΙΝΙΟΥ ΑΤΤΑΛΟΥ ΤΟΥ
ΧΙΩΝΟΣ ΑΚΡΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
ΜΗΝΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ

ΕΣΒΕΥΤΩΝ ΠΑΡΑ ΜΕΝ ΣΑΜΙΩΝ ΚΡΙΤΟΛΕΩ
Τ... ΗΡΟΚΡΙΤΟΥ... ΔΩΡΟΥ ΤΟΥ... (206)

(23)

ΝΟΝ ΔΥ... ΟΔΗΛΟΦ... ΙΟΝ ΥΠΟ
ΡΟΔΙΩΝ ΕΠΙΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑ ΟΙΟΝ Ν ΕΥΡΜ
ΑΠΟ ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΤΑΒΑΙΝΟΝΤΕ
ΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΟΣΗΝ ΥΠΕΡ ΤΟΝ ΠΟΤΑ-
ΜΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΕΝ ΥΠΟ ΡΟΔ...
ΣΥΝ ΚΟΙΛΩ ΤΟΝ ΜΕΝ ΥΠΟ ΡΟΔΙΩΝ
ΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑ ΟΡΟΝ ΟΥΧ ΕΥΡΟΜΕΝ
ΕΠΙ ΤΗΝ ΡΑΧΙΝ ΤΟΝ ΜΕΝ ΥΠΟ ΡΟΔΙΩΝ
ΕΠΙΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑ ΟΡΟΝ ΟΥΧ Ε
ΒΟΥΝΟΝ ΑΥΤΩΙ ΤΩΙ ΒΟΥΝΩΙ ΟΡΩΙ ΕΧΡΗ-
ΣΑΜΕΘΑ ΚΑΘΟΤΙ ΚΑΙ ΡΟΔΙΟΙ
ΚΟΛΑΦΘΕΝΤΑ ΟΡΟΝ ΟΥΧ ΕΥΡΟΜΕΝ ΑΥΤΟΙ
ΔΕ ΕΠΕΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΑΠΟ ΔΕ
ΑΥΤΟΙ ΔΕ ΕΠΕΚΟΛΑΨΑΜΕΝ ΠΟΡΕΥΟΜΕ-
ΝΩΝ ΔΕ ΕΠ ΕΥΘΗΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΤΟΥΤΟΥ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΩΝ ΤΗΙ ΡΑΧΕΙ ΕΠΙ
ΤΟΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΒΟΥΝΟΝ ΤΟ
ΧΙΝ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΩΝ ΩΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΗ ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΓ
ΚΑΜΕΝ ΑΠΟΛΕΙΠΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΕΠΑΥΛΙΝ
ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ ΚΑΙ Τ
ΕΝ ΤΗ ΣΑΜΙΑΙ ΑΠΟ ΔΕ ΤΗΣ ΓΩΝΙΑΣ
ΕΠ ΕΥΘΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟ Ο
ΑΠΟ ΔΕ ΤΟΥΤΟΥ ΕΠ ΕΥΘΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΠΕΤΡΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΤΟΝ ΕΝ ΤΩ
ΠΕΤΡΟΥ ΕΙΣ ΟΡΘΟΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΟΦΡΥΝ ΕΛΘΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΝ
ΟΦΡΥΟΣ ΕΠ ΕΥΘΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟΝ
ΚΑΤΑΒΑΙΝΟΝΤΕΣ ΤΟΝ ΚΑΛ
ΜΩΙ ΟΡΩΙ ΕΧΡΗΣΑΜΕΘΑ.... ΡΟΔΙΟΙ
ΑΦΟΥ ΕΞΕΣΤΩ ΣΑΜΙΟΙ

ΤΗΝ ΕΠΟΥΣΙΑΝ ΕΔΩ....ΟΥ....
ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΥ ΠΟΤΑ... (207)

ΕΚ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ Κ. Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ.

23

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γεγραμμένη Ἀττικοῖς γράμμασι εὑρέθη μετὰ τῆς ἑπομένης ἐπὶ τμήματος στήλης λίθου Πεντελησίου τῷ 1839 εἰς τὰς πρὸς τὸ βόρειον τοῦ Παρθενῶνος ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς. Ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης εἶναι τύπος, ἐφ' οὗ παρίσταται γυνὴ ὅπως ἡ Ἀθηνᾶ ἐνδεδυμένη χιτῶνα ποδήρη, ἧς τὰ κάτω τῶν γονάτων μέρη μόνον σώζονται· ἔμπροσθεν αὐτῆς ἵσταται ἀνὴρ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν του μόνον, σώζεται δ' αὐτοῦ τὸ κάτω μέρος καὶ φαίνεται ὡς νὰ προσφεύγῃ τρέχων πρὸς τὴν Ἀθηνᾶ, ἥτις παρίσταται ἐπιστρέφουσα καὶ μὴ θεωροῦσα τοῦτον, ὡς εἰκάζεται ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς αὐτῆς. Ὄπισθεν τούτου φαίνεται χεὶρ κρατοῦσα ἀσπίδα, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ἥμισυ ὄρεως. Καὶ ἡ μὲν ἀσπὶς δηλοῖ προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν, ὁ δὲ ὄρις τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων τὸν Ἐριχθόνιον. Τὰ δύο ταῦτα ἐπιγράμματα ἀνάγονται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐποχήν, τὸ δὲ πρῶτον εἶναι πλείστου λόγου ἄξιον, διότι ἀναφέρει χωρίον *Κλαμάδον* πάντη ἄγνωστον εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Σάμου.

Θ Ε

(Ε)ΔΟΧΣΕΝ ΤΕΙ ΒΟΛΕΙ ΚΑΙ ΤΟΙ ΔΕΜΟΙ
ΑΚΑΜΑΝΤΙΣ ΕΠΡΥ(ΤΑΝΕΥΕΝ
ΤΟΙ) ΜΕΝ ΔΕΜΟΙ ΤΟΙΣ ΣΑΜΙΟΝ ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ
ΟΤΙ ΣΦΑΣ ΑΥΤΟ(ΥΣ ΟΥΚ ΕΠΕΝΕΞΑΝΤΟΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ)
(Σ)ΑΜΙΟΝ ΤΟΣ ΕΠΑΓΟΝΤΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΕ-
ΣΙΟΣ ΕΠΙ ΣΑΜΟΝ (ΕΣ ΤΕ)
ΝΕΙΜΑΜΕΝΟΝ) ΜΕΝ ΤΟΝ ΑΓΡΟΝ ΤΟΝ
ΚΛΕΟΜΕΔΕΟΣ ΤΟΝ ΕΝΓ ΚΛΑΜΑΔΟ

Α)ΠΟΔΙΔΟΝΤΩΝ ΣΑΜΙΟΙ ΤΑ ΓΙΓΝΟΝΕΝΑ
ΕΧ ΣΑΥΤΟ ΑΠΑΝ(ΤΑ ΟΣΑ ΔΙΑΤΑΤΤΕΙ
Ο ΝΟ)ΜΟΣ Ο ΣΑΜΙΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ Ε ΦΥΛΕΝ
Ε ΔΕΜΕΥΣΙΝ (ΧΡΗΜΑΤΟΝ ΕΔΟΧΣΕ ΤΟΙ
ΔΕΜΟΙ)
ΤΟΙ ΑΘΕΝΑΙΟΝ ΦΥΛΕΝ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΘΑΝΑ·
ΤΟΝ ΚΑΙ (ΔΕΜΕΥΣΙΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ Ε
ΠΙΨΗΦΙΣΑΙ)... (ΣΑ)ΜΙΟΙ ΑΠΕΠΕΜΦΣΑΝ ΤΟΝ
ΑΘΕΝΑΙΕΝ··Ο ΠΑΡ(ΑΔΟΝΤΩΝ)
.... Μ ΠΟΛΕΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΜΙΡΟΝ Π.... (251).

ΑΥΤΟΙ ΚΑΙ
Σ ΚΑΙ ΣΑΜΙΟΙΣ ΠΕΡΙΔΕΕ
ΕΠΕΙΔΕ ΑΝΕΡ ΕΣΤΙ ΑΓΑΘΟΣ Ο
ΒΛΑΠΤΟΝΤΑΙ ΑΘΕΝΑΙΟΙ Μ
ΔΟΚΕΙ (ΤΟΙ ΔΕ) ΜΟΙΤΟΙ ΣΑΜΙΟΝ
ΝΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΣ ΒΑΣΑ . . . ΚΑΙ
ΑΙ ΟΠΟΣΟΙ Δ ΕΣΙ ΕΧ ΣΑΜΙΟΝ
ΙΣ ΚΑΘΑΠΕΡ ΣΑΜΙΟΙ ΔΕΟ
ΤΟΣ ΣΟ·····
·····Ο
ΟΙΣ ΣΑ···· ΑΙ ΕΧΟΝ
ΜΜΑΤΕ···· ΥΕΟΣ
ΟΝΕΣ···· (258).

24.

Ψήφισμα τῶν Δελφῶν ὑπέρ τινων Σαμίων ἐν Δελφοῖς εὑρεθέν.

Θ Ε Ο Ι
ΔΕΛΦΟΙ ΕΔΩΚΑΝ ΔΗΜΗΤΡΙΩΙ ΑΜΥΝΤΑΙ
ΜΑ····
ΦΙΛΩΝΟΣ ΣΑΜΙΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΕΚΓΟΝΟΙΣ
ΠΡΟΞΕΝΙΑΝ ΠΡΟΜΑΝΤΕΙΑΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ
ΠΡΟ
ΔΙΚΙΑΝ ΑΣΥΛΙΑΝ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙ

ΤΑ ΑΛΛΑ ΟΣΑ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ
ΠΡΟΞΕΝΟΙΣ
ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΥ
ΒΟΥΛΕΥΟΝΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝΟΣ ΚΡΙΤΩΝΟΣ
ΑΜΥΝΤΑ. (271).

25.

Ἐπίγραμμα εὑρεθὲν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὂν ἀπόσπασμα συμβάσεως τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Σαμίους μετὰ τὴν ὑπὸ Περδίκκου κάθοδον αὐτῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι.

ΙΣΕ
ΙΩΝ ΚΑΙ ΣΑΙ
ΝΗΣΙ ΚΑΚΗΣΩ ΙΕ
ΙΣ ΔΙΑΛΛΤΚΤΑΙ
ΠΙΔΙΜΩΣΙΝ ΚΑΙ ΠΟ
ΑΓΑΘΟΝ ΚΑΙ ΛΟΓΩΙ ΚΑ
ΩΙ ΔΗΜΩΙ ΤΩΙ ΑΘΗΝ
Ι ΑΓΑΘΟΝ ΚΑΙ ΛΟΓΩΙ Κ
ΙΩΝ ΟΜΝΥΝΑΙ ΔΕ ΔΙΑΓ
ΜΕΝ ΜΟΙ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ Λ
ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΕΑΥΤΩΙ
ΟΝΤΟΣ ΓΑ ΓΑ ΕΙΝΑΙ
···· ΕΙ ΑΠΟ·
···· ΝΤΑ (181).

26.

Τιμὴ τοῦ δήμου τῶν Σαμίων στεφανώσαντος Ἀγαθῖνόν τινα ἐξ Ἀρκεσίνης πόλεως τῆς Ἀμοργοῦ.

Ο ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΙΩΝ Ο····
ΕΤΙΜΗΣΕΝ ΑΓΑΘΙΝΟΝ
ΑΡΚΕΣΙΝΗ ΣΤΕΦΑΝΩΙ
ΕΝΕΚΕΝ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ ΤΗΣ·· (758)

27.

Εὑρέθη ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ στηλοβάτου, ἐφ' οὗ βεβαίως ὑπῆρχεν ὁ ἀνδριὰς τοῦ ἀγνώστου στρατηγοῦ τῶν Σαμίων, ὃν ἀνήγειρεν ὁ Ἡρακλεώτης Διόδωρος, περὶ οὗ ἰδὲ Στράβωνα XII 544, Ἀθήναιον VII 281, Φωτίου Βιβλιοθήκην 223.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΡΑΚΛΕΩΤΗΣ
ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΣΑΜΙΩΝ (1172).

Εὑρέθη ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν.

ΟΝΥΣΙΟΣ ΗΡΑΚΛ Διονύσιος Ἡρακλεί
ΤΟΥ Υ··Σ ΣΑΜΙΟΣ του υἱὸς Σάμιος. (1189)

ΕΚ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΠΙΤΤΑΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ.

28.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γεγραμμένη ἀττικοῖς γράμμασιν ἐπὶ τμήματος πλακὸς λίθου Ὑμηττίου εὑρέθη τῇ 28 Ἰουνίου 1840 εἰς τὰς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ Παρθενῶνος ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας. Ἐφθαρμένης οὕτης τῆς πλακὸς, δύσκολόν ἐστι νὰ ὁρισθῇ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐγράφη τὸ ψήφισμα· εἰκάζεται ὅμως ὅτι ἀνατρέχει εἰς τοὺς πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Περικλέους καταστροφῆς τῆς Σάμου χρόνους.

(ΕΙΝΑΙ ΔΕ) ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ (ΤΟΙΣ ΕΓΓΟΝΟΙΣ
ΑΥΤΟΥ
...Σ ΚΑΙ ΣΑΜΙΟΥΣ ΠΕΡΙ (ΔΕ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΣΥΜΜΑΧΩΝ)
ΕΠΕΙΔΗ ΑΝΗΡ ΕΣΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ
ΤΟΝ....
ΒΛΑΠΤΟΝΤΑ ΕΛΘΕΙΝ Α ΤΡΙΜ(ΟΙΡΟΝ)
ΔΟΚΕΙ ΤΩΙ (ΔΗΜ)ΩΙ ΤΟΙΣ ΣΑΜΙΟΙ(Σ)
····ΜΕΝΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑ(ΣΑΝΟΝ ΔΙΚΗΣ)
ΟΠΩΣ ΟΙΔΕ ΕΙΣΙ ΕΚ ΣΑΜΙΩΝ
····ΕΣ ΚΑΘΑΠΕΡ (ΟΙ) ΣΑΜΙΟΙ ΔΕΟ(ΝΤΑΙ)
ΤΟΥΣ ΣΑ(ΜΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟ)ΛΩΤΑΣ
·····ΠΑΡ ΕΧΘΡΩΝ····

·····ΑΥΤΟΙΣ····
ΤΟΥΣ·····
····ΕΓΡΑ(ΜΜΑΤΕ)ΥΕΝ····
····ΟΙ ΝΗΣ(ΙΩΤΑΙ)····
Σ ΧΟ···· (406)

29.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γεγραμμένη ἐπὶ βάθρου λίθου Πεντελικοῦ εὑρέθη τῷ 1831 εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰς πρὸς τὸ βόρειον τῆς ἀκροπόλεως ἐρεύνας. Ἡ λέξις ἀντίστασις κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μαξίμου τοῦ Τυρίου δηλοῖ ἀντίσταθμος· ὥστε ἐπὶ τοῦ βάθρου τούτου ἵστατο βεβαίως ἄγαλμα ἀντίσταθμον τοῦ ἐν Σάμῳ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ἴσως.

ΝΤΙΣΤΑΣΙΟΣ Ἀντιστάσιος
ΟΜΙΟ Σαμίου (1109).

30.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γεγραμμένη ἀττικοῖς γράμμασιν ἐπὶ πλακὸς λίθου Πεντελησίου εὑρέθη τῷ 1833 εἰς Ἀθήνας. Ἐφθαρμένων ὄντων λίαν τῶν γραμμάτων, ἀγνοοῦμεν ἐν τίνι πολέμῳ ἔπεσαν οἱ ἀναφερόμενοι.

ΔΕ ΕΝ ΤΟΙ ΠΟ Οἵδε ἐν τῷ πολ[έ]μῳ
ΜΕ ΙΟΙΙΙ τῷ Σαμείων ἔπεσαν
ΑΝΤΟΣ ΙΑΡΧΟΣ Διόφαντος ναύαρχος
ΕΧΟ ΕΙΛ Διόφαντος τριήραρχος
ΟΧ Σ ΜΕΝΟΣ Ἐρεχθεῖδος Διόξενος
ΕΥΚΡΑΤΕΣ Εὐκράτης
ΣΙΛΥΝΕ Ναυσιγένης
Ε ε
ΛΟΣ ····λος. (1203).

31.

Εὑρέθη τῷ 1848 εἰς Σάμον ἐπὶ τύπου λίθου λευκοῦ, ἐφ' οὗ παρίσταται γέρων πωγωνοφόρος.

ΖΩΣΙΜΕ ΧΡΗΣ Ζώσιμε χρησ
ΤΕ ΧΑΙΡΕ τε χαῖρε (2178)

32.

Εὑρέθη ἐπὶ τύπου διεφθαρμένου κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς Σάμον.

ΝΙΚΑΙΑ ΣΙΜΩΝΟΣ ΗΡΩΕΙΝΗ ΧΑΙΡΕ

Νικαία Σίμωνος Ἡρωείνη χαῖρε (2178)

33.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐστὶ λείψανον ψηφίσματος εὑρεθὲν ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἀθηνῶν.

ΙΟ	. . . . ιου . . . .
ΝΕΣΤΑΣΙ	ἐν ἧς τὰς
ΟΠΟΣΟΙΦ	ὅπως οἱ φ
ΝΑΝΑΛ	ν ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸν
ΙΣΤΟΝΣ	γραμματέα καὶ ἕκαστον στῆσαι
ΙΝΤΑΣΣ	. . . α τὰς συνεισφορὰς
ΓΕΝΤΟ	. . . , εἶπεν τὸ μὲν
ΕΣΒΟΙ	ψηφίσματι τῆς βουλῆς
ΛΟΝ ΣΑ	τὸν στρατηγὸν Σαμίων (2678)

34.

Ἐπὶ στήλης πλακωτῆς λίθου Πεντελικοῦ εὑρεθείσης τῷ 1856 ἐν Ἀθήναις καὶ φερούσης ὀκτὼ στεράνους, ἐντὸς ἑνὸς αὐτῶν ἀναγινώσκονται τὰ ἑπόμενα· φαίνεται δὲ ὅτι ἐστὶ ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Σαμίων.

Ο ΔΗ.ΟΣ	Ὁ Δῆμος
Ο ΕΝ ΣΑΜΩΙ ΕΠΙΚΤΗΤ	ὁ ἐν Σάμῳ Ἐπίκτητος
ΕΠΙΚΗΦΙΣΙΟΣ ΕΙΠΕΝ	Ἐπικηφίσιος εἶπεν. (2272)

Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Λὴκ ἐν τῇ νήσῳ Μεγίστῃ.

ΣΩΣΙΚΛΗΣ ΝΙΚΑΡΟΤΑ	Σωσικλῆς Νικαρότα
ΣΑΜΙΟΣ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣΑΣ	Σάμιος ἐπιστατήσας
ΕΝ ΤΕ ΚΑΣΤΑΒΙ ΚΑΙ ΕΠΙ	ἔν τε Κασταβι· · καὶ ἐπὶ
ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΜΕ	τοῦ Πύργου τοῦ ἐν Με
ΓΙΣΤΑΙ ΕΡΜΑΙ ΠΡΟ	γίστᾳ Ἑρμᾷ Προ
ΠΥΛΑΙΩΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ	πυλαίῳ χαριστήριον

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΙΣΑΙ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

ΥΠΟ

Ε. ΚΡΗΤΙΚΙΔΟΥ.

35.

Σώζεται ἐπὶ κιονίου εἰς Χώραν ἐν τῷ ἀπέναντι τοῦ Ἡγεμονικοῦ καταλύματος κήπῳ.

36

ΠΟΠΛΙΟΣ ΠΛΩ	Εὑρέθη παρὰ τῷ Ἡραίῳ.
ΤΙΟΣ ΑΥΛΟΥ ΡΟΥ	Ο ΔΗΜΟΣ
ΦΟΣ ΗΡΩΣ ΧΡΗΣ	ΠΟΠΛΙΟΝ ΟΥΙΛΜΟΝ Ρ
ΤΕ ΧΑΙΡΕ.	. . . . ΤΟΝ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ ΗΡΗΙ

37.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐπὶ λευκοῦ ὡραίου μαρμάρου σώζεται παρὰ τῷ Ἡραίῳ.

ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ ΘΕΟΝ
ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΑ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ
ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΘΕΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ.

38.

Σώζεται ἐπὶ κίονος στηρίζοντος τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐν τῷ Πύργῳ Σαρακίνῃ.

ΑΥΛΟΝ ΟΦΕΛ
ΛΙΟΝ ΑΤΤΙΚΟΝ
ΥΙΟΝ ΑΤΤΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΝΕΟΠΟΙΟΥ
ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΘΕΑΣ ΗΡΑΣ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΦΥΛΑΚΟΣ
ΚΡΙΘΕΝΤΑ ΕΙΣΟΛΥΜ
ΠΙΑ ΤΑ ΕΝ ΠΕΙΣΗ ΠΑΙ

ΔΩ CTAΔION NEI
KHCANTA TON EΠΩ
NYMON EN TΩ IEPΩ
THC BACIΛEIOY ΘEAC
HPAC AΓΩNA ΠAI
ΔΩN ΠAΛHN THN
TEIMHN ANAC
THCANTOC TOY ΓA
TPOC

39.

Ἐπὶ πέτρας τινὸς παρὰ τῷ Πραίῳ.

Ο ΔHMOΣ ΞAMIΩN ΓNAION ΔOMETION
ΓNAIOY YION TOY ΔOΘENTOΣ YΠO THΣ
ΣYΓKΛHTOY ΠATPONOΣ TOY ΔHMOY
YΠEP TE TON KATA TO IEPON THΣ
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ
THΣ TAYPOΠΩΛOY APETHΣ ENEKEN
THΣ EIΣ EAYTON HPHI
ΦIΛOTEXNOΣ HPΩΔOY EΠOIEI.

40.

Εἰς τὴν παρὰ τῷ Πραίῳ ἀποθήκην τοῦ Σταυροῦ.

. . . . TOY KAI ΠATPΩNOΣ
THΣ ΠOΛEΩΣ ΓAIOY YION ΓAION
KAIΣAPOΣ APETHΣ ENEKEN KAI EYNOIAΣ
HN EXΩN ΔIATEΛEI KAI KOINΩΣ ΠPOΣ
ΠAN
TAΣ TOYΣ EΛΛHNAΣ KAI KAT IΔIAN
EIΣ EAYTON HPHI

41.

Εὑρέθη ἐν τῷ κάτωθεν τῆς Ἀστυπαλαίας ἀγρῷ τοῦ Γ. Κωνσταντᾶ.

ΚΑΛΛΙΣΤΗ
ΒΑΣΙΛΙΟΝ

AΣ KΛAΣ . . .
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ
HPOEΣ XPH. TOI
ΧΑΙΡΕΤΕ
. . . . ΩPOΣ ΦAΩNOΣ KANΩΓETHΣ.
ΑΠΟΛΩΝΙ
EYXHN

42.

Εὑρέθη ἐν τῷ λιμένι τῆς ἀρχαίας πόλεως.

. . . KOΣ TE ΔEKION KΛAYΔION
TON ΔIΣ YΠATON ΔIΣ AYTO
KPATOPA ΔHMAPXIKHΣ E(Ξ OY)Σ
(IA)ΣTO ΠEMΠTON TON EYEPΓETHN

43.

Ο ΔHMOΣ KΛAYΔIAN OKTAOYIAN THN
ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ
ΣEBAΣTOY NEPΩNOΣ KΛAYΔIOY ΔPOYΣOY
ΚΑΙΣΑΡΟΣ
Γ(EP)M(AN)IKOY AYTOKPATOPOΣ HPHI

44.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1859 κατὰ τὴν Ἀστυπαλαίαν μετὰ δύο ἀγαλμάτων, παριστώντων τὸ μὲν τὸν Βάκχον, τὸ δὲ τὴν Ἄρτεμιν καὶ σωζομένων εἰς τὸ ἐν Βαθεῖ κατάστημα τῆς Βουλῆς. Εἶναι δὲ πλείστου λόγου ἄξιαι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, διότι μᾶς διδάσκουσιν ὅτι ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ ἐν Σάμῳ.

ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ(Σ)
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ(Σ)
ΔΟΛΙΧΩΙ . . . .
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ

ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
... ΝΗΜΟΥ ΚΑΙ ΚΡΟΝΙΩΝΟΣ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΜΕΝΕΣΘΕΥ(Σ) ΜΕΝΕΣΘΕΩΣ
ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΕΠΙΓΟΝΟΣ ΕΠΙΓΟΝΟΥ
ΤΟΞΩΙ
(ΜΗ)ΤΡΟΔΩΡΟΣ ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΟΥ(Σ)
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΒΙΩΝ ΖΩΙΛΟΥ
ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΑΠΑΤΟΥΡΙΟΣ ΜΙΝΙΩΝΟΣ
ΤΟΞΩΙ
ΝΕΩΝ ΔΙΩΝΟΣ
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΑΡΙΣΤΗΜΟΣ ΟΝΑΣΑΝΔΡΟΥ
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
(2)
. . . . . ΟΙ
ΜΑΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟ(ΚΡΑΤ)ΟΥ(Σ)
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ

ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ ΤΡΙΤΟΥ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΔΗΜΑΙΝΕΠΟΣ ΔΗΜΑΙΝΕΠΟΥ
ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ
ΤΟΞΩΙ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΕΟΥ
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΠΕΡΙΓΕΝΗΣ ΠΕΡΙΓΕΝΟΥ ΕΦΕΣΙΟΣ
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΝΕΩΝ ΔΙΩΝΟΣ
ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣ(Ε)ΟΥ
ΤΟΞΩΙ
ΔΗΜΑΙΝΕΤΟΣ ΔΗΜΑΙΝΕΤΟΥ
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
. . . .

(3)

. . . . ΣΤΙΜΟΣ (ΓΟΡΓ)ΙΟΥ
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΚΥΑΝΟΦΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΤΟΥΡΙΩΝΟΣ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΝΕΩΝ ΔΙΩΝΟΣ ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΒΙΩΝ ΖΩΙΛΟΥ
ΤΟΞΩΙ
ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΘΥΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΑΡΧΙΝΟΥ
ΔΟΛΙΧΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ ΠΟΣΕΙΔΕΩΝΟΣ
ΚΑΤΑΠΑΛΤΗΙ
ΔΗΜΑΙΝΕΤΟΣ ΔΗΜΑΙΝΕΤΟΥ
ΑΚΟΝΤΙΩΙ
ΗΡΑΚΛ(ΕΙ)ΔΗΣ ΗΡΑΚΛΕ(Ι)ΔΟΥ
. . . ΙΜΟΣ ΓΟΡΓΙΟΥ
ΟΠΛΟΜΑΧΙΑΙ
ΜΕΝΕΚΛΗΣ ΦΙΛΟΚΡΑΤΗ(Σ)
Θ(Υ)ΡΕΑΜΑΧΙΑΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΙΑΦΑΝΟΥ(Σ)
ΔΟΛΙΧΩΙ

ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
ΣΤΑΔΙΩΙ
ΖΩΙΛΟΣ ΖΩΙΛΟΥ
. . . . .

(4)

Ἡ πλὰξ ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ, σωζομένη εἰς Τηγάνι, εἶν' ἐφθαρμένη καὶ μόνον τὰ ἑπόμενα ἀναγινώσκονται.

ΓΑΤ . . . (ΑΓ)ΩΝΟΘΕΤΕΙ ΑΡΧΕΙΩ . . . ΣΚΡ
(ΑΝΔΡ)ΩΝ ΑΥΛΗΤΑΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
. . . ΤΟΥ . . . ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΣ ΜΕΛΑΝΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΝΔΡΩΝ ΑΥΛΗΤΑΙΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ . . . ΑΚΕΣΤΑΣ ΚΑΛΛΙΔΡΟΜΟ..
..ΣΤΑΣ ΤΡΑΓΩΔΩΝ ΚΑΙ ΚΩΜΩΔΩΝ
..ΑΙΟΣ.. ΟΙΣΟΙ.. ΣΩΣΙΒΙΟΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΝ
ΕΝΙΚΑ
..ΕΡΙΑΙΟΣ ΚΩΜΩΔΩΝ ΣΩΣΙΒΙΟΣ
. . . . . .
. . . . . .
ΠΑΙΔΩΝ ΑΥΛΗΤΑΙΣ ΑΝΔΡΩΝ ΑΥΛΗΤΑΙΣ
ΑΡΤΕΜΙΩΝΟΣ ΕΝΙΚΑ ΕΠΑΙΝΕΤΟΣ
ΤΡΑΓΩΔΩΝ. . . . . .
. . . . . .

45

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη σώζεται ἐπὶ μιᾶς στήλης παρὰ τῷ Ἡραίῳ.

ΕΤΟΥΣ Δ'.
ΝΕΩΠΟΙΗΣ
ΕΥΣΕΒΗΣ
ΠΡΟΜΗΘΙΩΝ
ΝΥΜΦΟΚΛΕΟΥΣ
ΕΤΟΥΣ Ζ
ΝΕΩΠΟΙΗΣ

ΕΥΞΕΒΗΣ
ΠΟΣΙΔΕΟΣ
ΞΩΠΑΤΡΟΥ

ΕΠΙ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΤΟΥΣ Γ
ΕΤΟΥΣ ΜΑ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑ
ΝΕΩΠΟΙΑΙ ΡΟΣ ΝΙΚΗΣ
ΕΙΣΙΔΩΡΟΣ ΝΕΩΠΟΙΗΣ
ΞΕΡΑΠΙΩΝΟΣ ΕΥΞΕΒΗΣ
ΦΙΛΩΝ ΧΡΥΣΕΡΜΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ
ΕΤΟΥΣ Μ ΚΑΙ Β ΙΣΙΔΩΡΟΥ
ΕΠΙΓΑΙΟΝ ΕΤΟΥΣ ΚΘ ΤΗΣ ΤΟΥ
ΞΚΡΙΒΩΝΙΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΠΟΙΜΕΝΟΣ ΝΕΩΠΟΙΗΣ ΕΥΞΕΒΗΣ
ΝΕΩΠΟΙΑΙ ΧΙΡΟΤΟΝΗΤΟΣ
ΕΥΤΥΧΟΣ ΠΟΠΛΙΟΣ ΚΟΡΝΗΛΙ
ΑΡΤΕΜΙΩΝΟΣ ΟΣ ΛΕΥΚΙΟΥ ΥΙΟΣ
ΡΟΥΦΟΣ
ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΝΕΩΠΟΙΗΣ
ΞΕΝΟΝΒΡΟΤΟΥ ΕΥΣΕΒΗΣ ΛΕΥΚΙ
ΜΗΝΟΔΩΡΟΣ ΟΣ ΓΑΠΙΟΣ ΔΕ
ΜΗΝΟΥΦΙΛΟΥΝΤΟΥ ΚΛΙΝΟΝ ΥΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ ΙΗ ΤΗΣ
ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΝΙ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΗΣ
ΜΗΤΡΟΒΙΟΥ ΦΔΕ ΝΕΩΠΟΙΗΣ
ΔΑΜΑΣΩΚΛΗΣ ΕΥΣΕΒΗΣ
ΠΥΘΑΔΟΣ ΖΗΝΩΝ
ΕΤΟΥΣ ΜΔ ΕΔ ΤΗΣ
ΝΕΩΠΟΙΗΣ ΚΟΛΩΝΙΑΣ
ΕΥΣΕΒΗΣ ΝΕΩΠΟΙΗΣ
ΗΡΩΔΗΣ ΛΕΥΚΙΟΣ
ΟΝΗΣΙΩΝΟΣ ΠΟΠΛΙΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ.

46.

Σώζεται ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

CIVLIUS MARTIALIS HSE
CIVLIUS ACATHO VIVE
IVLIA OROSTILIA VIVE

47.

Σώζεται ἐπί τινος πέτρας ἐρριμένης ἐν Μεσοκάμπῳ εἰς θέσιν ἔνθα φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίας οἰκοδομῆς.

ΜΕΛΑΝΤΙΣ
ΜΝΗΜΟΝΟΣ

48.

Ἐπὶ κιονίου ὑπάρχοντος εἰς τὸ φρούριον τοῦ Λογαθέτου.

ΑΜΕΡΟΛΑ
ΠΥΘΟΛΕΩ

49

ΑΡΤΕΜΩΝ ΔΙΑ ΤΕ ΤΗΝ ΤΟ
ΠΥΘΟΛΕΩ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΜΙΛΗΣΙΟΣ ΝΚΛΙΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕ
ΒΟΙΣΙΟΣ ΗΡΗΙ·
ΠΥΘΟΛΕΩ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΑΡΗΤΟΣ
ΒΙΣΙΟΣ ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥ(Σ)
ΑΝΝΤΑΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΤΟΥ ΒΟΙΣΙΟΥ

50.

Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοίχου οἰκίας τινος εἰς Χώραν.

ΥΝ ΚΥΝΑΓΟΝ ΣΩΖΕ
ΠΥΘΑΝΑΡΤΕΜΙ
ΣΙΩΣΕΝ ΕΚΑΣΕΥΧΟΜΑΙΤΑ
ΠΟΤΝΙΑ ΔΕΙΑ ΘΕΑ
ΥΜΕ ΘΗΡΕΦΑΝΑ·

51.

Κάτωθεν ἀναγλύφου ἐν Χώρᾳ εἰς τὸν ἀπέναντι τοῦ Ἡγεμονικοῦ καταλύματος κῆπον. Ἀνὴρ παρίσταται κρατῶν κύλικα ἐγγὺς τραπέζης, ἐφ' ἧς εἰσι τεθειμέναι φιάλαι, καὶ ἀριστερόθεν μὲν τοῦ ἀνδρὸς κάθηται γυνή, δεξιόθεν δὲ ἵσταται ἑτέρα δίκην ὑπηρετρίας καὶ παρ' αὐτῇ παιδίον.

(Η)ΡΑΚΛΕΙΔΗC ΒΑΚΧΙΟΥ ΗΡΩC
ΧΑΙΡΕ.

52.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐπὶ νεκρικῆς κάλπης σώζεται παρ' ἡμῖν.

ΑΓΑΘΗΜΕΡΟΣ (Τ)ΟΥ
ΕΥΦΡΑΝΟΡΟΣ ΖΗ
ΗΡΑΚΛΕΑ ΑΛΤΟΥ ΧΑΙΡΕ.

53.

Εὑρέθη εἰς Ἀστυπαλαίαν καὶ εἶνε μικρὰ βάσις ἐκ φαιοῦ καὶ πρασίνου μαρμάρου.

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΔΕΩ
ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ.

54.

ΝΙΚΗ ΑΙΣΧΡΙΩΝΟΣ
ΓΥΝΗ ΔΕ ΑΥΛΟΥ
ΑΓΑΝΙΟΥ ΗΡΩΙΝΗ
ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ.

55.

Ἐπιγραφὴ σωζομένη ἐπὶ τῆς κρήνης τοῦ Παγώνδα.

Ο ΔΗ(ΜΟΣ)
ΕΤΙΜΗΣΕΝ
... ΤΕΡΑΙΣ ΤΗΝ
ΔΩΡΟΘΕΟΝ Α.
ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΟΝ
ΞΑΝΤΑ ΔΙΑΙΣ

ΚΑΙ ΑΓΩΝΟΘΕΤ
ΝΩΝ ΑΠΟΛΛΩΝ Κ
ΤΗΙ ΑΡΧΗΓΕΤΙ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑ
ΒΑΣΤΩΙ ΦΙΛΟ
ΨΩΣ ΕΝ ΠΑΣΙΝ

56.

Παρ' ἡμῖν ὑπὸ πίνακα παριστῶντα ποτοχόην ἀνδρός.

ΑΠΛΕΡΩΣ
ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ
ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ.

57.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη εἰς Τηγάνι, ἔνθα καὶ σώζεται, ἐν τῷ ἀμπέλῳ τοῦ Πυργιώτη. Σὺν αὐτῇ δ' εὑρέθη καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς ἧς ἀναφέρει ἱερείας καλλίστης ἐργασίας, δυστυχῶς ὅμως ἐλλειπές, διότι μόνον ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῆς ὀσφύος σώζεται καὶ ἄνευ χειρῶν. Ἦτο δὲ φαίνεται διῃρημένον εἰς πολλὰ τεμάχια διότι ὑπάρχουσι κοιλότητες, ἐφ' ὧν ἦσαν τεθειμέναι ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες. Ἔχει μέγεθος 0,85 καὶ σώζεται παρὰ τῷ Γεωργίῳ Καλυμνίῳ.

Ο ΔΗΜΟΣ
ΤΗΝ ΙΕΡΕΙΑΝ ΤΗΣ ΑΡΧΗΓΕΤΙΔΟΣ
ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΘΕ
ΑΣ ΙΟΥΛΙΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΛΟΛΛΙΑΝ
ΚΟΙΝΤΟΥ ΘΥ
ΓΑΤΕΡΑ ΦΙΛΟΣΕΒΑΣΤΟΝ ΚΑΙ
ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΝ ΚΑΙ
ΕΥΕΡΓΕΤΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑΣΑΝ
ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΠΑΣΗΣ
ΕΚΤΕΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΟΤΗΤΟΣ.

58.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη σώζεται εἰς Τηγάνι παρὰ τῇ προκυμαίᾳ.

ΩΙΑ ΩΔ
ΜΑΥΡ ΤΑΤΙΑΝΟΝ
ΖΩΙΛΟΥ ΤΟΝ ΕΚΠΡ
ΓΟΝ ΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΟΝ ΝΕ
ΟΠΟΙΟΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΝ
(Α)ΓΩΝ ΟΘΕΤΗΝ ΤΩΝ
ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΕΒΑΣΤΩΝ
ΗΡΑΙΩΝ ΠΑΤΕΡΑ ΚΑΙ
ΣΥΝΓΕΝΗ ΠΛΕΙΟΝΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΑΡ
....ΗΚΩΝ.... ΜΑΥΡ
ΖΩΣΙΜΟΣ Ο ΕΙΡΗΝΑΙ..
..ΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡ
ΧΟΣ ΤΟΝ ΓΛΥΚΥΤΑΤΟΝ
ΑΔΕΛΦΟΝ ΚΑΟΑΥΠΡ..
ΣΧΕΤΟΣ..

59.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη συνετρίβη εἰς δύο τμάχια καὶ τὸ μὲν ἓν (1) κεῖται παρὰ τῇ προκυμαίᾳ τοῦ Τηγανίου, τὸ δὲ ἕτερον (2) εὑρίσκεται παρὰ τῷ μηχανικῷ τῆς ἡγεμονίας Οὖμαν.

(1)	(2) Ὁ Δῆμος
ΛΕΥΚΙΝΙΟΝ	ΛΙΟΝ Λευκίνιον (Λε)λιον
ΓΑΙΟΥ ΥΟΝ Σ	ΑΜΙΟΝ Γαΐ(ου) υἱὸν Σάμιον
ΕΥΣΕΒΩΣ ΔΥ	ΑΚΕΙΜΕ εὐσεβῶς δ(ι)ακείμε
ΝΟΝ ΠΡΟΣ ΑΥ	ΤΟΚΡΑ νον πρὸς αὐτοκρά
ΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ	ΘΕΟΥ ΥΙ τορα Καίσαρα θεοῦ υἱ
ΤΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ	ΝΦΙΛΟ ὸν Σεβαστὸν, φιλο
ΔΟΞΩΣ ΔΕ ΠΡΟ	ΣΤΟΝ δόξως δὲ πρὸς τὸν
ΔΗΜΟΝ ΘΕΑΙΡΩΜ	ΗΙ δῆμον, θεᾷ Ῥώμῃ
ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΚΑΙΣΑ	ΡΙ. καὶ Σεβαστῷ Καίσαρι

60.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ψιλοῖς κεφαλαιώδεσι γράμμασι γεγραμμένη σώζεται ἐπίσης εἰς Τηγάνιον παρὰ τῷ αὐτῷ μηχανικῷ Οὖμαν.

ΣΩΣΤΡΑΤ...
ΕΠΙ ΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥ ΜΕΤΑΓΕΙΤ...
ΤΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΝΟΜΑΙΑΣ ΟΥΣΗ...
ΑΝΤΑΛΟΥ ΚΑΙ ΟΜΟΣΑΝΤΟΣ ΚΑΤ...
ΔΗΜΩ ΓΝΩΜΗΙ ΤΡΙΤΑΝ...
ΠΑΥΤΟΙΣ Ο ΔΗΜΟΣ ΕΝ ΕΤΕΙ....
ΤΟΥ Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΑΝ....

61.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη σώζεται εἰς Τηγάνι ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Λογοθέτου.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΑΔΡΙΑΝΩ ΚΑΙΣΑΡΙ
ΔΙΙ ΟΛΥΜΠΙΩ ΕΠΙ
ΦΑΝΕΙ ΣΩΤΗΡΙ
ΚΑΙ ΚΤΙΣΤΗ.

62.

Σώζεται εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Ν. Κωνσταντάκη.

.....ΤΩΝ ΩΔΕΚΜΟΥΕΚΙ...
....ΝΩ ΒΟΥΛΤΕΙΝΙΑΤΑΥΡ....
....ΑΣΙΑΤΙΚΩ ΟΥΑΛΕΡΙΟΝ
ΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΥΙΩ ΠΟΝΤΙΦΙ
ΚΟΣ ΣΑΛΙΟΥ ΚΟΛΛΕΝΟΥ
ΕΠΑΡΧΟΥ ΡΩΜΗΣ ΤΡΙΩΝ
ΑΝΔΡΩΝ ΧΑΛΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ
ΧΡΥΣΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΑΣΑΝ
ΤΟΣ ΤΑΜΙΑ ΡΩΜΗΣ ΣΤΡΑΤΗ
ΓΟΥ ΥΠΑΤΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ
ΑΣΙΑΣ

Γ ΣΑΛΛΟΥΣΤΙΟΣ ΓΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΑΜΙΩΝ ΔΗΜΟΥ
ΥΟΣ ΣΚΑΠΤΙΑ ΑΤΤΙΚΟΣ
ΦΙΛΟΝ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΥΙΩ··

63.

Κάτωθεν τῆς Σπηλιανῆς.

····ΘΕΟΥ ΥΙΟΝ
··ΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ
ΔΙΟΣ ΠΟΛΙΕΩΣ
ΚΑΙ
ΙΕΡΙΟΝ ΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΕΟΝ ΑΠΟΙΝΟΝ ΘΕΟΝ
ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ . . .
(Δ)ΙΟΣ ΠΟΛΙΕΩΣ.

64.

Εἰς οἰκίαν Εὐτ. Κατζίκα εἰς Μιτυληνιούς.

····ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΖΗ····
ΠΡΑΠΙΔΟΣ ΤΥΧΑΣΙ . . .
····ΟΥ ΖΗ····
ΣΥΜΦΕΡΟΥΣΗΣ ΖΗ . . .
ΠΡΙΜΙΓΕΝΙΑ ΠΡΙΜΙΓΕΝΟΥ . . .
ΗΡΩΙΣ ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ

65.

Εἰς ἄμπελον Ἀργυρίτζας ἐν Κολώνᾳ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ····· ΣΙΜΟΣ ΗΡΩ . . .
ΝΑΓΛΑΟΤΙΑΝ ΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΚΑ . . .
ΗΡΗΙ ΗΡΗΙ.

66.

. . . . . Ο ΔΗΜΟΣ
ΠΟΠΛΙΟΝ ΙΟΥΛΙΟΥ ΡΟΥΦΟΝ
ΤΟΝ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ
ΗΡΗΙ.

67.

Εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς ἁγίας Τριάδος κάτωθι τῆς Σπηλιανῆς.

SEREYCYIYSSER. L. HERODOIYSEI.
SEREYLYIVSSER. L. BATROCLYS
MAGISTREI.

68.

Ἐπὶ πέτρας τινὸς παρὰ τῷ Ἱραίῳ.

·····ΕΠΙ ΤΩ ΤΙ···· ΝΩΝ ΔΗΔΙΑΣ ΦΗΟΣ
. . . ΗΤΕΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΓΑΘΟΙΣ ΤΟΙΣ····
. . . ΗΤΟΣ ΑΠΟΛΛΟΥΣΙΝ ΑΥΤΟΥ Μ····
. . . ΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΓΑΡ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΡΟ····
. . . ΝΓΕΝΟΝ ΗΜΕΡΑΝ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΗΣ . . .
. . . ΟΛΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΘΕΟΙΣ ΕΘΥΣ . . .
··ΕΙ ΧΡΟΝΟΝ ΙΕΡΑΝ ΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΑΝΑΓ . . .
··ΓΙΝ ΤΩΝ ΥΠΟ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΔΕΔΟΜΕΝ . . .
· ΥΙΝ ΕΠΙΤΗΔΕΙΟΝ ΔΕ ΕΝ ΜΗΔΕ . . .
··ΟΜ ΣΑΜΙΩΝ ΜΕΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΟΡΚΟΥ Δ. . .
····ΠΟΤ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩ····
····ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΔΙΑΦΥΛΑΞΟΥΣ . . .
····· ΥΠΕΡΜΑΧΟΥΝΤΑΣ ΤΩΝ····
···· ΕΧΕΣΘΑΙ ΟΤΑΝ Η ΕΝΝ····
···· ΣΥΝΑΧΘΗΝΑΙ ΜΕΝ Τ····
····· ΣΟΡΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩ····
····· Ο ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗ····
····· ΠΟΥΣΑ . . . Υ····
····· ΟΝΤΑΣ·····
····· ΟΡ·····

69.

Εὑρέθη ἐν τῷ ἀρχαίῳ λιμένι τῆς Σάμου.

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ
Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο
ΔΗΜΟΣ ΕΤΕΙΜΗ
ΣΕΝ ΑΥΡΗΛΙΟΝ

ΠΟΣΙΔΩΝΙΟΝ
ΣΑΜΙΟΝ ΝΙΚΗΣΑΝΤ
ΤΑ ΜΕΤΑ ΛΑΔΙΟΥ
..ΜΕΙΑ ΠΑΛΗΝ ΤΓΙ . . .
ΚΑΤΑ ΤΟ ΗΣΗΡ . . .
ΤΩ ΙΕΡΩ ΤΟΥ ΔΙ
ΔΥΜΕΩΣ ΑΠΟΛ
ΛΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑ
ΓΡΑΦΕΝΤΑ ΑΥΤ..ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ Α
ΝΑΣΤΑΘΕΝΤΟΣ
ΤΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ
ΑΥΤΟΥ ΑΥΓΕΡΜΙ
ΟΝ ΕΠΡΙΑΥΡΟ . . .
ΑΓΑΘΟΠΟΔΟΣ
ΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

70.

Παρὰ τῷ Κ. Μ. Καψάλῃ σωζομένη εἰς Παγώνδα.

(Ε)ΔΟΞΕ ΤΗΙ ΒΟΥΛΗΙ ΚΑΙ ΤΩΙ ΔΗΜΩ . . .
(ΕΥ)ΜΟΛΠΟΝ
ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ ΚΑΙ ΑΜΦΙΔΟΚΟ(Ν) ΚΥΘΩΝΟ(Σ)
ΕΙ..ΑΝΕ..ΕΙΔΗΣ (Δ)ΗΜΑΡΧΟΣ ΓΑΡΩΝΟΣ
(Λ)ΥΚΙΟΣ ΕΝ ΤΕ ΤΗΙ Φ(Υ)ΛΗΙ ΕΥΝΟΥΣ
ΚΑΙ ΠΡΟ
(Θ)ΥΜΟΣ ΩΝ Δ(Ι)ΕΤΕΛΕΙ ΤΩΙ ΔΗΜΩΙ ΤΩ(Ν)
ΣΑΜΙ
ΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΤΟΙΣ ΕΝΤΥΓΧΑΝΟΥΣΙ ΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΩΝ ΧΡΗΣΙΜΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΠΑΡΕΙΧΕ
ΤΟ ΚΑΙ ΝΥΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΠΑΡΑ ΤΗ(Ι)ΒΑΣΙΛΙΣ
(Σ)ΗΙ ΦΙ..ΑΨΑΙ ΤΕΤΑΓΜΕΝΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑ-
ΚΗΣ ΕΥΝΟΥΝ ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΜΟΝ ΕΑΥΤΟΝ
ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΕ ΤΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΧΡΕΙ
ΑΣ ΚΑΙ ΩΝ ΑΝ ΤΙΣ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΔΕ
ΩΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΤΥΧΗ ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΤΗΙ
ΒΟΥΛΗΙ
ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΜΕΝ ΔΗΜΑΡΧΟΝ ΑΡΕΤΗΣ ΕΝΕ
ΚΕ(Ν) ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΜΙΑΣ ΗΝ ΕΧΩΝ ΔΙΑΤΕΛΕΙ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΤΩΝ ΣΑΜΙΩΝ ΔΙΕΙΝΑΙ
ΑΥΤΩΙ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΥΜΕΝΕΙΑΣ ΤΥΝΧΑ

ΝΕ..ΝΑΝ ΤΟΥ..Η..Α... ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΠΙΜΕ
ΛΕΙΣΘΑΙ Δ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑΣ ΞΥΝΑΡΧΙΑΣ Α
ΕΙ ΤΑΣΕ..ΕΣ..ΤΩ..ΑΣ ΑΝΤΙΝΟΣ ΤΥΝΧΑ
ΝΗ ΧΡΕΙΑΝ ΕΧΩΝ ΕΙΝΑΙ Δ ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΕΦΟ
ΡΟΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ Α..
ΤΟΥ ΔΕΗΤΑΙ ΠΡΩΤΩΙ ΜΕΤΑ ΤΑ ΙΕΡΑ ....
ΣΙΜΚΑΔΕΔΟΣΘΑΙ Δ ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙ
ΑΝ ΚΑΙ ΕΝΓΟΝΟΙΣ ΕΦ ΙΣΗΙ ΚΑΙ ΟΜΟΙΑΙ
ΕΙΝΑΙ
Δ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΟΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΠΙΚΛΗΡΩΣΑΙ Δ ΑΥΤΟΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ
ΦΥΛΗΝ ΚΑΙ ΕΚΑΤΟΣΤΥΝ ΚΑΙ Ε..ΕΝΟΣ Κ..
ΤΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΣΑΜΙΟΥΣ ΤΗΣ
ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΡΑΦΗΣ Ε(ΠΙ)
ΜΕΛΗΘΗΝΑΙ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ Τ(ΗΣ ΒΟΥ)
ΛΗΣ ΤΟΔΕ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΔΕ ΑΝΑΓΡΑ(ΨΑΙ)
ΕΙΣ ΣΤΗΛΗΝ ΛΙΘΙΝΗΝ ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΙ
(ΕΙΣ ΤΟ Ι)ΕΡΟΝ ΤΗΣ ΗΡΑΣ.

71.

Εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς Γλυφάδας.

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣ
ΝΕΩΤΕΡΟΣ
ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ

72.

ΜΑΡΚΙΑ ΠΩΣΙΛΛΑ
ΗΡΩΙΝΗ ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ.

73.

ΑΝΑΞΑΓΟΥΡΗ ΥΒΛΗΣΙΟΥ.

74.

Σώζεται ἐπὶ τετραγώνου λίθου εἰς Τηγάνιον.

.....ΘΕΑ.....ΚΑΙΣ.....
ΛΟΥΚΙΟΝ ΒΙΤΕΛΛΙΟΝ ΤΙΒΕΡΙΟΣ
ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΜΗΤΡΟΔΩ
ΡΟΥ ΥΙΟΣ ΚΥΡΕΙΝΑ ΜΑΤΡΕΑΣ ΦΙΛΟΣ
ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΚΑΙ
ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΚΛΑΥΔΙΟΥ
ΜΑΤΡΕΟΥ ΥΙΟΣ

ΚΥΡΕΙΝΑ ΜΑΤΡΕΑΣ ΛΩΜΙΑΝΟΣ ΚΑΙ
ΛΟΥΚΙΟΣ ΒΙΤΕΛΛΙΟΣ
ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΜΑΤΡΕΟΥ ΥΙΟΣ
ΚΥΡΕΙΝΑ ΕΡΜΑΝΔΗΣ
ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΤΙΒΕΡΙΟΥ
ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ ΑΠΙ . . .
. . . ΟΠΛΟΚΛΙΑΝΗ ΚΑΙ ΒΙΤΕΛΛΙΑ ΓΩΛΛΑ
ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΚΛΑΥΔΙΟΥ
ΘΥΓΑΤΗΡ ΤΕ ΚΑΙ . . . . ΤΟΝ ΕΑΥΤΩΝ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ.

75.

Ἐπί τινος τοίχου εἰς Τηγάνιον.

Ο ΔΗΜΟΣ
ΘΕΑΙ ΡΩΜΗΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ ΚΑΙΣΑΡΙ
ΘΕΟΥ ΥΙΩΙ ΘΕΩΙ ΣΕΒΑΣΤΩΙ.

76.

Ἐπί τινος τοίχου εἰς Χώραν.

ΖΩΣΙΠΠΟΣ
ΗΡΩC ΧΡΗCΤΕ ΧΑΙΡΕ.

77.

Παρὰ τῷ ἐν Τηγανίῳ Κ. Ἀρβανίτῃ.

ΡΟΜΙΟΣ ΜΥΡ ΗΔΙΣΤΗ ΗΔΕ
ΡΗΝ ΗΡΩΕΣ ΧΑΙΡΕΤΕ.

78. Παρὰ τῷ ἰδίῳ.

CHIL
LDLVLAV
XV
CIA
ORISET

79.

ΗΡΗΙ ΣΑΜΙ
ΩΝ ΑΡΧΕ
ΤΙΔΙ ΑΝΘΥ
ΠΑΤΟΣ ΑΝΕ
ΚΑΙΝΗΣΕΝΟΑ
ΚΑΙΟΣ

80. Ἐπὶ τοίχου παρὰ τῷ Ἡραίῳ.

ΑΣΑ
ΚΥΝΙΤ
ΡΟΥΚΑ
ΥΘ

81.

Ἐπὶ πέτρας παρὰ τῷ Ἡραίῳ.

Υ ΘΥΓΑΤΕΡΑ
ΝΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΑΥΤΗΣ
ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΕΥ
(ΝΟΙΑ)Ν ΑΥΤΗΣ ΕΝ ΠΑΣ(Η)Ι ΣΩΦΡΟ(ΣΥΝΗΙ)
ΗΡΗΙ.